Kādî İyâz

ŞİFÂ-İ ŞERÎF ŞERHİ II

Prof. Dr.
Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
7. Baskı

İstanbul 1439/2017

Tahlil Yayınları: 55

Kaynak Eserler Serisi: 2

Kitabın Adı
eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukūkı'l-Mustafâ

Kitabı Tercüme ve Şerheden
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Yayın Yönetmeni
Samet Öztürk

Kapak Tasarım
Furkan Selçuk Ertargin

İç Tasarım
Şaban Muslu

Arapça Tashih
Ömer Ulusoy

Baskı - Cilt
Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan San. Sit. Birlik Cad. No: 26 Acar Binası
Haramidere / Beylikdüzü / İSTANBUL
Tel: (0212) 422 18 34 Fax: (0212) 422 18 04
Sertifika No: 11957

1. Baskı: Mayıs 2012
7. Baskı: Eylül 2017

ISBN NO
978-605-5271-02-2 (2.c)

İletişim Adresi
Kartaltepe Mh. 60. Sk. No.50 Bayrampaşa, İstanbul
Tel/faks: 0212 417 77 75
editor@tahlilyayinlari.com • www.tahlilyayinlari.com

Her hakkı mahfuzdur.

ŞİFÂ-İ ŞERÎF ŞERHİ

II

Kādî İyâz

Tercüme ve Şerh

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

TAHLİL
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

13. Resûl-i Ekrem'in Bereketi ve Duâsıyla Yemeğin Çoğalması ... 23
Bin Kişiye Bir Oğlak ... 25
İki Kişilik Yemeği Kimler Yedi? ... 28
Toplanan Yiyecekler Nasıl Bereketlendi? ... 30
Kırk Kişiye İki Avuç Dolusu Yemek ... 33
Yetmiş Bir Kişiye Bir Tabak Yemek ... 34
Hz. Fâtıma'nın Yemeği ... 34
Azalmayan Hurmalar ... 35
Câbir'in Borcu Nasıl Ödendi? ... 36
Ebû Hüreyre'nin Dağarcığı ... 37
Ehl-i Suffe'ye Yeten Bir Kap Süt ... 39
Bereketli Koyun ... 41
14. Ağaçların Resûlullah'a Boyun Eğmesi ... 44
"İzin Ver Sana Secde Edeyim!" ... 45
"Allah'ın İzniyle Üzerime Kapan!" ... 46
Resûlullah'a Yol Veren Ağaç ... 51
Resûlullah'ın Üzüntüsünü Gidermek İçin ... 51
15. Hurma Kütüğünün İnlemesi ... 54
16. Resûl-i Ekrem'in Diğer Cisimlerle Olan Mûcizeleri ... 60
Taşların Tesbihi ... 61

Ağaçların, Dağların, Taşların Selâmı 61
Peygamber Sözü Dinleyen Dağ 62
Minber Neden Sarsıldı? 64
İşaret Ettiği Put Devrildi 64
Bahîrâ'nın Gördükleri 65
17. Resûl-i Ekrem'in Hayvanlarla Olan Mûcizeleri 66
Keler Nasıl Şahitlik Etti? 66
Kurdun Sözleri 67
Sürüsünü Kurda Teslim Eden Çoban 68
Ceylanı Kovalayan Kurt 70
Put Konuşunca 70
Koyunlar Sahiplerine Nasıl Döndü? 71
Koyun ve Devenin Secdesi 71
Develerin Dertlenmesi 72
Peygamberimizin Devesi Adbâ 73
Kuşların Ona Hizmeti 74
Ceylan Nasıl Yardım İstedi? 74
Sefîne'ye Hizmet Eden Aslan 75
Onun Ayrılığına Dayanamayan Deve 76
Yalancıyı Haber Veren Deve 76
Geldiği Yere Giden Keçi 77
Söz Dinleyen At 78
Altı Elçi, Altı Dil 78
18. Ölülerin, Bebeklerin Konuşması 79
Yahudi Kadın Öldürüldü mü? 79
Koyunun Hangi Organı Konuştu? 80
Zehirin Tesiri 80
Cansız Varlıklar Nasıl Konuşur? 83

Konuşamayan Çocuğun Konuşması 84
Ölen Çocuğun Konuşması 85
Dirilen Gencin Hikâyesi 86
Konuşan Şehid 86
19. Resûlullah'ın Hastaları ve Özürlüleri İyileştirmesi 87
Katâde'nin Yerinden Çıkan Gözü 88
Âmânın Gözü Nasıl Açıldı? 89
Ölümcül Hasta Nasıl İyileşti? 90
İğneye İplik Takabilen İhtiyar 91
Tükrüğüyle Tedavi 91
Eliyle Okşayınca 97
Ağzındaki Lokmayı İstedi 98
20. Resûl-i Ekrem'in Duâsının Kabul Olunması 98
Hizmetkârına Duâsı 99
Abdurrahmân ibni Avf'a Duâsı 100
Yağmur Duâsı 102
"Ağzın Dert Görmesin!" 105
Bazı Sevdiklerine Duâsı 106
Kamçının Ucundaki Işık 109
Resûl-i Ekrem'in Bedduâları 111
Devenin Döl Yatağı 116
Resûlullah ile Alay Edenin Âkıbeti 117
Cesedini Yerin Kabul Etmediği Adam 118
Bedevinin Kısrağı 119
21. Resûl-i Ekrem'e Verilen Diğer Olağanüstü Hâller 120
Onun Bereketiyle Süratlenen Hayvanlar 120
Ona Ait Şeylerin Bereketi 124
Sakın Tulumu Sıkma! 128

Selmân'ın Fidanları 128
Hurma Dalının Mârifeti 129
Kılıç Olan Sopa 130
Sütü Olmayan Hayvanların Süt Vermesi 131
Sütü Olmayan Hayvanların Süt Vermesine Dâir Diğer Örnekler 132
Süt Olan Su 135
Mübârek Eliyle Dokununca 136
22. Resûl-i Ekrem'in Gaybı ve Geleceği Bilmesi 143
Kıyâmete Kadar Olacakları Haber Verdi 144
Kuşun Nasıl Uçtuğunu Bile Söyledi 144
Emevî İdaresi 157
Hz. Ali'yi Sevenler, Sevmeyenler 159
Hz. Osmân'ın ve Hz. Ömer'in Şehâdeti 161
Sahâbe Arasındaki Savaşlar 162
Kim Ateşte Ölecek? 165
Meleklerin Yıkadığı Şehid 166
"Yalancı" Kim, "Kan Döken Zâlim" Kim? 167
Nasıl Bir Yönetim Gelecek? 169
Hayırsız Nesiller 172
Ensâr Hakkındaki Tavsiyesi 177
Hayırsız Kimseler 178
Fetihler, Başarılar 180
Kötülerin Âkıbetini Haber Verdi 183
23. Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'i Koruması 202
"Beni Allah Korur" 204
Göğsüne Vurunca Devirdi 205

Dikenler Kum Oldu 206
Odun Hamalı Onu Göremedi 206
Kâfirleri Dehşete Düşüren Ses 208
"Sen Bâri Kendini Kurtar" 209
Bir Avuç Toprak 210
Örümcek ile Güvercin 210
Sürâka'nın Atı 210
Ne Yapacağını Bilemeyen Çoban 212
Ebû Cehil'in Perişan Hâlleri 212
Geçici Körlük 213
Boşa Çıkan Suikast Planları 213
Ebû Cehil'i Dehşete Düşüren Manzara 214
Elini Göğsüne Koyunca 215
Kılıcı Vuramadı 216
24. Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'e Verdiği Bilgiler ve İlimler... 217
İslâmiyet'in Güzelliği 218
Rüyâ Hakkında Söyledikleri 219
Sağlık Kuralları 220
Soy Bilgisi 222
Teknik Bilgiler 223
Hat Konusundaki Öğütleri 225
Yabancı Dillere Vâkıf Olması 226
Bildiklerini Kimden Öğrendi? 228
Selmân-ı Fârisî ile Rum Köleden mi Öğrendi? 229
25. Peygamber Efendimiz'in Meleklerle, Cinlerle Görüşmesi ve Onları Birçok Sahâbînin Görmesi 230
Melekleri Kimler Nasıl Gördü? 232
İbni Mes'ûd Cinleri Gördü 237

İblîs'in Torunu 238
Peygamber Efendimiz'e Saldıran Şeytan 239
26. Ehl-i Kitap Bilginlerinin, Peygamberimiz'in ve Ümmetinin Özelliklerini Haber Vermesi 240
İslâmiyet'ten Önce Peygamberimiz'den Söz Edenler 240
Müslüman Olan Hıristiyan Bilginleri 246
Gerçeği Bildiği Hâlde İnanmayanlar 247
Cinlerin Efendimiz'den Söz Etmesi 251
27. Resûl-i Ekrem Doğarken Görülen Mûcizeler 252
"Nûr İle Doldu Cihân" 252
Halîme'nin Yaşadıkları 253
Olağanüstü Olaylar 253
Şeytanların Kulak Hırsızlığı Önlendi 254
Allah'ın Himâyesinde 254
Bulutun ve Ağacın Gölgesinde 256
Resûlullah'a Özel Durumlar 257
Vefâtından Önce ve Sonra Olanlar 259
28. Resûl-i Ekrem'in Mûcizelerinin Diğer Peygamberlerin Mûcizelerinden Üstün Oluşu 261
Kur'ân-ı Kerîm Baştan Sona Mûcize 262
Arapların İlim ve İrfânı 264
Kur'ân-ı Kerîm'in Getirdikleri 264
Kur'an'ın Mûcizeleri Kıyâmete Kadar Yaşayacak 265
Biten Mûcizeler, Bitmeyen Mûcizeler 266
"Sarfe" Görüşü 267
Kur'an Mûcizesi Neye Benzer? 268
Araplar ve Diğerleri 268

İKİNCİ BÖLÜM

RESÛL-İ EKREM'İN İNSANLAR ÜZERİNDEKİ HAKLARI

BİRİNCİ KISIM

1. Resûl-i Ekrem'e Îmân ve İtaat Etmenin, Sünnetine Uymanın Farz Oluşu 273

Resûlullah'a İnanmayan Müslüman Olamaz 274

Cibrîl Hadisi 276

Nifâk-Münâfık 278

Mü'min Olduğunu Söylemenin Farkı 280

Sonuç 282

2. Resûl-i Ekrem'e İtaat Etmenin Farz Olduğu 282

Peygamber'e İtâat Etmek Ne Demektir? 284

Peygamber'e İtâat Etmek, Allah'a İtâat Etmektir 285

Ona İtâat Eden Kurtulur 286

3. Resûl-i Ekrem'e Tâbi Olmanın, Sünnetine ve Gösterdiği Yola Uymanın Farz Olduğu 287

Peygamber'i Örnek Almak Ne Demektir? 289

Allah'ın Sevgisini Kazanmanın Yolu 290

Allah'ın, Kulunu Sevmesi Ne Demektir? 291

Sünnet'e Var Gücüyle Sarılmak 292

Sünnete Göre Yaşamanın Güzelliği 295

4. Resûl-i Ekrem'in Sünnetine Tâbi Olma Konusunda İslâm Büyüklerinin Sözleri 298

Halîfeler ve Sünnet 301

Sünnete Uygun İbâdet Etmek 303

Her Şeyde Sünnete Uymak 304

5. Resûl-i Ekrem'in Emrine Karşı Gelmenin Kötü Sonucu 306

Kevser Havuzu'ndan Kovulacak Olanlar 307
Sünnete Karşı Çıkanlar 307

İKİNCİ KISIM
RESÛLULLAH'A MUHABBETİN GEREĞİ

Resûlullah'ı Herkesten Çok Sevmek 312
Resûlullah'ı Canından Çok Sevmek 313
1. Resûlullah'a Muhabbet Beslemenin İnsana Ne Kazandıracağı 314
Aklıma Sen Düşünce 315
2. Ashâb, Tâbiîn ve Diğer İslâm Büyüklerinin Peygamber Sevgisi ve Özlemi 317
Ashâb Onu Kendilerine Tercih Ederdi 318
Sen Sağ Olduktan Sonra 318
Yün Diden Kadının Okuduğu Şiir 319
Onun Özlemi 320
Ayağına Diken Batmasını İstemezdim 321
Ölçü, Allah'ı ve Resûlullah'ı Sevmektir 322
3. Peygamber Sevgisinin Göstergesi 323
Sünnete Göre Yaşamak 323
İslâmiyet'i Her Şeyin Üstünde Tutmak 324
Kimseye Kin Beslememek 325
Onu Özlemek ve Ona Kavuşmayı İstemek 326
Onu Saygı ve Hasretle Anmak 327
Onun Sevdiğini Sevmek 327
Hasan, Hüseyin Sevgisi 328
Sevgilinin Sevdiğini Sevmek 329
Onun Sevdiği Yemekleri Sevmek 331

Onun Sevmediğini Sevmemek 332
Resûlullah'ı Sevmeyen Babası Bile Olsa... 333
Kur'ân-ı Kerîm'i Sevmek Onu Sevmektir 334
Ümmet-i Muhammed'e Şefkat Beslemeli 335
Onu Seven, Gönlünü Dünyaya Kaptırmaz 336
4. Peygamber Sevgisinin Anlamı ve Gerçeği 337
Muhabbet Nedir? 338
Muhabbetin Çeşitleri 338
Sevginin Bütün Şartları Onda Vardı 339
5. Resûl-i Ekrem'e Samimi Bir Îmânla Bağlanmanın Farz Olduğu 341
Din, Dürüstlük ve Samimiyettir 341
Allah ve Kitâbı İçin Dürüstlük 342
Resûlullah İçin Dürüstlük 343
Sağlığında Resûlullah'a Dürüstlük 343
Vefâtından Sonra Resûlullah'a Dürüstlük 344
Müslüman Yöneticiler ve Müslümanlar İçin Dürüstlük 345

ÜÇÜNCÜ KISIM

RESÛLULLAH'A SAYGI, ONU YÜCELTME VE ONA KARŞI GÖREVLERİNİ YERİNE GETİRME

Onu Desteklemek Ne Demektir? 348
Onun Hükmünün Önüne Geçmemek 349
"Allah'tan Korkun!" Ne Demektir? 349
Onunla Nasıl Konuşulacak? 350
Bu Âyetin Sebeb-i Nüzûlü 351
Fısıltıyla Konuşurlardı 354
Bize de Bakar mısın? 355

1. Peygamber Efendimiz'e Saygı ve Onu Yüceltme Konusunda Sahâbenin Tutumu 356
"O Tavaf Etmeden Ben Etmem!" 360
Ona Sormaya Çekindiler 361
2. Resûl-i Ekrem'e Vefâtından Sonra ve Adı anıldığında Saygı Gösterme, Ehl-i Beyt'ine ve Ashâbına Hürmet Etme 362
Adı Anılınca Ne Yapmalı? 362
"Bu Mescitte Yüksek Sesle Konuşma!" 363
Duâ Ederken Ona Arkanı Dönme! 364
Yanlarında Onun Adı Anılınca Ne Yaparlardı? 364
Hadîsini, Onu Dinler Gibi Dinlemelidir 366
3. Ashâb ve Tâbîînin, Resûlullah'ın Hadis ve Sünnetini Rivâyet Ederken Nasıl Davrandığı 367
Hadisi Nasıl Dinler ve Rivâyet Ederlerdi? 368
İmâm Mâlik Hadisi Böyle Rivâyet Ederdi 369
Abdestsiz Hadis Rivâyet Etmezlerdi 370
On Altı Defa Akrep Soktuğu Hâlde 371
Rivâyet Edebi 371
4. Resûlullah'm Âilesine ve Soyuna Saygı 373
Resûl-i Ekrem'in Ehl-i Beyt Hakkındaki Tavsiyesi 374
"Bunlar Benim Ailemdir" 375
"Ali! Seni Mü'minler Sever" 376
"Amcama Eziyet Eden" 377
Ehl-i Beyt Sevgisi 378
Ehl-i Beyt'e Böyle Davranılır 382
Resûlullah'ın Sevdiğini, Kendi Sevdiğine Tercih 382
Resûlullah'a Benzediği İçin 384
Resûlullah'a Olan Yakınlığı Dolayısıyla 385

Resûlullah'ın Yaptığını Yapmak 387
5. Resûlullah'ın Ashâbına Saygı 388
Onların Yüzünde Secde İzi Vardır 389
Allah Onlardan Râzı Olmuştur 389
Ashâb-ı kirâm'ı Öven Hadisler 390
Sahâbeye Buğzedenlerin Mahrûmiyeti 394
Ashâbı Kimler Sever, Kimler Sevmez? 395
Ashâbımı Sevip Sayın! 396
Hiç Kimse Sahâbe ile Kıyaslanamaz 397
Sahâbe Hakkındaki Diğer Tavsiyeleri 399
Ashâbı Seveni Sevmeli, Sevmeyeni Sevmemeli 399
Sahâbîler, Mü'minlere Şefâat Edecektir 400
6. Peygamber Efendimiz'le İlgili Şeylere Saygı Göstermek 400
Ebû Mahzûre, Nasıl Efendimiz'in Müezzini Oldu? 401
Hâlid ibni Velîd'in Takkesi 403
Medine Toprağına Saygı 404
Kâdî İyâz'ın Medine Hasreti 406

DÖRDÜNCÜ KISIM
RESÛL-İ EKREM'E SALÂTÜ SELÂM GETİRMENİN FARZ OLUŞU VE FAZİLETİ

Salât, Resûlullah'ın Değerini Yüceltmektir 409
Salât, Şefkat ve Merhamettir 410
Melekler Nasıl Salât Eder? 410
Cenâb-ı Hakk'ın Resûlünü Meleklere Övmesi 411
Resûlullah'a Nasıl Salât Edilir? 411
Resûlullah'a Selâm Vermenin Anlamı 412
1. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm'ın Hükmü 413

Farz Olan Salâtü Selâm 413
Salâtü Selâm Getirmenin Zamanı ve Sayısı Var mı? 414
Tahiyyâtta Salâtü Selâm Kime Göre Farz? 415
Mâlikîlerin Namazda Salâtü Selâm Hakkındaki Üç Görüşü 417
Resûlullah Ashâbına Teşehhüd'ü Öğretirdi 418
2. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmenin Tavsiye Edildiği ve Makbûl Görüldüğü Yerler 421
Salâtü Selâmsız Duâ ve Namaz 422
Önce Hamd, Sonra Salâtü Selâm 423
Bir Duâda Üç Salât 423
Duânın Kabul Edilmesinin Şartları 424
Duâyı Allah'a Yükselten Güç 425
Ne Zaman Salâtü Selâm Getirilir? 426
Ne Zaman Salâtü Selâm Getirilmez? 426
Mescide Girerken Salâtü Selâm Getirilmeli 428
Mektuba Salâtü Selâm ile Başlama Âdeti 431
Teşehhüdde Salâtü Selâm 432
Farklı Teşehhüd Uygulamaları 433
3. Resûl-i Ekrem'e Nasıl Salâtü Selâm Getirileceği. 434
Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin Rivâyet Ettiği Salavât 434
Kā'b İbni Ucre'nin Rivâyet Ettiği Salavât 435
Ukbe ibni Âmir'in Rivâyet Ettiği Salavât 436
Ebû Saîd el-Hudrî'nin Rivâyet Ettiği Salavât 436
Hz. Ali'nin Rivâyet Ettiği Salavât 436
Ebû Hüreyre'nin Rivâyet Ettiği Salavât 438
Zeyd ibni Hârice'nin Rivâyet Ettiği Salavât 438
Hz. Ali'nin Salavâtı 438

Hz. Ali'nin Rivâyet Ettiği Bir Başka Salavât 440
Abdullah ibni Mes'ûd'un Salavâtı 441
Hasan-ı Basrî'nin Salavâtı 441
Abdullah ibni Abbâs'ın Duâsı 442
Vüheyb ibni Verd'in Duâsı 442
Salavâtlar Resûlullah'a Arzedilir 442
Resûlullah'a Nasıl Selâm Edilir? 443
Hz. Ali'nin Teşehhüd Duâsı 443
Resûl-i Ekrem'e Rahmet ve Merhamet İstenmesi 444

4. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirip Duâ Etmenin Sevâp ve Fazileti 446

Salavâtın Mü'mine Neler Kazandırdığı 446
Bir Salavât Cümlesi 449
Duâ Yerine Salavât Getirilince 450
Cebrâil'in Getirdiği Müjde 452
Ezân Duâsı 452
Salâtü Selâm Çok Hayır Kazandırır 453

5. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmeyenlerin Yerilmesi 454

Peygamber Efendimiz Bu Duâlara Âmin Dedi 455
Cimri Kimdir? 456
Bir Yerde Oturup da Salâtü Selâm Getirmemek 456

6. Salâtü Selâmların Resûlullah'a Arzedilmesi 458

Cuma Günü Salâtü Selâm Günüdür 460
Salâtü Selâmlar Ona Ulaştırılır 461
Salâtü Selâm Gönderenler, Ona İsmen Bildirilir 463

7. Peygamber Efendimiz'den Başkasına ve Diğer Peygamberlere Salâtü selâm Getirme Konusundaki Farklı Görüşler 464

Başkalarına da Salâtü Selâm Getirilir Görüşü 465

"Salâtü Selâm" Sadece Resûlullah'a Getirilir 466
Mü'minlere de Salât Edilebilir Görüşü 467
Resûlullah'ın "Âl"i Kimlerdir? 468
"Onun Âli, Bizzat Kendisidir" 469
Başkalarına da Salavât Getirilebilir Görüşü 469
Salavât Peygamberlere Özeldir 471
Başkalarına Salât Âdetini Kim Çıkardı? 471
İşin Doğrusu 473
8. Resûl-i Ekrem'in Kabrini Ziyâret 473
Kabr-i Saâdet'i Ziyâret Sünnettir 474
Kabrimi Ziyâret Edene Şefâat Ederim 474
İmâm Mâlik'in "Ziyâret" Konusundaki Hassâsiyeti 476
Cennetliklerin Allah Teâlâ'yı Ziyâreti 477
Peygambere Selâm Vermek 478
İmâm Mâlik'in Hassâsiyetinin Sebebi 479
Ziyâret Sırasında Neleri Hatırlamalıdır? 479
Ziyâret Konusunda Bir Tavsiye 480
"Resûlullah'a Selâmımı Arzet!" 480
İmâm Mâlik'e Göre Ziyâret Edebi 481
Abdullah İbni Ömer'in Selâm Veriş Şekli 483
Böyle Ziyâret Etmeli 485
Mescid-i Nebevî'ye Girerken ve Oradan Çıkarken 488
Ziyâret Konusunda Bazı Farklı Rivâyetler 490
Sefere Çıkarken, Seferden Dönerken 491
Ziyâret Tapınmaya Dönüşmemeli 493
Tahiyyetü'l-Mescidi Nerede Kılmalı 494
9. Mescid-i Nebevî'yi Ziyâret Edebi 495
Temeli Allah Korkusu Üzerine Atılan Mescid 495

Ziyâret Edilecek Üç Mescid 496
Resûl-i Ekrem'in Mescide Girerken Yaptığı Duâ 498
Mescid-i Nebevî'de Yüksek Sesle Konuşulmaz..... 498
1000 Misli Sevâp Meselesi 500
Mescid-i Nebevî - Mescid-i Harâm Mukayesesi 502
Mekke mi, Yoksa Medine mi Daha Faziletli 503
Yüz Bin Kat Daha Sevâp..... 504
Dünyadaki Cennet Bahçesi 505
Minberi Kevser Havuzu'nun Üzerindedir 507
Eviyle Minberinin Arası, Cennet Bahçesi..... 508
"Medine'de Yaşayana Şefâat Ederim"..... 509
Medine'nin Kıymetini Bilmeyenler! 510
Mekke veya Medine'de Ölmenin Fazîleti 512
Mekke'ye Giren Güven İçinde Olur..... 512
Üç Makbûl Haccın Neler Kazandırdığı..... 514
"Ey Kâbe Sen Ne Yücesin!"..... 515
Duâların Kabul Edildiği İki Yer..... 515
Mültezem'de Yapılan Duâ Mutlaka Kabul Edilir..... 516

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZ'DE MUTLAKA BULUNACAK, KESİNLİKLE BULUNMAYACAK, BULUNMASI SAKINCALI OLMAYACAK HÂLLER VEYA ONA NİSBET EDİLEMEYECEK DÜNYEVÎ İŞLER

Peygamber Melek Olsaydı 521
Nebî ve Resûllerin Görevleri..... 522
Peygamberlerin Bedeni, Beşerî Özellik Taşır..... 523
Peygamberlerin Rûhu, Melekî Özellik Taşır..... 523

BİRİNCİ KISIM

PEYGAMBERİMİZİN VE DİĞER PEYGAMBERLERİN GÜNAHLARDAN KORUNMASI

1. Peygamberimizin Peygamber Olduğu Andan İtibaren İtikâdî Durumu 528

Bu Âyetin Altı Yorumu 528
"Şüphe Etmekte Biz Daha Haklıyız" Hadisi 530
Açıklanması Gereken Bazı Âyetler 532
"Şüphe de Etmiyorum, Kimseye de Sormuyorum" 532
"Allah'ın Âyetlerini Yalanlayanlardan Olma!" 534
"Sen O'nu Bilene Sor!" 534
Sorması İstenenler Müşriklerdir 535
"Şüphe Edenlerden Olma!" Ne Demektir? 536
Peygamberler, Yalanlandıklarını Zannettikleri Sırada 538
"Kendimden Korktum" Sözünün Açıklaması 539
Korkusu, Cebrâil'i Görmeden Önceydi 542
Vahiy Gelince, Okunmaya İhtiyacı Kalmadı 544
Hz. Hatice'nin Yaptığı Deneme 545
Kendini Dağdan Atma Rivâyetinin Güvensizliği 546
Çok Üzülmesinin Bir Sebebi 548
Muhtemel Bir Gerekçe 549
Hz. Yûnus da Bir Sıkıntı Yaşamıştı 549
"Kendisini Darda Bırakmayacağımızı Sandı" Âyeti 551
"Kavmine Öfkelenip Gitti" Âyetinin Açıklaması 551
Hz. Yûnus, Balık Yuttuktan Sonra mı Peygamber Oldu? 552
"Bâzen Kalbimin Perdelendiği Olur" Hadisinin Yorumu 553
İstiğfârının Sebebi, Günah Değildi 554
Onun Kalbini Meşgul Eden Şeyler 554

Tasavvuf Erbâbının Farklı Bakışı 555
İstiğfâr Etmesinin Farklı Bir Yorumu 556
Kulluğu Sürdürmek İçin İstiğfâr 557
"Sakın Câhillerden Olma!" 558
"Ey Nûh! Oğlun, Aslâ Âilenden Değildir" 560
Cenâb-ı Hak'ın Peygamberimizi Teselli Etmesi 560
Asıl Muhâtap Başkasıdır 561
Tehdit Gibi Âyetler 561
Yukarıdaki Âyetlerle İlgili Bir Değerlendirme 563
Allah Teâlâ Peygamberlerinin Gönlünü Rahatlatır 565
Bazı Âyetlerin Muhatabı Resûlullah Değildir 566

2. Peygamberlerin Peygamberlikten Önce de Günahlardan Korunduğu 568

Peygamber Başka Bir Tanrıya Tapmamıştır 569
Peygamberler Küfür ve Şirkten Münezzehtir 570
Hz. İbrâhim'in "İşte Rabbim!" Demesi 573
Rabbim Doğru Yolu Göstermeseydi 575
"Kavminin Dinine Dönmek" Ne Demektir? 576
"Sen Hidâyeti Ararken" Ne Demektir? 578
"Kitap Nedir, Îmân Nedir, Bilmezdin" Ne Demektir? 582
"Daha Önce Bilmezdin" Ne Demektir? 582
Putlara Hiç Dokunmadı 583
Putperestlerin Bayramında Ne Oldu? 585
Putlardan Nefret Ederdi 585

3. Peygamberlerin Dünyanın Her İşini Bilmesi Gerekmez 587

Peygamberler Dünya İşlerini de Bilir 589
Onun Bilgisinin İki Kaynağı 589
O, Dinî Konulardaki İctihâdında Hata Etmez 591

Vahiy Yoluyla Öğrendiği Bilgiler 592
Peygamber Her Şeyi Bilemez 593
4. Peygamber Efendimiz'in Şeytandan Korunduğu 596
Şeytan Ona Zarar Veremez 598
Şeytan Ona Nasıl Saldırdı? 598
Şeytandan Allah'a Nasıl Sığındı? 600
Şeytan Necidli Bir İhtiyar Kılığında 601
Sürâka bin Mâlik Kılığında 602
Şeytanın Mekkelileri Uyarması 603
Şeytan İnsanı Kışkırtınca Ne Yapmalı? 605
Şeytan Melek Şekline Giremez 607
Şeytan Zihinleri Olumsuz Mânada Etkiler 608
"Şeytan Bana Acı Veriyor" Âyetinin Anlamı 609
Şeytanın Hz. Eyyûb'un Karısını Kandırmaya Çalışması 609
Şeytan mı Unutturdu? 611
"Bu Vâdide Şeytan Vardır" Hadisi 612
Kötü İşler Şeytana Nisbet Edilir 613
Şeytanın Unutturması Nasıl Yorumlanmalı? 614

13. Resûl-i Ekrem'in Bereketi ve Duâsıyla Yemeğin Çoğalması

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre bir adam Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme gelerek yiyecek bir şeyler istedi. Allah'ın Resûlü de ona yarım deve yükü arpa verdi. Uzunca bir süre hem bu adam, hem karısı, hem de misafiri onu yemeye devam ettiler. Nihâyet bir gün adam arpayı tartınca, (bereketi yok oldu) arpa da kısa bir süre sonra tükendi. Resûl-i Ekrem Efendimiz'e gelerek durumu haber verdiğinde, Fahr-i Âlem Efendimiz ona:

"Eğer o arpayı tartmasaydın, hayatınız boyunca onu yer dururdunuz, hiç de tükenmezdi." buyurdu.[1]

> Bu olay, bereketin meçhûlde bulunduğunu göstermekte; acaba ne kadar kalmış diye yiyeceği tartmanın onun bereketini giderdiğini ve bu merakın tevekkül ile bağdaşmadığını ifâde etmektedir.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Talha el-Ensârî'nin[2] (v. 34/654) rivâyet ettiği ünlü hadîs-i şerîfte geçtiği üzere, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin, Enes ibni Mâlik'in koltuğunun altında getirdiği, arpa unundan yapılmış birkaç çörekle seksen veya yetmiş kişiyi doyurması da böyledir. Peygamber aleyhisselâm o birkaç çöreğin küçük küçük parçalanmasını emretmiş, onun üzerine de Allah Teâlâ'nın kendisine öğrettiği duâyı okumuştu.

1. Müslim, Fezâil 9, nr. 2281; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 337, 347.
2. Ebû Talha el-Ensârî Enes ibni Mâlik'in üvey babasıdır. Henüz Müslüman olmadığı günlerde Enes'in dul annesi Ümmü Süleym ile evlenmek istemiş, o da Müslüman olduğu takdirde kendisiyle evleneceğini, üstelik mehir de almayacağını söylemiş, bunun üzerine Ebû Talha Müslüman olmuştur. O çok iyi ok atan, Uhud Gazvesi'nde vücûdunu Resûlullah'a siper eden, Huneyn Gazvesi'nde yirmi müşriği öldüren, gür sesi sebebiyle Resûlullah tarafından, "Sesi, asker içinde bir grup insandan daha iyidir." diye medhedilen bir yiğitti. Ebû Talha'nın Resûl-i Ekrem ile pek güzel hâtıraları vardır.

Bu hadisin tamamı şöyledir: Enes radıyallahu anh şöyle dedi:

Üvey babam Ebû Talha, annem Ümmü Süleym'e:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sesi kulağıma pek zayıf geldi; üstelik kendisinin aç olduğunu da biliyorum. Yanında yiyecek bir şey var mı?" diye sordu. Annem de:

"Evet, var." dedi ve arpa ununda yapılmış bir kaç çöreği aldı, onları kendisine ait başörtüsünün bir tarafına sardı ve onları elbisemin altına yerleştirdi. Örtünün bir kısmını da belime bağladı, sonra beni Peygamber Efendimiz'e gönderdi. Ben çöreği götürdüm. Peygamber Efendimiz'i, mescidde, cemaatle birlikte otururken buldum ve yanlarında ayakta durdum. Allah'ın Elçisi bana:

"Seni Ebû Talha mı gönderdi?" buyurdu. Ben:

"Evet", dedim.

"Yemek için mi?" buyurdu.

"Evet", diye cevap verdim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanında bulunanlara:

"Kalkınız" buyurdu, onlar da kalkıp yürüdüler, ben önlerinden yürüdüm. Ebû Talha'ya gelerek durumu bildirdim. Bunun üzerine Ebû Talha:

"Ey Ümmü Süleym! Resûlullah cemaatle birlikte geldi, oysa bizim yanımızda onları doyuracak kadar bir şey yok?" dedi. Ümmü Süleym:

"Allah ve Resulü daha iyi bilir." dedi. Ebû Talha da hemen gidip Resûl-i Ekrem'i karşıladı; birlikte gelip eve girdiler. Peygamber Efendimiz:

"Ey Ümmü Süleym! Yanında olanları getir." buyurdu. O da bana verdiği çöreği getirdi. Peygamber Efendimiz emredip çörekleri parçalattı. Ümmü Süleym, yağ tulu-

munu sıkarak o çörek parçaları üzerine yağ sürdü. Sonra, Allah'ın Sevgili Elçisi bu çöreklere Cenâb-ı Hakk'ın kendisine öğrettiği duâyı okudu. Sonra da Ebû Talha'ya:

"On kişiyi içeri al!" buyurdu. Ebû Talha on kişiyi içeri aldı; onlar doyuncaya kadar yediler, sonra kalkıp gittiler. Resûl-i Ekrem:

"On kişiyi daha içeri al!" buyurdu. Ebû Talha onları içeri aldı; onlar da yedikten sonra çıkıp gittiler. Peygamber aleyhisselâm:

"Bir on kişiye daha al!" buyurdu. Neticede bütün cemaat karınlarını doyurdu. Bereketlenen bu çörekle karınlarını doyuranların sayısı yetmiş veya seksen kişiydi.[1] Hadisin bir başka rivâyetinde bu yiyeceğin hiç eksilmediği, ondan komşulara da verildiği belirtilmektedir.[2]

Bin Kişiye Bir Oğlak

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Hendek Gazvesi'ne hazırlık yapıldığı sırada, iki kilo kadar arpa ve bir oğlak ile 1000 kişiyi doyurduğuna dâir Câbir ibni Abdillah tarafından rivâyet edilen hadis de böyledir.

Câbir şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki, sahâbîler yemeklerini yediler, hattâ kalanı bırakıp gittiler. Tenceremiz eksilmeden kaynıyor, azalmayan hamurumuzdan da iki hanım durmadan ekmek yapıyordu."

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ekmek yapılan hamura ve tenceredeki ete mübârek tükrüğünü sürmüş ve onların bereketlenmesi için duâ etmişti.

Bu olayı Câbir ibni Abdillah'tan, tâbiîn muhaddislerinden Saîd ibni Mînâ ile ashâb-ı kirâmdan Eymen ibni Ümmü Eymen[3] rivâyet etmiştir.

Bu mûcize şöyle olmuştur: Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ anlatıyor:

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3578; Müslim, Eşribe 142, nr. 2040.
2. Müslim, Eşribe 143, nr. 2040.
3. Eymen ibni Ubeyd el-Habeşî el-Mekkî, Peygamber Efendimiz'in dadısı Ümmü Eymen'in oğlu, Üsâme bin Zeyd'in de ana bir kardeşi olup Huneyn Gazvesi'nde şehid olmuştur. Asıl adı Bereke bint Sa'lebe olan Ümmü Eymen, künyesini bu oğlundan dolayı almıştır.

"Hendek kazıldığı zaman, Nebî sallallahu aleyhi ve sellemde açlık emâreleri gördüm." Hemen eşimin yanına dönüp:

"Evde bir şey var mı? Çünkü ben Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin çok acıktığını sanıyorum." dedim. Eşim bana içinde iki kilo kadar arpa olan bir dağarcık çıkardı. Bizim bir de besili küçük bir oğlağımız vardı. Hemen onu kestim, arpayı da eşim öğüttü. Ben bu işleri bitirinceye kadar, o da işini bitirmişti. Eti parçalayıp tencereye koydum. Sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına dönerken eşim bana:

"Sakın beni Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ve yanındakilere rezil etme!" dedi! Bu sebeple Resûl-i Ekrem'e durumu gizlice söyleyerek:

"Yâ Resûlallah! Küçük bir oğlağımız vardı, onu kestik, iki kilo kadar da arpa öğüttüm. Bir kaç kişiyle birlikte bize buyurunuz." dedim. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Ey Hendek ehli! Câbir bir ziyâfet hazırlamış, haydi buyurun!" diye yüksek sesle bağırdı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bana dönerek:

"Ben gelinceye kadar sakın tencerenizi ateşten indirmeyin, hamurunuzu da ekmek yapmayın." buyurdu. Hemen eve geldim. Ardımdan da Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem diğerlerinden önce geldi. Ben, eşimin yanına varınca bana:

"Ah seni seni!" dedi. Ben de:

"Senin bana söylediklerini aynen yaptım." dedim. Eşim hamuru çıkardı. Resûl-i Ekrem ona üfledi ve bereketli olması için duâ etti; sonra tenceremize yönelip ona da üfledi ve bereketlenmesi için duâ etti. Sonra da karıma:

"Bir ekmekçi hanım çağır da seninle beraber ekmek yapsın. Tencerenîzden yemeği kepçe ile al, onu ateşten de indirmeyin." buyurdu.

Eve gelenler bin kişiydi. Allah'a yemin ederim aynen böyle! Herkes yemeklerini güzelce yedi, sonra da kalanı bırakıp gitti. Tenceremiz eksilmeden kaynıyor, azalmak bilmeyen hamurumuzdan da iki hanım durmadan ekmek yapıyordu.[1]

Sahîh-i Buhârî'deki bir başka rivâyete göre, Câbir radıyallahu anhümâ, Peygamber Efendimiz'i yemeğe dâvet etmesinin sebebini şöyle anlatmıştır: "Biz Hendek Savaşı gününde hendek kazıyorduk. Önümüze son derece sert bir kaya çıktı. Sahâbîler, Nebî sallallahu aleyhi ve selleme: "Önümüze şu kaya çıktı." dediler. Resûl-i Ekrem: **"Ben hendeğe ineyim."** buyurdu, sonra ayağa kalktı, açlıktan karnına taş bağlamıştı. Biz üç gün müddetle ağzımıza bir lokma bile koymadan orada kalmıştık. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kazmayı eline aldı ve sert kayaya vurdu, o kaya un ufak olup kum yığınına döndü. Ben: 'Yâ Resûlallah! Eve gitmeme izin veriniz.' dedim."[2]

Bu hadisin bir benzerini, tâbiîn âlimlerinden Sâbit el-Bünânî (v. 123/741),[3] adlarını söylemediği Ensâr'dan bir adam ile onun karısından da rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre Resûlullah Efendimiz'e bir avuç hamur getirilmiş, Allah'ın Elçisi onu kabın içine yayarak Cenâb-ı Hakk'ın kendisine öğrettiği duâyı yapmış, kendisiyle beraber gelen sahâbîler ile evde ve odada bulunanlar bu bereketli yemeği doyasıya yemiş. Orası Resûl-i Ekrem ile birlikte gelenlerle dolup taştığı hâlde, herkes doyduktan sonra kaptaki yiyecek olduğu gibi duruyormuş.[4]

Bu rivâyete göre, Ensâr'dan bir hanım yemek hazırlamış, sonra kocasını Resûl-i Ekrem Efendimiz'e gönde-

1. Buhârî, Megâzî 29, nr. 4102; Müslim, Eşribe 141, nr. 2039.
2. Buhârî, Megâzî 29, nr. 4101.
3. Sâbit ibni Eslem el-Bünânî hakkında bilgi için bk. I, 376.
4. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 177.

rerek, başkasına duyurmadan onu yemeğe dâvet etmesini tembih etmiş, Allah'ın Elçisi de orada bulunanları bu yemeğe dâvet etmiş. Evdeki azıcık yemeği düşünerek ayaklarının dermanı kesilen sahâbî eve varınca eşine:

"Rezil olduk." diye olanları anlatmış. Hanımı önce:

"Ben sana Resûlullah'ı gizlice dâvet et, demedim mi?" diye kocasına kızmış, olanları öğrenince de:

"Resûlullah daha iyisini bilir." diye onu teselli etmiş. Sonra da orada bulunanlar, hattâ komşular o azıcık yemekle doymuş, yine de yemek artmış.

İki Kişilik Yemeği Kimler Yedi?

Ebû Eyyûb el-Ensârî[1] (v. 49/669) radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadis de böyledir. Ebû Eyyûb, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile Hz. Ebû Bekir'e, hicret ettikleri ilk günlerde, sadece onlara yetecek kadar bir yemek hazırlayıp kendilerini dâvet etti. Peygamber Efendimiz ona:

"Ensâr'ın ileri gelenlerinden otuz kişiyi dâvet et" buyurdu. Ebû Eyyûb otuz kişiyi yemeğe dâvet etti; dâvet edilenlerin hepsi de geldi ve yemeklerini yiyip gitti. Sonra Resûl-i Ekrem:

"Altmış kişi daha çağır" buyurdu. Onlar da geldiler, aynı şekilde yemek yiyip gittiler. Daha sonra Peygamber aleyhisselâm:

1. Ebû Eyyûb Hâlid ibni Zeyd el-Ensârî, Medineli, Hazrec kabilesinin Neccaroğulları kolundandır. Hicretten iki yıl önce Ensârdan İslâmiyet'i ilk kabul edenlerle birlikte Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz'i evinde yedi ay misafir etti. Onun için kendisine "Mihmandâr-ı Nebî" dendi. Resûl-i Ekrem ile birlikte bütün gazvelere katıldı. Savaşlarda ona zarar gelmemesi için yanından ayrılmaz, bazı geceler çadırının etrafında nöbet tutardı. Hem vahiy kâtiplerinden hem de ashâb-ı kirâmın âlimlerindendi. Resûlullah'ın vefâtından sonra da savaşlara katılmayı ihmâl etmedi. İhtiyarlık döneminde bile her yıl bir savaşa katılan Ebû Eyyûb el-Ensârî, 49 (669) yılında yapılan ilk İstanbul kuşatmasına katıldı. Kuşatma devam ederken hastalandı ve vefât etti. Vasiyeti üzerine surlara yakın bir yere defnedildi. Bu aziz sahâbî, Peygamber Efendimiz'in hadislerine çok değer verirdi. Mü'minin hatâsını görmezden gelme konusunda hem kendisinin hem de Ukbe bin Âmir'in Peygamber-i Zîşân'dan duydukları bir hadisi, ikisinden başka bilen bir sahâbî kalmadığı için, bu hadisi onunla sadece müzâkere etmek maksadıyla Medine'den kalkıp Mısır'a gitmişti.

"Yetmiş kişi daha çağır" buyurdu. Onlar da geldiler, yediler ve gittiler. Ebû Eyyûb el-Ensârî, yemeğe gelenlerin hepsinin İslâmiyet'i kabul edip Resûlullah'a bîat ettiğini söylemiş ve "O gün yemeğimi 180 kişi yedi" demiştir.[1]

> Bu mûcizenin, Peygamber Efendimiz'in Medine'yi şereflendirdiği günlerde meydana geldiği anlaşılmaktadır. Zira Ebû Eyyûb el-Ensârî hazretleri, ziyâfete gelen her grubun, bu mûcizeyi görünce, Resûlullah'ın gereçekten de Allah'ın Elçisi olduğunu anladığını ve oradan ayrılmadan İslâmiyet'i kabul ederek ona bîat ettiğini söylemiştir.

Ashâb-ı kirâmdan Semüre bin Cündeb[2] radıyallahu anh (v. 60/680) şöyle demiştir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bir tabak kebap ikrâm edilmişti. Fahr-i Âlem Efendimiz'in dâveti üzerine ashâb-ı kirâm sabahtan akşama kadar gruplar hâlinde geldiler, oturup bu bir tabak yemekten yediler, sonra kalkıp gittiler.[3]

> Dârimî'deki rivâyete göre ashâb-ı kirâm sabahtan öğleye kadar gruplar hâlinde gelip yemek yemişlerdir. Bu hadisi Semüre bin Cündeb'den rivâyet eden Ebü'l-Alâ diyor ki, bir adam Semüre'ye: "Tabağa ilâve yapılıyor muydu?" diye sordu. O da: "Neye şaşıyorsun?" dedikten sonra eliyle semâyı gösterdi ve: "İşte oradan ilâve yapılıyordu" diyerek yemeği Cenâb-ı Hakk'ın bereketlendirdiğini anlattı.

---

1. Ca'fer ibni Muhammed el-Firyâbî, *Delâilü'n-nübüvve* (Âmir Hasan Sabrî), s. 44; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IV, 185-186; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 303.
2. Semüre, Peygamber Efendimiz zamanında çocuk denebilecek yaştaydı. Akranları gibi o da, o günlerde yapılan savaşa katılmak istemiş, fakat isteği kabul edilmemişti. Bunun üzerine Semüre, Fahr-i Âlem Efendimiz'e: "Savaşa kabul ettiğiniz falanla güreş tutsak, onu yenerim." dedi. Peygamberler Sultanı da onların güreşmesine izin verdi. Semüre, rakibini yenince savaşa katılmayı haketti. Onun ilk defa Uhud Gazvesi'ne katıldığı da söylenmektedir.
3. Tirmizî, Menâkıb 5, nr. 3625; Dârimî, Mukaddime 9, nr. 57.

Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahman'ın[1] (v. 53/673) rivâyet ettiği hadis de böyledir. Abdurrahman: "Resûl-i Ekrem'in yanında 130 kişi bulunuyorduk." diye söze başladı ve hadisin devamında şunu söyledi: İki kilo kadar arpadan ekmek yapıldı. Bir koyun kesildi, ciğeri kebap yapıldı. Allah'a yemin ederim ki, 130 kişiden herbiri o ciğer kebabından birer parça yedi. Ardından Resûl-i Ekrem Efendimiz pişen koyun etini iki kaba koydu. Hepimiz o etten de yedik, hattâ kaplarda bir miktar da arttı; ben de artan eti alıp devemdeki heybeme koydum.[2]

> Bu kaynaklardaki rivâyete göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz sahâbîlere: "Yanında yiyecek bir şey olanınız var mı?" diye sordu. Bir sahâbînin getirdiği iki kilo kadar undan hamur yoğuruldu. Derken bir müşrik koyun sürüsüyle oradan geçerken Resûlullah Efendimiz ona, koyunların satılık olup olmadığını sordu. Adam satılık deyince, ondan bir koyun satın aldı; koyun kesildi ve hadiste geçtiği şekilde ciğeri ve eti pişirilip yendi.

Toplanan Yiyecekler Nasıl Bereketlendi?

Yemeğin çoğalması mûcizesiyle ilgili bir başka hadisi de, Medine kadısı Abdurrahmân ibni Ebî Amre el-Ensârî, Bedir gazisi olan babası Ebû Amre'den[3] rivâyet etmiştir. Ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Ekvâ, Ebû Hüreyre ve Ömer ibni Hattâb tarafından rivâyet edilen aynı konudaki bir hadise göre, Peygamber Efendimiz'in de bulunduğu bir gazvede ashâb-ı kirâmın yiyeceği tükendi. Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem: "Herkes yanında kalan erzakı getirsin." diye emretti. Kimi iki avuç dolusu, kimi daha fazla yiyecek getirdi. En çok getiren iki kilo kadar hurma getirdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, getirilen erzakı deri bir yaygıda topladı. Seleme bin Ekvâ'ın tahminine göre, bir oğlak cüssesi kadar az bir şey toplanmıştı. Ardından Allah'ın Elçisi herkese yemek kaplarını getirmesini söyledi.

1. Abdurrahman, Hz. Âişe'nin ana baba bir kardeşidir. İslâmiyet'in ilk yıllarında, Bedir ve Uhud Gazvelerinde müşriklerin yanında yer aldı. Mekke'nin fethinden önce Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem'in hastalığı sırasında onun yanından hiç ayrılmadı ve hizmetinde bulundu. Babasının ve Hz. Ömer'in hilâfeti yıllarında İslâm'a güzel hizmetler yaptı.
2. Buhârî, Hibe 27, nr. 2618, Et'ime 7, nr. 5382; Müslim, Eşribe 175, nr. 2056.
3. Ebû Amre el-Ensârî'nin adı, Bişr veya Beşîr yahut Sa'lebe olduğu söylenen Neccaroğulları'na mensup bir sahâbîdir. Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer almış ve orada hayatını kaybetmiştir.

Orduda ne kadar kap varsa hepsini getirip doldurdular; yine de yaygıda bir miktar yiyecek arttı.[1]

> İbni Hibbân'ın *es-Sahîh*'indeki rivâyete göre[2] ise: Yiyecekleri tükenen İslâm askeri, binek develerinden bir kısmını kesip yemek için Peygamber Efendimiz'den izin istedi. Bunu duyan Hz. Ömer, Resûlullah'a düşmanın karşısında hem aç hem bineksiz kalmaları hâlinde durumlarının çok kötü olacağını söyleyerek, elde kalan yiyeceklerin bereketlenmesi için Allah'a duâ etmesini teklif etti. Her iki rivâyete göre, herkes kabını doldurup da yaygıda bir miktar yiyecek artınca, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, mübârek azı dişleri görünene kadar güldü, sonra şöyle buyurdu: "Allah'tan başka ilâh olmadığına, benim de Allah'ın Elçisi olduğuma şehâdet ederim. Şuna da şehâdet ederim ki, bir mü'min kelime-i şehâdet getirerek ölürse, bu şehâdet kelimesi onun Cehennem'e girmesine engel olur." Ebû Hüreyre radıyallahü anhın aynı konudaki daha geniş rivâyeti *Sahîh-i Müslim*'dedir.[3]

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle diyor: Bir gün Nebî sallallahu aleyhi ve sellem bana Ehl-i Suffe'yi çağırmamı emretti.

> Burada önce **Suffe** ve **Ehl-i Suffe** hakkında bilgi verelim:
>
> Suffe, Mescid-i Nebevî'nin arka taraflarında fakir sahâbîlerin barınması için Peygamberimiz'in emriyle yapılmış olan üstü örtülü bir yer idi. Burada kalanlara "Ehl-i Suffe" veya "Ashâb-ı Suffe" denilirdi. Onlar burada yatıp kalkar, Peygamber Efendimiz'den dîni ve Kur'an'ı öğrenirlerdi. Gerektiğinde Allah'ın Elçisi onları İslâmiyeti öğretmeleri için muallim olarak veya askerî birlik içinde bir savaşçı olarak muhtelif yerlere gönderirdi. Bunla-

1. Ahmed ibni Hanbel, *el-Müsned*, III, 417-418.
2. I, 454-455, nr. 221.
3. Îmân 44, nr. 27.

rın sayısı bâzen artar, bâzen eksilirdi. Bazı kaynaklarda, Suffe ehli'nden yüzden fazla sahâbînin adı sayılmıştır. Kendisi de Ehl-i Suffe'den olan Ebû Hüreyre radıyallahu anh, onları bize şöyle tanıtmaktadır:

"Suffe ehli İslâm konuklarıydı. Onların ne sığınacak âileleri, ne malları, ne de bir kimseleri vardı. Resûl-i Ekrem'e bir sadaka geldiğinde onlara gönderir, kendisi sadakadan hiçbir şey almazdı. Şâyet gelen bir hediye ise onlara da gönderir, kendisi de ondan bir parça alır ve böylece şahsına ikrâm edilen hediyeyi onlarla paylaşırdı."[1]

"Ben, Suffe ehlinden yetmiş kişiyi gördüm. Hiçbirinin üzerinde bütün vücûdunu örten bir elbise yoktu. Ya belden aşağı tutundukları bir peştemalları ya da bir ucunu boyunlarına bağladıkları bir gömlekleri vardı. Bunların bir kısmı baldırlarının yarısına, bir kısmı da topuklarına erişirdi de, avret yerleri görülmesin diye elbiselerini elleriyle toplarlardı."[2]

Ashâb-ı kirâmdan Fedâle bin Ubeyd el-Ensârî de bu çilekeş sahâbîleri şöyle anlatır: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâba namaz kıldırırken, onlardan bazıları açlığın verdiği tâkatsızlıktan dolayı ayakta duramaz, düşüp bayılırlardı. Bunlar Suffe ashâbı idi. Çölden gelen bedevîler onların deli olduğunu zannederdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirince açlıktan bayılanların yanına gider ve onlara: "**Allah Teâlâ'nın nezdinde sizin için neler hazırlandığını bilseydiniz, daha yoksul ve daha muhtaç olmayı isterdiniz.**" buyururdu."[3]

Hz. Ebû Bekir'in oğlu Abdurrahman da onlarla ilgili olarak şöyle demiştir: Suffe ashâbı fakir kişilerdi. Bir

1. Buhârî, Rikāk 17, nr. 6452.
2. Buhârî, Salât 58, nr. 442.
3. Tirmizî, Zühd 39, nr. 2368.

keresinde Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **"İki kişilik yemeği olan, Suffe ashâbından bir üçüncüsünü; dört kişilik yemeği olan da bir beşincisini ve hattâ altıncısını yemeğe buyur edip götürsün!"** Yahut buna benzer bir tavsiyede bulundu. Ebû Bekir, onlardan üç kişiyi evine getirdi. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem de on kişiyi alıp götürdü. **Şimdi de Resûl-i Ekrem'in kendisine "Ehl-i Suffe'yi çağırmasını emrettiğini" söyleyen Ebû Hüreyre Hazretleri'ni dinleyelim:**[1]

"Ben de bir bir onları bulup getirdim. Önümüze orta büyüklükte bir tabak kondu. Ondan doyana kadar yedik. Sofradan çekildiğimizde, tabaktaki yemek olduğu gibi duruyordu. Yalnız yemek yiyenlerin parmak izleri tabakta kalmıştı."[2]

Bu rivâyetlere göre Resûl-i Ekrem, Ehl-i Suffe'ye: "Besmele çekerek yiyin; canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in evinde bundan başka bir şey yoktur." buyurmuştur.

Kırk Kişiye İki Avuç Dolusu Yemek

Hz. Ali radıyallahu anh da şöyle demiştir: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, akrabası olan Abdülmuttalip oğullarını yemeğe dâvet etti.[3] Bu dâvete kırk kişi katıldı. İçlerinde bir deve yavrusunu yiyebilecek, bir tencere dolusu suyu içebilecek kişiler vardı. Peygamber Efendimiz onlara ikrâm etmek üzere iki avucu dolduracak kadar bir yemek hazırladı. Doyana kadar yedikleri hâlde o yemek hiç eksilmedi. Sonra üç dört kişiye yetecek kadar bir su getirtip misafirlere ikrâm etti. Hepsi de kanıncaya kadar içtiği hâlde o su sanki hiç içilmemiş gibiydi.[4]

1. Buhârî, Mevâkîtü's-salât 41, nr. 602; Müslim, Eşribe 176, 177, nr. 2057.
2. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 314; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), III, 195, nr. 2907.
3. Bu dâvetin, peygamberliğin ilk günlerinde: "En yakınlarını uyar!" (Şuarâ 26/214) âyetinin nâzil olması üzerine yapılan dâvet olduğu anlaşılmaktadır.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 159; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 302-303.

Yetmiş Bir Kişiye Bir Tabak Yemek

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, halasının kızı Zeyneb binti Cahş ile evlendiği zaman, Enes'e bazı isimler saydıktan sonra özellikle onları, ayrıca karşılaştığı herkesi yemeğe dâvet etmesini söyledi. Sofa ve oda dâvetlilerle doldu. Peygamber aleyhisselâm iki avuç hurma ile yağ ve undan yapılan büyücek bir tabak yemeği önce kendi önüne koydu ve üç parmağını içine batırdı. Misafirler o bir tabak yemekten yiyip karınlarını doyurdular, sonra da kalkıp gittiler. Yetmiş bir veya yetmiş iki kişinin karnını doyurduğu o bir tabak yemek, hemen hemen hiç eksilmedi.[1]

> Bu olayın bir başka cephesi "Resûl-i Ekrem'in Hayâ Duygusu ve Hatâlara Göz Yumması" bahsinde zikredilmiştir bk. I, 254.

Bu veya benzeri bir olayla ilgili başka bir rivâyete göre 300 kişi kadar olan dâvetliler o yemekten doyana kadar yemiş, olayın devamını nakleden Enes şöyle demiştir:

"Peygamber Efendimiz bana 'Artık yemeği kaldır' buyurdu. Yemeği sofraya koyduğum zaman mı, yoksa sofrayı kaldırdığım zaman mı yemek daha fazlaydı, bilemiyorum."[2]

> *Sahîh-i Müslim*'deki bu ve bundan önceki rivâyete göre, ayrıca bu bahsin sonlarına doğru görüleceği üzere, yemeği Enes'in annesi Ümmü Süleym evinde yapmış ve onu Enes ile Peygamber Efendimiz'e göndermiştir bk. II, 243.

Hz. Fâtıma'nın Yemeği

Ca'fer-i Sâdık[3] (v. 148/765), babası Muhammed el-Bâkır'dan[4] (v. 114/733), o da büyük dedesi Hz. Ali'den şöyle rivâyet etmiştir: Hz. Fâtıma, bir sabah bir tencere yemek hazırladı. Hz. Ali'yi, "Yemeğe bize buyurun"

1. Müslim, Nikâh 94, nr. 1428.
2. Müslim, Nikâh 95, nr. 1428.
3. Ca'fer-i Sâdık diye bilinen Ca'fer ibni Muhammed, on iki imâmın altıncısıdır.
4. Muhammed el-Bâkır, tâbiîn âlimlerinden ve Ehl-i beyt'in ileri gelenlerinden olup on iki imâmın beşincisidir. Onun babası dördüncü imâm Zeynelâbidîn Ali, onun babası da Hz. Hüseyin'dir.

demek üzere babasına gönderdi. Resûl-i Ekrem de davete icâbet edip kızının evine gelince, Hz. Fâtıma'ya o yemekten bütün hanımlarına da birer tabak göndermesini söyledi.[1] Hz. Fâtıma buyurulan şeyi yaptı. Ardından da Resûl-i Ekrem, Hz. Ali, kendisi ve çocukları için yemek ayırdı. Daha sonra, kenarlarından yemeğin taşmakta olduğu tencereyi kaldırdı. Hz. Fâtıma: "Biz o yemekten Cenâb- Hakk'ın dilediği kadar yedik." demiştir.[2]

Azalmayan Hurmalar

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Ömer'e, Ahmesoğulları'ndan 400 atlıya yol azığı vermesini emretti. Hz. Ömer de:

"Yâ Resûlallah, yanımda birkaç kilo hurmadan başka bir şey kalmadı." dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü ona:

"Git ve dediğimi yap!" buyurdu. Hz. Ömer de denileni yapmak üzere evine gitti. Onun, bir deve yavrusunun cüssesi kadar olan o azıcık hurmadan hazırladığı azık, 400 kişiye yetti. Dağıtımın sonunda hurmalar sanki hiç verilmemiş gibi aynen duruyordu. Bu hadisi, sahâbeden Dükeyn el-Ahmesî[3] ve Cerîr ibni Abdillah[4] rivâyet etmiştir.[5]

Bu hadisi, ashâb-ı kirâmdan Nu'mân ibni Mukarrin de aynı şekilde rivâyet etmiş, yalnız o kendilerine yol azığı verilen 400 kişinin Ahmesoğulları'ndan değil, "Müzeyne kabilesinden olduğunu" söylemiştir.[6]

> Hadisin bir başka rivâyetine göre Dükeyn ibni Saîd el-Müzenî, Hz. Ömer'in kendilerine yol azığı vereceği kimseleri evin üst katına götürdüğünü, kemerinden çı-

1. O günlerde Peygamber aleyhisselâmın dokuz hanımı vardı. Bunlar: Hz. Âişe, Hafsa, Zeynep, Ümmü Habîbe, Ümmü Seleme, Sevde, Meymûne, Safiye ve Cüveyriye annelerimizdi.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 186-187.
3. Bu sahâbînin adı Dükeyn ibni Saîd el-Ahmesî (veya el-Müzenî)dir. Nisbesi ise kimi yerde el-Müzenî, kimi yerde el-Has'amî şeklinde kaydedilmektedir. İbni Hacer ise, bu zâtın nisbesinin hem Has'amî hem de Müzenî şeklinde geçtiğini söylemektedir (*el-İsâbe*, I, 476).
4. Cerîr ibni Abdillah, Yemen'deki Becîle kabilesinin reisiydi. Orada Müslüman oldu ve hicretin 10. yılında kabilesinden 150 kişiyle Medine'ye geldi. Hakkında daha fazla bilgi için "Resûl-i Ekrem'in İnsanlarla Güzel Geçinmesi, Üstün Edebi ve Engin Ahlâkı" bahsine bakınız bk. I, 259.
5. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 174.
6. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 445.

kardığı bir anahtarla kapıyı açtığını ve onlara: "Buyurun, alın." dediğini, herkesin hurmadan istediği kadar aldığını, fakat hurmanın hiç azalmadığını söylemektedir.[1]

Câbir'in Borcu Nasıl Ödendi?

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği bir hadis de Resûlullah Efendimiz'in bereketiyle yiyeceğin çoğalmasıyla ilgilidir. Câbir'in babası vefât etmiş, geride bir hayli hurma borcu bırakmıştı. Câbir, alacaklı olan Yahudilere, babasının borcuna karşılık hurma bahçesini meyveleriyle birlikte kabul etmelerini teklif etti. Ancak onlar bu teklifi, birkaç yıl boyunca çıkacak hurmaları kendilerine verse bile borcunu kapatamayacağı için kabul etmediler. Câbir, hâlini Peygamber Efendimiz'e arzetti. Allah'ın Elçisi ona hurmaları toplamasını, hurma ağaçlarının altında öbek öbek yığmasını emrettikten sonra hurma bahçesine gitti. Orada bir süre dolaşıp duâ etti. Câbir, Peygamber Efendimiz'in duasıyla bereketlenen o hurmalarla, babasının bütün borçlarını ödediği gibi, kendisine de her yıl toplanan hurmalardan daha fazlası kaldı.[2] Bir başka rivâyete göre, bahçenin mahsûlü alacaklılara verilen hurma kadar arttı.[3]

Câbir, Yahudi alacaklıların, olup bitenleri görünce hayret ettiklerini de söylemiştir.

Bu mûcizeyi; *Sahîh-i Buhârî*'deki hadisleri ve üç *Sünen*'deki[4] rivâyetleri dikkate alarak Câbir İbni Abdillah'tan dinleyelim:

"Babam Abdullah ibni Amr ibni Harâm, Uhud Savaşı'nda şehid düştüğünde, geride dokuz (bazı rivâyetlerde altı) kız, bir hayli de borç bırakmıştı. Alacaklılar borcun ödenmesi konusunda pek anlayışsız davrandılar. Ben de Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve selleme başvur-

1. Ebû Dâvûd, Edeb 157, 158, nr. 5238; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 462-463, nr. 6528.
2. Buhârî, Büyû' 51, nr. 2127, İstikrâz 8, 9, 18, nr. 2395, 2396, 2405, Hibe 21, nr. 2601, Sulh 13, nr. 2709, Vesâyâ 36, nr. 2781, Megâzî 18, nr. 4053.
3. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3580.
4. Ebû Dâvûd, Vesâyâ 17, nr. 2884; Nesâî, Vesâyâ 4, nr. 3639-3642; İbni Mâce, Sadakât 20, nr. 2433.

dum ve alacaklılarla konuşmasını söyledim. Hurma bahçesinin o yıl verdiği ürünü borca mahsûben kabul etmeleri ve borcun geri kalan kısmından vazgeçmeleri konusunda onları iknâ etmesini istedim. Resûl-i Ekrem Efendimiz de alacaklılardan bunu rica etti, fakat hiçbiri kabul etmedi. O zaman Allah'ın Elçisi bana: "Yarın sana geleceğim." buyurdu. Ertesi sabah Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile birlikte geldi, hurma bahçesini dolaştı, hurmanın bereketlenmesi için duâ etti. Bana da: "Hurmalarını toplayıp cins cins ayır, iyi hurmaları (acve hurmasını) bir boy, kalitesiz hurmaları bir boy yap. Sonra durumu bana bildir." buyurdu. Dediklerini yapıp durumu kendisine bildirdim. Peygamber-i Zîşân Efendimiz geldi, hurmaların başına oturdu ve bana: "Haydi herkese alacağını ölçüp ver!" buyurdu. Ben de hurmaları ölçerek herkese alacağını verdim (Bu rivâyetlerin bir kısmında hurmaları Resûl-i Ekrem'in kendi elleriyle ölçüp alacaklılara verdiği de belirtilmektedir). Sonunda hurmalar hiç eksilmemiş gibi öylece duruyordu."

Burada şunu da söyleyelim: Hz. Câbir'in babası Abdullah ibni Harâm, Uhud Gazvesi'nde şehid düşünce, o gün yeteri kadar kefen ve kabir bulunamadığı için, bu şehîdin nâşı, eniştesi Amr ibni Cemûh'un nâşı ile aynı kabre kondu. Aradan **kırk sene** geçtikten sonra, sel yatağına yakın olan kabirleri başka bir yere nakledilmek üzere açıldığı zaman, bu iki sahâbînin cesetlerinin hiçbir değişikliğe uğramadan, gömüldükleri gibi durduğu görüldü.[1]

Ebû Hüreyre'nin Dağarcığı

Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Bir sefer sırasında yiyeceğimiz tükendi ve herkes çok zor durumda kaldı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana:

1. Mâlik, *el-Muvatta'*, Cihâd, 49.

'Ebû Hüreyre! Yanında yiyecek bir şey var mı?' diye sordu. Ben de:

'Evet, Yâ Resûlallah! Dağarcığımda birazcık hurma kaldı.' dedim.

'Onu bana getir.' buyurdu, elini dağarcığa sokup bir avuç hurma aldı, mübârek ellerini açıp hurmanın bereketlenmesi için duâ etti. Sonra da bana:

'Haydi on kişiyi çağır.' buyurdu. On kişi geldi ve doyana kadar yedi. Sonra on kişi daha çağırmamı emretti. Birliğimizde bulunan bütün askerler onar onar gelip doyuncaya kadar hurmadan yediler. Sonra Resûl-i Ekrem Efendimiz bana:

'Ebû Hüreyre! Senden aldığım hurmayı şuradan alıp dağarcığına koy, acıktığın zaman elini oraya sokup hurma al, fakat dağarcığı sakın ters çevirme.' buyurdu. Ben de Efendimiz'in emrine uyarak getirdiğim hurmadan daha fazlasını alıp dağarcığıma koydum. O hurmaları hem Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hayatı boyunca hem de Hz. Ebû Bekir ve Ömer devirlerinde yedim ve başkalarına da ikrâm ettim. Bu bereket, Hz. Osmân şehid oluncaya kadar devam etti. Hz. Osmân'ın şehid olduğu o kargaşa sırasında dağarcığım çalındı ve kaybolup gitti."[1]

> Ebû Hüreyre bu konuda şunları da söylemiştir: "Hayatım boyunca, şu üç musîbetten daha büyüğü ile karşılaşmadım: Bunlardan biri, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtı; diğeri Hz. Osmân'ın şehid edilmesi; üçüncüsü de dağarcığımın çalınmasıdır."[2]

Bir başka rivâyete göre Ebû Hüreyre: "O hurmalardan şu kadar deve yükü hurmayı Allah rızâsı için verdim." demiştir.[3]

> Bu rivâyete göre Ebû Hüreyre şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme birkaç hurma götürdüm ve:
>
> "Ey Allah'ın Resûlü, onların bereketlenmesi için duâ et." dedim. Peygamber Efendimiz onları alıp bereketlenmesi için duâ etti ve şöyle buyurdu:
>
> "Al onları, dağarcığına koy, ondan bir şey almak iste-

1. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 109-111.
2. Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 433, nr. 342; Ebû Temâm er-Râzî, *el-Fevâid* (Selefî), II, 287, nr. 1766.
3. Tirmizî, Menâkıb 47, nr. 3839; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* II, 352.

diğinde elini sokup al, ama sakın dağarcığı ters çevirip silkeleme!" Ebû Hüreyre, rivâyetinin sonunda: "Ben, o hurmalardan şu kadar deve yükü hurmayı Allah rızâsı için verdim. Biz ondan hem yer hem de başkalarına yedirirdik. Hz. Osmân'ın şehid edildiği güne kadar o dağarcığı kemerimden hiç ayırmadım. Ancak o günden sonra dağarcığım kopup kayboldu." demiştir.

Bu olayın bir benzerinin Tebük Gazvesi'nde meydana geldiği ve Efendimiz aleyhisselâmın duâsıyla bereketlenen hurmaların on üç kadar olduğu rivâyet edilmiştir.[1]

Ehl-i Suffe'ye Yeten Bir Kap Süt

Resûl-i Ekrem'in bereketi ve duâ etmesi üzerine çoğalan yiyeceklerle ilgili mûcizelerden biri de Ebû Hüreyre'nin aç kalması olayıdır. Buna göre bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Ebû Hüreyre'ye:

"Beni takip et!" buyurdu. Fahr-i Âlem Efendimiz Hâne-i Saâdet'e varınca, orada kendisine hediye olarak gönderimiş bir kap süt buldu. Bunun üzerine Ebû Hüreyre'ye Ehl-i Suffe'yi çağırmasını emretti. Ebû Hüreyre hadisin devamında: "Kendi kendime: 'Bu süt, Ehl-i Suffe'nin hangi birine yetecek! O sütü içerek kuvvetlenmek benim daha çok hakkım!' dedim; ancak Resûlullah'ın emrine uyarak Ehl-i Suffe'yi çağırdım." dedikten sonra sözüne şöyle devam etti: "Resûlullah'ın emri üzerine süt kabını alıp birine veriyordum; verdiğim kişi ondan kanıncaya kadar içiyor, sonra kabı bana iade ediyor, ben de alıp bir başkasına sunuyordum, o da kanıncaya kadar içiyordu. Böylece o gün herkes süte doydu."

Hadisin sonunda Ebû Hüreyre şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz süt kabını eline alarak:

'Ebû Hüreyre! Bir ben kaldım, bir de sen, haydi otur da iç!' buyurdu; ben de içtim. Tekrar: 'İç!' buyurdu. Bana, durmadan 'İç, iç' diyordu. Sonunda 'Hayır. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin olsun ki, artık içecek yerim kalmadı.', dedim. O zaman süt kabını aldı, Allah Teâlâ'ya hamdetti, besmele çekip kalan sütü kendisi içti."

1. Bu hadisin bir benzeri, Abdurrahman ibni Ebî Amre el-Ensârî'nin babası Ebû Amre'den rivâyet ettiği hadiste zikredilmiştir bk. II, 30.

Bu hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle demiştir: "Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, ben bâzen açlıktan karnımı yere dayar, bâzen de mideme taş bağlardım. Bir gün sahâbîlerin geçtiği yol üzerine oturmuştum. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanımdan geçti ve beni görünce gülümsedi. Kalbimden geçeni yüzümden anladı ve 'Ebû Hüreyre!' dedi. Ben de 'Buyur, yâ Resûlallah!' dedim. Resûl-i Ekrem Efendimiz 'Beni takip et!' buyurdu ve yoluna devam etti. Ben de peşinden yürüdüm. Hâne-i Saâdet'e girdi, ben de girmek için izin istedim, izin verdi, içeri girdim. Bir kap içinde süt olduğunu gördü ve evdekilere: 'Bu süt nereden geldi?' diye sordu. 'Falan adam veya falan hanım onu size hediye etti.' dediler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem: 'Ebû Hüreyre!' diye seslendi. Ben: Buyur, yâ Resûlallah! dedim. 'Suffe ehline git, onları buraya çağır!' buyurdu."

Ebû Hüreyre sözüne devamla der ki: "Suffe ehli İslâm konuklarıydı. Onların ne sığınacak âileleri, ne malları, ne de bir kimseleri vardı. Peygamber aleyhisselâma bir sadaka geldiğinde onlara gönderir, kendisi sadakadan hiçbir şey almazdı. Şâyet gelen bir hediye ise, onlara da gönderir, kendisi de ondan bir parça alır ve böylece gelen hediyeyi onlarla paylaşırdı. Resûl-i Ekrem'in Suffe ehlini dâvet etmesi hoşuma gitmedi. Kendi kendime: 'Bu süt, Suffe ehlinin hangi birine yetecek ki! O sütü içerek kuvvetlenmek benim daha çok hakkım.' dedim. 'Şâyet onlar geldiğinde Resûlullah bana sütü onlara vermemi emreder, ben de onlara verirsem; belki de sütten bana bir şey kalmaz' diye düşündüm. Fakat Allah'ın ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin emrine itaat etmemek de olmaz, dedim. Neticede Suffe'ye gittim ve kendilerini Resûlullah'ın dâvet ettiğini haber verdim. Onlar dâveti kabul ettiler ve huzûra girmek için izin istediler; kendilerine izin verildi ve onlar da

Hücre-i Saâdet'te yerlerini aldılar. Peygamber Efendimiz bana: 'Ebû Hüreyre!' diye seslendi. Ben: 'Buyur, yâ Resûlallah!' dedim. 'Sütü al, onlara ikrâm et!' buyurdu. Ben de süt kabını aldım, herkese vermeye başladım. Verdiğim kişi kamncaya kadar içiyor, sonra kabı bana geri veriyor, ben bir başkasına veriyordum, o da kanıncaya kadar içiyor sonra geri veriyordu. En sonunda kabı Peygamber aleyhisselâma verdim. Oradakilerin hepsi süte kanmıştı. Resûlullah kabı alıp elinde tuttu ve bana bakıp gülümsedi. Sonra da: 'Ebû Hüreyre!' dedi. 'Buyur, yâ Resûlallah!' dedim. 'Bir ben kaldım, bir de sen.' buyurdu. Ben: 'Doğru söyledin, yâ Resûlallah.' dedim. 'Haydi, Otur da iç!' buyurdular. Ben de oturdum ve içtim. Sonra yine: 'Otur, iç!' buyurdu. Yine oturdum ve içtim. Resûl-i Ekrem bana durmadan: 'İç, iç' buyuruyordu. Sonunda ben: 'Hayır. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, artık içecek yerim kalmadı.' dedim. 'Öyleyse bana ver!' buyurdu. Süt kabını Resûl-i Ekrem'e verdim, Allah Teâlâ'ya hamdetti, besmele çekip kalan sütü kendisi içti."[1]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in burada da: "Bir topluluğa su ikrâm eden, suyu en sonra içer."[2] kaidesini uyguladığı görülmektedir.

Bereketli Koyun

Sahâbeden Hâlid ibni Abdiluzzâ[3] radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, bir gün kendisi, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme kesip yemesi için bir koyun verdi. Hâlid'in ailesi çok kalabalıktı. Bir koyun kestiği zaman, onu küçük küçük parçalara ayırsa bile aile fertlerinin hepsine yetmezdi. Peygamber Efendimiz kendine hediye edilen koyundan yedikten sonra, etin kalan kısmını Hâlid'in kovasına koydu ve onun bereket-

1. Buhârî, Rikāk 17, nr. 6452.
2. Müslim, Müsâfirîn 311, nr. 681.
3. Hâlid ibni Abdiluzzâ'nın Hz. Hatice'nin kardeşinin oğlu olduğu, ikinci Habeşistan hicretinde yolda vefât ettiği söylenmektedir (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], III, 525).

lenmesi için duâ etti. O da bu eti ailesine taksim etti. Hepsi ete doyduğu gibi, yine de arttı. Bu mûcizeyi, muhaddis Ebû Bişr ed-Dûlâbî[1] (v. 310/923) rivâyet etmiştir.[2]

Peygamber Efendimiz'in Hz. Fâtıma'yı Hz. Ali ile evlendirmesi[3] olayı ile iligili olarak hadis hâfızı ve fıkıh âlimi Ebû Bekir el-Âcürrî[4] de (v. 360/9 70) şu hadisi nakletmiştir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Bilâl-i Habeşî'ye düğün yemeği (velîme) için bir deve kesmesini, pişirilen yemeği dört veya beş müd büyüklüğünde bir sahana koyup getirmesini emretti.

> Önce Müd hakkında bilgi verelim: Müd, çoğunlukla hubûbât ve bakliyât gibi kuru gıdâların ölçümünde kullanılan, sâ' ve rıtl gibi eski bir hacim ölçeğidir. Asr-ı Saâdet'te bir müddün, çeyrek sâ'ya denk geldiği kabul edilmektedir. Buna göre söz konusu kabın, **iki veya iki buçuk kilo tahıl alacak büyüklükte** olduğu söylenebilir.

Bilâl şöyle demiştir:

"Emredileni yaptım. Resûlullah Efendimiz bereketlenmesi için sahana eliyle dokundu, sonra da dâvetlileri gruplar hâlinde yemeğe buyur etti. Herkes karnını doyurdu; kalan yemeğin bereketlenmesi için de duâ edip onu eşlerine gönderdi[5] ve Bilâl-i Habeşî'ye:

"Onlara söyle bunu hem yesinler hem de misâfirlerine ikrâm etsinler." buyurdu."[6]

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, eşlerinden biriyle evlendiğinde, annem Ümmü Süleym,

1. Muhaddis ve tarihçi olan Ebû Bişr ed-Dûlâbî, Horasan'da, Rey yakınlarındaki Dûlâb köyünde doğduğu için Dûlâbî nisbesiyle anıldı. Onun, Resûl-i Ekrem, sahâbe, tâbiîn ve diğer muhaddislerin künyelerini alfabetik sıraya göre ele aldığı *el-Künâ ve'l-esmâ* adlı eseri, birkaç defa yayımlanmıştır. Dûlâbî'nin *ez-Zürriyetü't-tâhire ve'l-mutahhara* adlı bir eseri daha vardır.
2. *el-Esmâ ve'l-künâ*, I, 206, nr. 381; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 115-116.
3. Hz. Ali ile Hz. Fâtıma hicretin üçüncü yılında evlenmişlerdir.
4. Ebû Bekir el-Âcurrî hakkında bilgi için bk. I, 365.
5. O sırada Efendimiz'in dokuz hanımı vardı.
6. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), V, 487-488; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 207-208.

"hays"[1] adı verilen bir yemek pişirdi, onu bir kaba koyup bana verdi, ben de Peygamber Efendimiz'e götürdüğümde:

"Enes! Onu şuraya koy; bana da falanı, falanı ve karşılaştığın herkesi yemeğe dâvet et!" buyurdu. Ben de isimlerini verdiği kimseleri ve yolda karşılaştıklarımı yemeğe dâvet ettim."

Enes daha sonra dâvetlilerin 300 kişiye ulaştığını, onların sofayı ve odayı doldurduklarını belirttikten sonra sözüne şöyle devam etti: Resûlullah Efendimiz, misâfirlere: "Sofraya onar onar oturun." buyurdu. Ardından mübârek elini annemin yaptığı yemeğin üzerine koydu ve Cenâb- Hakk'ın kendisine öğrettiği şekilde duâ etti. Bütün dâvetliler doyana kadar yedikten sonra Peygamber Efendimiz bana:

"Artık yemeği kaldır." buyurdu.

O yemeğin; sofraya konulduğu zaman mı, yoksa sofradan kaldırıldığı zaman mı daha fazla olduğunu bilemiyorum."[2]

> Bu mûcizenin bir benzerinin yukarıda Resûl-i Ekrem'in Cahş kızı Zeyneb ile evlenmesi olayında da yaşandığı nakledilmişti. Bu ikinci mûcize, muhtemelen Peygamber Efendimiz'in Hz. Safiyye ile evlenmesinde meydana gelmiştir.

Yukarıdaki üç bahiste geçen[3] hadislerin çoğu sahîh olup güvenilir hadis kitaplarında bulunmaktadır. "Resûlullah'ın bereketi ve duâsıyla yemeğin çoğalması" bahsindeki hadisleri 10'dan fazla sahâbî rivâyet etmiş, bu hadisleri onlardan çok daha fazla sayıda tâbiî, onlardan da sayılamayacak kadar çok tebe-i tâbiîne mensup râvi rivâyet etmiştir. Bu mûcizelerin çoğu meşhûr hâdiseler olup birçok sahâbînin bulunduğu yerlerde meydana gelmiştir. Bu olaylar birer gerçektir; onlara yalan karışması, bu meclislerde bulunanların gerçek dışı bir olay karşısında susması mümkün değildir.

---

1. Hays; süt, süzme peynir, hurma ve yağla yapılan bir yemek türüdür.
2. Buhârî, Nikâh 65, nr. 5163; Müslim, Nikâh 94, nr. 1428.
3. İşâret edilen üç bahis: Resûl-i Ekrem'in parmaklarının arasından suyun fışkırması; yerden suyun kaynayıp çıkması ve onun bereketi ve duâsıyla yemeğin çoğalması konularıdır.

"hays"[1] adı verilen bir yemek pişirdi, onu bir kaba koyup bana verdi, ben de Peygamber Efendimiz'e götürdüğümde:

"Enes! Onu şuraya koy; bana da falanı, falanı ve karşılaştığın herkesi yemeğe dâvet et!" buyurdu. Ben de isimlerini verdiği kimseleri ve yolda karşılaştıklarımı yemeğe dâvet ettim."

Enes daha sonra dâvetlilerin 300 kişiye ulaştığını, onların sofayı ve odayı doldurduklarını belirttikten sonra sözüne şöyle devam etti: Resûlullah Efendimiz, misâfirlere: "Sofraya onar onar oturun." buyurdu. Ardından mübârek elini annemin yaptığı yemeğin üzerine koydu ve Cenâb- Hakk'ın kendisine öğrettiği şekilde duâ etti. Bütün dâvetliler doyana kadar yedikten sonra Peygamber Efendimiz bana:

"Artık yemeği kaldır." buyurdu.

O yemeğin; sofraya konulduğu zaman mı, yoksa sofradan kaldırıldığı zaman mı daha fazla olduğunu bilemiyorum."[2]

> Bu mûcizenin bir benzerinin yukarıda Resûl-i Ekrem'in Cahş kızı Zeyneb ile evlenmesi olayında da yaşandığı nakledilmişti. Bu ikinci mûcize, muhtemelen Peygamber Efendimiz'in Hz. Safiyye ile evlenmesinde meydana gelmiştir.

Yukarıdaki üç bahiste geçen[3] hadislerin çoğu sahîh olup güvenilir hadis kitaplarında bulunmaktadır. "Resûlullah'ın bereketi ve duâsıyla yemeğin çoğalması" bahsindeki hadisleri 10'dan fazla sahâbî rivâyet etmiş, bu hadisleri onlardan çok daha fazla sayıda tâbiî, onlardan da sayılamayacak kadar çok tebe-i tâbiîne mensup râvi rivâyet etmiştir. Bu mûcizelerin çoğu meşhûr hâdiseler olup birçok sahâbînin bulunduğu yerlerde meydana gelmiştir. Bu olaylar birer gerçektir; onlara yalan karışması, bu meclislerde bulunanların gerçek dışı bir olay karşısında susması mümkün değildir.

---

1. Hays; süt, süzme peynir, hurma ve yağla yapılan bir yemek türüdür.
2. Buhârî, Nikâh 65, nr. 5163; Müslim, Nikâh 94, nr. 1428.
3. İşâret edilen üç bahis: Resûl-i Ekrem'in parmaklarının arasından suyun fışkırması; yerden suyun kaynayıp çıkması ve onun bereketi ve duâsıyla yemeğin çoğalması konularıdır.

14. Ağaçların Resûlullah'a Boyun Eğmesi

Ağaçların Resûl-i Ekrem ile konuşması, onun peygamber olduğunu söylemesi ve sözünü dinlemesi konusunda şu mealde hadisler bulunmaktadır:

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile bir seferde beraberdik. Peygamber Efendimiz'e bir bedevî yaklaştı ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

'Ey bedevî! Nereye gidiyorsun?'

'Ailemin yanına gidiyorum.'

'Bir hayır kazanmak ister misin?'

'Neymiş o hayır?'

'Allah'tan başka ilâh olmadığına ve O'nun bir ortağı bulunmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet etmendir.'

'Bu söylediğine kim şehâdet eder ki?'

Resûl-i Ekrem ona vâdinin kenarında duran Semüre ağacını[1] gösterdi:

'İşte şu ağaç şehâdet eder. Sen ona hele bir seslen, o senin sözünü dinleyip yanına gelir.'

Bedevî ağaca seslenince, ağaç yeri yara yara geldi ve Resûlullah Efendimiz'in huzûrunda durdu. Peygamber Efendimiz o ağaçtan, Allah'ın birliğine ve kendisinin peygamberliğine şehâdet etmesini üç defa istedi. Ağaç, her defasında onun istediği gibi şehâdet ettikten sonra tekrar yerine gitti."[2]

---

1. Semüre, dikenli ve iri cüsseli bir ağaç türüdür.
2. Dârimî, Mukaddime 4, nr. 16; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XII, 431-432, nr. 13582; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 292. Bu kaynaklardaki rivâyete göre bedevî, Peygamber Efendimiz'e:"Eğer kavmim benim sözümü dinlerse, onları alıp sana getiririm. Dinlemezlerse ben dönüp gelir ve seninle kalırım." dedi.
Bu olayın bir benzerini Sevgili Efendimiz de yaşamıştır. Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiği bu hadis için bk. II, 51-52.

"İzin Ver Sana Secde Edeyim!"

Ashâb-ı kirâmdan Büreyde bin Husayb[1] (v. 63/682) radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, bir bedevî, Fahr-i Cihân Efendimiz'den, Peygamber olduğunu gösteren bir mûcize istedi. Efendimiz de ona:

"Şu ağaca: 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem seni çağırıyor.' diye seslen." buyurdu. Bedevî diyor ki:

"Ben öyle deyince, ağaç sağına, soluna, ön tarafına, arka tarafına sallanarak köklerini kopardı, yeri yara yara ve tozlu topraklı damarlarını yerlerde sürüye sürüye Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna geldi ve:

"es-Selâmü aleyke Yâ Resûlallah!" diyerek durdu. Bunu gören bedevî, Peygamber Efendimiz'e:

"Emir buyur da ağaç yerine dönsün!" deyince, Resûlullah Efendimiz ağaca emir buyurdu, o da yerine döndü; köklerini ve damarlarını yere salıp doğruldu. Bunun üzerine bedevî, Peygamber Efendimiz'e hitâben:

"İzin ver de sana secde edeyim!" dedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de:

«لَوْ أَمَرْتُ أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِأَحَدٍ، لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا» "İnsanın insana secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim."[2] buyurdu. O zaman bedevî:

"Öyleyse izin ver, elini ayağını öpeyim" dedi. Peygamber Efendimiz de ona izin verdi.[3]

---

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hicreti sırasında Mekkelilerin onu ele geçirene büyük mükâfâtlar vaad ettiğini duyan Büreyde, arazisinden geçmekte olan Peygamber Efendimiz'i durdurdu ve kimliğini sordu. Allah'ın Elçisi'nin konuşmasından çok etkilendi, adamlarıyla birlikte Müslüman oldu ve arkasında namaz kıldı. Resûlullah'ın Medine'ye bayraksız girmesine gönlü râzı olmadığı için sarığını çıkarıp mızrağına bağladı ve arazisinden çıkana kadar onlara muhâfızlık etti. Daha sonra Medine'ye hicret etti ve çok önemli görevler yaptı, Horasan fetihlerine katıldı ve orada şehid oldu. Büreyde, Peygamber aleyhisselâmdan 164 hadis rivâyet etti.
2. Tirmizî, Radâ' 10, nr. 1159; İbni Mâce, Nikâh 4, nr. 1852.
3. Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* (Mu'tasım), s. 163; Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkâ), s. 357.

"Allah'ın İzniyle Üzerime Kapan!"

Sahîh-i Müslim'de Câbir ibni Abdillah el-Ensârî'den rivâyet edilen uzunca bir hadîs-i şerîfe göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem açık bir alanda abdest bozmak için yürüyüp gitti, fakat kendisinin görülmesini engelleyecek bir sütre bulamadı. Sağa sola bakınırken, vâdinin kenarındaki iki ağaç gözüne ilişti ve onlardan birine doğru ilerledi. Ağacın bir dalını tutarak: "Allah'ın izniyle bana itâat et." buyurdu. O ağaç, huysuzluğu yüzünden burnuna halka takıldığı için sahibine boyun eğen bir deve gibi, ona itâat etti. Câbir radıyallahu anhın nakline göre Resûl-i Ekrem diğer ağaca da aynı şeyi yaptı. İkisinin ortasına varınca: "Allah'ın izniyle üzerime kapanın!" buyurdu. Onlar da kapandılar.

Başka bir rivâyete göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Câbir ibni Abdillah'a:

"Câbir! Şu ağaca git: 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sana, arkanızda ihtiyacını giderebilmek için öteki ağaçla birleşmeni emrediyor.' de!" diye buyurdu.

Câbir devamla: "Ben, Peygamber Efendimiz'in emrini söyleyince, ağaç yerinden hareket edip öteki ağaçla birleşti, Resûlullah Efendimiz ağaçların arkasına geçti. Ben de, Sevgili Efendimiz orada bulunduğumu anlar da rahatsız olur düşüncesiyle oradan koşarak uzaklaştım ve kendi kendime olup biteni düşünmeye başladım. Birden geriye dönüp baktığımda Resûlullah Efendimiz'in gelmekte olduğunu, ağaçların birbirinden ayrılıp herbirinin eskiden olduğu gibi yine kendi gövdesi üzerinde durduğunu, Peygamber Efendimiz'in ağaçlara doğru dönüp mübârek başıyla sağa-sola işaret buyurduğunu gördüm" demiştir.[1]

> *Sahîh-i Müslim*'deki bu hadiste, *Şifâ-i Şerîf*'teki rivâyetten farklı olarak şu bilgiler vardır: Peygamber Efendimiz abdest bozmak için giderken, Câbir ibni Abdillah da elindeki bir su kabıyla onu takip etmekteydi. Resûlullah, ağaçların dallarını kendine siper olacak hâle getirince, Peygamber Efendimiz, kendisinin orada bulunduğunu fark edip de daha uzak bir yere gider endişesiyle Câbir

1. Müslim, Zühd 74, nr. 3012.

koşarak oradan uzaklaştı. Allah'ın Elçisi abdestini bozup onun yanına gelince:

"Câbir! Biraz önce benim durduğum yeri gördün mü?" diye sordu. O da:

"Evet, gördüm." dedi. Sevgili Efendimiz ona:

"Öyleyse o iki ağacın yanına git, her birinden birer dal kesip getir. Benim o durduğum yere gelince, dalın birini sağ tarafına, diğerini de sol tarafına yere dik." buyurdu.

Câbir der ki: "Yerden bir taş alıp kırdım, onu keskinleştirdim, sonra o iki ağacın yanına giderek herbirinden birer dal kestim ve onları sürükleyerek Resûl-i Zîşân Efendimiz'in abdest bozduktan sonra durduğu yere getirdim. Dalın birini sağ tarafıma, diğerini sol tarafıma diktim. Daha sonra Peygamber Efendimize yetişerek buyruğunu yerine getirdiğimi söyledim ve:

'Yâ Resûlallah! Neden böyle yapmamı emrettiniz?' diye sordum. Efendimiz bana:

"Azap görmekte olan iki kişinin yanından geçtim. Şefâatim sâyesinde, o dallar yaş durdukça onların azâbının hafifletilmesini Rabbimden diledim.' buyurdu."

Bu hadisin bir benzeri, Üsâme bin Zeyd radıyallahu anhdan rivâyet edilmiştir. Üsâme şöyle demiştir:

"Gazvelerinden birinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana:

'Abdest bozmak için tenhâ bir yer var mı?' diye sordu. Ben de:

'Yâ Resûlallah! Vâdide tenha bir yer yok.' dedim. 'Etrafta bir ağaç veya taş görüyor musun?' diye sordu. 'Birbirine yakın hurma ağaçları görüyorum.' deyince:

'Öyleyse oraya git ve ağaçlara, Resûlullah size abdest bozmasına elverişli hâle gelmenizi emrediyor de; aynı sözü taşlara da söyle.' buyurdu.

Ben de oraya gidip Resûlullah'ın emrettiği şeyi onlara söyledim. Onu hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ağaçların birbirine yaklaşıp bitiştiğini, taşların da âdetâ birbirine kenetlendiğini gördüm. Resûl-i Ekrem de onların arkasına geçip oturdu; ihtiyacını giderdikten sonra bana:

'O ağaçlara ve taşlara söyle de birbirinden ayrılsınlar.' buyurdu. Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, o ağaçların ve taşların birbirinden ayrılıp yerlerine gittiklerini gördüm."[1]

Sahâbeden Ya'lâ bin Siyâbe[2] radıyallahu anh da "Bir yolculukta Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile beraberdim." diye söze başlamış, bu iki hâdiseye benzer bir olay anlatmış, yalnız orada: "Resûlullah iki küçük hurma ağacına emretti de onlar birbirinin üzerine kapandı." demiştir.[3]

Bir başka rivâyette ise "orta büyüklükte iki hurma ağacı" ifâdesi geçmektedir.[4]

Ashâb-ı kirâmdan Gaylân ibni Seleme es-Sekafî'den de[5] (v. 23/644) iki ağaca emredilmesi olayına benzer bir başka hadis rivâyet edilmiştir.

---

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 393-394, nr. 298; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 25-26.
2. Ya'lâ, annesi Siyâbe'ye nisbetle Siyâbe'nin oğlu Ya'lâ diye anılmaktadır. Kendisi Hudeybiye, Hayber, Mekke'nin fethi ve Tâif seferlerine katılmıştır. Ya'lâ, ağaçlara birbirinin üzerine kapanmalarını emretmek üzere Resûlullah'ın kendisini gönderdiğini söylemiştir.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 172.
4. İbni Mâce, Tahâret 23, nr. 339; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 272. Bu kaynaklarda râvinin adı Ya'lâ bin Mürre olarak geçmekte, onun da bu hadisi babası Mürre'den rivâyet ettiği belirtilmektedir. Esâsen Ya'lâ bin Mürre ile Ya'lâ bin Siyâbe aynı şahıstır. Kimi zaman annesi Siyâbe'ye, kimi zaman babası Mürre'ye nisbetle anılmaktadır. Nitekim aşağıdaki rivâyette Kādî İyâz, Ya'lâ bin Mürre ile Ya'lâ bin Siyâbe'nin aynı şahıs olduğunu söylemektedir.
5. Şâir Gaylân ibni Seleme, hikmetli sözleriyle tanınan bir sahâbîdir. Hicretin dokuzuncu yılından sonra Müslüman olduğu zaman, nikâhı altında on hanımı vardı. Resûl-i Ekrem'in emriyle bunlardan ilk dördünü nikâhı altında bırakıp ötekileri boşadı. Gaylân, İslâmiyet'ten önce, Mekke yönetimini temsilen İran kisrâsına elçi olarak gittiğinde hikmetli sözleriyle onu kendine hayran bırakmıştı. Kisrâ ona:
"En çok hangi çocuğunu seversin?" diye sorduğunda, ona:
"Büyüyene kadar en küçüğünü, iyileşene kadar hasta olan yavrumu, evine dönünceye kadar da, yanımda olmayan çocuğumu daha çok severim." cevabını vermişti.

Abdullah ibni Mes'ûd da Peygamber Efendimiz'den buna benzer bir olayın Huneyn Gazvesi'nde meydana geldiğini rivâyet etmiştir.[1]

Abdullah ibni Mes'ûd: "Resûl-i Ekrem Efendimiz büyük abdeste çıkacağı zaman, kimsenin göremeyeceği kadar uzağa giderdi." dedikten sonra şunları söylemiştir: "Allah'ın Elçisi birbirinden uzakta iki ağaç gördü. Sonra da bana: "İbni Mes'ûd! Şu iki ağacın yanına git de onlara, 'Resûlullah arkanızda ihtiyacını giderebilmek için bir araya gelmenizi emrediyor de.' buyurdu. Sonra ağacın biri diğerinin yanına gitti. Resûlullah ihtiyacını giderince ağaçlar tekrar yerlerine döndü."

Ya'lâ bin Mürre -ki o Ya'lâ bin Siyâbe'dir- Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden gördüğü bazı olağanüstü hâdiseleri anlattı ve şunu söyledi:

"Bir çalı[2] veya sedir ağacı Resûlullah'ın yanına gelip etrafında döndü. Sonra tekrar yerine gitti. Bu olayı Resûl-i Ekrem'e anlattığımda şöyle buyurdu:

«إِنَّهَا اسْتَأْذَنَتْ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَيَّ» "O ağaç, bana selâm vermek için Rabbinden izin aldı."[3]

Bu rivâyete göre Ya'lâ bin Mürre şöyle demiştir: "Resûl-i Ekrem ile olan yolculuğumuz sırasında bir yerde konakladık. Peygamber Efendimiz yatıp uyudu. O sırada bir ağaç yeri yara yara geldi. Resûl-i Ekrem'in yanında durdu, sonra tekrar yerine döndü. Allah'ın Resûlü uyanınca bu olayı kendisine anlattım. O zaman şöyle buyurdu: "O, Resûlullah'a selâm vermek için Azîz ve Celîl olan Rabbinden izin isteyen ağaçtır. Rabbi de ona izin vermiştir."

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadise göre, Resûl-i Ekrem'in okuduğu Kur'ân-ı Kerîm'i dinlemek için, geceleyin cin-

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (nşr. İvezullah), IX, 81, nr. 9189; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 20; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 9.
2. Araplar bu çalıya "talha" derlerdi.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 173; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 6.

lerden bir grubun onun yanına geldiğini, Peygamber Efendimiz'e bir ağaç haber vermiştir.[1]

> Bu olayı Kur'ân-ı Kerîm şöye dile getirmektedir: "Bir zaman da, Kur'an'ı dinlemeleri için, cinlerden bir topluluğu sana yönlendirmiştik. Onu dinlemek için hazır hâle geldiklerinde, birbirlerine: "Susun, dinleyelim!" dediler. Kur'an okunduktan sonra da kavimlerine birer uyarıcı olarak döndüler."[2] Bu konu, ileride tekrar ele alınacaktır.

Tâbiîn müfessirlerinden Mücâhid ibni Cebr'in (v. 102/720) Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan rivâyet ettiği bu hadiste İbni Mes'ûd şöyle demiştir:

"Cinler Resûl-i Ekrem'e:

'Senin Peygamber olduğuna kim şehâdet eder ki?' dediklerinde, Peygamber Efendimiz:

'İşte şu ağaç şehâdet eder.' buyurduktan sonra ağaca: 'Buraya gel, ey ağaç!' diye seslendi. O da değirmen sesine benzer bir uğultuyla köklerini sürükleye sürükleye geldi."

Abdullah ibni Mes'ûd (veya Mücâhid ibni Cebr) daha önceki hadisin lafız bakımından aynısını veya mânen benzerini rivâyet etmiştir.

Kâdî İyâz der ki: Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Ömer, Büreyde bin Husayb, Câbir ibni Abdillah, Abdullah ibni Mes'ûd, Ya'lâ bin Mürre ve Üsâme bin Zeyd tarafından rivâyet edildiğini gördüğümüz, ayrıca Enes ibni Mâlik, Ali bin Ebî Tâlib ve Abdullah ibni Abbâs ve başkaları[3] tarafından rivâyet edildiğini aşağıda göreceğimiz bu olaya dâir hadislerin lafzında veya mânasında söz konusu râviler ittifak etmişlerdir. Bu sahâbîlerden çok daha fazla sayıda tâbiîn âlimi de Resûlullah'ın ağaç mûcizesiyle ilgili bu hadisleri onlardan duyup rivâyet ederek olayın meydana geldiği şekilde yayılıp şöhret bulmasını sağlamışlardır.

---

1. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 32, nr. 3859; Müslim, Salât 150, nr. 450.
2. Ahkâf 46/29.
3. Aşağıda görüleceği üzere, bu hadisi Hasan-ı Basrî, İbni İshâk ve Ebû Bekir ibni Fûrek gibi âlimler de rivâyet etmiştir.

Resûlullah'a Yol Veren Ağaç

Kelâm âlimi Ebû Bekir İbni Fûrek[1] (v. 406/1015) şöyle rivâyet etmiştir:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Tâif Gazvesi'nde (8/629) geceleyin biniti üzerinde yarı uykulu bir hâlde yol alırken önüne bir sedir ağacı çıktı. Sedir ağacı, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in kendisine çarpmadan geçip gitmesi için ikiye ayrıldı. O da ağacın arasından geçip gitti. Tâif yolundaki bu sedir ağacı günümüze kadar kökleri üzerinde ikiye ayrılmış hâliyle durmakta, o civarda pek meşhûr ve mübârek bir ağaç olarak bilinmektedir."

Resûlullah'ın Üzüntüsünü Gidermek İçin

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği olay da bu türdendir. Buna göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz'i pek üzgün gören Cebrâil aleyhisselâm ona:

"Sana peygamberliğini ortaya koyan büyük bir olay göstermemi ister misin?" diye sordu. O da:

"Evet, göster." buyurdu ve vâdinin ilerisindeki bir ağaca bakarak:

"Şu ağacı çağır." buyurdu. Cebrâil aleyhisselâm onu çağırınca, ağaç geldi ve Efendimiz'in huzûrunda durdu. Peygamber-i Zîşân Efendimiz, Cebrâil aleyhisselâma:

"Söyle de ağaç yerine gitsin!" deyince ağaç tekrar yerine döndü.[2]

Bu sonuncu hadisin bir benzerini Hz. Ali de rivâyet etmiş, ancak Hz. Ali, Cebrâil aleyhisselâmdan söz etmemiştir. Bu rivâyete göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Yâ Rabbî! Benim peygamber olduğumu gösterecek hârikulâde bir

1. Ebû Bekir ibni Fûrek hakkında bilgi için bk. I, 140.
2. İbni Mâce, Fiten 2, nr. 40283; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 23; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 113. Bu üç kaynakta da, bir Mekkelinin Resûl-i Ekrem'e saldırdığı, mübârek yüzüne vurup kanattığı, Allah'ın Elçisi'nin bundan dolayı pek üzüntülü olduğu, Cebrâil aleyhisselâmın:
"Ne oldu sana?" diye sorması üzerine:
"Müşrikler bana şunu şunu yaptı." diye olanları anlattığı, işte o zaman Cebrâil aleyhisselâmın, Resûlullah'ın sıkıntısını hafifletmek için kendisine bu hârikulâde olayı göstermeyi teklif ettiği kaydedilmektedir.

hâdise meydana getir de, bundan sonra beni kimin yalanladığına aldırış etmemeyim." diye duâ etti, sonra da ağaca seslendi. Hadisin diğer kısmı bir önceki hadiste rivâyet edildiği gibidir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin üzüntüsü, kavmi kendisini yalanladığından dolayı idi. Mûcize istemesi de yine onların hidâyeti içindi. Yoksa peygamber olduğundan ve Allah Teâlâ'nın kendisine yardım edeceğinden hiçbir şüphesi yoktu.[1]

Siyer âlimi İbni İshâk'ın (v. 151/768) rivâyetine göre Peygamber Efendimiz, Rükâne[2] pehlivana da, onu İslâm'a dâvet ettiği sırada, böyle bir mûcize gösterdi. Bir ağacı yanına çağırdı, ağaç huzûruna gelip durdu. "Yerine dön." buyurunca da ağaç geldiği yere gitti.

Tâbiîn âlimlerinden Hasan-ı Basrî'nin (v. 110/728) rivâyet ettiğine göre, Peygamber aleyhisselâm, kavminin kendisini yalanlamakla kalmadığını; dövmek, öldürmek, memleketinden sürgün etmek gibi şeylerle tehdit ettiğini Yüce Rabbine şikâyet etti ve Allah Teâlâ'dan, kavminin kendisine bir şey yapamaycağından emin olabileceği bir mûcize göstermesini istedi. Cenâb- Hak da ona:

"Falan vâdiye git, oradaki ağacın bir dalına, yanına gelmesini söyle, o senin yanına gelir." diye vahyetti. Resûl-i Ekrem Efendimiz de kendisine buyurulanı yapınca, ağaç dalı yeri yara yara huzûruna gelip bir süre durdu. Daha sonra Allah'ın Elçisi ona:

"Geldiğin gibi tekrar yerine dön!" buyurunca, o dal yerine döndü. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz:

"Yâ Rabbî! Artık kimseden korkmama gerek olmadığını anladım." buyurdu.[3]

> Bu olayın hicretten evvel ve: "Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, elçilik gö-

1. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* (Esed), I, 190, nr. 215; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 389, nr. 290; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 10.
2. Devrinin ünlü pehlivanı olan Rükâne'yi Peygamber Efendimiz'in İslâm'a dâvet etmesi, yine onun talebi üzerine kendisini üst üste üç defa yenmesi olayı "Peygamber Efendimiz'in Aklı, Zekâsı, Duyuları, Konuşması ve Davranışları" bahsinde zikredilmiştir bk. I, 184.
3. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 14.
Hasan-ı Basrî bu hadisi mürsel olarak rivâyet ediyor.

revini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz Allah, kâfirlere doğru yolu göstermez."[1] âyeti nâzil olmadan önce meydana geldiği anlaşılmaktadır. Bu âyetten önce Resûl-i Ekrem'in bâzen: "Keşke bu gece sâlih sahâbîlerimden biri beni korusa!" diye içinden geçirdiği; o gece, meselâ Sa'd ibni Ebî Vakkâs gibi sahâbîlerinden birinin kendiliğinden gelip Resûlullah'ın evinin etrafında nöbet tuttuğu olmuştur.[2]

Allah Teâlâ'nın Resûlü'nü çeşitli sûikastlerden koruduğuna, "Kur'ân-ı Kerîm'in Geleceğe Yönelik Verdiği Haberler" bahsinde temas edilmiştir bk. I, 559.

Buna benzer bir mûcize de Hz. Ömer'den rivâyet edilmiştir. Bu rivâyete göre Resûlullah Efendimiz:

"Yâ Rabbî! Bana bir mûcize göster de, ondan sonra beni kimlerin yalanladığına aldırış etmeyeyim." deyince, çağırdığı ağaç, bir önceki hadîs-i şerîfte geçtiği gibi huzûruna geldi.[3]

Bu rivâyete göre Peygamber Efendimiz, müşrikler kendisini yalanladığı için, eskiden Hacûn diye anılan, bugün Cennetü'l-muallâ diye bilinen Mekke mezarlığında pek mahzûn bir hâlde oturuyordu. O sırada:

"Yâ Rabbî! Bana bir mûcize göster de, ondan sonra beni kimlerin yalanladığına aldırış etmeyeyim." buyurdu. Kendisine vahyedilmesi üzerine seslendiği ağaç yeri yara yara huzûruna gelip durdu ve selâm verdi. Peygamber aleyhisselâm emredince de tekrar yerine döndü. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi:

"Artık bundan sonra beni kavminden kimin yalanladığına aldırış etmem." buyurdu.

1. Mâide 5/67.
2. Buhârî, Cihâd 70, nr. 2885, Temennî 4, nr. 7231; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 39-40, nr. 2410.
3. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* (Esed), I, 191, nr. 215; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 10.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın rivâyetine göre Peygamber Efendimiz bir bedevîye:

"Şu hurma ağacındaki salkımı yanıma çağırsam, o da gelse, o zaman benim Allah'ın Resûlü olduğuma şehâdet eder misin?" diye sordu. O da:

"Evet, ederim." deyince, Fahr-i Cihân Efendimiz hurma salkımına seslendi; o da sıçraya sıçraya Resûlullah'ın huzûruna gelip durdu.

"Haydi geri dön!" buyurunca da geldiği gibi gitti.

Tirmizî bu hadisi *es-Sünen* 'ine almış ve onun sahîh olduğunu belirtmiştir.

> *Sünen-i Tirmizî*'deki rivâyete göre[1] bir bedevî Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme:
>
> "Senin Peygamber olduğunu nereden bileyim?" deyince:
>
> "Şu hurma ağacında gördüğün salkımı yanıma çağırsam, benim Resûlullah olduğuma şehâdet eder misin?" diye sordu ve o salkımı yanına çağırdı. Hurma salkımı ağaçtan inip Peygamber Efendimiz'in önüne düştü:
>
> "Haydi geri dön!" buyurunca da yerine gitti. Bunu gören bedevî de Müslüman oldu.

15. Hurma Kütüğünün İnlemesi

Ağaçların Resûlullah Efendimiz'in sözüne itaat etmesiyle ilgili hadîs-i şerîfleri, "hurma kütüğünün inlemesi hadisi" desteklemektedir. Hurma kütüğünün inlemesi, çok meşhûr, İslâm ümmeti arasında pek yaygın, hadis diliyle söylersek mütevâtir bir olaydır.[2] Sahîh hadislere dâir kitap yazan âlimler bu hadisi eserlerine almıştır.[3]

1. Menâkıb 6, nr. 3628.
2. Mütevâtir hadis; aklın ve âdetin yalan üzere birleşmesini imkânsız gördüğü bir topluluğun, senedin başından sonuna kadar yine kendileri gibi bir topluluktan rivâyet ettiği sahîh hadis demektir.
3. Aşağıda geleceği üzere bu hadis *Sahîh-i Buhârî*, *Sahîh-i Müslim*, *Sahîh-i İbni Hibbân*, *Sahîh-i İbni Huzeyme*'de bulunmaktadır.

Bu hadîs-i şerîfi on üçten fazla sahâbî rivâyet etmiştir. Bu râviler arasında Übey ibni Ka'b, Câbir ibni Abdillah, Enes ibni Mâlik, Abdullah ibni Ömer, Abdullah ibni Abbâs, Sehl ibni Sa'd, Ebû Saîd el-Hudrî, Büreyde bin Husayb, Ümmü Seleme, Muttalib ibni Ebî Vedâa da bulunmaktadır. Onlar bu hadisi, lafızları birbirinden farklı da olsa, aynı mânada olmak üzere rivâyet etmişlerdir.

İmâm Tirmizî, Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiği hadisin bu rivâyetlerin en sahîhi olduğunu söylemiştir.

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Mescid-i Nebevî'nin tavanı, hurma kütükleri üzerine oturtulmuştu. Peygamber Efendimiz halka hitap etmek istediğinde, bu kütüklerden birine dayanarak ayakta konuşurdu. Daha sonraları Resûlullah için minber yapılınca, biz o hurma kütüğünden, gebe develerin iniltisine benzer sesler çıktığını duyduk."[1]

> Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadiste "(Kütük, Peygamber hasretiyle ağlayıp inledi) Mescid'in içini onun inlemesinin yankıları kapladı." ifâdesi vardır.
>
> Enes ibni Mâlik'in rivâyeti şöyledir: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Cuma günleri ayağa kalkar, Mescid-i Nebevî'de sütun gibi dikilmiş bir hurma kütüğüne sırtını dayar ve cemaate öyle hutbe okurdu. Bir gün Efendimiz'e Rûm asıllı biri geldi ve: 'Sana, hutbe okurken ayaktaymışsın gibi üzerine oturacağın bir şey yapayım mı?' dedi. Ve Resûl-i Ekrem'e üçüncü basamağının üzerine oturacağı bir minber yaptı. Peygamber Efendimiz bundan sonraki hutbelerinde artık o minberin üzerine oturunca, daha önce kendisine dayanarak konuştuğu kütük, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ayrılığına üzüldüğü için inlemeye başladı, mescidin içi onun iniltisiyle yankılandı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz minberden inip kütüğün yanına gitti ve ayrılık acısıyla inleyen kütüğü kucakla-

1. Buhârî, Cum'a 26, nr. 918.

dı. Resûlullah Efendimiz ona sarılınca kütük sâkinleşti. Bunun üzerine Peygamberler Sultanı Efendimiz şöyle buyurdu: 'Muhammed'in canını kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer onu kucaklamasaydım, Resûlullah'm ayrılığından dolayı duyduğu hüzün sebebiyle o, kıyâmet gününe kadar böyle inleyip duracaktı.' Peygamber-i Zîşân sallallahu aleyhi ve sellemin emri üzerine kütük yere gömüldü."[1]

Sehl ibni Sa'd radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadiste de, "Orada bulunanlar gördükleri hâlden dolayı feryâd edip ağlaştılar." ifâdesi vardır.

Ashâb-ı kirâmdan Muttalib ibni Ebî Vedâa[2] ve Übey ibni Ka'b'ın rivâyet ettiği hadiste: "Kütük, çatlayıp parçalanmışcasına ağlayıp inledi. Nihayet Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem gelip onu teselli etmek için üzerine mübârek elini koyunca sâkinleşti." denmektedir.[3]

Muttalib ibni Ebî Vedâa'dan başka bu hadisi rivâyet edenlerin yaptığı ilâveye göre Peygamber Efendimiz: «إِنَّ هٰذَا بَكَى لِمَا فَقَدَ مِنَ الذِّكْرِ» "Bu kütük zikirden ayrı düştüğü için ağlayıp inledi." buyurmuştur.[4]

Câbir ibni Abdillah'ın *Sahîh-i Buhârî*'deki[5] diğer bir rivâyeti şöyledir: "Ensâr'dan bir hanım, Peygamber Efendimiz'e gelerek "Yâ Resûlallah! Benim marangoz bir kölem var. Sana üzerinde oturacağın bir şey yaptırayım mı?" dedi. Peygamber Efendimiz de: "Öyle istiyorsan yaptır." buyurdu. O hanım, minberi yaptırdı. Cuma günü Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, yapılan

1. Dârimî, Mukaddime 6, nr. 42; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), III, 140, nr. 1777; Ayrıca bk. Tirmizî, Menâkıb 6, nr. 3627; İbni Mâce, İkâme 199, nr. 1414-1415; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 226.
2. Mekkeli olan Muttalib ibni Ebî Vedâa es-Sehmî el-Kureşî, Bedir Gazvesi'nde babasıyla birlikte Müslümanlara karşı savaştı, fakat babası esir düştü, o da fidyesini vererek babasını kurtardı. Mekke'nin fethinde babasıyla birlikte İslâmiyet'i kabul etti.
3. İbni Mâce, İkâme 199, nr. 1414.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 300; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), III, 140. nr. 1777; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VII, 1499, nr. 3547'deki ifâdelerden anlaşıldığına göre bu ilâveyi Câbir ibni Abdillah yapmıştır.
5. Büyû' 32, nr 2095.

> bu minber üzerine oturunca, yanında konuşma yaptığı hurma kütüğü parçalanmış gibi bir çığlık kopardı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem minberden inip onu kucakladı. O sırada kütük, susturulan bir çocuk gibi hafif hafif inliyordu. Onu susturduktan sonra: "O, hep yanıbaşında işittiği Allah'ın zikrinden mahrum kaldığı için ağladı." buyurdu.

Hadisi rivâyet edenlerden biri şu bilgiyi ilâve etmiştir:

"Peygamber Efendimiz: 'Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer ben onu bağrıma basmasaydım, Resûlullah'ın ayrılığından duyduğu hüzün sebebiyle kıyâmet gününe kadar hep böyle ağlayıp duracaktı.' buyurdu ve onun emri üzerine kütüğü minberin altına gömdüler."[1]

> Aliyyü'l-Kārî şöyle diyor: Hurma kütüğünü Resûl-i Ekrem'in minberinin altına gömmelerinin sebebi, Fahr-i Âlem Efendimiz'e yakın olması ve onun zikrini duymaktan mahrum olmaması düşüncesidir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minberi ise 654 (1256) yılı ramazan ayının ilk gecesinde çıkan yangında yanmış ve Müslümanlar bunu büyük musibetlerden biri olarak kabul etmişlerdir.[2]

Sahâbeden Muttalib ibni Ebî Vedâa ve Sehl ibni Sa'd ile tâbiînden İshâk ibni Ebî Talha (v. 132/750), Enes ibni Mâlik'ten böyle rivâyet etmişlerdir.

Sehl ibni Sa'd'dan gelen rivâyetlerden birine göre, bu hurma kütüğü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin minberinin altına gömülmüş veya Mescid-i Nebevî'nin tavanına konmuştur.

Übey ibni Ka'b[3] (v. 19/640) radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem o hurma kütüğünü bir sütre gibi kullanır, namaz kılarken ona doğru yönelirdi. Mescid-i Nebevî yeniden yapılmak

1. Dârimî, Mukaddime 6, nr. 42.
2. *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 624.
3. Medineli sahâbî Übey ibni Ka'b, güzel Kur'an okumasıyla, kıraât ve fıkıh bilgisiyle ünlüdür. Vahiy kâtipliği yapmış, Kur'an'ı bir araya toplayan heyette bulunmuştur.

üzere yıkıldığında,[1] Übey bu kütüğü alıp evine götürdü ve ağaç kurdu onu yiyip de un ufak edene kadar evinde korudu.[2]

Kelâm ve fıkıh âlimi Ebû İshâk el-İsferâyînî[3] (v. 418/1027) şöyle demiştir:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem o kütüğü yanına çağırdı; o da yeri yara yara huzûruna gelince, onu kucaklayıp bağrına bastı. Tekrar yerine gitmesini söyleyince, kütük yerine döndü."

Ashâb-ı kirâmdan Büreyde bin Husayb[4] radıyallahu anhın (v. 63/682) rivâyet ettiği hadise göre Peygamber Efendimiz o kütüğe:

"İstersen seni daha önce bulunduğun bahçeye götürüp dikeyim de yeniden köklerin çıksın, yaprakların bitsin, meyve veresin. Veya istersen seni Cennet'e dikeyim de meyvelerini Allah'ın sevgili kulları yesin." buyurdu. Sonra da vereceği cevabı duymak için kulağını ona dayadı. Hurma kütüğü Resûl-i Ekrem'e şunları söyledi:

"Beni Cennet'e dik de, meyvelerimi Allah'ın sevgili kulları yesin. Ben de böylece hiç çürümeyeceğim bir yerde olayım." Kütüğe yakın olanlar, onun bu sözünü duydu. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de ona:

"Dediğini yapacağım." buyurduktan sonra sözünü: «اِخْتَارَ دَارَ الْبَقَاءِ عَلَى دَارِ الْفَنَاءِ» "Bu kütük, ebedî âlemi fânî dünyaya tercih etti." diye tamamladı.[5]

Hasan-ı Basrî (v. 110/728), hurma kütüğünün inlemesi hâdisesinden söz ederken ağlar ve şöyle derdi:

"Ey Allah'ın kulları! Bakınız, bir odun parçası, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yüce mertebesinin farkında olduğu için ona muhabbet besliyor ve hasretini çekip ağlıyor. Siz ondan daha fazla Resûlullah hasreti çekmeli ve onun cemâlini özlemelisiniz."[6]

---

1. "Mescid-i Nebevî'nin yeniden yapılmak üzere yıkılması" ifâdesiyle muhtemelen, Hz. Osmân'ın kendi hilâfeti zamanında, Mescid-i Nebevî'yi kıble tarafından genişletmek için yıktırması kastedilmektedir.
2. İbni Mâce, İkâme 199, nr. 1414; Dârimî, Mukaddime 6, nr. 36; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 137-139.
3. Ebû İshâk el-İsferâyînî, bir Eş'arî kelâmcısı ve Şâfiî fakîhi olup kendisinin *el-Akîde, el-Câmi' fî usûli'd-dîn ve'r-red 'ale'l-mülhidîn, Nûru'l-ayn fî meşhedi'l-Hüseyn* gibi eserleri vardır. Tanınmış muhaddis Ebû Bekir el-İsmâîlî'den hadis okumuş, ünlü muhaddis Ebû Bekir el-Beyhakî gibi âlimlere de hadis rivâyet etmiştir.
4. Büreyde bin Husayb hakkında bilgi için bk. II, 45.
5. Dârimî, Mukaddime 6, nr. 32; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 182.
6. Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* (Esed), V, 142-143, nr. 2756.

Böylesine değerli sözler söyleyen Hasan-ı Basrî hazretlerinin yetişme tarzı hakkında biraz daha bilgi verelim: Hasan-ı Basrî hazretlerinin annesi Hayre, Ümmü Seleme annemizin azatlısı olduğu için onun terbiyesinde yetişti. Hattâ Ümmü Seleme annemiz, Hasan-ı Basrî daha bebekken, annesini bir hizmete gönderdiğinde onu avutur, çok ağladığı zamanda emzirir gibi yaparak susturmaya çalışır, bâzen onu kucağına alıp ashâb-ı kirâmın yanına götürür, Peygamber Efendimiz'in seçkin arkadaşları da ona duâ ederlerdi. Hasan-ı Basrî işte bu sebeple hem ilim hem de amel bakımından zamanının en seçkini oldu. Bu güzel yüzlü, yiğit ve cesur insanı, yaşayışı ve ahlâkı itibâriyle ashâb-ı kirâma, özellikle de Hz. Ömer'e benzetirlerdi. Hasan-ı Basrî, 'fakîhler şöyle diyor' diyen birine: "Sen hiç fakîh gördün mü? Fakîh dediğin; dünyaya önem vermeyen, dinini çok iyi bilen ve hep Rabbine ibâdet eden kimsedir." derdi. Bir başka sözü şöyledir: "Paraya pula aşırı değer vereni Allah zelîl eder." On iki imâmın beşincisi olan İmâm Bâkır, Hasan-ı Basrî'nin sözünün peygamberlerin sözüne benzediğini söylerdi.

Kütüğün inlemesine dâir hadîs-i şerîfi hangi sahâbîlerden hangi tâbiîlerin rivâyet ettiği şöyle sıralanabilir:

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan; Hafs ibni Ubeydillâh -ki ona Ubeydullah ibni Hafs da denir-, Eymen ibni Ümmü Eymen, Ebû Nadra Münzir ibni Mâlik, Saîd ibni Müseyyeb, Saîd ibni Ebî Kerib, İbni Abbâs'ın azatlısı Küreyb ve Ebû Sâlih Zekvân es-Semmân.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan; Hasan-ı Basrî, Sâbit el-Bünânî ve İshâk ibni Ebî Talha.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan; azatlısı Nâfi' ve Ebû Hayye el-Kelbî.

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan; Ebû Nadra Münzir ibni Mâlik ve Ebü'l-Veddâk Cebr ibni Nevf el-Bikâlî.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan, Ammâr ibni Ebî Ammâr.

Sehl ibni Sa'd radıyallahu anhdan; oğlu Abbâs ve Ebû Hâzim Seleme bin Dînâr.

Muttalib ibni Ebî Vedâa radıyallahu anhdan; Kesîr ibni Zeyd el-Eslemî.

Büreyde bin Husayb radıyallahu anhdan oğlu Abdullah.

Übey ibni Ka'b radıyallahu anhdan da oğlu Tufeyl rivâyet etmiştir.

Kâdî İyâz şöyle demiştir:

Ey okuyucu! Bu hadîs-i şerîfi, senin de gördüğün gibi, sahîh hadisleri derleyen âlimler kitaplarına almış, onu ashâb-ı kirâmdan adlarını andığımız kimseler, tâbiînden de isimlerini zikrettiklerimizden kat kat fazla râvi rivâyet etmiştir. Bu konuya önem veren kimseler, saydıklarımızdan daha az râviyi bile bu hadisin sağlamlığı için yeterli görürler.

Kullarından dilediklerini doğru yolda tutan Allah Teâlâ'dır.

16. Resûl-i Ekrem'in Diğer Cisimlerle Olan Mûcizeleri

Diğer cansız cisimlerde de kütüğün inlemesine benzer mûcizeler meydana gelmiştir.

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh:

"Biz sahâbîler, yemek yenilirken yemeğin 'sübhânallah' diye Allah'ı tesbîh ettiğini duyardık" demiştir. [1]

> Kur'ân-ı Kerîm'de: "Yedi gök ve yer ile bunların içindekiler O'nu tesbîh eder. **O'nu hamdederek tesbîh etmeyen hiçbir şey yoktur**; ama siz onların tesbîhini anlayamazsınız."[2] buyurulduğuna göre, yemeğin Allah'ı tesbîh etmesinde yadırganacak bir durum yoktur.

Yine Abdullah ibni Mes'ûd hazretleri bir başka rivâyetinde şöyle demiştir:

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3579.
2. İsrâ 17/44.

"Bizler, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile yemek yerken, yemeğin 'sübhânallah' diye Allah'ı tesbîh ettiğini duyardık."[1]

Taşların Tesbihi

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Peygamber Efendimiz yerden bir avuç çakıltaşı aldı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek elindeki taşlar 'sübhânallah' diye Allah'ı tesbîh etmeye başladı. Taşların tesbîhini hepimiz duyduk. Daha sonra Efendimiz o taşları Ebû Bekir radıyallahu anhın avucuna koydu. Taşlar yine Allah'ı tesbîh etti. Ardından da bizim avucumuza koydu; fakat bizim avucumuzda tesbîh etmedi."[2]

Bu hadisin bir benzerini Ebû Zer el-Gıfârî de rivâyet etmiş olup, onun rivâyetine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz taşları Hz. Ömer ve Hz. Osmân'ın da ellerine koymuş, taşlar onların ellerinde de tesbîh etmiştir.[3]

Ağaçların, Dağların, Taşların Selâmı

Hz. Ali de şöyle demiştir:

"Mekke'de olduğumuz günlerden birinde, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte şehrin dışında bazı yerlere gitmiştik. Yanından geçtiği bütün ağaçlar ve dağlar ona 'es-Selâmü aleyke, Yâ Resûlallah!' diye selâm vermişti."[4]

Câbir ibni Semüre[5] radıyallahu anh (v. 76/695), Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

«إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ» "Mekke'de bir taş vardı, ben yanından geçtiğimde bana selâm verirdi."[6] Bu taşın Hacerülesved olduğu da söylenmiştir.

1. Tirmizî, Menâkıb 6, nr. 3633; Dârimî, Mukaddime 5, nr. 29.
2. Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* (Mu'tasım), s. 163.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (nşr. İvezullah), IV, 245, nr. 4097; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 153, nr. 3521; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 179, VIII, 299.
4. Tirmizî, Menâkıb 6, nr. 3626; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 21.
5. Câbir ibni Semüre hakkında bilgi için bk. I, 169.
6. Bazı hadis kaynaklarında bu hadis şöyle rivâyet edilmiştir: "Mekke'de, ben daha Peygamber olmadan önce bana selâm veren bir taş bilirim. O taşı hâlâ tanırım." (Müslim, Fezâil 2, nr. 2277; Tirmizî, Menâkıb 5, nr. 3624; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 20).

Hz. Âişe radıyallahu anhâdan rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Cebrâil aleyhisselâmın Peygamber olduğumu bildirdiği günlerde karşılaştığım her taş ve ağaç bana: 'es-Selâmü aleyke Yâ Resûlallah!' diye selâm verirdi."[1]

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ da şöyle demiştir:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanından geçtiği her taş ve ağaç onu selâmlamak için secdeye kapanırdı."[2]

Resûlullah Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın rivâyet ettiği hadise göre, bir gün Peygamber Efendimiz onun ve çocuklarının[3] üzerine bir örtü örtmüş, sonra da onları kendisinin örtüp koruduğu gibi Cehennem azâbından koruması için Allah'a duâ etmişti. Kapının eşiği ve evin duvarları onun bu duâsına: "Âmîn, Âmîn!" demişti.[4]

Ca'fer-i Sâdık diye bilinen Ca'fer ibni Muhammed'in (v. 148/765), babası Muhammed el-Bâkır'dan (v. 114/733) rivâyet ettiğine göre, bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz hastalanmış, Cebrâil aleyhisselâm da bir tabak nar ve üzümle onu ziyarete gelmişti. Allah'ın Elçisi bu meyvelerden yemiş, meyveler "Sübhânallah" diye Allah'ı tesbîh etmişti.

Peygamber Sözü Dinleyen Dağ

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân ile birlikte Uhud dağına çıkmıştı. Onlar dağın üzerindeyken dağ sarsılmaya başladı. İşte o zaman Peygamber-i Zîşân Efendimiz dağa hitâben:

«اُثْبُتْ أُحُدُ، فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ» 'Sâkin ol, Uhud! Zira senin üzerinde bir Peygamber, bir Sıddîk, iki de şehid var.' buyurdu."[5]

1. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 259-260.
2. Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* (Mu'tasım), s. 163.
3. Hz. Abbâs'ın çocukları: Abdullah, Ubeydullah, Fazl ve Kusem'di.
4. Peygamber Efendimiz duâya başlarken: "Yâ Rabbî! Bu benim amcamdır, babam yerindedir. Bunlar benim Ehl-i beyt'imdir." buyurmuştu (Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* [Selefî], XIX, 263; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 269-270).
5. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 5, 6, 7, nr. 3675, 3686, 3799.

Bu hadisin bir benzerini Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Hirâ hakkında rivâyet etmiş. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in yanında ayrıca Hz. Ali, Cennet'le müjdelenen sahâbîlerden Talha bin Ubeydillâh ile Zübeyr ibni Avvâm'ın da bulunduğunu ve Allah'ın Resûlü'nün Hirâ'ya hitâben:

"Senin üzerinde bir Peygamber veya bir Sıddîk yahut bir şehid var." buyurduğunu söylemiştir.[1]

Hirâ ile ilgili hadisi Hz. Osmân da rivâyet etmiş ve:

"Orada Resûlullah ile beraber, ashâb-ı kirâmından, aralarında benim de bulunduğum on kişi vardı." demiş. Abdurrahmân ibni Avf ile Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ın isimlerini de eklemiş ve diğer iki kişinin adlarını unuttuğunu söylemiştir.[2]

Aşere-i mübeşşere'den Saîd ibni Zeyd radıyallahu anh da aynı hadisin bir benzerini rivâyet etmiş, aralarında kendisinin de bulunduğu on kişinin adını zikretmiştir.

> Saîd ibni Zeyd'e:
>
> "Orada bulunanlar kimlerdi?" diye sorulmuş, o da:
>
> "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osmân, Hz. Ali, Talha bin Ubeydillâh, Zübeyr ibni Avvâm, Sa'd ibni Ebî Vakkâs, Abdurrahmân ibni Avf vardı." demiş; "Onuncu kişi kimdi?" diye sorulunca da "Bendim" demiştir.[3] Bu on kişi Cennet'le müjdelenen sahâbîlerdir. Bu sebeple onlar "Aşere-i mübeşşere" diye anılır.

Rivâyet olunduğuna göre, Kureyşliler hicret sırasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin peşine düştüğünde Allah'ın Elçisi Sebir dağında[4] bulunuyordu. Sebir dağı:

"Yâ Resûlallah!" dedi. "Ne olur benim üzerimden in! Müşriklerin seni benim üzerimdeyken katletmesinden, Allah Teâlâ'nın da beni bu yüzden cezâlandırmasından korkuyorum." Bunun üzerine Hirâ:

1. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 50, nr. 2417.
2. Tirmizî, Menâkıb 19, nr. 3699.
3. Ebû Dâvûd, Sünnet 8, nr. 4648-4650; Tirmizî, Menâkıb 28, nr. 3757.
4. Sebir dağı, Minâ'dan Arafât'a doğru giderken, sol tarafa düşer.

"Bana gel, Yâ Resûlallah!" dedi.[1]

> Dağlar arasındaki bu konuşma, anlaşıldığına göre, Peygamber Efendimiz hicret sırasında Sevr mağarasına sığınmadan önce meydana gelmiştir.

Minber Neden Sarsıldı?

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan rivâyet olunduğuna göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem minberde: "Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. Oysa kıyâmet gününde yeryüzü O'nun avucunda, gökler ise dürülmüş hâlde elindedir. Hâşâ! O, onların ortak koştukları şeylerden çok uzak, çok yücedir."[2] âyetini okuyup ardından:

"Allah Teâlâ kendi şânını yücelterek 'Ben Cebbâr'ım (irâdeme kimse karşı çıkamaz), Ben Cebbâr'ım, Ben ululardan ulu, yücelerden yüceyim' buyurdu." deyince, bu sözün dehşetinden dolayı Mescid-i Nebevî'nin minberi şiddetle sarsılmaya başladı. Bunun üzerine biz sahâbîler 'Minber bu kadar sarsıldığına göre şimdi Resûlullah yere düşecek' dedik."[3]

İşaret Ettiği Put Devrildi

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle demiştir: Kâbe'nin etrafında, ayaklarından taşlara perçinlenmiş 360 put vardı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'yi fethedip de Kâbe'ye girince, putlara dokunmadan elindeki bir kılıçla onlara doğru işaret ederek: ﴿جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ، إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ "Hak geldi, bâtıl yok oldu. Şüphesiz ki bâtıl yok olmaya mahkûmdur."[4] âyetini okumaya başladı. Yüzüne işaret ettiği put, sırtüstü devrildi; arkadan işaret ettiği put da yüzü üstü yere kapaklandı. Böylece orada kırılmadık tek bir put kalmadı.

Bu hadisin bir benzerini Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh rivâyet etmiş ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elindeki kılıçla putlara dürtüyor ve: ﴿جَآءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ "Hak geldi; artık bâtıl ne yeni

1. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 128, nr. 601.
2. Zümer 39/67.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 72; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XVI, 322, nr. 7327. Ayrıca bk. Müslim, Münâfikûn 25, nr. 2788.
4. İsrâ 17/81.

bir şey ortaya çıkarabilir ne de gideni geri getirebilir."[1] âyetini okuyordu, demiştir.

Bahîrâ'nın Gördükleri

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin, peygamberlik gelmeden önce Râhip Bahîrâ[2] ile görüşmesi sırasında olanlar, onun diğer cansız cisimlerle olan mûcizelerinden biridir. Fahr-i Kâinât Efendimiz amcasının ticaret seferine katılarak Mekke'den çıkmış, yolları üzerinde bulunan Râhip Bahîra'nın yaşadığı yere varmışlardı. Bu râhip yalnız başına yaşar, ibâdetle meşgul olur, kimsenin yanına çıkmazdı. Onların kâfilesi manastırın yakınına varınca dışarı çıktı, orada bulunanların arasında birini arar gibi dolaşmaya başladı. Hattâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin elini tutarak:

"Bu çocuk, Âlemlerin Efendisi'dir. Allah Teâlâ onu âlemlere rahmet olarak Peygamber gönderecektir." dedi. Bunun üzerine kâfilede bulunan bazı yaşlılar ona:

"Bu söylediklerini nereden biliyorsun?" diye sorunca:

"Bütün ağaçlar, taşlar onun önünde selâmlama secdesine kapandılar; hâlbuki onlar bir peygamberden başkasının önünde secdeye kapanmaz." diyerek gördüklerini anlattı. Sonra râhip (veya hadisi anlatan râvi) şöyle dedi:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kâfilenin bulunduğu yere yöneldiğinde, üzerinde bulunan bir parça bulut onu gölgeliyordu. Râhip kâfilenin yanına yaklaşınca, herkesin ağacın gölgesine yerleştiğini gördü, Resûlullah da bir yere oturdu, ağacın gölgesi ona doğru uzayıp kendisini gölgeledi.[3]

> Bu kaynaklardaki rivâyetlere göre Râhip Bahîra, Mekkeli tüccarları hazırladığı yemeğe dâvet etti. Peygam-

1. Sebe' 34/49.
2. Bahîrâ'nın manastırı, Mekke'den Suriye'ye giden ticaret kervanlarının yolu üzerindeydi. Bahîra, manastırında sadece ibâdetle meşgul olduğu için yolcuların yanına çıkmazdı. Ağaçların ve taşların, birinin önünde onu selâmlarcasına yere kapandığını görünce hemen dışarı çıktı ve Resûl-i Ekrem Efendimiz'in de aralarında bulunduğu Kureyş kâfilesindekileri bir bir incelemeye başladı. Kâinâtın Efendisini görünce, onun özelliklerini kendi kitaplarında okuyup bildiği için hemen tanıdı, yanına gelip elini tuttu.
3. Tirmizî, Menâkıb 3, nr. 3620; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VII, 327; Elbânî, *Sahîhu't-Tirmizî*, III, 191, nr. 2862.

ber Efendimiz'i Rûm diyarına götürmemelerini onlara ısrarla söyledi, aksi hâlde Rûmların onu tanıyıp canına kıyabileceklerini hatırlattı. O sırada Bahîrâ, Rûm diyarından gelmiş olan yedi kişi gördü ve onlarla konuşarak geliş sebeplerini öğrenmeye çalıştı. Bu adamlar, gelmesi beklenen peygamberin yakında ortaya çıkacağını öğrendiklerini, bunu önlemek için her tarafa adamlar gönderildiğini, kendilerinin de bu maksatla oraya gönderildiğini söylediler. Bahîra bu adamlarla yakından ilgilendi ve onlara: "Allah bir işi yapmak isterse, insanların ona engel olamayacağını" kabul ettirdi. Ardından Peygamber Efendimiz'in amcası Ebû Tâlib'i, Resûlullah'ı hemen memleketine geri göndermeye iknâ etti.

17. Resûl-i Ekrem'in Hayvanlarla Olan Mûcizeleri

Hz. Âişe radıyallahu anhâ diyor ki: "Evimizde evcil bir hayvan vardı.[1] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evde iken, bu hayvan ona hürmeten ileri geri hareket etmeden olduğu yerde öylece dururdu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evden çıkınca da sağa sola gider gelirdi."[2]

Hz. Âişe şöyle demiştir: "Peygamber âilesinin evcilleşmiş bir hayvanı vardı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evden çıkınca bu hayvan sıçrayıp oynar, oradan oraya koşup dururdu. Peygamber aleyhisselâmın evde olduğunu hissedince, onu rahatsız etmemek için yatar ve sessizce yerinde dururdu."

Keler[3] Nasıl Şâhitlik Etti?

Hz. Ömer radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâbıyla birlikte otururken, huzûruna henüz Müslüman olmamış bir bedevî geldi. Adamın elinde avladığı bir keler vardı. Bu bedevî, sahâbîlere Peygamber Efendimiz'i göstererek:

1. Bu evcil hayvanın bir koyun olduğu söylenmektedir.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* VI, 112, 150, 209.
3. Keler, sürüngen hayvanlar sınıfından bir türdür.

"Bu kim?" diye sordu. Sahâbîler:

"O, Allah'ın gönderdiği Peygamberdir." dediler. Bedevî elindeki keleri Resûlullah'ın önüne atarak:

"Lât ve Uzzâ'ya yemin ederim ki, bu keler sana îmân etmedikçe, ben de îmân etmem." dedi. O zaman Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kelere:

"Ey keler!" diye seslendi. Keler de, orada bulunan herkesin açıkça duyacağı şekilde:

"Ey mahşer halkının zîneti, buyur, emrindeyim." dedi ve konuşma şöyle devam etti:

"Ey keler! Sen kime ibâdet ediyorsun?"

"Arşı semâda, hüküm ve saltanatı yeryüzünde, varlığını gösteren nice alâmetler denizlerde, rahmeti Cennet'te, azâbı Cehennem'de olan Allah'a ibâdet ediyorum."

Resûlullah ona: "Peki, ben kimim?" deyince keler:

"Sen, âlemlerin Rabbinin Resûlüsün ve son peygambersin; senin peygamberliğini kabul eden kurtuluşa erer, kabul etmeyen ise kaybeder." dedi.

Bunun üzerine o bedevî Müslüman oldu.[1]

Kurdun Sözleri

Kurdun dile gelip konuştuğuna dâir ünlü kıssa da bu tür mûcizelerden biri olup, Ebû Saîd el-Hudrî onu şöyle rivâyet etmiştir:

Çobanın biri koyunlarını güderken, bir kurt bu koyunlardan birine saldırdı. Çoban koyunu kurdun elinden kurtardı. Bunun üzerine kurt ön ayaklarını dikerek yere oturdu ve çobana:

"Rızkımı elimden aldın, Allah'tan kork!" dedi. Çoban:

"Hayret doğrusu! Bir kurt insan gibi konuşuyor." deyince, kurt:

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (nşr. İvezullah), VI, 126-129, nr. 5996; Taberânî, *el-Mu'cemü's-sagîr* (Muhammed Şekûr), II, 153-156, nr. 948; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 36-37; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 292-294; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 164-166.

"Ben sana bundan daha acaip bir şey söyleyeyim mi? Allah'ın Resûlü, Medine'de, insanlara gelmiş geçmiş kavimlerin ve peygamberlerin haberlerini anlatıyor." dedi.

Çoban bunu duyar duymaz Medine'ye gitti ve Peygamber Efendimiz'e kurt ile olan konuşmasını anlattı. Peygamber Efendimiz de ona:

"Kalk, bunları ashâbıma da anlat." buyurdu. Çoban olayı anlatıp sözünü bitirince de "Çoban doğru söyledi." buyurdu.[1]

Esâsen kurt ile çobanın konuşmasına dâir rivâyetlerin bir kısmı çok uzun olup, burada özetlenerek verilmiştir.

> Bu hadisin Kādî İyâz tarafından *eş-Şifâ*'ya alınmayan kısmı İbni Hibbân'ın *es-Sahîh*'inde[2] bulunmaktadır. Buna göre çoban, sürüsünü önüne katıp Medine'ye gitmiş, Resûl-i Ekrem ile konuştuktan ve kurt ile aralarında geçeni oradakilere anlattıktan sonra Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Çoban doğru söyledi. Kıyâmet alâmetlerinden biri de vahşi hayvanların insanlarla konuşmasıdır. Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, vahşi hayvanlar insanlarla konuşmadıkça, ayakkabısının bağı, kamçının ucu insanla konuşup, dizleri ona evden çıkıp gittikten sonra âilesinin ne konuştuğunu haber vermedikçe kıyâmet kopmayacaktır."[3]

Sürüsünü Kurda Teslim Eden Çoban

Kurdun konuşmasına dâir hadisi Ebû Hüreyre radıyallahu anh da rivâyet etmiştir. Ebû Hüreyre'den nakledilen rivâyetlerden birine göre, çoban kurdun konuşmasına hayret edince, kurt ona dedi ki:

"Sen benim konuşmama şaşıyorsun öyle mi? Aslında bundan daha fazla şaşılacak bir şey var. O da, Allah Teâlâ en yüce peygamberini göndermişken, senin o Peygamberi bırakıp, burada koyunlarının başında oturup kalmandır. Hâlbuki o yüce Peygamber için Cennet kapıları açılmış,

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 83-84.
2. XIV, 418-419, nr. 6494.
3. Peygamber Efendimiz'in kıyâmetin kopmasıyla ilgili hadisinin bir benzeri için bk. Tirmizî, Fiten 19, nr. 2181; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 306, III, 83-84.

Cennet halkı da onun ashâbının yaptığı savaşı seyretmektedir. Senin o Peygamberin yanına gidip Allah'ın mücâhid askerlerinden biri olmanın önündeki tek engel, sadece şu vâdidir."

Çoban: "İyi ama ben gidersem koyunlarıma kim bakacak?" deyince kurt: "Sen gelene kadar onlara ben bakarım." dedi. Bunun üzerine çoban koyunları kurda bırakıp gitti.

Daha sonra çoban mâcerâsını anlatmaya devam ederek Müslüman olduğunu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi kâfirlerle savaşırken bulduğunu ve Peygamber Efendimiz'in daha sonra kendisine: "Haydi koyunlarının yanına dön, onları aynen bıraktığın gibi bulacaksın." buyurduğunu söyledi. Çoban koyunlarının yanına dönünce, onlardan bir tanesinin bile eksilmediğini gördü ve koyunlarından birini keserek kurda ikrâm etti.[1]

> Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğu Ebû Hüreyre radıyallahu anh tarafından rivâyet edilmektedir: "Vaktiyle bir çoban sürüsünün başındayken bir kurt saldırdı ve bir koyunu kapıp kaçtı. Çoban kurdun peşine düştü ve koyunu kurtardı. Kurt çobana dönerek:
>
> "Bir gün gelecek, yırtıcı hayvanlar sürüye saldıracak; o gün koyunların benden başka çobanı bulunmayacak. Bakalım o gün bu koyunları benim elimden kim kurtaracak!" dedi. Bunu duyanlar:
>
> "Hayret doğrusu! Kurt konuşur mu?" diye şaşıp kaldılar. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sözünü şöyle tamamladı: "Kurdun konuştuğuna ben inanıyorum; buna Ebû Bekir de, Ömer de inanır."

Kurdun çobanla konuşmasına dâir hadis, ashâb-ı kirâmdan Ühbân ibni Evs[2] radıyallahu anhdan da rivâyet edilmiştir. Esasen bu kıssayı bizzat yaşayan, onu anlatan ve kurt ile konuşan da odur.[3]

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 306; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 291-292. *Sahîh-i Buhârî* (Hars 4, nr. 2324, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3690) ve *Sahîh-i Müslim*'de (Fezâilü's-sahâbe 13, nr. 2388)
2. Ühbân ibni Evs el-Eslemî'nin adının Vühbân olduğu da söylenmektedir. Hudeybiye Antlaşması'nda bulunan sahâbîlerden biridir. Peygamber Efendimiz'in vefâtından sonra Kûfe'ye yerleşmiş ve orada vefât etmiştir.
3. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, II, 44-45, nr. 1633; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 43-44.

Bu kıssa, ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Amr ibni Ekva'dan da rivâyet edilmiştir. Esâsen kurt ile konuşan sahâbîlerden biri de odur. Onun Müslüman olması da, Ebû Saîd el-Hudrî tarafından yukarıda rivâyet edilmiş olan kıssaya benzemektedir.[1]

Ceylanı Kovalayan Kurt

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb de[2] (v. 197/813) böyle bir kıssa rivâyet etmiştir. Buna göre bir zamanlar Mekkeli müşriklerin lideri Ebû Süfyân ibni Harb ile Safvân ibni Ümeyye[3] (v. 41/661) -her ikisi de henüz Müslüman olmadan önce- bir kurdun bir ceylanı kovaladığını, ceylanın Mekke'ye girmesi üzerine kurdun onu kovalamaktan vazgeçip geri döndüğünü gördüler ve hayrete düştüler. O zaman kurt dile gelerek onlara dedi ki: "Bundan daha hayret edilecek şey, Medine'de Muhammed ibni Abdillah'ın sizi Cennet'e dâvet etmesi, sizin ise onu Cehennem'e çağırmanızdır."

Bunun üzerine Ebû Süfyân, Safvân ibni Ümeyye'ye dönerek: "Lât ve Uzzâ'ya yemin ederim ki, eğer kurdun sözlerini Mekkelilere ifşâ edecek olursan, herkes Mekke'yi bomboş, harap vaziyette bırakır ve Medine'ye gider." dedi.[4]

Bu olayın bir benzerini Ebû Cehil ve arkadaşlarının yaşadığı rivâyet edilmektedir.

> Bir önceki olayın kahramanları Ebû Süfyân ile Safvân ibni Ümeyye, Mekke'nin fethinde Müslüman oldukları hâlde, Allah Teâlâ İslâm'ın en büyük düşmanı olan Ebû Cehil'e bu şerefi nasip etmemiştir.

Put Konuşunca

Şâir sahâbîlerden Abbâs ibni Mirdâs'ın anlattığına göre, bir gün Abbâs, Dımâr adlı putunun yanında oturuyordu. Put, Resûl-i Ekrem sallalla-

1. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 130, nr. 610.
2. Abdullah ibni Vehb hakkında bilgi için bk. I, 356.
3. Safvân ibni Ümeyye hakkında bilgi için bk. I, 245.
4. Süyûtî de bu hadisten söz etmekle beraber, onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir (*Menâhilü's-safâ*, s. 130, nr. 611).

hu aleyhi ve sellemden de söz eden bir şiir okumaya başladı. Bunu duyan Abbâs kulaklarına inanamadı. O sırada yere konan bir kuş:

"Ey Abbâs!" dedi. "Dımâr'ın konuşmasına şaşıyorsun da, kendi hâline şaşmıyorsun, öyle mi? Resûlullah insanları İslâm dinine dâvet ediyor, sen ise burada oturup duruyorsun?" İşte bu olay, Abbâs'ın İslâmiyet'i kabul etmesine sebep olmuştur.[1]

Koyunlar Sahiplerine Nasıl Döndü?

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Hayber kalelerinden birinin fethiyle meşgulken, Hayber Yahudilerinin koyunlarını güden bir çoban, Efendimiz'in huzûruna gelerek Müslüman oldu, sonra da:

"Ey Allah'ın Resûlü! Bu koyunları sahiplerine nasıl ileteyim?" diye sordu. Peygamber Efendimiz de ona:

"Yerden bir avuç toprak al, koyunlara doğru savur! Allah Teâlâ üzerindeki emâneti alacak ve onları senin adına sahiplerine ulaştıracaktır." buyurdu. Çoban, Peygamber Efendimiz'in buyurduğu gibi yapınca, koyunlar doğruca sahiplerinin evine gitti.[2]

Koyun ve Devenin Secdesi

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre bir gün Peygamber Efendimiz, Ensâr'dan birinin bahçesine girdi. Yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Ensâr'dan biri daha vardı. Bahçede bulunan bir koyun, Resûl-i Ekrem Efendimiz'i görünce, ona saygısını ve selâmını sunmak için alnını yere koyup secde etti. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir:

"Yâ Resûlallah! Koyundan çok bizim sana secde etmemiz gerekir." dedi.

---

1. Kahramanlık şiirleriyle tanınan Abbâs ibni Mirdâs, hicretin 8. yılında (milâdî 629) Müslüman oldu. Mekke'nin fethinde, Huneyn Savaşı'nda ve Tâif muhasarasında da bulundu. Abbâs'ın, kalpleri İslâmiyet'e ısındırılmak istenenlerden (müellefe-i kulûb) olduğu söylenmektedir. Huneyn Savaşı'nda alınan ganimetlerden yeni Müslüman olanlara daha çok pay verilmesinden hoşnut olmadığı anlaşılınca, Peygamber Efendimiz ona da yüz deve vererek memnun edilmesini sağladı. Onun Hz. Osmân'ın hilâfeti sırasında vefât ettiği belirtilmektedir. Abbâs ibni Mirdâs'ın Müslüman olması hâdisesi, Heysemî'nin *Mecma'u'z-zevâid*'inde (VIII, 246-247) anlatılmaktadır.
2. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), IV, 221.

> Yukarıda, "Ağaçların Resûlullah'a Boyun Eğmesi" bahsinde, gördüğü mûcize üzerine bir bedevînin Fahr-i Âlem Efendimiz'e: "İzin ver de sana secde edeyim." dediğini, onun da: "İnsanın insana secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim." buyurduğunu görmüştük bk. II, 45.

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir bahçeye girince, bir deve yanına gelip ona secde etmiş, bunun üzerine orada bulunan sahâbîler: "Yâ Resûlallah! Bu deveden çok bizim sana secde etmemiz gerekir." demişlerdir.[1]

Develerin Dertlenmesi

Herbiri ashâb-ı kirâmdan olan Sa'lebe bin Mâlik, Câbir ibni Abdillah, Ya'lâ bin Mürre ve Abdullah ibni Ca'fer yine bir deveyle ilgili olarak şunu rivâyet etmişlerdir:

Bir bahçede bulunan deve, yanına kimseyi yaklaştırmıyor, hattâ bahçeye kim girerse ona saldırıyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bahçeye girip de deveyi yanına çağırınca; deve, o iri dudaklarını yere koyarak Peygamber aleyhisselâmın önünde çöktü. Fahr-i Âlem Efendimiz devenin yularını taktıktan sonra etrafındaki sahâbîlere şöyle buyurdu:

«مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ شَيْءٌ إِلَّا يَعْلَمُ أَنِّي رَسُولُ اللهِ، إِلَّا عَاصِيَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ»

"Yerle gök arasında, cinlerin ve insanların kâfirleri dışında, benim Allah'ın Resûlü olduğumu bilip kabul etmeyen hiçbir varlık yoktur."[2]

> Peygamber Efendimiz bu azgın devenin yanına gitmeden önce ashâbıyla birlikte bir seferden dönüyordu. Medine'de Neccâroğulları'nın bahçelerine geldiklerinde, bir bahçenin önünde toplanmış insanları gördü; onlardan bahçede azgın bir deve bulunduğunu öğrendi ve yukarıda anlatıldığı üzere onunla ilgilendi.

Bu hadisin bir benzerini de Abdullah ibni Ebî Evfâ radıyallahu anh rivâyet etmiştir.

1. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 7.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 310; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 18.

İnsanları yanına yaklaştırmayan bir başka deve olayı daha vardır. Buna göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, devenin neden böyle davrandığını sormuş, sahipleri de onu kesmeyi düşündüklerini söylemişlerdir.

Yine böyle bir olay meydana gelmiş, Peygamber Efendimiz de devenin sahiplerine; "hayvanın çok çalıştırılıp kendisine az yem verilmesinden şikâyeti olduğunu" söylemiştir.

Bir başka rivâyete göre Allah'ın Resûlü devenin sahiplerine:

"Onun bana şikâyet ettiğine göre, kendisini küçük yaştan itibâren ağır işlerde çalıştırmışsınız, şimdi de kesmek istiyormuşsunuz, öyle mi?" diye sorunca, onlar:

"Evet, öyle oldu, Yâ Resûlallah!" diye cevap vermişlerdir.

Peygamberimizin Devesi Adbâ

> Peygamber Efendimiz'in devesi, "kulağı yarık" anlamında Adbâ diye anılırdı. Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, onun hakkında şöyle bir olay nakletmiştir: "Resûlullah'ın devesi Adbâ, yarışta birinciliği başkasına kaptırmazdı. Bir gün devesine binmiş bir bedevî geldi ve yarışta onu geçti. Bu durum Müslümanlara pek ağır geldi. Bu hâli farkeden Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Dünyada yükselen bir şeyi alçaltmak, Allah'ın değişmez kanunudur."[1]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin devesi Adbâ hakkında, Ebû İshâk el-İsferâyînî[2] (v. 418/1027) şunu nakletmiştir: Adbâ, Peygamber Efendimiz'le konuşmuş, başından geçenleri anlatmış, sahrâda otladığı sırada, bitkilerin ona "Beni ye, beni ye!" dediklerini, vahşî hayvanların da "Sen Muhammed'in devesi olacaksın." diyerek kendisinden uzak durduklarını anlatmış ve Adbâ, Resûlullah'ın vefâtından sonra, ölünceye kadar bir şey yiyip içmemiştir.[3]

1. Buhârî, Cihâd 59, nr. 2871-2872, Rikāk 38, nr. 6501; Ebû Dâvûd, Edeb 8, nr. 4802; Nesâî, Hayl 14, nr. 3590.
2. Ebû İshâk el-İsferâyînî hakkında bilgi için bk. II, 58.
3. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 131, nr. 616'da bu hadisten söz etmekle beraber onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir.

Kuşların Ona Hizmeti

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb'in (v. 197/813) rivâyet ettiğine göre Harem-i Şerîf'teki güvercinler, Mekke'nin fethedildiği gün, kanatlarını açarak Peygamber Efendimiz'i gölgelendirdiler, o da onların çoğalıp bereketlenmeleri için duâ etti.[1]

Her üçü de ashâb-ı kirâmdan olan Enes ibni Mâlik, Zeyd ibni Erkam ve Mugîre bin Şu'be'den rivâyet olunduğuna göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hicret sırasında Mekke'den ayrılıp Sevr mağarasına sığındığında, Allah Teâlâ'nın emri üzerine, Peygamber Efendimiz'in karşısına gelecek şekilde bir ağaç bitiverdi ve onu peşine düşen kâfirlerden korudu. Yine o gün Cenâb- Hak iki güvercine emretti, mağaranın ağzında yuva yapıp orada durdular.[2]

Başka bir rivâyete göre de bir örümcek, mağaranın girişine ağ örmüştü. Resûlullah Efendimiz'in peşine düşen Mekkeli kâfirler bütün bunları görünce:

"Şayet mağarada biri olsaydı, bu ürkek yabani güvercinler buraya yuva yapmazdı." dediler. Onların bu konuşmalarını Peygamber Efendimiz duymaktaydı. Sonra da adamlar dönüp gittiler.[3]

Sahâbeden Abdullah ibni Kurt[4] (v. 53/673) radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, bir kurban bayramında, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme kurban etmesi için beş veya altı yahut yedi deve getirildi. Develer, kesime ilk defa kendilerinden başlaması için ona doğru yaklaştılar.[5]

Ceylan Nasıl Yardım İstedi?

Ümmü Seleme radıyallahu anhânın rivâyet ettiğine göre bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sahrâda iken bir ceylân:

"Yâ Resûlallah!" diye seslendi. Peygamber Efendimiz ona:

1. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 131, nr. 617'da bu hadisten söz etmekle beraber onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 229; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 481-482; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 325, nr. 229.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 348.
4. Abdullah ibni Kurt es-Sümâlî, Ehl-i Suffe'den fakir bir sahâbî idi.
5. Ebû Dâvûd, Menâsik 19, nr. 1765; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 350.

"Benden ne istiyorsun?" deyince ceylan şunları söyledi:

"Bu bedevî beni avladı; benim ise şu dağda iki yavrum var. Beni serbest bıraktır da, yavrularımı emzirip geri döneyim." dedi. Resûl-i Zîşân Efendimiz ona:

"Sözünde durup geri dönecek misin?" diye sorunca, döneceğini söyledi. Peygamber Efendimiz de ceylanı serbest bıraktırdı. Ceylan gitti ve geri dönüp geldi. Peygamber Efendimiz de onu tekrar bağladı. Olup bitenleri gören bedevî kendine gelip:

"Yâ Resûlallah! Benden bir isteğin var mı?" diye sorunca, Efendimiz:

"Bu ceylanı serbest bırakmanı isterim." buyurdu. Bedevî onu serbest bırakınca, ceylan:

"Eşhedü ellâ ilâhe illallah ve enneke Resûlullah."[1] diyerek sahrâda koşup gitti.[2]

Sefîne'ye Hizmet Eden Aslan

Hayvanların konuşması ve Resûlullah'a itâat etmesi konusundaki bir mûcize de, bir aslanın Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hizmetkârı Sefîne'ye[3] itâat etmesidir. Peygamber Efendimiz Sefîne'ye bir mektup vererek onu Yemen'deki vali ve kadısı Muâz ibni Cebel'e göndermişti. Yolda Sefîne'nin önüne bir aslan çıktı. Sefîne ona Resûlullah'ın hizmetkârı olduğunu, yanında da onun bir mektubu bulunduğunu söyleyince, aslan, söyleneni anlamış gibi homurdanarak kenara çekilip ona yol verdi. Sefîne, dönüşte de böyle bir olayla karşılaştığını anlatmıştır.[4]

---

1. Allah'tan başka ilâh olmadığına, senin de Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim.
2. Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkâ), s. 361; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (nşr. İvezullah), V, 358, nr. 5547. Hadisin Enes ibni Mâlik tarafından rivâyet edilen farklı bir şekli için bk. Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 167, nr. 3542.
3. Ehl-i Suffe'den olan Sefîne aslen İranlı idi. Ümmü Seleme annemiz onu köle iken satın aldı, ölünceye kadar Resûlullah'a hizmet etmek şartıyla kendisini azat etti. Sefîne'nin anlattığına göre bir sefer sırasında yorulan bazı sahâbîler, Resûlullah'ın emri üzerine, birtakım eşyalarını ona yüklediler. Çok miktarda eşyayı taşıdığı için de Resûl-i Ekrem kendisine gemi anlamında "Sefîne" diye takıldı. Sefîne, Resûl-i Ekrem'in verdiği bu lâkapla anılmayı çok sevdiği için de asıl adı unutuldu.
4. Sefine'nin buna benzer bir mâcerası için bk. Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'*, XI, 281-282, nr. 20544 (Abdürrezzâk'ın *el-Musannef*'inin sonunda).

Bir başka rivâyete göre Sefîne, gemiyle Yemen'e giderken, bindiği gemi battı, kendisi de bir tahtaya tutunarak bir adaya çıktı. Orada bir aslanla karşı karşıya geldi. Sefîne ona Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hizmetkârı olduğunu söyleyince, aslan onu omzuyla yönlendirerek gideceği yola çıkardı.[1]

Bir defasında Peygamber aleyhisselâm, Abdülkays kabilesinden birine ait bir koyunun kulağını iki parmağıyla tutup bıraktı. Mübârek parmaklarının izi bu koyunun, daha sonra da onun neslinin kulağında bir tür damga olarak kaldı.[2]

Onun Ayrılığına Dayanamayan Eşek

İbrâhîm ibni Hammâd'ın senediyle birlikte rivâyet ettiğine göre, Hayber fethedildiğinde Peygamber Efendimiz'in hissesine düşen ganimetler arasında bir de eşek vardı. Bu eşek, Peygamber Efendimiz'e adının Şihâb oğlu Yezîd olduğunu söylemiş, Allah'ın Resûlü de ona Ya'fûr adını vermişti.[3] Peygamber aleyhisselâm sahâbeden birini çağıracağı zaman onun evine Ya'fûr'u gönderir, Ya'fûr o sahâbînin evine varınca başıyla kapıya vurur, sahâbî de kendisini Resûlullah aleyhisselâmın çağırdığını anlardı. Resûl-i Ekrem Efendimiz vefât edince, bu eşek onun ayrılığına dayanamadı. Duyduğu aşırı üzüntüden dolayı kendisini bir kuyuya atıp orada öldü.[4]

Yalancıyı Haber Veren Deve

Hayvanların konuşmasına dâir mûcizelerden biri de şudur: Bir bedevî devesinin yularından tutup giderken, bir adam o devenin kendisine ait olduğunu ileri sürdü. Bunun üzerine deve, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda dile geldi ve kendisine sahip çıkanın yalan söylediğini, asıl sahibinin kendisini götüren adam olduğunu belirtti.[5]

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VII, 80-81; Hâkim, *Müstedrek* (Atâ), II, 675, III, 702, Zehebî hadisin sahîh olduğunu söylemiştir.
2. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 133, nr. 623'te bu hadisten söz etmekle beraber onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir.
3. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 387, nr. 288
4. İbni Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrûhîn* (Zâyed), II, 309, nr. 1017. İbni Hibbân (v. 354/965) bu rivâyetin senedini tenkit etmektedir.
5. Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkâ), s. 361. Zehebî bu rivâyetin mevzû olduğunu söylemiş, Aliyyü'l-Kārî de onun bu görüşünü doğru bulmamıştır (*Şerhu'ş-Şifâ*, I, 641).

Üzerinde tartışılan bu kıssa, Zeyd ibni Sâbit'ten rivâyet edilmektedir. Bu uzunca rivâyetin özeti şudur: Resûl-i Ekrem Efendimiz bir gazveden dönerken, Medine yol ayrımına geldiğinde, devesinin yularından tutup giden bir bedevî ile karşılaştı. Bedevî, Peygamber aleyhisselâma selâm verdi, durup konuşmaya başladı. İşte bu sırada ortaya çıkan bir adam, bedevînin götürdüğü devenin kendisine ait olduğunu, bedevînin o deveyi çaldığını ileri sürdü. Bunun üzerine deve böğürmeye başladı; sâkinleşince, Peygamber Efendimiz devenin kendisine ait olduğunu söyleyen adama: "Haydi işine git; bu deve senin yalan söylediğine şâhitlik ediyor." buyurdu; adam da çekip gitti.[1]

Geldiği Yere Giden Keçi

Bir defasında, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanında bulunan 300 askerle suyu bulunmayan bir yerde konaklamış, askerler susuzluktan kavrulmaya başlamıştı. İşte o sırada bir keçi çıkageldi. Resûl-i Ekrem Efendimiz keçiyi sağdı, İslâm askeri onun sütünü içerek susuzluktan kurtuldu. Daha sonra Peygamber Efendimiz askerleri arasında bulunan Râfi'e[2]:

"Al bu keçi senin olsun; ama ona sahip olabileceğini sanmıyorum." buyurdu. Râfi' onu sıkıca bağladı, ancak daha sonra onun ipten kurtulup gittiğini gördü ve durumu Peygamber Efendimiz'e haber verdi. İbni Kāni' (v. 351/962) ve başkalarının rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Onu getiren, geri götürdü." buyurdu.[3]

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 141-142, nr. 4887.
2. Bu ve bundan sonraki dipnotta zikredilen kaynaklarda Peygamber Efendimiz'in kendisiyle konuştuğu sahâbînin adı Râfi' değil, Nâfi' olarak geçmekte ve ismi hakkında başka bir bilgi verilmemektedir. İbni Sa'd ise bu kıssayı Nâfi' bin Hâris ibni Kelede'nin hâl tercümesinde vermektedir (*et-Tabakātü'l-kübrâ*, VII, 70-71).
3. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 179-180, VII, 70-71; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 426-427, nr. 332; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 137.

Söz Dinleyen At

Peygamber aleyhisselâm seferlerinden birinde, namaz kılacağı zaman atını kıble tarafına koydu ve ona:

"Allah sana hayırlar versin, biz namazımızı bitirene kadar buradan bir yere ayrılma!" diye tembih etti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazını bitirene kadar at orada kımıldamadan durdu.

Altı Elçi, Altı Dil

Siyer ve megâzî âlimi Vâkıdî'nin[1] (v. 207/822) rivâyet ettiği şu olay da buraya ilâve edilebilir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem krallara elçiler göndermek istediğinde, aynı günde altı elçi birden yola çıkmış ve elçilerin her biri, o günün sabahında gideceği kavmin dilini konuşmaya başlamıştı.[2]

> Peygamber Efendimiz 7. yılda (628), "Muhammed Resûlullah" diye mühürlediği altı mektubu altı devletin yöneticisine göndermişti. Bu mektupları **Sâsânî (İran) hükümdarı** kisrâ Hüsrev Pervîz'e Abdullah ibni Huzâfe es-Sehmî, **Habeşistan necâşîsi** Ashame'ye Amr ibni Ümeyye ed-Damrî, **Mısır vâlisi** Mukavkıs'a Hâtıb ibni Ebî Beltea, **Bizans imparatoru** Herakliyus'a Dihye bin Halîfetü'l-Kelbî, **Gassânî kralı** Hâris ibni Ebî Şemir'e Şücâ' bin Vehb el-Esedî, **Benî Hanîfe kabilesinin** reisi Hevze bin Alî'ye de Selît ibni Amr götürmüştü.

Hayvanların Resûl-i Ekrem Efendimiz ile konuştuğuna dâir pek çok hadis vardır. Biz, onlardan sadece çok bilinenleri ve hadis kitaplarında yazılanları buraya aldık.

---

1. Ebû Abdillah Muhammed ibni Ömer el-Vâkıdî, tâbiîn âlimlerinin sonuncu nesli ile daha sonraki âlimlerden kırk yıl süreyle ilim öğrenerek yetişmiştir. Ünlü tarihçi İbni Sa'd da yıllarca ona kâtiplik etmiştir. Vâkıdî'nin en ünlü eseri, Peygamber Efendimiz'in Medine dönemindeki gazve ve seriyyelerini yazdığı *Kitâbü'l-Megâzî*'sidir.
2. Benzeri rivâyetler için bk. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VII, 347; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XX, 8-9, nr. 12.

18. Ölülerin, Bebeklerin Konuşması

Resûl-i Ekrem'in ölüleri diriltip onlarla ve beşikteki çocuklarla konuşması ve bunların onun Peygamber olduğunu söylemesi konusunda şöyle hadisler bulunmaktadır:

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre bir Yahudi kadını,[1] Hayber fethedildikten sonra, kızartıp içine zehir koyduğu bir koyunu Peygamber Efendimiz'e hediye etti. Peygamber Efendimiz de yanındakilerle beraber bu kebabı yerken, arkadaşlarına:

"Yemekten elinizi çekin." buyurdu. "Çünkü bu koyun bana zehirli olduğunu söyledi." Fakat sahâbîlerden Bişr ibni Berâ[2] zehirlenip öldü.[3]

Yahudi Kadın Öldürüldü mü?

Peygamber Efendimiz koyunu zehirleyen kadına:

"Bunu niçin yaptın?" diye sordu. Kadın da:

"Eğer peygamber isen bu zehir sana zarar vermeyecekti. Peygamber değil de meliksen halkı senin elinden kurtaracaktım." dedi. Peygamber Efendimiz'in emri üzerine bu kadın öldürüldü.[4]

Bu hadisi Enes ibni Mâlik radıyallahu anh da rivâyet etmiş olup, o rivâyete göre Yahudi kadın Peygamber Efendimiz'e:

"Seni öldürmek istedim." deyince, Efendimiz:

"Allah Teâlâ senin beni öldürmene izin vermez." buyurdu. O zaman sahâbîler:

"Bu kadını öldürelim mi?" diye sorunca, Allah'ın Resûlü:

"Hayır" diyerek öldürülmesine izin vermedi.[5]

---

1. Bu kadının, Yahudi iken Müslüman olan Abdullah ibni Selâm'ın kızkardeşi Zeyneb olduğu veya adının Hâris kızı Zeyneb olduğu söylenmektedir.
2. Bişr ibni Berâ bin Ma'rûr, Benî Hazrec kabilesindendi. Akabe bîatında, Bedir ve Uhud Gazvelerinde bulunmuştu. Onun hemen yemek sırasında zehirlenerek veya bir yıl sonra vefât ettiği söylenmektedir.
3. Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4512
4. Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4512, 4514.
5. Buhârî, Hibe 27, nr. 2617; Müslim, Tıb 45, nr. 2190.

> Peygamber aleyhisselâmın, kadının öldürülmesine önce izin vermediği, fakat Bişr ibni Berâ ölünce, onun da öldürülmesine izin verdiği anlaşılmaktadır.

Bu hadis, Ebû Dâvûd'un hocası Vehb ibni Bakıyye tarikinden başka bir yolla yine Ebû Hüreyre'den rivâyet edilmiş, Ebû Hüreyre o rivâyette de Peygamber Efendimiz'in kadını cezâlandırmadığını söylemiştir.[1]

Koyunun Hangi Organı Konuştu?

Bu hadisi ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillah da rivâyet etmiş, buna göre Yahudi kadın Resûl-i Ekrem'e:

"Koyunun zehirli olduğunu sana kim söyledi?" deyince Efendimiz:

"Koyunun şu kol kemiği haber verdi." buyurmuş, Câbir'in söylediğine göre, Allah'ın Resûlü kadını herhangi bir şekilde cezâlandırmamıştır.[2]

Tâbiîn âlimlerinden Hasan-ı Basrî'nin rivâyetine göre Peygamber aleyhisselâm:

"Koyunun zehirli olduğunu bana onun budu haber verdi." buyurmuştur.[3]

Abdurrahmân ibni Avf'ın oğlu ve yedi ünlü fakihten biri olan Ebû Seleme'nin[4] (v. 94/712) rivâyetine göre, koyun Peygamber Efendimiz'e: "Ben zehirliyim, yeme." demiştir.[5]

Siyer ve megâzî âlimi Muhammed ibni İshâk[6] da (v. 151/768) olayı böyle rivâyet ederek Resûl-i Ekrem Efendimiz'in o kadını affettiğini söylemiştir.

Zehirin Tesiri

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edilen bir başka hadise göre Enes:

1. Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4509.
2. Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4510.
3. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, II, 200.
4. Ebû Seleme hakkında bilgi için bk. I, 312.
5. Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4512.
6. İbni İshâk hakkında bilgi için bk. I, 394.

"Ben, o zehirin tesirini Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin damağının etlerinde görüp hissederdim." demiştir.[1]

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadise göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât ettiği son hastalığı sırasında şöyle buyurmuştur:

"Hayber'de yediğim zehirli etin etkisini zaman zaman hissederdim. Şimdi ise, onun benim can damarımı koparacağı zaman gelmiştir."[2]

Siyer âlimi İbni İshâk'ın nakline göre, sahâbe ve tâbiîn âlimleri, Allah Teâlâ'nın, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve selleme, peygamberlik yanında şehid olarak vefât etme şerefini de bahşettiği inancındadır.[3]

Mâlikî fakihi Muhammed ibni Sahnûn[4] (v. 256/870), Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, kendisini zehirleyen Yahudi kadını öldürttüğü konusunda Ehl-i hadîs'in görüş birliği içinde olduğunu söylemektedir. Ancak biz, bu konuda Ebû Hüreyre, Enes ibni Mâlik ve Câbir ibni Abdillah'tan farklı rivâyetlerin geldiğini zikretmiş bulunuyoruz. Nitekim Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın rivâyetine göre Peygamber Efendimiz o kadını Bişr ibni Berâ'nın yakınlarına teslim etmiş, onlar da onu öldürmüşlerdir.[5]

Peygamber Efendimiz'in, kendisine sihir yapan adamı öldürdüğü konusunda da ihtilâf edilmiştir. Siyer âlimi Vâkıdî (v. 207/822), Resûl-i Ekrem'in o adamı affettiğine dâir rivâyeti hadis âlimlerinin daha sağlam gördüklerini söylemiştir. Bununla beraber Vâkıdî'den, Resûlullah'ın o adamı öldürdüğü de rivâyet edilmiştir.[6]

> "Resûl-i Ekrem'in Hilmi, Sıkıntılara Tahammülü, Affı ve Sabrı" konusunda Kādî İyâz bu meseleye kısaca te-

1. Buhârî, Hibe 27, nr. 2617; Müslim, Tıb 45, nr. 2190.
2. Buhârî, Megāzî 83, nr. 4428; Ebû Dâvûd, Diyât 6, nr. 4512.
3. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkā), III, 353.
4. İbni Sahnûn, Mâlikî fıkıh âlimidir. Onun hadis hocaları arasında tanınmış muhaddis Bakī bin Mahled de vardır. O aynı zamanda bir eğitim bilimci olup *Âdâbü'l-muallimîn ve'l-müteallimîn* adlı eseri kaleme almıştır. Babası Sahnûn, Mâlikî fıkhına dâir *el-Müdevvenetü'l-kübrâ* adlı eseriyle bilinen ünlü bir âlimdir.
5. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, II, 202.
6. Buhârî, Bed'ü'l-halk 11, nr. 3268, Tıb 47, 49, 50, nr. 5763, 5765, 5766, Edeb 56, nr. 6063, Daavât 57, nr. 6391; Müslim, Tıb 43, nr. 2189.

mas etmiş ve sihir yapan adam hakkında şunları söylemişti: "Peygamber aleyhisselâm kendisine sihir yaptığı zaman Lebîd ibni A'sam'ı da azarlamadı. Bu işi Lebîd'in yaptığını Allah Teâlâ kendisine bildirdiği hâlde onu ne payladı ne de cezâlandırdı." Yine orada bu konu hakkında şu bilgiyi vermiştik:

Hz. Âişe radıyallahu anhânın anlattığına göre bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz'e sihir yapılmış, bu yüzden de yapmadığı bir şeyi yaptığını sanmaya başlamıştı. Fahr-i Kâinât Efendimiz kendine âfiyet vermesi için Cenâb-ı Hakk'a durmadan duâ etti. Yine kendisinin ifâde buyurduğuna göre bir gün veya bir gece yanına iki kişi geldi (Bunlar Hz. Cebrâil ve Mîkâil idi). Biri başucuna, diğeri ayakucuna oturarak ona sihir yapıldığını konuşmaya başladılar. Bu işi Yahudi asıllı münâfıklardan Lebîd ibni A'sam'ın bir tarak, saç, sakal döküntüsü, erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığı ile yaptığını ve bunları Benî Zurayk topraklarında bulunan Zîervân (Zervan) kuyusuna attığını söylediler. Peygamber Efendimiz bazı sahâbîleri ile o kuyuya gitti ve kuyunun büsbütün kapatılmasını emretti. Allah Teâlâ da ona tekrar âfiyet verdi.

Yahudi kadının zehirleme olayını hadis âlimi Ebû Bekir el-Bezzâr[1] da (v. 292/905) Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhdan aynen rivâyet etmiş, yalnız hadisin sonunda şunu söylemiştir:

"Resûlullah Efendimiz elini yemeğe uzattı ve ashâbına 'Bismillah diyerek yeyin' buyurdu. Biz de besmele çekerek yedik, o zehirli et hiçbirimize zarar vermedi."[2]

Burada Kâdî İyâz şunları söylemiştir:

Zehirli koyun eti hadisi, pek meşhûrdur. Onu sahîh hadisleri tasnif eden muhaddisler ile tanınmış âlimler eserlerine almışlardır.

1. Bezzâr hakkında bilgi için bk. I, 390.
2. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), IV, 122, nr. 7090.

Cansız Varlıklar Nasıl Konuşur?

Kelâm âlimleri ile münekkid hadis âlimleri, cisimlerin ve hayvanların konuşması hakkında birbirinden farklı düşünmüşlerdir. Onlardan bir kısmı şöyle demiştir:

Allah Teâlâ ölü koyunda veya taşta yahut ağaçta konuşma özelliği yaratmış; şekillerini değiştirmeden ve başka bir biçime koymadan, yani kendilerine hayat vermeden onlarda harfler ve sesler meydana getirmiştir. Eş'ariyye mezhebinin kurucusu Ebü'l-Hasan el-Eş'arî (v. 324/935) ile Eş'arî kelamcısı ve Mâlikî fakihi Kâdî Ebû Bekir el-Bâkıllânî[1] (v. 403/1013), Allah cümlesine rahmet eylesin, bu görüştedir.

Bunların dışındaki Ehl-i Sünnet âlimleri de, Allah Teâlâ'nın o varlıklara önce hayat verdiği, sonra da onlarda konuşma özelliği yarattığı görüşüne sahip olmuşlardır. Ebü'l-Hasan el-Eş'arî'nin bu görüşü de benimsediği söylenmektedir. Bunların her ikisi de olabilir görüşlerdir. İşin doğrusunu Allah bilir.

Bununla beraber biz, harflerin ve seslerin duyulabilmesi için, hayatın ille de gerekli olduğu kanaatinde değiliz. Allah Teâlâ'nın ruh ve hayat olmadan da konuşturması mümkündür.

Cisimlerin ve hayvanların konuşmaları, kelâm-ı lafzî olmayıp kelâm-ı nefsîden ibâret olsa, bunun için onlarda da mutlaka hayatın bulunması gereklidir. Çünkü harf ve söze dönüşmeden önce mevcut olan kelâm-ı nefsî yeteneği sadece canlı varlıkta olur.

Mu'tezile'nin reislerinden biri olan kelâm âlimi Ebû Alî el-Cübbâî[2] (v. 303/916) bu konuda diğer kelâm âlimlerinden farklı düşünür. Ona göre, ancak harflerle ve seslerle konuşabilecek şekilde yaratılmış olan varlıklar kelâm-ı lafzî ile konuşabilir. Yine Cübbâî'ye göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in elindeki çakıl taşlarının, Mescid-i Nebevî'deki kütüğün, zehirli koyunun kol kısmının konuşabilmesi için Allah Teâlâ onlara hayat vermiş, ağız ve dil vermiş ve böylece onlarda konuşma âleti yaratmak sûretiyle konuşmalarını mümkün kılmıştır.

1. Ebû Bekir Muhammed ibni Tayyib el-Basrî el-Bâkıllânî hakkında bilgi için bk. I, 420.
2. Ebû Alî el-Cübbâî, tanınmış bir kelâm âlimi, aynı zamanda usûl-i fıkıh, hadis ve tefsir sahalarında söz sahibidir. Basralı Mu'tezile âlimlerinin de reislerinden biridir. Eş'arî kelâmcısı Ebü'l-Hasan el-Eş'arî, onun üvey oğlu ve ileri gelen talebelerinden biridir. Aralarındaki görüş ayrılığı sebebiyle Ebü'l-Hasan el-Eş'arî onun mezhebinden ayrılmıştır.

Bize göre Ebû Alî el-Cübbâî'nin bu iddiası yerinde değildir. Şâyet onun dediği doğru olsaydı, taşların tesbîhinden, kütüğün Peygamber hasretiyle ağlamasından, taşların ve ağaçların konuşmasından çok, Allah Teâlâ'nın onlara ağız, dil vererek onlarda konuşma âleti yarattığı konusu üzerinde önemle durulur ve işin bu tarafı nakledilirdi. Hâlbuki siyer ve hadis âlimlerinden hiçbiri bu konuda bir şey nakletmemiştir. Bu da Cübbâî'nin görüşünün hiçbir değeri bulunmadığını göstermektedir. Esâsen Allah Teâlâ'nın cansız bir varlığı konuşturması için ona ağız ve dil vermesine de gerek yoktur. Kulunu doğru yola ileterek muvaffak kılan Allah'tır.

Konuşamayan Çocuğun Konuşması

Muhaddis Vekî bin Cerrâh[1] (v. 197/813), sahâbeden Fehd ibni Atıyye'nin[2] şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme büyüyüp delikanlılık çağına geldiği hâlde henüz konuşamayan bir çocuk getirdiler. Peygamber Efendimiz ona:

"Ben kimim?" diye sordu. O da:

"Sen Resûlullah'sın!" dedi.[3]

Ashâb-ı kirâmdan Muarrız ibni Muaykîb'den[4] rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir: "Ben, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda gerçekleşen olağanüstü bir olaya şâhit oldum: Bir bebeği doğduğu gün Resûl-i Ekrem'in huzûruna getirdiler. Allah'ın Elçisi bebeğe: "Ben kimim?" diye sordu. O da: "Sen Allah'ın Resûlüsün!" diye cevap verdi.[5]

> Olay şöyle meydana gelmiştir: Hadisin râvisi Muarrız'ın, babası Abdullah yoluyla dedesi Muaykîb'den rivâyet et-

1. Vekî' bin Cerrâh, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan ve tebe-i tâbiîn nesline mensup olan bir muhaddis ve ünlü bir âlimdir. Aynı zaman âbid ve zâhid bir kimse, ilmine ve hâfızasına Ahmed ibni Hanbel'in hayran kaldığı bir adamdı.
2. Kaynaklarda bu isim Şemr ibni Atıyye şeklinde geçtiğine göre, hatânın müstensihlerden kaynaklandığı söylenebilir.
3. Hennâd ibni Serî, *ez-Zühd* (Ferîvâî), II, 622; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 61. Her iki kaynakta da Fehd ibni Atıyye'nin adı Şemir ibni Atıyye şeklinde geçmektedir; doğru olan da budur.
4. İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 445.
5. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 59; Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), XII, 380, nr. 35401.

tiğine göre Muaykîb şöyle demiştir: "Vedâ Haccı'na katılmıştım. Mekke'de bir eve gittiğimde, orada Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi gördüm. Mübârek yüzü ay hâlesi gibi nûr saçıyordu. Orada görülmedik, duyulmadık bir şey işittim. Yemâmeli bir adam, bir beze sardığı yeni doğmuş bir çocuğu Resûl-i Ekrem'e getirdi. Allah'ın Elçisi ona:

"Ey Çocuk! Ben kimim?" diye sordu. O da:

"Sen Resûlullah'sın." deyince, Peygamber Efendimiz:

"Doğru söyledin. Allah sana çok hayır verip seni mübârek kılsın!" diye ona duâ etti. Daha sonra o çocuk büyüyene kadar bir daha konuşmamıştır.

Peygamber Efendimiz'in "Ben kimim?" diye sorduğu bu çocuk "Mübârekü'l-Yemâme"dir. Bu hadis de onu rivâyet eden râvinin adıyla "Şâsûne hadisi" diye bilinir.[1] Bu rivâyette Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin çocuğa:

"Doğru söyledin, Allah sana hayırlı ömürler verip seni mübârek kılsın." buyurduğu belirtilmektedir. Daha sonra çocuk büyüyene kadar bir daha konuşmamıştır. Peygamber Efendimiz ona: "Allah seni mübârek kılsın." diye duâ ettiği için de kendisine "Mübârekü'l-Yemâme" denmiştir. Bu olayın Mekke'de, Vedâ Haccı sırasında meydana geldiği belirtilmektedir.

Ölen Çocuğun Konuşması

Hasan-ı Basrî hazretleri şöyle bir rivâyet nakletmiştir:

Bir adam Peygamber Efendimiz'e gelerek:

"Ey Allah'ın Elçisi! Benim küçük bir kızım vardı, onu falan vâdiye attım." dedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz adamla birlikte o vâdiye gitti ve kızcağıza adıyla seslenerek:

"Ey falan! Allah Teâlâ'nın izniyle bana cevap ver!" buyurdu. O çocuk kabrinden çıkarak:

1. Râvinin tam adı, Şâsûne bin Ubeyd ibni Muarrız ibni Abdillah ibni Muaykîb el-Yemâmî'dir.

"Buyur, emrindeyim!" dedi. Peygamber aleyhisselâm "Annen ile baban Müslüman oldular. Eğer istersen, seni böyle yeniden hayata dönmüş olarak onların yanına göndereyim." buyurdu. Çocuk:

"Hayır, onların yanına dönmek istemiyorum. Allah Teâlâ'nın bana lütfettiği hayırlar, benim için onlardan daha değerlidir." diye cevap verdi.[1]

Dirilen Gencin Hikâyesi

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Ensâr'dan bir genç vefât etti. Bu gencin yaşlı ve âmâ bir de annesi vardı. Gencin üstünü bir elbise ile örttük ve annesine başsağlığı dileyip teselli ettik. O zaman yaşlı kadın:

"Yoksa oğlum öldü mü?" diye sordu. Biz de evet öldü deyince, bu hanım ellerini açıp şöyle duâ etti:

"Allahım! Sen biliyorsun ki, her zor durumda bana yardım edeceğini umarak Sana ve Resûlüne hicret ettim.[2] Ne olur, benim başıma bu dayanılmaz musîbeti verme!"

Enes ibni Mâlik sözüne devamla dedi ki: "Biz daha oradan ayrılmadan o vefât eden genç yüzündeki örtüyü açıp kendine geldi ve getirilen yemeği bizimle beraber yedi."[3]

Konuşan Şehid

Abdullah ibni Ubeydillah el-Ensârî'den rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

Ashâb-ı kirâmdan Sâbit ibni Kays ibni Şemmâs[4] (v. 12/633) Yemâme'de[5] şehid düştüğünde onu defn edenlerden biri de bendim. Onu kabre koyduğumuz sırada şöyle dediğini duyduk:

1. Süyûtî bu hadisten söz etmekle beraber onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir (*Menâhilü's-safâ*, s. 135, nr. 638).
2. Bu sözlerden, kadının Medine civarındaki bir beldeden Medine'ye hicret ettiği anlaşılmaktadır.
3. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 50, 51; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 618, nr. 561.
4. Sâbit ibni Kays ibni Şemmâs hakkında bilgi için bk. II, 352-354.
5. Yemâme Savaşı Hz. Ebû Bekir devrinde, hicretin on ikinci yılında peygamberlik iddiasında bulunan Müseylimetülkezzâb'a karşı yapılmıştır.

"Muhammed Allah'ın Resûlü'dür; Hz. Ebû Bekir sıddîktir; Ömer şehîddir; Osmân iyilik sever ve merhametlidir." Dikkatlice baktık ve onun ölüyken konuştuğunu gördük.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Nu'mân ibni Beşîr[2] (v. 64/684) radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Zeyd ibni Hârice[3] Medine sokaklarından birinde ansızın yere düşüp öldü. Hemen evine kaldırıldı ve yüzü örtüldü. Kadınlar etrafında bağıra çağıra ağlarken, akşam ile yatsı arasında:

"Susun! Susun!" diyerek yüzündeki örtüyü açtı. "Muhammed Allah'ın Resûlü'dür, ümmî Peygamberdir, peygamberlerin sonuncusudur. Levh-i mahfûz'da böyle yazılıdır. O doğru söyledi, doğru söyledi." dedi. Ardından Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân'ın adını andı. Daha sonra "es-Selâmü aleyke Yâ Resûlallah ve rahmetullahi ve berekâtüh." dedi ve tekrar ölmüş hâline döndü."[4]

19. Resûlullah'ın Hastaları ve Özürlüleri İyileştirmesi

Sa'd ibni Ebî Vakkâs[5] (v. 55/675) radıyallahu anh, Uhud Savaşı'nı anlatırken şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, ucunda demir bulunmayan okları bana uzatıyor ve: 'Onu at!' diyordu.

> Hadisin *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyeti şöyledir: "Uhud Savaşı'nın yapıldığı gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ok torbasından bir ok alıyor ve bana uzatarak: 'Anam babam sana fedâ olsun, at!' diyordu.[6] Yine aynı yerde Peygamber Efendimiz'in bu sözü Sa'd ibni Ebî

1. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 58.
2. Nu'mân ibni Beşîr, Ensâr arasında hicretten on dört ay sonra doğan ilk çocuk olarak bilinir. O doğunca Resûl-i Ekrem'e getirdiler. Peygamberler Sultanı Efendimiz mübârek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çaldı (tahnîk yaptı) ve duâ etti. Babası Beşîr, Resûlullah Efendimiz'in kumandanlarından biriydi. Nu'mân ibni Beşîr, Halife Muâviye döneminde muhtelif şehirlerde vâlilik yaptı.
3. Zeyd ibni Hârice bin Zeyd el-Ensârî, Bedir gazilerindendir. Babası ve kardeşi Sa'd da Uhud şehidlerindendir (İbni Hacer, *el-Isâbe*, I, 565, II, 24).
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 218-219, nr. 5144-5145.
5. Sa'd ibni Ebî Vakkâs hakkında bilgi için bk. I, 226.
6. Megāzî 18.

Vakkâs'tan başkasına söylemediği rivâyet edilmektedir. *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyete göre Sa'd ibni Ebî Vakkâs şöyle demiştir: "Kâfirlerden biri, Müslümanların canını yakmıştı. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz bana: 'At! Anam babam sana fedâ olsun.' buyurdu. Adama ucunda demir bulunmayan bir ok attım ve böğründen vurdum. Adam yere düştü ve avret yerleri açıldı. Bunu gören Resûl-i Ekrem Efendimiz azı dişleri görününceye kadar güldü."[1]

Katâde'nin Yerinden Çıkan Gözü

Uhud Savaşı'nın yapıldığı gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, elindeki yay kırılana kadar ok attı. O gün Medineli sahâbî Katâde bin Nu'mân'ın[2] (v. 23/643) gözüne bir ok isâbet etti ve gözü yerinden çıkıp yanağına akıverdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz o akan gözü alıp yerine koydu. Katâde'nin sakatlanan gözü diğerinden daha iyi görürdü.[3]

Katâde bin Nu'mân'ın bu kıssasını, torunu Âsım ibni Ömer ibni Katâde, torunundan da Yezîd ibni İyâz rivâyet etmiştir. Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî de bizzat Katâde bin Nu'mân'dan rivâyet etmiştir.

Zîkarad Gazvesi'nde Ebû Katâde el-Ensârî'nin[4] (v. 54/674) yüzüne ok isâbet etmiş, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, okun değdiği yere tükrüğünü sürmüştü. Ebû Katâde bu olaydan bahisle şöyle dedi:

1. Fezâilü's-sahâbe 42.
2. Katâde bin Nu'mân, Medine'nin Evs kabilesine mensuptu. Hicret sırasında Müslüman oldu. Peygamber Efendimiz'in katıldığı bütün savaşlarda onun yanında yer aldı. Hz. Ebû Bekir döneminde mürtedlere karşı yapılan savaşlarda görev aldı. Hz. Ömer'in danışmanlarından biriydi. Peygamber Efendimiz'den yedi hadis rivâyet etti.
3. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 400; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 113, VIII, 297.
4. "Resûl-i Ekrem'in Vefası, Sözünde Durması ve Akrabaya İyilik Etmesi" ve "Resûl-i Ekrem'in Bereketiyle Yerden Suyun Kaynayıp Fışkırması" bahislerinde Ebû Katâde el-Ensârî hakkında bilgi verilmiş, onun cengâver ve kahraman bir insan olduğu, "Resûlullah'ın süvarisi diye tanındığı, Resûlullah Efendimiz'in onun hakkında: "Süvarilerimizin en hayırlısı Ebû Katâde'dir." buyurduğu (Müslim, Cihâd 132, nr. 1807) zikredilmişti. Bir seferde yorgun düşen ve bineğinin üzerinde uyuklayan Efendimiz'i, uyandırmadan doğrulttuğu için onun kendisine "Peygamberini koruduğun için Allah da seni korusun." diye duâ ettiği (Müslim, Mesâcid 311, nr. 681) görülmüştü bk. I, 605.

"O andan itibâren yaranın acısını duymadığım gibi, o yara cerâhat da toplamadı."

> Gâbe Gazvesi diye de bilinen Zîkarad Gazvesi, hicretin 6. yılında meydana gelmiştir. Ebû Zer el-Gıfârî, Resûl-i Ekrem'in yirmi devesini Medine-Suriye yolu üzerindeki Gâbe mevkiinde otlatırken, Gatafan kabilesinden Uyeyne bin Hısn, bir gece kırk süvariyle meraya baskın verdi, Ebû Zerr'in develeri güden oğlu Zerr'i şehid etti ve develeri alıp gitti. Durumu haber alan Resûlullah Efendimiz, 400 kişilik bir kuvvetle onların peşine düşmeden önce, aralarında Ebû Katâde'nin de bulunduğu bir öncü birlik gönderdi. Yağmacıların bir kısmı öldürüldü, kaçırılan develerden on tanesi kurtarılabildi. Ebû Katâde işte bu olayda yaralandı. Resûl-i Ekrem Efendimiz onun yüzündeki yarayı görünce, orayı tükrüğü ile tedavi etti[1] ve bu gazvedeki gayret ve başarısı sebebiyle onu "Süvarilerimizin en hayırlısı Ebû Katâde'dir." diye medhetti.[2]

Âmânın Gözü Nasıl Açıldı?

İmâm Nesâî, ashâb-ı kirâmdan Osmân ibni Huneyf'ten[3] (v. 41/661) şu hadisi rivâyet etmiştir:

Bir âmâ, Peygamber Efendimiz'in huzûruna gelerek:

"Yâ Resûlallah! Duâ et de gözlerim açılsın!" dedi. Peygamber Efendimiz ona şu tavsiyede bulundu:

"Şimdi sen evine git, güzelce bir abdest al, ardından iki rek'at nâfile namaz kıl, sonra da şöyle duâ et:

"Yâ Rabbî! Rahmet Peygamberi olan benim Peygamberim Muhammed'in adıyla Senden istiyor ve Sana yöneliyorum. Yâ Muhammed! Se-

1. Hâkim, *Müstedrek* (Atâ), III, 546.
2. Müslim, Cihâd 132, nr. 1807.
3. Osmân ibni Huneyf, Medine'de yaşayan Evs kabilesine mensuptur. Bedir'den sonraki bütün savaşlara katıldı. Hz. Ömer devrinde, Irak'ta uygulanacak vergi sistemini düzenleyen heyete o başkanlık etti. Hz. Ali devrinde Basra vâliliği yaptı.

nin vasıtanla Rabbine yöneliyorum ve O'ndan gözlerimi açmasını niyâz ediyorum. Allahım! Sen onun benim hakkımdaki şefâatini kabul eyle!"

Osmân ibni Huneyf sözüne şöyle devam etmiştir: "Âmâ adam evine döndü, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in buyurduğunu yaptı, Allah Teâlâ da onun gözlerini açtı.

> Hadisin baş tarafında, burada bulunmayan şu ilâve vardır: Âmâ adam, gözlerinin açılması için Peygamber Efendimiz'den duâ istediğinde, Resûl-i Ekrem ona: "Eğer sabreder, rahatsızlığının mükâfatını âhirete bırakırsan, bu senin için daha hayırlı olur. Şâyet bunu istemiyorsan, senin için duâ edeyim." buyurdu. Adam duâ etmesini isteyince, Fahr-i Cihân Efendimiz ona, gözlerinin açılması için nasıl duâ edeceğini öğretti.[1]

Ölümcül Hasta Nasıl İyileşti?

Rivâyet olunduğuna göre İbnü Mülâibi'l-Esinne[2] amansız bir hastalığa yakalanmıştı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir adam gönderdi ve iyileşmesi için kendisine duâ etmesini istedi. Resûl-i Ekrem Efendimiz de yerden aldığı bir avuç toprağa tükürür gibi yaptı ve onu adama verdi. Adam önce gördüğüne hayret etti, hattâ kendisiyle alay edildiğini zannetti; bununla beraber toprağı götürüp İbnü Mülâibi'l-Esinne'ye verdi. Akşama sabaha ölümü bekleyen hasta, bu toprağı suya koyup içince, Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla iyileşti.[3]

---

1. Tirmizî, Daavât 119, nr. 3578; İbni Mâce, İkâme 189, nr. 1385; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 138; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Bündârî-Kisrevî), VI, 169. Ayrıca bk. Elbânî, *Sahîhu't-Tergīb ve't-terhîb*, I, 428, nr. 681.
2. Müslüman olduğu bilinmeyen Âmir ibni Mâlik ibni Ca'fer, mızraklarla oynayan adamın oğlu anlamında "İbnü Mülâibi'l-esinne" lakabıyla anılırdı. Peygamber Efendimiz'in ondan Müslüman olmasını istediği, fakat onun kabul etmediği söylenmektedir. Onun yakalandığı hastalığın, "istiskâ" denilen ve vücûdun su toplaması diye açıklanan amansız bir hastalık olduğu kaydedilmektedir. Bu konuda bilgi için bk. İbni Hacer, *el-İsâbe*, II, 258-259.
3. Süyûtî, *Menâhilü's-safâ*, s. 136, nr. 645'te bu hadisten söz etmekle beraber, onun hangi kaynakta bulunduğunu belirtmemiştir.

İğneye İplik Takabilen İhtiyar

Hadis hâfızı Ukaylî'nin[1] (v. 323/934) rivâyet ettiğine göre sahâbeden Habîb ibni Füdeyk (bu isim Füveyk ve Füreyk diye de telaffuz edilmektedir) şöyle demiştir:

"Babamın (Füdeyk ibni Amr es-Selâmâ'nin) gözlerine perde indiği için hiç görmezdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun gözüne üfleyince gözleri açıldı. Seksen yaşındaki babamın iğneye iplik taktığını gördüm."[2]

Tükrüğüyle Tedavi

Konuya girmeden önce tükrükle ilgili kısa bir açıklama yapmakta fayda görüyoruz:

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, bazı rahatsızlıkları tükrüğünü sürerek tedâvi ettiği, onun tükrüğünden bazı bereketlerin meydana geldiği hadîs-i şerîflerde rivâyet edilmektedir. Özellikle günümüz insanı, bu tür rivayetlerle ilk karşılaştığında bazı tereddütler yaşamakta, konuyu doğru değerlendirmeme yanlışlığına düşmektedir.

Kanaatimizce tükrüğe iki açıdan bakmakta fayda vardır. Biri, Resûl-i Ekrem'in tükrüğünün özelliği; diğeri genel anlamda tükrüğün özelliği. Allah'ın Resûlü, "âlemlere rahmet olarak gönderilmiş", Cenâb-ı Hak tarafından kendisine üstün özellikler verilmiş, elinde yüzlerce mûcize meydana gelmiş bir peygamber olduğuna göre, mü'minler nezdinde onun saçının tellerine ve tükrüğüne varıncaya kadar bütün bedeni mübârektir ve bir rahmet vesilesidir.

Genel anlamda tükrüğe gelince, her ne kadar temiz olmadığı düşüncesiyle insan üzerinde ilk bakışta olumsuz

1. Ukaylî nisbesiyle meşhur olan Muhammed ibni Amr ibni Mûsâ, zayıf râvilere dâir *ed-Du'afâü'l-kebîr* adlı eseriyle ve güçlü hâfızasıyla ünlü bir hadis hâfızıdır.
2. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 45; İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), V, 91; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IV, 25; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 298.

bir etki bıraksa da, tıp otoriteleri tükrüğün temiz olduğunu ve faydalı maddeler içerdiğini söylemektedir. Bilimsel tesbitlere göre % 99 oranında sudan oluşan **tükrüğün içerisinde elektrolitler, mukus, antibakteriyel maddeler ve çeşitli enzimler** vardır. Tükürükteki proteinler arasında, **ağrı kesici özellikteki opiorfin maddesi** mevcuttur. Tükrüğün içindeki histamin maddesinin, **hem ağız içi hem de ağız dışı yaraların iyileşmesini** hızlandırdığı görülmüştür. Tükrük, **üst solunum yolu ve oral kavite mukozasını her türlü bakteri virüs istilasından korur.** Gıdaları kayganlaştırarak ve amilaz ile **sindirim, yutma** ve **çiğneme** fonksiyonlarına yardımcı olur. Tükrük vücut içinden kaynaklanan çeşitli maddelerin ve yabancı materyalin **dışarı atılmasına** yardımcı olur ve **dişleri korur.** Flor gibi inorganik ve organik tükrük içeriği dental enamelin yapımı ve korunması için önemlidir. Ayrıca dişlerde bakteri birikimlerini engeller. Tat tomurcuklarını devamlı yıkayarak ve gıdaları sıvı içinde çözerek **tat duyusuna ve artikülasyona** yardımcı olur.

Dolayısıyla konuyla ilgili rivayetler karşısında meseleye her iki açıdan yaklaşmakta yarar olduğunu, değerlendirmelerin yukarıda aktarılan bilgiler ışığında yapılması gerektiğini düşünüyoruz.[1]

Sahâbeden Külsûm ibni Husayn, Uhud Savaşı'nda, atılan bir okla boğazından yaralanmıştı.[2] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendi mübârek ağzından aldığı tükrüğü onun yarasına sürünce, yara iyileşiverdi.[3]

1. Tükrük hakkında geniş tıbbî bilgi için bk. 21 Kasım 2006, (http://www.pnas.org/content/103/47/17979.abstract); Eylül 2009, (http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19767583); 9 Temmuz 2011, (http://kbb.uludag.edu.tr/oralkavite-fizyoloji.htm).
2. Ebû Ruhm Külsûm ibni Husayn el-Gıfârî, Hudeybiye'de ağaç altında (Bey'atürrıdvân) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bîat eden sahâbîlerden olup Peygamber Efendimiz Umretü'l-kazâ'da ve Mekke Fethi sırasında onu Medine'de kendi yerine vekil bırakmıştı. Uhud Gazvesi'nde boğazından aldığı bu yara sebebiyle "boğazından yaralanmış" anlamında "Menhûr" lakabıyla anılırdı. Ne zaman vefât ettiği bilinmemektedir.
3. İbni Hacer, *el-İsâbe*, IV, 70-71.

Peygamber aleyhisselâm, Abdullah ibni Üneys'in[1] (v. 54/674) başındaki yaraya tükrüğünü çalınca, yara iyileşti ve orada cerâhattan eser kalmadı.[2]

Hayber Savaşı'nın yapıldığı gün, Allah'ın Resûlü, Hz. Ali'nin ağrıyan gözlerini tükürüğüyle tedavi edip iyileştirdi.

> Hayber Savaşı'nın yapıldığı gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Yarın sancağı, Allah'ın kendisinin eliyle fethi nasib edeceği, Allah'ı ve Resûlü'nü seven, Allah'ın ve Resûlü'nün de kendisini sevdiği bir kişiye vereceğim." buyurmuştu. Savaşa katılan sahâbîler, ertesi gün sancağın kime verileceğini konuşarak geceyi geçirdiler; sabah olunca da, sancağın kendisine verilebileceği ümidiyle Resûl-i Ekrem'in huzûruna koştular. Fakat Peygamber Efendimiz:
>
> "Ali ibni Ebî Tâlib nerede?" diye sordu. Sahâbîler:
>
> "Ey Allah'ın Resûlü! O gözlerinden rahatsız.", dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz:
>
> "Ona haber verecek birini gönderiniz." buyurdular. Hz. Ali derhâl getirildi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun gözlerini tükürüğüyle tedavi ederek kendisine duâ etti. Hz. Ali'nin gözünün ağrısı büsbütün geçti. Peygamber Efendimiz de sancağı ona verdi. Hz. Ali:
>
> "Ya Resûlallah! Onlar da bizim gibi mü'min oluncaya kadar mı savaşacağım?" diye sordu. Resûl-i Ekrem Efendimiz ona şunları söyledi:
>
> "Acele etmeden, gayet sâkin bir şekilde onların yanma git, kendilerini İslâm'a dâvet et, uymaları gereken ilâhî yükümlülükleri kendilerine haber ver. Allah'a yemin

1. Abdullah ibni Üneys, Medine'ye saldırmak için adam toplayan Yahudi lideri Hâlid ibni Süfyân'ı veya Süfyân el-Hüzelî'yi ortadan kaldırmak için Peygamber Efendimiz'in tek başına seriyye olarak görevlendirdiği bir yiğit sahâbîdir. Resûl-i Ekrem, ona bu olaydaki başarısından dolayı ve bu olayın hâtırası olarak bir asâ verdi ve: "Bu, kıyâmet günü aramızda bir işaret olacak, sen Cennet'te de bu asâya dayanacaksın." buyurdu (Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 496).
2. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 298.

ederim ki, Cenâb-ı Hakk'ın senin elinle bir tek kişiyi doğru yola iletmesi, senin için kırmızı develere sahip olmaktan daha hayırlıdır." buyurdu.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Ekva'[2] (v. 74/693), Hayber Savaşı'nın yapıldığı gün bacağından yaralanmıştı. Resûl-i Ekrem Efendimiz yaranın olduğu yere tükrüğünü sürünce yarası iyileşti.

Seleme bin Ekva'ın azatlı kölesi olan tâbiîn neslinden Yezîd ibni Ebî Ubeyd diyor ki: "Seleme'nin bacağında bir kılıç izi görüp bunun nereden kaldığını sormuştum. Bana şunları söyledi: "Ben bu yarayı Hayber günü aldım. Halk 'Ebû Seleme yaralanmış' diye söylenmeye başladı. Kalkıp Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gittim. Efendimiz, yaranın yerine üç defa tükürür gibi yaptı. O gün bugün bacağım bir daha ağrımadı."[3]

Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Muâz, Yahudi reislerinden Ka'b ibni Eşref'i[4] (ö. 3/624) öldürdüğünde, kendisi de bir kılıç darbesiyle topuğundan yaralanmıştı. Onun yarası da aynı şekilde Peygamber aleyhisselâmın tükrüğüyle tedavi edilmişti.[5]

Hendek Savaşı'nda ashâb-ı kirâmdan Ali bin Hakem'in bacağı kırılmıştı. Resûl-i Ekrem orayı mübârek eliyle meshedince, bu sahâbînin de bacağı daha atından inmeden iyileşmişti.

Hendek Gazvesi'nde, Ali bin Hakem es-Sülemî atının üzerinde iken bacağı hendeğin duvarına sıkışıp yara-

1. Buhârî, Cihâd 102, 143, nr. 2942, 3008, Fezâilü ashâbi'n-Nebî 9, nr. 3701; Müslim, Fezâliü's-sahâbe 34, nr. 2406.
2. Seleme bin Ekva' el-Eslemî radıyallahu anh Bîatürrıdvân'da, Mûte Savaşı'nda, yedi gazve ve sekiz seriyyede bulunmuş, cesâretiyle Resûl-i Ekrem'in takdirini kazanmış bir sahâbîdir. Peygamber Efendimiz onu birkaç defa bineğinin arkasına bindirmiş, başını okşamış ve ona duâ etmiştir. O, bu özelliği yanında hadis rivâyetiyle ve fetvâ vermesiyle de bilinirdi. Seleme bin Ekva', Fahr-i Cihân Efendimiz'den 174 hadis rivâyet etmiştir.
3. Buhârî, Megâzî 38, nr. 4206.
4. Hayber'de yaşayan ve İslâm'a düşmanlığı ile bilinen Yahudi şâiri Ka'b ibni Eşref'in öldürülmesi olayı, "Resûl-i Ekrem'e Hakaret Eden veya Onu Küçümseyenin Öldürülmesi Gerektiğine Dâir Deliller" bahsinde anlatılmıştır bk. III, 315.
5. Ka'b ibni Eşref''i katleden sahâbîlerden biri olan Zeyd ibni Muâz el-Ensârî el-Evsî hakkında yeterli bilgi yoktur.

lanmıştı. Atından inmeden Peygamber Efendimiz'in yanma geldi. Allah'ın Elçisi "Bismillâh" diyerek onun yaralı bacağını meshedince, yarası hemen iyileşti.[1]

Yine bir defasında Hz. Ali rahatsızlanmış, iyileşmesi için Allah'a duâ ediyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Allahım ona şifâ ver (âfiyet ver)" diye duâ etti, ardından da, haydi kalk dercesine Hz. Ali'ye ayağıyla dokundu. Hz. Ali'nin rahatsızlığı geçti, bir daha da o hastalığa yakalanmadı.

Bu olayı bizzat anlatan Hz. Ali diyor ki: "Bir defasında rahatsızlanmıştım. Ben: 'Allahım! Eğer ecelim gelmişse, canımı al da beni kurtar! Eğer gelmemişse, beni iyileştir. Şâyet bu bir imtihânsa, bana sabır ver' diye duâ ederken Resûlullah Efendimiz yanıma geldi ve bana: "Nasıl duâ ediyordun, söyle bakalım!' buyurdu. Ben duâmı tekrarlayınca, ayağıyla bana dokunarak: 'Allahım! Ona şifâ ver (veya "âfiyet ver")" diye duâ etti. O günden sonra bir daha o hastalığa yakalanmadım."[2] Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'ye ayağıyla dokunmak sûretiyle bir daha öyle duâ etme, diye uyarmış, sadece: "Allahım bana şifâ ver! (Allah'ım bana âfiyet ver)" demekle yetinmesini ona hatırlatmıştır.

Bedir Savaşı'nın yapıldığı gün Ebû Cehil, ashâb-ı kirâmdan Muavviz ibni Afrâ'nın elini kılıcıyla kesmişti. Muavviz kesilen elini alıp Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme gelmiş, o da yaralı yerin üzerine tükürerek kesilen eli yerine koyunca, el yerine yapışıp iyileşmişti. Bu haberi, tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb[3] (v. 197/813) rivâyet etmiştir.

Bedir Savaşı'nda Mekkeli üç müşrik meydana çıkıp savaşmak için er dileyince, karşılarına ilk önce Ensâr'dan Afrâ hanımın oğulları Muavviz, Muâz ve Avf kardeşler çıkmıştı. Kureyşliler onlarla savaşmayı kabul etmeyip, kendileri gibi Kureyşlileri istediler. Zâten Peygamber

1. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 185; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 134.
2. Tirmizî, Daavât 112, nr. 3564; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 107.
3. Abdullah ibni Vehb hakkında bilgi için bk. I, 356.

> Efendimiz de onların karşısına önce kendi amcasının oğullarının çıkmasını istiyordu. Muavviz ile kardeşlerine duâ ederek saflarına dönmelerini söyledi. Daha sonra savaş kızışıp iki taraf birbirine girince, Muavviz, kardeşi Avf ile birlikte Abdurrahmân ibni Avf hazretlerinin yanında saf tuttu ve Muavviz ona sokularak: "Amca! Ebû Cehil'i tanıyor musun? Onun Resûlullah'a eziyet ettiğini duyduk da!" diye sordu. Cennet'le müjdelenen on kişiden biri olan Abdurrahmân ibni Avf onlara Ebû Cehil'i gösterince, iki kardeş ona hücûm edip ağır yaraladılar. İşte bu olay o sırada meydana geldi.[1]

Yine tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb'in rivâyet ettiğine göre ashâb-ı kirâmdan Hubeyb ibni Yesâf, Resûlullah Efendimiz ile birlikte Bedir Savaşı'nda iken omuz başından şiddetli bir kılıç darbesi almıştı. Hattâ kolu neredeyse kopacaktı. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onu üfleyerek yerine koyar koymaz yarası iyileşti.

> Peygamber Efendimiz Bedir'e giderken, Hubeyb bir arkadaşıyla birlikte Resûlullah'ın huzûruna çıktı ve savaşa katılmak istediğini söyledi. Efendimiz ona, Müslüman olup olmadığını sordu; Müslüman olmadığını söyleyince, Allah'ın Resûlü: "Biz müşriklerle savaşırken, müşriklerden yardım almayız." buyurdu. Bunun üzerine Hubeyb de İslâmiyet ile şereflendi.[2]

Bir defasında Has'am kabilesinden bir kadın rahatsızlığı yüzünden konuşamayan çocuğunu Peygamber Efendimiz'e getirdi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir bardak su istedi, onunla ağzını çalkalayıp ellerini yıkadı. Sonra bu suyu o kadına verdi; onu çocuğuna içirmesini ve bu su ile çocuğun vücûdunu ovmasını söyledi. Kadın bunları yapınca çocuğu iyileşti, hattâ diğer insanlardan daha sağlıklı ve daha akıllı oldu.

> Hanım sahâbîlerden Ümmü Cündeb bu hadisi rivâyet etmiş, ayrıca şu bilgileri de vermiştir: Hasta çocuğunu Peygamber Efendimiz'e getiren hanım, "Bu, bana

1. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), II, 359; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 450.
2. İbni Hacer, *el-İsâbe*, I, 418.

âilemden kalan tek hâtıradır." dedi. Peygamber Efendimiz, mübârek vücûduna temas eden o suyu kadına verirken: "Oğluna bu suyu içir, birazını da üzerine dök ve Allah'tan şifâ dile!" buyurdu. Ben bu kadına: "O sudan biraz da bana ver." dedim; fakat o: "Bu su, sadece bu hastanındır." diyerek vermedi. Bir yıl sonra kadınla tekrar karşılaştığımızda çocuğun tamamen iyileştiğini, hattâ herkesten daha sağlıklı ve daha akıllı olduğunu söyledi.[1]

Eliyle Okşayınca

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şu haberi rivâyet etmiştir:

Bir kadın sar'a hastası olan çocuğunu Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme getirdi. O da mübârek eliyle çocuğun göğsünü okşayınca, çocuk aşırı bir şekilde kustu ve içinden siyah bir şey çıktı, çocuk da iyileşti.[2]

Ashâb-ı kirâmdan Muhammed ibni Hâtıb (v. 74/693) henüz çocukken, üzerine kaynayan tencere devrilmiş ve kolunu yakmıştı. Annesi onu alıp Peygamber Efendimiz'e götürdü. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem çocuğun kolunu mübârek eliyle meshetti, yarasına üfledi ve iyileşmesi için duâ etti. Çocuğun kolu iyileşti.

Habeşistan'a hicret eden ashâb-ı kirâmdan Mücellil kızı Ümmü Cemîl, Habeşistan'a giderken oğlu Muhammed ibni Hâtıb el-Cümahî'yi gemide dünyaya getirmişti. Kolunun yanması olayını oğluna şöyle anlatmıştır: Seninle birlikte Habeşistan'dan Medine'ye dönüyordum. Medine'ye bir veya iki günlük yolumuz kalmıştı. Sana yemek pişirirken odun bitti. Ben odun bulmaya gidince, sen tencereyi devirmiş, kolunu yakmışsın. Medine'ye varınca seni Peygamber Efendimize götürdüm ve: "Anam babam sana fedâ olsun Yâ Resûlallah! Bu, Muhammed ibni Hâtıb'dır. Senin adını alan ilk çocuktur"

1. İbni Mâce, Tıb 40, nr. 3532; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), V, 48, VI, 321.
2. Dârimî, Mukaddime 4, nr. 19; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 239, 254, 268.

dedim. Fahr-i Âlem Efendimiz sana şu duâyı okudu: "Bütün insanların Rabbi olan Allahım! Bunun ıstırabını giderip şifâ ver. Şifâ veren ancak Sensin. Senin şifândan başka şifâ yoktur. Buna, hiçbir hastalık izi bırakmayacak şekilde şifâ ver!" Sonra ağzına üfledi, mübârek eliyle başını okşadı, sana duâ etti ve kollarına üfledi."[1]

Yine ashâb-ı kirâmdan Şurahbîl el-Cu'fî'nin avucunda bir ur oluşmuştu. Bu yüzden eline ne kılıç alabiliyor, ne de binitinin gemini tutabiliyordu. Şurahbîl, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e gelerek rahatsızlığından söz etti. Allah'ın Resûlü onun vücûdundaki uru mübârek eliyle bir süre ovup duâ edince, o urdan eser kalmadı.[2]

Ağzındaki Lokmayı İstedi

Bir gün Peygamber Efendimiz yemek yerken bir kız (bir câriye) ondan yemek istedi. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de yediği yemekten bir miktar da ona verdi. Utanma duygusu kıt olan kızcağız: "Ben senden onu değil, ağzındaki lokmayı istiyorum." dedi. Kendisinden istenen bir şeyi hiçbir zaman vermemezlik etmeyen Allah'ın Resûlü mübârek ağzındaki lokmayı çıkarıp ona verdi. Kız, o lokmayı yutar yutmaz, Medine'deki bütün kadınlardan daha hayâlı hâle geldi.[3]

20. Resûl-i Ekrem'in Duâsının Kabul Olunması

Bu konuda pek çok hadîs-i şerîf vardır. Peygamber Efendimiz'in bazı kimselere duâ, bazılarına bedduâ ettiği ve Allah Teâlâ'nın bunları kabul ettiği şüphe götürmeyecek kadar kesindir.

Ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe İbnü'l-Yemân[4] (v. 36/656) radıyallahu anhın rivâyetine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir kimseye duâ ettiğinde, bu duânın bereketi sadece o kimseye değil, onun çocuğuna ve torununa da fayda verirdi.[5]

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 418, IV, 259, VI, 437-438; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VII, 242-243, nr. 2977. Ayrıca bk. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, I, 17-18.
2. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, IV, 250; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VII, 306-307, nr. 7215. Şurahbîl ibni Abdirrahman el-Cu'fî hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VIII, 231; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 312.
4. Huzeyfe ibnü'l-Yemân hakkında bilgi için bk. I, 83.
5. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 385-386; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 93.

Hizmetkârına Duâsı

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir:

Bir gün annem (Ümmü Süleym) Peygamber Efendimiz'e:

"Yâ Resûlallah! Oğlum Enes senin hizmetkârındır. Ona duâ et!" dedi. Allah'ın Resûlü de: «اَللّٰهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ وَبَارِكْ لَهُ فِيمَا أَعْطَيْتَهُ» "Allahım! Enes'e çok mal ve evlât ver ve onları kendisine mübârek eyle!" diye duâ etti.

> Enes ibni Mâlik bu olayı şöyle anlatmıştır: Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem, annem Ümmü Süleym ile görüşmek üzere bize geldi. Annem de ona yağ ve hurma ikrâm etti. Resûl-i Ekrem:
>
> "Yağınızı tulumuna, hurmanızı da kabına koyunuz; ben oruçluyum." buyurdu. Sonra evin bir köşesine gidip nâfile namaz kıldı. Biz de arkasına durduk ve onunla birlikte namaz kıldık. Peygamber Efendimiz, Ümmü Süleym'e ve âilesine duâ etti. Annem:
>
> "Ey Allah'ın Elçisi! Benim bir taneme de duâ et!" dedi. Efendimiz:
>
> "Senin bir tanen kim?" diye sorunca:
>
> "Hizmetkârın Enes!" dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, dünya ve âhirette ne kadar bahtiyârlık varsa hepsine sahip olmam için duâ etti ve:
>
> "Allahım! Enes'e çok mal ve evlât ver ve onları kendisine mübârek eyle!" buyurdu. Enes sözüne devamla şunları söyledi: "Şimdi ben Medineli Müslümanların en zenginiyim. Büyük kızım Ümeyye'nin söylediğine göre, Haccâc'ın Basra'ya geldiği tarihe (75/694 yılına) kadar 120'den fazla çocuğum vefât etmiş."[1]

Tâbiîn müfessirlerinden İkrime'nin[2] (v. 105/723) rivâyetine göre Hz. Enes şöyle demiştir:

1. Buhârî, Savm 61, nr. 1982, Daavât 19, 26, 46, 47, nr. 6334, 6344, 6378, 6380; Müslim, Mesâcid 268, nr. 660, Fezâilü's-sahâbe 141-142, nr. 2480-2481; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 188.
2. İkrime el-Berberî hakkında bilgi için bk. I, 179.

"Vallahi, benim pek çok malım vardır. Bugün 100'den fazla oğlum ve torunum bulunmaktadır."[1]

Bir başka rivâyete göre de Enes ibni Mâlik şöyle demiştir:

"Bugün benim kavuştuğum rahat ve imkâna sahip olan bir başkasını bilmiyorum. Şu iki elimle 100 çocuğumu defnettim. Düşük çocuklarım ile torunlarım bu sayıya dâhil değildir."[2]

Abdurrahmân ibni Avf'a Duâsı

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Cennet'le müjdelenen sahâbîlerden Abdurrahmân ibni Avf'a da[3] (v. 32/652) rızkının bereketlenmesi için duâ etmiştir. Abdurrahmân ibni Avf bu duânın kabul edildiğini şöyle anlatmıştır:

"Söz gelimi bir taşı kaldıracak kadar gayret sarfetsem, Allah'ın lütfu sâyesinde, oradan altın çıkacağını umardım." Nitekim Abdurrahmân ibni Avf vefât ettiği zaman, onun geride bıraktığı külçe altınları, gömüldüğü yerden çıkartan ve onları mirasçılar arasında paylaştırmak maksadıyla kazmalarla kıranların elleri şişip su toplamıştı.[4] Mirası taksim edilince, dört hanımından her biri, seksener bin veya yüzer bin dirhem/dinar almıştı.

Söylendiğine göre Abdurrahmân ibni Avf, hastalığı sırasında hanımlarından birini boşamış, onunla seksen bin dirhem/dinardan fazla bir meblağ üzerinden anlaşma yapılmıştı. O hayattayken yaptığı herkesçe bilinen yardımları ve bağışları dışında, elli bin altının dağıtılmasını da vasiyet etmişti. Onun belli başlı yardımları arasında şunlar söylenebilir:

Bir defasında, bir günde elli köleyi azat etmişti.

1. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 143, nr. 2481.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXV, 123, nr. 300.
3. Abdurrahmân ibni Avf, ilk sekiz Müslümandan biriydi. Genç yaştan itibâren ticaretle uğraştı. Câhiliye devrinde de içki içmezdi ve güzel ahlâkıyla tanınırdı. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar arasında o da vardı. Uhud Savaşı'nda aldığı yaralar sebebiyle topal kaldı. Peygamber Efendimiz'in cenâzesini kabre indiren dört kişiden biriydi. Hem Hz. Ebû Bekir'in, hem de Hz. Ömer'in en yakın arkadaşıydı. Yetmiş beş yaşlarında Medine'de vefât etti.
4. O devirde Arabistan'da para basma âdeti olmadığından, basılmış paralar başka ülkelerden getirilirdi. Altın ve gümüş de tartıyla alınıp satılırdı.

Bir başka günde, bir ticaret kervanını, üzerinde çeşit çeşit yiyecekler ve giyecekler bulunan yedi yüz devesiyle birlikte, hattâ develerin sırtındaki semer ve palanlara dokunmadan, hepsini Allah rızâsı için bağışlamıştı.

Peygamberimiz aleyhisselâm, Muâviye bin Ebî Süfyân'a (v. 60/680), şehirleri yönetmesi için duâ etti,[1] o da yönetimi elde etti.[2]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Allah Teâlâ'ya, Sa'd ibni Ebî Vakkâs (v. 55/675) radıyallahu anhın duâsını kabul etmesi için de niyâzda bulunmuştu. Sa'd kime duâ etse, duâsı mutlaka kabul edilirdi.[3]

---

1. Resûl-i Ekrem Efendimiz, Muâviye bin Ebî Süfyân hakkında şöyle buyurmuştur: "Allahım ona yazıyı, hesabı öğret ve kendisine şehirleri yönetme gücü ver!" (Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* [Selefî], XIX, 439, nr. 1066; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 356-357).
2. Muâviye bin Ebî Süfyân, Mekke Fethi sırasında babası Ebû Süfyân ile birlikte Müslüman oldu. Resûl-i Ekrem'in kâtipliğini yaptı. Hz. Ömer devrinde Ürdün ve Dımaşk vâlisi, Hz. Osmân devrinde Suriye genel vâlisi oldu. Hz. Osmân'ın şehid edilmesinden sonra halife olan Hz. Ali'den, Hz. Osmân'ın akrabası sıfatıyla, onun katillerinin bulunup cezâlandırılmasını istedi ve Hz. Ali'ye bîat etmedi. Aralarında çıkan anlaşmazlık yüzünden Sıffîn Savaşı meydana geldi. Hz. Ali'nin şehid edilmesinden sonra halife olan oğlu Hz. Hasan ile anlaşarak onu hilâfetten vazgeçirdi. Ancak Resûl-i Ekrem Efendimiz: "Peygamberin sünnetine uygun halifelik otuz yıldır. Sonra Allah Teâlâ saltanatı getirecektir (veya mülküne dilediğini getirecektir)" (Ebû Dâvûd, Sünnet 8, nr. 4646) veya: "Halifelik ümmetimde otuz senedir." (Tirmizî, Fiten 48, nr. 2226) buyurduğu için Muâviye bin Ebî Süfyân halife değil, emîr kabul edilmiştir. Onun devrinde, 49 (662) yılında İstanbul karadan ve denizden kuşatıldı. Doğu'da Buhârâ ve Semerkant'a kadar çeşitli yerler fethedildi. Muâviye bin Ebî Süfyân, Peygamber Efendimiz'den 163 hadis rivâyet etmiştir.
3. Peygamber aleyhisselâmın annesi Hz. Âmine, Benî Zühre kabilesinden olduğu için, Fahr-i Cihân Efendimiz aynı kabileden olan Sa'd ibni Ebî Vakkâs'a: "Kimin böyle dayısı var?" diye iltifat buyururdu.
Bir defasında onun için: "Allahım! Sa'd Sana duâ ettiğinde kabul buyur." demişti (Tirmizî, Menâkıb 26, nr. 3751, 3752).
Sa'd ibni Ebî Vakkâs, Hz. Ömer devrinde Kûfe vâlisi iken, Kûfeliler onu: "Doğru dürüst namaz kıldırmasını bilmiyor!" diye Hz. Ömer'e şikâyet etmiş, Hz. Ömer de Sa'd'ı görevden aldıktan sonra tahkikat yaptırmış, müfettişler gittikleri her camide halkın ondan memnun olduğunu görmüşlerdi. Yalnız bir yerde, Ebû Sa'de diye bir adam: "Savaşlara gitmiyor, ganimetleri eşit bir şekilde dağıtmıyor, âdil hüküm vermiyor!" diye onu üç konuda şikâyet etmişti. Bunun üzerine Sa'd ibni Ebî Vakkâs da ona üç bedduâ etmiş: "Allahım! Eğer bu kulun yalan söylüyorsa ömrünü uzat, fakirliğini çoğalt ve onu fitnelere uğrat!" demişti. Daha sonraki yıllarda bu Ebû Sa'de, kendisine "Neden bu hâldesin?" diye soranlara: "Ben fitneye uğramış bir ihtiyarım. Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ın bedduâsı tuttu." dermiş. Bu olayı anlatan râvi, Ebû Sa'de'yi yıllar sonra gördüğünü, yaşlılık dolayısıyla göz kapaklarının gözlerinin üzerine düştüğünü ve yoldan geçen kızlara çimdik atmaya çalıştığını söylemiştir (Buhârî, Ezân 95, nr. 755).

Peygamber aleyhisselâm, Cenâb-ı Hakk'a, İslâm'ı Hz. Ömer veya Ebû Cehil ile güçlendirmesi için duâ etmiş, Hz. Ömer hakkındaki duâsı kabul olunmuştu.

> Peygamber Efendimiz: «Allahım! Şu iki kişiden: Ebû Cehil veya Ömer ibni Hattâb'dan en sevdiğin hangisiyse, onunla İslâm'ı güçlendir!" diye duâ etmişti. Daha sonra şöyle buyurdu: "Onlardan Allah'ın en sevdiği Ömer'di."[1]

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh: "Ömer'in Müslüman olduğu günden itibâren biz güç kuvvet kazandık."[2] diyerek konuya açıklık getirmiştir.

Yağmur Duâsı

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin de katıldığı bir gazvede ashâb-ı kirâm susuz kalmıştı. Hz. Ömer, Resûlullah'ın huzûruna gelerek ondan duâ etmesini istedi. Allah'ın Resûlü duâ edince, gökyüzünde bulutlar toplanıp yağmur yağdı. Herkes susuzluğunu giderince, bulutlar dağıldı, hava açtı.

> Kādî İyâz bu olayı "Resûl-i Ekrem'in Bereketiyle Yerden Suyun Kaynayıp Fışkırması" bahsinde şöyle vermişti bk. I, 602: Hz. Ömer, çekilen sıkıntılar yüzünden Ceyşü'l-usre (zor zamanların ordusu) diye anılan Tebük Gazvesi'nde (9/630) İslâm ordusunun nasıl susuz kaldığını, bazı Müslümanların binek devesini kesip karaciğerinde kalan suyu nasıl içtiğini anlattıktan sonra dedi ki: Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem'den duâ etmesini niyâz etti. O da mübârek ellerini kaldırıp duâ etmeye başladı; gökyüzünde bulutlar toplanıp yağmur yağıncaya kadar da ellerini indirmedi. Ashâb-ı kirâm da yanlarında bulunan su kaplarını doldurdular. Bu yağmur, İslâm ordusunun bulunduğu yerin dışına taşmadı.[3]

1. Tirmizî, Menâkıb 18, nr. 3681; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 95.
2. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3684; Menâkıbü'l-ensâr 35, nr. 3863.
3. İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 52, nr. 101; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), IV, 223, nr. 1383.

Yine bir defasında Peygamber Efendimiz halkın arzusu üzerine yağmur yağması için duâ etti, yağmur yağdı; bu defa da çok yağmur yağdığından şikâyet ettiler. Resûlullah Efendimiz duâ edince bulutlar dağılıp hava açıldı.

Enes ibni Mâlik bu olayı şöyle anlatır: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem zamanında bir kıtlık olmuştu. Allah'ın Elçisi bir cuma günü hutbe okurken, minberin karşısındaki kapıdan bir bedevî girdi ve Resûlullah'ın karşısında durup şunları söyledi:

"Ey Allah'ın Elçisi! At sürüleri, koyun sürüleri helâk oldu, çoluk çocuk aç kaldı. Ne olur Allah'a duâ et de bize yağmur yağdırsın!"

Resûl-i Ekrem ellerini kaldırıp: "Allahım, bize yağmur ver!" diye duâ etmeye başladı. Halk da onunla birlikte ellerini kaldırıp duâ ettiler. O sırada gökyüzü ayna gibi parlaktı, bir tane bile bulut yoktu. Derken Resûl-i Ekrem'in arka tarafından, kalkan şeklinde bir bulut parçası belirdi; bulut gökyüzünün ortasına varınca etrafa yayıldı. Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim, bulutlar gökyüzünü dağlar gibi kaplamadıkça Resûlullah ellerini indirmedi ve yağmur başlamadan kendisi de minberden inmedi. Resûl-i Ekrem minberden inerken, sakalına doğru yağmur tanelerinin yuvarlandığını gördüm. Evleri mescide yakın olan gençler bile evlerine nasıl döneceklerini düşünmeye başladılar. Mescidden çıktık, suya bata çıka evlerimize vardık. O gün, ertesi gün, daha ertesi gün, tâ öteki cumaya kadar durmadan yağmur yağdı.

O cuma günü Resûl-i Ekrem yine ayakta konuşurken, minberin karşısındaki kapıdan bir adam içeri girdi ve:

"Ey Allah'ın Elçisi!" diye söze başladı. "Binalar yıkıldı, yollar geçilmez oldu, hayvanlar suda boğulmaya başladı; ne olur, bizim için Allah'a duâ et de şu sağanağı dur-

dursun!" Resûl-i Ekrem, insanoğlunun bu kadar çabuk usanmasına tebessüm etti, sonra ellerini kaldırdı:

"Allahım! Üzerimize değil, etrafımıza yağdır! Dağlara, tepelere, vâdilere, ormanlara..." diye duâ etti. Allah'ın Elçisi bu sözleri söylerken, eliyle hangi taraftaki buluta işaret ettiyse orası açıldı; bulutlar sağa sola doğru parçalanıp dağıldı ve kumaş dürülür gibi Medine'nin üstünden dürülüp kayboldu. Mescidden çıkıp güneşte yürüdük. Kanât vâdisi bir ay boyunca akıp durdu. Medine'ye hangi yönden kim geldiyse, bol bol yağmur yağdığını söyledi.[1]

Fahr-i Kâinât Efendimiz, Ebû Katâde el-Ensârî[2] (v. 54/674) radıyallahu anha:

"Allah seni rızâsına uygun işler yapmaya muvaffak kılsın, ne murâdın varsa versin. Allahım! Onu sağlık ve âfiyet içinde yaşat!" diye duâ etmişti. Ebû Katâde yetmiş yaşında öldü. On beş yaşında bir delikanlı görünümünde idi.

Bundan önceki "Resûlullah'm Hastaları ve Özürlüleri İyileştirmesi" bahsinde Peygamber Efendimiz'in Zîkarad Gazvesi'nde yüzünden okla yaralanan Ebû Katâde'nin yarasını mübârek tükrüğü ile iyileştirdiğini görmüştük (bk. II, 88-89). Resûlullah Efendimiz işte o gazvede öncü kuvvetler arasında bulunan Ebû Katâde ile karşılaştığı zaman, bizzat onun anlattığına göre, yüzüne baktı ve:

"Allahım! Onu sağlık ve âfiyet içinde yaşat!" diye duâ etti, ardından da: "Allah seni rızâsına uygun işler yapmaya muvaffak kılsın, ne murâdın varsa versin." buyurdu. Ebû Katâde de:

"Allah seni de muvaffak kılsın ve ne murâdın varsa versin, Yâ Resûlallah!" dedi. İşte o zaman Fahr-i Cihân Efendimiz ona:

1. Buhârî, Cum'a 35, nr. 933, İstsikâ 6-12, 14, 24, nr. 1013-1019, 1021, 1033, Menâkıb 25, nr. 3582, Edeb 68, nr. 6093, Daavât 24, nr. 6342; Müslim, İstsikâ 8, nr. 897.
2. Ebû Katâde el-Ensârî hakkında bilgi için bk. I, 284.

"Yüzündeki bu yara nasıl oldu?" diye sordu. O da:

"Yüzüme çarpan bir okla yaralandım." deyince, Efendimiz ona:

"Hele yaklaş!" buyurdu ve mübârek tükrüğünü yaranın üzerine sürdü. Ebû Katâde o andan itibâren ne yaranın acısını duydu ne de yarası iltihaplandı.[1]

"Ağzın Dert Görmesin!"

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz şâir Nâbiga el-Ca'dî'ye (v. 65/685): "Ağzın dert görmesin." buyurmuş, bu sebeple onun bir dişi bile dökülmemişti. Bir başka rivâyete göre Nâbiga'nın dişleri son derece düzgün, ağzı da pek biçimliydi. Bir dişi dökülünce, yerine yenisi gelirdi. 120 sene, hattâ söylendiğine göre daha fazla yaşamıştı.

Nâbiga, 9 (630) yılında Âmir ibni Sa'saa kabilesinin Benî Ca'de kolundan bir heyetle Peygamber Efendimiz'in huzûruna gelip Müslüman oldu ve ünlü Râiye methiyesini okudu. Peygamber Efendimiz de ona: "Allah sana uzun ömür versin." diye duâ etti.[2] Nâbiga tekrar kabilesine dönmeyip Medine'de kaldı. Birden parlayan anlamındaki Nâbiga, şâirin lakabıdır, asıl adı Kays ibni Abdillah el-Ca'dî el-Âmirî'dir. Bu şâirin 180, hattâ 240 yıl yaşadığı da söylenmektedir.

Peygamber Efendimiz, Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâya: "Allahım! Onu dinde anlayışlı kıl, Kur'an ve Sünnet'in te'vîlini öğret!" diye duâ etmiş,[3] o da bu andan itibâren ümmetin âlimi anlamında "Hibrü'l-ümme" ve Kur'an'ın müfessiri anlamında "Tercümânü'l-Kur'ân" diye anılmıştır.

İbni Abbâs Mekke'de, hicretten üç yıl kadar önce doğduğu zaman, babası onu alıp Resûlullah Efendimize getirmiş ve ona duâ ettirmişti. Peygamber aleyhisselâmın

1. Hâkim, *Müstedrek* (Atâ), III, 546.
2. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 126; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 537-540.
3. Buhârî, İlim 17, nr. 75, Vudû' 10, nr. 143, Fezâilü ashâbi'n-nebî 24, nr. 3756; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 138, nr. 2477.

hanımı Hz. Meymûne İbni Abbâs'ın teyzesi olduğu için, İbni Abbâs bazı geceler onların yanında kalır ve Peygamber Efendimiz'in geceleri nasıl ibâdet ettiğini dikkatle izlerdi.

Bazı Sevdiklerine Duâsı

Peygamberler Sultanı Efendimiz, Abdullah ibni Ca'fer ibni Ebî Tâlib'e (v. 80/699), yaptığı alış verişlerin bereketli olması için duâ etmişti. Bu sebeple Abdullah, yaptığı ticâretlerde mutlaka kazanırdı.

> Abdullah'ın babası Ca'fer-i Tayyâr, Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu idi. Ca'fer-i Tayyâr ile hanımı Umeys kızı Esmâ, Habeşistan'a hicret ettiklerinde Abdullah orada doğmuştu. Abdullah yedi yaşındayken âilesiyle birlikte Medine'ye hicret etti ve Peygamber Efendimiz'e bîat etti. Babası Mûte Savaşı'nda şehid olunca, Peygamber Efendimiz onunla yakından ilgilendi. "Abdullah'ın görünüşü de, huyu da bana benzer." diye ona iltifat ederdi. Resûlullah Efendimiz vefât ettiğinde Abdullah ibni Ca'fer daha on yaşındaydı. Bir gün Resûl-i Ekrem, Abdullah'ı çocuklarla tüccarlık oyunu oynarken gördü ve: "Allahım! Onun ticaretini bereketli kıl." diye duâ etti.[1] Abdullah, Peygamber Efendimiz'in bu duâsı sâyesinde çok zengin oldu. O, "bahrü'l-cûd: cömertlik denizi" ve "kutbü's-sehâ: cömertliğin merkezi" diye şöhret bulacak kadar da cömertti.[2]

Aynı şekilde Mikdâd ibni Esved'e de bereket duâsı yaptığı için, onun çuvallar dolusu altını, gümüşü oldu.[3]

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 203; Ebû Ya'lâ, *Müsned* (Esed), III, 47, nr. 1467; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 286.
2. Hayatı ve cömertlikleri için bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), III, 456-462.
3. Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), VI, 52, nr. 2116.
İlk Müslümanlardan olan Mikdâd ibni Esved, Mikdâd ibni Amr diye de bilinir. İkinci Habeşistan muhâcirlerindendir. Resûlullah'ın okçularından biri olup hemen hemen bütün savaşlara katılan bu yiğit sahâbî, "Fârisü Resûlillâh" diye anılırdı. Halifeler döneminde katıldığı savaşlarda da büyük hizmetler yaptı. Ölümünden önce, geride bırakacağı malından Peygamber Efendimiz'in hayatta olan hanımlarına 7000, torunları Hz. Hasan ile

Efendimiz Urve bin Ebi'l-Ca'd'e de bereket duâsı yapmıştı. Urve der ki: "Kûfe'de Künâse çarşısında durur, kırk bin dirhem/dinar kazanmadan eve dönmezdim."İmâm Buhârî *es-Sahîh*'inde ondan söz ettiği bir rivâyette: "Şâyet toprağı tutsa altın olurdu." demiştir.

> Peygamber Efendimiz bir gün Urve'ye, kurbanlık bir koyun satın alması için bir dinar verdi. O bu paraya iki koyun satın aldı. Koyunlardan birini bir dinara sattı. Peygamber Efendimiz'e, kendisine verdiği bir dinar ile bir koyunu getirdi. Allah'ın Sevgili Elçisi ona ticaretinin bereketli olması için duâ ederdi. O günden sonra Urve toprağı tutsa altın olurdu."[1] Urve bin Ebi'l-Ca'd, Peygamber Efendimiz'den on üç hadis rivâyet etmiştir.

Resûlullah aleyhisselâmın Garkade adlı sahâbî hakkında da böyle duâ ettiği rivâyet edilmektedir.[2]

Bir defasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin devesi kaçıp gitmişti. Allah'ın Resûlü, devesinin gelmesi için duâ edince, âniden çıkan bir hortum deveyi alıp getirmişti.[3]

Peygamber Efendimiz, Ebû Hüreyre radıyallahu anhın annesinin Müslüman olması için de duâ etti. Bunun üzerine o hanım Müslüman oldu.

> Bu olayı Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle anlatır:
>
> O vakitler annem henüz Müslüman değildi. Zaman zaman ona İslâmiyet'i anlatır, Müslüman olmasını söylerdim. Yine bir gün Müslüman olmasını istediğimde, Peygamber Efendimiz hakkında kötü şeyler söyledi. Ağlayarak Peygamber Efendimiz'in yanına gittim;
>
> "Ey Allah'ın Elçisi!" dedim. "Annemin Müslüman ol-

Hz. Hüseyin'e 18.000'er bin dirhem verilmesini tembih etmişti. Mikdâd'ın Resûlullah Efendimiz'in içmesi gereken sütü içmesiyle ilgili ilginç bir olay için bk. II, 134-135.

1. Buhârî, Menâkıb 28, nr. 3642.
2. Kaynaklarda hem bu sahâbî hem de bu olay hakkında bilgi bulunmamaktadır. Bir sonraki olayın Garkade hakkında olduğu ileri sürülmekle beraber, onun Resûlullah aleyhisselâm hakkında olması daha uygun görülmektedir.
3. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 320.

masını istiyorum; fakat o buna yanaşmıyor. Bugün yine ona İslâmiyet'i kabul etmesini söylediğimde sana hakaret etti. Ne olur, annemin Müslüman olması için Allah'a duâ ediver!" Peygamber Efendimiz: "Allahım! Ebû Hüreyre'nin annesine hidâyet nasip eyle!" diye duâ etti. Resûl-i Ekrem'in bu duâsına sevinerek oradan çabucak ayrıldım. Peygamber Efendimiz'in kendisine duâ ettiğini anneme müjdeleyecektim. Eve vardığımda, kapının kilitli olduğunu gördüm. Annem ayak sesimi duyunca:

"Orada bekle, Ebû Hüreyre!" dedi. İçeriden su şırıltısı geliyordu. Annem yıkanmış, elbisesini giyinmiş, başörtüsünü bağlamış durumda kapıyı açınca:

"Ebû Hüreyre!" dedi ve ardından kelime-i şehâdet getirmeye başladı: "Eşhedü en lâ illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh." Hemen Peygamber Efendimiz'e koştum. Daha önce üzüntümden ağlarken, şimdi sevincimden ağlıyordum:

"Müjde, Ey Allah'ın Elçisi!" dedim. "Allah duânı kabul etti ve anneme hidâyet nasip etti." Bunu duyan Peygamber Efendimiz, Allah'a hamdü senâ etti ve hayırlı sözler söyledi. "Ey Allah'ın Elçisi!" dedim. "Duâ et de, Allah Teâlâ beni ve annemi mü'min kullarına sevdirsin. Onları da bize sevdirsin." Resûl-i Ekrem Efendimiz:

"Allahım! Şu kulcağızım ve annesini mü'min kullarına, mü'minleri de onlara sevdir." diye duâ etti. O günden sonra beni duyan, gören bütün mü'minler sevdi.[1]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Ali'ye sıcağın ve soğuğun zararından korunması için duâ etmişti. Hz. Ali kışın yazlık elbise, yazın da kışlık elbise giydiği hâlde sıcak ve soğuk ona bir zarar vermezdi.

Fahr-i Cihân Efendimiz, kızı Fâtımatü'z-Zehrâ'nın açlık çekmemesi için Allah'a duâ etmişti. Hz. Fâtıma "O günden sonra bir daha açlık çekmediğini" söylemiştir.

1. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 158, nr. 2491; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 319.

Ashâb-ı kirâmdan İmrân ibni Husayn radıyallahu anh şöyle demiştir:

Ben, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin yanında otururken Fâtıma çıkageldi ve Efendimiz'in tam karşısında ayakta durdu. Peygamber aleyhisselâm:

"Yaklaş Fâtıma!" buyurdu. Hz. Fâtıma biraz yaklaştı. Tekrar:

"Yaklaş Fâtıma!" buyurdu. Hz. Fâtıma biraz daha yaklaştı. Üçüncü defa:

"Haydi yaklaş Fâtıma!" buyurunca Hz. Fâtıma daha da yaklaştı ve tam önünde durdu. İmrân ibni Husayn sözüne şöyle devam etti: Fâtıma'nın yüzünün iyice sararmış, yüzündeki kanın çekilmiş olduğunu gördüm. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem parmaklarını iyice açtı, sonra avuçlarının içini Fâtıma'nın köprücük kemiklerinin üzerine koydu ve başını kaldırarak:

"Ey açlığı gideren, ihtiyaçları karşılayan, düşkünleri kaldıran Allahım! Muhammed'in kızı Fâtıma'yı aç bırakma!" diye duâ etti. Fâtıma'nın yüzündeki sarı rengin gidip, yüzüne kan geldiğini gördüm. Daha sonraları Fâtıma'ya bu durumu sorduğumda:

"O günden sonra bir daha açlık duymadım, yâ İmrân!" dedi.[1]

Kamçının Ucundaki Işık

Tufeyl ibni Amr (v. 11/633) Müslüman olup da kavmine dönerken, Resûl-i Ekrem Efendimiz'den kavminin de îmân etmesi için kendisine bir mûcize vermesini istedi. Allah'ın Sevgili Elçisi:

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), IV, 210-211, nr. 3999; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 347-348, nr. 3818; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 203-204.

"Allahım! Ona bir nûr ver!" diye duâ buyurdu. Tufeyl kabilesine yaklaştığında iki gözünün arasında bir nûr belirdi. O zaman Tufeyl tedirgin oldu:

"Allahım, insanların bunu bir tür cezâ ve kötülük kabul etmelerinden korkarım." dedi. O zaman bu nûr kamçısının ucunda belirdi. Bu nûr karanlık gecelerde pırıl pırıl parlardı. Bu sebeple Tufeyl'e "Zü'n-nûr: nûrlu adam" adını verdiler.

Tufeyl, Devs kabilesinden olup şâirliği ve cömertliği ile tanınmış bir şahsiyetti. Efendimiz'in İslâmiyeti yaymaya çalıştığı günlerde Mekke'ye geldi. Mekke'nin eşrâfı onu misafir etti; şerefine ziyâfet verdi ve Peygamber Efendimiz'den uzak durmasını özellikle tembih etti. Babayı oğuldan, kardeşi kardeşten, karıyı kocadan ayıran bu şahsın onu da sihirli sözleriyle büyüleyebileceğini söylediler. Bu sözlerin bir hayli tesirinde kalan Tufeyl, Resûl-i Ekrem'i dinlememek için kulağına pamuk tıkadı. Fakat bir gün onu Kâbe'de Kur'ân-ı Kerîm okurken gördü. Kulağındaki pamuklar sebebiyle ne okuduğunu duyamadı. Sonra kendisinin iyiyi kötüden ayırmaktan âciz olmadığını düşündü ve kulağındaki pamukları çıkarıp Efendimiz'in okuduğu Kur'an'ı dinledi; Allah'ın kelâmına hayran kaldı ve Müslüman oldu. Resûlullah Efendimiz'e kabilesini de İslâmiyet'e dâvet etmek istediğini, Cenâb-ı Hakk'a duâ ederek kendisine işini kolaylaştıracak bir alâmet vermesine yardımcı olmasını diledi. Allah'ın Sevgili Elçisi de ona duâ etti.

Tufeyl, Mekke'den ayrılıp köyüne yaklaştığı sırada hava kararmıştı. Birden alnının ortasında bir nûr peyda oldu. Yıldız gibi parlıyor, yolunu aydınlatıyordu. Bu onun İslâmiyet'i kolayca yaymak için istediği alâmetti. Allah'a şükretti. Fakat kendisine inanmak istemeyenlerin "Tufeyl dinini bıraktığı için cezâlandırılmış" demelerinden korktu, bu nûrun başka bir yerde görünmesi için duâ etti. Nûr, onun kamçısının ucunda parıldamaya başla-

dı. Babası, annesi ve hanımı da Müslüman oldu. Fakat uzun süre gayret ettiği hâlde kabile halkı Müslüman olmadı. Tekrar Mekke'ye gitti ve Peygamber Efendimiz'e kabile halkını şikâyet etti ve onlara bedduâ etmesini istedi. Resûlullah Efendimiz duâ etmek üzere ellerini kaldırınca, ashâb-ı kirâm:

"Eyvâh, Devs mahvoldu." diye düşündü. Fakat Merhamet Çağlayanı Efendimiz: "Allahım! Devs halkını doğru yola ilet! Ve onları bize getir!" diye duâ etti. Tufeyl'in insanlara karşı sert davrandığı için muvaffak olamadığını anladı ve ona, kavmini dine dâvet ederken yumuşak davranmasını tembih etti. Tufeyl kabilesine döndü ve insanlara daha bir şefkatle ve anlayışla yaklaşmaya başladı.

Bu arada Allah'ın Elçisi Medine'ye hicret etmiş, Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarını yapmış, Hayber fethiyle meşgul olurken; Tufeyl, kabilesinden yetmiş veya seksen yahut doksan âile ile birlikte Medine'ye hicret etti. Yanında kabilesinin en şöhretli sahâbîsi Hz. Ebû Hüreyre de vardı.[1]

Resûl-i Ekrem'in Bedduâları

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Kureyş kabilesinin de aslı olan Mudar'a bedduâ etti. Bunun üzerine yağmur yağmaz oldu, büyük bir kıtlık başladı. Kureyş kabilesi merhamet dileyince, âlemlere rahmet olan Efendimiz kendilerine duâ etti de yağmura kavuştular.

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın anlattığına göre "Kureyş kabilesi Müslüman olma konusunda ağır davranınca, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem onlara bedduâ ederek 'Allah'ım, Yûsuf Peygamber'in kavmine verdiğin yedi kıtlık yılı gibi bir kıtlığı da bun-

1. Yukarıdaki hadis için bk. İshâk ibni Râhûye, *Müsned*, s. 100, nr. 137; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), I, 345-346; İbni Abdilber, *el-İstîâb*, II, 230-235; İbni Hacer, *el-İsâbe*, II, 225-226.

ların başına vererek bana yardım et!' buyurdu. Bunun üzerine Kureyş'in başına şiddetli bir kıtlık geldi. Birçok kimse açlıktan kırıldı; ölü hayvanları, kemikleri ve leşleri yediler. Gözleri iyice zayıfladığı için yerle gök arasını duman şeklinde görüyorlardı. O zaman Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden Ebû Süfyân Peygamber Efendimiz'e gelerek:

'Muhammed!' dedi. 'Sen bize akrabayı koruyup gözetmeyi emrediyorsun, bak senin kavmin helâk oldu. Artık onlar için duâ et.' İbni Mes'ûd bunları söyledikten sonra Duhân sûresinin şu âyetlerini okudu: "Sen göğün aşikâr bir duman çıkaracağı günde onların hâlini gözle. O duman her taraftan insanları kaplar. İşte bu acı bir azaptır. 'Rabbimiz, bizden azâbı kaldır; iman edeceğiz.' derler. Onlar nerede, öğüt almak nerede? Hâlbuki onlara her şeyi açıkça bildiren bir peygamber gelmişti. Fakat onlar peygamberden yüz çevirmiş, 'Bu peygamber değil, kendisine başkası tarafından bir şeyler belletilmiş delinin biri!' demişlerdi. Biz azâbı biraz kaldıracağız, ama siz yine inkâra döneceksiniz. Onlar inkâra dönünce, o büyük çarpışla onları amansız bir şekilde yakaladığımız gün onlardan intikam almış oluruz."[1] İbni Mes'ûd sözüne şöyle devam etti: 'Üzerlerinden azap kalktıktan sonra müşrikler yine şirklerine döndüler. Bu dönekliğin cezâsını bildiren 'O büyük çarpışla onları amansız bir şekilde yakaladığımız gün onlardan intikam almış oluruz'[2] âyetinde sözü edilen intikam günü Bedir günüdür."[3]

İran kisrâsı, Resûlullah'ın kendisine gönderdiği mektubu yırtıp parçalayınca, Peygamber Efendimiz, "Allah da onun mülkünü paramparça etsin!" diye bedduâ etti. Kisrâ'nın soyundan tek bir kişi bile hayatta kalmadığı gibi, mülk ve saltanatı da yok olup gitti.

1. Duhân 44/10-16.
2. Duhân 44/16.
3. Buhârî, İstiskâ 2, 13, nr. 1007, 1020, Tefsîr 12/4, 30/1, 38/3, 44/2-5, nr. 4693, 4774, 4809, 4821-4824; Müslim, Münâfikîn 39, nr. 2798; Tirmizî, Tefsîr 44/1, nr. 4254.

Peygamber Efendimiz İran Kralı (kisrâsı) Hüsrev Pervîz'e yazdırdığı mektubu ilk Müslümanlardan olan Abdullah ibni Huzâfe ile göndermişti. Abdullah mektubu İran Kralına bağlı olan Bahreyn meliki Münzir ibni Sâvâ'ya vermiş, o da Kisrâ'ya iletmişti. Peygamber Efendimiz Kisrâ'ya bedduâ edince, oğlu Perviz tarafından öldürülmüştü.[1]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken önünden geçen bir çocuğa, "Allah da onun izini kessin!" diye bedduâ etti, o da kötürüm kaldı.

Rivâyet edildiğine göre Gazvân eş-Şâmî (*Müsned*'deki rivâyetlere göre Yezîd ibni Nimrân) adlı biri hac dönüşü Tebük'te kötürüm bir adamla karşılaşmış, ona rahatsızlığının sebebini sormuş, o da, kendisi yaşadığı sürece kimseye söylememesi şartıyla şu olayı anlatmış:

Peygamber aleyhisselâm Tebük'te bulunduğu sırada bir hurma ağacının yanında konaklamıştı. Namaz kılarken o ağaca doğru yöneldi ve onu kıble ile kendisi arasında sütre yaptığını söyledi. Fakat ben çocuk olduğum için koşarak geldim, onunla hurma ağacının arasından geçtim. (*Müsned*'deki rivâyete göre: Bir eşekle veya katırla önünden geçtim.) Bunun üzerine:

"O, bizim namazımızı kesti (Faziletinin kaybolmasına sebep oldu), Allah da onun izini kessin!" deyince ben bir daha ayağa kalkamadım.[2] Bazı âlimler bu rivâyetin zayıf, bazıları ise uydurma olduğunu söylemiştir.

Bazı âlimler de olayı şöyle izah etmişlerdir:

Çocuğun âilesi kâfir olduğu için Resûlullah'ın namazına zarar vermek istemiş ve çocuğu bu işe âlet etmiştir. Peygamber aleyhisselâm da onların bu kasıtlı davranışı

1. Yukarıdaki hadis için bk. Buhârî, İlim 7, nr. 64, Cihâd 101, nr. 2939, Megâzî 82, nr. 4424, Ahbâru'l-âhâd 4, nr. 7264.
2. Ebû Dâvûd, Salât 109, nr. 707; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 64, V, 376-377.

karşısında celâdet gösterme gereği duymuş olmalıdır. Veya çocuk erken gelişmiş ve ergenlik çağına girmiş görüntüsü verdiği için Resûl-i Ekrem onu büyük biri zannetmiş olabilir. Yahut burada Hızır'ın öldürdüğü çocuk kıssasında olduğu gibi, doğrudan anlaşılamayan bir durum bulunabilir.[1]

Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem sol eliyle yemek yiyen birini:

"Sağ elinle ye!" diye uyarmıştı. O da büyüklük taslayarak:

"Yapamıyorum." diye yalan söyledi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

"Yapamaz ol!" buyurunca, adam bir daha elini ağzına götüremedi.[2]

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, Ebû Leheb'in oğlu Uteybe'ye:

"Allahım! Yırtıcı hayvanlardan birini ona musallat et!" diye bedduâ etti. Bunun üzerine onu aslan parçalayıp yedi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'e peygamberlik gelmeden önce, kızı Rukıyye Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile, diğer kızı Ümmü Gülsüm de Ebû Leheb'in diğer oğlu Uteybe ile nişanlıydı. Tebbet sûresi nâzil olup da Ebû Leheb'in karısı "odun hamalı" diye Allah'ın diliyle aşağılanınca, Ebû Leheb ile karısı, oğullarına Peygamber aleyhisselâmın kızlarından ayrılmalarını söylediler. Onlar da babalarının ve annelerinin dediğini yaptılar. Fakat Uteybe bununla kalmadı. Allah'ın Elçisi'ne:

"Ben senin dinini tanımıyorum, kızından da ayrılıyorum. Bundan sonra ne sen bana gel, ne de ben sana geleyim." dedi ve Efendimiz'in üzerine saldırarak gömleğini yırttı. Peygamber aleyhisselâm da ona:

"Allahım! Yırtıcı hayvanlarından birini ona musallat et!" diye bedduâ etti. Uteybe, bir ticaret kervanıyla, yanındaki adamları ve arkadaşlarıyla birlikte Suriye'ye gi-

1. Aliyyü'l-Kârî *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 661.
2. Müslim, Eşribe 107, nr. 2021; Dârimî, Et'ime 9, nr. 2028; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 44, 45, 50.

giderken, konakladıkları bir yerde, etraflarında bir arslanın dolaşmaya başladığını gördüler. Uteybe, Peygamber Efendimiz'in bedduâsını hatırlayıverdi:

"Eyvah! Muhammed'in bedduâsı tutacak, bu aslan beni parçalayacak. Hâlbuki o Mekke'de, ben Suriye'deyim!" diye korkup dövünmeye başladı. Sonra aslan dönüp gitti. Arkadaşları onu ortalarına alarak uyudular. Geceleyin aslan tekrar geldi, hepsini birer birer koklayarak Uteybe'yi buldu ve onu parçaladı.[1]

Peygamber aleyhisselâm bir kadına "Seni aslan yesin!" buyurmuş ve onu aslan parçalamıştı.

Bu kadın, Hatîm kızı Leylâ'dır. Bir gün Peygamber Efendimiz sırtını güneşe vermiş dinlenirken bu kadın yanına geldi ve omzuna vurdu. O da:

"Seni aslan yesin emi, kimsin sen?" diye sordu. Kadın da:

"Ben kavmimin hanımefendisi falanım. Sana evlilik teklif etmeye geldim. Beni eş olarak kabul et!" dedi. Peygamber Efendimiz de:

"Tamam, kabul ettim. Köyüne dön ve benim haberimi bekle!" buyurdu. O da köyüne döndü ve Peygamber aleyhisselâm ile evlendiğini anlattı. Bunu duyanlar "Çok kötü yapmışsın." dediler. "Çünkü sen kıskanç bir kadınsın. Resûl-i Ekrem'in hanımları var; yarın onları kıskanırsın; Peygamber de sana bedduâ eder. En iyisi git de, Peygamber'den bu evliliği sona erdirmesini iste!" dediler. O da tekrar geldi ve:

"Yâ Resûlallah! Bu evliliği sona erdir!" dedi. Peygamber Efendimiz de kabul etti. Daha sonra bu kadın bir başkasıyla evlendi, çocuğu oldu. Bir gün Medine bahçelerinden birinde yıkanırken, bir aslan onu parçaladı.[2]

1. Hâkim, *Müstedrek* (Atâ), II, 588; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IV, 18-19.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, VIII, 150-151; İbni Hacer, *el-İsâbe*, IV, 400-401.

Devenin Döl Yatağı

Abdullah ibni Mes'ûd'un rivâyet ettiği ünlü bir hadîs-i şerîf vardır. Buna göre Kureyş kabilesine mensup bazı kâfirler, devenin kanlı ve pis döl yatağını, secde hâlinde bulunan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek boynuna koymuşlar, o da bu kâfirlerin adlarını birer birer sayarak kendilerine bedduâ etmiştir. Abdullah ibni Mes'ûd sözünü şöyle tamamlamıştır:

"Bedir Gazvesi'nde bu kâfirlerin hepsinin öldürüldüğünü gözlerimle gördüm."

> Abdullah İbni Mes'ûd radıyallahu anh bu olayı şöyle anlatmıştır:
>
> Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Kâbe'nin yanında namaz kılıyordu. Ebû Cehil ile bazı arkadaşları da orada oturuyorlardı. Derken içlerinden biri:
>
> "Şu gösteriş budalasına bakın! Hanginiz falanların yeni boğazladıkları devenin döl yatağını, içindeki pisliklerle birlikte getirip secdede iken şunun sırtına koyar?" dedi. Oradakilerin en azılı olanı (Ukbe bin Ebî Muayt) koşup gitti; devenin döl yatağını alıp getirdi, Resûl-i Ekrem secde edinceye kadar bekledi, sonra pisliği sırtına, iki omzunun arasına koydu. Ben, elimden bir şey gelmediği için öylece bakıp duruyordum. Âh o zaman elimde bir kuvvet olacaktı ki! Onlar birbirinin üzerine devrilerek katıla katıla gülüyorlardı. Resûl-i Ekrem ise başını secdeden kaldırmıyordu.
>
> Biri gidip, henüz küçük bir çocuk olan Fâtıma'ya durumu haber vermiş, Fâtıma koşarak geldi ve babasının sırtındaki pisliği alıp attı; sonra bunu yapanlara dönüp hakaret etti. Resûl-i Ekrem yerinden doğruldu, sonra da üç defa:
>
> "Allahım! Bu Kureyş kâfirlerini sana havâle ediyorum." buyurdu. Orada yapılan duânın kabul edileceğine inan-

dıkları için, Allah'ın Elçisi'nin kendilerine bedduâ etmesi kâfirlere pek ağır geldi. Resûl-i Ekrem onların adlarını birer birer sayarak şöyle buyurdu:

"Allahım! Ebû Cehil'i sana havâle ediyorum. Utbe bin Rebîa'yı, Şeybe bin Rebîa'yı, Velîd İbni Utbe'yi, Ümeyye bin Halef'i, Ukbe bin Ebî Muayt'ı sana havâle ediyorum."

Abdullah ibni Mes'ûd sözüne şöyle devam etti: Beni kudretiyle yaşatan Allah'a yemin ederim ki, Resûl-i Ekrem'in adlarını saydığı bu kimselerin çoğunun, Bedir Gazvesi'nde, ölüler çukuruna atıldıklarını gözlerimle gördüm.[1]

Resûlullah ile Alay Edenin Âkıbeti

Resûlullah Efendimiz, Hakem ibni Ebi'l-Âs'a da (v. 31/651) bedduâ etmiştir. Bu adam, Peygamber aleyhisselâmın arkasına geçer, söylediklerinin aslı yok dercesine yüzü, kaşı ve gözüyle işaretler yapardı. Bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz onun yaptıklarını gördü ve ona:

"Hep böyle kalasın!" diye bedduâ etti. O günden öldüğü güne kadar o adamın yüzünün seğirmesi, kaşının, gözünün oynaması hiç geçmedi.

Hakem ibni Ebi'l-Âs, Hz. Osmân'm amcası, Emevî Halifesi I. Mervân'ın da babasıydı. Mekke'nin Fethi sırasında Müslüman oldu. O zamana kadar Resûl-i Ekrem'e eziyet edenlerden biriydi. Bir süre Medine'de kaldı. Söylendiğine göre o zaman bile Resûlullah'ın yürüyüşünü ve hareketlerini alaylı bir şekilde taklit etmeye yeltenir, onun evini dinler ve Allah'ın Elçisi'nin bazı sahâbîlere verdiği özel bilgileri etrafa yayardı. Bu yüzden Resûl-i Ekrem onu Tâif'e sürgüne gönderdi. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in, hilâfetleri sırasında Medine'ye dönmesine izin vermedikleri Hakem, Hz. Osmân devrine kadar orada

1. Buhârî, Vudû' 69, nr. 240, Salât 109, nr. 2934, Cihâd 98, nr. 3185, Cizye 20, nr. 3854, Menâkıbü'l-ensâr 29, nr. 3960; Müslim, Cihâd 107-110, nr. 1794.

kaldı. Hz. Osmân'ın izin vermesi üzerine Medine'ye döndü ve orada öldü.[1]

Cesedini Yerin Kabul Etmediği Adam

Peygamber Efendimiz, Muhallim ibni Cessâme'ye bedduâ etti. O da bir hafta içinde öldü ve kendisini defnettiler, fakat yer onun cesedini kabul etmeyip dışarı attı. Birkaç kere yeniden gömdükleri hâlde, her defasında toprak onu dışarı attı. Bunun üzerine onu bir çukura koyup üstüne taş yığdılar.

Muhallim, gönderildikleri bir seriyede Âmir ibni Azbat adlı Müslüman ile karşılaşmış, Âmir İslâmî usûlle selâm verince, diğerleri Müslüman olduğunu anlayıp ona dokunmadıkları hâlde, Muhallim, aralarındaki eski bir anlaşmazlık dolayısıyla ona saldırıp öldürmüş, üstelik yanındaki eşyaları da almıştı. Dönüşte durumu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme anlattıkları zaman şu âyet nâzil oldu:

"Ey mü'minler! Allah yolunda cihâd için sefere çıktığınız zaman çok dikkatli olun da, size selâm verene dünya hayatının geçici menfaatine tamah ederek, "Sen mü'min değilsin" deyip onu öldürmeye kalkmayın. Unutmayın ki, Allah katında nice ganimetler vardır. Daha önceleri siz de onlar gibiydiniz; Allah size iman nimetini nasip etti. O hâlde iyice anlayıp dinleyin. Çünkü Allah yaptığınız işleri çok iyi bilmektedir."[2] Daha sonra Muhallim maktûlün âilesine diyet ödemeye mahkûm edildi. Peygamber Efendimiz'in bu olaya çok üzüldüğünü görenler, Muhallim'e akıl verdiler: Peygamber Efendimiz'e niyâz et de, senin için Allah'tan af dilesin, dediler. Fakat Allah'ın Resûlü ellerini kaldırdı ve "Allah'ım Muhallim'i affetme!" diye ona bedduâ etti. Bu bedduâdan bir hafta sonra Muhallim öldü ve cesedini toprak kabul etmedi.

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 214, nr. 3168; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), II, 107-108.
2. Nisâ 4/94.

Bu durum Peygamber Efendimiz'e anlatıldığı zaman şöyle buyurdu:

"Vallahi yeryüzü ondan daha kötülerini kabul etmiştir. Fakat Allah Teâlâ size canlarınızın ne kadar saygın ve kıymetli olduğunu göstermek istemiştir." buyurdu.[1] Bu hadîs-i şerîfe göre, Muhallim'i yer kabul etmediği için, taşların altına bırakılan cesedini yırtıcı hayvanlar parçalamıştır.

Bedevinin Kısrağı

Allah'ın Resûlü bir bedevîden kısrak satın almıştı. (Kendisine daha fazla para teklif edilen) Bedevî, kısrağı Efendimiz'e sattığını inkâr ederek:

"Onu sana sattığıma dâir şâhidin var mı?" dedi. Bunun üzerine ashâb-ı kirâmdan Huzeyme bin Sâbit, bu pazarlığa kendisinin şâhit olduğunu söyledi. Bütün bunlara rağmen Peygamber aleyhisselâm kısrağını o bedevîye geri verdi ve:

"Allahım! Eğer o adam yalan söylüyorsa, kısrağının hayrını görmesin!" diye beddua etti. Ertesi sabah bedevî kısrağının yanına gidince, onun öldüğünü gördü.

Olay şöyle meydana geldi: Peygamber Efendimiz bir bedevîden kısrak satın almış, parasını vermek için peşinden gelmesini söyleyerek hızlı adımlarla yürümüştü. Bedevî, Resûl-i Ekrem'in arkasından giderken, kısrağın satıldığını bilmeyen bazı sahâbîler ona müşteri oldular. Kısrağına daha fazla para verildiğini gören bedevî, Resûl-i Zîşân Efendimiz'e:

"Kısrağı alacaksan gel al, yoksa onu satıyorum." diye seslendi. Resûlullah Efendimiz geri dönüp onun yanına geldi ve:

"Ben onu senden satın almadım mı?" diye sordu. Pişkin bedevî:

1. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VII, 425. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Diyât 3, nr. 4503; İbni Mâce, Diyât 4, nr. 2625.

"Hayır, onu sana satmadım." dedi. Peygamber aleyhisselâm:

"Evet, onu senden satın aldım." buyurdu. Bedevî daha da ileri giderek:

"Onu sana sattığıma dâir şâhidin var mı?" deyince, orada bulunan Huzeyme bin Sâbit bedevîye:

"Senin bu hayvanı sattığına ben şâhitlik ederim." deyince, Peygamber Efendimiz ona dönerek:

"Bizim pazarlığımızı görmediğin hâlde neye göre şâhitlik ediyorsun?" diye sordu. Huzeyme de:

"Sen öyle olduğunu söylediğin için, Yâ Resûlallah! Çünkü biz seni vahiy gibi daha önemli bir konuda tasdik ediyoruz." dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz ona, "Şehâdeti iki şâhitlik yerine geçen kimse" anlamında "züşşehâdeteyn" lakabını verdi.[1]

Resûl-i Ekrem'in duâsının makbûl olduğuna dâir sayılamayacak kadar çok hadis vardır.

21. Resûl-i Ekrem'e Verilen Diğer Olağanüstü Hâller

Resûl-i Ekrem Efendimiz'e ikrâm olunan hârikulâde hâller, onun bereketiyle meydana gelen olaylar ve dokunmasıyla bir başka hâle dönüşen şeyler konusunda da pek çok hadis vardır.

Onun Bereketiyle Süratlenen Hayvanlar

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir: Bir defasında Medine'de korkunç bir ses duyulmuş, bu yüzden Medine halkı çok korkmuştu. O zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Ebû Talha el-Ensârî'nin pek iyi koşmayan atına bindi ve sesin duyulduğu tarafa doğru gitti. Geri döndüğü zaman Ebû Talha'ya:

"Atın deryâ gibi akıp gidiyor." buyurdu. O günden sonra bu ata, hiçbir at yetişemedi.

1. Ebû Dâvûd, Akdiye 20, nr. 3607; Nesâî, Büyû' 81, nr. 4661; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 188, 189, 216.

"Resûl-i Ekrem'in Yiğitliği ve Kahramanlığı" bahsinde (bk. I, 248). bu hadisin şu rivâyetini okumuştuk: "Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, insanların en güzeli, en yiğidi ve en cesuru idi. Bir gece Medineliler düşman baskınına uğradıklarını düşünerek korkuya kapıldılar. Bunun üzerine bir grup insan sesin geldiği yöne doğru gitti. O sırada dönüp gelmekte olan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlarla karşılaştı. Allah'ın Elçisi sesi duyar duymaz kılıcını kuşanmış, Ebû Talha'nın atma, eğerlenmesini beklemeden atlamış ve onlardan önce işin aslını araştırıp dönmüştü. Onlara "Korkmayın, korkulacak bir şey yok." buyurdu.[1]

Câbir ibni Abdillah el-Ensârî'nin güçlükle yürüyen bir devesi vardı. Allah'ın Resûlü bu deveye elindeki sopayla hafifçe vurunca, deve o günden sonra öylesine hızlı yürümeye başladı ki, Câbir onun dizginini zor zaptederdi.

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ bu olayı şöyle anlatır: Mekke Fethi'nde Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdim. Pek yavaş giden devem, Medine'ye dönerken iyice yürümez oldu. İşte o sırada Allah'ın Elçisi yanıma geldi, konuşmaya başladık:

"Sen misin Câbir?"

"Evet, benim."

"Niye ordudan geri kaldın?"

"Devem sakatlandığı için geri kaldım."

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem devesinden indi, elindeki ucu eğri sopayla devemi çekti, yürümesi için duâ etti ve bana:

"Haydi, şimdi bin!" dedi; bindim. Devem her zamankinden daha iyi yürümeye başladı.

1. Buhârî, Cihâd 82, nr. 2908; Müslim, Fezâil 48, nr. 2307. Hadis için ayrıca bk. Buhârî, Hibe 33, nr. 2627, Cihâd 24, 46, 50, 55, 117, 165, nr. 2820, 3857, 2862, 2867, 2969, 3040, Edeb 39, 116, nr. 6033, 2612.

"Devenin hızını nasıl buluyorsun?"

"Senin bereketin sâyesinde çok iyi."

Gerçekten de devem artık o kadar hızlı gidiyordu ki, Resûl-i Ekrem'in devesini geçmesine engel olmak zorunda kalıyordum. Allah'ın Elçisi'yle konuşmamız şöyle devam etti:

"Cabir! Evlendin mi?"

"Evet, evlendim."

"Kiminle, bâkire ile mi, dul biriyle mi?"

"Dul bir kadınla."

"Bâri bâkire biriyle evlenseydin, birbirinizle hoşça vakit geçirirdiniz."

"Yâ Resûlallah! Bildiğiniz gibi babam Uhud Savaşı'nda şehid düşünce, dokuz kız kardeşime bakmak zorunda kaldım. Onların yaşında tecrübesiz biriyle evlenmektense, kendileriyle meşgul olacak, saçlarını, başlarını tarayacak, evi çekip çevirecek biriyle evlenmeyi daha uygun gördüm."

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

"Artık Medine'ye geliyorsun. Çocuk sahibi olmaya bak!" buyurdu. Daha sonra bana: " Şu deveyi bana satar mısın?" diye sordu. Utandım; su taşımak için başka bir devemiz yoktu.

"Evet, satarım." dedim. Medine'ye varınca parasını ödemek üzere deveyi kırk dirheme satın aldı. Sonra Resûl-i Ekrem benden önce Medine'ye gitti. Ben de kuşluk vakti vardım ve arkadaşlarla birlikte Mescid-i Nebevî'ye gittim. Resûl-i Ekrem mescidin önündeydi. Bana:

"Şimdi mi geldin?" diye sordu.

"Evet, şimdi geldim." dedim.

"Deveni bırak, mescide girip iki rek'at namaz kıl!" buyurdu. Ben de içeri girip iki rek'at namaz kıldım. Sonra Bilâl'e, bana kırk dirhem vermesini söyledi. Bilâl de fazlasıyla verdi. Paramı aldıktan sonra eve doğru yürürken, Resûl-i Ekrem, Bilâl'e:

"Bana Câbir'i çağır!" buyurdu. Ben içimden "Deveyi almaktan vazgeçti, geri verecek." dedim. Artık o deveden nefret ediyordum. Allah'ın Elçisi:

"Câbir!" diye seslendi.

"Haydi deve de senin parası da..." buyurdu.[1]

Resûlullah Efendimiz, ashâb-ı kirâmdan Cüayl el-Eşcaî'nin pek yavaş giden kısrağına da elindeki sopayla dokundu ve neslinin bol, hızının çok olması için duâ etti. O andan itibâren o yavaş kısrak öylesine süratli yürümeye başladı ki, Cüayl onun dizginini zaptedemez oldu ve bu kısrağın neslinden üreyen on iki bin at sattı.

Kûfeli sahâbî Cüayl el-Eşcaî'nin söylediğine göre bu olay bir sefer dönüşü meydana gelmişti. Onun sıska ve güçsüz kısrağı en geriye kalmış, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ona yetişip "Sür atını!" buyurmuştu. Cüayl onun zayıf ve güçsüz olduğunu söyleyince elindeki çubukla ona dokunup duâ etmişti.[2]

Allah'ın Sevgili Elçisi bir gün Sa'd ibni Ubâde'nin pek yavaş yürüyen eşeğine binmişti. Bu eşeği sahibine geri verince, onun diğer eşeklerden daha hızlı yürüdüğü görüldü.

Bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz, Sa'd ibni Ubâde'yi ziyâret gitmiş, orada öğle uykusuna yatıp dinlenmişti. Eve dönerken Sa'd ibni Ubâde bir eşeğin üzerine

1. Buhârî, Büyû' 34, nr. 2817, İstikrâz 1, 18, nr. 2385, 2406, Şürût 4, nr. 2718. Cihâd 49, 13, nr. 2861, 2967, Megâzî 18, nr. 4051, Nikâh 10, 122, nr. 5079, 5080, 5247. Daavât 53, nr. 6386; Müslim, Müsâfirîn 72, 73, nr. 715, Radâ' 54, nr. 1466 (715). Müsâkât 109, nr. 1599 (715).
2. İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), III, 25, nr. 1310; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 280-281, nr. 2172.

kadife örtmüş, Peygamber Efendimiz eşeğe bindikten sonra, hayvanı geri getirmek üzere oğlunu da Peygamber aleyhisselâmın terkisine bindirmek istemişti. Fakat Peygamber Efendimiz:

"Eğer çocuğu benimle göndereceksen öne bindir." buyurdu. Ev sahibi bunun Resûlullah'a saygısızlık olacağını düşünmüş olmalı ki:

"Hayır, yâ Resûlallah. Arkanıza binsin." dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü:

"Binek sahibi, öne binme hakkına sahiptir." buyurdu. O zaman Sa'd:

"Çocuğu sizinle göndermiyeyim, eşeği biriyle iâde buyurursunuz." dedi. Peygamber Efendimiz eşeği geri gönderince, onun diğerlerinden daha süratli gittiği fark edildi.[1]

Ona Ait Şeylerin Bereketi

Kumandan sahâbî Hâlid ibni Velîd (v. 21/642) radıyallahu anh, Fahr-i Cihân Efendimiz'in mübârek saçlarından birkaç teli takkesinde saklardı. Bu saçların bereketiyle katıldığı her savaşı kazandı.

Seyfullah (Allah'ın kılıcı) lakabıyla ünlü Hâlid ibni Velîd, Yermük Savaşı'nda takkesini kaybetmişti. Onun hemen bulunmasını istedi. Önce aradılar, bulamadılar; o, tekrar aranmasını istedi, bu defa buldular. Ona, böyle önemli bir savaşta neden bir takkenin peşine bu kadar düştüğü sorulunca şunları söyledi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı umrelerden birinde biz de onunla beraberdik. Allah'ın Elçisi saçını tıraş ettirince, herkes onun saçından almak için koşuştu. Ben de mübârek başından kesilen saçlardan almak için seğirttim, aldım ve onu takkemin ön tarafına

1. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 176.

koydum. Ondan sonra hangi savaşa gitmişsem, bu saçların bereketiyle bana zafer nasip oldu."[1]

Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ[2] (v. 73/692) radıyallahu anhümâ bir gün bir cübbe çıkardı, sonra da şunları söyledi:

"Bunu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem giyerdi. Biz hastaların iyileşmesi için onu yıkıyor, suyunu içiriyoruz."

Bu rivâyette Hz. Esmâ, Hz. Âişe'nin yanında bulunan bu cübbeyi, onun vefâtından sonra kendisinin aldığını söylemiştir[3]

Kâdî İyâz şöyle diyor:

Bize hocam Kâdî Ebû Alî bin Sükkere, hocası Ebü'l-Kāsım ibni Me'mûn'un şöyle söylediğini rivâyet etmiştir:

"Server-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellemin kullandığı tahta taslardan bir tasımız vardı.[4] Biz onu suyla doldurup hastalara verirdik, onlar da şifâ niyetiyle bu tastan su içip iyileşirlerdi.

Bir gün Halife Hz. Osmân hutbe okurken, Cehcâh el-Gıfârî[5] onun

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XIII, 139, nr. 7183; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 338, nr. 5299.
2. Hz. Esmâ, on sekizinci Müslüman'dır. Hz. Âişe ile baba bir kardeş ve ondan on yaş büyüktür. Hz. Esmâ, babasıyla Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hicreti için yol azığı hazırlarken deri bir torbaya yiyecek, bir kırbaya da su doldurdular. Bunları bağlamak için ip bulamayınca, Esmâ babasının teklifi üzerine belindeki kuşağı (nitâkı) çıkarıp ikiye böldü, biriyle azık torbasının, diğeriyle de su tulumunun ağzını bağladı. Buna memnun olan Efendimiz'in ona:
"Allah bu kuşağının karşılığında sana Cennet'te iki kuşak versin." buyurması üzerine Esmâ Zâtünnitâkayn (iki kuşaklı) lakabıyla anıldı.
3. Müslim, Libâs 10, nr. 1745.
4. Hadîs-i şerîfte sözü edilen tasın ya onların evinde veya yaşadıkları şehirde olduğu anlaşılıyor.
5. Cehcâh ibni Saîd (veya Kays) el-Gıfârî, fakir muhâcirlerdendi, Hz. Ömer'in yanında ücretle çalışırdı. Bey'atürrıdvân'da, Müreysî Gazvesi'nde Peygamber Efendimiz'le bulunmuştu. Müslüman olmadan önce çok yemek yerdi; İslâmiyet'i kabul edince, yeterince yemeye başladı. Resûlullah Efendimiz:
"Mü'min; bağırsağının bir boğumunu, kâfir ise yedi boğumunu dolduracak kadar yeyip içer." hadisini onun için söyledi. (Bu hadis için bk. Buhârî, Et'ime 12, nr. 5393-5395; Müslim, Eşribe 182-186, nr. 2060, 2061)
Hz. Osmân'a karşı ayaklananlardan biri olan Cehcâh'ın, Halife'nin üzerine saldırıp elindeki asâyı aldığı bilinmekle beraber, onu kırıp kırmadığı ihtilâflıdır (Buhârî, *et-*

elindeki asâyı alıp dizinde kırmak istedi. Resûl-i Ekrem'den sonra halifelerin hutbe okurken dayandıkları bu asâyı kırmaması için insanlar ona:

"Yapma, yapma!" diye bağırdılar. Çok geçmeden Cehcâh'ın dizi kangren olduğu için bacağını kestiler; kendisi de senesine varmadan öldü.[1]

Fahr-i Kâinât Efendimiz, bir gün abdest aldıktan sonra artan suyu Kubâ kuyusuna döktü. O günden sonra bir daha kuyunun suyu çekilmedi.[2]

Yine Allah'ın Resûlü, Enes ibni Mâlik'in evindeki kuyuya mübârek tükrüğünden bir miktar attı. O günden sonra Medine'de suyu en tatlı kuyu o oldu.[3]

Yine bir defasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem seferdeyken, bir kuyunun yanında durup buranın adını sordu. Kuyunun adının Bîsân, suyunun ise tuzlu ve acı olduğunu söylediler. Allah'ın Elçisi:

"Hayır, onun adı bundan böyle Na'mân'dır, suyu da tatlıdır." deyince, o kuyunun suyu tatlanıverdi.

> Bîsân, Hicaz'da bir yerin adıdır. Kuyu da o yerin adıyla Bîsân kuyusu diye anılıyordu. Resûl-i Ekrem Efendimiz onun adını nimet anlamında Na'mân'a çevirdi. Resûlullah kuyunun adını değiştirince, Cenâb-ı Hak da tadını değiştirdi. Bu olay Zîkarad Gazvesi'nde meydana geldi. Suyu tatlanan bu kuyuyu ilk Müslümanlardan, aşere-i mübeşşereden ve ashâb-ı kirâmın zenginlerinden olan Talha bin Ubeydillâh satın aldı ve herkes faydalansın diye onu Allah rızâsı için tasadduk etti. Talha'nın bu cömertliği üzerine Resûlullah Efendimiz kendisine çok feyizli, bereketli kişi anlamında "feyyâz" diye hitap etti. Resûlullah Efendimiz'in muhtelif vesile-

---

Târîhu's-sağîr [Zâyed], I, 79; İbni Hacer, *el-İsâbe*, I, 253; Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 668; Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atā], IV, 127).

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 581, nr. 529. Burada Cehcâh'ın elinin kangren olduğu rivayet edilmektedir..
2. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve*, VI, 136.
3. Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkā), s. 370. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 444, nr. 366'da bu rivâyetin bir benzeri bulunmaktadır.

lerle kendisine verdiği "Talhatü'l-hayr", "Talhatü'l-cûd" lakapları yanında, o günden sonra "Talhatü'l-feyyâz" diye de anıldı.[1]

Bir gün bazı sahâbîler, Peygamber Efendimiz'e bir kova Zemzem getirdiler. Kâinâtın Efendisi mübârek ağzındaki suyu kovaya püskürtünce, kovadaki zemzem miskten daha hoş kokmaya başladı.[2]

Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin henüz küçük birer çocukken susadıkları için ağlamaya başladılar. Fahr-i Cihân Efendimiz sevgili torunlarını sâkinleştirmek için dilini onların ağzına verdi. Çocuklar onun mübârek dilini emince sesleri kesiliverdi.

Ebû Hüreyre radıyallahu anh olayı şöyle anlatmıştır:

Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ile bir yere giderken, annelerinin yanında oldukları hâlde yüksek sesle ağlayan Hasan ile Hüseyin'in sesini duydu. Hızlı hızlı yürüyerek eve, onların yanına gitti ve Fâtımâ'ya:

"Oğullarım niye ağlıyor?" diye sordu. O da:

"Susuzluktan." dedi. Resûlullah, torunları için su aradı, fakat bulamadı. O zaman Fâtıma'ya:

"Çocuklardan birini bana ver!" dedi. O da perdenin altından çocuklardan birini uzattı. Resûlullah Efendimiz torununu alıp bağrına bastı ve dilini onun ağzına verdi. Çocuk da emmeye başladı ve sâkinleşti. Artık sesi duyulmuyordu. Öteki ise ağlamaya devam ediyordu. Peygamber aleyhisselâm kızına:

"Onu da bana ver!" buyurdu ve aynı şeyi ona da yaptı. Artık onun da sesi duyulmaz oldu.[3]

1. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), I, 30; İbni Hacer, *el-İsâbe*, II, 229.
2. İbni Mâce, Taharet 136, nr. 659; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 318.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 50-51, nr. 2656; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 180-181.

Sakın Tulumu Sıkma!

Ashâb-ı kirâmdan Ümmü Mâlik'in, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve selleme yağ hediye ettiği bir tulumu vardı. Bir gün Peygamber Efendimiz bu tulumun içindeki yağı alıp tulumu ona geri verirken, tulumu sıkmamasını tembih etti. Ümmü Mâlik evine gidip de tuluma bakınca, onun yağ ile dolu olduğunu gördü. Çocukları annelerinin yanına gelip ekmeklerine katık istedikleri zaman, evlerinde yağdan başka bir yiyecek bulunmadığı için Ümmü Mâlik tulumun başına gider ve her defasında tulumda yağ bulurdu. Bir gün nasıl olduysa tulumu sıktı, ancak o günden sonra tulumda bir daha yağ bulamadı.[1]

Peygamber Efendimiz kendisine getirilen bebeklerin ağzına üfler, onun mübârek tükrüğü çocukların geceye kadar tok kalmalarını sağlardı.

> Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, bir çiğ damlasını andıran o mübârek tükrüğünü tatma bahtiyârlığına eren bebeklerin annelerine, yavrularını geceye kadar emzirmemelerini tembih ederdi.[2]

Selmân'ın Fidanları

Resûlullah Efendimiz'in eliyle dokunduğu şeylerin bereketlenmesi, diktiği fidanların meyve vermesi de bu konuyla ilgilidir.

Selmân-ı Fârisî radıyallahu anh (v. 36/656), yanında köle olarak çalıştığı Yahudi ile, hürriyetine kavuşabilmek için bir sözleşme yapmıştı. Bu sözleşmeye göre Selmân, efendisi adına 300 hurma fidanı dikecek, bu fidanlar tutacak ve meyveye duracaktı; ayrıca efendisine bir kilo 200 gram da altın verecekti. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Selmân'ın hürriyetine kavuşabilmesi için, biri dışında, bütün fidanları kendi elleriyle dikti. Onun dikmediği bir fidan dışında bütün fidanlar tuttu ve meyve verdi. Allah'ın Elçisi tutmayan fidanı söküp tekrar dikince o da tuttu.

Hadis âlimi Ebû Bekir el-Bezzâr'ın *el-Müsned*'indeki rivâyete göre, biri hâriç fidanların hepsi o yıl meyve verdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem tutmayan fidanı söküp yeniden dikince o da aynı yıl meyve verdi.

---

1. Müslim, Fezâil 8, nr. 2280. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, VIII, 157'deki rivâyete göre bu hanım Ümmü Şerîk idi.
2. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XIII, 92, nr. 7162; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIV, 277, nr. 704; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, III, 186.

Peygamber Efendimiz Selmân'a, bir de tavuk yumurtası büyüklüğünde bir altın verdi. O altını Selmân'a vermeden önce mübârek dilinin üzerinde dolaştırdı. Selman, o altından bir kilo 200 gramını tartıp efendisine verdi, bir o kadarı da kendisinin yanında kaldı.[1]

Ashâb-ı kirâmdan (Hz. Ömer zamanında vefât eden) Haneş ibni Akîl şöyle demiştir:

"Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana kavut[2] şerbeti içirdi. Onu önce kendisi yudumladı, geri kalanını da ben içtim. Ne zaman acıksam bu kavutun verdiği tokluğu; her susadığımda, onun insanı suya kandıran tadını; her hararet bastığında ise, onun ciğer soğutan serinliğini hâlâ hissederim."[3]

Hurma Dalının Mârifeti

Resûlullah Efendimiz karanlık ve yağmurlu bir gecede kendisiyle birlikte yatsı namazını kılan Katâde bin Nu'mân'a[4] (v. 23/643) eğri bir kuru hurma dalı verdi ve ona şunu söyledi:

"Bu dalı al, evine git! Bu, senin ön ve arka tarafından onar adımlık bir mesafeyi aydınlatacaktır. Evine girince (evin köşesinde) bir karaltı göreceksin, bununla ona vur, çünkü o şeytandır."

Katâde, evine girene kadar o kuru hurma dalı onun yolunu aydınlattı. Eve girince bir karaltı gördü ve tamamen dışarı çıkarana kadar bu çubukla ona vurdu.

> Yağmurlu bir gecede Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem yatsı namazına giderken âniden şimşek çaktı ve şimşeğin aydınlığında Katâde bin Nu'mân'ı gördü ve ona:
>
> "Böyle bir vakitte evden çıkmanın sebebi nedir, Katâde?" diye sordu. O da:

1. Selmân ile ilgili bu hadisler ve Selmân-ı Fârisî'nin hayatı için bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 441-444; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 222-226, nr. 6065.
2. Arapların "sevîk" dediği kavut; kavurulmuş arpa, buğday veya nohut unundan yapılan bir yiyecek ve içecektir.
3. Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkâ), s. 371; İbni Kesîr, *Câmiü'l-mesânîd* (Abdülmelik), X, 105; İbni Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, I. 358.
4. Katâde bin Nu'mân hakkında bilgi için bk. II, 88.

"Yağmur yüzünden namaza az insanın geleceğini düşündüm ve gelmek istedim." dedi. Efendimiz ona:

"Namazdan sonra ben seni gönderene kadar bekle!" buyurdu. Namazdan sonra da aralarında yukarıdaki konuşma geçti.[1]

Kılıç Olan Sopa

Buna benzer olaylardan biri de, Bedir Savaşı'nda meydana geldi. Bu savaşta Ukkâşe bin Mihsân'ın[2] (v. 13/634) kılıcı kırılınca, Resûl-i Ekrem Efendimiz ona bir odun parçası vererek:

"Al, bununla savaş!" dedi. O odun parçası, Ukkâşe'nin elinde uzun, bembeyaz, sapasağlam ve son derece keskin bir kılıca dönüştü. Ukkâşe de onunla savaştı. Ukkâşe, Hz. Ebû Bekir devrinde, dinden dönenlerle yapılan savaşta şehid düşene kadar bu kılıçla çeşitli savaşlara katıldı.[3] Bu kılıç "Avn" diye bilinirdi.

Fahr-i Âlem Efendimiz Uhud Savaşı'nın yapıldığı gün, kılıcı kırılan Abdullah ibni Cahş'a[4] da (v. 3/624) bir hurma dalı vermiş, o dal da Abdullah'ın elinde kılıca dönüşmüştü.

---

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* III, 65; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), III, 81-82, nr. 1660; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 319.
2. Ukkâşe ilk Müslümanlardan biridir. O şu hadîs-i şerîfte anılmasıyla ünlüdür: Bir gün Peygamber Efendimiz hesapsız-azabsız Cennet'e girecek yetmiş bin kişiden söz edince Ukkâşe bin Mihsân yerinden fırladı ve: "Beni de onlardan kılması için Allah'a duâ et (Yâ Resûlallah)!" dedi. Peygamber Efendimiz de: "Sen onlardansın!" buyurdu. Sonra bir başka sahâbî daha kalktı ve: "Beni de onlardan kılması için duâ buyur." deyince Resûl-i Ekrem ona: "Fırsatı değerlendirmekte Ukkâşe senden önce davrandı." buyurdu (Buhârî, Rikâk 50, nr. 6541; Müslim, Îmân 374, nr. 220). Ukkâşe'nin Peygamber Efendimiz ile olan bir kısas hâdisesi için bk. III, 250.
3. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 613; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'* (Arnaût), I, 308. Hz. İsâ'ya "Hani Benim iznimle çamurdan bir kuş yapar, ona üflerdin de, Benim iznimle o bir kuş oluverirdi." (Mâide 5/110) buyuran Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'ine de bir odunu güzel bir kılıç yapmak gibi mûcizeler vermiştir.
4. İlk Müslümanlardan olan ve Habeşistan'a yapılan iki hicrete katılan Abdullah ibni Cahş Peygamber Efendimiz'in halasının oğlu ve ilk seriyye kumandanıdır. Bedir ve Uhud savaşlarına katılmış, Uhud Savaşı'nda şehid olmuştur.

Sütü Olmayan Hayvanların Süt Vermesi

Resûlullah Efendimiz'in bereketlerinden biri de koyun, keçi ve deve gibi sağmal hayvanlardan süt vermesi mümkün olmayanların onun duâsının bereketiyle çokça süt vermeye başlamasıdır. Ümmü Ma'bed kıssası bunun örneklerinden biridir.

> Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir ve onun kölesi Âmir ibni Füheyre ile Medine'ye hicret ederken yiyecekleri tükenmişti. Yolda **Ümmü Ma'bed** diye bilinen Hâlid kızı Âtike el-Huzâiyye'nin çadırına rastladılar ve ondan yiyecek satın almak istediler. Allah'ın Elçisi'ni en güzel tasvir edenlerden biri olan ve o zamanlar henüz Müslüman olmayan Ümmü Ma'bed'in yanında yiyecek bir şey yoktu. Peygamberimiz oradaki koyunu gösterdi. Ümmü Ma'bed bu koyunun hastalığı yüzünden sürüye katılamadığını ve sütünün bulunmadığını söyledi. Peygamber Efendimiz ona:
>
> "İzin verirsen bu koyunu sağayım." dedi. Ümmü Ma'bed de:
>
> "Süt bulursan fedâ olsun, ama bir damla sütü yok." dedi. Efendimiz ondan büyücek bir kap istedi ve besmele çekerek koyunu sağmaya başladı. Koskoca kap sütle doldu, taştı. Fahr-i Âlem Efendimiz bu sütten onlara bardak bardak doldurup verdi. Hepsi kana kana süt içti.
>
> Daha sonra Ümmü Ma'bed'in kocası Ebû Ma'bed çadıra gelip de sütü görünce hayret etti ve onu kimin getirdiğini sordu. Ümmü Ma'bed de:
>
> "Bize mübârek bir adam geldi." diye söze başlayarak yaşadığı hârikulâde olayı anlattı ve Resûlullah Efendimiz'i mükemmel bir şekilde tasvir etti.[1]
>
> Ümmü Ma'bed'in tasvirinden kısa bir bölüm "Resûl-i

1. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 230; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IV, 48-49, nr. 3605; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 10-11, nr. 4274.

Ekrem'in Bedenî Özellikleri" bahsinde şöyle geçmişti bk. I, 170:

"Allah'ın Resûlü, uzaktan bakıldığında insanların en güzeli ve en sevimlisi; yakından bakıldığında ise en hoş ve en tatlısıydı."

"Resûl-i Ekrem'in Düzgün ve Doğru Konuşması, Etkili ve Yerinde Söz Söylemesi" bahsinde de Ümmü Ma'bed'in şöyle dediği görülmüştü bk. I, 196:

"Konuşması pek tatlı, açık ve netti; söylediği sözler ne anlaşılmayacak kadar az, ne usandıracak kadar fazlaydı. Sözleri dizilmiş inciler gibiydi. Sesi gür ve pek âhenkliydi. Salâtü selâm ona olsun "

Sütü Olmayan Hayvanların Süt Vermesine Dâir Diğer Örnekler

Muâviye bin Sevr'in keçileri,

Hicretin dokuzuncu yılında, Bekkâoğulları'nı temsilen Medine'ye gelen heyette 100 yaşındaki Muâviye bin Sevr'in yanında oğlu Bişr de vardı. Muâviye, Resûlullah Efendimiz'den oğlunun yüzünü okşayıp ona duâ etmesini istedi. Efendimiz onun istediğini yaptı ve Bişr'e yedi beyaz keçi verdi ve onların bereketli olması için duâ etti. Efendimiz'in bu duâsı sâyesinde zaman zaman etrafta meydana gelen kıtlıktan dolayı onlar sıkıntı çekmezdi.[1]

Enes'in koyunu,

Enes'in koyunu hakkında bilgi bulamadım.

Resûl-i Ekrem'in sütannesi Halîme'nin koyunları ve yaşlı devesi,

Halîme es-Sa'diyye, sütannelik yapacağı bir çocuk bulmak üzere kocasıyla birlikte Mekke'ye gidişlerini ve dönüşlerini şöyle anlatır:

1. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 304; İbni Hacer, *el-İsâbe*, I, 53.

"Yaşlı devemiz bize bir damla süt vermiyordu. Göğsümde, karnını doyuracak kadar süt bulunmadığı için, bebeğim bütün gece ağlıyordu. Yetim Muhammed'den başka çocuk bulamadığımızdan, köyümüze boş dönmemek için onu aldık. O yavruyu kucağıma alınca göğsüm sütle doldu. O da kendi oğlum da kana kana süt içti. Geceleyin kocam, yaşlı devemizin yanına gittiğinde, göğüslerinin sütle dolu olduğunu gördü. İstediğimiz kadar süt sağdı, her ikimiz de kana kana içtik. O gece biz de çocuklarımız da, karınlarımız tok olduğu için rahatça uyuduk. Kocam:

'Vallahi Halîme, mübârek bir çocuk almışsın; bak bebeğimizin de karnı doydu ve uyudu.' dedi. Ertesi gün kabilemize dönmek üzere yola çıktığımızda, bizim eşek kafilenin en önüne geçti. Diğerleri bize yetişemiyordu. Bana:

'Ne oldu size Halîme? Bu, gelirken bindiğiniz eşek değil mi?' diye soruyorlardı. Ben de:

'Evet, o.' diyordum. O vaziyette kabilemize, dünyanın en kurak topraklarına döndük. Sabahleyin herkesle birlikte koyunlarımızı yayılmaya gönderiyorduk. Akşamleyin bizimkiler memeleri sütle dolmuş olarak gelirken, komşuların koyunları aç dönüyordu. Çobana: 'Bizimkileri Halîme'nin koyunlarmm yayıldığı yerde otlatmıyor musun?' diye soruyorlardı."[1]

Abdullah ibni Mes'ûd'un henüz koç önüne gelmemiş koyunu,

Abdullah ibni Mes'ûd diyor ki:

"O zamanlar erginlik çağma girmiş bir çocuktum ve müşriklerden Ukbe bin Ebî Muayt'ın koyunlarını güdüyordum. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana yaklaştı, yanında da Ebû Bekir vardı. Müşriklerden kaçıyorlardı. Bana:

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XIII, 93-95, nr. 7163; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 244-245, nr. 6335.

"Çocuk! Yanında bize verebileceğin süt var mı?" diye sordu. Ben de:

"Var, ama koyunlar benim değil, başkasının sütünü de size veremem." dedim. Fahr-i Kâinât Efendimiz:

"Bana henüz kuzulamamış bir koyun getir." buyurdu. Ben de ona henüz bir yaşını doldurmamış bir koyun götürdüm. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onu tuttu; mübârek elleriyle memesini meshedip duâ edince, koyunun memeleri sütle doldu. Sütü Ebû Bekir'in getirdiği bir kaba sağdı. Her ikisi de o sütten içti, sonra da ben içtim. Daha sonra Peygamber Efendimiz koyunun memesine büzülmesini emretti, o da eski hâlini aldı.[1]

ve Mikdâd ibni Esved'in keçisi.

Mikdâd ile üç yoksul arkadaşı Ehl-i Suffe'dendi. Resûl-i Ekrem Efendimiz onlara üç keçi verdi ve:

"Bunları sağın, sütünü aramızda paylaşalım." buyurdu. Onlar her gün keçileri sağarak hisselerine düşen sütü içerler, Resûl-i Ekrem'in payına düşen sütü de bir köşeye bırakırlardı. Kâinâtın Efendisi genellikle geceleyin onların yanına uğrar, kendisine bırakılan sütü içerdi.

Bir gün Mikdâd kendi hissesine düşen sütü içti ama karnı doymadı. Kendi kendine: "Medineli Müslümanlar Resûl-i Ekrem'e ikrâmda bulunuyorlar; onun bu süte benim kadar ihtiyacı yok; Resûlullah'ın hissesine düşeni de içeyim." diye düşündü ve öyle yaptı. Fakat dudağını süt kabından çeker çekmez büyük bir pişmanlığa kapıldı. "Şimdi Peygamber gelip sütünü bulamayınca bana bedduâ ederse hâlim nice olur?" diye korkmaya başladı. Üzerinde küçük bir peştemal vardı. Onu başına çekince ayakları açılıyor, ayaklarını örtünce başı açıkta kalıyordu. Peştemalini çekiştirip duruyor, arkadaşları

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 379, 462; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VIII, 402-403, nr. 4985.

rahat rahat uyudukları hâlde, onun gözüne uyku girmiyordu.

Derken Resûl-i Ekrem geldi; uyuyanları rahatsız etmemek için kısık bir sesle selâm verdi. Mescidde namazını kıldıktan sonra süt kabının başına geldi. Kapağı kaldırınca süt kabının boş olduğunu gördü. Mübârek başını semâya kaldırdı. Bu hâli gören Mikdâd, Resûlullah şimdi bana bedduâ edecek, diye paniğe kapıldı. Fahr-i Kâinât Efendimiz'in: "Allahım! Bana yiyecek verene sen de yiyecek ver! Su verene sen de su ver!" diye duâ ettiğini görünce pek sevindi. Semiz olan keçiyi kesip Resûlullah'a ikrâm ederek suçunu bağışlatmayı düşündü. Keçilerin yanma varınca, memelerinin yeniden sütle dolduğunu görerek hayret etti. Eline bir kap alıp keçileri tekrar sağdı ve hemen Peygamber Efendimiz'in yanına döndü, sağdığı sütü ona ikrâm etti ve Allah'ın Sevgili Elçisi'nin duâsını aldı.[1]

Süt Olan Su

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübârek elinin bereketini gösteren bir olayı da, tebe-i tâbiîn muhaddislerinden Hammâd ibni Seleme[2] (v. 167/784) rivâyet etmiştir:

Peygamber Efendimiz, bir yere gidecek olan ashâbına yolda içmeleri için bir kırba su verdi. Kırbanın ağzını kendi elleriyle bağladı ve duâ etti. Yolcular, namaz vakti gelince bir yerde konakladılar ve su kırbasının ağzını açtılar. Kırbanın içindeki suyun süt olduğunu, hattâ ağzının da kaymak bağladığını hayretle gördüler.

Fahr-i Cihân Efendimiz iki sahâbîsini bir işi için bir yere gönderiyordu. Onlar:

1. Müslim, Et'ime 174, nr. 2055.
2. Hammâd ibni Seleme, tebe-i tâbîn âlimlerinden muhaddis, fakîh ve nahiv âlimidir. Bütün zamanını hadis rivâyeti, namaz, Kur'an ve zikirle geçiren bu büyük insanı talebesi ünlü muhaddis Abdurrahman ibni Mehdî kısaca şöyle anlatmıştır: "Şâyet ona yarın öleceksin, deseler, her gün yaptığından daha fazlasını yapamazdı."

"Yâ Resûlallah! Yol azığımız yok." deyince, "Bana bir su kırbası getirin!" buyurdu. Ona su doldurup getirdiler. Allah'ın Resûlü kırbanın ağzını bağladı, sonra da:

"Yola çıkın! Falan yere varınca, Allah sizi rızıklandıracaktır." buyurdu. Oraya varınca kırbayı açtılar, onun içindeki suyun süt olduğunu, ağzının da kaymak bağladığını gördüler. Doyana kadar yiyip içtiler.[1]

Mübârek Eliyle Dokununca

Resûlullah Efendimiz, Umeyr ibni Sa'd'in[2] başını mübârek eliyle okşayıp ona sağlık ve âfiyet temenni etmişti. Umeyr, seksen yaşında vefât ettiğinde, yüzünde ve saçlarında yaşlılık eseri görülmedi.

Saçlarını Resûl-i Ekrem Efendimiz okşadığı için yüzlerinde ve saçlarında yaşlılık eseri görülmeyen birçok zât arasında Sâib ibni Yezîd ve Medlûk de vardır.

Sâib ibni Yezîd, Resûl-i Ekrem'in kendisini nasıl okşadığını şöyle anlatır:

Teyzem beni Peygamber Efendimiz'e götürdü ve: "Yâ Resûlallah! Kızkardeşimin oğlu rahatsız, ona duâ et!" dedi. O da mübârek eliyle başımı okşadı, bana sağlık ve âfiyet temenni etti. Sonra abdest aldı, onun elinin temas ettiği abdest suyundan içtim. Sonra arka tarafına geçtim ve iki omuzunun arasındaki keklik yumurtasına benzeyen peygamberlik mührüne baktım.[3]

Ebû Süfyân Medlûk el-Fezârî'ye gelince; o Mefhar-i Mevcûdât Efendimiz'in huzûrunda Müslüman olmuş, Allah'ın Sevgili Elçisi de onun başını okşayıp kendisine duâ etmişti. Medlûk'ün başında Resûlullah

1. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 172-173.
2. Aliyyü'l-Kārî (*Şerhu'ş-Şifā*, I, 673) ve Hafâcî'nin naklettiğine göre (*Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], IV, 140) Peygamber Efendimiz'in başını okşadığı bu zat Umeyr ibni Sa'd değil, Ubâde bin Sa'd veya Ömer ibni Sa'd'dır.
3. Buhârî, Vudû' 40, nr. 190, Menâkıb 21, 22, nr. 3540, 3541, Merdâ 18, nr. 5670, Daavât 31, nr. 6352; Müslim, Fezâil 111, nr. 2345.

> Efendimiz'in elinin temas ettiği yer siyah, geri kalan yerler ise beyazdı.[1]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mübârek eliyle Utbe bin Ferkad es-Sülemî'nin karnını ve sırtını okşadığı için, onun, eşlerinin süründüğü güzel kokuyu bastıran hoş bir kokusu vardı.

> Utbe bin Ferkad'in eşi Ümmü Âsım'ın söylediğine göre onun dört hanımı vardı. Her biri ortaklarından daha güzel kokmak için kendisine dikkat ederdi. Utbe ise, güzel koku kullanmadığı hâlde, hanımlarından daha güzel kokardı. İnsanlar da, Utbe'den daha güzel kokan birini görmediklerini söylerlerdi. Ümmü Âsım bir gün kocasına:
>
> "Biz güzel kokmak için elimizden geleni yaptığımız hâlde, sen hepimizden daha güzel kokuyorsun, bunun sebebi nedir?" diye sordu. O da şunları söyledi:
>
> "Vücûdumda dayanılmaz bir kaşıntı meydana gelmiş, ben de rahatsızlığımı Resûlullah Efendimize anlatmıştım. Bana soyunmamı emretti. Soyundum ve mahrem yerlerimi elbisemle örterek onun önüne oturdum. Fahr-i Cihân Efendimiz mübârek eline tükürdü, sonra da onu sırtıma ve karnıma sürdü. İşte bu güzel koku bende o gün meydana geldi."[2]

Âiz ibni Amr el-Müzenî (v. 61/680) Huneyn Savaşı'nda yaralanmıştı. Peygamber aleyhisselâm da onun yüzünden akan kanları mübârek eliyle silmiş ve kendisine duâ etmişti. İşte bundan dolayı Âiz'in yüzünde, atların yüzündeki beyazlık gibi bir parıltı vardı.

> Mücâhid sahâbî Âiz ibni Amr bu olayı şöyle anlatır:
>
> Huneyn Savaşı'nda Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin önünde çarpışırken yüzüme bir ok isabet etti. Yüzüme, sakalıma ve göğsüme doğru kan akmaya başla-

1. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, VII, 436; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, VIII, 55.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr*, I, 77-78, nr. 98; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 282-283.

> yınca, Peygamber Efendimiz mübârek eliyle kanı aşağı doğru sildi ve bana duâ etti.[1]

Yine bir defasında Peygamber Efendimiz, Kays ibni Zeyd el-Cüzâmî'nin başını okşamış, uzun ömürlü ve sağlıklı olması için ona duâ etmişti. Kays 100 yaşında öldü. Saçları bembeyaz, ama Peygamber Efendimiz'in elinin okşadığı ve saçına temas ettiği yerler simsiyahtı. Bu sebeple ona yüzü parıltılı adam anlamında "Egar" derlerdi.[2]

Resûlullah aleyhisselâmın Amr ibni Sa'lebe el-Cühenî'nin de başını okşadığı ve onun mübârek elinin dokunduğu yerlerin beyazlaşmadığı rivâyet edilmektedir.

> Amr ibni Sa'lebe el-Cühenî, kendi ifâdesine göre, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem ile, Medine-Mekke yolu üzerinde ve Medine'ye yakın mesafedeki Seyyâle'de karşılaşıp Müslüman olmuş, bunun üzerine Allah'ın Elçisi onun başını okşamıştı."[3]

Fahr-i Cihân Efendimiz bir başka sahâbînin de yüzünü okşamış, bundan sonra onun yüzünde beliren nûr hiç kaybolmamıştı.

> Muhtemelen bu zât, Huzeyme bin Sevâ idi. Benî Muhârib kabilesinin elçileri olarak hicretin onuncu yılında Medine'ye gelmiş ve Müslüman olmuşlardı. Peygamber Efendimiz bunlar arasındaki Huzeyme bin Sevâ'nın yüzünü okşayınca, yüzünde belirgin bir nûr oluşmuştu.[4]

Peygamberler Sultanı Efendimiz, Katâde bin Milhân'ın yüzünü okşayınca, onun yüzünde bir parıltı hâsıl oldu. İnsanlar, tıpkı aynaya bakar gibi onun berrak yüzüne bakarlardı.[5]

> Onun bu hâlini anlatan Hayyân ibni Amr, Katâde yaşlandığı hâlde yüzünün hiç yıpranmadığını haber vermekte ve şöyle demektedir: "Vefâtı sırasında Katâde

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVIII, 20-21, nr. 32; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 677-678, nr. 6486.
2. İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 247.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVII, 40, nr. 84; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 216.
4. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 299.
5. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 27, 81.

bin Milhân'ın yanındaydım. Onun yüzüne bakarken, oradan geçmekte olan bir kadını tıpkı aynada görür gibi onun yüzünde gördüm."[1]

Peygamber aleyhisselâm, elini Hanzala bin Hizyem'in başına koymuş ve onun için bereket niyâz etmişti. Bu sebeple Hanzala bir özellik kazandı. Bir rahatsızlık dolayısıyla yüzü şişmiş bir adamı, memesi şişmiş bir koyunu Hanzala'ya getirirler, o da başının Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübârek eliyle dokunduğu kısmını bu şişliğin üzerine koyunca, o şişlik kaybolurdu.

Hanzala bin Hizyem henüz küçük bir çocukken, babası onu Resûl-i Ekrem'in huzûruna getirmiş, oğluna duâ etmesini istemiş, âlemlere rahmet olan Efendimiz de mübârek elini onun başına koyarak: "Allah sana hayır ve bereket versin." diye duâ etmişti. Hadiste anlatıldığı gibi ona hastalar getirilir, Hanzala eline tükürür gibi yapar, sonra bismillah diyerek elini Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin okşadığı başına koyduktan sonra o yaraya sürer, böylece şişlik yok olurdu.[2]

Resûl-i Ekrem Efendimiz bir gün üvey kızı Zeyneb binti Ümmi Seleme'nin (v. 73/692) yüzüne eliyle su serpmişti. Bundan dolayı Zeyneb'in yüzü öyle güzelleşti ki, hiçbir kadın onun güzelliğine sahip olamadı.

Annesi Ümmü Seleme, Peygamber Efendimiz ile evlendiği zaman Zeynep henüz süt çocuğu idi; Peygamber ocağında büyüdüğü için, Medineli kadınların en bilgini, en fakîhi oldu. Zeynep bu olayı şöyle anlatır:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yıkanırken, annem bana, 'Haydi, sen de onun yanma gir!' derdi. Ben yanına varınca, Allah'ın Resûlü yüzüme su serperek: 'Haydi git!' derdi. Ümmü Seleme kızı Zeyneb'in son derece yaşlanmasına rağmen güzelliğinden bir şey kaybetmediği anlatılmaktadır.[3]

1. İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 225.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 68; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 408.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIV, 282, nr. 715; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 259.

Başında saç bulunmayan bir çocuğu Fahr-i Âlem Efendimiz'e getirdiler. Rahmet Peygamberi mübârek eliyle çocuğun başını okşayınca, yavrunun rahatsızlığı kayboldu ve saçları yeniden çıktı.[1]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem daha pek çok çocuğun, hastanın ve ruhsal rahatsızlığı bulunan kimsenin başına mübârek elini koyunca, onları iyileştirmiştir. Mühelleb ibni Kabâle hakkında anlatılan olay da böyledir.

> Bu zâtın isminin ne olduğu tam olarak tesbit edilememiştir. Onun Hülb ibni Kunâfe veya Yezîd ibni Kunâfe olabileceği söylenmiştir. Rivâyet edildiğine göre bu zât, Peygamber Efendimiz'e elçi olarak gelmişti. Efendimiz onun başında saç bulunmadığını görünce mübârek eliyle başını okşadı. Bunun üzerine saçları yeniden bitti. Bu sebeple o zât, vücûdu çok kıllı anlamında Mühelleb diye anılmaya başlandı. Esâsen Araplar bu mânanın tam zıddına vücûdunda hiç kıl olmayana da, tüysüz anlamında "mühelleb" derler. Onun Mühelleb ibni Yezîd ibni Adî bin Kunâfe olduğu da söylenmiştir.

Peygamber Efendimiz'e, erlik bezlerinde şişlik bulunan bir adam geldi. Allah'ın Elçisi ona, daha önce mübârek ağzına aldığı bir miktar suyu içine püskürttüğü bir kuyuya gitmesini, o kuyudan aldığı suyu, rahatsız olan organına serpmesini söyledi. Adam emredileni yapınca rahatsızlığı geçti.

Tâbiîn âlimi Tâvûs ibni Keysân[2] (v. 106/724) şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme akıl hastası veya saralı biri getirilir, Rahmet Peygamberi mübârek eliyle hastanın göğsüne vurduğunda, o kimse mutlaka iyileşirdi.

Bir defasında Peygamber-i Zîşân Efendimiz, ağzına aldığı suyu bir kuyunun kovasına püskürtmüş, sonra da kovadaki suyu kuyuya dökmüştü. O kuyudan etrafa misk kokusu yayılmıştı.[3]

1. Kurtubî, *el-İ'lâm bi-mâ fî dîni'n-nasârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâm* (Sekkâ), s. 372.
2. Tâvûs ibni Keysân hakkında bilgi için bk. I, 209.
3. İbni Mâce, Tahâret 136, nr. 659, 660; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 318.

Fahr-i Âlem Efendimiz Huneyn Savaşı'nın yapıldığı gün yerden aldığı bir avuç toprağı, "şu suratlar kahrolsun" diyerek kâfirlerin yüzüne doğru serpti. Kâfirler gözlerine dolan toprağı elleriyle ovuşturarak geri çekildiler.

> Ashâb-ı kirâmdan Seleme bin Ekva' anlatmıştır: Huneyn Savaşı'nda Müslümanlar zor durumda kalınca Resûl-i Ekrem bindiği katırdan indi. Yerden bir avuç toprak aldı; düşmana doğru döndü ve "Bu suratlar kahrolsun" diyerek toprağı düşmana doğru fırlattı. O toprak, düşman askerlerinin gözüne doldu. Bunun üzerine düşman bozulup dağıldı.[1]
>
> Peygamber Efendimiz'in Bedir Savaşı'nda da aynı şekilde yerden bir avuç kum alarak düşmanın yüzüne doğru fırlatması üzerine şu âyet nâzil olmuştu: "Onları siz öldürmediniz; onları Allah öldürdü. Düşmana bir avuç toprak attığında da sen atmadın, Allah attı. Bunu da, kâfirleri kahretmek; mü'minleri de güzel bir sınavdan geçirmek için yaptı. Şüphesiz Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir."[2]

Bir defasında Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e, duyduğu âyet ve hadisleri unutmasından yakındı. Peygamber Efendimiz ona elbisesini yere yaymasını söyledi. Sonra elini bir şeye daldırıp ondan bir avuç alıyormuş ve onu Ebû Hüreyre'nin elbisesine döküyormuş gibi yaptı. Ardından da Ebû Hüreyre'ye, elbiseyi göğsüne bastırmasını söyledi. Ebû Hüreyre emredileni yapınca, artık duyduğu âyet ve hadisleri bir daha unutmadı.[3]

> Yine bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz, konuşmasını tamamlayana kadar elbisesini yere yayıp sonra da toplayan kişinin, kendisinden duyduğu veya orada söylediği sözleri ezberleyeceğini bildirmişti. Ebû Hüreyre bu fırsatı da kaçırmamıştı.[4]

1. Müslim, Cihâd 81, nr. 1777.
2. Enfâl 8/17.
3. Buhârî, İlim 42, nr. 119; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 159, nr. 2492.
4. Buhârî, Büyû' 1, nr. 2047, İ'tisâm 22, nr. 7354; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 159, nr. 2492.

Peygamber Efendimiz'den unutkanlığın giderilmesi konusunda rivâyet edilen birçok olay vardır.

> Bu cümleyi, "Peygamber Efendimiz'in duâsını aldığı için Ebû Hüreyre pek çok hadis rivâyet etmiştir." diye anlamak da mümkündür. Nitekim Resûlullah Efendimiz'in yanında üç, dört sene gibi kısa süre kalmasına rağmen, ashâb-ı kirâm arasında en çok hadis rivâyet eden o olmuştur.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'e, Cerîr ibni Abdillah el-Becelî'in ata iyi binemediği söylenmiş, Kâinâtın Efendisi mübârek elini Cerîr'in göğsüne vurarak duâ etmişti. O günden sonra Cerîr, Arapların en yiğitlerinden ve ata en iyi binenlerinden biri oldu.

> *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki bu rivâyete göre Cerîr, ata iyi binemediğini söyleyince, Peygamber Efendimiz ona: "Allah'ım! Onun sarsılmadan durmasını, başkalarına doğru yolu göstermesini, kendisinin de doğru yoldan ayrılmamasını sağla!" diye duâ etmişti.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Abdurrahmân ibni Zeyd ibni Hattâb (v. 65/685 civarı) zayıf ve kısa boylu olduğu için biçimsiz bir bedene sahipti. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun başını okşayıp vücûdunun gelişip güzelleşmesi için duâ edince, uzun boylu ve yakışıklı bir bedene sahip oldu.

> Abdurrahman ibni Zeyd ibni Hattâb, Hz. Ömer'in kardeşi Zeyd'in oğludur. Peygamber Efendimiz'in vefâtından altı yıl önce dünyaya geldiği zaman, anne tarafından dedesi olan Ebû Lübâbe onu Peygamber Efendimiz'e götürdü ve:
>
> "Yâ Resûlallah! Ben bundan daha çelimsiz çocuk görmedim." dedi. Resûlullah Efendimiz mübârek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çaldı (tahnîk yaptı) ve başını meshetti. Abdurrahman büyüdüğü zaman uzun boylu bir delikanlı oldu ve Hz. Ömer'in kızı Fâtıma ile evlendi.[2]

1. Buhârî, Cihâd 162, nr. 3036; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 135, nr. 2475.
2. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), III, 450; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 69.

22. Resûl-i Ekrem'in Gaybı ve Geleceği Bilmesi

Allah, melek, âhiret, Cennet ve Cehennem gibi aklımızla ve duyularımızla bilemeyeceğimiz gerçeklere Kur'an'da "gayb" adı verilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamber Efendimiz'in kendiliğinden gaybı bilemeyeceği, onun diliyle şöyle ifâde edilmektedir: "Ben size Allah'ın hazineleri benim yanımda, gaybı da biliyorum demem."[1]

Hz. Âişe: "Resûl-i Ekrem'in ileride meydana gelecek şeyleri bildiğini kim söylerse, Allah'a iftirâ etmiş sayılır."[2] diyerek, Cenâb-ı Hak bildirmeden, Peygamber aleyhisselâmın bir şey bilemeyeceğini vurgulamıştır. Nitekim Resûlullah Efendimiz, Hz. Âişe'ye iftirâ edildiği zaman, eşinin suçsuz olduğunu ancak Allah Teâlâ bildirdikten sonra öğrenmiştir.[3]

Gaybı peygamberlerin de bilmeyeceğine dâir Kur'ân-ı Kerîm'de pek çok âyet vardır.[4] Ancak meselenin bir istisnâsı bulunduğunu yine Allah Teâlâ haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Gaybı bilen O'dur; hiç kimseye gayb bilgisini açık bir şekilde bildirmez. Ancak seçip bildirmek istediği bir peygamber müstesnâ."[5]

Resûlullah Efendimiz'in gaybı ve geleceği bilmesi, Allah'ın ona ikrâm ettiği nimetlerden biridir. Bu konudaki hadisler, derinliği ve kıyısı bilinmeyen okyanus gibi olup hesapsızdır. Peygamber Efendimiz'in gaybı bilmesi ve gelecekten haberdâr olması, onun kesinlikle bilinen ve bize mütevâtir olarak gelen mûcizerindendir. Çünkü bu konudaki hadislerin hem râvileri çoktur, hem de bu hadisler onun gaybı bildiğini ısrarla vurgulamaktadır.

1. Hûd 11/31.
2. Müslim, İmân 287, nr. 177.
3. Nûr 24/11, 26; Buhârî, Şehâdât 15, nr. 2661; Müslim, Tevbe 56, nr. 2770.
4. Hûd 11/45-46, 69-70, 80-81, Neml 27/22.
5. Cin 72/26-27.

Kıyâmete Kadar Olacakları Haber Verdi

Huzeyfe İbnü'l-Yemân[1] radıyallahu anh (v. 36/656) şöyle demiştir:

"Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ayağa kalktı ve kıyâmete kadar olacak ne varsa hepsini orada bir bir haber verdi.[2] Bu bilgileri ezberleyen ezberledi, unutan unuttu. Ashâb-ı kirâmdan olan arkadaşlarım bu haberleri bilirler. Peygamber Efendimiz'in haber verdiği bu olaylardan bir kısmını yaşadığım zaman, Resûlullah'ın onu haber verdiğini hemen hatırlarım. Bu tıpkı bir adamın, uzakta bulunan bir tanıdığının yüzünü unutması, onu görünce de tanıyıvermesi gibi bir şeydir.[3]

Sonra Huzeyfe sözüne şöyle devam etti:

"Bilmiyorum, arkadaşlarım o bilgileri unuttular mı, yoksa fitneden korktukları için unutmuş gibi mi yapıyorlar. Vallahi, Peygamber aleyhisselâm, o günden dünyanın sonuna kadar meydana gelecek üç yüzden fazla fitneye ön ayak olacak kimsenin adını, babasının adını ve kabilesinin ismini haber vermiştir."[4]

Kuşun Nasıl Uçtuğunu Bile Söyledi

Ebû Zer el-Gıfârî[5] de bu konuda şöyle demiştir:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât etmeden önce, bir kuşun gökte nasıl kanat çırptığına varıncaya kadar her konuda bize bilgi vermiştir.[6]

Sahîh hadislere dâir kitap yazanlar ve diğer muhaddisler, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ileride olacak şeylere dâir ashâbına haber verdiği hadisleri eserlerine almışlardır. Bunlar arasında Müslümanların düşmanlarını nasıl yenecekleri, Mekke'yi, Kudüs'ü, Yemen'i, Suriye'yi ve Irak'ı fethedecekleri bilgisi vardır.

1. Huzeyfe ibnü'l-Yemân hakkında bilgi için bk. I, 83.
2. Peygamber-i Zîşân Efendimiz'in bu konuşmasında ashâbına bildirdiği şeyler; kıyâmet alâmetleri, fitneler, savaşlar gibi olaylardır.
3. Ebû Dâvûd, Fiten 1, 4240. Bu hadis benzeri ifâdelerle şu kaynaklarda da vardır: Buhârî, Kader 3. nr. 6604; Müslim, Fiten 23, nr. 2891;
4. Ebû Dâvûd, Fiten 1, nr. 4243.
5. Ebû Zer el-Gıfârî hakkında bilgi için bk. I, 311.
6. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* V, 153, 162; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), I, 267, nr. 65.

* Önce **"Müslümanların düşmanlarını nasıl yeneceklerine"** dair Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ne buyurduğunu görelim:

Ashâb-ı kirâmdan Habbâb ibni Eret radıyallahu anh şöyle demiştir:

Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hırkasını başının altına yastık yapmış, Kâbe'nin gölgesinde dinleniyordu. Ona, müşriklerden gördüğümüz işkencelerden şikâyette bulunduk ve:

"Yâ Resûlallah! Bize yardım dilemeyecek, Allah'a bizim için duâ etmeyecek misin?" dedik. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle cevap verdi:

"Önceki ümmetler içinde bir mü'min tutuklanır, kazılan bir çukura konulurdu. Sonra da bir testere ile başından aşağı ikiye biçilir; eti, kemiği demir tırmıklarla taranırdı. Fakat bütün bu yapılanlar onu dininden döndüremezdi. **Yemin ederim ki, Allah mutlaka bu dini hâkim kılacaktır. Öylesine ki, yalnız başına bir atlı, Allah'tan ve sürüsüne kurt saldırmasından başka hiçbir şeyden endişe etmeksizin, (Yemen'deki) San'a şehrinden Hadramut'a kadar emniyetle gidecektir. Ne var ki, siz sabırsızlanıyorsunuz."**[1]

* Şimdi de **Müslümanların Mekke'yi fethedeceklerine dair** Cenâb-ı Hakk'ın verdiği müjdeyi görelim:

Hicretin 6. yılında (m. 628), Mekke yakınlarındaki Hudeybiye mevkiinde Mekkelilerle yapılan Hudeybiye Antlaşması, Müslümanlara yenilgi gibi görünmüş ve onları çok üzmüştü. Hudeybiye'den Medine'ye dönerken nâzil olan Fetih sûresinde, Allah Teâlâ Mekke'nin fethedileceğini şöyle müjdelemişti:

"Biz sana apaçık bir fetih yolu açtık. Böylece Allah senin

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3612; İkrâh 1, nr. 6943, Menâkıbu'l-ensâr 29, nr. 3852; Ebû Dâvûd, Cihâd 97, nr. 2649.

geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayacak, üzerindeki nimetini tamama erdirecek ve seni dosdoğru bir yola iletecektir. Ve şanlı ve şerefli bir zaferle sana yardım edecektir."[1]

* **Kudüs'ün fethine dair müjde** şöyledir:

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Tebük Gazvesi'nde çadırında dinlenirken ashâb-ı kirâmdan Avf ibni Mâlik huzûruna girdi. Sohbet sırasında Fahr-i Cihân Efendimiz ona, **kıyâmet kopmadan önce şu altı şeyin meydana geleceğini** haber verdi: "1. Benim vefâtım. 2. **Kudüs'ün Fethi.** 3. Koyun kırımı gibi sizi yakalayacak vebâ. 4. Malın çoğalması: Öyle ki bir adama yüz dinar verilse bile, adam bundan memnun olmadığı gibi, az verildi diye kızacaktır. 5. Her Arap'ın evine girecek bir fitne. 6. Rûmlarla yapacağınız barış antlaşmasından sonra düşmanlarınız antlaşmayı bozacak, seksen kumandanın bayrağı altında toplanacaklar ve her bayrağın altında on iki bin kişi olmak üzere (bir milyona yakın bir kuvvetle) size saldıracaklar.[2]

* Bir de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem **Yemen'in, Suriye'nin ve Irak'ın fethedileceğini** ayrı ayrı haber verdikten sonra, bu ülkeleri fetheden kimselerin Medine'ye geri döneceklerini, orada bulunan âilelerini ve yakınlarını alıp bu ülkelere gideceklerini bildirmiş, şâyet onlar Medine'nin kendileri için ne kadar hayırlı bir yer olduğunu bilselerdi, oradan hiç ayrılmayacaklarını söylemiştir.[3] Peygamber aleyhisselâmın buyurduğu gibi olmuş, Yemen onun sağlığında, Suriye ve Irak da Hz. Ömer devrinde fethedilmiş, birtakım Müslümanlar oralardaki zenginliklerden faydalanmak için Medine'yi bırakıp o yerlere gitmişlerdir.

1. Fetih 48/1-3; Buhârî, Şurût 15, nr. 2731, 2732.
2. Buhârî, Cizye 15, nr. 3176; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 174, V, 228, VI, 25, 27.
3. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 5, nr.1875 ; Müslim, Hac 496, 497, nr. 1388.

Allah'ın Resûlü, ashâbına ileride olacak şöyle şeyleri de bildirmiştir:

O, ileride bir kadının, Hîre'den yola çıkarak Mekke'ye kadar, Allah'tan başka kimseden korkmadan güven içinde tek başına seyahat edebileceğini haber vermiştir.

> Ashâb-ı kirâmdan Adî bin Hâtim'in haber verdiğine göre, bir gün Fahr-i Âlem Efendimiz'in huzûruna bir adam geldi ve yol kesen haydutlardan şikâyette bulundu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz Adî bin Hâtim'e:
>
> "Adî! Hîre'yi gördün mü?" diye sordu. O da:
>
> "Görmedim, ama duydum" dedi. O zaman Efendimiz şöyle buyurdu:
>
> "Eğer ömrün olursa, Kâbe'yi ziyâret etmek üzere Hîre'den yola çıkan bir kadının, Allah'tan başka kimseden korkmadan, tek başına, güven içinde seyahat ettiğini göreceksin."[1]

Medine'ye savaş açılacağını bildirmiştir.

> Yezîd devrinde, hicretin 63. yılında (m. 683) Medineliler Emevî yönetiminin haksız uygulamalarına karşı çıktılar ve Emevî kuvvetleriyle Harretü'l-Vâkım denilen yerde karşılaştılar. "Harre Vak'ası" diye anılan bu savaşta, 300 sahâbî ile 700 hâfızın öldürüldüğü ve Hudeybiye ashâbından kimsenin hayatta kalmadığı kaydedilmektedir. Ayrıca bu vak'ada Medinelilerin malları yağmalanmış, kadınlarına tecâvüz edilmiş, bu tecavüzler yüzünden doğan çocuklara "Evlâdü'l-Harre" denmiştir. Bu olay; İbnü'z-Zübeyr dolayısıyla yapılan Mekke kuşatması, Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi gibi, Yezîd devrinde meydana gelen en çirkin olaylardan biri kabul edilmiştir.[2] *Şifâ-i Şerîf*'in bazı yazmalarında "سَتُغْزَى (setuğzâ): savaş açılacaktır» kelimesi «سَتُغْزَى (setu'râ):

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3595.
2. Bu çirkin vak'a için bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. XVI. 245-247.

harap olacaktır" şeklinde geçmektedir. Bir hadîs-i şerîf bu okunuşa da açıklık getirmekte ve Peygamberler Sultanı Efendimiz, kıyâmet kopmadan az önceki hâli tasvir ederek şöyle buyurmaktadır:

"Bir zaman gelecek, insanlar Medine'yi şu hayır ve bereketiyle bırakacaklar, orada rızkını arayan hayvanlar, kuşlar dışında hiçbir insan bulunmayacaktır. Medine'ye son olarak, Müzeyne kabilesinden iki çoban, koyunlarına seslenerek girecek, onlar da şehri bomboş, korkunç bir hâlde bulacaktır. Seniyyetü'l-vedâ'a vardıklarında onlar da yüzleri üstüne düşüp öleceklerdir."[1]

Hayber fethedilmeden bir gün önce, "Yarın Hayber, Ali tarafından fethedilecektir." buyurmuştur.[2]

İslâm ümmetine, Allah Teâlâ'nın dünya nimetlerini ve zînetlerini açacağını haber vermiştir.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem minbere oturdu, ashâb-ı kirâm da etrafını alınca şöyle buyurdu:

"Benden sonra size dünya nimetlerinin ve zînetlerinin açılmasından ve onlara gönlünüzü kaptırmanızdan korkuyorum."[3]

İran Kisrâsı ile Bizans Kayseri'nin hazinelerini Müslümanların paylaşacaklarını söylemiştir.

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

"Kayser ölünce, artık başka kayser olmayacaktır. Kisrâ ölünce, artık başka kisrâ olmayacaktır. Canımı kudre-

1. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 5, nr. 1874; Müslim, Hac 498, 499, nr. 1389.
2. Konumuzla ilgili hadis, "Yarın sancağı, Allah'ın kendisinin eliyle fethi nasib edeceği, Allah'ı ve Resûlü'nü seven, Allah'ın ve Resûlü'nün de kendisini sevdiği bir kişiye vereceğim." ifâdesiyle "Resûl-i Ekrem'in Hastaları ve Özürlüleri İyileştirmesi" bahsinde geçmiştir bk. II, 93.
3. Buhârî, Zekât 47, nr. 1465, Cihâd 37, nr. 2842, Rikāk 7, nr. 6427; Müslim, Zekât 121-123, nr. 1051.

tiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, onların hazineleri Allah yolunda dağıtılacaktır."[1] İmâm Şâfiî bu hadisi, "Artık Suriye'de Kayser'in, İran'da Kisrâ'nın hâkimiyeti kalmayacaktır." şeklinde açıklamıştır.

Hadisin söylenmesinin sebebi ise şudur: Ticaretle meşgul olan Mekkeliler İslâmiyet'ten önce Suriye ve Irak'a ticaret seferleri yapıyorlardı. Müslüman olduktan sonra, halkı başka dinlere mensup olan bu ülkelere bir daha gidemeyecekleri endişesine kapıldılar. Peygamber Efendimiz de onlara bu müjdeyi vererek korkularını giderdi. Nitekim bu ülkeler, Hz. Ömer devrinde İslâm topraklarına katıldı.

Allah'ın Resûlü aleyhisselâm, ümmeti arasında savaşların (fitnelerin), saltanat kavgalarının (ihtilâfların) ve bid'at fırkalarının (ehvâ) çıkacağını bildirmiştir.

Bu konudaki pek çok hadisten şunlar zikredilebilir:

"Yararlı işler görmekte acele ediniz. Zira yakın bir gelecekte karanlık geceler gibi birtakım **fitneler** ortalığı kaplayacaktır. O zamanda insan, mü'min olarak sabahlar, kâfir olarak akşamlar; mü'min olarak geceler, kâfir olarak sabahlar. Dinini küçük bir dünyalığa satar."[2]

"Pek yakında Müslümanın en hayırlı malı, dinini **fitnelerden** korumak için yanına alıp dağ başlarına ve otlak yerlere gideceği koyun olacaktır."[3]

"Benden önceki bütün peygamberlerin görevi, ümmetlerini iyi olduğunu bildikleri şeye dâvet etmek, kötü olduğunu bildikleri şeyden de sakındırmaktı. Ümmetinizin huzûr ve sükûnu, önce gelenler zamanındadır.

1. Buhârî, Farzu'l-humüs 8, nr. 3121, Menâkıb 25, nr. 3619, Eymân 3, nr. 6629; Müslim, Fiten , nr. 2919.
2. Müslim, İmân 186, nr. 118; Tirmizî, Fiten 30, nr. 2195, 2197, Zühd 3, nr. 2306. Benzeri bir hadis için bk. İbni Mâce, İkâme 78, nr. 1081.
3. Buhârî, İmân 12, nr. 19, Bed'ü'l-halk 15, nr. 3300, Menâkıb 25, nr. 3600, Rikāk 34, nr. 6495, Fiten 14, nr. 7088.

Daha sonrakilerin başına çeşitli belâlar ve bilmediğiniz kötülükler gelecektir. Öyle fitneler çıkacak ki, bu fitnelerin bir kısmı diğerinden daha hafif olacaktır. Yine öyle fitne ve kargaşa çıkacak ki, onu gören mü'min, işte beni bu mahveder diyecektir. Sonra ortalık sâkinleşecek; arkasından öyle müthiş bir fitne çıkacak ki, mü'min, işte bundan kurtuluş yok, diyecektir."[1]

"Ben sizin dünya hırsıyla birbirinizle kapışmanızdan, birbirinizi katletmenizden ve sizden öncekiler gibi helâk olup gitmenizden korkuyorum."[2]

"Benden sonra sağ kalıp uzunca bir hayat sürenler pek çok **ihtilâflar** görecekler. O zaman sizin üzerinize gerekli olan, benim sünnetime ve Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine sarılmanızdır."[3]

"Birbirinize iyiliği tavsiye edin, kötülükten sakındırın. Ancak cimriliğe boyun eğildiğini; nefsânî arzuların öne çıkarıldığını; dünyanın dine tercih edildiğini; fikir ve kanaat sahiplerinin ilâhî emirleri bırakıp kendi görüşlerini beğendiğini gördüğün zaman, başkalarını bırak, kendi başının çaresine bak ve halkın alt tabakasından uzak dur! O zaman önünüzde öyle günler olacak ki, o günlerde dinin buyruklarına uymak için gösterilecek sabır, tıpkı avuçta kor tutmak gibi zor olacaktır. O günlerde dinin bir buyruğunu yapana, sizden elli kişinin yaptığı ibâdetin sevâbı verilecektir."[4]

Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz Müslümanların kendilerinden önceki ümmetlerin yolunu tutacağını haber vermiştir.

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh diyor ki:

Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz:

1. Müslim, İmâre 46, nr. 1844; Nesâî, Bey'at 25, nr. 4202; İbni Mâce, Fiten 9, nr. 3956.
2. Müslim, Fezâil 31, nr. 2296.
3. Ebû Davûd, Sünnet 5, nr. 4607; Tirmizi, İlim 16, nr. 2676.
4. Ebû Dâvûd, Melâhim 17, nr. 4341; Tirmizî, Tefsîr 5/18, nr. 3058; İbni Mâce, Fiten 21, nr. 4014.

"Elbette siz, daha önceki ümmetlerin yoluna karışı karışına, arşını arşınına uyacaksınız; hattâ onlar keler deliğine girseler, siz de arkalarından oraya girmeye çalışacaksınız." buyurmuştu. Bunun üzerine bizler:

"Yâ Resûlallah! O dediğin ümmetler Yahudiler ile Hıristiyanlar mı?" diye sorduk.

"Onlardan başka kim olacak?" buyurdu.[1]

Ümmetinin 73 fırkaya ayrılacağını, onlardan sadece birinin kurtulacağını belirtmiştir.

Bu konudaki bazı hadisler şöyledir:

"Yahûdîler 71 veya 72 fırkaya ayrıldılar. Hıristiyanlar da 71 veya 72 fırkaya ayrıldılar. Ümmetim ise 73 fırkaya ayrılacaktır."[2]

"Şunu iyi biliniz! Ehl-i kitaptan sizden önce gelenler 72 millete ayrılmışlardır. Şüphesiz bu ümmet 73 fırkaya ayrılacaktır; bunlardan 72'si Cehennem'de, biri Cennet'te olacaktır. O da Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâattir."[3]

Fahr-i Cihân Efendimiz'in geleceğe dâir verdiği diğer haberler şöyledir:

İleride Müslümanlar rahata kavuşacak ve saçaklı halıları (veya yataklarının dış yüzü) olacaktır.

Genç sahâbîsi Câbir ibni Abdillah evlendiği zaman, Peygamber-i Zîşân Efendimiz ona:

"Saçaklı halı (veya yatağınıza dış yüz) aldın mı?" diye sordu. Fakir bir sahâbî olan Câbir:

"Yâ Resûlallah! Biz onu nasıl alalım?" deyince, Nebiyy-i Muhterem Efendimiz:

1. Buhârî, Enbiyâ 50, nr. 3456, İ'tisâm 14, nr. 7320; Müslim, İlim 6, nr. 2669.
2. Ebû Dâvûd, Sünnet 1, nr. 4596; Tirmizî, Îmân, 18, nr. 2640; İbni Mâce, Fiten, 17, nr. 3991; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, II, 332.
3. Ebû Dâvûd, Sünnet 1, 4597; Dârimî, Siyer, 75, nr. 2521; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 102.

"Bu ileride olacaktır." buyurdu.[1]

İleride rahata kavuşacak olan Müslümanlar, sabahleyin kıymetli bir elbise, akşamleyin bir başka elbise giyecekler.

Önlerine yemek tabağının biri konup diğeri kaldırılacak.

Kâbe kumaşla örtüldüğü gibi, onlar da evlerinin duvarlarını böyle şeylerle örtecekler.

Resûl-i Ekrem sözünü şöyle tamamladı:

«وَأَنْتُمُ الْيَوْمَ خَيْرٌ مِنْكُمْ يَوْمَئِذٍ» "Sizin bugünkü durumunuz, o günkü durumunuzdan daha hayırlıdır."

> Bir gün Peygamber Efendimiz, ashâb-ı kirâm ile otururken Mus'ab ibni Umeyr çıkageldi. Üzerinde yamalı bir cübbeden başka bir şey yoktu. Onun bir zamanlar sahip olduğu refah ile o günkü hâlini kıyaslayan Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ağlamaya başladı. Sonra şöyle buyurdu:
>
> "Birinizin sabah bir elbise, akşam bir başka elbise giydiği, önüne bir yemek tabağı konup öteki kaldırıldığı ve evlerinizin duvarları Kâbe gibi örtüldüğü zaman ne yapacaksınız?" Sahâbîler:
>
> "Yâ Resûlallah! O gün, bugünkü hâlimizden daha iyi durumda oluruz. Geçimimiz sağlandığı için de kendimizi ibâdete veririz." deyince Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu:
>
> "Hayır, Sizin bugünkü durumunuz, o günkü durumunuzdan daha hayırlıdır."[2]
>
> Peygamber Efendimiz bu son ifâdesini, bir başka hadisinde:
>
> "Az olup da yeten rızık, çok olup da oyalayandan daha hayırlıdır." diye dile getirmiştir.[3]

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3631, Nikâh 62, nr. 5161; Müslim, Libâs 39, 40, nr. 2083.
2. Tirmizî, Kıyâmet 35, nr. 2476.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 197.

İleride rahata kavuşacak olan Müslümanlar, gurur ve kibirle yürüdüğü, kendilerine Fars ve Rum kızları hizmet ettiği zaman, Allah onları birbirine düşürecek, kötülerini iyilerinin başına musallat edecektir.

> Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:
>
> "Ümmetim kibirli bir edâ ile yürüdüğü, kendilerine kral çocukları, Fâris ve Rûm evlâdı hizmet ettiği zaman, şerlileri hayırlılarının başına musallat edilecektir."[1]
>
> Hz. Ömer ve Hz. Osmân devirlerinde Rûmların elinde bulunan Arap ülkeleri ve Fars diyarı fethedildikten, onların mülk ve serveti ele geçirildikten sonra, İslâm dünyasında kötüler söz sahibi olmaya başlamış, bu kimseler önce Hz. Osmân'ı, daha sonra Hz. Ali'yi şehit etmiş, Emevîler yetmiş yıldan fazla bir süre yönetimi ele geçirmiş, Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi başta olmak üzere pek çok kötülük yapmışlardır.[2]

Müslümanlar Moğollarla (Türklerle), Tatarlarla, Rumlarla savaşacaklardır.

> Peygamber Efendimiz **Müslümanların Moğollarla savaşacakları** konusunda şöyle buyurmuştur:
>
> "Siz Moğollarla (Türklerle) savaşmadan kıyâmet kopmayacaktır. Onlar küçük gözlü, kırmızı yüzlü, yassı burunlu, yüzleri deri üstüne deri kaplanmış gibi etlidir. Siz keçeden yapılma çarık giyen kimselerle savaşmadan kıyâmet kopmayacaktır."[3]
>
> **Tatar** diye tercüme ettiğimiz "Huzr" kelimesi, Kürtler ve Türklerin bir soyu diye de yorumlanmıştır.

Kisrâ ve Fars mülkü yok olacak, artık ne Kisrâ ne de Fars diyarı kalacaktır. Kayser de yok olacak, ondan sonra bir daha kayser kalmayacaktır.

1. Tirmizî, Fiten 74, nr. 2261; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, II, 642-645, nr. 956.
2. Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 680.
3. Buhârî, Cihâd 95, 96, nr. 2927-29, Menâkıb 25, nr. 3587, 3590; Müslim, Fiten 62-66, nr. 2912.

Peygamber Efendimiz o zamanlar Kayser denilen Bizans Kralı ile Kisrâ denilen İran (Fars) Kralı hakkında şöyle buyurmuştur:

"Kayser ölünce, artık başka kayser olmayacaktır. Kisrâ ölünce, artık başka kisrâ olmayacaktır. Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, onların hazineleri Allah yolunda dağıtılacaktır."[1]

Resûl-i Ekrem Efendimiz şunları da bildirmiştir:

Rumların mülkü kaybolmayıp kıyâmete kadar devam edecektir.

İran Kisrâsı Hüsrev Pervîz, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mektubunu aldığı zaman onu yırtıp parçaladığı; Fahr-i Âlem Efendimiz de: "Allah da onun mülkünü paramparça etsin." diye bedduâ ettiği için, hem kendisi hem de mülk ve saltanatı yok olup gitmiş, Bizans Kralı Herakliyüs ise Resûlullah'ın mektubunu alınca saygılı davrandığı için Rûm mülkü devam edegelmiştir.

İnsanların hayırlıları birbiri ardından göçüp gidecektir.

Sevgili Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın sâlih kulları birbiri ardından âhirete göçer; geride arpa ve hurmanın döküntüleri gibi değersiz kimseler kalır. Allah Teâlâ da onlara hiçbir önem vermez."[2]

Zaman yaklaşacak, ilim ortadan kalkacak, fitneler çıkacak, kargaşa başlayacaktır.

"Zamanın yaklaşması" ifâdesini âlimler gece ile gündüzün eşit olması şeklinde anlamışlardır. Nitekim Peygamber Efendimiz:

"Kıyâmet öncesi günlerde gece ile gündüz bir olacaktır." buyurmuştur.[3]

1. Buhârî, Farzu'l-humüs 8, nr. 3121, Menâkıb 25, nr. 3619, Eymân 3, nr. 6629; Müslim, Fiten 77, nr. 2919.
2. Buhârî, Megâzî 35, nr. 4156, Rikâk 9, nr. 6434; Dârimî, Rikâk 11, nr. 2722.
3. Buhârî, İstiskâ 27, nr. 1036, Fiten 25, nr 7121.

Bir başka hadisinde de: "Kıyâmet yaklaşınca zaman kısalır; o kadar ki bir sene bir ay, bir ay bir hafta, bir hafta bir gün, bir gün de bir saat gibi olur." buyurmuştur.[1]

İlmin ortadan kalkacağını haber veren Peygamber Efendimiz, bunun nasıl olacağını şöyle ifâde buyurmuştur:

"Allah Teâlâ **ilmi, kullarının kalbinden silerek değil, âlimlerin ruhlarını alarak** ortadan kaldıracaktır. Artık hiçbir âlim kalmayınca, halk birtakım câhilleri başa geçirecektir. Bunlara soru sorulacak, onlar da ilimleri olmadığı hâlde fetvâ vermeye kalkacak, böylece hem kendileri sapacak hem de halkı saptıracaklardır."[2]

Fitnelerin çıkacağını bildiren Allah'ın Elçisi, bu konunun baş tarafında görüldüğü üzere, şöyle buyurmuştur:

"Yararlı işler görmekte acele ediniz. Zira **yakın bir gelecekte** karanlık geceler gibi birtakım **fitneler** ortalığı kaplayacaktır. O zamanda insan, mü'min olarak sabahlar, kâfir olarak akşamlar; mü'min olarak geceler, kâfir olarak sabahlar. Dinini küçük bir dünyalığa satar."[3]

Bir defasında Peygamber Efendimiz: "Zaman yaklaşacak, ilim kalkacak, fitneler ortaya çıkacak, insanlar cimrileşecek ve kargaşa artacak." buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm "Kargaşa (herc) nedir?" diye sorunca da, kargaşanın adam öldürmek olduğunu söyledi.[4]

Ve Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle buyurdu: «وَيْلٌ لِلْعَرَبِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْتَرَبَ» "Yaklaşan şerden dolayı vay Arapların hâline!"

Cahş kızı Zeyneb annemizin anlattığına göre, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, korkudan titreyerek onun yanına girdi ve:

1. Tirmizî, Zühd 24, nr. 2332; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 537, VI, 454, 459.
2. Buhârî, İlim 35, nr. 100; Müslim, İlim 13, nr. 2673.
3. Müslim, Îmân 186, nr. 118; Tirmizî, Fiten 30, nr. 2195, 2197, Zühd 3, nr. 2306. Benzeri bir hadis için bk. İbni Mâce, İkâme 78, nr. 1081.
4. Buhârî, İlim 24, nr. 84; Müslim, İlim 11, nr. 2672.

"Allah'tan başka ilah yoktur. Yaklaşan şerden dolayı vay Arab'ın hâline! Bugün Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinden şu kadar yer açıldı." buyurdu ve baş parmağı ile şehadet parmağını birleştirerek halka yaptı. Bunun üzerine ben:

"Ey Allah'ın Resûlü! İçimizde iyiler de olduğu hâlde helâk olur muyuz?" dedim. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem :

"Kötülük ve günahlar çoğaldığı vakit, evet." buyurdu.[1]

Yeryüzü Peygamber aleyhisselâmın önünde dürülüp katlandığı, doğusuyla batısıyla her taraf kendisine gösterildiği için, ümmetinin mülk ve saltanatı, önünde dürülüp katlanan yerlere kadar elbette varacaktı.[2] Nitekim öyle olmuş, Muhammed ümmeti, hiçbir ümmete nasip olmadığı şekilde, doğuda Hind topraklarından, batıda ise daha ötesinde yerleşim yeri bulunmayan Tanca denizine (Atlas Okyanusuna) kadar olan yerleri idaresi altına almış, başka milletler güney ve kuzeyde bu kadar geniş topraklara hâkim olamamıştır.

Nebiyy-i Muhterem Efendimiz şöyle de buyurdu:

«لَا يَزَالُ أَهْلُ الْغَرْبِ ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ» "Garp ehli, kıyâmete kadar haktan ayrılmayacaktır."[3]

Hadis âlimi Ali bin Medînî[4] (v. 234/848) bu hadisle Araplar'ın kastedildiğini, zira "garb" kelimesinin büyük kova anlamına geldiğini ve büyük kovayla sulama işini Arapların yaptığını söylemektedir. Bazı âlimler ise "garb ehli" sözünün "Mağrib ehli" demek olduğunu söylemiş, nitekim aynı hadisin bir başka rivâyetinde "garb" kelimesi yerine "Mağrib" kelimesi geçmiştir.[5]

1. Buhârî, Enbiyâ 7, nr. 3346, Fiten 4, 28, nr. 7059, 7135; Müslim, Fiten 1, nr. 2880.
2. Resûl-i Ekrem bu konuda şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ benim için yeryüzünü önümde dürüp katladı da, doğusuyla batısıyla her tarafını gördüm. Ümmetimin mülk ve saltanatı önümde katlanan yerlere kadar varacaktır." (Müslim, Fiten 19, 2889).
3. Müslim, İmâre 177, nr. 1925.
4. İbnü'l-Medînî diye de bilinen Ali bin Medînî, hadis ilimlerinin hepsinde söz sahibi olan büyük bir âlim ve İmâm Buhârî'nin hocasıdır. Buhârî *es-Sahîh*'ini tamamlayınca ona sunmuş, tasvibini aldıktan sonra eserini okutmaya başlamış ve "Kendimi, İbnü'l-Medînî dışında hiçbir kimsenin yanında küçük hissetmedim." demiştir.
5. Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkâ), XII, 304, nr. 35130.

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin[1] (v. 86/705) rivâyet ettiği bir başka hadise göre ise, Resûlullah Efendimiz:

«لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ، قَاهِرِينَ لِعَدُوِّهِمْ، حَتَّى يَأْتِيَهُمْ أَمْرُ اللهِ وَهُمْ كَذَلِكَ، قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ وَأَيْنَ هُمْ؟ قَالَ: بِبَيْتِ الْمَقْدِسِ»

"Ümmetimden bir grup, haktan hiç ayrılmayacak, düşmanlarını yenecek ve kıyâmet kopana kadar da hep böyle kalacaklardır." buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm:

"Yâ Resûlallah! Onlar nerede yaşayacaktır?" diye sorunca da:

"Kudüs'te." buyurdu.[2]

Emevî İdaresi

Peygamber aleyhisselâm:

Ümeyyeoğulları'nın melik ve emir olacağını haber verdi.

Hz. Hasan, Muâviye bin Ebî Süfyân'a bîat edince, adamın biri ona:

"Ey mü'minlerin yüzünü kara çıkaran adam!" diyerek bu davranışının doğru olmadığını hatırlatmak istemişti. Hz. Hasan da ona kendisini kınamamasını söyledi. Gerekçesini de şöyle açıkladı:

Resûlullah Efendimiz rüyâsında, kendi minberi üzerinde Emevîleri görünce üzüldü; bunun üzerine ona Cennet'te kendisine Kevser'in verileceğini bildiren Kevser sûresi indirildi. Ardından da: "Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi'nin ne olduğunu bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır" diye başlayan Kadir sûresi nâzil oldu. Böylece Resûl-i Ekrem'e:

"Ey Muhammed! Kadir Gecesi, senden sonra Ümeyyeoğulları'nın saltanat süreceği bin aydan daha hayırlıdır." denmiş olduğunu belirtti.

Hadisi rivâyet edenlerden Kâsım ibni Fazl şöyle demiştir:

1. Ebû Ümâme Suday ibni Aclân el-Bâhilî hakkında bilgi için bk. I, 287.
2. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 288.

"Biz, Emevîlerin saltanat süresini hesap ettik, bunun ne bir gün fazla ne de bir gün eksik olmak üzere tam bin ay olduğunu gördük."[1]

Muâviye bin Ebî Süfyân'ın valiliğinden söz ederek ona tavsiyede bulundu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz ona şöyle buyurmuştur:

"Muâviye! Eğer yönetime gelirsen, Allah'tan kork ve âdil davran."[2]

Bir başka rivâyete göre de:

"Muâviye! Yönetime gelirsen insanlara iyi davran!" buyurmuştur.[3]

Ayrıca Emevîlerin beytülmâli yerli yerince değil, keyiflerince harcayacaklarını bildirdi.

Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Falanoğulları (bazı rivâyetlerde Hakemoğulları veya Ebü'l-Âs oğulları) otuz kişiye (*Müsned*'de böyle, diğerlerinde ise "otuza" ulaştığında beytülmâli yerli yerince değil, keyiflerince harcayacaklar; Allah'ın dinine, sünnete uymayan davranışlar sokacaklar ve Allah'ın kullarını köle gibi kullanacaklardır."[4]

Bir başka hadisinde Abbâsîlerin siyah sancaklarla yönetime geleceklerini[5] ve Emevî yönetiminden çok daha fazla bir süre işbaşında kalacaklarını haber verdi.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh, Ümeyyeoğulları'ndan biri bir yıl yönetimde kalırsa, Abbâsoğulları'nın iki yıl

1. Tirmizî, Tefsîr 97/1. nr. 3350.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 101.
3. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 207; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), V, 343-344; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 401.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 80; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 384, XI, 402.
5. Zayıf olduğu belirtilen bir hadiste Peygamber aleyhisselâmın şöyle buyurduğu rivâyet edilmektedir: "Horasan taraflarından siyah bayrakların geldiğini gördüğünüzde, onu karşılayınız. Çünkü orada Allah'ın halifesi Mehdî vardır." (Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 277. Ayrıca bk. İbni Mâce, Fiten 34).

yönetimde kalacağını söylemiş, bir soru üzerine de bunu Resûl-i Ekrem'den duyduğunu belirtmiştir.[1]

Resûl-i Ekrem Efendimiz ayrıca;

Mehdî'nin çıkacağını söylemiştir.

Dört *Sünen*'in her birinde Mehdî hakkında hadisler vardır. Bu konudaki rivâyetleri bir arada görmek için bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 313-318. [Mehdî'-ye dâir *Sünen-i Ebî Dâvûd*'da müstakil bir kitap (35. kitap), *Sünen-i İbni Mâce*'de «Bâbu hurûci'l-Mehdî» adlı bir bab (Fiten 34) vardır]

Bu konudaki sahîh hadislerden biri şöyledir: "Mehdî, benim neslimdendir; alm geniş, burnu incedir. Dünya zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, o adâletle dolduracak ve yedi yıl hüküm sürecektir."[2]

Ehl-i beyt'inin başına gelecek olayları, onların öldürülüp sürgün edileceğini haber vermiştir.

Resûl-i Ekrem'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmektedir: "Biz, Allah Teâlâ'nın kendileri için âhireti dünyaya tercih ettiği bir âileyiz. Benden sonra Ehl-i beyt'imin başına çeşitli belâlar gelecek, yurtlarından kovulup sürgün edileceklerdir."[3]

Hz. Ali'yi Sevenler, Sevmeyenler

Resûlullah Efendimiz, Hz. Ali'nin öldürüleceğini ve onun başının kanıyla sakalı boyanacak olan kimsenin, Hâricîlerin en kötüsü olduğunu söylemiştir.

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), VI, 33, nr. 5711; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), IV, 312, nr. 2521. Bu hadis de zayıftır. Bu rivâyetten Abbâsî Halifelerinin, Emevî Halifelerinden kat kat fazla olacağı anlaşılmaktadır (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], IV, 165). Nitekim Emevî Halifelerinin sayısı 14, Abbâsî Halifelerinin sayısı ise 37'dir.
2. Ebû Dâvûd, Mehdî 8; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 291, III, 17.
3. İbni Mâce, Fiten 34.

Hz. Ali der ki: Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bana: «Geçmiş milletlerin en şakîsi kimdir?» diye sordu. Ben de: «Sâlih peygamberin devesini kesen adam.» dedim. «Doğru söyledin. Peki, daha sonra gelenlerin en şakîsi kimdir?» deyince, «Bilmiyorum, Yâ Resûlallah!» dedim. «O, senin şurana vuracak olandır.» buyurarak eliyle başını gösterdi.[1] Bir başka rivâyete göre de, Hz. Ali'ye şakağını göstererek "Şurana bir darbe, burana da bir darbe vuracaklar. Başından akan kan, sakalını boyayacak. Semûd kavminin en şakîsi, Hz. Sâlih'in devesini öldüren kimse olduğu gibi, sana bunu yapan da onların (Hâricîlerin) en fenasıdır." buyurdu.[2] Hz. Ali'yi şehid eden İbni Mülcem bir Hâricî idi. Sıffîn Savaşı'nda (37/658) Hz. Ali'nin yanında savaştı, fakat Hakem Vak'ası'ndan sonra diğer Hâricîler gibi o da Hz. Ali'ye karşı cephe aldı. Yeryüzünde fesat çıkardığı düşüncesiyle Hz. Ali'yi öldürmeye karar verdi ve onu başından yaraladı. Hz. Ali de iki gün sonra şehit oldu.

Hz. Ali'yi sevenlerin Cennet'e, ona düşman olanların Cehennem'e gireceğini, böylece onun insanları Cennetlikler ve Cehennemlikler diye ikiye ayırmış olacağını ifâde etmiştir.

Buna göre Hâricîler[3] ve Nâsıbîler[4] ile Râfızîlerden[5] bir grup, Hz. Ali'ye düşmanlık besleyen kimselerdir. Onlar bir yandan Hz. Ali taraftarı olduklarını iddia etmişler; öte yandan, hem Hakem Olayı'nda, hem de Resûl-i

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 377-378, nr. 485; ayrıca bk. I, 430-431, nr. 569; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 136-137.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), I, 106, nr. 173.
3. Sıffîn Savaşı'nda Muâviye'nin ordusu yenilmek üzere iken, Amr ibni Âs, Mushaf sayfalarını mızraklara taktırdı ve her iki taraf da Kur'an'ı hakem kabul etsin, dedi. Hz. Ali, sahâbeden Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi, Muâviye de yine bir sahâbî olan Amr ibni Âs'ı hakem seçti. Bu olaya «Hakem Vak'ası» denir. Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer alan bazı kimseler, hakem teklifini kabul ettiği için Hz. Ali'yi ağır bir şekilde suçladılar, «O artık kâfir oldu.» dediler ve ondan ayrıldılar. İşte bu isyancılara «Hz. Ali'den uzaklaşan, yönetime karşı ayaklanarak cemaatten çıkan» anlamında Hâricîler denmiştir.
4. "Nâsıbe" kin ve düşmanlık besleyenler demek olup, Hz. Ali'ye düşmanlık besleyenler Nâsıbîler (Nevâsıb) diye anılmıştır.
5. Râfızîler hakkında bilgi için bk. II, 176.

Ekrem'den sonra, "Hilâfet Ali'nin hakkıydı, ama hakkını aramadığı için kâfir oldu." demişlerdir.

Hz. Osmân'ın ve Hz. Ömer'in Şehâdeti

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

"Osmân, Kur'ân-ı Kerîm okurken öldürülecektir." buyurmuş,[1] "belki de Allah Teâlâ'nın ona bir gömlek (halifelik) giydireceğini, ama fitnecilerin bu gömleği çıkarmak isteyeceğini" söylemiş[2] ve "öldürüldüğü sırada kanının, Kur'an'ın 'Allah seni koruyup onların hakkından gelecektir' (Bakara 2/137) âyetinin üzerine damlayacağını bildirmiştir.[3]

Peygamber aleyhisselâm, Hz. Ömer yaşadığı sürece fitnelerin ortaya çıkmayacağını haber vermiştir.

> Hz. Ömer halife olduğu yıllarda, yanındaki sahâbîlere, Resûl-i Ekrem'in "deniz dalgası gibi dalgalanacak fitneler"den söz ettiği sırada onun yanında hanginiz vardı? diye sordu. Huzeyfe İbnü'l-Yemân orada kendisinin bulunduğunu söyledi ve Hz. Ömer'e:
>
> "Ey mü'minlerin Emîri! O fitneden sana zarar gelmeyecektir; çünkü seninle o fitne arasında kapalı bir kapı vardır." dedi. Hz. Ömer ona:
>
> "O kapı kırılacak mı, açılacak mı?" diye sorunca, Hz. Huzeyfe:
>
> "Açılmayacak, kırılacak" dedi. O zaman Hz. Ömer:

1. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ileride çıkacak bir fitneden söz etmiş ve Hz. Osmân'ı göstererek "Bu, o fitnede mazlûm olarak öldürülecektir." buyurmuştur (Tirmizî, Menâkıb 18, nr. 3708. Hz. Osmân'ın şehit edilmesiyle ilgili hadisler için bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, 89-99).
2. Hz. Âişe'nin rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem, Hz. Osmân'a: "Osmân! Belki de Allah sana bir gömlek (halifelik) giydirecektir. Eğer o gömleği çıkarmanı isterlerse, onlar istiyor diye sakın çıkarma." buyurmuş ve bu emrini üç defa tekrarlamıştır (Tirmizî, Menâkıb 18, nr. 3705; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 149).
3. Bu rivâyet Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 110, nr. 4555'dedir. Her ne kadar Zehebî bu rivâyetin mevzû olduğunu söylemişse de, Aliyyü'l-Kârî onun başka bir rivâyet ile nakledildiğini söylemiştir (*Şerhu'ş-Şifâ*, I, 686).

"Öyleyse bir daha hiç kapanmayacak" dedi. Huzeyfe de:

"Evet, öyle olacak." diye onu doğruladı. Daha sonra Huzeyfe'ye:

"Ömer o kapının kim olduğunu biliyor muydu?" diye sorduklarında da kesinlikle bildiğini söyledi. Yine bir soru üzerine Huzeyfe, bu kapının Hz. Ömer olduğunu belirtti.[1]

Sahâbe Arasındaki Savaşlar

Cennet'le müjdelenen on kişiden biri olan Zübeyr ibni Avvâm'ın (v. 36/657) Hz. Ali ile (haksız yere) savaşacağını söylemiştir.

Zübeyr ibni Avvâm, Cemel Savaşı'nda, halasının oğlu Hz. Ali ile savaşmak üzere Hz. Âişe'nin yanında yer almıştı. Hz. Ali ona:

"Zübeyr! Allah aşkına söyle, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sana "Haksız olarak benimle savaşacağını söylediğini duymuş muydun?" diye sorunca, Zübeyr duyduğunu, fakat o ana kadar hatırlamadığını söyledi; hatırlayınca da savaşı terketti.[2]

Yine Sevgili Efendimiz, hanımlarından birine Hav'eb köpeklerinin havlayacağını bildirmiş, onun etrafında yer alan birçok insanın öldürüleceğini,[3] eşinin de ölümle yüzyüze geldikten sonra kurtulacağını haber vermiştir. Nitekim Basra'ya gitmek üzere yola koyulan Hz. Âişe'ye, sözü geçen köpekler havlamıştır.

Hz. Âişe, Hz. Ali halife seçildikten sonra, içinde ona karşı herhangi bir kırgınlık olmadığı hâlde, Hz. Osmân'ın katillerinin cezâlandırılması ve Müslümanlar

1. Buhârî, Mevâkîtü's-salât 4, nr. 525, Zekât 23, nr. 1435, Savm 3, nr. 1825, Menâkıb 25, nr. 3586, Fiten 17, nr. 7095; Müslim, Îmân 231, nr. 144.
2. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 30, nr. 666; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 413, nr. 5576; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 235. Yukarıda parantez içinde zikrettiğimiz "haksız yere" ifâdesi *Şifâ-i Şerîf*'in bazı nüshalarında yoktur.
3. Cemel Vak'ası diye anılan bu savaşta 30.000 kişinin öldüğü söylenmektedir.

arasındaki fitnenin sona erdirilmesi arzusuyla yola çıktı. Bir gece Basra yakınlarında bulundukları sırada, havlayan köpek sesleri duydu ve nerede bulunduklarını sordu. "Hav'eb" cevabını alınca, hemen Resûlullah Efendimiz'in sözünü hatırladı. Allah'ın Elçisi bir gün hanımlarıyla otururken:

"İçinizden birine Hav'eb köpekleri havladığı zaman hâli nice olacak" buyurmuştu.[1] Hz. Âişe, hemen Medine'ye geri dönmek istediğini söyledi. Fakat bazıları oranın Hav'eb olmadığını söyleyerek onu rahatlattı. Zübeyr ibni Avvâm ve diğerleri de:

"Belki Allah senin sâyende insanların arasını düzeltecektir." diyerek onu yola devam etmeye iknâ ettiler. Hz. Ali ile savaştılar ve Cemel Vak'ası diye tarihe geçecek olan bu savaşı kaybettiler (36/656).[2]

Fahr-i Kâinât Efendimiz, Ammâr ibni Yâsir'i (v. 37/657) âsî bir topluluğun öldüreceğini haber vermiş ve onu Muâviye taraftarları öldürmüştür.

Peygamber Efendimiz, Hendek Savaşı'ndan önce hendeği kazmaya başladığında yüzündeki teri silerken şöyle buyurmuştu:

"Sümeyye'nin oğluna yazık oldu. Ammâr! Seni âsî bir topluluk öldürecek."[3] Nitekim öyle olmuş, Ammâr, Hz. Ali ile Muâviye arasında yapılan Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer almış, onu Muâviye taraftarları öldürmüştür. Ammâr'ın öldürülmesi üzerine bu hadis hatırlanmış ve Muâviye ordusunda büyük bir karışıklık meydana gelmiştir.

Şifâ-i Şerîf şârihi Şihâbüddîn el-Hafâcî bu olayı şöyle değerlendirmiştir: "Bu hadis Hz. Ali'nin haklı ol-

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 52, 97; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I, 846-855, nr. 474.
2. Hz. Âişe'nin bu savaşta ölümle yüzyüze geldikten sonra kurtulacağı rivâyeti için bk. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VII, 538.
3. Müslim, Fiten 70-73, nr. 2915-2916.

duğunu, Hz. Osmân'ın katillerini karşı tarafa teslim etmemekle doğru bir ictihâdda bulunduğunu, Muâviye radıyallahu anhın da ictihâdında hatâ ettiğini göstermektedir."[1]

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni'z-Zübeyr'e:

"Senin insanlara yapacağın şeylerden dolayı vay onların hâline! İnsanların sana yapacağı şeylerden dolayı vay senin hâline!" buyurmuştur.

"Peygamber Efendimiz'in Temizliği, Teninin Güzel Kokusu, Teri ve Kanı" bahsinde geçtiği üzere bk. I, 171. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hacamat yaptırırken (kan aldırırken) yanına gelen Abdullah ibni'z-Zübeyr'e, alınan kanı vererek onu kimsenin görmeyeceği bir yere dökmesini söylemiş, Abdullah ise dışarı çıktıktan sonra kanı içmiş, Cebrâil aleyhisselâm da bu durumu Resûl-i Ekrem'e haber vermişti. Abdullah, kanı ne yaptığını soran Peygamber aleyhisselâma:

"Onu kimsenin göremeyeceğinden emin olduğum bir yere koydum." deyince, Allah'ın Resûlü:

"Herhâlde onu içtin. Onu içmeni sana kim söyledi?" diyerek yukarıdaki sözü söylemişti.[2] Allah'ın Sevgili Elçisi bu sözüyle, içtiği Peygamber kanından dolayı Abdullah ibni'z-Zübeyr'in vücûdunun son derece dayanıklı olacağına, böylece düşmanlarına (Emevî vâlisi Haccâc-ı Zâlim'e ve ordusuna) uzun süre direneceğine, bunun sonucu olarak da, kendi yanında yer alanlar ile karşısında yer alanlar arasında çetin savaşlar meydana geleceğine işaret buyurmuştu.

Peygamberler Sultanı Efendimiz, Müslümanlarla birlikte yiğitçe savaşan Kuzmân hakkında:

"O, Cehennemliktir!" buyurmuş, nitekim Kuzmân intihar etmiştir.

1. *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), IV, 171.
2. İbni Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî* (Cevâbire), I, 414; Dârekutnî, *es-Sünen* (Yemânî), I, 228; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 638, nr. 6343. Zehebî, *Telhîsu'l-Müstedrek*'te bu rivâyet hakkında görüş bildirmemiştir.

Hayber Savaşı'nda Müslümanlarla birlikte Yahudilere karşı kahramanca savaşan Kuzmân adında biri vardı. Sahâbîler, Peygamber Efendimiz'e, Kuzmân'ın kimseyle ölçülemeyecek derecede yiğitçe savaştığını söyleyince, onun münâfıklardan olduğunu bilen Allah'ın Elçisi, Kuzmân'ın Cehennemlik olduğunu söyledi. Ashâb-ı kirâm bunu duyunca pek şaşırdılar ve ne söyleyeceklerini bilemediler. Huzaa kabilesine mensup bir sahâbî, onun bütün hareketlerini takip edeceğini söyledi ve ertesi gün Kuzmân'la birlikte savaş meydanına çıktı ve yanından hiç ayrılmadı. O gün Kuzmân ağır bir yara aldı, fakat yaranın acısına dayanamadı. Kılıcının kabzasını yere, ucunu da iki memesinin arasına koyarak kılıcın üstüne yüklendi ve intihar etti. Huzâalı Müslüman Resûl-i Ekrem Efendimiz'in huzûruna gelerek:

"Ey Allah'ın Elçisi! Şehâdet ederim ki, sen Allah'ın Resûlüsün!" dedi. Peygamber Efendimiz neden böyle söylediğini sorunca, olup bitenleri aynen anlattı. O zaman Resûlullah Efendimiz şöyle buyurdu:

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, görünüşte Cennetliklerin yapacağı hayırlı işleri yapar, hâlbuki o Cehennemliktir. Yine insanlardan öyleleri vardır ki, görünüşte Cehennemliklerin yaptığı kötü işleri yapar, hâlbuki o Cennetliktir."[1]

Kim Ateşte Ölecek?

Bir defasında, aralarında Ebû Hüreyre (v. 58/678), Semüre bin Cündeb (v. 60/680) ve Huzeyfe ibnü'l-Yemân (v. 36/656) hazretlerinin de bulunduğu bir topluluğa:

"İçinizde en geriye kalan ateşte ölecektir." buyurmuştu.[2] Onun için bu sahâbîler içlerinden kimin ölüp kimin kaldığını sorup dururlardı. İç-

1. Buhârî, Cihâd 77, nr. 2898, Megāzî 38, nr. 4202, 4207, Kader 5, nr. 6607; Müslim, Îmân 179, nr. 112.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, VII, 177, nr. 6748.

lerinde en son ölen Semüre oldu. Oldukça yaşlanmış, aklî melekelerini kaybetmişti. Semüre, rahatsızlığı dolayısıyla ısınmak için kaynattığı suyun içine düşerek vefât etti.

> Semüre, aşırı soğuklar yüzünden bir hastalığa yakalanmıştı. Ona bu hastalıktan kurtulması için kaynamakta olan bir kazan suyun üzerinde oturması tavsiye edildi. Semüre, kaynar suyla dolu kazana oturmaya çalışırken, kazanın içine düşerek vefât etti.

Meleklerin Yıkadığı Şehid

Peygamber Efendimiz, Hanzaletü'l-gasîl hakkında:

"Onun durumunu hanımına sorun. Çünkü ben onu meleklerin yıkadığını gördüm." buyurmuştu. Hanzale'nin hâlini hanımına sorduklarında:

"O evden cünüp olarak çıkmış, yıkanmaya fırsat bulamamıştı." dedi.[1] Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anh:

"Hanzale şehid düşünce, başından suların damladığını gördük." demiştir.[2]

Resûlullah Efendimiz, geleceğe yönelik olarak verdiği haberlerden birinde:

"Halifelik Kureyş kabilesindedir." buyurmuştur.[3] Bir diğer hadisinde ise:

"Dinî vazifelerini yaptıkları ve adâleti uyguladıkları sürece bu hilâfet işi Kureyş'te bulunacaktır." demiştir.[4]

---

1. Hanzale bin Ebû Âmir (v. 3/625), Uhud Gazvesi'nden bir gün önce evlenmişti. Ertesi sabah Resûl-i Ekrem'in Mekkeli müşriklerle savaşmaya gittiğini duyunca, boy abdesti almaya fırsat bulamadan orduya katıldı ve savaşta şehid düştü. Onu meleklerin yıkadığını Peygamber Efendimiz'den öğrenen Müslümanlar, kendisine meleklerin yıkadığı kimse anlamında "gasîlü'l-melâike" lakabını verdiler (İbni Hibbân, *es-Sahîh* [Arnaût], XV, 495-496, nr. 7025).
2. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 486, nr. 419
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* IV, 185. *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyet şöyledir:
"İnsanlardan iki kişi kaldığı sürece bu iş (halifelik), Kureyş'te devam edecektir." (Buhârî, Menâkıb 2, nr. 3501, Ahkâm 2, nr. 7140; Müslim, İmâre 4, nr. 1820).
4. Buhârî, Menâkıb 2, nr. 3501, Ahkâm 2, 7140. Hilâfetin daha sonraki durumuyla ilgili bir başka hadis için bk. II, 169

"Yalancı" Kim, "Kan Döken Zâlim" Kim?

Resûl-i Ekrem Efendimiz bir başka hadîs-i şerîfinde:

"Sakîf kabilesinde bir yalancı, bir de haksız yere kan döken zâlim çıkacaktır." buyurmuş;[1] âlimler de yalancının Muhtâr es-Sakafî (v. 67/687),[2] haksız yere kan döken zâlimin ise Haccâc[3] olduğunu söylemişlerdir.

Fahr-i Cihân Efendimiz Allah Teâlâ'nın, Müseylimetülkezzâb'ı helâk edeceğini de bildirmiştir.

> Abdullah ibni Abbâs'ın anlattığına göre, kendi kabilesi olan Benî Hanîfe'den kalabalık bir heyetle Medine'ye gelen Müseylime:
>
> "Şâyet Muhammed kendisinden sonra beni yerine geçirirse ona uyarım." demişti. Bunu duyan Peygamber Efendimiz, elinde bir hurma dalı olduğu hâlde, kavminin arasında bulunan Müseylime'nin karşısına gelip durdu ve ona:
>
> "Sana peygamberlikten bir pay vermek şöyle dursun, elimdeki şu hurma dalını istesen, sana onu bile vermem. Sen de, Allah'ın senin hakkında takdir ettiği şeyden bir fazlasını yapamazsın. Eğer sen bana ve Hakk'a sırt çevirirsen, Allah seni muhakkak helâk eder. Ve sen, kesinlikle öyle sanıyorum ki, bana rüyâda gösterilen o kötü kişisin." buyurdu ve dönüp gitti.

1. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 229, nr. 2545; Tirmizî, Fiten 44, nr. 2220, Menâkıb 73, nr. 3944.
2. Muhtâr es-Sakafî, devletin yönetimini ele geçirmeyi düşünen hırslı bir adamdı. Önce Abdullah ibni'z-Zübeyr'e bîat etti; ondan umduğu yakınlığı göremeyince yanından ayrıldı. Hz. Hüseyin'in intikamını alacağını ileri sürerek etrafına Şîîleri ve Arap olmayan Müslümanları topladı. Hz. Hüseyin'in kardeşi Muhammed el-Hanefiyye adına hareket ettiğini, onun vekili olduğunu iddia etti. Ve 61 yılında (685) Emevî yönetimine karşı ayaklandı. Hz. Hüseyin'in öldürülmesinde rolü olanları ortadan kaldırdı. Kimi zaman Hâricî, kimi zaman Şîî olarak ortaya çıkan bu yalancı, bütün bunlarla da yetinmeyerek kendisine Cebrâil'in vahiy getirdiğini iddia etti. Onu 67 (687) yılında Abdullah ibni'z-Zübeyr'in Basra vâlisi olan kardeşi Mus'ab ibni'z-Zübeyr öldürdü.
3. Emevî vâlisi Haccâc'ın, aralarında büyük âlimlerin de bulunduğu 120.000 insanı haksız yere öldürdüğü belirtilmektedir (Tirmizî, Fiten 44, nr. 2220).

Peygamber aleyhisselâm, ashâbına bu rüyâsını şöyle anlatmıştır:

Rüyâmda, iki kolumda iki altın bilezik gördüm. Bunlar kadınların süs eşyası olduğu için üzüldüm. Bana bu bileziklere üflememi söylediler. Onlara üfleyince, ikisi de uçup gitti. Ben bu rüyâyı, benden sonra ortaya çıkacak iki yalancıya yordum. Bunlardan biri Esved-i Ansî, diğeri de Müseylime'dir.[1]

Bir başka hadisinde, vefâtından sonra kendisine Ehl-i beyt'inden ilk olarak kızı Hz. Fâtıma'nın kavuşacağını söylemiştir.

Hz. Âişe bu olayı şöyle anlatmıştır:

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin hanımları onun yanında otururlarken, Fâtıma tıpkı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gibi yürüyerek çıkageldi. Resûl-i Ekrem onu görünce sevindi ve "merhaba kızım" diyerek sağ veya sol yanına oturttu. Sonra Fâtıma'nın kulağına bir şeyler fısıldadı. Fâtıma yüksek sesle ağlamaya başladı. Peygamber Efendimiz onun aşırı üzüntüsünü görünce kulağına bir şey daha fısıldadı. Bu defa Fâtıma güldü. Ben Fâtıma'ya:

"Hanımları yanındayken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sadece sana bir sır verdi; sen de ağladın", dedim ve Resûlullah kalkıp gidince, ona: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sana ne söyledi?" diye sordum. Fâtıma:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sırrını kimseye söyleyemem." dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefât edince de:

"Senin üzerindeki analık hakkıma dayanarak Resûlullah'ın sana verdiği sırrı bana söylemeni istiyorum." dedim. Fâtıma:

"Şimdi olabilir." dedi ve şunları söyledi: "Resûl-i Ekrem

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3620; Müslim, Rü'yâ 21, nr. 2273.

kulağıma ilk defa bir şey söylediğinde, Cebrâil'in nâzil olan Kur'an âyetlerini baştan sona okumak üzere her yıl bir -veya iki- defa geldiğini, fakat bu yıl aynı maksatla iki defa geldiğini söyledi ve 'Ecelimin yaklaştığını anlıyorum; Allah'a karşı saygıda kusur etme ve sabırlı ol! Benim senden önce gitmem ne iyi!' buyurdu. Bunun üzerine gördüğün gibi çok ağladım. Benim çok üzüldüğümü görünce, kulağıma tekrar bir şeyler fısıldayarak: 'Fâtıma! Mü'min hanımların -veya bu ümmetin kadınlarının- hanımefendisi olmak istemez misin?" buyurdu. O zaman da gördüğün gibi güldüm."[1]

Sevgili Efendimiz bazı kimselerin dinden döneceklerini söyleyerek ashâbını uyarmıştır.

Fahr-i Kâinât Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Ümmetimden bazı kabileler müşriklere katılmadıkça, ümmetimden bazı kabileler de putlara tapmadıkça kıyâmet kopmayacaktır."[2]

Nasıl Bir Yönetim Gelecek?

Hilâfetin kendisinden sonra otuz sene daha süreceğini, ardından saltanata dönüşeceğini bildirmiş; Hz. Hasan'ın (altı aylık) hilâfetiyle birlikte bu otuz yıllık süre tamamlanmıştır.

Peygamberler Sultanı Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Peygamberin sünnetine uygun halifelik otuz yıl sürecektir. Sonra Allah Teâlâ saltanatı getirecektir (veya mülküne dilediğini getirecektir).[3] Bu hadisin diğer bir rivâyeti şöyledir:

"Halifelik ümmetimde otuz senedir."[4]

1. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3623-3626, Megâzî, 83, nr. 4433, İsti'zân 43, nr. 6285-6286; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 97-99, nr. 2450.
2. Ebû Dâvûd, Fiten 1, nr. 4252; Tirmizî, Fiten 32, nr. 2219; İbni Mâce, Fiten 9, nr. 3952.
3. Ebû Dâvûd, Sünnet 8, nr. 4646; Tirmizî, Fiten 48, nr. 2226; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* V, 220.
4. Tirmizî, Fiten 48.

Gerçekten de öyle olmuş, otuz yıldan sonra saltanat, yâni bir tür padişahlık dönemi başlayıp devam etmiştir.

Resûlullah Efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

"Bu milletin yönetimi önce peygamberlik ve rahmet olarak ortaya çıktı. Sonra yine rahmet ve hilâfet olarak devam edecek. Ardından rahmet ve şefkatten uzak, sıkıntı veren bir saltanata dönüşecek, daha sonra da Allah'a itâatten çıkma, zulüm ve fesat dönemi gelecek."[1]

Peygamber aleyhisselâm, Üveysü'l-Karanî'nin (Veysel Karânî'nin) durumunu da haber vermiştir.

Peygamber Efendimiz Üveys'in, "tâbiîn neslinin en hayırlısı olduğunu" bildirmiştir.[2]

Hz. Ömer, Yemen'den gelenlere:

"Aranızda Üveys ibni Âmir var mı?" diye sorardı. Sonunda Üveys'i buldu ve onunla şöyle konuştu:

"Murad kabilesinin Karen kolundan mısın?"

"Evet."

"Sende alaca hastalığı vardı. Hastalığın geçti, ancak bir dirhem büyüklüğünde bir yerde emâresi kaldı, öyle mi?"

"Evet."

"Annen hayatta mı?"

"Evet."

"Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken işittim: 'Üveys İbni Âmir size Yemenli destek bölükleri içinde gelecektir. Kendisi Murad kabilesinin Karen kolundandır. Alaca hastalığına tutulmuşsa da iyileşmiştir. Sadece bir dirhem miktarı bir yerde emâresi kalmıştır. Onun bir annesi vardır, ona son derece iyi

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 177-178, nr. 873; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 189-190.
2. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 224, nr. 2542.

bakar. O, bir şeyin olması için Allah'a duâ etse, Allah onun duâsını kabul eder. Senin için mağfiret dilemesini temin edebilirsen, fırsatı kaçırma, bunu yap!' Şimdi benim için istiğfâr ediver." dedi. Üveys de Hz. Ömer için istiğfâr etti. Daha sonra Hz. Ömer:

"Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu. O:

"Kûfe'ye" dedi. Ömer:

"Senin için Kûfe vâlisine bir mektup yazayım mı?" dedi. O:

"Fakir fukara arasında olmayı tercih ederim." diye cevap verdi. Aradan bir yıl geçtikten sonra Kûfe eşrâfından bir kişi hacca gitti. Ömer radıyallahu anha rastladı. Ömer, kendisine Üveys'i sordu. O da:

"Ben buraya gelirken o, tamtakır denecek yıkık-dökük bir evde oturmakta idi." dedi. Hz. Ömer ona, Peygamber Efendimiz'in Üveys hakkındaki sözlerini anlattı. O Kûfeli adam hac dönüşü Üveys'e uğrayıp:

"Benim için mağfiret dile!" diye ricâda bulundu. Üveys:

"Sen, güzel mübârek bir yolculuktan yeni geldin. Benim için sen duâ et!" dedi. Adam, duâ isteğinde ısrar edince Üveys:

"Sen, Ömerle mi karşılaştın?" dedi. Adam:

"Evet." dedi. Bunun üzerine Üveys, o kişi için af ve bağışlanma dileğinde bulundu. Bu olay üzerine halk Üveys'in kim olduğunu anladı. O da başını alıp gitti ve Kûfe'yi terk etti.[1]

Namazı, kılınması gereken vaktinden daha sonraya bırakan yöneticiler geleceğini bildirmiştir.

Bir gün Peygamber Efendimiz, Ebû Zer el-Gıfârî'ye

1. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 225, nr. 2542.

"Namazı vaktinde kılmayacak yöneticiler iş başına geçtiği zaman hâlin nice olacak?" buyurunca Ebû Zer:

"Yâ Resûlallah! O zaman ne yapmamı emredersin?" diye sordu. Resûl-i Ekrem de:

"Sen namazı vaktinde kıl. Eğer onlarla birlikte olduğun zaman namaz kılınırsa bir daha kıl. Çünkü bu, senin için nâfile olur." buyurdu.[1]

Hayırsız Nesiller

Nebiyy-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Ümmetimde peygamber olduğunu iddia eden otuz tane yalancı çıkacak, bunların dördü kadın olacaktır."

Peygamberlik iddiâsıyla otuz yalancı çıkacağına dâir pek çok rivâyet bulunmaktadır. Bunlardan dördünün kadın olacağını ifâde eden rivâyet şöyledir:

"Ümmetimin arasında yirmi yedi yalancı ve deccâl çıkacak, bunların dördü kadın olacaktır."[2]

Fahr-i Âlem Efendimiz geleceğe dâir diğer hadislerinde de şöyle buyurmuştur:

"Peygamber olduğunu ileri süren otuz tane yalancı deccâl çıkacak, onlardan biri asıl yalancı deccâldir.[3] Bunların hepsi de Allah ve Resûlü adına yalan söyleyecektir."

Bu konudaki rivâyetlerden bazıları şöyledir:

"Otuz kadar yalancı deccâl çıkmadan kıyâmet kopmayacaktır. Onların hepsi de Allah'ın Resûlü olduğunu ileri sürecektir."[4]

1. Müslim, Mesâcid 238, nr. 648; Ebû Dâvûd, Salât 10, nr. 431. Ayrıca bk. Müslim, Mesâcid 26, nr. 534.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 396.
3. Peygamber Efendimiz gerçek deccâlin, kıyâmet kopacağı zaman çıkacağını, Hz. İsâ tarafından öldürüleceğini haber vermiş, onun ne gibi hârikulâde gösteriler yapacağını bildirmiş ve bir gözünün kör olduğunu söylemiştir (Bk. Müslim, Fiten 110, nr. 2937; *Riyâzü's-sâlihîn*, nr. 1812.)
4. Buhârî, Fiten 25, nr. 7121; Müslim, Fiten 84, nr. 2923.

"Otuz tane yalancı deccâl çıkana kadar kıyâmet kopmayacaktır. Onların hepsi de Allah ve Resûlü adına yalan söyleyecektir."[1]

Deccâllerin; "Allah" adına yalan söylemeleri, "Beni Allah, peygamber olarak gönderdi" demeleridir. "Resûlü" adına yalan söylemeleri ise, muhtemelen: "Bana melek vahiy getirdi" demeleridir. Buna göre "Resûlü" kelimesiyle melek kastedilmiştir.

"Pek yakında aranızda Arap olmayanların sayısı çoğalacak, onlar yönetimi ele geçirecek ve sizi öldüreceklerdir."[2]

"Kahtânoğullarından bir adam çıkıp da halkı asâsıyla (zorlamadan, kolaylıkla) yönetmedikçe kıyâmet kopmayacaktır."

Araplar, Adnânîler ve Kahtânîler olmak üzere iki ana kola ayrılır. Kureyş kabilesi Adnânîlere, Evs ve Hazreç kabileleri de Kahtânîlere mensuptur. Hadîs-i şerîf, Kahtânoğullarından çıkacak zâlim bir yöneticinin halkı, koyun güder gibi kolayca idare edeceğini, halkın da son derece âciz ve zayıf olacağını haber vermektedir.[3]

«خَيْرُكُمْ قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ يَأْتِي بَعْدَ ذَلِكَ قَوْمٌ يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلَا يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمُ السِّمَنُ»

"Sizin hayırlılarınız, benim zamanımda yaşayanlardır. Sonra onların ardından gelenler, sonra da onları izleyenlerdir. Daha sonra öyle bir topluluk gelir ki, kendilerinden şâhitlik istenmediği hâlde şâhitlik yaparlar; hiyânet ederler de kendilerine güvenilmez; bir adakta bulunurlar, fakat yerine getirmezler; onlarda şişmanlık baş gösterir."

Peygamber Efendimiz bu hadisinde, Kur'ân-ı Kerîm'in ve hadîs-i şerîflerin daha sonraki nesillere aktarılmasın-

1. Ebû Dâvûd, Melâhim 16, nr. 4334.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 11, 17, 21, 22.
3. Bu hadis için bk. Buhârî, Menâkıb 7, nr. 3517, Fiten 23, nr. 7117; Müslim, Fiten 60, nr. 2910.

da büyük hizmet görmüş olan üç kutlu nesli, yâni **sahâbe, tâbiîn ve tebe-i tâbîn** nesillerini övmektedir. Çünkü onlar, yaşadıkları devirdeki fitnelere ve kargaşaya rağmen, dinimizin daha sonraki nesillere sapasağlam ulaşmasında büyük hizmetler ifâ etmişlerdir. Peygamberler Sultanı Efendimiz, onlardan sonra gelecek nesillerde bozulmanın başlayacağını ve işaret edilen kötü özelliklerin onlarda görülmeye başlayacağını haber vermiştir. Kendilerinden şâhitlik istenmediği hâlde şâhitlik yapacağı söylenenler; görmediği ve bilmediği bir konuda, istenmediği hâlde yalancı şâhitlik yapacak olanlardır. Bu hadiste; kendilerinden istenmese bile, gerçeğin ortaya çıkması için şâhitlik yapacak olanlar yerilmemekte, hattâ hadislerde buna teşvik edilmektedir. Hadisimizde, elinde olmadan şişmanlayanlar değil, yemeye aşırı derecede düşkün olan müsrifler kötülenmektedir.[1]

«لَا يَأْتِي زَمَانٌ إِلَّا وَالَّذِي بَعْدَهُ شَرٌّ مِنْهُ» «Her gelen gün, geçmiş günden daha kötü olacaktır.»

Tâbiîn neslinden Zübeyr ibni Adî, bir defasında bazı arkadaşlarıyla birlikte Enes ibni Mâlik radıyallahu anhı ziyârete gitmişti. Ona Haccâc'ın zulmünden şikâyet ettiler. Bunun üzerine Hz. Enes onlara şunu söyledi:

"Rabbinize kavuşana kadar sabredin; zira her gelen gün, geçmiş günden daha kötü olacaktır. Ben bunu Peygamberimiz'den duydum."[2]

«هَلَاكُ أُمَّتِي عَلَى يَدَيْ أُغَيْلِمَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ» "Ümmetimin helâki, Kureyş kabilesinden birkaç çocukcağızın elindedir." Bu hadisi rivâyet eden Ebû Hüreyre daha sonra şöyle demiştir: "İsteseydim, onların adını size, 'falan oğulları ve falan oğulları' diye sayardım."

Ebû Hüreyre; 60 (679) yılı başlarında meydana gelecek fitnelerden, ehliyetsiz kişilerin idareyi ele geçirmesin-

1. Bu hadis için bk. Buhârî, Şehâdât 9, nr. 2652, Fezâilu ashâbi'n-Nebî 1, nr. 3659, Rikāk 7, nr. 6427; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 214, nr. 2535.
2. Buhârî, Fiten 6, nr. 7068.

den Allah'a sığınmıştır. Nitekim bu tarihte, Muâviye'nin veliaht tâyin ettiği oğlu Yezîd saltanat makamına geçmiş ve pek çok kötülük yapmıştır. Bu da Ebû Hüreyre hazretlerinin, fitnelere dâir bazı rivâyetleri Peygamber Efendimiz'den bizzat duyduğunu göstermektedir. Nitekim onun:

"Resûlullah'tan iki kap dolusu ilim öğrendim, bunlardan birini açıkladım. Eğer diğerini de açıklasaydım boynum kesilirdi."[1] demesi de bunu göstermektedir.[2]

Peygamber Efendimiz, ileride **Kaderiyye** fırkasının yani kaderi inkâr eden kimselerin ortaya çıkacağını da haber vermiştir.

Kaderiyye, kadere inananlar değil, tam aksine kaderi inkâr edenlerdir.[3] Şu hadis, Kaderiyye'nin Peygamber diliyle kötülendiğini göstermektedir: "Kaderiyye fırkası bu ümmetin Mecûsîleridir. Eğer onlar hastalanırsa ziyâretlerine gitmeyin; ölürlerse cenâzelerine katılmayın."[4] Peygamber Efendimiz'in Kaderiyye fırkasını "Bu ümmetin Mecûsîleri" diye nitelemesinin sebebi şu olmalıdır: Mecûsîler, nûr ve zulmet tanrısı diye iki tanrı kabul ederler. İyilikleri nûr tanrısının (Yezdan), kötülükleri de zulmet tanrısının (Ehrimen) yarattığını ileri sürerler. Bu ikili taksim Kaderiyye fırkasında da vardır. Onlar da aynı şekilde iyilikleri (hayrı) Allah'ın, kötülükleri (şerri) insanın yaptığını kabul eder ve böylece insanın kendi fiillerini yarattığını iddia ederler (Kul, fiilinin hâlıkıdır, derler). Sorumluluk doğuran fiillerin insan iradesiyle gerçekleştiğini, bunda Allah'ın bir rolü olmadığını söylerler.

Râfızîlerin çıkacağını da söylemiştir.

1. Buhârî, İlim 42, nr. 120.
2. Hadis için bk. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3605, Fiten 4, nr. 7058; Müslim, Fiten 74, nr. 2917.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 86.
4. Ebû Dâvûd, Sünnet 16, nr. 4691; İbni Mâce, Mukaddime 10, nr. 92; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* V, 406-407.

Râfızîlere, "bir fikir veya gruptan ayrılanlar" anlamında "Râfıza" denmiştir. Çünkü onlar Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'i meşrû halife kabul edenlerden, diğer bir söyleyişle "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat"ten ayrılmışlar, Resûlullah'ın bu iki seçkin halifesinin hilâfetine karşı çıkmışlardır. Râfızîler, Hz. Ali'yi Resûl-i Ekrem'den sonra ilk imâm kabul etmişler ve ilk üç halifenin hilâfetini kabul etmemişlerdir. Râfızî ifâdesini, Şîa içinden muhtelif gruplar birbiri hakkında kullanmıştır.

Râfıza aleyhindeki hadislerden bazıları şöyledir:

"Âhir zamanda, Râfıza adlı bir topluluk çıkacak ve İslâm'ı terkedecektir."[1]

"Âhir zamanda, kendilerine Râfıza (Râfızîler) denen bir topluluk çıkacak, Müslüman olduklarını ileri sürdükleri hâlde, onların Müslümanlıkla hiçbir ilgisi bulunmayacaktır. Onlarla savaşınız, çünkü onlar müşriktir."[2]

Bu ümmetin sonradan gelen mensuplarının, öncekilere sövüp sayacağını bildirmiştir.

Peygamber Efendimiz, ümmetinde on beş kötü davranış görüldüğünde, onların başlarına belâlar geleceğini bildirmiş, bu kötü davranışlar arasında: emânetin gözetilmemesi, zekâtın verilmemesi, annelere saygısızlık, babalara haksızlık edilmesi, bir toplumu en kötülerinin yönetmesi, bir kimseye şerrinden korkulduğu için saygı gösterilmesini zikretmiş ve sonuncu olarak "bu ümmetin sonradan gelenlerinin, öncekilere sövüp saymasını" ilâve etmiştir.[3] Râfızîlerin ashâb-ı kirâma sövdüğü, Emevîler devrinde, Cuma hutbeleri okunurken minberde Hz. Ali'ye hakaret edildiği târihî birer gerçektir.

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 103; İbni Ebî Âsım, *es-Sünne* (Elbânî), II, 460, nr. 978; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 22.
2. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), IV, 459, nr. 2586; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 22.
3. Tirmizî, Fiten 28, nr. 2210, 2211.

Ensâr Hakkındaki Tavsiyesi

Peygamber aleyhisselam Efendimiz, Ensâr'ın zamanla azalacağını, yemeğin içindeki tuz gibi kalacağını haber vermiştir. Öyle de olmuş, işleri gittikçe dağılıp bozulmuş, Medine'de Ensâr'dan bir topluluk kalmamıştır.

Peygamber Efendimiz'in, "Medine'de Ensâr'ın zamanla azalacağını, yemeğin içindeki tuz gibi kalacağını" haber vermesiyle ilgili hadîs-i şerîf şöyledir: Hz. Ebû Bekir ile Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin hayatının son günlerinde, Medineli Müslümanların gruplar halinde oturup ağlaştığını gördüler. Onlara:

"Niçin ağlıyorsunuz?" diye sordular. Onlar da:

"Resûl-i Ekrem'in bizimle oturup sohbet ettiği günleri anıp ağlıyoruz." dediler. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Abbâs veya ikisinden biri, Resûl-i Ekrem'in huzûruna girip gördüklerini anlattı. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi sırtına büyücek bir ridâ aldı, başına da boz bir sarık sarıp minbere çıktı; o günden sonra bir daha da minbere çıkamadı. Allah Teâlâ'ya hamd ü senâ etti, sonra:

"Ey insanlar! Şöyle yakına geliniz." diye söze başladı. Sahâbîler onun etrafında toplanınca şunları söyledi: "Size, Ensâr'a iyi davranmanızı vasiyet ediyorum. Onlar benim sırdaşlarım, güvenilir arkadaşlarımdır. Onlar beni himâye edeceklerine söz verdiler ve sözlerini tuttular. Artık geriye hakettikleri Cennet'e ve Cennet'teki derecelerine nâil olmaları kalmıştır. Zamanla Medine'de başka insanlar çoğalacak, Ensâr günden güne azalıp yemeğin içindeki tuz kadar kalacak. Muhammed ümmetinden her kim, insana fayda veya zarar verecek bir yöneticiliğe geçerse, Ensâr'dan iyilik edenlerin iyiliğini kabul etsin, kötülük edenleri de bağışlasın."[1]

1. Buhârî, Cum'a 29, nr. 927, Menâkıb 25, nr. 3628, Menâkıbü'l-ensâr 11, nr. 3800; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 176, nr. 2510.

Yine Resûl-i Ekrem Efendimiz kendisinin vefâtından sonra başkalarının Ensâr'a tercih edileceğini söylemiştir.

> Peygamber Efendimiz, Ensâr'a hitâben yaptığı bir konuşmada şöyle buyurmuştur:
>
> "Hiç şüphesiz, benden sonra, aşırı derecede adam kayırma olayları göreceksiniz. Allah'a ve Havuz başında Resûlullah'a kavuşuncaya kadar sabrediniz."[1]

Hayırsız Kimseler

Fahr-i Âlem Efendimiz bir başka hadisinde ise Hâricîlerin durumundan, özelliklerinden bahsetmiş, içlerindeki kusurlu bir adamdan söz etmiş ve Hâricîlerin alâmetlerinden birinin saçlarını kestirmek olduğunu bildirmiştir.

> * Kādî İyâz, Peygamber Efendimiz'in bir hadîs-i şerîfinde Hâricîlerin durumundan ve özelliklerinden bahsettiğini ve onların içindeki kusurlu bir adamdan söz ettiğini belirtti. Bu olay şöyle oldu:
>
> Bir defasında Fahr-i Kâinât Efendimiz, Yemenden gelen bir ganimeti, kalplerini İslâm'a ısındırmak istediği bazı kimselere (müellefe-i kulûba) vermiş, fakat orada bulunan bazı kimseler kendilerine bir şey verilmediği için itiraz etmiş, hattâ **gür sakallı, elmacık kemikleri çıkık, gözleri çukur, alnı yüksek ve başı tıraşlı** biri (Zülhuvaysıra): "Allah'tan kork yâ Muhammed!" diye seslenmiş, Hâlid ibni Velîd, bazı rivâyetlere göre Hz. Ömer onu öldürmek için izin istemiş, fakat Rahmet Peygamberi Efendimiz buna izin vermeyip şöyle buyurmuştu:
>
> "Bu adamın soyundan güzel sesle Kur'an okuyan kimseler gelecek. Fakat okudukları Kur'an onların gırtlaklarından ileri geçmeyecek. Onlar Müslümanları öldürüp, puta tapanlara dokunmayacaklar. Onlar okun avı delip

1. Buhârî, Farzu'l-humüs 19, nr. 3147; Müslim, Zekât 132, nr. 1059.

geçtiği gibi dinden çıkacaklar. Eğer onlara yetişseydim, kendilerini Âd kavminin tepelendiği gibi tepelerdim!"[1]

* Peygamber Efendimiz'in: "Eğer o öldürülseydi, ümmetimden iki kişi bile ihtilâfa düşmezdi." dediği **"içlerindeki kusurlu bir adam"**, Nâfi' adında bir fesatçıydı. Eli son derece küçük olup kadın memesini andırdığı, başında da meme çıkıntısı gibi bir çıkıntı bulunduğu için kendisine "küçük memeli Nâfi" derlerdi. Hakem Olayı'ndan sonra bu adam Hâricîlerle birlikte Nehrevân'a gitti. Onu Nehrevân Savaşı'nda Hz. Ali katletti.[2]

Koyun çobanlarının halkın yöneticisi olacağını; yalın ayak, baldırı çıplak birtakım önemsiz kişilerin birbiriyle bina yarışına girişeceğini, câriyelerin de kendi efendilerini doğuracağını haber vermiştir.

Bu ifâde, Cibrîl hadisi diye bilinen hadîs-i şerîfte geçmektedir. Bir gün Cebrâil aleyhisselâm insan kıyafetine girerek Peygamber Efendimiz'in yanma geldi ve ona "imân , İslâm, ihsân" hakkında sorular sordu. Ardından kıyâmetin ne zaman kopacağını suâl etti. Allah'ın Elçisi:

"Bu konuda kendisine sorulan, sorandan daha fazla bilgiye sahip değildir." buyurduktan sonra kıyâmetin alâmetlerinden üçünü söyledi:

Kıyâmet yaklaştığında, toplumda önemli bir yeri bulunmayanların, bu rivâyete göre **"koyun çobanlarının"**; başka rivâyetlere göre "deve çobanlarının" hem yönetici hem de servet sahibi olacağını, "Benim evim seninkinden daha iyi" diye birbiriyle bina yarışına gireceğini haber verdi. Dolayısıyla o devirde ilim adamlarına ve toplumda önemli yeri bulunan kişilere değer verilmeyeceği de anlaşılmış oldu.

1. Müslim, Zekât 143, 144, nr. 1064. Ayrıca bk. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3610, Edeb 95, nr. 6163.
2. Ebû Dâvûd, Sünnet 27, 28, nr. 4770; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 91, nr. 90.

Hadîs-i şerîfteki **"Câriyelerin kendi efendilerini doğuracağı"** ifâdesi ise, farklı şekillerde anlaşılmıştır. Bunlardan birine göre çocuklar annelerine karşı saygısızlık edecek ve onlara köle gibi davranacaktır.

Câriyenin dünyaya getirdiği çocuğun, babasının yerine geçmesi olayı tarihte çokça görülmüş, câriyelerden doğan birçok padişah çocuğu, babalarının saltanatını devralmıştır.

Bu hadis, kıyâmetten önce câriyelerin çoğalacağına da işaret etmekte, câriyelerin alınıp satılarak el değiştireceğini, hattâ sonunda, (Allah korusun), kendi doğurduğu çocuğun câriyesi olup onunla ilişkide bulunacağını hâtıra getirmektedir.[1]

Kureyş müşriklerinin ve Hendek Savaşı'nda Müslümanlara saldırmak üzere bir araya gelen diğer kâfirlerin, bir daha ebediyen Müslümanlara saldıramayacağını, aksine Müslümanların onlara savaş açacağını belirtmiştir.

Peygamber Efendimiz bu sözü, daha Hendek Savaşı'nın yapıldığı günlerde söylemiştir.[2]

Fetihler, Başarılar

Allah'ın Resûlü, bir hadisinde, Kudüs'ün fethinden sonra (salgın hastalıktan) birçok insanın hayatını kaybedeceği iki büyük ölüm hâdisesinden söz etmiştir.

Bu toplu ölüm (tâûn, vebâ) hâdiselerinden ilki, Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde, hicrî 18'de (639) Kudüs'ün 33 km. kuzeybatısında bulunan Amvâs'ta meydana gelmiştir. Suriye orduları başkumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrâh, Muâz ibni Cebel, Fazl ibni Abbâs gibi tanınmış sahâbîler başta olmak üzere "Amvâs Tâûnu" diye bilinen

1. Bu hadis için bk. Buhârî, Îmân 37, nr. 50, Tefsîr 31/2, nr. 4777; Müslim, Îmân 2, 5, 7, nr. 8-10.
2. Buhârî, Megâzî 29, nr. 4109, 4110.

bu vebâ salgınında, üç gün içinde 70.000 (veya 25.000) kişi hayatını kaybetmiştir.

Bu bahsin baş tarafında Kudüs'ün fethinden söz edilirken, ashâb-ı kirâmdan Avf ibni Mâlik'in Tebük Gazvesi'nde Resûl-i Ekrem'in çadırına girip onunla sohbet ederken Allah'ın Elçisi'nin ona, kıyâmet kopmadan önce altı şeyin meydana geleceğini haber verdiğini ve bu arada "koyun kırımı gibi sizi yakalayacak bir vebâ salgını olacak" buyurduğunu görmüştük bk. II, 146.[1]

Basra şehrinin kurulacağını haber vermiştir.

Basra şehrinin kurulacağına dâir hadis şöyledir: Resûl-i Ekrem Efendimiz, Enes ibni Mâlik'e şöyle buyurmuştur: "Enes! İnsanlar birtakım şehirler kuracaklar. Bunlardan biri de Basra (Busayra)dır. Eğer oraya yolun düşerse veya oraya girersen, tuzlu yerlerden, iskelesinden, çarşısından ve yöneticilerinin kapısından uzak dur; kenar bölgelerine gir. Çünkü orada yer çöküntüsü, taş yağması ve deprem olacaktır. Bir topluluk akşam yatacak, sabah maymun ve domuz şeklinde kalkacaktır." buyurmuştur.[2]

Basra, Hz. Ömer döneminde, 16 (637) yılında, ilk Müslümanlardan ve Hz. Ömer'in kumandanlarından olan sahâbî Utbe bin Gazvân tarafından kurulmuştur.

Padişahların tahtlarına kuruldukları gibi, ümmetinin de gemilere binerek Allah yolunda gazâya çıkacaklarını bildirmiştir.

Olayı bize anlatan Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın haber verdiğine göre, Peygamber Efendimiz zaman zaman Enes'in teyzesi ve Medineli sahâbîlerin önde gelenlerinden Ubâde bin Sâmit radıyallahu anhın eşi olan Ümmü

1. Hadis için bk. Buhârî, Cizye 15, nr. 3176; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 174, V, 228, VI, 25, 27.
2. Ebû Dâvûd, Melâhim 10, nr. 4307; Elbânî, *Sahîhu Süneni Ebî Dâvûd*, III, 27, nr. 4307.

Harâm'ı ziyârete giderdi. Ümmü Harâm ile Resûl-i Ekrem arasında bir süt akrabalığı da vardı. Peygamberler Sultanı yine bir gün Ümmü Harâm'ın ziyâretine gitmiş, Ümmü Harâm da Efendimiz'e yemek ikrâm etmiş ve mübârek başını taramıştı. Resûlullah Efendimiz orada bir süre uyuduktan sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Harâm, Fahr-i Cihân Efendimiz'in neye güldüğünü sorunca Efendimiz:

"Rüyâmda bana ümmetimden bazı yiğitlerin padişahların tahtlarına kuruldukları gibi, gemilere binerek Allah yolunda deniz savaşma gittikleri gösterildi de ona gülüyorum." buyurdu. Ümmü Harâm:

"Yâ Resûlallah! Beni de o savaşçılardan kılması için Allah'a duâ buyursanız." dedi. Efendimiz de duâ buyurdu. Sonra Resûl-i Ekrem başını tekrar yastığa koyup bir süre daha uyudu.

Sonra yine gülümseyerek uyandı. Ümmü Harâm yine neye güldüğünü sorunca, bu defâ da rüyâsında ümmetinden bazı yiğitlerin padişahların tahtlarına kuruldukları gibi, Allah yolunda savaşmak üzere kara vasıtalarıyla İstanbul'a (Kostantiniyye) gittiklerinin kendisine gösterildiğini söyledi. Ümmü Harâm, kendisini İstanbul gazilerinden kılması için Allah'a duâ etmesini isteyince, Peygamber Efendimiz:

"Hayır, sen önceki deniz gazilerindensin." buyurdu.

Ümmü Harâm ilk Kıbrıs Seferi'ne katıldı. Adaya çıkıldığı sırada bindirildiği katırdan düşerek şehid oldu.[1]

Müslümanların ilk deniz seferi olan Kıbrıs Seferi Hz. Osmân'ın hilâfetinde, Suriye Vâlisi Muâviye bin Ebî Süfyân'ın kumandasında, hicretin 28. yılında (m. 649) yapıldı ve bu sefere Ümmü Harâm'ın kocası Ubâde bin Sâmit gibi birçok tanınmış sahâbî de katıldı. Ümmü

1. Buhârî, Cihâd 3, nr. 2788, 2789, 8, nr. 2799, 2800; Müslim, Cihâd 160 , nr. 1912.

Harâm'ın kabri Kıbrıs'ta olup, (Larnaka yakınında) türbesinin etrafında teşekkül eden külliye, bugün **Hala Sultan Tekkesi** adıyla bilinmektedir.

Bir hadisinde ise: "Din, Süreyyâ (Ülker) yıldızına asılı da olsa, Fâris oğullarından (İranlılardan) birçok yiğit elbette yine de onu elde eder." buyurmuştur.

Hadîs-i şerîfin *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyetine göre Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle demiştir: Bir defasında biz Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanında otururken, ona Cuma sûresi nâzil oldu.

Fahr-i Cihân Efendimiz: "Allah o peygamberi, henüz bunlara katılmamış, ama daha sonra katılacak olan başkalarına da göndermiştir."[1] âyetini okuyunca, sahâbîler, sözü edilen bu kimselerin kimler olduğunu sordular. Peygamber-i Zîşân Efendimiz cevap vermeyince, soruyu soran kimse sorusunu üç kere tekrarladı. O sırada aramızda Selmân-ı Fârisî de bulunuyordu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elini onun üzerine koydu ve şöyle buyurdu:

"Şunlardan (Arap olmayan milletlerden) öyle yiğitler vardır ki, imân Süreyyâ yıldızının yanında olsa bile, muhakkak ona ulaşırlar."[2]

Hadîs-i şerîf, sahâbe neslinden sonra İslâm dinine girerek bu yüce dine hizmet eden ve Acem diye bilinen diğer bütün milletleri kapsamaktadır.

Kötülerin Âkıbetini Haber Verdi

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı seferlerden birinde şiddetli bir rüzgâr esti. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü:

"Bu rüzgâr, bir münafığın ölümü dolayısıyla böyle esti." buyurdu. Seferden Medine'ye döndüklerinde, gerçekten de öyle olduğunu gördüler.

1. Cuma 62/3.
2. Buhârî, Tefsîr 62/1, nr. 4897; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 230, 231, nr. 2546.

> Câbir ibni Abdillah'ın naklettiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir seferden dönüyordu. Medine'ye yaklaştıklarında, atlıyı atından düşürecek derecede şiddetli bir rüzgâr esti. Peygamber Efendimiz de: "Bu rüzgâr bir münâfığın ölümü dolayısıyla esti." buyurdu. Medine'ye geldikleri zaman, büyük münâfıklardan birinin öldüğünü öğrendiler.[1]

Bir gün Peygamber Efendimiz, yanında oturan sahâbîlerine:

"İçinizden birinin azı dişi, Cehennem'de Uhud dağından daha büyük olacaktır." buyurdu. Ebû Hüreyre radıyallahu anh dedi ki:

O gün orada bulunanların hepsi öldü, geriye bir ben, bir de başka bir adam kaldık. O adam da Yemâme Savaşı'nda dinden dönmüş (mürted) olarak öldü.

> Peygamber Efendimiz bir hadisinde: "Kâfirin azı dişi Uhud dağı kadar büyük olacaktır." buyurmuştu.[2]
>
> Bir defasında Müseylimetülkezzâb'ın kabilesi Benî Hanîfe'ye mensup Reccâl ibni Unfüve, Ebû Hüreyre ve yine ashâb-ı kirâmdan Furât ibni Hayyân birlikte oturuyorlardı. Peygamber Efendimiz onlara:
>
> "İçinizden birinin dişi Cehennem'de, Uhud dağından daha büyük olacaktır." buyurdu. Ebû Hüreyre ile Furât bu haberi hatırladıkça korkarlardı. Bir gün Reccâl ibni Unfüve'nin birtakım insanlarla birlikte irtidât edip (dinden dönüp) Müseylimetülkezzâb'a katıldığını duyunca, söz konusu adamın kendileri olmadığını anlayıp şükür secdesine kapandılar.[3]

Hayber Savaşı'nda Yahudilerden ganimet olarak alınan incilerden biri, ganimet taksim edilmeden çalınmıştı. Peygamber Efendimiz inciyi kimin çaldığını söyledi ve çalınan inci o adamın eşyaları arasında bulundu.

1. Müslim, Münâfikîn 15, nr. 2782.
2. Müslim, Cennet 44, nr. 2904.
3. Süheylî, *er-Ravzu'l-ünüf*, VII, 443; ayrıca bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IV, 283, nr. 4434.

Hayber Savaşı'nın yapıldığı gün, sahâbîlerden biri vefât etti. Peygamber Efendimize bu durumu haber verdiklerinde, Fahr-i Kâinât Efendimiz ashâb-ı kirâma o zâtın cenâze namazını kılmalarını söyledi. Kendisinin ise onun namazına katılmayacağını bildirdi. Sahâbîler meselenin esasını bilmedikleri için buna hayret ettiler. İşte o zaman durumu açıklama ihtiyacını duyan Resûl-i Ekrem Efendimiz: "Onun namazını kılmayacağım; çünkü arkadaşınız, Allah yolunda yapılan bu savaşta elde edilen ganimet malından çalmıştır." buyurdu. Sahâbîler, onun eşyasının arasında, iki dirhem bile etmeyen basit bir inci buldular."[1]

Yine Resûl-i Ekrem, bir ganimet malı olan hırkayı kimin çaldığını söylemiş ve hırkanın nerede olduğunu haber vermişti.

Hayber Savaşı'nda bir hayli eşya, yiyecek ve giyecek ele geçmişti. Peygamber Efendimiz'in Mid'am adlı bir kölesi vardı. Hayber'den çıkıp Vâdilkurâ denen yere gelince Mid'am'a serseri bir ok isabet etti ve öldü. Orada bulunanlar:

"Ona Cennet mübârek olsun!" diye konuşmaya başlayınca Peygamberler Sultanı:

"Hayır, Muhammed'in canını kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Hayber Savaşı'nda taksim edilmeyen ganimetlerden aldığı hırka, onun üzerinde alev alev yanmaktadır." buyurdu. Bunu duyan herkesi bir korku sardı. Bir adam, tıpkı Mid'am gibi, taksim edilmeyen ganimetten aldığı bir veya iki ayakkabı bağını getirince, Peygamber aleyhisselâm: "Ateşten bir (veya iki) ayakkabı bağı" buyurdu.[2]

Peygamber Efendimiz, devesi kaybolduğunda, devenin nerede bulunduğunu ve yularının ağaca nasıl takıldığını bir bir anlatmıştı.

1. Ebû Dâvûd, Cihâd 133, nr. 2710; İbni Mâce, Cihâd 34, nr. 2848.
2. Buhârî, Megâzî 38, nr. 4234, Eymân 33, nr. 6707; Müslim, Îmân 183, nr. 115.

Tebük Seferi'ne giderken yolda Fahr-i Âlem Efendimiz'in devesi kayboldu. Sahâbîlerden bazıları deveyi aramaya gittiler. Ashâb-ı kirâmdan Umâre bin Hazm el-Ensârî'nin kâfilesinde, Benî Kaynukâ Yahudilerinden Zeyd ibni Lusayt adlı münâfık da vardı. Bu münâfık Resûlullah'm devesinin kaybolduğunu duyunca:

"Hem peygamber olduğunu söylüyor; size göklerden haber veriyor; hem de devesinin nerede olduğunu bilmiyor. Bu ne iştir!" dedi. O bu sözleri sarfederken Umâre bin Hazm, Efendimiz'in yanında bulunuyordu. Tam o sırada Resûl-i Kibriyâ Efendimiz şöyle buyurdu:

"Şimdi bir adam 'Muhammed hem peygamber olduğunu söylüyor; size göklerden haber veriyor; hem de devesinin nerede olduğunu bilmiyor.' dedi. Ben, sadece Allah tarafından bana bildirilen şeyleri bilirim. Allah Teâlâ bana devenin nerede olduğunu şu anda bildirdi. Deve falan vâdide, yuları bir ağaca takılıp kalmış vaziyette duruyor. Gidip onu bana getirin." Bazı sahâbîler hemen koşup gittiler. Deveyi Resûlullah Efendimiz'in tarif ettiği şekilde bulup getirdiler.

Sonra Umâre bin Hazm, kâfilesine döndü ve:

"Biraz önce çok acâip bir şey oldu." diyerek Peygamber Efendimiz'den duyduklarını anlattı. Oradakilerden biri ona Zeyd ibni Lusayt'ı gösterdi ve:

"O lâfı sen gelmeden biraz önce bu sarfetti." dedi. Büyük bir öfkeye kapılan Umâre, kalkıp Zeyd'in boğazına yapıştı: "Kâfilemde bir musibet herif varmış da benim haberim yokmuş. Defol, git, bre Allah düşmanı! Bundan sonra benim yanımda aslâ barınamazsın!" diye onu kovdu.[1]

1. Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* (Mu'tasım), s. 121; İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), II, 174.

Resûl-i Ekrem Efendimiz ashâb-ı kirâmdan Hâtıb ibni Ebî Beltea'nın (v. 30/650), Mekkelilere hitâben yazdığı ve Resûlullah'ın Mekke fethine hazırlandığını bildirdiği mektubu da ashâbına haber vermişti.

> Resûl-i Muhterem Efendimiz, Mekke'nin Fethi'ne hazırlanacağını, az sayıda sahâbîsine söylemişti. Bunlardan biri de Bedir gazilerinden Hâtıb ibni Ebî Beltea idi. Hâtıb, âilesini Mekke'de yalnız bırakıp hicret etmişti. Mekke'de âilesini koruyacak bir yakını da yoktu. Mekkelilerin, âilesine bir zarar vermemesi düşüncesiyle Resûlullah'ın savaş hazırlığını onlara bildirmek üzere bir mektup yazdı ve Mekke'ye giden bir kadına verdi. Allah Teâlâ bu durumu Resûlüne bildirdi. O da Hz. Ali, Hz. Zübeyir ve Mikdâd'ı, o kadından mektubu alıp getirmekle görevlendirdi; onlar da kadının saç örgüleri arasında bulunan mektubu alıp getirdiler. Hz. Ömer'in:
>
> "Yâ Resûlallah! İzin ver de şu münafığın kellesini uçurayım!" demesine rağmen, Hâtıb'ın samimi bir Müslüman olduğunu bilen Rahmet Peygamberi Efendimiz, Hâtıb'ı cezâlandırmayıp hatâsını bağışladı.[1]

Peygamber Efendimiz'in Umeyr ibni Vehb ile Safvân ibni Ümeyye'nin[2] Allah'ın Resûlü'nü öldürmek üzere yaptıkları gizli anlaşmayı açıklaması da onun gayb ile ilgili olarak verdiği haberlerdendir. Umeyr, Resûl-i Ekrem'i öldürmek üzere Medine'ye geldiğinde, Allah'ın Resûlü ona Safvân ile yaptığı gizli anlaşmayı haber verdi. Bunun üzerine Umeyr, onun Peygamber olduğunu anlayıp Müslüman oldu.

> Bu olay, bazı eserlerde, Umeyr ibni Vehb hakkında nakledildiği gibi,[3] bazı hadis kitaplarında da onun oğlu Vehb ibni Umeyr hakkında rivâyet edilir. Olay şudur:
>
> Müşriklerden Vehb ibni Umeyr, Uhud Gazvesi'nde ağır yara almış, sonra yarası iyileşmiş, fakat oğlu esir alınıp

1. Buhârî, Cihâd 141, nr. 3007, 195, nr. 3081, Megâzî 9, nr. 3983. 46, nr. 4274; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 161, nr. 2494.
2. Safvân ibni Ümeyye hakkında bilgi için bk. I, 245.
3. İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 36.

Medine'ye götürülmüştü. Bir gün amcazâdesi Safvân ibni Ümeyye ile Kâbe'nin yanında, Hicr mevkiinde oturup konuşmaya başladılar. Vehb:

"Borçlarım ve çocuklarım olmasa, Medine'ye gidip Muhammed'i öldürürdüm!" dedi. Çok zengin olan Safvân:

"Şâyet Muhammed'i öldürürsen, senin bütün borçlarını öder, çoluk çocuğuna da benimkilerle birlikte ölene kadar bakarım." dedi. Orada bir anlaşma yaptılar. Vehb:

"Bu anlaşmamızı gizli tut! Sakın kimseye söyleme!" diye tembih ettikten sonra kılıcını bileyip zehirledi. Atına atlayıp Medine'nin yolunu tuttu. Medine'ye vardığında onu Hz. Ömer gördü, niyetini sezdi ve Müslümanlara Peygamber Efendimiz'in etrafında yer almalarını söyledi.

Vehb, Peygamber Efendimiz'in huzûruna varınca, Allah'ın Elçisi ona niçin geldiğini sordu. Vehb, esir olan oğlunu kurtarmaya geldiğini söyledi. Resûlullah Efendimiz ona:

"Öyleyse, Kâbe'nin yanında Hicr mevkiinde Safvân ibni Ümeyye ile yaptığınız anlaşma neydi?" deyince Vehb irkiliverdi ve kekelemeye başladı. Peygamber Efendimiz ona Safvân ile konuştuklarını bir bir haber verince Vehb gerçek bir peygamberle karşı karşıya olduğunu o zaman anladı ve Kelime-i Şehâdet getirerek Müslüman oldu. Sonra Peygamber Efendimiz'den sarığını isteyip aldı. Mekke'ye döndü ve orada İslâmiyet'i yaymaya çalıştı.[1]

Fahr-i Cihân Efendimiz'in amcası Abbâs radıyallahu anh, Bedir Gazvesi'inde esir alındığında, fidye olarak verecek malı bulunmadığını söyledi. O zaman Allah'ın Resûlü ona, bu fidyeyi, hanımı Ümmü'l-Fazl'a bıraktığı maldan vermesini söyleyince, Hz. Abbâs:

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVII, 59-61, nr. 119; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 286-287.

"Bunu benimle eşimden başka kimse bilmiyordu." diyerek Müslüman oldu.[1]

Allah'ın Elçisi, ileri gelen müşriklerden Übey ibni Halef'i kendisinin öldüreceğini söylemişti.[2]

Ebû Leheb'in oğlu Utbe'yi, yırtıcı hayvanlardan birinin yiyeceğini bildirmişti.[3]

Bedir Gazvesi'nden önce, hangi kâfirin nerede öldürüleceğini bir bir haber vermişti. Bunlar da aynen buyurduğu gibi oldu.

> Müslümanlar, kâfirlerden önce Bedir'e vardıklarında, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlara: "Şurası falanın öldürüleceği yerdir!" diye elini yere koyarak Kureyşli kâfirlerin düşeceği yerleri birer birer gösterdi. Müşriklerden hiçbiri onun eliyle gösterdiği yerden öteye geçmedi.[4] Medine'nin 150 km. uzağında bulunan Bedir, bugün büyük bir yerleşim yeridir.

Efendimiz, torunu Hz. Hasan hakkında şöyle buyurmuştu:

«إِنَّ ابْنِي هٰذَا سَيِّدٌ، وَسَيُصْلِحُ اللهُ بِهِ بَيْنَ فِئَتَيْنِ عَظِيمَتَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ» "Benim şu oğlum şerefli bir efendidir. Allah Teâlâ yakında onun aracılığıyla iki büyük Müslüman topluluğun arasını düzeltecektir."

> Hicretin 3. yılında (milâdî 625) doğan Hz. Hasan, dedesi vefât ettiğinde henüz yedi yaşındaydı. Resûl-i Ekrem Efendimiz bir gün minberde bulunduğu sırada, yanına Hz. Hasan'ı alarak ve bir ona, bir halka dönerek bu sözleri söylediğinde (Buhârî, Sulh 9, nr. 2704), Hz. Hasan'ın

1. Peygamber Efendimiz Hz. Abbâs'a, "Malım yok diyorsun, ama savaşa çıkarken eşin Ümmü'l-Fazl'a: 'Eğer bu savaşta ölürsem, malımın şu kadarı oğlum Fazl'a, şu kadarı Kusem'e, şu kadarı Abdullah'a." diye taksim ediyorsun. İşte o taksim ettiğin maldan ver!" buyurmuştu (Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 353).
2. Bu olay "Resûl-i Ekrem'in Yiğitliği ve Kahramanlığı" bahsinde anlatılmıştı bk. I, 248.
3. Yukarıda "Resûl-i Ekrem'in Duasının Kabul Olunması" bahsinde bu konu şu şekilde ifâde edilmişti: "Nebiyy-i Muhterem Efendimiz, Ebû Leheb'in oğlu Utbe'ye: "Allah'ım yırtıcı hayvanlarından birini ona musallat et!" diye beddua etti. Onun ölümü, kendisini bir arslanın parçalayıp yemesiyle gerçekleşti." Bu olayın nasıl meydana geldiği orada anlatılmıştı bk. II, 98.
4. Müslim, Cihâd 83, nr. 1779.

henüz küçük bir çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Hasan, hicretin 41. yılında (milâdî 661) Muâviye bin Ebî Süfyân ile anlaşıp hilâfeti ona bırakmadan önce, iki tarafın ordusu Medâin'de karşı karşıya gelmişti. Hz. Hasan'ın yanında, kendisi için canını vermeye hazır 40.000 asker vardı. O buna rağmen Müslüman kanı dökülmesin diye hakkından feragat etmişti. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, diğer torunu Hz. Hüseyin ile birlikte "Cennet gençlerinin efendisi" olduklarını söylediği Hz. Hasan, torunları içinde kendisine en çok benzeyendi. Medine'de yaşadı ve hicretin 49. yılında (milâdî 669), kırk altı yaşındayken orada zehirlenerek vefât etti. Cennetü'l-Bakî'de annesi Hz. Fâtıma'nın yanına defnedildi.

Peygamberler Sultanı Efendimiz, Sa'd ibni Ebî Vakkâs'a (v. 55/675): "Allah'tan öyle umuyorum ki, sen daha nice yıllar yaşayacaksın. Kimi insanlar (mü'minler) senden fayda, kimileri de (kâfirler) zarar görecektir." buyurmuştu. Sonuç, aynen buyurduğu gibi oldu.

Cennet'le müjdelenen on kişiden biri olan Sa'd ibni Ebî Vakkâs, Vedâ Haccı yılında, Mekke'de şiddetli bir hastalığa yakalanmış, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de onu ziyârete gitmişti. Sa'd; zengin olduğunu, kızından başka mirasçısı bulunmadığını söyleyerek: "malının üçte ikisini sadaka olarak dağıtmak istediğini" belirtti. Peygamber Efendimiz ona "üçte birini" dağıtmasını söylemişti. Ardından Sa'd:

"Yâ Resûlallah! Arkadaşlarım Medine'ye dönüp ben burada ölecek miyim?" diye sorunca da yukarıdaki sözleri söylemişti.[1]

Efendimiz'in bu mûcizesi aynen gerçekleşti. Nice ülkeler onun eliyle fethedilerek birer İslâm diyârı hâline geldi. İran fâtihlerinin ilki, Kâdisiye Savaşı'nın başkumandanı ve Kûfe'nin kurucusu o idi. Daha sonra Kûfe vâlisi oldu. Seksen yıldan fazla yaşadı.

1. Buhârî, Cenâiz 36, nr. 1295, Megâzî 77, nr. 4409; Müslim, Vasıyyet 5, nr. 1628.

Hadîs-i şerîfte anlatılan olay meydana geldiğinde sadece bir kızı vardı. Sonraları birkaç defa evlendi ve birçok çocuğu oldu. Nihâyet hicretin 55. yılında (milâdî 675) Medine'de hastalandı. Vefâtının yaklaştığını hissedince, sakladığı eski bir abayı getirterek: "Benim kefenim bu olsun. Zira Bedir Gazvesi'nde düşmanlarla çarpışırken üzerimde bu cübbe vardı. Şimdiye kadar onu bu maksatla saklamıştım." dedi. Aşere-i mübeşşere'den en son vefât eden Sa'd ibni Ebî Vakkās oldu.

Mûte Savaşı'nın yapıldığı gün, bu savaşta şehid düşen kumandanların adlarını bir bir söylemişti. Hâlbuki savaşın yapıldığı yerle Medine arasında bir aylık, hattâ daha fazla bir mesafe vardı.

Mûte, Tebük ile Suriye'nin Havran şehri arasında bir yerleşim merkezidir. Hicretin 8. yılında (milâdî 629'da) Peygamber Efendimiz, elçisinin öldürülmesi üzerine, 3.000 kişilik bir ordu hazırladı ve ordunun başına sırasıyla Zeyd ibni Hârise, Ca'fer ibni Ebî Tâlib ve Abdullah ibni Revâha'yı kumandan tâyin etti. Biri şehid olursa, diğeri kumandayı ele alacaktı. Bizans kuvvetleriyle yapılan bu savaşta Efendimiz'in söylediği gibi üç kumandan da şehid oldu. Savaş sırasında Resûl-i Ekrem Efendimiz, Mescid-i Nebevî'de, minber üzerinde Müslümanlara savaşı tasvir ediyor, bir yandan ağlıyor, bir yandan da: "Şimdi sancağı Zeyd aldı, ama şehid düştü; şimdi sancağı Ca'fer aldı, o da şehid düştü; işte şimdi Abdullah ibni Revâha sancağı aldı, o da şehid düştü." diyerek olanları naklediyordu. Daha sonra Hâlid ibni Velîd'in kumandan olduğunu söyleyerek savaşın sonucunu şöyle anlattı: "En sonunda sancağı, kendisini kumandan tâyin etmediğim hâlde, Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı. Nihâyet Allah, mücâhidlere fethi nasip etti."[1]

Habeşitan necâşîsi Ashame'nin, Habeşistan'da öldüğü gün, ashâb-ı kirâma onun vefâtını haber vermiştir.

1. Buhârî, Cenâiz 4, nr. 1246.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Bugün, Habeşistan'da sâlih bir kimse olan Ashame vefât etti, haydi onun için cenâze namazı kılınız, ona istiğfâr ediniz." diyerek Ashame'nin vefâtını haber verdi, sonra musallâya gitti ve ashâbına Necâşî için dört tekbir ile cenâze namazı kıldırdı.[1]

Fîrûz, İran kisrâsının elçisi olarak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna geldiğinde, Allah'ın Elçisi ona "Bugün kisrâ öldü." buyurdu. Fîruz, kisrânın gerçekten de o gün öldüğünü öğrenince Müslüman oldu.

Hadîs-i şerîfte sözü edilen kıral, Peygamber Efendimiz'in mektubunu yırtıp parçalayan, bunun üzerine Resûlullah Efendimiz'in: "Allah da onun mülkünü paramparça etsin!" diye bedduâsına uğrayan Sâsânî (İran) hükümdarı Hüsrev Pervîz'dir. Peygamber Efendimiz'in haber verdiği gün, oğlu Perviz tarafından öldürülmüştü.[2]

Peygamber Efendimiz, Ebû Zer el-Gıfârî'ye[3] (v. 32/653) Medine'den sürgün edileceğini söylemiş ve aynen buyurduğu gibi olmuştur. Olay şöyledir: Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Zer el-Gıfârî'nin Mescid-i Nebevî'de uyuduğunu görünce ona:

"Seni buradan sürgün ederlerse ne yaparsın?" diye sordu. O da:

"Ben de Mekke'ye gider, Mescid-i Harâm'a yerleşirim." dedi. Daha sonra Resûlullah Efendimiz ona "yalnız yaşayacağını ve yalnız öleceğini" haber verdi.

Ashâb-ı kirâmdan Yezîd kızı Esmâ radıyallahu anhânın rivâyetine göre Ebû Zer el-Gıfârî Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e hizmet eder, daha sonra Mescid-i Nebevî'ye gidip dinlenirdi. Çünkü orası onun yatıp kalktığı eviydi. Bir gece Ebû Zer, Mescid'de uyurken Resûl-i Ekrem

1. Buhârî, Cenâiz 53, nr. 1317, 54, nr. 1320, Menâkıbü'l-ensâr 38, nr. 3877-3881; Müslim, Cenâiz 62-67, nr. 951-953.
2. Bu hadis için bk. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), IV, 390-391.
3. Ebû Zer el-Gıfârî hakkında bilgi için bk. I, 311.

Efendimiz yanına geldi. Onun Mescid'de derin bir uykuda olduğunu gördü. Ayağıyla hafifçe dokunup Ebû Zer'i uyandırdı ve:

"Bakıyorum da uyuyorsun." buyurdu. O da:

"Nerede uyuyayım, Yâ Resûlallah! Başka evim mi var?" dedi. Peygamber aleyhisselâm onun yanma oturdu ve:

"Peki, seni buradan çıkardıkları zaman ne yapacaksın?" diye sordu.

"Ben de o zaman Şam'a (Suriye'ye) giderim. Çünkü orası hicret ve mahşer yeri, peygamberlerin toprağı. Ben de Şam halkından biri olurum." dedi.

"Peki, seni oradan da çıkarırlarsa ne yaparsın?" buyurunca Ebû Zer:

"Ben yine oraya dönerim, çünkü orası yurdum, yuvam olmuştur." dedi.

"Ya seni oradan tekrar çıkarırlarsa?"

"Ben de kılıcımı alır, ölene kadar onlarla savaşarak kendimi savunurum." Bunun üzerine Resûl-i Ekrem yüzünü buruşturdu ve onu eliyle olduğu yerde tutarak:

"Ben sana bundan daha hayırlısını söyleyeyim mi?" diye sorunca, Ebû Zer:

"Anam babam sana fedâ olsun, yâ Nebiyyallah, buyur söyle!" dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de:

"Onlar seni nereye gönderirlerse oraya git! Sen bu vaziyette benimle buluşuncaya kadar, seni sürdükleri yerin yolunu tut!" buyurdu.[1]

Ebû Zer el-Gıfârî, Suriye'de bulunduğu sıralarda Muâviye'nin bazı harcamalarını ve Müslümanların ihtiyaç fazlası mallarını Allah yolunda harcamayıp biriktirmelerini şiddetle eleştirdi. Bu sebeple fakirler ve yönetim

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 457; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 222-223.

aleyhtarları tarafından desteklendi. Muâviye, onu halife Hz. Osmân'a şikâyet etti. Ebû Zer, halifenin yanında da geri adım atmadığı için, onun Medine yakınlarındaki Rebeze'de zorunlu olarak ikâmet etmesi istendi, o da pek az insanın yaşadığı bu yerde vefât etti.

Allah'ın Resûlü bir hadisinde, mü'minlerin anneleri olan eşlerine, içlerinde "kolu en uzun olanın" kendisine diğer hanımlarından önce kavuşacağını haber verdi. Mü'minlerin anneleri arasında en çok sadaka veren Cahş kızı Zeynep olduğu için ona ilk kavuşan o oldu.

Esâsen Mü'minlerin anneleri bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz'in etrafında toplandıklarında içlerinden biri "Sana en önce hangimiz kavuşacağız?" diye sormuş; Allah'ın Resûlü de: "Kolu en uzun olanınız." buyurmuştu. Onlar da ellerine bir kamış çubuk alarak kollarını ölçmeye başlamışlardı. Bu ölçüm sonunda Hz. Sevde'nin elinin uzun olduğu görülmüş ve ilk defa onun öleceği sanılmıştı. Fakat ilk önce Hz. Zeynep, vefât edince, "kolu uzun olmanın" çok sadaka vermek anlamına geldiğini anlamışlardı. Çünkü Hz. Zeynep deri işçiliği yapıp satar, kazandığı paranın önemli bir kısmını sadaka olarak dağıtırdı.[1]

Yine bir defasında torunu Hz. Hüseyin'in Taf bölgesinde[2] öldürüleceğini haber verdi. Eliyle bir avuç toprak çıkardı ve:

"Hüseyin bu toprağın bulunduğu yerde şehid düşecektir!" buyurdu.

Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiğine göre bir defasında "Yağmur Meleği" Peygamber Efendimiz'le görüşmek için Allah Teâlâ'dan izin istedi ve aldı. Resûl-i Ekrem Efendimiz de Ümmü Seleme annemize:

"Kapıda dur, içeriye kimseyi alma!" buyurdu. O sırada, küçük bir çocuk olan Hz. Hüseyin geldi ve dedesinin

1. Buhârî, Zekât 11, n. 1420; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 101, nr. 2452 (Ayrıca bk. Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 701-702).
2. Taf bölgesi, Kûfe'de Fırat nehri kıyısında olup Kerbelâ diye meşhur olmuştur.

yanına girmek istedi. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ, onun girmesine engel olmaya çalıştı ise de, Hüseyin atılıp içeri girdi. Hemen dedesinin sırtına çıktı, omuzuna bindi, boynuna sarıldı. Yağmur Meleği, Peygamber Efendimiz'e:

"Onu çok mu seviyorsun?" diye sorunca, Efendimiz de:

"Evet, çok seviyorum." buyurdu. Melek:

"Fakat onu ümmetin öldürecek, istersen, sana onun öldürüleceği yeri göstereyim." dedi ve eliyle vurarak yerden kırmızı bir toprak aldı. Ümmü Seleme radıyallahu anhâ o toprağı alıp başörtüsüne sardı. Bu hadisi Enes ibni Mâlik'ten rivâyet eden talebesi Sâbit el-Bünânî:

"Meleğin sözünü ettiği yerin Kerbelâ olduğunu öğrendik." demiştir.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Sûhân[2] (v. 36/656) hakkında "Onun bir organı kendisinden önce Cennet'e girecektir." buyurmuştu. Buyurduğu gibi oldu. Zeyd'in eli savaşta kesildi.

Resûl-i Ekrem şöyle buyurmuştu:

"Organlarından biri kendisinden önce Cennet'e girecek bir adama bakmayı isteyen Zeyd ibni Sûhân'a baksın."[3] Zeyd'in eli, Sâsânîlerle yapılan Kādisiye Savaşı'nda (15/636) kesilmiş, kendisi de Cemel Vak'ası'nda (36/656) hayatını kaybetmiştir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bazı sahâbîleriyle birlikte, içinde Hirâ mağarasının olduğu Nûr Dağı üzerinde bulunuyordu. Dağ sallanmaya başladığı zaman, Fahr-i Kâinât Efendimiz ona hitâben:

"Sâkin ol! Çünkü senin üzerinde bulunanlar Peygamber'dir, Sıddîk'tır ve şehiddir." buyurmuştu. Oradaki sahâbîlerden Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz.

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* III, 242; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 187-188.
2. Zeyd ibni Sûhân el-Abdî el-Kûfî, ibadete düşkün âlimlerden biriydi. Hz. Ömer ona değer verip ikrâm ederdi. Zeyd ibni Sûhân Cemel Vak'ası'nda hayatını kaybetti.
3. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 393, nr. 511; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 398.

Osmân, Talha bin Ubeydillâh ve Zübeyr ibni Avvâm şehid olmuş, Sa'd ibni Ebî Vakkâs da yaralanmış ve bundan dolayı şehid olmuştu.

> Hirâ, hepsi de Cennet'le müjdelenen şahsiyetlerin kendi üzerinde bulunmasından duyduğu sevinç dolayısıyla titreyip sallanınca, Peygamber Efendimiz onu, üzerindeki seçkin insanları rahatsız etmemesi için sâkin olmaya dâvet etmişti. Hz. Ali, bir Hâricî olan Abdurrahman ibni Mülcem tarafından zehirli bir kılıçla; Hz. Ömer, vergisinin azaltılmasını isteyen ve Müslüman olmayan İranlı köle Ebû Lü'lü' Fîrûz tarafından zehirli bir hançerle; Hz. Osmân ise Kur'an okurken isyancıların kılıçlarıyla şehid edilmişlerdir. Hz. Talha, Cemel Vak'ası'nda bir okla şehid edilmiştir. Hz. Zübeyr, Cemel Vak'ası'nda Hz. Ali tarafından uyarılıp da savaş alanını terk etmesinin ardından şehid edilmiştir. İran fâtihlerinin ilki ve Kâdisiye Savaşı'nın başkumandanı olan Sa'd ibni Ebî Vakkâs da bu savaşlarda aldığı yaradan dolayı daha sonra şehid olmuştur (v. 55/675).[1]

Bir defasında Peygamber aleyhisselâm, Sürâka bin Mâlik'e[2] (v. 24/645):

"Kisrâ'nın iki bileziğini takındığın zaman acaba ne yapacaksın?" buyurmuştu. Sâsânî mülkü yıkılıp da bu bilezikler ganimet olarak Halife Hz. Ömer'e getirildiğinde, Hz. Ömer onları, hadiste buyurulduğu üzere Sürâka'nın koluna takmış ve:

"Bunları İran kralının elinden alıp Sürâka'nın koluna takan Allah'a hamdolsun." demiştir.[3]

Yine Fahr-i Âlem Efendimiz bir hadisinde, Bağdat'ı kastederek:

"Dicle ve Düceyl nehirleri ile Kutrabbül adlı yerleşim merkezi ve Sarât nehri arasında büyük bir şehir kurulacak, yeryüzünün hazineleri oraya akacak, daha sonra orası yere batacak." buyurmuştur.

1. Hadis için bk. Müslim, Fezâilü's-sahâbe 50, nr. 2417.
2. Sürâka bin Mâlik, hicret sırasında Mekkelilerin ortaya koyduğu ödülü almak üzere Peygamber Efendimiz'in peşine düşen, atının iki ayağının birden yere gömülmesi üzerine onu takipten vazgeçen sahâbîdir. Bu olay için bk. II, 210-211.
3. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VI, 325

İkinci Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr (hilâfet yılları: 136-159/754-775) tarafından kurulan ve Dârüsselâm diye de anılan Bağdat, hilâfet merkezi olmuş ve hadîs-i şerîfte buyurulduğu gibi ganimetler oraya akmıştır. Ancak Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, halkının çok zulüm yapması yüzünden, bu şehrin, içindekilerle birlikte yok olup gideceğine dâir verdiği haber henüz gerçekleşmemiştir. Bazı âlimler bu hadisin güvenilemeyecek kadar zayıf olduğunu söylemiştir.

Bir başka hadisinde ise:

"Bu ümmette Velîd adında biri çıkacak ve o, bu ümmete, Firavun'un kendi kavmine yaptığı kötülükten fazla kötülük yapacaktır." buyurmuştur.

İmâm Evzâî; hadiste sözü edilen Velîd'in Emevî Halifesi Velîd ibni Abdülmelik ibni Mervân olduğunun zannedildiğini, fakat onun, ahlâksızlığı ve sefâhati ile bilinen diğer bir Emevî Halifesi olan Velîd ibni Yezîd olduğunun sonradan anlaşıldığını ve kendisinin halk tarafından öldürüldüğünü (hicrî 126/milâdî 744) söylemiştir.[1]

Peygamberler Sultanı Efendimiz yine bir hadisinde:

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ دَعْوَاهُمَا وَاحِدَةٌ» "Dâvâları aynı olan iki topluluk birbiriyle savaşmadan kıyâmet kopmaz." buyurmuştur.[2]

Bu savaşın hilâfet uğrunda yapılan Sıffîn Savaşı (37/658) olduğu ve bu savaşta Muâviye bin Ebî Süfyân'ın yanındaki 60.000 kişilik Suriye ordusundan 20.000 kişinin öldüğü, Hz. Ali'nin yanındaki 120.000 kişilik Irak ordusundan da 40.000 kişinin hayatını kaybettiği söylenmektedir.[3]

Peygamber Efendimiz, Hz. Ömer'e, Süheyl ibni Amr (v. 18/639) hakkında "Ömer! Belki de o, ileride seni hoşnut edecek bir konumda olacaktır." buyurmuştu. Aynen buyurduğu gibi olmuş, Resûl-i Ekrem sallallahu

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* I, 18; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 240.
2. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3608; Müslim, Fiten 17, nr. 2888.
3. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 704.

aleyhi ve sellemin vefât ettiği haberi Mekke'ye ulaştığı zaman, Hz. Ebû Bekir'in Medine'de insanları yatıştırmak için yaptığı konuşma gibi, o da Kâbe'nin yanında bir konuşma yaparak insanları hak yolda yürümeye teşvik etmiş ve kalp gözleriyle gerçeği kavramalarına yardımcı olmuştur.

> Süheyl ibni Amr, Mekkelilerin ünlü hatibiydi. Etkili konuşmalar yaparak onları Müslümanlarla savaşmaya teşvik ederdi. Hudeybiye Antlaşması'nı da Mekkeliler adına o imzalamıştı. Bedir Gazvesi'nde Müslümanların eline esir düşünce, Hz. Ömer, Resûl-i Ekrem'e onun bir daha öyle etkili konuşmalar yapmaması için ön dişlerini kırmayı teklif etmiş, fakat Allah'ın Elçisi ona yukarıdaki sözleri söylemişti. Süheyl ibni Amr, Mekke Fethi'nde Müslüman olmuştu. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtı haberi duyulunca, başta Hz. Ömer olmak üzere insanlar derin bir şaşkınlığa düşmüştü. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir ayağa kalkmış ve:
>
> "Kim Muhammed'e tapıyorsa, şunu bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a ibâdet ediyorsa, şunu bilsin ki o diridir, aslâ ölmez." diyerek onların kendilerine gelmesini sağlamıştı.
>
> Resûl-i Ekrem'in vefâtı haberi Mekke'ye ulaşınca oradaki Müslümanlar da üzüntüden ne yapacağını bilememiş, işte o zaman Süheyl ibni Amr Kâbe'nin yanında, Hz. Ebû Bekir'in konuşmasına benzer vecîz bir konuşma yapmış: "Kimin ilâhı Muhammed ise, Muhammed ölmüştür; Allah ise diridir, ölmez!" demişti.[1]

Peygamber aleyhisselâm, Hâlid ibni Velîd'i (v. 21/642) Hıristiyan meliklerinden Ükeydir'e gönderirken:

"Onu vahşi sığır avlarken bulacaksın." buyurmuştu.

> Peygamber Efendimiz hicretin 9. yılında (milâdî 630) Hâlid ibni Velîd kumandasında 400 kişilik bir askerî birliği Dûmetülcendel'in Hıristiyan yöneticisi Ükeydir üzerine

1. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 318, nr. 5228.

gönderdi. Hâlid, Ükeydir'i esir alarak Resûl-i Ekrem'e getirdi. Peygamber Efendimiz de onunla cizye ödemesi şartıyla bir antlaştma yaptı ve memleketine dönmesine izin verdi.[1] Hz. Ebû Bekir devrinde, Ükeydir İslâm devletiyle yaptığı antlaşmayı bozunca, "Allah'ın Kılıcı" olarak şöhret bulan Hâlid ibni Velîd onun kalesini kuşattı ve kendisini öldürdü.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin haber verdiği bütün bu olaylar, ya onun hayatında veya vefâtından sonra aynen buyurduğu gibi gerçekleşmiştir.

Peygamber Efendimiz bunlardan başka, ashâbının kendisinden gizlediği şeyleri, hattâ onların kalplerinden geçenleri kendilerine bildirirdi. Münâfıkların gizli hâllerini, inkârcılıklarını, kendisi ve Müslümanlar aleyhindeki sözlerini haber verirdi. İşte bundan dolayı münâfıklar, Resûl-i Ekrem ve Müslümanlar hakkında konuşan arkadaşlarına:

"Sus! Ona bu konuştuklarını biri haber vermese bile, Bathâ'nın[2] taşları söyler!" derlerdi.

Mekke'nin fethedildiği gün, Bilâl-i Habeşî, Peygamber aleyhisselâmın emriyle Kâbe'nin üzerine çıkıp ezân okumaya başlayınca, yeni Müslüman olanlar bunu hazmedemedi. Şöyle ki:

Attâb ibni Esîd, yanındaki arkadaşlarına: "Babamın rûhunu kabzedip de ona bugünü göstermeyen Allah'a hamdolsun!" dedi.

Hâris ibni Hişâm: "Muhammed, bu kara kargadan başka müezzin bulamamış mı?" diye konuştu.

Süheyl ibni Amr: "Allah, bir şeyi değiştirmek isterse değiştirir." diye söylendi.

Ebû Süfyân ise: "Ben bir şey söylemiyorum. Eğer söylersem, sözlerimi semânın Rabbinin ona haber vermesinden korkarım!" dedi.

1. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, X, 1.
2. Bathâ veya Ebtah, Mekke ile Mina arasında bir yerdir.

> Gerçekten de öyle oldu. Cebrâil aleyhisselâm Efendimiz'e gelip İslâmiyet henüz gönüllerine sinmeyen bu kimselerin sözlerini haber verdi. Resûl-i Ekrem de onları yanma çağırdı ve neler söylediklerini kendilerine bildirdi.[1]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Yahudi Lebîd ibni A'sam'ın kendisine yaptığı büyünün mâhiyetini haber vermiş, onun bu büyüyü, bir tarak ile saç ve sakal döküntüsünü erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığına koyarak yaptığını ve onları Yahudi Benî Zürayk kabilesine ait Zervân kuyusuna attığını söylemiş, olay aynen buyurduğu gibi çıkmış ve o büyü, Efendimiz'in târif ettiği şekilde kuyuda bulunmuştu.[2]

> Bazıları, "Peygambere sihir yapılmasının, onun ismet sıfatına ters düşeceği" gerekçesiyle, bu hadisin hem *Sahîh-i Buhârî* hem de *Sahîh-i Müslim*'de bulunduğunu göz ardı ederek onun asılsız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Peygamberimize sihir yapılması olayı için bk. III, 202.
>
> Hâlbuki sihir bir hastalıktır. Her beşerin hastalanması tabiidir. Peygamber Efendimiz'e: "Ben de sizin gibi bir insanım."[3] demesi emredildiğine göre, ona sihir yapılması da tabiidir. O da sihirden etkilenir, sonra kurtulup eski hâline döner. Sihir, tıpkı bir bulutun bir süreliğine güneş ışınlarını engellemesi gibi gelip geçici bir şeydir.
>
> Efendimiz'e yapılan sihir onun kalbini ve aklını etkilememiş, peygamberliğine zarar vermemiştir. Sihir onun sadece organlarını etkilemiş, canı bir şey yemek istemediği için bedeni zayıflamış, sihir gözünü etkilediği için bir süre net görememiştir. Mesele bundan ibârettir.

1. Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*, XVI, 292.
2. Buhârî, Bed'ü'l-halk 11, nr. 3268, Tıb 47, nr. 5763, 49, nr. 5765, 50, nr. 5766, Edeb 56, nr. 6063, Daavât 57, nr. 6391; Müslim, Tıb 43, nr. 2189'da da nakledilen bu olay hakkında "Resûl-i Ekrem'in Hilmi, Sıkıntılara Tahammülü, Affı ve Sabrı" bahsinde bilgi verilmişti bk. I, 229.
3. Kehf 18/110.

İslâmiyet Mekke'de yayılmaya başlayınca, Kureyş kabilesine mensup kâfirler bir araya gelmiş, Resûl-i Ekrem'in kabilesi olan Benî Hâşim ile bütün ilgilerini kestiklerine ve onlarla olan akrabalık bağlarını kopardıklarına dâir bir bildiri yazmış ve bunu Kâbe'nin içine asmışlardı. Peygamber Efendimiz onlara bir ağaç kurdunun, bu bildirideki Allah kelimeleri dışındaki bütün yazıları yediğini haber vermişti. Gidip baktıklarında durumun aynen öyle olduğunu görmüşlerdi.

İsrâ ve Mi'râc hadisesi meydana geldiğinde Kureyş kâfirleri buna inanmamış, ondan Beytü'l-Makdis'i kendilerine tasvir etmesini istemişlerdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz de onlara Beytü'l-Makdis'i çok iyi bilen biri gibi anlatmıştı. Ayrıca Mekke'ye gelmekte olan kervanlarına yolda rastladığını söylemiş ve kervanın Mekke'ye ne zaman geleceğini de haber vermişti. Bütün bunlar aynen Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin haber verdiği gibi olmuştu.

> Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Mi'rac yaptığına inanmadıkları için Beytü'l-Makdis'i kendilerine tasvir etmesini isteyen Kureyş kâfirlerine, orayı çok iyi bilen biri gibi nasıl anlattığını şöyle ifâde etmişti:
>
> "Kureyş, Mi'râc dönüşünde beni yalanladığı zaman, Kâbe'de Hicr mevkiinde ayakta durdum. Allah Teâlâ Beytü'l-Makdis'i gözümün önüne getirdi; ben de ona bakarak Kureyşlilerin sorularını cevaplandırdım."[1]

Peygamber Efendimiz bunlardan başka, çok daha sonra meydana gelecek olaylardan da söz etmiş, onların alâmetlerini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur:

«عُمْرَانُ بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَرَابُ يَثْرِبَ، وَخَرَابُ يَثْرِبَ خُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ، وَخُرُوجُ الْمَلْحَمَةِ فَتْحُ الْقُسْطَنْطِينِيَّةِ» "Beytü'l-Makdis'in îmâr edilmesinin ardından Medine harap olacaktır; Medine harap olunca büyük savaşlar ve fitneler çıkacaktır; büyük savaşları ve fitneleri Kostantîniyye'nin fethi izleyecektir."[2]

> Muâz ibni Cebel radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem "Beytü'l-

1. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 41, nr. 3886; Tefsîr 17/3, nr. 4710; Müslim, Îmân 278, nr. 170.
2. Ebû Dâvûd, Melâhim 3; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* V, 232, 245.

Makdis'in îmâr edilmesinin ardından Medine'nin harap olması gelecektir; Medine harap olunca büyük savaşlar ve fitneler çıkacaktır; büyük savaşları ve fitneleri Kostantîniyye'nin fethi izleyecektir. İstanbul'un fethinden sonra da Deccâl'in çıkması olayı gelecektir." buyurmuş, ardından da kendisiyle konuştuğu Muâz'ın dizine veya omuzuna eliyle vurarak:

"Senin burada bulunman nasıl gerçekse, bu dediklerim de onun gibi gerçektir." buyurmuştur.

Peygamber-i Zîşân Efendimiz kıyâmet alâmetlerini bildirmiş, bu alâmetlerin meydana gelişinden söz etmiş, kabirlerden kalkıp mahşere gidişi, iyi ve kötü kulların hâlini anlatmış, Cennet'in ve Cehennem'in mâhiyetini ve kıyâmetin korkunç durumunu haber vermiştir.

Esâsen Resûl-i Ekrem'in gaybe dâir verdiği bu bilgiler tek başına bir kitap olacak kadar geniştir. Bu konuda naklettiğimiz çoğu sahîh ve hadis âlimlerince mûteber olan hadisler meseleyi anlamaya yeterlidir.

23. Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'i Koruması

Allah Teâlâ'nın, Peygamber Efendimiz'i insanların kötülüklerinden ve ona eziyet edenlerin şerrinden koruyacağına dâir bazı âyetler şöyledir:

«وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ» "Allah seni insanlardan koruyacaktır."[1]

Âyetin tamamı şöyledir: "Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, elçilik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphesiz Allah kâfirlere yol göstermez."

Daha önce de zikredildiği gibi, bazı geceler Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem: "Keşke bu gece sâlih sahâbîlerimden biri beni korusa!" diye içinden geçirmiş, o gece Sa'd ibni Ebî Vakkâs radıyallahu anh gibi bazı sahâbîler kendiliklerinden gelip Resûlullah'ın evinin etrafında nöbet tutmuştu.[2]

1. Mâide 5/67.
2. Buhârî, Cihâd 70, nr. 2885, Temennî 4, nr. 7231; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 39-40, nr. 2410.

"Allah seni insanlardan koruyacaktır."[1] âyeti nâzil olunca, Allah'ın Elçisi dışarı çıkmış, kendisini bekleyenlere "Allah Teâlâ beni koruyacaktır." diyerek onları evlerine göndermiştir.[2]

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ "Rabbinin hükmü erişinceye kadar sabret. Sen Bizim gözetimimiz altındasın."[3]

Allah Teâlâ bu âyette Resûl-i Ekrem'i peygamberlik görevini tebliğ etmekten doğan sıkıntılara katlanmaya teşvik etmekte ve ona, sen gözümüzün önünde ve himâyemiz altında bulunmaktasın; Biz seni onlardan gelecek fenalıklara karşı koruyacağız, buyurmaktadır.

﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ "Allah kuluna yetmez mi?"[4]

Allah Teâlâ bu âyette, insanlar bile kendi kölelerini başkalarından korurken, hiç Ben kendi kulumu korumaz mıyım? demektedir.

Âlimler bu âyetin "Allah, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi müşrik düşmanlarına karşı korumak için yetmez mi?" demek olduğunu ve daha başka anlamları bulunduğunu söylemişlerdir.

﴿إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ﴾ "Elbette Biz seninle alay eden o müşriklerin hakkından geliriz."[5]

Kādî İyâz, daha önce bu âyet hakkında şunları söylemişti: Bu âyet nâzil olunca, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına, Allah onların hakkından gelecek diye müjde verdi. Bu alaycılar Mekke'de yaşayan bir grup insan olup Resûl-i Ekrem'e imân etmek isteyenleri ondan soğutmaya ve Allah'ın Elçisi'ne eziyet etmeye çalışırlardı. Hepsi de çeşitli şekillerde helâk olup gittiler.

1. Mâide 5/67.
2. Tirmizî, Tefsîr 5/4, nr. 3046; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 342, nr. 3221; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, V, 644-646, nr. 2489.
3. Tûr 52/48 .
4. Zümer 39/36.
5. Hicr 15/95.

﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ، وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللهُ وَاللهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ "Hani kâfirler seni tutuklayıp hapsetmek veya öldürmek veyahut da yurdundan çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurmaya çalışsınlar, ama Allah da onların tuzaklarına karşılık verecektir. Allah tuzak kuranlara en güzel karşılığı verendir."[1]

"Beni Allah Korur"

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle demiştir:

"Sahâbîler, Allah'ın Resûlü'ne bir fenalık yapılmasın diye onu korurlardı. "Allah seni insanlardan koruyacaktır."[2] âyeti nâzil olunca, Allah'ın Elçisi başını çadırdan çıkardı[3] ve ashâbına:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ» "Ey insanlar! Artık gidiniz. Azîz ve Celîl olan Rabbim beni korumayı üzerine aldı." buyurdu.[4]

Rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem seferde iken bir yerde konakladığı zaman, ashâbı onun öğle uykusuna yatması için bir ağaç gölgesi bulurdu. Yine bir defasında Resûl-i Ekrem ağaç altında dinlenirken yanına bir bedevî geldi ve kılıcını çekerek:

"Seni benim elimden kim kurtaracak?" dedi. Peygamber Efendimiz:

"Allah kurtaracak!" buyurunca, bedevînin eli titredi ve elindeki kılıç yere düştü. Bedevî de başını ağaca çarptı. İşte bunun üzerine: "Allah seni insanlardan koruyacaktır."[5] âyeti nâzil oldu.[6]

Bu kıssa, *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de de vardır. Bu olayın meydana gelmesine sebep olan Gavres ibni Hâris'i Resûl-i Ekrem affetmiş, bunun üzerine o kavminin yanına dönerek:

"Ben, en hayırlı kişinin yanından geliyorum." demişti.[7]

---

1. Enfâl 8/30.
2. Mâide 5/67.
3. Resûl-i Ekrem'in başını çadırdan çıkarması, o sırada seferde olduklarını göstermektedir.
4. Tirmizî, Tefsîr 5/4, nr. 3046; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 342, nr. 3221 (Zehebî de hadisin güvenilir olduğunu kabul etmiştir); Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, V, 644-646, nr. 2489.
5. Mâide 5/67.
6. Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), X, 470.
7. Buhârî, Cihâd 84, nr. 2910, 87, nr. 2913, Megāzî 31, 32, nr. 4135-4136,; Müslim, Müsâfirîn 311, nr. 843, Fezâil 13, 14, nr. 843 (2281); Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*,

Bu olayın bir benzerinin Bedir Gazvesi'nde meydana geldiği rivâyet edilmiş, buna göre Allah'ın Elçisi abdest bozmak için ashâbının yanından ayrıldığında, münâfıklardan biri peşine takılmış, onunla da böyle bir olay yaşanmıştır.

Göğsüne Vurunca Devirdi

Yine benzeri bir olayın Gatafan Gazvesi'nde,[1] Zûemer mevkiinde, Dü'sûr ibni Hâris ile yaşandığı ve onun bu olay üzerine Müslüman olduğu rivâyet edilmiştir. Kabilesinin reisi ve en cesuru olan Dü'sûr, kendisini bu işi yapmaya teşvik edenlerin yanına geri dönünce ona:

"Muhammed'i öldüreceğine dâir söylediklerin nerede kaldı? Üstelik de onu öldürmek için fırsatını bulmuşken neden öldürmedin?" diye sordular. O da şunları söyledi:

"O sırada yanımda uzun boylu, beyaz tenli bir adam belirdi; göğsüme vurunca beni sırtüstü yere devirdi; kılıç da elimden düştü. O zaman anladım ki, bu insan değil, bir melek. Ben de bunun üzerine Müslüman oldum."[2]

> Gatafan kabilesinden olan Dü'sûr'un adının Gavres olduğu da rivâyet edilmekte veya bu isimlerden birinin onun lakabı olabileceği söylenmektedir.

İşte bu olay üzerine şu âyetin nâzil olduğu söylenmektedir:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

"Ey îmân edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size zarar vermek istemişti de, Allah onların size zarar vermesini önlemişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının. Mü'minler sadece Allah'a tevekkül etsinler."[3]

III, 364, 390. Bu olay, "Resûl-i Ekrem'in Hilmi, Sıkıntılara Tahammülü, Affı ve Sabrı" bahsinde zikredildi bk. I, 229.

1. Gatafan Gazvesi, hicretin 3. yılında (m. 625) 450 kişiyle ve on gün süreyle Sa'lebe-oğulları'na karşı yapılan bir seferdir.
2. Vâkıdî, *Megâzî*, I, 194-196; İbni Hacer, *el-İsâbe*, I, 474-475.
3. Mâide 5/11.

Muhaddis ve lugat âlimi Ebû Süleymân el-Hattâbî'nin (v. 388/998) rivâyetine göre ise Gavres ibni Hâris el-Muhâribî, Peygamber Efendimiz'e ansızın saldırıp onu öldürmek istedi. Bunun için de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun gelişini fark edemedi, adamın elinde kılıç başucunda dikildiğini görünce:

"Allahım! Beni ondan münasip gördüğün şekilde koru!" diye duâ etmişti. O sırada adamın iki omzunun arasına şiddetli bir ağrı saplandı ve yüzüstü yere devrildi, kılıcı da elinden düştü.

Gavres'in kıssası hakkında başka bir olay anlatıldığı gibi, şu âyetin Gavres hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir: "Ey îmân edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size zarar vermek istemişti de, Allah onların size zarar vermesini önlemişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının. Mü'minler sadece Allah'a tevekkül etsinler."[1]

Yine söylendiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Kureyş kabilesinin kendisine bir kötülük yapmasından korkup çekinirdi. Bu âyet nâzil olunca, sırtüstü yere uzandı ve:

"Allah beni koruyacağını va'd buyurdu. Bundan böyle bana bir fenalık yapmak isteyen yapsın da görelim bakalım!" buyurdu.[2]

Dikenler Kum Oldu

Hadis hâfızı Abd ibni Humeyd[3] (v. 249/863) şöyle demiştir: "Ebû Leheb'in 'odun hamalı' olan karısı, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin geçtiği yola, ateş közü gibi ayak yakan dikenli ağaç dallarını bırakır, Allah'ın Elçisi ise, sanki ayağının altında ince taneli kumlar varmış gibi onların üzerinde yürüyüp giderdi.[4]

Odun Hamalı Onu Göremedi

Siyer ve megâzî âlimi ibni İshâk'ın[5] (v. 151/768) haber verdiğine göre, Kur'ân-ı Kerîm'in "odun hamalı" diye zemmettiği bu kadın ﴿تَبَّتْ يَدَآ أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾

1. Mâide 5/11.
2. Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), X, 471.
3. Abd ibni Humeyd el-Kissî (el-Keşşî) hakkında bilgi için bk. I, 403.
4. Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), XXIV, 679.
5. İbni İshâk hakkında bilgi için bk. I, 394.

"Ebû Leheb'in iki eli de helâk olsun, nitekim oldu da"[1] diye başlayan sûrenin nâzil olduğunu ve Allah Teâlâ'nın onu kocasıyla beraber zemmettiğini duyunca, eline bir taş aldı ve Mescid-i Haram'da Hz. Ebû Bekir ile beraber oturan Resûl-i Ekrem'in yanına gelip durdu. Allah Teâlâ onun Nebiyy-i Ekrem'i görmesine izin vermediği için o sadece Hz. Ebû Bekir'i görüyordu. Ona şunları söyledi:

"Nerede senin o arkadaşın? Onun beni hicvedip gülünç duruma düşürmeye çalıştığını duydum. Vallahi onu bulsaydım, bu taşla ağzına vuracaktım!"

Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemîl, elinde taşla Peygamber Efendimiz'e doğru gelirken, Hz. Ebû Bekir:

"Bu bize doğru geliyor, seni görmesinden korkuyorum." dedi. Peygamber aleyhisselâm:

"O beni göremez" buyurdu ve şu âyeti okuyarak Allah'a sığındı: "Sen Kur'an okuduğun zaman, seninle âhirete inanmayanların arasına görünmeyen bir perde çekeriz."[2] Ümmü Cemîl gelip Hz. Ebû Bekir'in başına dikildi. Ancak orada bulunan Resûl-i Ekrem'i görmüyordu. Hz. Ebû Bekir'e:

"Arkadaşın beni hicvetmiş." dedi. Hz. Ebû Bekir:

"Hayır, şu Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki o seni hicvetmedi." dedi. Ümmü Cemîl: "Kureyş çok iyi bilir ki, ben Kureyş'in Efendisi'nin kızıyım." diye söylenerek dönüp gitti.[3] Ümmü Cemîl Ebû Süfyân'ın kızkardeşi, Harb ibni Ümeyye'nin de kızı idi.

Bir başka rivâyete göre Ümmü Cemîl gelirken Hz. Ebû Bekir:

"Yâ Resûlallah! Bu ağzı bozuk bir kadındır. Seni üzmesinden korkarım. Buradan gitsen!" dedi. Peygamber Efendimiz:

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXII, 435-436. Tebbet 111/1.
2. İsrâ 17/45.
3. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 53-54, nr. 53.

"O beni kesinlikle göremez!" buyurdu. Ümmü Cemîl gelip de:

"Ebû Bekir! Arkadaşın beni hicvetmiş." deyince Hz. Ebû Bekir:

"O şiir söylemez ki seni hicvetsin!" dedi. Ümmü Cemîl ona:

"Bence sen sözüne güvenilir birisin." dedi. O gidince, Hz. Ebû Bekir:

"Yâ Resûlallah! Seni görmedi." diye hayretini belirtince, Allah'ın Resûlü şöyle buyurdu:

"Bir melek kanatlarıyla onun beni görmesini engelliyordu."[1]

Kâfirleri Dehşete Düşüren Ses

Mekke'nin fethinde Müslüman olan Hakem ibni Ebi'l-Âs[2] (v. 31/651) şöyle demiştir:

"Bazı kimselerle Resûl-i Ekrem'i öldürmek üzere söz birliği etmiştik. Onu Kâbe'de namaz kılarken gördüğümüzde, arka tarafımızda öyle korkunç bir gürültü duyduk ki, Mekke'de kimsenin hayatta kalmadığını, herkesin bu korkunç ses ile yokolup gittiğini sandık; aklımız başımızdan gitti, biz de olduğumuz yere bayılıp düştük. Kendimize geldiğimizde Resûl-i Ekrem çoktan namazını kılmış ve ailesinin yanına dönmüştü."

"Biz yine bir gece onu öldürmek üzere sözleşmiştik. Kendisini Kâbe'de gördüğümüzde Safâ ile Merve tepeleri Resûlullah ile aramıza girdi ve ona ulaşmamıza engel oldu."[3]

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 33-34, nr. 25.
2. Peygamber Efendimiz'in bedduâsını alan bu şahıs için bk. II, 117.
3. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 602-603, nr. 548.

"Sen Bâri Kendini Kurtar"

Hz. Ömer şöyle demiştir:

"Bir gece Ebû Cehm ibni Huzeyfe[1] (v. 70/690) ile Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi öldürmek üzere anlaşmıştık. Kalkıp evine gittik. İçeriye kulak verdiğimizde onun Fâtiha sûresini okumaya başladığını duyduk. Ardından Hâkka sûresini okumaya başladı:

﴿الْحَاقَّةُ. مَا الْحَاقَّةُ. وَمَآ أَدْرٰيكَ مَا الْحَاقَّةُ. كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ. فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ. وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ. سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَى كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ. فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾

'O kesin gerçek...

Nedir o kesin gerçek?

Gerçekleşecek olan o kıyâmeti sana hangi şey bildirdi?

Semûd ve Âd kavimleri de o çarpacak felâketi yalanlamıştı.

Semûd kavmi o korkunç sesle yok olup gitti.

Âd kavmi ise, azgın ve korkunç bir fırtınayla helâk oldu.

Allah o fırtınayı onlara yedi gece, sekiz gün boyunca musallat etti. Öyle ki, o anda onları, içi boş hurma kütükleri gibi serilmiş görürdün.

Şimdi onlardan bir iz görüyor musun?'[2]

Âyetin bu kısmına gelince Ebû Cehm koluma vurdu ve 'Kalk, sen bari kendini kurtar!' dedi. İkimiz birden oradan kaçtık." Bu hâdise, Hz. Ömer'in İslâmiyet'i kabul etmesini hazırlayan olaylardan biridir.

1. Ebû Cehm, Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden olup nesep ilmini, Arapların meşhur savaşlarını ve Arap şiirini iyi bilirdi. Mekke Fethi'nde Müslüman oldu. Hz. Ali ve Muâviye arasındaki savaşta ikisinin yanında da yer almadı. Sert üslûbu sebebiyle zaman zaman halifeler tarafından uyarılan Ebû Cehm, gözü pek bir insandı. Hz. Osmân'ı şehid eden isyancılar onun cenâze namazının kılınmasına ve Bakî Kabristanı'na defnedilmesine izin vermiyorlardı. Ebû Cehm: "Onun cenâzesini Allah ve Resûlü kılmıştır." diyerek cenâzeyi âsilerden kaçırdı ve onu üç kişiyle birlikte Bakî dışında bir yere gömdü.
2. Hâkka 69/1-8.

Bir Avuç Toprak

Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'ini ona kötülük düşünenlerin gözlerinden koruduğuna ve onu kendi himâyesine aldığına dâir hicret sırasında meydana gelen o meşhûr olayı da burada hatırlamalıdır. O gece Kureyşli kâfirler Allah'ın Elçisi'ni öldürmek üzere anlaşıp evini kuşattığında, Resûlullah Efendimiz evinden çıktı, Cenâb-ı Hak onların görme duyularını giderdiği için Allah'ın Elçisi onların yanında durdu. Yerden aldığı bir avuç toprağı yüzlerine doğru serpti ve böylece kâfirlerin tuzağından kurtularak yürüyüp gitti.[1]

Örümcek ile Güvercin

Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'ini kâfirlerin gözünden korumak için Sevr mağarasında meydana getirdiği olağanüstü hâdiseler ve örümceğin mağaranın kapısına ağ örmesi de böyledir. Resûlullah'ı arayan kâfirler mağaranın içine girelim dediğinde, önde gelen kâfirlerden Ümeyye bin Halef:

"Girip de ne yapacaksınız? Anladığım kadarıyla bu örümcek ağını buraya daha Muhammed doğmadan önce örmüş." demişti.[2] Ayrıca iki güvercin, mağaranın ağzına yuva yapmıştı. Kureyşliler bunu görünce:

"Eğer içeride biri olsaydı, bu ürkek yabani güvercinler burada durmazdı." demişlerdi.[3]

Sürâka'nın Atı

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hicreti sırasında, Sürâka bin Mâlik ibni Cü'şüm (v. 24/645) ile meydana gelen olay da böyledir. Kureyşliler Resûl-i Ekrem'i ve Hz. Ebû Bekir'i yakalayanlara büyük ödül vereceklerini va'detmişlerdi. Sürâka, Resûl-i Ekrem ile arkadaşının Medine'ye hicret ettiğini öğrendiği için, hemen atına atladı ve onların peşine düştü. Resûlullah'a iyice yaklaştığında, Peygamber aleyhisselâm ona bedduâ etti, bunun üzerine atının ayakları yere saplandı, kendisi de yere yuvarlandı. Sürâka, Resûl-i Ekrem'i takip edip etmeme konusunda karar vere-

1. Benzeri olay için bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 228.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 348.
3. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 229; Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 325, nr. 229; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 481-482.

bilmek için fal oklarını çıkarıp fala baktı. Falda takip etmemesi gerektiği söyleniyordu. O, bunu dikkate almadı, tekrar atına binip onların ardına düştü. Peygamber aleyhisselâma iyice yaklaşınca, onun kendisine dönüp bakmadığını, Kur'an okumakla meşgul olduğunu gördü. Fakat Hz. Ebû Bekir dönüp baktı, Sürâka'nın tekrar yaklaştığını görünce:

"Yâ Resûlallah! Yakalandık." dedi. Allah'ın Sevgili Elçisi ona:

"Üzülme! Allah bizimle beraberdir." (Tevbe 9/40) buyurdu. Bu defa Sürâka'nın atının ayakları tekrar kuma saplandı, kendisi yine attan aşağı düştü ve atını kaldırmak için zorladı. Hayvan doğrulmaya çalışırken ayaklarından duman gibi bir şey çıkınca Sürâka korktu ve Resûlullah Efendimiz'den emân dileyip kendisini affetmesini istedi. Allah'ın Elçisi de, yanlarında bulunan Hz. Ebû Bekir'in azatlı kölesi Âmir ibni Füheyre'ye[1] onu bağışladığına dâir bir belge yazdırdı. Bu belgeyi, Hz. Ebû Bekir'in yazdığı da söylenir. O zaman Sürâka Kureyşlilerin, onların hicretini öğrenince neler yaptıklarını ve kendilerini yakalayanlara ödül vaadettiklerini anlattı. Peygamber aleyhisselâm da ona kendilerini kimsenin takip etmemesini sağlamasını emretti. Sürâka da o yöne gitmek isteyenlere, kendisinin o tarafı iyice araştırdığını, ama kimseyi bulamadığını söyledi.

Sürâka'nın Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir'e:

"Bana beddua ettiğinizi, bu yüzden başıma kötü şeyler geldiğini biliyorum, ne olur bana duâ ediniz." dediği, sonra da gönül rahatlığı içinde dönüp gittiği rivâyet edilmektedir.[2] İşte Sürâka bunları görünce, Resûl-i Ekrem'in gerçekten Peygamber olduğunu ve başarı kazanacağını anladı.

Sürâka, Mekke'nin Fethi'nde Müslüman olmuştur.

1. Âmir ibni Füheyre ilk Müslüman kölelerden olduğu için kâfirlerden çok işkence gördü. Hz. Ebû Bekir onu satın alıp âzat etti. O da Hz. Ebû Bekir'in koyunlarının çobanlığını yaptı. Resûlullah ile Hz. Ebû Bekir, Sevr mağarasında saklanırken koyunları orada otlatır, onlara süt ve yiyecek götürürdü. Sonra da onların hicret arkadaşı oldu. Âmir, okuma yazma bildiği için Peygamber Efendimiz'in emri üzerine Sürâka'ya verilecek emannâmeyi bir deri parçasına yazıp ona verdi. Hicretin 4. yılında Necidlilere gönderilen yetmiş kişilik irşâd heyetinde o da yer aldı. Bu heyet Bi'rimaûne'ye geldiğinde pusuya düşürülüp şehid edildi. Âmir'i öldüren Cebbâr ibni Sülmâ, onun: "Kazandım vallâhi!" diye haykırmasına hayret etti. Hele onun nâşının önce göğe yükseldiğini, sonra yere indiğini görünce büsbütün şaşırdı; günlerce bu olay üzerinde düşündü; daha sonra Müslüman oldu (Buhârî, Cihâd 9, nr. 2801, Megâzî 28, nr. 4093).
2. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 45, nr. 3906, 3908; Müslim, Eşribe 10, nr. 91.

Ne Yapacağını Bilemeyen Çoban

Bu konuda şöyle bir haber de rivâyet edilmektedir: Bir çoban, Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir'in hicret etmekte olduğunu anlayınca, koyunlarını bıraktı, durumu Kureyş'e haber vermek üzere Mekke'ye koştu. Mekke'ye varınca, oraya niçin geldiğini unuttu ve ne yapacağını bilemedi. Sonra tekrar koyunlarının yanına döndü.

Ebû Cehil'in Perişan Hâlleri

Siyer âlimi İbni İshâk ve daha başkalarının rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem namaz kılarken Ebû Cehil kocaman bir taş alıp getirdi. Taşı Peygamber aleyhisselâmın başına atmak isteyince, taş eline yapıştı, eli ve kolu kurudu. Kendisini seyretmekte olan Kureyşlilere doğru gerisin geri gitti. Daha sonraları Peygamber Efendimiz'den ellerinin iyileşmesi için duâ etmesini istedi. Allah'ın Elçisi duâ edince elleri eski hâline geldi.

Esâsen Ebû Cehil, eğer Muhammed'i secde hâlinde görürsem kocaman bir taşla başını ezeceğim, diye Kureyşlilere söz vermişti. Onlar kendisine neden sözünü tutamadığını sorunca:

"Onunla benim arama, şimdiye kadar bir benzerini görmediğim kocaman bir erkek deve girdi ve beni yemeye çalıştı." dedi. Nebiyy-i Muhterem sallallahu aleyhi ve sellem onun deve şeklinde gördüğü şeyin Cebrâil aleyhisselâm olduğunu, şâyet biraz daha yaklaşsaydı, onu parçalayacağını söyledi.

> Bu hadisin bir rivâyeti de şöyledir: Abdullah ibni Abbâs diyor ki, Ebû Cehil, Peygamber Efendimiz için:
>
> "Eğer onu Kâbe'nin yanında namaz kılarken görürsem, yanına varıp boynuna ayağımla basacağım!" demişti. Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:
>
> "Şâyet öyle bir şey yapmaya kalksaydı, melekler herkesin gözü önünde onu apar topar yakalardı."[1]

1. İbni İshâk, *es-Sîre*, s. 180-181; İbni Kesîr, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 465. Buhârî, Tefsîr 96/4, nr. 4958. Ebû Cehil'in gördüğü diğer dehşetli manzaralar aşağıda gelecektir.

Geçici Körlük

Tefsir ve fıkıh âlimi Ebü'l-Leys es-Semerkandî'nin (v. 373/973) rivâyet ettiğine göre Mugîreoğulları'ndan bir adam Peygamber Efendimiz'i öldürmek niyetiyle yanına geldi. Fakat Allah Teâlâ onun görme duyusunu aldığı için Peygamber aleyhisselâmın sesini duymakla beraber kendisini göremedi. Bunun üzerine arkadaşlarının yanına dönmek istedi, fakat onları da göremedi; ancak seslerini duyarak yanlarına gitti.[1]

Ebü'l-Leys es-Semerkandî, şu âyetlerin yukarıda aktarılan Ebû Cehil olayı ile bu son kıssadan dolayı nâzil olduğunu söylemiştir:"Biz onların boyunlarına çenelerine kadar dayanan boyunduruklar geçirdik ki, çenelerine dayanır da başları havaya dikili kalır. Önlerine bir duvar, arkalarına bir duvar çekip onları öyle bir kuşattık ki, bir şey görecek hâlleri yoktur."[2]

Boşa Çıkan Suikast Planları

Siyer ve megâzî âlimi İbni İshâk (v. 151/768) ile başkalarının rivâyet ettiği olay da Allah Teâlâ'nın Resûlünü nasıl koruduğunu göstermektedir. Bir defasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ashâbıyla birlikte Benî Kurayza Yahudilerinin yaşadığı bölgeye gitmiş ve onların kale gibi yüksek köşklerinden birinin duvarına yaslanarak oturmuştu. Bunu gören Amr ibni Cihâş adlı Yahudi, Resûlullah'ın başına bir eldeğirmeni atmak üzere köşkün duvarına fırladı. Ancak Peygamber aleyhisselâm hemen yerinden kalktı, Medine'ye doğru yürüyüp gitti. Sonra da Benî Kurayza Yahudilerine, kendisine yönelik bu sûikast teşebbüsü dolayısıyla aralarındaki anlaşmayı bozduklarını bildirdi.[3]

Şu âyetin, bu olay üzerine nâzil olduğu söylenmiştir:

"Ey îmân edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir topluluk size zarar vermek istemişti de, Allah onların size zarar vermesini önlemişti. O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının. Mü'minler sadece Allah'a tevekkül etsinler."[4]

Yine Ebü'l-Leys es-Semerkandî'nin rivâyetine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ashâb-ı kirâmdan Amr ibni Ümeyye'nin (v.

1. Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), XV, 50;
2. Yâsîn 36/8-9.
3. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), II, 211-212.
4. Mâide 5/11.

60/679 civarı) öldürdüğü[1] Benî Kilâb kabilesinden iki kişinin diyetini ödemeye yardım etmelerini istemek için Benî Nadîr Yahudilerinin yanına gitmişti. Yahudi reislerinden Huyey ibni Ahtab,[2] Peygamber aleyhisselâma:

"Hele otur, Ebü'l-Kāsım! Sana yemek ikrâm edelim ve istediğin diyeti de verelim." dedi. Peygamber Efendimiz, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer ile gösterilen yere oturdu. Bu arada Huyey ibni Ahtab kavmiyle konuşup Resûl-i Ekrem Efendimiz'i öldürme planı yaptı. Ancak, Cebrâil aleyhisselâm, Fahr-i Âlem Efendimiz'e Yahudilerin ne yapmak istediklerini hemen bildirdi. Resûl-i Ekrem de âcil bir işi varmış gibi hemen oradan kalktı ve Medine'nin yolunu tuttu.[3]

Ebû Cehil'i Dehşete Düşüren Manzara

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Ebû Cehil Kureyşlilere "Eğer Muhammed'i namaz kılarken görürsem, yanına varıp boynuna ayağımla basacağım!" demişti. Ebû Cehil'e Peygamber Efendimiz'in namaz kılmakta olduğunu söylediler. Ebû Cehil oraya geldi, Resûl-i Ekrem'e iyice yaklaştı; sonra da korkulacak bir şeyden elleriyle yüzünü korumaya çalışan birinin hareketlerini yaparak, gerisin geriye dönüp kaçmaya başladı. Ona neden öyle yaptığını sordukları zaman da şunları söyledi:

"Ona yaklaşınca, ateşle dolu bir hendeğin kenarında olduğumu farkettim, bir adım daha atsam, hendeğin içine yuvarlanacaktım. Korkunç bir şey daha gördüm. Durmadan birbirine çarpan kanatlar vardı. Onların gürültüsü her tarafı inletiyordu."

1. Amr ibni Ümeyye, Bedir ve Uhud gazvelerinde müşriklerin safında yer almıştı. Uhud'dan sonra Müslüman oldu. Necid'e gönderilen yetmiş kişilik irşâd heyetinde o da vardı. Arkadaşları Bi'rimaûne'de pusuya düşürülüp şehid edildiğinde, binek hayvanlarını otlattığı için o katliâmdan kurtulmuştu. Olup biteni Resûl-i Ekrem'e haber vermek üzere Medine'ye giderken, arkadaşlarını pusuya düşürüp şehid edenlerin kabilesine mensup olan iki kişiyle karşılaştı ve onları arkadaşlarının intikamını almak için gece uyurlarken öldürdü. Hâlbuki bu iki kişi Müslüman olmuş ve Peygamber Efendimiz'in himâyesine girmişlerdi. Amr'ın bu durumdan haberi yoktu. Fahr-i Âlem Efendimiz, Amr ibni Ümeyye'nin öldürdüğü bu iki kişinin diyetini âilelerine ödedi.
2. Huyey ibni Ahtab, Safiyye annemizin babasıdır. "Kur'ân-ı Kerîm'in Geçmiş Milletlere Dâir Verdiği Haberler" bahsinde onun hakkında bilgi verilmişti bk. I, 569.
3. Ebü'l-Leys es-Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, III, 402; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), II, 489-491, nr. 425, 426.

Ebû Cehil'in bu sözleri Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme anlatıldığı zaman şöyle buyurdu: "Onun gördüğü kanatlar, meleklerin kanatlarıydı. Şâyet biraz daha yaklaşsaydı, melekler onu param parça ederdi."

Bunun üzerine Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme şu âyetler nâzil oldu: "Gerçek şu ki, insan kendisini ihtiyaçtan uzak görünce azgınlaşıverir. Oysa dönüş yalnız Rabbinedir. Gördün mü namaz kılacak olan bir kulu bundan alıkoyanı? Gördün mü o kâfiri? Ya onun engellediği kimse doğru yolda ise? Ya kötülükten sakınmaya teşvik ediyorsa? Gördün mü o kâfiri? Eğer o yalanlıyor ve yüz çeviriyorsa, Allah'ın onu ve yaptıklarını gördüğünü bilmez mi? Hele bir vazgeçmesin, onu alnından yakalarız: O yalancı, günahkâr alnından. Çağırsın taraftarlarını! Biz de zebânileri çağıracağız. Sakın, sen ona boyun eğme; Rabbine secde et ve O'na yaklaş."[1]

Elini Göğsüne Koyunca

Rivâyet edildiğine göre, Kâbe'nin anahtarlarını koruyan Şeybe bin Osmân el-Hacebî[2] (v. 57/677) yeni Müslüman olmuş, ancak İslâmiyet henüz gönlüne sinmemişti. Huneyn Savaşı'nda Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ordusuna katıldı. Daha önce Hz. Hamza Uhud Gazvesi'nde onun babasını ve amcasını öldürmüştü. Osmân:

"Bugün Muhammed'den intikamımı alacağım!" diye söylendi. Savaş kızışıp da herkes birbirine girince, Resûl-i Ekrem'e arkasından yaklaştı, kılıcını ona indirmek üzere kaldırdı. Daha sonra kendisi olayın gerisini şöyle anlattı:

"Resûlullah'a iyice yaklaşınca, şimşekten daha süratli bir ateş yalımı ikimizin arasında yükseliverdi. Geri dönüp kaçmaya başladım. İşte tam o zaman Resûl-i Ekrem Efendimiz benim varlığımı farketti ve beni yanına çağırdı, elini göğsümün üzerine koydu. Hâlbuki o, en nefret ettiğim insandı. Elini göğsümden çektiği anda, en sevdiğim insan oluverdi. Sonra bana:

1. Alak 96/6-19; Müslim, Kıyâmet 38, nr. 2797. Benzeri bir rivâyet için bk. Buhârî, Tefsîr 96/4, nr. 4958; Tirmizî, Tefsîr 96/1, nr. 3349.
2. Şeybe bin Osmân ve âilesi Câhiliye devrinde de Kâbe'nin anahtarlarını taşırdı. Mekke Fethi günü Peygamber Efendimiz Kâbe'nin anahtarlarını yine ona ve amcazâdesi Osmân ibni Talha'ya verdi. Kâbe'nin anahtarları günümüze kadar Şeybe bin Osmân'ın âilesinde kalmıştır. Osmân'ın Mekke'nin Fethi günü veya Huneyn Gazvesi'nde Müslüman olduğu söylenmektedir.

"Haydi benim yakınımda savaş!" buyurdu. Onun önüne geçtim ve canımı ona fedâ ederek kılıcımla kendisini korumaya başladım. O sırada karşıma babam çıksaydı, onu da öldürürdüm."[1]

Ashâb-ı kirâmdan Fedâle bin Amr[2] şöyle demiştir:

"Mekke'nin Fethi yılında Kâbe'yi tavâf etmekte olan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi öldürmek istemiştim. Kendisine iyice yaklaşınca bana:

'Sen Fedâle misin?' diye sordu. Ben de:

'Evet, Fedâle'yim.' dedim.

'Şimdi içinden ne geçirdin?' diye sordu.

'Hiçbir şey!'[3] dedim. Güldü; kalbimden geçenlerden dolayı Allah'ın beni bağışlaması için duâ etti ve elini göğsüme koydu. O anda kalbim îmân ile doldu, derin bir huzûr hissettim. Vallahi elini göğsümden çekince, Allah'ın yarattığı insanlar içinde en sevdiğim kişi o oldu.[4]

Kılıcı Vuramadı

Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'ini koruduğuna dâir meşhûr haberlerden biri de Âmir ibni Tufeyl ile Erbed ibni Kays'ın başından geçen olaydır. Bunlar kabilelerini temsilen Peygamber Efendimiz'in yanına gelmişlerdi. Âmir, Erbed'e:

"Ben, Muhammed'i lafa tutarak onun senden yana dönmemesini sağlarım. Sen de ona arkadan kılıcı indiriverirsin!" dedi. Âmir ibni Tufeyl'in bütün gayretine rağmen Erbed ibni Kays, Resûlullah'a bir şey yapamadı. Tufeyl ona:

"Neden kılıcını çekip ona vurmadın?" deyince arkadaşı şunları söyledi:

---

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), I, 195, nr. 144. ayrıca bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VII, 298-299, nr. 7192; İbni Hacer, *el-İsâbe*, II, 161.
2. Adı bazı kaynaklarda Fedâle bin Umeyr diye geçmektedir.
3. Bazı kaynaklara göre "Allah'ı zikrediyordum." dedi (İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* [Sekkâ], II, 417; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 207).
4. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), II, 417; İbni Hazm, *Cevâmiu's-sîre*, s. 186; İbni Hacer, *el-İsâbe*, III, 207.

"Ona her vurmak istediğimde, benimle onun arasına sen girdin. Ne yani, seni mi öldürseydim?"[1]

Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'i koruduğunu gösteren misâllerden biri de şu olaydır: Yahudi âlim ve kâhinlerden birçoğu Resûlullah'ın pek yakında ortaya çıkacağını söyleyerek insanları uyarmışlar, Kureyş'e onun hakkında bilgi vermişlerdi. Peygamber aleyhisselâmın kendileriyle savaşıp yeneceğini onlara anlatmışlar ve ondan kurtulmak için kendisini öldürmeleri gerektiğini söylemişlerdi. Buna rağmen Allah Teâlâ onu korumuş ve onun vasıtasıyla dinini insanlara ulaştırmıştır.

Resûlullah aleyhisselâmın bir hadisinde buyurduğu üzere, Allah Teâlâ, Resûlüne düşman olanların kalbine, bir aylık mesâfeden bile hissedilecek bir korku salmak sûretiyle de,[2] onu koruyup himâye etmiştir.

24. Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'e Verdiği Bilgiler ve İlimler

Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'e verdiği pek üstün mûcizeler arasında ona ilim ve irfân öğretmesi, din ve dünya ile ilgili bütün konulardan haberdâr etmesi, şeriatının esaslarını, dininin kanunlarını, kullarının yönetimini, ümmetin ihtiyaçlarını belletmesi sayılmalıdır.

Bunun yanında Allah Teâlâ ona daha önce yaşamış milletlerin durumlarını, peygamberlerin kıssalarını, zâlim kralların başından geçenleri, ilk peygamber Hz. Âdem'den son peygambere varıncaya kadar bütün insanların mâcerâlarını anlatmıştır.

Ayrıca o ümmetlerin şeriatları, kitapları, hayat tarzları, haberleri,

1. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), II, 567; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), V, 318-320.
2. Bu ifâde, şu hadîs-i şerîfin ilk cümlesidir:
"Daha önceleri hiçbir peygambere verilmeyen şu beşin tamamı bana verilmiştir:
Allah, düşmanlarımın kalbine, bir aylık yoldan bile hissedecekleri bir korku salmak sûretiyle bana yardım etti.
Bütün yeryüzü bana hem namaz kılma yeri (mescid) hem de teyemmüm ederek temizlenme vasıtası kılındı. İşte bu sebeple ümmetimin her ferdi, namaz vakti girince hemen onu edâ etsin.
Ganimet almak daha önceleri hiçbir peygambere helâl değilken bana helâl edildi.
Daha önceleri bir peygamber sadece kendi kavmine gönderilirken, ben bütün insanlara peygamber gönderildim.
Bana âhirette şefâat etme yetkisi de verildi." (Buhârî, Teyemmüm 1, nr. 335, Salât 56, nr. 438; Müslim, Mesâcid 3, nr. 521).

helâk edilişleri veya kurtuluşları, içlerindeki iyi ve kötü insanların hâlleri, dini yaşayış biçimleri, dünyada kalış süreleri, içlerindeki hakimlerin hikmetli sözleri, her ümmetin aralarındaki inkârcılarla nasıl mücadele ettiğini bildirmiştir.

Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz'e; Ehl-i kitab olan Yahudi ve Hıristiyanların, kendi kitaplarındaki bilgilerin doğrusunu söylemeyip gizlediklerini bildirmiş, onların bozarak anlattığı bu bilgilerin doğru şekillerini ona öğretmiştir.

Cenâb-ı Hakk'ın Resûlullah'a verdiği bu mûcizeler arasında: Arapça'nın çeşitli lehçelerini, bu lehçelerde kullanılan nâdir kelimeleri ve çeşitli fesâhat biçimlerini bilmek; Arapların ünlü savaşlarından, mesellerinden, hikmetli sözlerinden, şiirlerinden haberdâr olmak; az sözle çok mâna ifâde etmek; sahîh atasözlerini bilmek; kapalı ifâdeleri kolayca anlamak; anlaşılması zor sözleri açıklamak; içinde çelişki ve gevşeklik bulunmayan din esaslarını ortaya koymak da vardır.

İslâmiyet'in Güzelliği

Allah Teâlâ'nın ona gönderdiği şeriatta ahlâkî güzellikler, üstün edepler, iyi ve güzel olan her şey bulunmaktadır. Onun başarısını engellemeye çalışanlar dışında, akl-ı selîm sahibi herkes onun getirdiği dinin mükemmelliğini kabul etmiştir. Bilgisizlikten dolayı İslâmiyet'e karşı çıkanlar, Resûl-i Ekrem'in getirdiği esaslara kulak verince onu hemen kabul etmiş, ayrıca herhangi bir delil isteme gereğini duymamışlardır.

Peygamber aleyhisselâmın Allah'ın Elçisi olduğunu gösteren hususlardan biri de, Cenâb-ı Hakk'ın ona öğrettiği bu bilgiler ile kendisine inananlara iyi ve temiz olan şeyleri helâl, kötü ve pis olanları haram kılması, onların canlarını, ırzlarını ve mallarını dünyada kendilerine verilecek cezâlardan, âhirette de Cehennem azâbından korumasıdır.

İnsanların inceleyip araştırmak ve çeşitli kitapları okumak sûretiyle öğrenebildiği birçok bilgiyi onun bilmesi de bir mûcizedir.

Resûlullah Efendimiz'in Cenâb-ı Hakk'tan öğrendiği tıb, rüyâ tâbiri, ferâiz, hesap ve soy bilgisi gibi ilimlerde ortaya koyduğu bilgileri bu konuların uzmanları kendilerine ilke edinmişlerdir.

Peygamber Efendimiz'in şu hadisleri işte bu özelliklere sahiptir:

Rüyâ Hakkında Söyledikleri

«اَلرُّؤْيَا لِأَوَّلِ عَابِرٍ» «Rüyâ, ilk tâbir edildiği şekilde çıkar.»[1]

> Peygamber Efendimiz rüyâyı herkese anlatmamayı, onu ilk defa en en iyi şekilde tâbir edecek olana söylemeyi tavsiye etmektedir. Rüyâ, tâbir etmeyi bilene, iyi sözlerle yorumlayana ve sevilen kimseye anlatılmalıdır, sevilmeyen kimseye söylenmemelidir. Kendisine anlatılan rüyâyı tâbir edemeyen kimse, «İnşallah hakkında hayır olur.» demekle yetinmelidir.

«وَهِيَ عَلَى رِجْلِ طَائِرٍ» «Rüyâ, anlatılmadıkça gerçekleşmez.»

> Hadisin tamamı şöyledir:
>
> "Rüyâ, anlatılmadığı sürece kuşun ayağındadır (gerçekleşmez). Anlatılınca gerçekleşir."[2] Tirmizî'deki rivâyet ise şöyledir:
>
> "Mü'minin rüyâsı peygamberliğin kırk altıda biridir. Rüyâ anlatılmadığı sürece kuşun ayağındadır (gerçekleşmez); anlatılınca gerçekleşir."
>
> "Mü'minin rüyâsı peygamberliğin kırk altıda biridir." ifâdesi *Sahîh-i Buhârî*[3] ve *Sahîh-i Müslim*'de[4] geçmektedir. Hadisin *Sahîh-i Buhârî*'deki ifâdesi şöyledir: "Sâlih kişinin gördüğü güzel rüyâ, peygamberliğin kırk altıda biridir."
>
> Burada şu hadisleri de zikredelim:
>
> "Sizden biriniz hoşuna giden bir rüyâ görünce, o Allah Teâlâ'dandır. Bu sebeple Allah'a hamdetsin ve o rüyâsını sadece sevdiğine söylesin. Hoşlanmadığı bir rüyâ görürse o şeytandandır. Onun şerrinden Allah'a sığınsın

1. İbni Mâce, Rü'yâ 7, nr. 3915.
2. Ebû Dâvûd, Edeb 94, nr. 5020; Tirmizî, Rü'yâ 6, nr. 2278, 2279; İbni Mâce, Rü'yâ 6, nr. 3914.
3. Ta'bîr 4, nr. 6987.
4. Rü'yâ 8, nr. 2264.

ve onu hiç kimseye söylemesin. Bu takdirde o rüyâ kendisine zarar vermez."[1]

"Sizden biriniz hoşlanmadığı bir rüyâ görünce, sol tarafına üç defa tükürsün; şeytanın şerrinden de üç defa Allah'a sığınsın; yattığı tarafından da öbür yanına dönsün."[2]

«اَلرُّؤْيَا ثَلَاثٌ، فَرُؤْيَا حَقٌّ، وَرُؤْيَا يُحَدِّثُ بِهَا الرَّجُلُ نَفْسَهُ، وَرُؤْيَا تَحْزِينٌ مِنَ الشَّيْطَانِ» "Rüyâ üç kısımdır: Hak ve sâlih rüyâ, insanın içinden geçen düşünceler sonucu gördüğü rüyâ, şeytanın ona üzüntü vermek için gösterdiği rüyâ."[3]

Bir adam Resûl-i Ekrem'in huzûruna gelerek «Rüyâmda başımın kesildiğini gördüm.» dedi. Peygamber Efendimiz güldü ve şöyle buyurdu: «Şeytan, birinizle rüyâsında oynadığı vakit, rüyâsını kimseye anlatmasın.»[4]

«إِذَا تَقَارَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَاالْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ» «Kıyâmet yaklaşınca, müminin rüyâsı yalan çıkmaz.»[5]

Kıyâmet yaklaşınca mü'minlerin sayısı azalacaktır. O devirde görülen sâlih ve sâdık rüyâlar, Cenâb-ı Hakk'ın onlara bir ikrâmı olacaktır.

Sağlık Kuralları

«أَصْلُ كُلِّ دَاءٍ الْبَرْدَةُ» "Hastalıkların başı, aşırı yemektir."[6]

Ebû Hüreyre'nin Resûl-i Ekrem'den rivâyet ettiği söylenen şu söz de, eğer hadis ise, böyledir:

«اَلْمَعِدَةُ حَوْضُ الْبَدَنِ، وَالْعُرُوقُ إِلَيْهَاوَارِدَةٌ» «Mide, bedenin havuzudur. Damarlar oraya doğru gider.»[7] Gerçi bu rivâyet zayıftır, hattâ bazılarına göre

1. Buhârî, Ta'bîr 3, 46, nr. 6985, 7044-45; Müslim, Rü'yâ 3, nr. 2261.
2. Müslim, Rü'yâ 5, nr. 2262.
3. Müslim, Rü'yâ 6, nr. 2263.
4. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), IV, 186, nr. 2274.
5. Buhârî, Ta'bîr 26, nr. 7017; Müslim, Rü'yâ 6, nr. 2263.
6. Zürkânî, *Muhtasaru'l-mekâsıdi'l-hasene* (Sabbâğ), s. 69, nr. 106.
7. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), IV, 329, nr. 4343; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VII, 115, nr. 4146. Hadisin tamamında şu söylenmektedir: Mide, yiyecek ve içeceklerin toplandığı yerdir. Damarlar vücûdun dört bir yanından

mevzûdur. Bu sebeple biz onu sahîh kabul etmiyoruz. Nitekim Dârekutnî de bu rivâyeti tenkit etmiştir.

«خَيْرُ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ السَّعُوطُ، وَاللَّدُودُ، وَالْحِجَامَةُ، وَالْمَشْيُ» «Tedâvide kullandığınız ilaçların en iyisi burun damlası,[1] şurup,[2] kan aldırma (hacamat) ve müshildir."[3]

«وَخَيْرُ الْحِجَامَةِ يَوْمَ سَبْعَ عَشْرَةَ وَتِسْعَ عَشْرَةَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ» «Kan aldırmanın (hacamat) en faydalısı, ayın on yedi, on dokuz ve yirmi birinde yapılanıdır."[4]

> *Sünen-i Tirmizî*'de aynı babta zikredilen bir başka hadise göre Efendimiz aleyhisselâm da zikredilen günlerde hacamat yaptırırdı.

«وَفِي الْعُودِ الْهِنْدِيِّ سَبْعَةُ أَشْفِيَةٍ» «Ûd-i Hindî'de yedi şifâ vardır."

> Ûd-i Hindî, Hindistan'dan getirilen güzel kokulu, tadı birazcık acı bir ağaç türüdür. Bir hadîs-i şerîfte Fahr-i Kâinât Efendimiz şöyle buyurmuştur:
>
> "Ûd-i Hindî kullanmaya devam ediniz. Ûd-i Hindî'de yedi türlü şifâ vardır. Boğaz hastalığı için bu ilaç burna çekilir. Akciğer iltihâbı için su ile hastaya içirilir."[5] "Yedi şifâ" ifâdesi, birçok şifâ vardır, şeklinde de anlaşılmıştır.

"İnsan, mideden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Mutlaka çok

---

oraya gider. Eğer mide sağlamsa, damarlar da mideden sağlam olarak döner; eğer hastaysa, damarlar da rahatsızlanmış olarak döner. Aliyyü'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa*'da bu sözün Peygamber Efendimiz'e ait olmayıp mevzû olduğunu söylemiştir (s. 320-321, nr. 442). Arapların tabîbi Hâris ibni Kelede'ye ait olmakla beraber, hadis diye söylenen şu söz de burada hatırlanmalıdır: "Mide, hastalık yuvası, perhiz ise ilacın âlâsıdır."

1. Peygamber Efendimiz'in de burnuna ilaç damlattığı bilinmektedir (Buhârî, Tıb 9, nr. 5691; Müslim, Müsâkât 65, nr. 1202).
2. Araplar, hadîs-i şerîfte sözü edilen şurubu, ağzının kenarından dökerek hastaya içirirlerdi. Fahr-i Cihân Efendimiz'in rahatsızlığı sırasında, konuşamadığı için "Yapmayın! İstemiyorum." diye işaret buyurmasına rağmen ona da böyle bir şurup içirmişlerdi. Âlemlere Rahmet olan Efendimiz kendisini toparlayınca, hem kendisine zorla ilaç içirenleri hem de onlara engel olmayanları cezâlandırmak için orada bulunan herkese aynı ilacın içirilmesini emretmiş ve bu emri yerine getirilmişti (Buhârî, Tıb 21, nr. 5713).
3. Tirmizî, Tıb 9, nr. 2047, 2048.
4. Tirmizî, Tıb 12, nr. 2053.
5. Buhârî, Tıb 10, nr. 5692, 21, nr. 5713, 23, nr. 5715, 26, nr. 5718.

yiyecekse, midenin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, üçte birini de nefese ayırmalıdır."[1]

> Kâdî İyâz, "Peygamber Efendimiz'in, Hayatın Vazgeçilmezleri Karşısındaki Tavrı" bahsinde bk. I, 200. hadisin şu rivâyetini zikretmişti:
>
> "Âdemoğlu, midesinden daha tehlikeli bir kap doldurmamıştır. Oysa insana kendini ayakta tutacak bir kaç lokma yeter. Şâyet mutlaka çok yiyecekse, midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, üçte birini de nefesine ayırmalıdır."

Soy Bilgisi

Peygamber Efendimiz'e Sebe'in bir erkek mi, kadın mı yoksa bir yer adı mı olduğunu sordular. Şöyle buyurdu: "Sebe' on evlâdı olan bir adamdı. Çocuklarından altısı Yemen taraflarında, dördü de Suriye topraklarında yaşardı..."[2] Resûl-i Ekrem'in nesep ilmi hakkındaki derin bilgisini gösteren bu hadis uzuncadır.

Sevgili Efendimiz Yemen'de yaşayan Kuzâa'nın soyu hakkında verdiği cevap ile,[3] nesep ilmiyle çok meşgul olan Arapların bu konuda anlaşmazlığa düştüklerinde Resûlullah Efendimiz'in onlara verdiği cevaplar da böyle mûcize özelliği taşımaktadır.

---

1. Tirmizî, Zühd 47, nr. 2380; İbni Mâce, Et'ime 50, nr. 3349; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* IV, 132.
2. Ebû Dâvûd, Hurûf ve'l-kırâât 21, nr. 3988; Tirmizî, Tefsîr 34/1, nr. 3222. "Doğrusu, Sebe' kavminin yurdunda da onlar için bir ibret dersi vardı. Onların meskenleri sağ ve sollarından, iki taraflı bağlarla çevrilmişti. Peygamberleri onlara: 'Rabbinizin rızkından yiyin de O'na şükredin. İşte size tertemiz bir belde ve ziyadesiyle bağışlayıcı bir Rab!' demişti. Fakat onlar haktan yüz çevirdiler. Biz de onların üzerine barajlarını yıkan bir sel gönderdik ve o iki taraflı ve verimli bağlarını buruk meyveli, acı ılgınlı ve biraz da sedir ağacı bulunan virane iki bahçeye çevirdik." (Sebe' 34/15-16). Bu âyetler ile devamındaki âyetler nâzil olunca, ashâb-ı kirâm Sebe'in kim olduğunu sordu. Peygamber Efendimiz onlara, bir mûcize olarak, nesep (soy) ilmindeki derin bilgisini gösterdi. *Sünen-i Tirmizî*'deki rivâyete göre Sebe'in Yemen'de yaşayan altı çocuğundan Ezd, Eş'arîler, Himyer, Kinde, Mezhic ve Enmâr kabilelerinin; Suriye'de yaşayan dört çocuğundan da Lahm, Cüzâm, Gassân ve Âmile kabilelerinin türeyip çoğaldığını haber verdi.
3. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 135-136, nr. 1567.

Yine onun nesep konusunda verdiği bilgilerden biri şöyledir:

"Şeref ve üstünlük bakımından Arap kabilelerinden Himyer, Arapların başı ve dişleri gibidir. Mezhic, başın tepe noktası ve boğaz gibidir. Ezd, sırtın üst kısmı ve kafatası gibidir. Hemdân ise iki kürek kemiğinin arası ve tepesi gibidir."[1]

Teknik Bilgiler

Resûlullah Efendimiz'in diğer konularda verdiği mûcize türü bilgiler şöyledir:

«إِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللهُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ» "Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü şekliyle dönmektedir."

> Hadisin devamı şöyledir: "Bir yıl on iki aydır. Bunlardan dördü haram aylardır. Haram ayların üçü birbiri ardınca gelen, zilkâde, zilhicce ve muharremdir. Biri ise cemaziyelâhir ile şâbân arasında bulunan ve Mudar kabilesinin daha çok değer verdiği receb ayıdır."[2] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, Vedâ haccı esnasında, kurban bayramı günü Minâ'da bütün hacılara îrâd ettiği hutbeden bir bölümü böyle başlamakta ve devam etmektedir.

«فِي الْحَوْضِ زَوَايَاهُ سَوَاءٌ» "Kevser Havuzu'nun dört kenarı birbirine eşittir."

> "Allah Teâlâ'nın Kıyâmet gününde Resûl-i Ekrem'e vereceği bazı özelliklerle onu diğer peygamberlere üstün tutması" bahsinde bk. I, 431. bu hadisin tamamı şöyle geçmişti: "Havuzumun büyüklüğü bir aylık yoldur. Dört kenarı birbirine eşittir. Suyu gümüşten beyaz; kokusu miskten güzeldir. Havuzun etrafındaki bardaklar gökyüzündeki yıldızlar kadar çok ve parlaktır. Ondan içen bir daha hiç susamayacak."[3] Kevser Havuzu'nun

1. Bezzâr, *Müsned* (Mahfûzurrahmân), II, 67.
2. Buhârî, Hac 132, nr. 3197; Müslim, Kasâme 29, nr. 1679.
3. Buhârî, Rikâk 53, nr. 6579; Müslim, Fezâil 27, nr. 2292.

dört kenarının birbirine eşit olduğu ifâdesi, Resûl-i Ekrem'in geometri hakkında fikir sahibi olduğunu göstermektedir.

«وَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، فَتِلْكَ مِائَةٌ وَخَمْسُونَ عَلَى اللِّسَانِ وَأَلْفٌ وَخَمْسُمِائَةٍ فِي الْمِيزَانِ» "İyilikler on misliyle karşılık görür. 150 defa söylenen bir zikrin Mîzan'daki karşılığı 1500 sevaptır."[1]

Peygamber Efendimiz ashâbıyla bir yerde konakladıklarında: «نِعْمَ مَوْضِعُ الْحَمَّامِ هٰذَا» "Burası ne hoş hamam yeridir." buyurmuştur.[2]

Hadisin zayıf olduğu söylenmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, hayatında hamam görmediği ve hamamda yıkanmadığı hâlde, Peygamberler Sultanı Efendimiz'in, hamam inşâ edilmesine elverişli yere işaret buyurmasıdır.

«مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ» "Doğu ile Batı'nın arası kıbledir."[3]

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da bu hadisi açıklarcasına şöyle demiştir:

"Batıyı sağına, doğuyu soluna aldığında, ikisinin arasında olan yer kıbledir.[4]

Burada dikkat edilmesi gereken husus da Resûl-i Ekrem'in İlm-i Mîkât'a olan vukûfudur. İlm-i Mîkât, namazların vaktinde ve kıble yönünde kılınmasını sağlayan ilimdir.[5]

Peygamber Efendimiz, bedevî Uyeyne bin Hısn veya Akra' bin Hâbis'e:[6]

"Atları ve biniciliği senden daha iyi bilirim." buyurmuştur.[7]

1. Ebû Dâvûd, Edeb 99-100, nr. 5065; Tirmizî, Daavât 25, nr. 3410; Nesâî, Sehv 91, nr. 1347; İbni Mâce, İkamet 32, nr. 926.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), I, 320, nr. 953.
3. Tirmizî, Salât 256, nr. 344; İbni Mâce, İkâmet 56, nr. 1011.
4. Tirmizî, Salât 256, nr. 344.
5. Bu konuda bilgi için bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXII, 133-134.
6. Her iki bedevî de kaba saba davranışlarıyla bilinen kimselerdir.
7. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 387.

Hat Konusundaki Öğütleri

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, kâtibine şöyle buyurmuştur:

"Yazma işini bitirince kalemi kulağının üstüne koy. Böyle yapmak, yazana daha çok hatırlatır."

> Peygamber Efendimiz'in vahiy kâtiplerinden Zeyd ibni Sâbit diyor ki:
>
> Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna girdiğimde, huzûrundaki kâtibe:
>
> "Kalemi kulağının üstüne koy. Böyle yapmak, yazana daha çok hatırlatır." buyurduğunu duydum.[1] Hadîs-i şerîfteki "hatırlatmak" ifâdesi, yazı yazana, kalemi nereye koyduğunu hatırlatmak ve ona kolayca ulaşmak diye de anlaşılmıştır.

Allah'ın Elçisi'nin, yazı yazmadığı hâlde böyle buyurması, ona herşeyin ilmi verildiği içindir. Resûlullah'ın hem harfleri, hem de onların güzelce yazılmasını bildiğine dâir rivâyetler vardır. Bu rivâyetlerden biri, vahiy kâtiplerine:

"Bismillahirrahmânirrahîm'de; 'sin' harfinin dişlerini iyice belli etmeden, 'sin'i uzatarak yazmayınız" buyurmasıdır.[2] Bu hadisi İbni Abbâs tarikiyle Mâlikî fakihi İbni Şa'bân[3] (v. 355/966) rivâyet etmiştir.

Muâviye bin Ebî Süfyân'ın naklettiği şu rivâyet de böyledir: Muâviye, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda yazı yazarken, Efendimiz ona şöyle buyurdu:

"Mürekkebi ıslâh et, kalemi düzgün kes, 'bâ' harfini düz ve uzun yaz, 'sin'in dişlerini belirgin hâle getir, 'mim' harfinin gözünü kapama, 'Allah' lâfzını güzel yaz, 'Rahmân' kelimesini uzatarak, 'Rahîm'i özenerek yaz."[4]

---

1. Tirmizî, İsti'zân 21, nr. 2714.
2. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 265-268; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, XII, 340. Bu rivâyetin zayıf olduğu anlaşılmaktadır.
3. Ebû İshâk Muhammed ibni Kâsım ibni Şa'bân, ashâb-ı kirâmdan Ammâr ibni Yâsir'in soyundan idi. Yaşadığı devirde Mâlikî fakîhlerinin en bilgini kabul edilirdi. Sünnete uygun şekilde yaşamasıyla bilinen bu âlimin, fıkıh sahasında kaleme aldığı en meşhur kitabı *ez-Zâhi'ş-Şa'bânî*'dir. Onun on kadar eseri arasında *Ahkâmü'l-Kur'ân* ve *Menâkıbü Mâlik* de vardır.
4. Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā) , X, 314, nr. 29566.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yazı yazdığına dâir sahîh bir rivâyet bulunmasa, okuyup yazmasına izin verilmemiş olsa da, kendisine hat sanatına dâir bilgi verilmesi pekâlâ mümkündür.

Yabancı Dillere Vâkıf Olması

Peygamber aleyhisselâmın Arap lehçelerini bildiği, Arap şiirini çok iyi anladığı bilinen bir gerçektir. Biz onun bu özelliklerinin bir kısmına kitabımızın baş taraflarında işaret etmiştik.

> "Resûl-i Ekrem'in Düzgün ve Doğru Konuşması, Etkili ve Yerinde Söz Söylemesi" başlığı altında Kādî İyâz bu konuda geniş bilgi vermiş ve söze şöyle başlamıştı: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin düzgün ve doğru konuşması, etkili ve yerinde söz söylemesi en üstün seviyede ve herkesin çok iyi bildiği düzeyde idi. Sözlerinde tabiatından gelen açıklık vardı. Söze pek güzel bir girişle başlar, hoş bir üslupla bitirirdi. Kelimeleri son derece anlaşılır, ifâdeleri pek düzgündü. Maksadını zorlanmaksızın anlatırdı. Çünkü Allah Teâlâ ona "vecîz konuşma, az sözle çok mâna ifâde etme" özelliği vermiş, duyulmamış faydalı bilgiler bağışlamış, Arapça'nın bütün lehçelerini öğretmişti. Allah'ın Sevgili Elçisi her kabileye kendi dilleriyle hitap eder, onlarla kendi lehçeleriyle kolayca anlaşırdı. Belâğatlerinin hedefi ve maksadı hususunda onlarla tartışırdı. Arkadaşlarının birçoğu birçok sohbette ona sözünün ne mânaya geldiğini, ne demek istediğini sorarlardı."

Resûl-i Ekrem Efendimiz birçok milletin diline vâkıftı. Habeşçe'de güzel anlamına gelen "sene" kelimesini "sene, sene" diye kullanması böyledir.

> Peygamber Efendimiz bu sözü, beşinci Müslüman olduğu söylenen Hâlid ibni Saîd'in küçük kızı Ümmü Hâlid diye bilinen Eme'ye söylemişti. Hâlid ibni Saîd Habeşistan'a hicret etmiş, orada on beş yıl kalmış, kızı Eme orada doğmuş ve Ca'fer-i Tayyâr ile birlikte

Medine'ye dönmüşlerdi. Hâlid ibni Saîd kızıyla Resûl-i Ekrem'i ziyârete gittiklerinde, Eme'nin üzerinde sarı bir gömlek vardı. Peygamber Efendimiz onu severken gömleğine işaret ederek pek güzelmiş anlamında Habeşçe "sene, sene" (veya "senâh, senâh") buyurdu. Eme olayın gerisini şöyle anlatmıştır: "Resûlullah'ın arkasına geçtim ve Nübüvvet mührüyle oynamaya başladım. Babam beni engellemeye çalışınca, Peygamber Efendimiz: "Onu rahat bırak!" buyurdu. Sonra tekrar bana döndü ve gömleğime işaretle üç defa: "Sırtında paralansın!" buyurdu.[1]

Peygamber Efendimize bir yerden çeşitli giysiler geldiğinde, bir çocuk elbisesini eline alarak:

"Bunu kime vereyim?" diye sorduğu, ashâb-ı kirâmın cevap vermemesi üzerine "Bana Ümmü Hâlid'i çağırın!" buyurarak elbiseyi Eme'ye bizzat giydirdiği, sonra da elbiseyi eliyle okşayarak, yukarıda geçtiği gibi ona iltifât buyurduğu da rivâyet edilmektedir.[2]

Allah'ın Elçisi, yine Habeşçe'de adam öldürme ve kargaşa anlamına gelen "herc" kelimesini kullanarak: "İleride adam öldürme olayları çoğalacaktır." buyurmuştur.

Bir defasında Peygamber Efendimiz:

"Zaman yaklaşacak, ilim kalkacak, fitneler ortaya çıkacak, insanlar cimrileşecek ve herc (kargaşa) artacak." buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm "herc" (kargaşa) nedir diye sorunca da, onun adam öldürmek olduğunu söyledi.[3]

Efendimiz'in Ebû Hüreyre radıyallahu anha Farsça olarak karnım ağrıyor anlamında "Eşkembe derdem" buyurması da böyledir.[4]

*Sünen-i İbni Mâce*deki bu rivâyete göre namazdan sonra Peygamber aleyhisselâm, Ebû Hüreyre'ye muhteme-

1. Buhârî, Cihâd 188, nr. 3071.
2. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 37, nr. 3874, Libâs 22, nr. 5823, 32, nr. 5845.
3. Buhârî, İlim 24, nr. 84; Müslim, İlim 11, nr. 2672. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 31, nr. 2200.
4. İbni Mâce, Tıb 10, nr. 3458.

len lâtîfe ederek: "Eşikemet derd? (Karnın mı ağrıyor)" diye sordu. Onun:

"Evet, yâ Resûlallah." demesi üzerine:

"Kalk, namaz kıl, çünkü namazda şifâ vardır." buyurdu.[1]

Bildiklerini Kimden Öğrendi?

Böyle daha birçok misâl vardır. Bunları veya bunların bir kısmını ancak bir hocadan ders almak, ilgili kitapları okumak veya bilenlerin yanında uzun bir süre kalmak sûretiyle elde etmek mümkündür. Hâlbuki Resûl-i Ekrem, Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi ümmîdir; okumamış, yazmamıştır; bunları bilenlerle oturup kalktığı da bilinmemektedir; üstelik bunları bilen, bunları okuyarak öğrenen bir toplumda da yetişmemiştir. Hattâ onun peygamber olmadan önce de böyle şeylerle ilgilendiğine dâir bir bilgi yoktur. Bu durumu Allah Teâlâ: ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ﴾ "Sen, bu Kur'an'dan evvel ne bir kitap okuyordun, ne de onu elinle yazıyordun! Öyle olsaydı, bâtıla uyanlar şüpheye düşerdi."[2] âyetiyle ifâde buyurmuştur.

Arapların öğrenmek için üzerinde en fazla durduğu şeyler; kabilelerinin soyunu öğrenmek (nesep ilmi), atalarının hayatını ve savaşlarını bellemek, şiir söylemek ve sanatlı konuşmak (beyân) idi. Bunları elde etmek için büyük gayret sarfederler, bu konuları çok iyi bilenlerin etrafını alır, onlara sorup öğrenirlerdi. Arapların öğrenmeye gayret ettiği bütün bu bilgiler, Resûlullah Efendimiz'in ilim deryâsı yanında bir nokta gibi önemsiz kalırdı.

İslâmiyet'e karşı olan bir kimsenin bu söylediklerimizi reddetmesi mümkün değildir. Nitekim kâfirler bunlara: "Eskilerin masalları"[3], "Kur'an'ı ona kesinlikle bir insan öğretiyor."[4] demekten başka bir yol bulamamışlardır. Allah Teâlâ ise onların bu iddialarını: "Ona öğrettiğini ileri sürdükleri kimsenin dili yabancı, Kur'an ise açık ve anlaşılır bir Arapça'dır."[5] diye reddetmiştir.

1. Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 390, 403.
2. Ankebût 29/48.
3. En'âm 6/25.
4. Nahl 16/103.
5. Nahl 16/103.

Selmân-ı Fârisî ile Rum Köleden mi Öğrendi?

Kâfirlerin, "O Kur'an'ı bir başkasından öğreniyor." iddialarının hiçbir dayanağı yoktur. Resûl-i Ekrem'in Kur'an'ı öğrendiğini ileri sürdükleri sadece iki kişidir. Biri Selmân-ı Fârisî, diğeri de Rûm asıllı bir köledir.

Selmân, Resûlullah'ı, Kur'ân-ı Kerîm'in birçok âyeti nâzil olduktan, Efendimiz'in peygamber olduğunu gösteren pek çok mûcizesi yayıldıktan ve Allah'ın Resûlü Medine'ye hicret ettikten sonra tanımıştır.

Rum köle ise Mekke'de Müslüman olmuştu ve Peygamber aleyhisselâmın yanına gelerek ondan Kur'an ve dinî bilgiler öğrenirdi. Adının ne olduğu konusunda çeşitli görüşler vardır. Bir başka rivâyete göre bu Rum köle Müslüman değildi ve Resûlullah'a gidip gelmezdi, aksine Resûlullah Efendimiz İslâmiyet'i kabul edebileceği ümidiyle onun Merve semtindeki dükkânına zaman zaman gidip otururdu.

Selmân-ı Fârisî de, söz konusu Rum köle de Arapça'yı bilmezdi. Azılı din düşmanları ise Arapça'yı en iyi bilen, en güzel konuşan kimselerdi. Onlar, böylesi üstün özelliklere sahip oldukları hâlde Peygamber Efendimiz'in getirdiği Kitab'a söz ve fikirle karşı koyamadılar; onun en küçük benzerini getiremediler; niteliğini anlamaktan, yazılış ve dizilişini kavramaktan âciz kaldılar da, Arapça'yı doğru dürüst konuşamayan ve maksatlarını ifâdede edemeyen bu kimseler mi Peygamber aleyhisselâma Kur'an'daki o derin ilimleri öğreteceklerdi?

Selmân-ı Fârisî veya adının Bel'âm er-Rûmî mi, Ya'îş mi, Cebr mi, Yesâr mı olduğu tam olarak bilinemeyen bu Rum köle, hayatları boyunca Câhiliye devri halkının arasında yaşadıkları ve onlarla konuştukları hâlde, onlardan birinin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin getirdiği Kur'an'a benzer bir şey söyledikleri duyulmuş mudur? Onlardan biri, Resûlullah'ın bildiği ilimlerden herhangi birinden haberdâr olmakla tanınmış mıdır?

Şâyet Selmân-ı Fârisî ile bu Rum köle, öyle derin bilgilere sahip idiyseler, Peygamber aleyhisselâmın o kadar düşmanı varken, bu düşmanlar onu devamlı takip ederken ve ona o kadar derin haset beslerken, niçin bu iki şahsın yanına gidip de, Allah'ın Elçisi'ne karşı koyacakları bilgileri onlardan öğrenmek istemediler? Buna bir engel mi vardı? Nitekim Nadr ibni Hâris, çeşitli kitaplardan birtakım kıssalar derleyerek Kur'an'ın bir benzerini getirdiğini iddia etmişti.

> Resûl-i Ekrem'in en büyük düşmanlarından biri olan ve Bedir'de öldürülen Nadr ibni Hâris, bazı kitaplardan Zâloğlu Rüstem pehlivanın ve benzeri destan kahramanlarının kıssalarını öğrenerek Kur'ân-ı Kerîm'deki kıssaların bir benzerini getirdiğini ileri sürmüştü.

Bir de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, kavminin gözü önünden hiç ayrılmadı. Ehl-i Kitâb'ın yaşadığı memleketlere pek fazla gitmedi ki, onun Yahudi ve Hıristiyanlardan bir şeyler öğrendiği ileri sürülebilsin. Ayrıca Allah'ın Elçisi, hep kavminin arasında yaşadı. Küçüklüğünde ve gençliğinde, Arapların âdeti üzere koyun güttü. Memleketinden bir veya iki defa ayrılıp ticaret seferine gitti ve oralarda çok az bir şey öğrenecek kadar bile kalmadı. Bu durumda, onca bilgiyi başkalarından nasıl öğrenebilir? Üstelik gittiği bu ticaret seferlerinde kavminden hiç ayrılmadı ve hep onların yanında bulundu. Mekke'de yaşadığı sürece de durumu böyleydi. Yahudi ve Hıristiyan âlimlerinin, müneccim veya kâhinlerin yanına giderek de onlardan bir şey öğrenmedi.

Peygamber aleyhisselâmın aleyhinde ileri sürülen şeylerin hepsi doğru olsaydı bile, insan sözüne benzemeyen Kur'ân-ı Kerîm elbette bütün bu iddiaları çürütecek, şüpheleri giderecek, her şeyi açıklığa kavuşturacaktı.

25. Peygamber Efendimiz'in Meleklerle, Cinlerle Görüşmesi ve Onları Birçok Sahâbînin Görmesi

Allah Teâlâ'nın sadece Resûl-i Ekrem Efendimiz'e lütfettiği özelliklerden,[1] ona ikrâm ettiği nimetlerden ve onun eşsiz mûcizelerinden biri de meleklerle ve cinlerle olan haberleri, Cenâb-ı Hakk'ın ona melekleri aracılığı ile yardım etmesi, cinlerin ona itâat etmesi ve ashâb-ı kirâmdan birçoğunun onları görmesidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Ey Peygamber hanımları!..[2] Eğer Peygamber'e karşı birbirinize

1. Allah Teâlâ'nın sadece Peygamber Efendimiz'e lütfettiği özelliklere "Hasâisü'n-nebî" denir. Bu özellikler dördüncü bölümde ele alınacaktır. Hasâisü'n-nebî konusunda geniş bilgi için bk. *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XVI, 277-281.
2. Bu âyette sözü edilen Peygamber hanımlarının kim olduğunu Abdullah ibni Abbâs Hz. Ömer'e sormuş, o da bunların Hz. Âişe ile Hafsa olduğunu söylemiştir (Buhârî, Tefsîr 66/2, nr. 4913; Müslim, Talâk 31-34, nr. 1479).

arka çıkarsanız, şu bir gerçek ki, onun dostu Allah'tır, Cebrâil'dir, sâlih mü'minlerdir. Bundan başka, melekler de onun yardımcısıdır."[1]

"Yine hatırlayın! Hani Rabbin meleklere: 'Ben sizinle beraberim, öyle ise siz de mü'minlere güç verin...' diye vahyediyordu."[2]

> Âyetin devamı şöyledir: "Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım, siz de onların boyunlarının üzerine ve her bir parmak uçlarına vurun, diye vahyediyordu." Şu âyet de bu meâldedir: "Allah'ın hiçbir zaman tapınılmasına müsaade etmeyeceği putları, O'na ortak koşmuş olmaları yüzünden kâfirlerin kalplerine korku salacağız."[3]
>
> Burada Peygamber Efendimiz'in: "Benden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş özellik bana verildi." hadisi hatırlanmalıdır.[4]

"Hani siz Rabbinize duâ edip yardım istiyordunuz,[5] O da: "Birbirini takib eden bin melekle size yardım edeceğim." diye duânızı kabul etmişti. Allah'ın sizi meleklerle desteklemesi, sevinesiniz ve gönülleriniz de huzûra ersin diyedir. Yoksa zafer ve yardımı veren yalnız Allah'tır. Çünkü Allah karşı konulmaz bir kudret sahibi ve her şeyi yerli yerince yapandır."[6]

"Bir zaman da, Kur'an'ı dinlemeleri için, cinlerden bir topluluğu sana yönlendirmiştik. Onu dinlemek için hazır hâle geldiklerinde, birbirlerine "Susun, dinleyelim!" dediler. Kur'an okunduktan sonra da kavimlerine birer uyarıcı olarak döndüler."[7]

> Burada şu âyet-i kerîme de hatırlanmalıdır: "De ki: Bana, cinlerden bir topluluğun Kur'an dinlediği ve son-

1. Tahrîm 66/4.
2. Enfâl 8/12.
3. Âl-i İmrân 3/151.
4. Bk. I, 131 "Sadece Ona Verilen Özellikler"
5. Fahr-i Âlem Efendimiz, Bedir Savaşı başlamadan önce Allah'a şöyle duâ etmişti: "Allahım! Bana olan va'dini gerçekleştir. Allahım! Bana va'dettiğini ver. Allahım! Şu Müslüman cemaati de helâk edersen, yeryüzünde Sana kulluk edecek kimse kalmayacaktır." (Buhârî, Cihâd 89; Müslim, Cihâd 58; Tirmizî, Tefsîr 8/3. Ayrıca bk. Kamer 54/45-46).
6. Enfâl 8/9-10.
7. Ahkâf 46/29.

ra da şöyle dediği vahyedildi: 'Biz harikulâde bir Kur'an dinledik. O doğru yola iletiyor; biz de ona iman ettik. Artık Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.'"[1]

Melekleri Kimler Nasıl Gördü?

Abdullah ibni Mes'ûd[2] radıyallahu anh, "And olsun ki o, Rabbinin varlığını gösteren en büyük delillerden bir kısmını gördü." (Necm 53/18) âyetini tefsir ederken şöyle demiştir: "Allah'ın Elçisi, Mi'râc'da, Cebrâil'i, asıl şeklinde 600 kanadıyla birlikte görmüştür."[3]

> Allah Teâlâ melekleri "ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yaptığını"[4] söylemekte, âyetin devamında da: "O, yarattığı şeyi dilediği gibi arttırır. Zira Allah her şeye kâdirdir" buyurmaktadır. "Kanat"ın nasıl bir şey olduğunu bilemiyoruz; fakat Cebrâil aleyhisselâma 600 kanat verilmiş olmasından, onun diğer meleklerden daha üstün olduğunu anlıyoruz.

Resûl-i Ekrem'in Cebrâil, İsrâfil ve diğer meleklerle konuştuğuna, Mi'râc gecesinde meleklerin ne kadar çok, onlardan bir kısmının vücûdunun ne kadar muazzam olduğunu gördüğüne dâir hadîs-i şerîfler pek ünlüdür.[5]

Birçok sahâbî, Peygamber Efendimiz'in huzûrunda bulundukları sırada çeşitli yerlerde melekleri ve cinleri görmüşlerdir. Meselâ ashâb-ı kirâm, Cebrâil aleyhisselâmı, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e İslâm ve îmân hakkında soru soran bir adam kıyafetinde görmüştür.

> Ömer İbnü'l-Hattâb radıyallahu anh şöyle dedi: Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda bulunduğumuz sırada, elbisesi beyaz mı beyaz, saçları siyah mı siyah, yoldan gelmiş bir hâli olmayan ve içimizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Peygamber'in yanına sokuldu, önüne oturdu, dizlerini

1. Cin 72/1-2.
2. Abdullah ibni Mes'ûd hakkında bilgi için bk. I, 279.
3. Buhârî, Bed'ü'l-halk 7, nr. 3232, Tefsîr 53/1, nr. 4856; Müslim, Îmân 280-282, nr. 174.
4. Fâtır 35/1.
5. "Mi'râc Gecesinde Olanlar" bahsinde geçen hadislere bakılabilir I, 370.

Peygamber'in dizlerine dayadı, ellerini (kendi) dizlerinin üstüne koydu ve:

"Ey Muhammed, **bana İslâm'ı anlat!**" dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "İslâm, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resûlü olduğuna şehâdet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı (tastamam) vermen, ramazan orucunu (eksiksiz) tutman, yoluna güç yetirebilirsen Kâbe'yi ziyâret (hac) etmendir." buyurdu. Adam: "Doğru söyledin." dedi. Onun hem sorup hem de tasdik etmesi tuhafımıza gitti. Ardından:

"Şimdi de imanı anlat bana." dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır. Yine kadere, hayrına ve şerrine iman etmendir." buyurdu. Adam tekrar: "Doğru söyledin." diye tasdik etti ve:

"Peki ihsân nedir, onu da anlat." dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "İhsan, Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen O'nu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor." buyurdu. Adam yine: "Doğru söyledin." dedi, sonra da:

"Kıyâmet ne zaman kopacak?" diye sordu. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem: "Kendisine soru yöneltilen, bu konuda sorandan daha bilgili değildir." cevabını verdi. Adam: "O hâlde belirtilerini söyle." dedi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Annelerin, kendilerine câriye muamelesi yapacak çocuklar doğurması; yalın ayak, başıkabak, çıplak koyun çobanlarının, yüksek ve görkemli binalar inşâ etmede birbirleriyle yarışmasıdır." buyurdu.

Adam, sessizce çekip gitti. Ben bir süre öylece kalakaldım. Daha sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem:

"Ey Ömer, soru soran kişi kimdi, biliyor musun?" bu-

yurdu. Ben: "Allah ve Resûlü bilir." dedim. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"O Cebrâil'di, size dininizi öğretmeye geldi." buyurdu.[1]

Ünlü sahâbîlerden Abdullah ibni Abbâs, Üsâme bin Zeyd ve daha başkaları, Resûlullah'ın yanında Cebrâil aleyhisselâmı, ashâb-ı kirâmdan Dihye bin Halîfetü'l-Kelbî (v. 50/670) şeklinde görmüşlerdir.[2]

Abdullah ibni Abbas radıyallahü anhümâmn Cebrâil ayhisselâmı görmesi şöyle olmuştur: Bir gün Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs, oğlu Abdullah ile Resûl-i Ekrem'i ziyârete gitmişti. Yeğeninden her zaman gördüğü iltifatı göremeyince, ziyâreti kısa kesip dışarı çıktı ve Abdullah'a:

"Amcazâdenin bana nasıl davrandığını gördün mü? Sanki beni görmekten memnun olmamış gibiydi." diye dert yandı. O da:

"İyi ama babacığım, Peygamber Efendimiz'in yanında bir adam vardı. Onunla fısıldaşıp duruyordu." dedi. Hz. Abbâs oğluna inanmak istemedi, çünkü o içeride kimseyi görmemişti. Tekrar Peygamber Efendimiz'in yanına gitti ve:

"Yâ Resûlallah! Abdullah, biraz önce senin yanında fısıldaşarak konuştuğun birinden bahsetti. Yanında gerçekten biri var mıydı?" diye sordu. Bunun üzerine Efendimiz, amcazâdesine dönerek:

"Abdullah! Sen onu gördün mü?" diye sordu. Abdullah:

"Evet, gördüm." deyince Peygamber aleyhisselâm:

"Amca, o Cebrâil'di. Kendisiyle meşgul olduğum için seninle konuşamadım." buyurdu.[3]

1. Buhârî, Îmân 37, nr. 50, Tefsîr 31/2, nr. 4777; Müslim, Îmân 2, 5, 7, nr. 8-10). Bu hadîs-i şerîf, **"Cibrîl Hadîsi"** diye bilinir.
2. Kelb kabilesine mensup olan Dihye bin Halîfe, en yakışıklı sahâbî olarak bilinir. Peygamber Efendimiz onu hicretin 7. yılında Bizans Kralı Herakliyus'a elçi olarak göndermiştir.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* I, 293-294.

İbni Abbâs'ın Cebrâil aleyhisselâmı iki defa gördüğü, bu münasebetle Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin amcazâdesine iki defa duâ ettiği belirtilmektedir.[1]

Sa'd ibni Ebî Vakkâs (v. 55/675) radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sağ tarafında Hz. Cebrâil'i, sol tarafında da Hz. Mîkâil'i beyaz elbiseler giyinmiş iki adam şeklinde görmüştür.[2] Sa'd ibni Ebî Vakkâs'ın gördüğü bu manzaranın benzerini birçok sahâbînin gördüğü rivâyet edilmiştir.

Bazı sahâbîler, Bedir Gazvesi'ne katılan meleklerin, bindikleri atlara seslenerek onları düşman üzerine sürdüğünü duymuştur.

İbni Abbâs'ın rivâyetine göre; Bedir Savaşı'nda, müşriklerden birini kovalayan bir sahâbî bir kırbaç sesi işitti. Ses yukarıdan geliyor ve biri atma: **"Fırla Hayzûm!"** diye sesleniyordu. O anda kovaladığı düşmanın boylu boyunca yere serildiğini, burnunun yaralandığını, yüzünün kamçı darbesiyle yarıldığını ve suratındaki çürüklerin yemyeşil bir renge dönüştüğünü gördü. Doğruca Resûl-i Ekrem'in yanına geldi ve olup biteni anlattı. Fahr-i Âlem Efendimiz ona, gördüklerinin gerçek, bunun da semâdan gelen yardımlardan biri olduğunu söyledi.[3]

Bazıları da kâfirlerin başlarının havada uçuştuğunu görmekle beraber, onları kimin öldürdüğünü görememiştir.

Bedir gâzilerinden Ebû Dâvûd el-Mâzinî şöyle diyor:

"Bedir günü müşriklerden birini öldürmek için peşine düştüm. Kılıcım daha ona değmeden, başının yere düştüğünü gördüm. İşte o zaman onu bir başkasının öldürdüğünü anladım."[4]

1. Tirmizî, Menâkıb 43, nr. 3822.
2. Sa'd ibni Ebî Vakkâs bu manzarayı Uhud Gazvesi'nde gördüğünü, Hz. Cebrâil ile Hz. Mîkâil'in, üzerlerindeki bembeyaz elbiselerle Resûlullah'ı düşmana karşı savunduklarını, ancak onları daha önce görmediği gibi, daha sonra da görmediğini söylemiştir (Buhârî, Megâzî 18, nr. 4054; Müslim, Fezâil 46, nr. 2306).
3. Müslim, Cihâd 58, nr. 1763.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned,* V, 450.

Resûl-i Ekrem'in amcası Hâris'in oğlu Ebû Süfyân; Bedir Gazvesi'nde, gökle yer arasında, karşılarında kimsenin duramayacağı, benekli atlara binmiş beyaz tenli kimseler görmüştü.[1]

> Mekke Fethi'nden biraz önce Müslüman olan Ebû Süfyân, Bedir Gazvesi'nde benekli atlara binmiş melekleri gördüğünde kâfirler safında çarpışmaktaydı. Ebû Süfyân ibni Hâris, Peygamber Efendimiz'in sadece amcasının oğlu değil, aynı zamanda sütkardeşiydi. Her ikisini de Hz. Halîme emzirmişti. Hem çocukluk günlerinde hem de gençlik yıllarında birbirleriyle çok iyi geçinirlerdi. Resûl-i Ekrem'e en çok benzeyen dört yakınından biriydi. Fahr-i Kâinât Efendimize peygamberlik gelince, Ebû Süfyân ona düşman oldu. İyi bir şâir olduğu için de hem ona, hem de sahâbîlerine hicviyeler söyledi. Bu düşmanlık, tam yirmi yıl sürdü.[2]

Melekler, İmrân ibni Husayn[3] (v. 52/672) ile musâfaha ederlerdi.[4]

> Hadisin *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyetine göre İmrân ibni Husayn, meleklerin kendisine selâm verdiğini, fakat vücûdundaki yarayı tedavi etmek için onu dağlayınca bir daha selâm vermediklerini söylemiş, yarayı dağlamaktan vazgeçince, kendisine yine selâm vermeye devam ettiklerini anlatmıştır.[5]
>
> İmrân'ın bâsuru (hemeroidi) olduğu, kanadığı zaman büyük ıstırap verdiği, onun bu büyük sıkıntıya sabrettiği için meleklerin ona selâm verdiği, tevekkülü terk edip dağlamaya kalkması üzerine meleklerin ona selâm vermediği söylenmektedir.

1. O gün melekleri gören Süheyl ibn Amr olduğu da söylenmektedir. (Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* [Kal'acî], III, 57)
2. İbn Hacer, *el-İsâbe* (Bicâvî), VII, 179-181.
3. İmrân ibni Husayn hakkında bilgi için bk. I, 252-253.
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVIII, 107, nr. 203.
5. Hac 167, nr. 1226.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, amcası Hz. Hamza'ya, Kâbe'nin yanında Cebrâil aleyhisselâmı gösterdi; onu gören Hz. Hamza bayılıp düştü.[1]

> Rivâyet edildiğine göre Hz. Hamza, Resûl-i Zîşân Efendimiz'den Cebrâil aleyhisselâmı aslî hâliyle kendisine göstermesini istedi, Fahr-i Âlem Efendimiz: "Amca, buna dayanamazsın!" diye onu uyarmasına rağmen Hz. Hamza teklifinde ısrar etti. Sevgili Efendimiz de bunun üzerine ona beklemesini söyledi. Yanına Cebrâil aleyhisselâm gelince, onu amcasına gösterdi. Cebrâil'in ayağının zümrüt gibi yeşil (zeberced) olduğunu görünce Hz. Hamza dehşete kapılıp kendinden geçti.

İbni Mes'ûd Cinleri Gördü

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin cinlerle buluştuğu gece cinleri görmüş, konuşmalarını duymuş ve onları Sudanlılardan bir kesime benzetmişti.

> Abdullah ibni Mes'ûd'un anlattığına göre, bir gün Fahr-i Cihân Efendimiz ashâbıyla otururken, içlerinden birinin kendisiyle gelmesini söyledi. İbni Mes'ûd da onunla beraber çıktı. Mekke'nin yukarı taraflarına varınca, uzakta birtakım karaltılar gördüler. Peygamber Efendimiz yere bir çizgi çizerek Abdullah'a:
>
> "Ben gelinceye kadar burada bekle, çizgiyi geçme!" buyurdu. Peygamberler Sultanı Efendimiz bütün bir gece, yanlarına gittiği kimselerle konuştu; ortalık ağarmaya başlayınca dönüp geldi. Abdest alıp namaza durmak üzereyken, kendileriyle görüştüğü kimselerden ikisi gelerek onunla namaz kılmak istediklerini söyledi. Peygamber Efendimiz de onları Abdullah ibni Mes'ûd ile beraber saf düzenine koyarak namaz kıldırdı. Namazdan sonra İbni Mes'ûd, bunların kim olduğunu sorunca, Peygamber aleyhisselâm onların Nasîbîn cinleri

1. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, III, 12; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VII, 81.

olduklarını, aralarındaki bazı anlaşmazlıkları çözmek için onlarla konuştuğunu söylemişti.[1]

Hadis, siyer, târih ve ensâb âlimi İbni Sa'd'ın (v. 230/845) *et-Tabakātü'l-kübrâ* adlı eserinde rivâyet ettiğine göre, Uhud Gazvesi'nde sancaktar olan Mus'ab ibni Umeyr şehid düşünce, sancağı sîmâsı ona benzeyen bir melek almıştı. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ona:

"Mus'ab ilerle!" buyurunca, melek:

"Ben Mus'ab değilim." dedi. O zaman Peygamber Efendimiz onun melek olduğunu anladı.[2]

Bir başka rivâyete göre ise, Fahr-i Kâinât Efendimiz onun melek olduğunu bildi, fakat bilmezmiş gibi davrandı ve ona:

"Mus'ab ilerle!" buyurdu. O zaman Abdurrahman ibni Avf:

"Yâ Resûlallah! Mus'ab şehid düşmedi mi?" diye sorunca da:

"Haklısın, şehid düştü, ama Mus'ab'ın ismini alan bir melek onun yerine geçti." buyurdu.[3]

İblîs'in Torunu

Muhtelif yazarların eserlerinde naklettiklerine göre Hz. Ömer şöyle demiştir:

"Bir defasında biz, Peygamber Efendimiz ile otururken, elinde baston bulunan yaşlı bir adam çıkageldi. Peygamber aleyhisselâma selâm verdi, o da selâmını aldı ve ona:

"Sesin cin sesine benziyor, sen kimsin?" diye sordu. O da "Ben İblîs'in[4] oğlu Lâkıs'ın oğlu Hîm'in oğlu Hâme'yim." dedikten sonra, olduk-

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 458-459.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, III, 121.
3. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), II, 369.
4. İblîs, ilk yaratılan büyük şeytandır. İblîs adıyla Kur'an'da on bir yerde, şeytan ve şeytanlar adıyla da seksen sekiz yerde geçmektedir. İblîs, Allah'a çok ibâdet ederek değerini yükseltmiş ve meleklerin arasına katılmıştı; meleklerle birlikte bulunmasına rağmen

ça uzun bir hadiste belirtildiğine göre Nûh aleyhisselâma ve daha sonrakilere yetiştiğini belirtti. Peygamber aleyhisselâm da ona Kur'an'dan bazı sûreler öğretti.[1]

> Bu hadisin bir rivâyetinde hadis uydurmakla bilinen kimseler yer aldığı için onun mevzû sayıldığı, fakat o hadisin, tenkid edilen râvilerin yer almadığı ikinci bir rivâyeti daha bulunduğu söylenmektedir.[2]

Siyer ve megâzî âlimi Vâkıdî'nin (v. 207/822), (Allah ona rahmet eylesin), eserinde zikrettiğine göre, Hâlid ibni Velîd Uzzâ putunu kesip etrafındaki binayı yıktığında,[3] oradan çıplak, saçı başı dağınık yaşlı bir kadına benzeyen siyah bir şeyin çıktığını gördü ve onu kılıcıyla ikiye biçti. Hâlid, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda bu olayı anlattığı zaman, Allah'ın Elçisi:

"İşte o Uzzâ denilen şeytandı." buyurdu.[4]

Peygamber Efendimiz'e Saldıran Şeytan

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Bir şeytan[5] dün gece namazımı bozdurmak için bana ansızın saldırdı. Fakat Allah Teâlâ bana onu yenme gücü verdi de onu yakaladım ve sabahleyin hepinizin onu görmesi için Mescid'in direklerinden birine bağlamak istedim. Fakat kardeşim Süleymân peygamberin: 'Rabbim, beni

---

melek değildi, cinlerdendi. Onun en belirgin özelliği çok kötülük yapması, kibirli olması, Allah'a karşı gelmesi ve insanları doğru yoldan saptırmaya çalışmasıdır. Allah Teâlâ ona niçin meleklerle beraber secde etmediğini sorunca: "Ben ondan üstünüm. Çünkü beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın." demişti (A'râf 7/12; Sâd 38/76) (Kandemir, Zavalsız, Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, Bakara 2/34. âyetin dipnotu).

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 370-372, nr. 269.
2. bk. İbni Arrâk, *Tenzîhü'ş-şerîati'l-merfûa* (Abdülvehhâb- Sıddîk), I, 238-239. Mevzû olmayan ikinci rivâyet için bk. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 370-372, nr. 269.
3. Uzzâ, Gatafan kabilesinin putuydu. Bu put, dikenli ve iri cüsseli bir semüre ağacından ibaretti. Uzzâ putunun üzerine bir bina yapmışlardı. Hz. Hâlid o ağacı kesti, üzerine yapılan binayı da yıktı.
4. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 196-197, nr. 902; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Bündârî-Kisrevî), VI, 474.
5. Aşağıdaki kaynaklarda bu ifâde "Cinlerden bir ifrît" şeklinde geçmektedir.

bağışla, ve bana öyle bir saltanat ver ki, benden başka hiç kimseye nasip olmasın. Şüphesiz bütün nimetleri bağışlayan yalnız Sensin.'[1] dediği hatırıma geldi. Bunun üzerine Allah Teâlâ onu, köpek kovar gibi kovdu."[2]

Peygamber Efendimiz'in meleklerle ve cinlerle görüşüp konuşması oldukça geniş bir konudur.

26. Ehl-i Kitap Bilginlerinin, Peygamberimiz'in ve Ümmetinin Özelliklerini Haber Vermesi

Resûlullah Efendimiz'in Allah'ın Elçisi olduğunu gösteren pek çok delil arasında şunlar da vardır: Hıristiyan râhipleri ile Yahudi din adamları ve Ehl-i Kitap bilginleri Resûl-i Ekrem'in ve ümmetinin özelliklerini bildirmişler, Peygamber Efendimiz'in isminin kendi kutsal kitaplarında geçtiğini söylemişler, peygamberliğinin alâmetlerinden ve iki omuzu arasındaki peygamberlik mühründen bahsetmişlerdir.

> Hıristiyan râhipleri ile Yahudi din adamları ve Ehl-i Kitap bilginlerinin bildirdiği Resûl-i Ekrem'in ve ümmetinin özellikleri, onların diğer ümmetlere şâhit olması, ümmet-i merhûme (merhamet edilmiş ümmet) olması gibi vasıflarıdır. Ümmet-i merhûme'yi Peygamber Efendimiz şöyle açıklamıştır: "Benim bu ümmetim, merhamet edilmiş bir ümmettir; âhirette onlara azap yoktur; onların azâbı fitneler, depremler, birbirini öldürmeler ve sıkıntılar şeklinde dünyada olacaktır."[3]
>
> Resûlullah Efendimiz'in adı **Tevrât'ta "Muhammed", İncîl'de "Ahmed", Zebûr'da da "Ahmed ve Muhammed"** şeklinde geçmektedir.[4]

İslâmiyet'ten Önce Peygamberimiz'den Söz Edenler

İslâmiyet'ten önce yaşayan ve Allah'ın birliğine inanan Yemen meliki Tübba', Evs kabilesinin ceddi Evs ibni Hârise, Resûl-i Ekrem'in yedinci

1. Sâd 38/35.
2. Buhârî, Salât 75, nr. 461, Amel fi's-salât 10, nr. 1210, Enbiyâ 40, nr. 3423, Tefsîr 38/2, nr. 4808; Müslim, Mesâcid 39, nr. 541.
3. Ebû Dâvûd, Fiten 7, nr. 4278.
4. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 739.

dedesi Ka'b ibni Lüey, Süfyân ibni Mücâşi', şâir ve hatip Kus ibni Sâide şiirlerinde ondan bahsetmiş, Yemen meliki Seyf ibni Zîyezen ve başkaları da şiirlerinde ve konuşmalarında kendisinden söz etmişlerdir.

Müellifimizin, İslâmiyet'ten önce yaşadıklarını ve Allah'ın birliğine inandıklarını söylediği bazı kimseleri kısaca tanıtalım:

Yemen meliki Tübba'; esasen Yemen meliklerine Tübba' denirdi. Bu zâtın, Himyerîlerden Ebû Kerb Es'ad Tübân olduğu söylenmektedir. Onun Medine'ye saldırdığı, fakat oraya bir türlü giremediği, kendisine son peygamber orada yaşayacağı için bunu başaramayacağı söylenince savaşmaktan vazgeçtiği, Kâbe'yi tavaf ettiği ve ona duyduğu saygıdan dolayı üzerine örtü örttüğü, böylece Kâbe'ye ilk örtü örtenin Yemen meliki Tübba' olduğu söylenmektedir.

Evs ibni Hârise; Evs ibni Hârise, fetret devrinde yaşayan, putlara tapmayan ve Allah'ın birliğine inananlardan (tevhîd ehlinden) biri olup Medineli Evs kabilesinin ceddidir. Bu kabile, aslen Yemenli olup sonradan Yesrib'e gelip yerleşmiştir. Evs ibni Hârise, Ehl-i Kitap ile görüşüp onlardan ileride Resûl-i Ekrem Efendimiz'in geleceğini öğrendiği için şiirlerinde ondan söz ederdi.

Resûl-i Ekrem'in yedinci dedesi Ka'b ibni Lüey; bu zât da konuşmalarında ve şiirlerinde Kâbe'ye saygı gösterilmesini tavsiye eder, ileride orada önemli olaylar meydana geleceğini ve oradan büyük bir peygamberin çıkacağını söylerdi.[1]

Süfyân ibni Mücâşi'; kavminin ileri gelenlerinden biriydi. Câhiliye devrinde Suriye'ye gitmişti. Orada bir kâhinin pek yakında Araplar arasında Muhammed adında bir peygamberin çıkacağından bahsettiğini duydu. Bir oğlu dünyaya gelince, sözü edilen peygamberin

1. Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), IV, 302.

o olması dileğiyle oğluna Muhammed adını koydu.[1] Onun da şiirlerinde, gelmesi beklenen peygamberden söz ettiği söylenmektedir.

Kus ibni Sâide el-İyâdî; Câhiliye döneminin tevhîd inancına sahip ünlü hatip ve şâiridir. Onun, yakında bir peygamberin geleceğini haber verdiği nakledilmektedir. Peygamber Efendimiz, Kus ibni Sâide'nin Ukâz panayırında yaptığı meşhur konuşmasını dinlemiş, tekrar dinlemeyi arzu ettiğini söyleyince, Hz. Ebû Bekir ezberindeki bu konuşmayı okumuştur. Bu ünlü hitâbenin bazı cümleleri şöyledir:

"Ey insanlar! Dinleyiniz ve belleyiniz; bir şeyi bellediniz mi ondan faydalanınız. Gerçek şudur ki yaşayan ölür, ölen yok olur. Gelmekte olan şey elbet bir gün gelecektir. Gökte haber, yerde ibretler vardır. Kapkaranlık gece, burçlar, sema, vâdilerle yarılmış yer ve dalgalı denizler ... Bana ne oluyor ki insanların daima gittiklerini, fakat geri dönmediklerini görüyorum. Gaflet sahiplerine, geçmiş milletlere ve eski asırların halklarına yazıklar olsun! Ey İyâd halkı! Hani babalarınız ve dedeleriniz? Hani hastalar ve ziyâretçileri? Nerede o zorba firavunlar? Hani o bina kurup da yükselten, yaldızlayıp süsleyenler? Hani mal ve evlâd? Nerede o haddi aşıp azan, servet toplayıp yığan ve 'Ben sizin en büyük tanrınızım!' diye haykıranlar? Onlar sizden daha çok servete sahip ve uzun ömürlü değil miydiler? ..." Peygamber-i Zîşân Efendimiz, Kus ibni Sâide'nin bu hitâbesini tekrar dinlediktan sonra onun âhirete inandığını söylemiştir.[2] Kus ibni Sâide, şiirlerinde Peygamber Efendimiz'in geleceğinden bahsetmiştir.

Yemen meliki Seyf ibni Zîyezen; Seyf ibni Zîyezen, ülkesini Habeşlilerden geri aldığında, Peygamber

1. İbni Habîb, *el-Muhabber*, s. 130.
2. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 101-113; *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVI, 460.

Efendimiz'in dedesi Abdülmuttalib, Mekkelileri temsil eden bir heyetin başkanı olarak onu tebrike gitmişti. Kutsal kitapları okuyan hükümdar onu yakından tanıyınca kendisine bir sır verdi. Herkesin ulaşamayacağı bazı kitaplardan öğrendiğine göre, yakında Mekke'de bir peygamber çıkacağını, belki de onun doğduğunu söyleyerek bu peygamberin yetim olduğuna varıncaya kadar hemen bütün özelliklerini saydı. Onun bâtıl dinleri ortadan kaldıracağını söyleyerek başarısından ve güzel huylarından söz etti. Hattâ Resûl-i Muhterem Efendimiz'in iki omuzu arasındaki benden de (nübüvvet mührü) bahsetti. "Alâmetlere bakılırsa o senin soyundan gelecek" dedi. Abdülmuttalib de sözünü ettiği çocuğun doğduğunu bildirdi ve iki omuzu arasındaki bir et beni bulunduğunu söyledi. Seyf ibni Zîyezen onu Yahudilerden korumasını özellikle tembih etti.[1]

Selmân-ı Fârisî'ye Peygamber Efendimiz'den söz eden râhip; Kādî İyâz'ın, şiirlerinde ve konuşmalarında Peygamber Efendimiz'den bahsettiğini söylediği kimselerden biridir. Bu râhip, Hz. Selmân'a Sevgili Efendimiz'in beklenen peygamber olduğunu, onun hediye kabul etmekle beraber, sadaka edilen bir şeyi kesinlikle yemediğini ve sırtında nübüvvet mührü bulunduğunu söylemiştir.

Yine Allah'ın birliğine inanan ve Hz. İbrâhîm'in şeriatına göre yaşayan Zeyd ibni Amr ibni Nüfeyl ile aynı inanca sahip olan Hz. Hatice'nin amcazâdesi Varaka bin Nevfel, Askelân el-Himyerî, ayrıca Yahudi âlimleri, özellikle de onların en âlimi olan ve Himyer melikiyle görüşen Şâmûl, Resûlullah'ın sıfatlarını anlatmış ve onun yakında peygamber olarak geleceğini bildirmişlerdir.

Müellifimizin burada sözünü ettiği bazı şahsiyetleri de tanıyalım:

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 95-99, nr.50.

Zeyd ibni Amr ibni Nüfeyl; Aşere-i mübeşşere'den Saîd ibni Zeyd'in babasıydı. Bu zât, Hz. İbrâhim'in dinine göre ibâdet eder, putlar için kesilen kurbanın etinden yemezdi. Fakat İslâm devrini göremedi. Oğlu Saîd ibni Zeyd, Fahr-i Kâinât Efendimiz'e: "Yâ Resûlallah! Şâyet babam senin Peygamber olduğunu görseydi, mutlaka iman ederdi, onun için istiğfâr et!" demişti. Peygamber Efendimiz de Zeyd ibni Amr için istiğfâr etmiş ve onun kıyâmet gününde tek bir ümmet olarak haşredileceğini söylemiştir.[1]

Varaka bin Nevfel; Hz. Hatice'nin amcazâdesi olan Varaka da Hz. İbrâhim'in dinine göre ibâdet ederdi. Varaka bin Nevfel hakkında bilgi için bk. I, 295.

Askelân ibni Avâkin el-Himyerî; İslâmiyet'ten önce Yemen'de yaşayan oldukça yaşlı bir âlimdi. Abdurrahmân ibni Avf, bi'setten bir yıl önce ticaret için Yemen'e gittiğinde onunla tanışmıştı. Yemen'e gittikçe ona uğrar, o da Abdurrahmân ibni Avf 'a Mekke'den çıkması beklenen peygamber, Mekke, Kâbe ve Zemzem ile ilgili sorular sorardı. Son görüşmelerinde Askelân ona, beklenen peygamberin bir ay önce çıktığını, insanları Allah'ın dinine dâvet etmeye başladığını söyleyerek ona inanmasını tavsiye etti. Abdurrahmân ibni Avf Mekke'ye döndüğünde Hz. Ebû Bekir'den Resûl-i Ekrem'in peygamberliğini ilân ettiğini öğrendi ve yanına gidip Müslüman oldu. Askelân ibni Avâkin el-Himyerî'nin, Peygamber Efendimiz'e onu öven bir şiirini gönderdiği ve Müslüman olduğunu bildirdiği belirtilmektedir.[2]

Şâmûl; Yemen hükümdarı, Medineli Evs ve Hazrec kabileleriyle iyi geçinmeyen Yahudileri ortadan kaldırmak üzere Medine'ye geldiğinde, Şâmûl ona, Mekke'de doğması beklenen ve İsmâiloğulları'ndan olan Ahmed

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 189.
2. İbni Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, III, 105-106; Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd*, II, 258.

adlı peygamberin bu şehre hicret edeceğini ve orada yaşayıp orada vefât edeceğini söylemiş, onun özelliklerini anlatmış ve Yemen hükümdarını Medine'yi tahrip etme fikrinden caydırmıştı.[1]

Yahudi ve Hıristiyan âlimleri, Peygamber Efendimiz hakkında Tevrât ve İncîl'de bulunan bilgileri toplayıp açıklamışlardır. Bu bilgileri Abdullah ibni Selâm, Sa'ne'nin oğulları,[2] İbni Yâmîn,[3] Muhayrîk ve Ka'bü'l-Ahbâr[4] gibi Müslüman olan güvenilir Yahudi âlimleri nakletmişlerdir.

Burada isimleri zikredilen ve hepsi de Müslüman olan güvenilir Yahudi âlimleri hakkında daha önce bilgi verilmişti. Onlardan biri olan Muhayrîk'i de burada tanıtalım:

Muhayrîk en-Nadrî diye bilinen bu Yahudi âlimin asıl adı Husayn idi. Müslüman olunca Peygamber Efendimiz ona Abdullah adını verdi. "Cömert, yakışıklı adam" anlamına gelen Muhayrîk onun lâkabıdır. Uhud Gazvesi'ne kadar Müslüman olmayan Muhayrîk, bu gazvede, Benî Nadîr Yahudilerine Peygamber aleyhisselâma yardım etmeleri gerektiğini söyledi. Onların "Bugün Sebt günüdür, çalışamayız." demeleri üzerine de, İslâmiyet'le birlikte Sebt diye bir şeyin kalmadığını söyleyerek Resûlullah'ın huzûruna çıkıp Müslüman oldu. Savaşa katılıp yaralandı ve yedi hurma bahçesi de dâhil olmak üzere bütün mallarını Peygamber Efendimize vasiyet etti; daha sonra da şehid oldu. Peygamber Efendimiz de bu malları Müslümanlara vakfetti.

1. Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, XXV, 128.
2. "Resûl-i Ekrem'in Hilmi, Sıkıntılara Tahammülü, Affı ve Sabrı" bahsinde Sa'ne'nin Müslüman olan üç oğlundan Zeyd'in nasıl Müslüman olduğu anlatılmıştı bk. I, 229.
3. İbnü'l-Esîr, Bünyâmîn de denen bu zât hakkında kısaca bilgi vermektedir (*Üsdü'l-gâbe* [Bennâ], V, 468).
4. Kâ'bü'l-Ahbâr hakkında bilgi için bk. I, 76.
Ka'bü'l-Ahbâr'ın Tevrât'ta bulunduğunu söylediği bazı bilgiler "Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'i "Şâhit" Diye Nitelemesi ve Onu Övüp Yüceltmesi" bahsinde geçmişti bk. I, 245.

Müslüman Olan Hıristiyan Bilginleri

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in peygamber olacağını bilen, daha sonra da İslâmiyet'i kabul eden Hıristiyan bilginleri arasında şunlar vardır: Bahîrâ,[1] Nastûrü'l-Habeşe, Busrâ emiri, Dagâtır, Şam patriği,[2] Cârûd, Selmân-ı Fârisî, Habeşistan Necâşîsi Ashame, Habeşistan Hıristiyanları, Necran patrikleri.

> Resûl-i Ekrem Efendimiz'in peygamber olacağını bilen, daha sonra da İslâmiyet'i kabul eden bu Hıristiyan bilginlerinden bir kısmı hakkında daha önce bilgi verildi, bir kısmına da dipnotta kısaca işaret edildi. Bunlardan üçünü daha burada tanıtalım:
>
> **Nastûrü'l-Habeşe;** bu şahsın kim olduğu bilinmemekte, onun Necâşî'nin yanındaki Hıristiyan âlimlerinden biri olabileceği söylenmektedir. Bahîrâ'dan sonra aynı manastırda yaşayan Nastûrâ'nm (Nastûrü'ş-Şâm) bir başka râhip olduğu anlaşılmaktadır.
>
> **Busrâ emiri;** eski Busrâ şehri, şimdi Havrân diye anılmaktadır. Busrâ, Suriye'nın güneyinde, Dımaşk'a 124 km. uzaklıkta bir şehirdir. Fahr-i Cihân Efendimiz'in iki defa gittiği bu şehir, hicretin on üçüncü yılında fethedilmiştir. Busrâ emirinin adının Hâris ibni Ebî Şemir el-Gassânî olduğu kaydedilmektedir.
>
> **Dagâtır;** Bizans imparatoru Herakliyüs zamanında Bizans patriği idi. Peygamber Efendimiz, elçisi Dihye bin Halîfetü'l-Kelbî ile hem Herakliyüs'e hem de ona birer mektup göndermişti. Dagâtır, imparator Herakliyüs'ün Peygamber Efendimiz hakkındaki sorusuna, onun Allah'ın Elçisi olduğunu bildirmiş, kendisi de Peygamberler Sultanı Efendimiz'in sıfatlarını ve ismini kitaplarında yazılı bulduklarını söyleyerek İslâmiyet'i kabul etmişti. Dagâtır, kilisede toplanan Rumlara "Ahmed

1. Râhip Bahîrâ hakkında bilgi için bk. II, 586.
2. Şam patriğinin adı bilinmemektedir.

adlı Peygamber'den bir mektup geldiğini, onları Allah'a inanmaya dâvet ettiğini" söyledikten sonra kendisinin bu dâveti kabul edip Müslüman olduğunu belirtti. Bunun üzerine Hıristiyanlar onun üzerine saldırdılar ve döverek öldürdüler.[1]

Cârûd; bu zâtın adı Bişr ibni Amr el-Abdî olup Cârûd onun lakabıdır. Cârûd, Resûl-i Ekrem'in Bizans Kralına yazdığı mektubu okuyunca Müslüman olmuştu.

Necran Patriklerine Gelince;

"Kur'ân-ı Kerîm'in Kâfirlere Meydan Okuması" bahsinde geçtiği üzere (bk. I, 576), Necranlı piskoposlar Resûl-i Ekrem'e elçi olarak gelmiş, kendi dinlerinin hak olduğunu ileri sürerek İslâmiyet'i kabul etmek istememişlerdi. Bunun üzerine mübâhele âyeti nâzil olmuş, fakat onlar Fahr-i Cihân Efendimiz ile lânetleşmeye cesâret edememişlerdi. İçlerindeki Âkıb adlı âlim onlara şunu söylemişti: "Onun peygamber olduğunu siz de anlamış bulunuyorsunuz. Bir peygamber bir kavimle lânetleşirse, o kavmin büyük, küçük bütün fertleri helâk olup gider." Âkıb, Necran'a gittikten sonra Medine'ye dönerek Müslüman olmuştu.

Gerçeği Bildiği Hâlde İnanmayanlar

Her ikisi de birer Hıristiyan âlimi ve hükümdarı olan Bizans kralı Herakliyüs ile Roma hükümdarı, Resûlullah'ın son peygamber olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca Mukavkıs diye bilinen Mısır valisi ve onun sohbet arkadaşı olan zât ile Tevrât'ı çok iyi bilen Yahudi âlimlerinden İbni Sûriyâ, Huyey ibni Ahtab, kardeşi Ebû Yâsir, Ka'b ibni Esed, Zebîr ibni Bâtiyâ ve daha başka Yahudi âlimleri, Resûl-i Ekrem'in Yahudilerden değil de, Araplardan çıkması sebebiyle besledikleri kıskançlık ve gizli düşmanlık yüzünden ona îmân etmeyip kâfir olarak ölmüşlerdir. Allah'ın Elçisi'nin son peygamber olduğunu bildikleri hâlde ona îmân etmeyenlere dâir sayılamayacak kadar çok rivâyet vardır.

1. Geniş bilgi için bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, VIII, 399-400.

Beklenen peygamberin, kendilerinden değil de Araplardan çıkması sebebiyle, besledikleri kıskançlık ve gizli düşmanlık yüzünden ona îmân etmeyip kâfir olarak ölen bazı tanınmış isimleri müellifimiz yukarıda zikretti. Bunlardan **Herakliyüs** ile **Roma hükümdarı** Resûlullah'ın son peygamber olduğunu söylemişlerdir.

Dindar bir Hıristiyan olan **Bizans imparatoru Herakliyüs**, Kudüs'te bulunduğu sıralarda Peygamber Efendimiz'den İslâm'a dâvet mektubu almıştı. Yakın dostu patrik Dağâtır ile görüşerek, peygamber olduğunu söyleyen bu zâtın, İncil'de bahsi geçen o beklenen peygamber olup olmadığını sormuş, patrik müsbet cevap verince Resûlullah hakkında bilgi toplamak istemiş, diğer Arap tüccarların yanında Ebû Süfyân ile konuşarak Fahr-i Âlem Efendimiz hakkında doyurucu bilgi almış ve onun gerçekten peygamber olduğu sonucuna varmıştı.[1]

Müellifimizin **"Roma hükümdarı"** diye söz ettiği kralın ismi hakkında bazı görüşler bulunmakla beraber, kim olduğu tam olarak bilinmemektedir.

Mukavkıs; Bizans'ın Mısır genel vâlisiydi. Peygamber Efendimiz ona, hicretin 7. yılında (628) ashâb-ı kirâmdan Hâtıb ibni Ebî Beltea ile gönderdiği İslâm'a dâvet mektubunda "Azîmü'l-Kıbt" diye hitap etmişti. Mukavkıs da Peygamber Efendimiz'e cevâbi bir mektup yazarak kıymetli hediyeler göndermişti. Bu hediyeler arasında câriyelerinden Mâriye ile kardeşi Sîrîn, kıymetli elbise ve kumaşlar, bir merkep ile düldül diye ünlü katır da vardı.

Abdullah ibni Sûriyâ; Tevrât'ı çok iyi bilen tek gözlü bir Yahudi âlimiydi. Onun İslâmiyet'i kabul edip sonra tekrar eski dinine döndüğü nakledilmektedir.

1. Bu konuda geniş bilgi için bk. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 6, nr. 7; Müslim, Cihâd 74, nr. 1773.

Huyey ibni Ahtab; mü'minlerin annesi Hz. Safiyye'nin babası idi. Aynı zamanda Benî Kurayza Yahudilerinin hem reislerinden hem de âlimlerinden biriydi. Onun, kardeşi Ebû Yâsir ile Peygamber Efendimiz'in peygamber olduğuna dair ilgi çekici konuşmaları daha önce verilmişti (bk. II, 247).

Ka'b ibni Esed; Benî Kurayza Yahudilerinin önde gelenlerinden biriydi. Fahr-i Âlem Efendimiz tarafından kaleleri kuşatıldığında son sözü o söylemişti.

Zebîr ibni Bâtiyâ; Benî Kurayza Yahudileri içinde Tevrât'ı en iyi bilen âlimin o olduğu kaydedilmektedir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Yahudilere ve Hıristiyanlara mukaddes kitaplarının hem kendi hem de ashâbının özelliklerini sayıp durduğunu defalarca hatırlatmıştır. Onların bu bilgileri değiştirip bozduklarını, halka söylemeyip gizlediklerini, peygambere de dillerini eğip bükerek din ile alay ettiklerini yüzlerine vurarak onları yermiştir. Allah'ın Resûlü onlara "Gelin, yalancıya Allah lânet etsin diye lânetleşelim." buyurduğunda onlardan hiçbiri bunu kabul etmemiştir.

"Kur'ân-ı Kerîm'in Kâfirlere Meydan Okuması" bahsinde geçtiği üzere (bk. I, 576), Necranlı piskoposlar Resûl-i Ekrem'e gelerek kendi dinlerinin hak olduğunu ileri sürdüklerinde, Kur'ân-ı Kerîm'in şu âyeti (mübâhele âyeti) nâzil olmuştu: "Sana gerçek bilgi geldikten sonra, kim seninle bu konuda münakaşa ederse onlara de ki: Gelin çocuklarımızı ve çocuklarınızı; kadınlarımızı ve kadınlarınızı; nefislerimizi ve nefislerinizi çağırıp, bir araya getirelim; sonra da Allah'ın lâneti yalancıların üzerine olsun!" diye duâ edelim."[1] Bunun üzerine Necran Hıristiyanları lânetleşmekten vazgeçip cizye vermeye râzı olmuşlar, onların ileri gelen adamları da: "Onun peygamber olduğunu siz de anlamış bulunuyorsunuz. Bir peygamber bir kavimle lânetleşirse, o kavmin bü-

1. Âl-i İmrân 3/61.

yük, küçük bütün fertleri helâk olup gider." diye onları uyarmıştı. Diğer Yahudi ve Hıristiyanlar da Peygamber Efendimiz'in bu yöndeki meydan okumasını kabul etmemişlerdir.

Peygamber Efendimiz onlara, sizin kitabınızda benim hakkımda şu bilgiler var buyurduğunda, biri çıkıp da bunun aksini ileri sürememiştir. Eğer onların elinde böyle bir bilgi bulunsaydı, bu bilgileri ortaya çıkarmaları canlarını, mallarını yitirmekten, yurtlarından sürülmekten ve savaşmaktan daha kolay olacaktı. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamber Efendimiz'e şöyle hitap etmiştir: "De ki: Eğer siz iddianızda doğru iseniz Tevrât'ı getirip okuyun."[1]

Müellifimizin, **"Eğer onların elinde böyle bir bilgi bulunsaydı, bu bilgileri ortaya çıkarmaları canlarını, mallarını yitirmekten, yurtlarından sürülmekten ve savaşmaktan daha kolay olacaktı."** derken neyi anlattığını kısaca belirtelim:

Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettiğinde orada Benî Kurayza, Benî Nadîr ve Benî Kaynuka Yahudileri yaşıyordu. Allah'ın Elçisi hem oradaki Araplarla hem de bu Yahudilerle "Medine Sözleşmesi" diye bilinen bir antlaşma yaptı. Bu antlaşmaya göre Yahudiler can, mal ve din hürriyetine sahip olacaktı. Medine'ye bir saldırı olduğunda şehri birlikte savunacaklardı. Müslümanların düşmanlarıyla işbirliği yapmayacaklardı. Bu sözleşmeye uymadıkları ve Resûlullah'a ihanet ettikleri için Benî Kaynuka Yahudileri hicretin 2. yılında (624), Benî Nadîr Yahudileri de hicretin 4. yılında (625) Medine'den sürgün edildiler. Bir kısmı Haybe'e gidip yerleşen Benî Nadîr Yahudileri Peygamber Efendimiz'den intikam almak istediler ve Benî Kurayza'ya ittifak teklif ettiler, onlar da kabul ettiler. 5. yılda yapılan Hendek Savaşı sona erince, Peygamber Efendimiz Cenâb-ı Hakk'ın emriyle Benî Kurayza kalesini kuşattı. Onları önce İslâm'a dâvet

1. Âl-i İmrân 3/93.

etti. Kabul etmediklerini görünce, kaleden çıkıp teslim olmalarını teklif etti. Onlar bu teklifi de kabul etmeyince savaş başladı. Dostlarından bekledikleri yardımı göremeyen Kurayzaoğulları teslim olmayı kabul ettiler. Her iki tarafın hakem olarak kabul ettiği ashâb-ı kirâmdan Sa'd ibni Muâz'ın verdiği hüküm gereğince, Benî Kurayza Yahudilerinden savaşabilecek yaşta olan erkekler öldürüldü, kadın ve çocuklarına esir muamelesi yapıldı. Bu cezâ hem Tevrât'a uygundu,[1] hem de Kur'ân-ı Kerîme.[2]

Resûl-i Ekrem'in Son Peygamber olarak geleceğini sadece Yahudi ve Hıristiyan âlimleri değil, sayılamayacak kadar çok kâhin de haber vermiştir.[3] Bu kâhinlerden şunların ismi verilebilir: Şâfi' bin Küleyb, Şıkk,[4] Satîh,[5] Sevâd ibni Kârib, Hunâfir, Necranlı Ef'â, Cizl ibni Cizl el-Kindî, İbnü Halasa ed-Devsî, Küreyz kızı Sü'dâ[6] ve Nu'mân kızı Fâtıma.

Cinlerin Efendimiz'den Söz Etmesi

Bunlardan başka Peygamber Efendimiz'in peygamberliğini ve onun ortaya çıkma zamanının geldiğini putların söylediği, cinlerin haber verdiği, putlara kurban kesilen sunakların bunu dile getirdiği, putların içinden böyle bir sesin duyulduğu rivâyet edilmekte, Peygamber Efendimiz'in isminin ve peygamber olduğunun yazıldığı bazı taşların ve mezar kitâbelerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bu bilgilerin çoğu meşhûrdur. Bunları görüp duyan bazı kimselerin Müslüman olduğu da muhtelif kitaplarda kaydedilmiştir.

1. Tesniye XX/10-15.
2. Mâide 5/33-34. Benî Kurayza hakkında geniş bilgi için bk. (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXVI, 431-432).
3. Kâhinler, cinlerden haber alarak geleceğe dâir bilgi veren kimselerdir. Esâsen onlar gizli ilimleri bildiklerini ve gaipten haber verdiklerini ileri sürerler.
4. Bu kâhinin bir gözü, bir eli ve bir ayağı bulunduğu için, ona bir kişinin yarısı anlamında Şık lâkabı verildiği ve Resûl-i Ekrem'in zamanına yetiştiği söylenmektedir.
5. Satîh lâkabıyla meşhur olan bu kâhinin kafatası dışında vücûdunda kemik bulunmadığı, üç asır yaşadığı ve Resûl-i Ekrem'in zamanına yetiştiği nakledilmektedir.
6. Sahâbî hanımlardan olan Küreyz kızı Sü'dâ, Hz. Osmân'ın teyzesiydi. Câhiliye devrinde kâhinlik yapması, güzel konuşması ve iyi hâlleriyle bilinirdi.

27. Resûl-i Ekrem Doğarken Görülen Mûcizeler

Peygamber Efendimiz'in Allah'ın Elçisi olduğunu gösteren delillerden biri de, o dünyayı şereflendirirken meydana gelen olağanüstü hâdiseler ile hem annesinin hem de doğduğunu görenlerin anlattığı şeylerdir.

"Nûr İle Doldu Cihân"

Annesi onu dünyaya getirirken Resûlullah başını yukarı kaldırmış, göğe bakmaktaydı.[1]

Hz. Âmine, doğum sırasında, Resûlullah ile birlikte kendisinden bir nûr çıktığını gördü.

> İrbâz ibni Sâriye'nin rivâyet ettiği hadis bu nûrun dünyayı nasıl aydınlattığını göstermektedir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin annesi, onu dünyaya getirirken, Suriye'nin saraylarını aydınlatan bir nûr gördü."[2] Anlaşılan bu nûr, onun şirkin karanlıklarını yok edeceğini, âlemi hidâyetiyle aydınlatacağını göstermekteydi.

İleri gelen sahâbeden Osmân ibni Ebi'l-Âs'ın annesi,[3] Resûlullah Efendimiz'in doğduğu sırada yıldızların yeryüzüne doğru sarktığını, onların (ışığının veya bir nûrun) ortalığı aydınlattığını ve o nûrdan başka bir şeyi göremediğini anlattı.

Ashâb-ı kirâmdan Abdurrahmân ibni Avf'ın annesi Şifâ[4] şöyle demiştir: "Resûl-i Ekrem elime doğup yüksek sesle aksırınca birinin ona 'Allah sana rahmet etsin (Rahimekellah)' dediğini duydum. O sırada Doğu'dan Batı'ya her yer aydınlanıp nûrla doldu, ben de Rumların saraylarını seyrettim."[5]

---

1. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), V, 318; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), I, 113. Onun bu hâli, semâ ile olan yakın ilgisini göstermekteydi.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 127. Ayrıca bk. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), V, 318.
3. Bu hanımın adı Abdullah kızı Fâtıma'dır. Hz. Âmine'nin doğum sancısı başlayınca yıldızların yeryüzüne doğru sarktığını, onların üstüne düşeceğini sandığını, Resûl-i Ekrem doğunca Hz. Âmine'den evin içini dolduran bir nûrun çıktığını, ne yana baksa o nûru gördüğünü söylemiştir (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 220).
4. Avf kızı Şifâ, Müslüman olup Mekke'den Medine'ye hicret eden hanımlardandır.
5. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 136, nr.77.

Halîme'nin Yaşadıkları

Peygamber Efendimiz'in Allah'ın Elçisi olduğunu gösteren delillerden biri de sütannesi Halîme ile sütbabasının onun bereketine dâir anlattıklarıdır: Resûlullah'ın bereketiyle Halîme'nin sütünün artması, yaşlı develerinin bol süt vermesi, koyunlarının semirip eve memeleri dolu gelmesi,[1] Resûlullah'ın süratle büyüyüp gelişmesi ve pek güzel bir şekilde yetişmesi böyledir.

> Bu hâli Halîme şöyle anlatmıştır:
>
> "İki yıl geçip de onu memeden kesince, diğer çocuklarda görülmedik bir şekilde serpilip boy attı. İki yaşındayken gürbüz bir çocuk oldu. Evimize getirdiği bereketten dolayı onun yanımızda kalmasını çok istediğimiz hâlde alıp annesine götürdük. Ona dedim ki, vücûdu biraz daha gelişene kadar yavrum bizim yanımızda kalsa iyi olur; Mekke vebasına yakalanmasından korkuyorum. Annesi kabul etti ve onu tekrar bize verdi."[2]

Olağanüstü Olaylar

Resûlullah Efendimiz'in doğduğu gece Kisrâ'nın saraylarının sarsılması, çardaklarının yıkılması, Taberiyye gölünün suyunun azalması,[3] Mecusilerin bin yıldır durmadan yanan ateşlerinin sönmesi de böyledir.[4]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem henüz çocukken amcası Ebû Tâlib ve onun ailesiyle yemek yediğinde herkes yemeğe doyar, suya kanardı; yemekte o bulunmadığı zaman karınları doymazdı. Sabahleyin Ebû Tâlib'in çocukları[5] dağınık saçları, rengi değişmiş yüzleriyle uyandıkları hâlde, Resûl-i Ekrem Efendimiz pırıl pırıl yüzü, düzgün saçları, sürmeli gözleriyle uyanırdı.[6]

---

1. Bu olay için bk. II, 131.
2. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), I, 174-175.
3. Taberiye gölü, bugün İsrail devletinin sınırları içindedir ve 166 km² bir alana sahiptir.
4. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 139, nr. 82.
5. Ebû Tâlib'in Tâlib, Akîl, Ca'fer, Ali adında dört oğlu, Ümmü Hânî, Ümmü Tâlib ve Hamâme adında üç kızı vardı.
6. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrā*, I, 119-120; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 166-167, nr. 104, 107.

Dadısı Ümmü Eymen: "Küçüklüğünde de, büyüdüğü zaman da Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin açlıktan ve susuzluktan şikâyet ettiğini hiç görmedim." derdi.[1]

> Burada şu hadîs-i şerîfi de hatırlayalım:
>
> Âişe radıyallahu anhâ şöyle dedi: Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, ashâbına acıdığı için, onların iftar etmeksizin peşpeşe oruç tutmalarını yasakladı. Ashâb-ı kirâm:
>
> "Fakat sen bunu yapıyorsun, yâ Resûlallah!" dediklerinde ise şöyle buyurdu:
>
> "Evet ama, ben sizin gibi değilim. Beni Rabbim yediriyor, içiriyor."[2]

Şeytanların Kulak Hırsızlığı Önlendi

Peygamber Efendimiz'den önce cinler ve şeytanlar semâya çıkıp meleklerin konuşmasını dinler ve duyduklarını kâhinlere iletirlerdi; İslâmiyet'le birlikte cin ve şeytanların söz taşımasına engel olmak için onların üzerine delip geçen alevler atılmaya başlandı.

> Kur'ân-ı Kerîm'de bu durum şöyle anlatılır:
>
> "De ki: Bana, cinlerden bir topluluğun Kur'an dinlediği ve sonra da şöyle dediği vahyedildi: "Biz harikulâde bir Kur'an dinledik... Biz göğü yokladık; fakat onu güçlü bekçiler ve alevlerle dolu bulduk. Daha önceleri haber dinlemek için orada oturacak yerler bulup otururduk. Şimdi kim bir şey dinlemeye kalksa, kendisini gözetleyen bir alev bulur."[3]

Allah'ın Himâyesinde

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Peygamber olduğunu gösteren delillerden bazıları şunlardır:

1. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), s. 167, nr. 106.
2. Buhârî, Savm 20, 48, nr. 1922, 1962; Müslim, Sıyâm 55, 56, nr. 1102.
3. Cin 72/1, 8-9.

O küçüklüğünden beri putlara yakın olmayı hiç arzu etmemiş, onlara dokunmaktan hep kaçınmıştır.[1]

Fahr-i Kâinât Efendimiz, Câhiliye devri halkının yaptığı işlerden hep uzak durmuştur.

> Bu hususu kendisi şöyle ifâde buyurmuştur:
>
> "Câhiliye devri halkının eğlencelerine katılmayı sadece iki defa istedim; fakat Cenâb-ı Hak beni bu eğlencelere katılmaktan korudu; ben de geri dönüp gittim."[2]

Cenâb-ı Hak, hoşnut olduğu güzel işleri Efendimiz'e nasip etmiş, onu kötü işlerden korumuştur. Kâbe'nin yeniden yapıldığı sırada vücûdunun açılmaktan korunduğuna dâir meşhûr haber de böyledir:

O gün Peygamber aleyhisselâm, sırtında daha kolay taş taşıyabilmek için, eteğinin bir ucunu omuzuna attı, bu yüzden avret mahalli açılınca yere düştü ve açılan yerlerini örttü. Amcası Abbâs ona:

"Neden öyle yaptın?" diye sorunca,

"Çıplak kalmam bana yasaklandı." buyurmuştu.

> Hadisin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyeti şöyledir :
>
> Kâbe yeniden yapılırken Peygamber aleyhisselâm ile amcası Hz. Abbâs taş getirmeye gittiler. Abbâs, Resûl-i Ekrem Efendimize:
>
> "Taşın omuzunu incitmemesi için elbiseni omuzuna koy!" dedi. O da öyle yapar yapmaz yere düştü, gözleri semâya dikildi. Hemen ayağa kalkıp:
>
> "Aman elbisem, elbisem!" dedi. Ve hemen elbisesini giyindi. O günden sonra çıplak olarak hiç görülmedi.[3]

1. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Doğru ile yanlışı birbirinden ayıracak yaşa geldiğimde, bütün putlardan nefret etmeye başladım." (İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* [A'zamî], IV, 172, 4254).
2. İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 169-170, nr. 6272; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VIII, 226.
3. Buhârî, Salât 8, nr. 364, Hac 42, nr. 1582, Menâkıbü'l-ensâr 25, nr. 3829; Müslim, Hayz 76, nr. 340.

Bulutun ve Ağacın Gölgesinde

Seyahat sırasında Allah Teâlâ'nın onu bulutla gölgelemesi de böyledir.[1]

Bir rivâyete göre, Resûlullah Efendimiz ticaret seferinden döndüğünde, Hz. Hatice ile yanında bulunan kadınlar, iki meleğin onu gölgelediğini gördüler. Hz. Hatice, Peygamber Efendimiz ile birlikte sefere giden kölesi Meysere'ye gördüklerini anlatınca, Meysere, onun bu hâlini, kendisiyle birlikte sefere çıktığından beri her zaman gördüğünü söyledi.[2]

Hz. Halîme, evlerinde Fahr-i Cihân Efendimiz'in bulunduğu günlerde, bir bulutun Resûlullah'ı hep gölgelendirdiğini görmüştür.[3] Bu olay, Peygamber Efendimiz'in sütkardeşinden de rivâyet edilmiştir.

Yine Efendimiz'in peygamber olduğunu gösteren deliller arasında şu olaylar da zikredilmiştir:

Allah'ın Elçisi peygamber olmadan önceki günlerde, bir yolculuk sırasında, kuru bir ağacın altına oturmuştu. Hem ağaç hem de ağacın etrafı birden yeşerip canlandı. Orada bulunanların gözü önünde o ağaç, yemyeşil dallarıyla Peygamber aleyhisselâmın üzerine eğilip onu gölgelendirdi.[4]

Ağacın gölgesinin Resûl-i Ekrem Efendimiz'e doğru meylettiğine dâir bir rivâyet daha vardır.[5]

Yine rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem'in zâtı nûr olduğu için, onun gölgesi güneş ve ay altında yere düşmezdi.

> Zürkânî; halk arasında meşhur olan hadisleri değerlendirdiği eserinde, bu ve yukarıda geçen rivâyetleri zik-

1. "Resûl-i Ekrem'in Diğer Cansız Cisimlerle Olan Mûcizesi" bahsinde bk. II, 60, Bahîrâ onun peygamber olduğunu nasıl anladığını dile getirirken şunları söylemişti: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kâfilenin bulunduğu yere yöneldiğinde, üzerinde bulunan bir parça bulut onu gölgeliyordu. Kâfilenin yanına yaklaşınca, herkesin ağacın gölgesine oturduğunu gördü, o da bir yere oturdu, ağacın gölgesi ona doğru uzayıp kendisini gölgeledi." (Tirmizî, Menâkıb 3, nr. 3620; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* [Hût], VII, 327; Elbânî, *Sahîhu't-Tirmizî*, III, 191, nr. 2862).
2. Bu rivâyetin bir benzeri için bk. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 130-131.
3. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 112.
4. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, I, 157-158, nr. 406. Burada hadisin muhtelif rivâyetlerinden söz edilmekte ve çeşitli kaynaklarda geçtiği belirtilmektedir.
5. Bu ağaç, Bahîrâ'nın manastırının bulunduğu yerdeki ağaçtır. Hadis için bk. II, 65.

> rettikten sonra, ashâb-ı kirâmın, gölgesi olan bir ağacın altına vardıklarında orayı Peygamber Efendimize bıraktıkları veya gerektiğinde onu ridâlarıyla güneşten korudukları dikkate alınınca, bulutun veya ağacın onu gölgelemesi olayının her zaman meydana gelmediğinin anlaşıldığını söylemiştir.[1]

Bedenine ve elbisesine sinek konmazdı.[2]

Resûlullah'a Özel Durumlar

Resûlullah Efendimiz'in peygamber olduğunu gösteren işaretlerden bazıları da şunlardır:

Vahiy gelinceye kadar ona yalnızlığın sevdirilmesi.

> Hz. Âişe bunu şöyle ifâde etmiştir: "Resûlullah'ın kalbine yalnızlık sevgisi kondu. Hirâ mağarasına gider, âilesinin yanma dönünceye kadar orada günlerce ibâdet ederdi. Yine günlerce orada kalmak için evine gidip yiyecek alırdı." [3]

Vefâtının yaklaşmakta olduğunun kendisine bildirilmesi.[4]

Kabrinin Medine'de[5] ve evinde olacağının haber verilmesi.

Eviyle minberi arasındaki yerin Cennet bahçelerinden bir bahçe olduğunun söylenmesi.

> Fahr-i Cihân Efendimiz buyurmuştur:
>
> "Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim, Havuzumun üzerindedir."[6]

1. *el-Makasıdü'l-hasene*, s. 63-65, nr. 122.
2. Zürkânî, *el-Makasıdü'l-hasene*, s. 64, nr. 126.
3. Buhârî, Bedü'l-vahy 1, nr. 3; Müslim, Îmân 252, nr. 160.
4. Resûl-i Ekrem'in, kızı Hz. Fâtıma'ya vefâtının yaklaştığını bildirmesi olayı için bk. II, 168.
5. Bir hadisinde Resûlullah Efendimiz "Medine benim hicret edeceğim yerdir; kabrim oradadır (yeryüzünde yatacağım yer orasıdır)" buyurmuştur (Nâfi' bin Ebî Nuaym, *Cüz'* [Eserî], s. 51, nr. 18; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* [Selefî], XX, 205-206, nr. 470).
6. Buhârî, Fazlü's-salâti fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 5, nr. 1195, 1196, Fezâilu'l-Medîne 12, nr. 1885; Müslim, Hac 500-502, nr.1390.

Âlimler bu hadisi farklı şekillerde yorumlamışlardır: Kimi sözü edilen yerin Cennet'e nakledileceğini, böylece o kısmın Cennet topraklarından olacağını söylemiş, kimi burada Kur'an ve hadis, ibâdet ve tâat ile meşgul olmanın insanı Allah'a yaklaştıracağını, Allah'a yaklaşanın da elbette Cennet'e gideceğini belirtmiştir. Her iki görüşü savunan âlimler vardır. Burada, "Benim şu mescidimde kılınacak bir namaz, Mescid-i Harâm dışında, diğer mescidlerde kılınacak bin namazdan daha sevaptır."[1] hadîs-i şerîfini hatırlamalıdır.[2]

Resûl-i Ekrem'in vefâtı sırasında, Allah Teâlâ'nın onu dünyada kalmakla, âhirete göçmek arasında serbest bırakması.

Hz. Âişe, Fahr-i Âlem Efendimiz'in vefâtını anlatırken şöyle demiştir:

"Ben, Resûlullah'ın sağlıklı iken, hiçbir peygamber dünya nimeti ile âhiret saâdetini seçmekte serbest bırakılmadıkça vefât etmez' dediğini çok işitirdim. Allah'ın Elçisi rahatsızlanıp da son hastalığına yakalandığı, mübârek başı benim dizimdeyken vefâtı iyice yaklaşıp sesi kısıldığında onun: 'Kim, Allah'a ve Peygamber'e itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!'[3] âyetini sonuna kadar okuduğunu işitmiştim. O zaman anladım ki, Resûlullah bu iki dilek arasında serbest bırakılıyor. O sırada üzerine bir baygınlık geldi. Ayılınca, gözü evin tavanına doğru dikildi ve:

'Allahım, beni Refîk-i a'lâ'ya (yüce dostların arasına) kat!' diye duâ buyurdu. İşte o zaman ben 'Artık Resûlullah bizi seçmiyor' dedim ve anladım ki onun bu

1. Buhârî, Fazlu's-salâti fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 1, nr. 1190.
2. Ebü'l-Velîd el-Bâcî, *el-Müntekâ* (nşr. Atâ), II, 400, nr. 460.
3. Nisâ 4/69.

arzusu, sağlıklı günlerinde bize söylediği sözün gerçekleşmesidir. Onun son sözü işte bu oldu."[1] Fahr-i Kâinât Efendimiz'in kavuşmayı temenni ettiği yüce dostlar, yukarıdaki âyet-i kerîmede zikredilen ve Cennet'in en değerli yerlerinde bulunan "peygamberler, sıddîklar, şehitler ve sâlihler"dir.

Vefâtından Önce ve Sonra Olanlar

Resûl-i Ekrem'in Allah'ın Elçisi olduğunu gösteren delilleri arasında şunlar da vardır: Peygamber aleyhisselâmın vefâtına dâir hadiste belirtildiği üzere, Allah Teâlâ ona vefâtı sırasında çeşitli ikrâmlarda bulunmuştur. Bu hadisin bazı tariklerinde zikredildiği üzere:

Melekler onun cenâze namazını kılmıştır.

Daha önce hiçbir peygamberden rûhunu almak için izin istemeyen Ölüm Meleği, Resûl-i Ekrem'in bu maksatla huzûruna girmek için ondan izin istemiştir.

Hz. Hüseyin'in rivâyet ettiği belirtilen bu hadise göre, vefâtından üç gün önce Peygamber aleyhisselâmın yanına Cebrâil aleyhisselâm gelmiş, "Her şeyi daha iyi bilmekle beraber Allah Teâlâ senin hatırını soruyor" demiş, o da rahatsız olduğunu dile getirmiş, aynı olay üçüncü gün de meydana gelmiştir. Bunun üzerine Hz. Cebrâil, daha önce hiçbir peygamberden izin almayan Ölüm Meleği'nin, huzûruna girmek için ondan izin istediğini belirtmiş, o da saygıyla huzûruna girdikten sonra kendisini Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiğini, arzu ettiği takdirde rûhunu kabz edeceğini, yoksa bu görevi yapmayacağını ifâde etmiş, Cebrâil aleyhisselâmın: "Allah Teâlâ seni özledi" demesi üzerine Resûl-i Ekrem Azrâil'e istediği izni vermiştir.[2]

1. Buhârî, Megāzî 83, 84, nr. 4435-4437, 4463; Tefsîr 4/13, nr. 4586, Daavât 29, nr. 6348, Rikāk 41, nr. 6509; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 85-87, nr. 2444.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 129, nr. 2890, XII, 141-142, nr. 12708; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 34-36.

Yine aynı şekilde, melekler Resûlullah Efendimiz'in cenâzesini yıkayanlara, "Gömleğini çıkarmayın!" diye seslenmiş, onlar da bu sesi işitmiştir.

> Hz. Âişe şöyle demiştir:
>
> "Resûlullah'ın cenâzesini yıkayanlar, 'Diğer cenâzeleri yıkarken yaptığımız gibi Peygamber Efendimiz'in de elbisesini çıkaracak mıyız? Yoksa onu üzerindeki elbiseyle mi yıkayacağız?' diye konuşmaya başladılar. Onlar aralarında ihtilâf edince, Allah Teâlâ onlara bir uyku verdi. Orada bulunan herkesin çenesi göğsüne düştü. Derken, kim olduğunu bilemedikleri biri, evin bir köşesinden onlara:
>
> "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi elbisesi üzerindeyken yıkayınız!' diye seslendi. Onlar da elbisesi üzerindeyken, elbisesinin üstünden su dökerek ve mübârek vücûdunu elbisesiyle ovarak yıkadılar." Hz. Âişe sözünü şöyle tamamlamıştır:
>
> "Şimdiki aklım olsaydı Resûlullah'ı hanımlarından başkası yıkamazdı."[1]

Peygamber Efendimiz vefât ettiğinde Hızır ile meleklerin onun ailesine ta'ziyede bulunduğu rivâyet edilmiştir.[2]

Yukarıdan beri zikredilenlerden başka, Resûlullah Efendimiz'in ashâbı, onun hayatında ve daha sonra, insanı hayrete düşüren pek çok olay görüp yaşamıştır. Bunlar arasında:

Hz. Ömer'in Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın hürmetine yağmur yağmasını niyâz etmesi;

---

1. Ebû Dâvûd, Cenâiz 27-28; İbni Mâce, Cenâiz 9-10; Mâlik, *el-Muvatta'*, Cenâiz 27; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 267.
2. Fahr-i Kâinât Efendimiz'in vefâtından sonra, şahsını kimsenin göremediği bir meleğin onun evine gelerek âile fertlerine ta'ziyede bulunduğuna dâir rivâyet için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 129, nr. 2890.
   Ta'ziye için gelenin melek değil, Hızır olduğuna dâir de bir rivâyet vardır (Bk. İmâm Şâfiî, *es-Sünenü'l-me'sûre* [Kal'acî], s. 334-335, nr. 390). Hızır'ın kendisini göstermeden yaptığı ta'ziye ile ilgili rivâyeti Hâkim *el-Müstedrek*'ine alarak (Atâ, III, 60, nr. 4392) senedinin sahîh olduğunu söylemiş, Zehebî de onun bu görüşüne katılmıştır.

Enes ibni Mâlik'in anlattığına göre, Hz. Ömer, halife olduğu günlerde bir kuraklık meydana geldiği zaman Peygamberler Sultanı Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın hürmetine yağmur yağdırması için Allah duâ ederek şöyle derdi:

"Allahım! Peygamberimiz Efendimiz hayattayken biz onu araya koyarak Senden yağmur niyâz ederdik, Sen de bize yağmur verirdin. Şimdi de Peygamber Efendimiz'in amcasını araya koyarak Sana yalvarıyoruz, bize yağmur ver, Allahım!"

Enes ibni Mâlik sözünü şöyle tamamlamıştır:

"Bu duâ üzerine Cenâb-ı Hak da onlara yağmur yağdırırdı."[1]

ve daha birçoklarının, onun soyundan gelen kimselerin bereketine Cenâb-ı Hak'tan isteklerde bulunması böyledir.

28. Resûl-i Ekrem'in Mûcizelerinin Diğer Peygamberlerin Mûcizelerinden Üstün Oluşu

Peygamber Efendimiz'in mûcizelerine yer verdiğimiz bu kısımda, onun Allah'ın Resûlü olduğunu gösteren pek çok mûcizesinden son derece açık ve iknâ edici olanlarından bir demet sunduk. Sadece bir tanesi bile duyanı iknâ etmeye yeterli bu mûcizelerden pekçoğunu buraya almadık. Uzun rivâyetlerin sadece konuyla ilgili kısmını almakla yetindik. Pek çok rivâyet arasından sahîh olanları tercih ettik; bununla beraber ünlü şahsiyetlerin eserlerine aldığı bazı garip rivâyetleri de naklettik. Konuyu uzatmamak için rivâyetlerin pek çoğunu senedsiz verdik. **Eğer Resûlullah'ın bütün mûcizelerini derlemeye kalksaydık, ciltlerce eser meydana gelirdi.**

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mûcizeleri, diğer peygamberlerin mûcizelerinden iki açıdan daha üstündür:

a) Fahr-i Âlem Efendimiz'in mûcizeleri hem daha çok hem daha meşhûrdur.

b) Onun mûcizeleri daha açık ve belirgindir.

1. Buhârî, İstiskâ 3, nr. 1010, Fezâilü ashâbi'n-Nebî 11, nr. 3710.

a) Resûlullah'ın Mûcizelerinin Çok ve Meşhûr Oluşu

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mûcizeleri, diğer peygamberlerin mûcizelerinden daha çok ve daha üstündür, dedik; çünkü diğer peygamberlere verilen mûcizelerin bir benzeri veya daha önemlisi ona da verilmiştir.[1] Hadis ilmiyle meşgul olan âlimler buna dikkat çekmişlerdir.[2] Peygamber Efendimiz'in mûcizeleri ile diğer peygamberlerin mûcizeleri arasındaki açık farkı görmek isteyen, üzerinde durduğumuz bu birinci bölümün son bahislerini gözden geçirmelidir.

Kur'ân-ı Kerîm Baştan Sona Mûcize

Peygamber Efendimiz'in mûcizelerinin çokluğuna misâl olarak Kur'ân-ı Kerîm'i ele alabiliriz. Kur'an, baştan sona mûcize olup insanlar onun bir benzerini getirmekten âcizdir. Bazı şöhretli âlimlere göre Kur'an'ın i'câzının en az olduğu sûre Kevser sûresi veya o uzunluktaki bir âyettir. Bazı âlimler de, "Uzun olsun, kısa olsun, Kur'ân-ı Kerîm'in her âyeti mûcizedir" demiş, bazıları da ister bir kelimeden, ister iki kelimeden meydana gelsin, Kur'an'ın her âyetinin mûcize olduğunu söylemiştir. İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre bu görüşlerin en doğrusu, ilk önce söylediğimiz üzere, **onun her bir sûresinin mûcize olduğudur.** Çünkü Allah Teâlâ kâfirlere meydan okurken: "Kur'an'ın bir sûresinin benzerini de siz getirin."[3] buyurmuştur. Cenâb-ı Hakk'ın kâfirlerden benzerini getirmelerini istediği tek bir sûredir. Bu görüşü destekleyen daha başka deliller de vardır; fakat hepsini zikredersek konuyu uzatmış oluruz.

Bazı âlimlerin sayımına göre, Kur'ân-ı Kerîm'de yetmiş yedi binden fazla kelime vardır. Kevser sûresi ise on kelimeden ibârettir. Buna göre Kur'ân-ı Kerîm Kevser sûresi gibi yedi binden fazla parçadan meydana gelmiş olup, bu parçaların herbiri başlıbaşına bir mûcizedir.

Bir de yukarıda zikredildiği gibi, Kur'ân-ı Kerîm iki bakımdan mûcizedir. Biri, **sözü etkili ve yerinde söylemesi**, diğeri de **üslûbu**dur. Yedi binden fazla parçayı bu iki açıdan değerlendirince, mûcize sayısı on dört bini geçer.

1. Ayın ikiye bölünmesi ve Mi'râc mûcizesi, sadece ona verilen mûcizelerdendir.
2. Buna misâl olarak Allah Teâlâ'nın Hz. Âdem'i eliyle yaratmasını, Resûl-i Ekrem'in göğsünü ise bizzat açıp ferahlatmasını zikredebiliriz (Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, I, 756).
3. Yûnus 10/38.

Kur'ân-ı Kerîm başka bakımlardan da mûcizedir. Gayb ilimlerinden haber vermesi bunlardan biridir. Bu açıdan baktığımızda her sûrede birkaç gayb haberi bulunduğuna ve bu haberlerin herbiri bir mûcize olduğuna göre, Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcize sayısı kat kat artacaktır. Kur'ân-ı Kerîm'de bulunan, daha önce zikrettiğimiz mûcizeleri de bu sayıya ilâve edince, ondaki mûcizeler ve deliller saymakla bitmeyecektir.

Bir de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Kur'ân-ı Kerîm'in mûcize olduğuna dâir hadislerini ve gaybe dâir verdiği haberleri hesaba katacak olursak, onun mûcizeleri bir bu kadar daha olur.

b) Resûlullah'ın Mûcizelerinin Açık Oluşu

Resûl-i Ekrem'in mûcizeleri diğer peygamberlerin mûcizelerinden daha açık, daha belirgin ve daha meşhûrdur. Zira peygamberlerin mûcizeleri, kendi devirlerinde yaşayan halkın anlayışına ve o devirdeki ilim ve fennin seviyesine göre olur. Meselâ Hz. Mûsâ zamanında halkın en çok önem verdiği ve o devirde yaşayanların en ileri seviyede olduklarını ileri sürdüğü ilim, sihirdi. Bu sebeple Hz. Mûsâ, onların pek mâhir olduğu sihre benzemekle beraber, aslâ güçlerinin yetmeyeceği bir mûcize ile gönderildi ve onların sihirlerini tamamen tesirsiz hâle getirdi.

> Hz. Mûsâ elindeki asâyı yere bırakınca, asâ yılana dönüşüyordu. Esmer olan elini koynuna sokup çıkardığı zaman, eli göz kamaştıracak derecede beyazlaşıyordu.

Aynı şekilde Hz. Îsâ zamanında da halkın en önem verdiği ve ileri seviyede olduğu ilim tıp idi. Hz. Îsâ'nın ortaya koyduğu mûcizeler ise, tıp ilminde en üstün seviyede olanların aslâ yapamayacağı şeylerdi. Hiçbir ilaç kullanmadan, tıp ilminden faydalanmadan ölüleri diriltmiş, anadan doğma körlerin gözünü açmış ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirmişti.

Diğer peygamberlerin mûcizeleri de kendi zamanlarındaki insanların bilgi ve anlayışına uygun seviyedeydi.

Arapların İlim ve İrfânı

Allah Teâlâ daha sonra Muhammed Mustafâ sallallahu aleyhi ve sellemi resûl olarak gönderdiğinde Araplar'ın ilim ve irfânı dört şeyden ibâretti. Bunlar: a) Etkili ve yerinde söz söylemek demek olan **belâgat**, b) **şiir**, c) Arapların **tarihleri ve soy bilgileri**, d) Gaipten haber vermek anlamındaki **kehânet** idi.

Kur'ân-ı Kerîm'in Getirdikleri

Kur'ân-ı Kerîm; Arapların ileri gittiği bu dört sâhada, o güne kadar bir benzeri görülmeyen düzgün ve doğru ifâde tarzıyla (**fesâhatiyle**), az sözle çok şey anlatmasıyla (**îcâzıyla**), etkili ve yerinde söz söylemesiyle (**belâgatıyla**) herkesi şaşkına çevirdi.

Allah'ın kitabı; eşsiz metniyle, şiirde Arapların ulaşamadığı hârika üslûbuyla, nazımda ve nesirde o güne kadar keşfedemedikleri biçimiyle onları hayrete düşürdü.

Kur'ân-ı Kerîm hem ileride meydana gelecek olaylar hakkında bilgi verir hem de insanların sırları, iç dünyaları ve mahremiyetleri hakkında bilgi verirdi ve bunlar aynen meydana gelirdi. Kur'an'ın haber verdiği bilgilerin doğruluğunu, Resûlullah'ın en azılı düşmanları bile itiraf ederdi.

Kur'ân-ı Kerîm, bir kere doğru, on kere yalan söylemekten ibâret olan kâhinliği de ortadan kaldırdı. Semâdan bilgi elde etmeye çalışan cinleri alevli ateşlerle yakmak ve böylece yıldızları korumak sûretiyle kâhinlik büsbütün yok edildi.

> Bu bölümün en son konusu olan "Resûl-i Ekrem Doğarken Görülen Mûcizeler" bahsinde (bk. II, 254) Kādî İyâz şu bilgiyi vermişti:
>
> "Peygamber Efendimiz'in doğumundan önce meydana gelen olaylardan biri şudur: Daha önceleri cinler ve şeytanlar semâya çıkıp meleklerin konuşmasını dinler ve duyduklarını kâhinlere iletirken, buna engel olmak için onların üzerine delip geçen alevler atılmaya başlandı."
>
> Cin sûresinin 8. ve 9. âyetlerinde cinlerin şu sözü nakledilmiştir: "Biz göğü yokladık; fakat onu güçlü bekçiler

> ve alevlerle dolu bulduk. Önceleri, haber dinlemek için orada oturacak yerler bulup otururduk. Şimdi ise kim bir şey dinlemeye kalksa, kendisini gözetleyen bir alev bulur."

Allah'ın kitabı, geçmiş milletlerin haberlerinden, peygamberlerin kıssalarından ve çok eskiden yaşamış milletlerin başından geçenlerden bahsetmiştir. Hayatını bu ilimlere veren tarihçilerin, daha önce geniş bir şekilde açıkladığımız ve mûcize olan yönlerini gösterdiğimiz bu bilgileri[1] elde etmesi şöyle dursun, onların pek azından bile söz etmesi mümkün değildir.

Kur'an'ın Mûcizeleri Kıyâmete Kadar Yaşayacak

Kur'ân-ı Kerîm'in biraz önce kısaca sözünü ettiğimiz bu mûcizeleri, ki biz onları ve daha başkalarını "Kur'an'ın Mûcize Oluşu (İ'câzü'l-Kur'ân)" bahsinde geniş bir şekilde ele almıştık; bunlar gücünden hiçbir şey kaybetmeden kıyâmete kadar gelecek bütün nesillerde de aynen devam edip gidecektir. Bu nesiller de onun gaybe dâir verdiği bilgileri aynı şekilde duyup öğreneceklerdir. **Her devirde Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği yeni haberler ortaya çıkacak**, böylece onun getirdiği bilgilerin doğruluğu görülecek, mü'minlerin îmânı tazelenecek ve doğru yolda oldukları anlaşılacaktır.

Meşhûr sözdür: "Bir haberi duymak, onu gözle görmek gibi olamaz." Çünkü gözle görmek, inancı daha da güçlendirir. İnsan doğruluğundan emin olsa da, kesin sûrette bildiği şeyi gözüyle görünce daha bir rahatlar.

> Burada Hz. İbrâhim'in kıssası hatırlanmalıdır. Âyet-i kerîmede şöyle buyurulmaktadır:
>
> "Bir zamanlar İbrâhim 'Rabbim! Ölüleri nasıl diriltece-ğini bana göster!' demişti. Allah 'Yoksa inanmıyor musun?' diye sorunca, 'Elbette inanıyorum, fakat kalbim iyice kanaat getirip yatışsın diye bunu istiyorum.' dedi."[2]

1. Bu bilgiler için "Kur'ân-ı Kerîm'in Geçmiş Milletlere Dâir Verdiği Haberler" bahsine bakılabilir bk. I, 569.
2. Bakara 2/260.

Biten Mûcizeler, Bitmeyen Mûcizeler

Diğer peygamberin devirleri geçince mûcizeleri son bulur; onlar vefât edince gösterdikleri mûcizeler de yok olup gider. Ama bizim Peygamberimiz'in mûcizeleri öyle değildir; onun mûcizesi aslâ son bulmaz, hattâ bu mûcizeler zaman zaman yenilenir, ama sönüp gitmez.[1] Bu durumu Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir hadiste şöyle belirtmiştir:

«مَا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مِنَ الْآيَاتِ، مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» "Gönderilen her peygambere, insanoğlunun inanıp değer verdiği çeşitli mûcizeler mutlaka verilmiştir. Allah Teâlâ'nın bana verdiği mûcize ise, bana vahyettiği Kur'ân-ı Kerîm'dir. İşte bu sebeple kıyâmet gününde ümmeti en çok olan peygamberin ben olacağımı umuyorum."[2]

Bazı âlimlere göre hadisin mânası bundan ibârettir, onu ayrıca yorumlamaya gerek yoktur. İnşallah doğru olan da budur.

Bir kısım âlimler ise hadisi te'vil etme gereğini duymuş ve şöyle demişlerdir:

Peygamber Efendimiz'in mûcizesinin ortaya çıkmasının anlamı başkadır. Kur'an vahiydir, Allah kelâmıdır, kimse ona bir şey karıştıramaz; hîle yapıp da bir benzerini ortaya koyamaz. Ancak diğer peygamberlerin düşmanları, peygamberlerin gösterdiği mûcizelerin, inancı zayıf olanlar üzerindeki etkisini gidermek için hîlelere başvurmuşlardır. Meselâ Hz. Mûsâ'nın mûcizesine karşı koymaya kalkan sihirbazlar, Mûsâ Peygamber'in de bir sihirbaz olduğu kanaatini uyandırmak için ellerindeki ipleri, sopaları ve benzeri şeyleri yere atmış ve halkın gözünü boyamaya kalkmışlardır.

---

1. Buna misâl olarak şu âyetler zikredilebilir:
"İki denizi salıverdi ki birbirine kavuşurlar. Ama aralarında bir engel vardır; birbirlerine karışmazlar." (Rahmân 55/19-20).
"İki denizi birbirine salıveren de Allah'tır. İşte şu susuzluğu gideren tatlı bir su, diğeri de tuzlu ve acı bir sudur. O, aralarına karışmalarına engel olan bir sınır koymuştur." (Furkan 25/53).
Bu durum, bir boğazla birbirinden ayrılan çeşitli denizler ve okyanuslar arasında yapılan ölçümlerle tespit edilmiş; meselâ Cebelitarık Boğazı'nın iki tarafındaki iki denizde farklı tuzluluk seviyeleri belirlenmiştir.
2. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 1, nr. 4981, İ'tisâm 1, nr. 7274; Müslim, Îmân 239, nr. 152.

Kur'ân-ı Kerîm ise bir sözdür. Hîle ile, sihir ile, göz boyamayla onun bir benzerini ortaya koymak mümkün değildir. İşte bu açıdan, yukarıdaki hadîs-i şerîfi yorumlayanlara göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mûcizesi diğer peygamberlerin mûcizelerinden daha açık ve belirgindir. Nitekim bir kimsenin hîle ve göz boyamakla şâir ve hatip olamayacağı mâlumdur.

Hadisin ilk yorumu daha doğru ve maksada daha uygundur. İkincisi ise, öyle göz yumulacak ve itiraz edilmeyecek bir yorum değildir.

"Sarfe" Görüşü

Kur'ân-ı Kerîm'in bir mûcize olmasıyla ilgili, "sarfe" diye anılan üçüncü bir îcâzü'l-Kur'ân görüşü daha vardır. Bu görüşe sahip olanlar şöyle demiştir:

"Kur'ân-ı Kerîm'in bir benzerini ortaya koymak insanın elindedir; fakat Allah Teâlâ Arapların elinden bu gücü aldığı için onun bir benzerini getiremediler."[1] Ehl-i Sünnet'ten bir kısım âlimler de buna benzer bir görüş ileri sürmüştür. Onlara göre de:

"Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak insanın elinde olsa bile, daha önce kimse bunu yapamadığı gibi, bundan sonra da yapamayacaktır; çünkü Cenâb-ı Hak insanın elinden bu gücü almıştır."

Bu iki görüş arasında açık bir fark vardır. Birinciye göre, Kur'an'ın bir benzerini getirmek insanın elindedir, fakat onun elinden bu güç alınmıştır. Ehl-i Sünnet'e mensup bazılarının benimsediği diğer görüşe göre ise, Kur'an'ın bir benzerini getirmek insanın elinde değildir. Araplar, ellerinde olsun veya olmasın, netice itibâriyle Kur'ân-ı Kerîm'in bir benzerini getirememişlerdir. Onlar çeşitli eziyetlere uğramaya, yurtlarından çıkarılmaya, çocuklarıyla ve eşleriyle birlikte esir edilmeye râzı olmuşlar, zelîl ve perişan duruma düşmüş, canlarını ve mallarını kaybetmiş, aşağılanmış, âciz olduklarını kabul etmiş, dünya ve âhiret azâbıyla tehdit edilmiş, îmân etmedikleri takdirde kötü muâmele görmekle korkutulmuşlar, neticede

1. Kur'ân-ı Kerîm'in doğrudan değil de, dolaylı ve izâfî bir mûcize olması sonucunu doğurduğu gerekçesiyle Ehl-i Sünnet'in büyük çoğunluğunca zayıf bulunan "Sarfe" görüşü, Ehl-i Sünnet'ten Eş'arî kelâmcısı ve Şâfiî fakîhi Ebû İshâk el-İsferâyînî'ye (v. 418/1027); Mu'tezile'den Nazzâm'a (v. 231/845); Şîa'dan da Şerîf el-Murtazâ'ya (v. 436/1044) nisbet edilmektedir. Geniş bilgi için bk. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, XXXVI, 140-141.

bütün bunlara râzı olmuşlar, edebiyâtın zirvesinde bulunmalarına rağmen yine de Kur'ân-ı Kerîm'in bir benzerini ortaya koyamamışlardır. Bu da Kur'ân-ı Kerîm'in mûcize olduğunu açıkça göstermektedir.

Ünlü kelâm âlimi **Ebü'l-Meâlî el-Cüveynî** de[1] (ö. 478/1085), Ehl-i Sünnet'e mensup bir kısım âlimler de bu kanaattedir. Ebü'l-Meâlî el-Cüveynî şöyle demiştir:

Kur'ân-ı Kerîm'in, insanları bir benzerini getirmekten âciz bırakması, asânın yılan olması, ölülerin diriltilmesi gibi mûcizelerden daha güçlü bir mûcizedir. Zira bu tür mûcizeleri görenler, ilk anda, bu hârikulâde olayları gösterenlerin, o hünerde emsâllerinden daha mâhir olduklarını zannedebilir; ancak üzerinde düşününce, onun bir mûcize olduğunu anlar.

Kur'an Mûcizesi Neye Benzer?

Kur'ân-ı Kerîm ise, insanlara, konuştukları dilde nâzil olan bir sözün benzerini getirmeleri için yüzlerce sene meydan okuduğu hâlde, hiç kimse onun bir benzerini ortaya koyamamıştır.[2] Allah Teâlâ'nın insanlara, haydi Kur'an'ın bir benzerini getirin bakalım, ama getiremezsiniz, diye meydan okuduktan sonra onların elinden bu gücü alması şuna benzer: Bir peygamber, kavmine "Benim mûcizem, Allah Teâlâ'nın, ayağa kalkma gücüne sahip bulunan, kötürüm de olmayan insanların elinden bu gücü almasıdır." dese ve aynen dediği gibi Cenâb-ı Hak onların elinden ayağa kalkma gücünü alsa da ayağa kalkamasalar, elbette bu hâl, o zâtın peygamberliğini ispat eden en büyük mûcize olur. İşte Kur'an mûcizesi de böyledir. Muvaffak kılan sadece Allah'tır.

Araplar ve Diğerleri

Bazı âlimler, Resûlullah'ın mûcizelerinin öteki peygamberlerin mûcizelerinden hangi sebeple daha üstün olduğunu kavramakta zorlanmışlardır. Onlar, Arapların daha anlayışlı, kalpleri daha hassas, akılları daha çok, zekâları daha kıvrak olduğu için Peygamber Efendimiz'in mûcizelerini kolayca anladıklarını, Kur'ân-ı Kerîm'in de onların anlayış seviyesine uygun

1. Ebü'l-Meâlî el-Cüveynî hakkında bilgi için bk. III, 464.
2. Kur'ân-ı Kerîm Araplara şöyle meydan okumuştur:
"Şöyle de: 'Bu Kur'ân'ın bir benzerini ortaya koymak için bütün insanlar ve cinler toplanıp birbirine yardım etseler, yine de onun benzerini ortaya koyamazlar.'" (İsrâ 17/88).

olarak nâzil olduğunu görememişlerdir. Hâlbuki Arapların dışında kalan Kıptîler (Hz. Mûsâ zamanındaki Mısırlılar),[1] İsrâiloğulları ve daha başkaları bu açılardan Araplar seviyesinde değillerdi. Onların anlayışı daha kıt, kavrayışları daha az idi. Nitekim Firavun onlara: "Ben sizin Rabbinizim" dediği zaman[2] onun iddiasını kabul etmişler; daha sonra Allah'a ve Hz. Mûsâ'ya îmân ettikleri hâlde, Sâmirî kendilerine buzağıyı gösterip: "Sizin rabbiniz budur." dediğinde onu da kabul etmişler;[3] Hz. Îsâ'nın asıldığını sanma konusunda hemfikir oldukları hâlde ona tapmışlardır. Hâlbuki Allah Teâlâ bu gerçeği şöyle ifâde buyurmuştur: "Oysa onlar İsâ Mesîh'i ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Fakat öldürdükleri kişi onlara İsâ Mesîh'miş gibi göründü."[4] Peygamberleri onlara kıt anlayışlarına ve noksan kavrayışlarına rağmen şüphe etmeyecekleri mûcizeler getirdiğinde: "Ey Mûsâ! Biz Allah'ı açıkça görmeden sana inanacak değiliz!"[5] demişlerdi. Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine ikrâm ettiği kudret helvası ve bıldırcınla yetinmemiş, soğan, sarımsak, bakla, mercimek gibi sebzeleri de isteyerek daha değersiz olanı daha hayırlı olana tercih etmişlerdi.

> Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyurulmaktadır:
>
> "Bir zamanlar siz de: 'Ey Mûsâ! Tek çeşit yemeğe artık dayanamayacağız. Rabbine bizim için duâ et de, yerde yetişen şeylerden sebze, hıyar, sarımsak, mercimek, soğan çıkarsın' demiştiniz. Mûsâ ise: 'Siz değerli olanı âdi şeylerle mi değiştirmek istiyorsunuz? Öyleyse bir şehre inin, orada her istediğiniz var!' demişti. Böylece onların üzerine bir alçaklık ve aşağılık damgası vurul-

1. Bugün sadece Mısırlı Hıristiyanlara Kıptî denmektedir.
2. Kur'ân-ı Kerîm bu durumu şöyle ifâde eder: "Halkı topladı ve seslendi: 'Ben sizin en yüce rabbinizim!' dedi." (Nâziât 79/23-24).
   Bir başka âyette de şöyle buyurulur: "Derken Firavun halkına hitap ederek şöyle dedi: 'Ey kavmim! Mısır'ın egemenliği ve ayaklarımın altından akan şu ırmaklar hep benim değil mi? Görmüyor musunuz? Ben neredeyse meramını anlatamayacak hâldeki şu zavallıdan daha üstün değil miyim? Ona gökten altın bilezikler atılsa, yahut kendisini destekleyen melekler de dizi dizi onunla beraber gelseydi ya!' Firavun böylece halkını küçümseyip kandırdı; onlar da kendisine boyun eğdiler. Gerçekten onlar yoldan çıkmış bir topluluk idi." (Zuhruf 43/51-54).
3. "Böylece Sâmirî onlara böğüren bir buzağı heykeli yaptı. Sâmirî ve adamları: "İşte sizin de Mûsâ'nın da ilâhı budur; fakat o bunu unuttu." dediler." (Tâhâ 20/88).
4. Nisâ 4/157.
5. Bakara 2/55

> du ve Allah'ın gazabına uğradılar. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerine inanmıyor, peygamberleri haksız yere öldürüyorlardı. Bütün bunlar, onların Allah'a isyân etmeleri ve hadlerini aşmaları yüzünden oldu."[1] İsrâiloğullarının "Rabbimize" duâ et, diyecek yerde "Rabbine bizim için duâ et" demeleri de onların imanlarında samimi olmadıklarını göstermektedir.

Arapların çoğu, Peygamber Efendimiz gelmeden, okuma yazma bilmeyen câhil bir toplum iken de kâinâtı yaratan yüce bir kudretin varlığını kabul ediyor, ancak o yüce kudrete putlar aracılığıyla yaklaşmaya çalışıyorlardı. Onlardan bir kısmı, yine Resûlullah gelmeden önce aklının ve mantığının yardımıyla tek Allah'a inanmaktaydı.

> "Ehl-i Kitap Bilginlerinin Peygamberimizin ve Ümmetinin Özelliklerini Haber Vermesi "bahsinde Allah'ın birliğine inanan ve Hz. İbrâhîm'in şerîatına göre yaşayan Zeyd ibni Amr ibni Nüfeyl, Varaka bin Nevfel, Askelân el-Himyerî'den, ünlü şâir ve hatib Kus ibni Sâide'den söz edilmişti (bk. II, 240).

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onlara Allah'ın kitabını getirince, o kitabın içindeki hükümlerin ve bilgilerin ne kadar değerli olduğunu fark ettiler ve üstün kabiliyetleri sâyesinde daha ilk anda o kitâbın bir mûcize olduğunu anladılar, ona îmân ettiler, gün geçtikçe de güçlü bir îmâna sahip oldular. Hep Resûl-i Ekrem'in yanında bulunmak ve İslâmiyet'e hizmet edebilmek için dünya menfaatini bir yana attılar, bu uğurda yurtlarını ve mallarını terk ettiler. Allah'ın Elçisi'ne yardım edebilmek için, onun karşısına çıkan kendi öz babaları ve kendi öz oğullarıyla savaştılar.

Bazı âlimler, Kur'ân-ı Kerîm'in mûcize olduğunu dile getiren pek güzel sözleri ve edebî ifâdeleri derleyip bir araya getirmişlerdir. Biz bunlara ihtiyaç duysaydık onları da burada zikrederdik. Ancak bizim Peygamber Efendimiz'in mûcizelerinden yukarıda zikrettiklerimiz, başka ifâdelere ihtiyaç duyurmayacak kadar açık ve yeterlidir.

Ben yardımı yalnız Allah'tan diliyorum. O bana yeter. Ne güzel vekildir O.

1. Bakara 2/61.

İKİNCİ BÖLÜM

RESÛL-İ EKREM'İN İNSANLAR ÜZERİNDEKİ HAKLARI

Şifâ-i Şerîf'in başında da söylediğimiz gibi, bu bölümde:
Resûlullah'ın peygamber olduğunu tasdik edip ona îmân etmenin,
onun sünnetine uymanın,
tebliğ ettiği ve getirdiği emir ve yasaklara itâat etmenin,
onu herkesten ve her şeyden çok sevip buyruklarını tutmanın,
onu sayıp uğrunda her şeyi fedâ etmenin farz oluşu ele alınacak;
ona salâtü selâm getirmenin
ve kabrini ziyâret etmenin hükmü incelenecektir.

BİRİNCİ KISIM

1. Resûl-i Ekrem'e Îmân ve İtaat Etmenin, Sünnetine Uymanın Farz Oluşu

Daha önce verilen bilgilerden Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Allah'ın Elçisi olduğu iyice anlaşıldığına göre,[1] onun peygamberliğine îmân etmenin, Allah katından alıp getirdiği dinin esaslarını kabul ve tasdik etmenin farz olduğu anlaşılır.

> Şu ve benzeri âyetler de bunu gösterir: "Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun; neyi yasakladıysa ondan da kaçının."[2]

Şu âyetler bunu dile getirmektedir:

﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا﴾ "Allah'a, Resûlüne ve indirmiş olduğumuz 'nûr'a îmân edin."[3]

> Bu âyette Kur'an'a "nûr" dendiği görülmektedir. Şu âyet de Kur'an'ın nûr olduğunu göstermektedir: "Biz Kur'an'ı bir nûr yaptık ki, onunla kullarımızdan dilediklerimize yol gösteriyoruz."[4] Kur'an'a îmân etmek, İslâm dinine inanmak demektir.

1. *Şifâ-i Şerîf*'in birinci bölümünde Peygamber Efendimiz'in mucizeleri geniş bir şekilde incelenmiş, onun Allah'ın Elçisi olduğu kesin bir şekilde anlaşılmıştır.
2. Haşir 59/7.
3. Teğâbün 64/8.
4. Şûrâ 42/52.

﴿إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ، وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ «Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik: Allah'a ve Resûlüne îmân edesiniz, ona destek olasınız, ona saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah'ı tesbîh edesiniz diye.»[1]

> Bu âyette Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, ilk olarak onun peygamberliğine kimlerin inandığına, kimlerin inanmadığına **"şâhitlik edeceği"** dile getirilmektedir. İkinci olarak "Beşîr" yani **"Müjdeleyici"** özelliğiyle mü'minleri Cennet'teki sonsuz güzelliklerle müjdeleyeceği bildirilmekte, üçüncü olarak da "Nezîr" yani **"Uyarıcı"** özelliğiyle kâfirleri Cehennem azabıyla uyaracağı dile getirilmektedir.

﴿قُلْ يَآ أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، لَآ إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ، فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

«Şöyle de: «Ey insanlar! Elbette ben, göklerin ve yerin sahibi olan, Kendisinden başka ilâh bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın hepinize birden gönderdiği elçisiyim. Öyleyse Allah'a îmân edin, Allah'a ve O'nun sözlerine îmân eden o ümmî Peygamber'e de îmân edin. Ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.»[2]

Resûlullah'a İnanmayan Müslüman Olamaz

Bu âyetler Allah'ın Elçisi olan Muhammed aleyhisselâma îmân etmenin farz ve vazgeçilmez olduğunu, ona îmân etmeyen kimseye mü'min denemeyeceğini, ona îmân etmeden Müslüman olunamayacağını göstermektedir. Ve bu gerçeği Allah Teâlâ şöyle ifâde buyurmaktadır:

﴿وَمَن لَّمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا﴾ "Fakat kim Allah'a ve Resûlüne îmân etmezse, bilsin ki Biz kâfirler için çılgın bir ateş hazırladık."[3]

1. Fetih 48/8-9.
2. A'râf 7/158.
3. Fetih 48/13.

Bu âyet hem Allah'a hem de Resûlullah'a îmân etmenin şart ve vazgeçilmez bir ilke olduğunu göstermekte, Allah ile Resûlullah'a, ikisine birden îmân etmeyen kimselerin kâfirlikten kurtulamayacağını ortaya koymaktadır.

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ، وَيُؤْمِنُوا بِي، وَبِمَا جِئْتُ بِهِ، فَإِذَا فَعَلُوا ذٰلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهَا، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ»

"Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, benim Peygamber olduğuma ve getirdiğim dine inanıncaya kadar insanlarla savaşmam emredildi. Eğer Allah'a, benim O'nun Peygamberi olduğuma ve getirdiğim dine inanırlarsa, kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar.[1] İslâm'ın gerektirdiği haklar ise bunların dışındadır. Onların kalplerinde gizledikleri şeylerin hesabı Allah'a âittir."[2]

"İslâm'ın gerektirdiği haklar bunların dışındadır" demek, Peygamber Efendimiz'in açıklamasına göre, evlendikten sonra zina eden, Müslüman olduktan sonra tekrar küfre dönen veya bir kimseyi haksız yere öldüren kimseler bu suçların karşılığı olan cezâyı görür demektir.[3]

Bir kimsenin ne düşündüğü, içinden neler geçirdiği ve özel hayatı kimseyi ilgilendirmez. Yaptığı gizli kapaklı işlerin hesabı ise Allah'a aittir. Bir kimse Kelime-i Şehâdet getirerek Müslüman olmuşsa, artık onunla savaşılmaz. Buna karşılık o da Kelime-i Şehâdet getirdiği için, İslâmiyet'in kendisinden beklediği görevleri yerine getireceğine dâir söz vermiş olur. Bu görevleri yapması kendisinden beklenir ve istenir.

"Peygamber aleyhisselâma îmân etmek", onun peygamber olduğunu tasdik etmek, Allah'ın ona peygamberlik görevi verdiğini kabul etmek demektir; aynı zamanda Resûl-i Ekrem'in Cenâb-ı Hak'tan alıp getirdiği

1. Onların canlarına ve mallarına dokunmam, onlara bir zarar vermem.
2. Buhârî, Îmân 17, nr. 25; Müslim, Îmân 34, nr. 21.
3. Ebû Dâvûd, Hudûd 1, nr. 4353.

bütün inanç esaslarını, emir ve yasak mâhiyetinde ağzından çıkan her sözü tasdik etmektir;[1] ve onun Resûlullah olduğunu kalbiyle tasdik etmekle beraber, diliyle de aynı gerçeği söylemektir. İşte bir kimse bu esasları kalbiyle tasdik, diliyle de ikrâr ederse, Muhammed aleyhisselâmı tasdîk ve ona tam mânasıyla îmân etmiş olur.

Nitekim yukarıdaki hadisin Abdullah ibni Ömer[2] tarafından nakledilen bir başka rivâyetine göre Allah'ın Elçisi "Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, Muhammed'in Resûlullah olduğuna inanıncaya kadar insanlarla savaşmam emredildi." buyurmuştur.[3]

> Bu cümlenin tam ifâdesi şöyledir: "Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna inanıncaya, namazı tastamam kılıp zekâtı hakkıyla verinceye kadar insanlarla savaşmam emredildi."

Cibrîl Hadisi

Bu husus Resûl-i Ekrem'in Cibrîl hadisi olarak şöhret bulan aşağıdaki beyânlarında daha açık bir şekilde ifâde edilmiştir: Cebrâil aleyhisselâm insan kılığına girerek Resûl-i Ekrem'in huzûruna geldiği ve ona: "Bana İslâm'ın ne olduğunu anlat!" dediği zaman, Peygamber aleyhisselâm "İslâm, Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet etmendir." buyurdu;[4] ardından İslâm'ın esaslarını saydı. Daha sonra Cebrâil ona îmânın ne olduğunu sordu. Resûl-i Ekrem de bu soruyu: "Îmân, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine... îmân etmendir." diyerek cevaplandırdı.

> Bu hadisi Hz. Ömer rivâyet etmiş ve şöyle demiştir:
>
> Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda bulunuyorduk. Elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah bir adam çıkageldi. Yoldan gelmiş bir hâli de yoktu; ama onu hiçbirimiz tanımıyorduk. Adam Peygamber

1. O Allah'ın himâyesinde olduğu için ağzından çıkan her söz Allah'ın kontrolündedir. Allah'ın uygun görmediği bir sözü söylemez.
2. Abdullah ibni Ömer hakkında bilgi için bk. I, 197.
3. Buhârî, Îmân 17, nr. 25; Müslim, Îmân 36, nr. 22.
4. Bu ifâde, «Muhammedün Resûlullah» diye ikrâr etmenin İslâm'ın esaslarından olduğunu göstermektedir.

Efendimiz'in yanına sokuldu, önüne oturdu, dizlerini Peygamber'in dizlerine dayadı; ellerini de kendi dizlerinin üstüne koydu ve:

"Ey Muhammed, bana **İslâm'ı anlat!**" dedi.

Allah'ın Elçisi ona şunu söyledi:

"İslâm; Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Elçisi olduğuna şehâdet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman, maddî imkânın varsa Kâbe'yi ziyâret ederek hac görevini yerine getirmendir. Adam:

"Doğru söyledin!" dedi. Onun hem sorup hem de aldığı cevabı onaylaması tuhafımıza gitti. Ardından:

"Şimdi de bana **îmânı anlat!**" dedi.

Peygamber Efendimiz şunları söyledi:

"İmân; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe inanmandır. Bir de **kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna** îmân etmendir."

Adam tekrar: "Doğru söyledin" dedi ve:

"**Peki ihsân nedir?**" diye sordu.

Allah'ın Elçisi:

"İhsân; Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen O'nu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor." buyurdu.

Adam yine: "Doğru söyledin" dedi ve ardından:

"**Kıyâmet ne zaman kopacak?**" diye sordu.

Peygamber Efendimiz de:

"Kendisine soru yöneltilen, bu konuda sorandan daha bilgili değildir." cevabını verdi.

Adam:

"Öyleyse **kıyâmetin alâmetlerini** söyle!" dedi.

Resûl-i Ekrem bu soruya şu cevabı verdi:

"Annelerine, sanki onlar kendilerinin hizmetçisiymiş (câriyesiymiş) gibi kötü davranan çocukların doğması, bir de yalın ayak, baldırı çıplak koyun çobanlarının, yüksek ve mükemmel bina yapımında birbiriyle yarışması kıyâmet alâmetlerindendir."

Sorularına cevap alan adam sessizce çekip gitti. Ben bir süre öylece kalakaldım. Daha sonra Sevgili Peygamberimiz:

"Ömer! Soru soran adam kimdi, biliyor musun?" diye sordu. Ben de:

"Allah ve Resûlü bilir." dedim.

Resûl-i Ekrem Efendimiz:

"O Cebrâil'di, size dininizi öğretmeye geldi." buyurdu.[1]

Resûl-i Ekrem, bu hadisinde, Allah'a îmân etmenin kalp ile inanmaya, İslâm'ı kabul etmenin de, bunu dil ile söylemeye bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

Bu konuda aranan ve arzu edilen bütün kalbiyle inanmak ve inandığını diliyle söylemektir.

Mü'min sayılmak için kalben inanmak kâfi gelse bile, bir kimsenin Müslüman olduğunu kabul edip cenâze namazını kılmak ve onu Müslüman mezarlığına defnedebilmek için, onun bu inancını diliyle söylemesi gereklidir.

Nifâk-Münâfık

Îmân konusunda en kötü hâl, samimiyetle inanmadığı hâlde, diliyle inandığını söylemektir. Bu hâle nifâk, böyle olan kimseye de münâfık denir. Allah Teâlâ bu konuda Resûlüne şöyle hitap etmiştir:

1. Buhârî, Îmân 37, nr. 50, Tefsîr 31/2, nr. 4777; Müslim, Îmân 2, 5, 7, nr. 8-10.

﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾

«Münâfıklar sana geldiklerinde 'Senin Allah'ın Elçisi olduğuna şâhitlik ederiz' dediler. Allah senin Kendi Resûlü olduğunu elbette biliyor. Fakat Allah münâfıkların yalancı olduklarına da şâhittir.»[1] Yani onlar: "Sen Allah'ın Elçisisin." derken bunu inanarak söylemiyorlar, yalan beyânda bulunuyorlar. Kalplerinde olmayan bir şeyi dilleriyle söylemeleri ise onlara bir fayda vermeyecektir. Bu tavırlarıyla onlar mü'min olmadıklarını ortaya koymuşlardır. Îmân kalplerine yerleşmediği, onlar sadece dilleriyle îmân ettiklerini söylediği için, bunun âhirette kendilerine bir faydası olmayacaktır. O münâfıklar Cehennem'in en alt tabakasında kâfirlerle birlikte bulunacaklardır. Ancak Müslüman olduklarını söyledikleri için yöneticiler kendilerine Müslüman muâmelesi yapacak, Müslümanlara uygulanan hükümler onlara da uygulanacaktır. Çünkü bir kimsenin kalbinde gizlediklerini öğrenme imkânı yoktur. Ve hiç kimseye bir başkasının kalbindekileri öğrenmesi emredilmemiştir. Tam aksine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, savaştığı düşmanın Kelime-i Şehâdet getirmesine rağmen onu öldüren sahâbisine: **"Yoksa onun kalbini yardın da içine mi baktın?"** buyurmak sûretiyle birini kalbindeki düşünceye göre mahkûm etmeyi yasaklamıştır.

> Bir defasında Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem, bir müşrik grubuna Müslümanlardan oluşan küçük bir askerî birlik göndermişti. Müslüman askerler, müşriklerle karşılaştılar. Müşriklerden biri istediği Müslümana saldırıp öldürüyordu. İslâm askerlerinden biri de onun boş bulunacağı ânı gözlüyordu. Üsâme bin Zeyd kılıcını çekip de o müşriği öldüreceği sırada o: "Lâ ilâhe illallah" dedi; fakat Üsâme onu buna rağmen öldürdü. Peygamber Efendimiz'e bu birliğin habercisi ön bilgiler getirdiği zaman, Allah'ın Elçisi ona askerî birliğin durumunu sordu, o da olup biteni kendisine haber verdi. Hattâ o adamın durumunu ve Üsâme'nin ona ne yaptığını da anlattı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Üsâme'yi yanına çağırdı ve ona:

1. Münâfikûn 63/1.

"Adamı niçin öldürdün?" diye sordu. Üsâme:

"Yâ Resûlallah! O adam Müslümanların canını yaktı; falanı ve falanı öldürdü." diyerek birkaç şehidin adını saydı. Sözüne devamla şunları söyledi: "Ben ise onun üzerine yürüdüm. Kılıcı görünce: 'Lâ ilâhe illallah' dedi."

Resûl-i Ekrem Efendimiz:

"Böyle diyen adamı öldürdün mü?" diye sordu. O da:

«Evet» dedi. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi:

"Onun lâ ilâhe illallah sözü kıyâmet günü karşına geldiğinde ne yapacaksın?" dedi. Üsâme bin Zeyd :

«Yâ Resûlallah! Cenâb-ı Hak'tan beni bağışlamasını dile.» dedi. Ancak Resûl-i Ekrem durmadan:

«Lâ ilâhe illallah kelimesi kıyâmet günü karşına geldiğinde ne yapacaksın, söyle?" "Lâ ilâhe illallah sözü kıyâmet günü karşına geldiğinde ne yapacaksın?" diyor, başka bir söz söylemiyordu.

O zaman Üsâme: "Keşke daha önce değil de, bugün Müslüman olsaydım!" diye üzüntüsünü ifâde etti.[1]

Mü'min Olduğunu Söylemenin Farkı

Müslüman olduğunu diliyle söylemekle kalbiyle tasdik etmek arasındaki fark, yukarıda okuduğumuz Cibrîl hadisinde görülmektedir. Peygamber Efendimiz Cebrâil'in "İslâm nedir?" sorusuna, "şunlara **şehâdet etmen**" yani onları dilinle söylemendir buyurmuş, "İmân nedir?" sorusuna da "şunlara **inanmandır**" buyurmuştu.

Dil ile söylemekle kalp ile tasdik etmek arasında **iki fark** daha vardır.

Biri şudur: Bir kimse îmân esaslarını kalbiyle tasdik etse de, bunları diliyle söylemeye fırsat bulamadan ölse, bu kişinin durumu nedir?

Bazı âlimler böyle birinin mü'min olduğunu, bazıları ise mü'min ol-

1. Müslim, Îmân 158-160, nr. 96, 97. Ayrıca bk. Buhârî, Diyât, 2 nr. 6872, Meğâzî 45, nr. 4269.

madığını söylemiştir. Kalp ile inanmayı yeterli görmeyenler, îmân ettiğini diliyle de söylemeyi şart koşmuş, kalp ile inanmayı yeterli görenler ise, bu inancın o kimseyi Cennet'e götüreceğini söylemiştir.

Kalp ile inanmayı yeterli görenlerin dayanağı: **"Kalbinde zerre kadar îmânı olan Cehennem'den çıkacaktır."** hadîs-i şerîfidir. Peygamber aleyhisselâm bu hadisinde, bir kimsenin kalbindeki îmânı yeterli bulmuş, onu ayrıca diliyle söylemeyi gerekli görmemiştir.

Kısacası mü'min olabilmek için gönülden inanmak yeterlidir. Gönülden inanıp da bunu diliyle söylemeyen Allah'a isyân etmiş olmadığı gibi, bir günah da işlemiş sayılmaz. Meseleye bu açıdan bakınca doğru olan bu görüştür.

> Mü'min olduğunu diliyle de söylemek gerekli olduğu hâlde, bu kimse îmânını dile getirmeye fırsat bulamamıştır.

İnandığını dil ile söylemekle kalp ile tasdik etmek arasındaki **ikinci fark** şudur:

Bir kimse kalben îmân etmekle ve îmân ettiğini diliyle söylemenin gerekli olduğunu bilmekle beraber, bunu uzun süre hiç söylemese, hattâ hayatı boyunca bir kere bile Kelime-i Şehâdet getirmese onun durumu nedir? Âlimler bu konuda da ihtilâf etmiş, bir kısmı şöyle demiştir:

"O kimse, îmân etmesi gereken şeyleri kalbiyle tasdik ettiği için mü'mindir; inandığını diliyle söylemesi gerekli ise de şart değildir. Îmânını diliyle ifâde etmediği için günahkârdır; ancak böyleleri Cehennem'de ebediyen kalmayacak, îmânı sebebiyle oradan çıkacaktır."

Bazı âlimler ise şöyle demiştir:

"Bir kimse Allah'a ve Resûlüne inandığını diliyle söylemediği sürece mü'min olamaz. Çünkü şehâdet getirerek mü'min olduğunu ortaya koymak, İslâm'ın hükümlerini kabul ettiğini de belirtmektir. Çünkü şehâdet getirmek, kalbiyle de inandığını göstermektir; dil ile ikrâr ve kalp ile tasdik birbirinden ayrılmaz." Doğru olan da bu görüştür.

> Îmânını dile getirmeye vakti ve fırsatı olduğu hâlde, "Ben mü'minim" demeyenin mü'min sayılmayacağı görüşü benimsenmiştir. Îmânın dil ile ikrâr ve kalp ile

tasdikten ibaret olduğunu söyleyenlerin fikri isâbetli bulunmaktadır.

Sonuç

"Resûl-i Ekrem'e îmân ve itâat etmek, onun sünnetine uymak" asıl konumuz olmakla beraber, bu konuyla ilgisi nisbetinde îmân ve İslâm bahislerine de kısaca temas ettik. Esasen bunlar, üzerinde geniş geniş durulması gereken bahislerdir. Meselâ îmân artar mı, eksilir mi, bölünme kabul eder mi, etmez mi konusu böyledir. Aslında îmân bölünme kabul etmez, artıp eksilmez, ama fazla ibâdet ve tâatle mükemmelleşir. Îmân konusunda derin bilgi hâsıl olması, sağlam delillerle güçlenmesi, buna müşâhedenin de eklenmesiyle daha bir açıklık kazanması, sonra da konumunu değiştirmeden hep böyle kalması ve kalbin huzûra ermesi gibi sebeplerle îmânın konumu değişir; derecesi daha da artar. İşte biz bu konulara girmedik; girecek olsaydık kitâbımızın yazılış maksadını aşmış olurduk. Verdiğimiz bu kadar bilgi, maksadımıza uygun olacaktır, inşallah.

2. Resûl-i Ekrem'e İtaat Etmenin Farz Olduğu

Peygamber Efendimiz'in kendisine îmân etmek, onun Allah Teâlâ'dan alarak ortaya koyduğu din esaslarını kabul ve tasdik etmek farz olduğuna göre ona itâat edip boyun eğmek de farz olur. Çünkü ona itâat etmek, onun Allah'tan alıp getirdiği dinin ilkelerinden biridir.

Resûl-i Ekrem'e itâat konusunda Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ "Ey mü'minler! Allah'a ve Resûlüne itâat edin."[1]

> Ebû Saîd ibni Muallâ diyor ki, ben namaz kılarken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yanımdan geçti ve bana seslendi. Namazımı bitirince yanına gittim. Bana şunları söyledi: "Seni çağırdığım zaman yanıma niçin gelmedin? Allah Teâlâ 'Ey îmân edenler! Allah ve Resûlü sizi çağırdığı zaman onlara cevap verin.' buyurmuyor mu?"[2]

1. Enfâl 8/20.
2. Buhârî, Tefsîr 1/1, nr. 4474 8/2, nr. 4647 15/3 nr. 4703; Fezâilü'l-Kur'ân 9 nr. 5006.

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ "De ki: Allah'a ve Resûlüne itâat edin."[1]

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ «Allah'a ve Resûlüne itâat edin ki, Allah'ın rahmetine erişesiniz.»[2]

﴿وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا﴾ «Ona itâat ederseniz doğru yolu bulursunuz.»[3]

﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ «Peygamber'e itâat eden, Allah'a itâat etmiş olur.»[4]

> Çünkü Peygamber sadece Allah'ın emrettiğini emreder; O'nun yasakladığını yasaklar. Bunun dışında kendiliğinden bir şey yapmaz. Âyetin devamı şöyledir: "İtaat etmeyenlere ise aldırma. Çünkü Biz seni onların üzerine bekçi göndermedik."

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ «Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun; neyi yasakladıysa ondan da kaçının.»[5]

> Çünkü Peygamber sizin için faydalı olan şeyleri emreder, size zarar verecek şeyleri yasaklar.

﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ، وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ «Kim, Allah'a ve Peygambere itâat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!»[6]

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ «Biz, gönderdiğimiz her peygamberi, Allah'ın izniyle yalnız kendisine itâat edilsin diye gönderdik."[7]

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ, Resûlüne itâati Kendine itâat saymış, Kendine itâatle Resûlüne itâati bir tutmuş, ona böylesine itâat edene büyük mükâfatlar vaad etmiş, Resûlüne karşı geleni ağır bir şekilde cezâlandıracağını belirtmiş, onun emirlerine uymayı, yasaklarından kaçınmayı emretmiştir.

1. Âl-i İmrân 3/32.
2. Âl-i İmrân 3/132.
3. Nûr 24/54.
4. Nisâ 4/80.
5. Haşir 59/7.
6. Nisâ 4/69.
7. Nisâ 4/64.

> Şu âyet onun yasakladığı şeylerden uzak durmayı emreden âyetlerdendir: "Peygamberin emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ gelmesinden veya elem verici bir azaba uğramaktan sakınsınlar."[1]

Peygamber'e İtâat Etmek Ne Demektir?

Tefsir âlimleri ve ilim otoriteleri, Peygamber aleyhisselâma itâatin, sünnetine sarılmak, Allah'tan alarak ortaya koyduğu buyruklara boyun eğmek olduğunu söylemişler ve şöyle demişlerdir:

"Allah Teâlâ peygamber gönderdiği kimselere, gönderdiği peygambere itâat etmeyi farz kılmıştır."

> Biraz yukarıda geçen şu âyet de bunu göstermektedir: "Biz, gönderdiğimiz her peygamberi, Allah'ın izniyle yalnız kendisine itâat edilsin diye gönderdik."[2]

"Peygamberin sünnetine sarılan kimse, Cenâb-ı Hakk'ın farzını yerine getirmiş olur."

Zâhid ve müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî'ye[3] (v. 283/896) İslâm esaslarının ne olduğunu sordular, o da şu âyeti okudu: "Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun; neyi yasakladıysa ondan da kaçının."[4]

Tefsir âlimi ve Hanefî fakihi Ebü'l-Leys es-Semerkandî de (v. 373/973) şöyle demiştir:

"Allah'a ve Resûlüne itâat edin" âyetinin mânasını âlimler şöyle açıklamışlardır: "Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de size farz kıldığı şeylere ve Resûlullah'ın sünnet olarak ortaya koyduğu esaslara itâat edin."

Bu âyeti şöyle açıklayanlar da olmuştur: "Allah'ın size haram kıldığı, Resûlullah'ın ise size tebliğ ettiği her şeye itâat edin.'"

---

1. Nûr 24/63.
2. Nisâ 4/64.
3. Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî ünlü zâhid ve sûfîdir. Hadise ve muhaddislere çok değer verirdi. "Allah'tan başka yardımcı, Resûlullah'tan başka kılavuz yoktur." derdi. Birgün ünlü hadis âlimi Ebû Dâvûd'a geldi ve ona "Resûlullah'ın hadislerini rivâyet ettiğin şu dilini çıkar da bir öpeyim." dedi. Ebû Dâvûd buna izin verince, o da istediğini yaptı (Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, XIII, 331).
4. Haşir 59/7.

Yani Resûl-i Ekrem "Allah şöyle buyurdu" diye Allah Teâlâ'ya nisbet etmese bile, onun ağzından çıkan her buyruğa itâat etmek gerekir.

Bir başka yorum ise şöyledir: "Allah Teâlâ'nın her şeyin Rabbi, yaratıcısı ve sâhibi olduğunu kabul etmek, Muhammed aleyhisselâmın Allah'ın Peygamberi olduğuna şehâdet etmektir."

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللهَ، وَمَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي» "Bana itâat eden Allah'a itâat etmiş, bana karşı gelen Allah'a karşı gelmiş olur. Benim emîrime itâat eden bana itâat etmiş, benim emîrime karşı gelen de bana karşı gelmiş olur."[1]

Allah ve Peygamber dışındaki şahısların emirlerine itâatin ölçüsü, onların buyruklarının Allah'ın ve Peygamber'in emirlerine aykırı olmamasıdır. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: «لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ»: "Yaratana isyân söz konusu olduğunda, yaratılana itâat edilmez."[2]

Peygamber'e İtâat Etmek, Allah'a İtâat Etmektir

Bu hadîs-i şerîfe göre Resûlullah'a itâat etmek, Allah'a itâat etmektir. Çünkü ona itâat etmeyi Allah emretmiştir. Resûlullah'a itâat etmek, Allah'ın emrettiği şeyi yapmak ve O'na itâat etmektir.

Allah Teâlâ, Cehennem'in en alt tabakalarında cezâlarını çekmekte olan kâfirlerin şöyle diyeceklerini haber vermektedir:

﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا﴾ "Kâfirler; yüzleri ateşte çevrilip dururken, "Yazık bize!" derler. "Keşke Allah'a itâat etseydik, keşke Peygambere itâat etseydik!"[3] Görüldüğü üzere kâfirler, bir şeyi temenni etmenin kendilerine hiç fayda vermeyeceği bir zamanda Resûlullah'a itâat etmeyi temenni edecekler.

1. Buhârî, Ahkâm 1, nr. 7137; Müslim, İmâre 32, 33, nr. 1835.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 131, 49. V, 66.
3. Ahzâb 33/66.

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: "Size herhangi bir şeyi yasakladığım zaman ondan kesinlikle sakınınız, bir şeyi emrettiğimde de onu, gücünüz yettiği ölçüde yerine getiriniz."

> Hadisin tamamı şöyledir: "Herhangi bir konuyu size emredip yasaklamadığım sürece, siz de beni kendi hâlime bırakınız. Sizden önceki ümmetleri çok sual sormaları ve peygamberlerine karşı münâkaşaya dalmaları helâk etti. Size herhangi bir şeyi yasakladığım zaman ondan kesinlikle sakınınız, bir şeyi emrettiğimde de onu, gücünüz yettiği ölçüde yerine getiriniz."[1]

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

«كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» "İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennet'e girer." buyurdu. Bunun üzerine ashâb-ı kirâm:

"Ey Allah'ın Elçisi, Cennet'e girmeyi kim istemez ki?" diye sorunca Peygamber Efendimiz şu cevabı verdi:

«مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى» "Bana itâat edenler Cennet'e girer, bana karşı gelenler ise Cennet'i istememiş demektir."[2]

Ona İtâat Eden Kurtulur

Bir başka sahîh hadise göre Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

"Benim ve Allah'ın benimle gönderdiği İslâm'ın durumu, bir topluluğa gelip şöyle diyen kişinin durumuna benzer:

'Ey Milletim, gerçekten ben, üzerinize gelmekte olan bir orduyu gözlerimle gördüm. Ben, size bu tehlikeyi bildiren apaçık bir haberciyim. Binaenaleyh canınızı kurtarmaya bakın!'

'Bu sözler üzerine ahâlinin bir kısmı ona itâat etti ve akşamdan yola çıkarak tabiî bir yürüyüşle bulundukları yeri terkedip gittiler ve kurtuldular. Bir kısmı da onu yalanladığı için yerlerinde kaldılar. Ordu onlara sabaha

1. Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7288; Müslim, Hac 412, nr. 1337.
2. Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7280.

karşı baskın verdi ve hepsinin kökünü kazıdı. İşte bu hâl, bana itâat, getirdiklerime ittibâ edenler ile bana isyân ve Hak'tan getirdiklerimi yalanlayan kimselerin durumudur."[1]

Bir başka hadîs-i şerîfe göre Peygamber Efendimiz'le bizim durumumuz şuna benzer: "Bir kimse bir ev yapmış, orada vereceği ziyâfete insanları dâvet etmek için bir dâvetçi göndermiştir. Dâveti kabul edenler eve gitmiş, ziyâfete katılmıştır. Dâveti kabul etmeyenler ise eve gitmemiş ve ziyâfete katılmamıştır. Bu misâldeki ev Cennet, dâvetçi de Muhammed aleyhisselâmdır. Muhammed aleyhisselâma itâat edenler Allah'a itâat etmiş olur. Muhammed aleyhisselâma karşı gelenler de Allah'a karşı gelmiş olurlar. Muhammed aleyhisselâm, mü'min ile kâfiri birbirinden ayırandır."

> Hadisin baş tarafı şöyledir: Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre bir gün Peygamber Efendimiz uyurken melekler onun yanına geldi ve bir kısmı "O uyuyor" dedi. Bir kısmı ise "Onun gözü uyusa da kalbi uyanıktır" dedi. Yine melekler "Bu zâtı anlatan güzel bir misâl vardır; ona bu misâli anlatınız" dediler. Meleklerin bir kısmı aynı şekilde "İyi ama o uyuyor" dedi. Bir kısmı ise "Gözü uyusa da kalbi uyanıktır" dedi. Sonra da: "Onun misâli bir ev yapan, orada vereceği ziyâfete insanları dâvet etmek için bir dâvetçi gönderen kimseye benzer" diye başlayan konuşmayı yaptılar.[2]
>
> "Ey Peygamber, Biz seni bir şâhit, bir müjdeci ve bir uyarıcı, Onun izniyle **Allah'a çağıran bir dâvetçi** ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."[3] âyetinde de Resûlullah'ın bir dâvetçi olduğu belirtilmektedir.

3. Resûl-i Ekrem'e Tâbi Olmanın, Sünnetine ve Gösterdiği Yola Uymanın Farz Olduğu

Peygamber Efendimiz'e tâbi olmanın, sünnetine uymanın ve yolunda yürümenin farz olduğu konusunda şöyle âyet-i kerîmeler vardır:

1. Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7283; Müslim, Fezâil 16, nr. 2283.
2. Buhârî, İ'tisâm 2, nr. 7281.
3. Ahzâb 33/45-46.

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın."[1]

﴿فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ «Öyleyse Allah'a îmân edin, Allah'a ve O'nun sözlerine îmân eden o ümmî Peygambere de îmân edin. Ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.»[2]

> Bu âyetin baş tarafı şöyledir: "Şöyle de: 'Ey insanlar! Elbette ben, göklerin ve yerin sahibi olan, Kendisinden başka ilâh bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın hepinize birden gönderdiği elçisiyim.'"

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ "Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında meydana gelen anlaşmazlıklarda seni hakem yapmadıkça, sonra da verdiğin hükümlere, içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen teslim olmadıkça mü'min olamazlar."[3]

> Bu âyet, Müslümanların, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin vereceği hükmü gönül rızâsıyla benimsemeleri gerektiğini anlatmaktadır. Âyetin nüzûl sebebi, Muhâcirlerden Zübeyr ibni Avvâm ile Ensârdan bir zât arasında çıkan bahçe sulama anlaşmazlığıdır. Su arkı önce Hz. Zübeyr'in hurmalığına uğruyor, sonra Medineli bir sahâbînin tarlasını suluyordu. Hz. Zübeyr hurmalığını sulayacağı sırada Medineli sahâbî suyu önce kendisinin kullanacağını söyleyerek ona itiraz edince, anlaşmazlığı Peygamber Efendimize ilettiler; o da: "Zübeyr! Bahçeni sula, sonra suyu alıkoymayıp komşuna ver!" buyurdu. Fakat komşusu: "Ey Allah'ın Elçisi! O, halanın oğlu olduğu için mi böyle hükmediyorsun?" diye Resûl-i Ekrem'in verdiği karara itiraz etti. Peygamberlik makamına gerekli saygının gösterilmediğini gören Resûlullah'ın rengi attı ve

1. Âl-i İmrân 3/31.
2. A'râf 7/158.
3. Nisâ 4/65.

> Hz. Zübeyr'e su hakkını sonuna kadar kullanmasını tavsiye ederek: "Zübeyr! Tarlanı sula. Sonra suyu, hurma ağaçlarının köklerine ulaşıncaya kadar bahçende tut." buyurdu. İşte bu âyet de bu olay üzerine nâzil oldu.[1]

Bu âyet-i kerîmedeki "tamamen teslim olmadıkça" ifâdesi, vereceğin hükme tam mânasıyla boyun eğmedikçe îmân etmiş sayılmazlar demektir.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا﴾ "Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok anan kimseler için, Allah'ın Elçisinde size güzel bir örnek vardır."[2]

> Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'in vefâtından sonraki yıllarda Hacerülesved'i öpmüş ve Resûlullah'ı kendisine örnek aldığını belirterek ona şöyle hitap etmişti: "Senin bir taş olduğunu biliyorum; kimseye ne faydan dokunur ne de zararın. Eğer Resûlullah'ın öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim."[3]

Peygamber'i Örnek Almak Ne Demektir?

Ünlü sûfîlerden Hakîm et-Tirmizî[4] (v. 320/932) şöyle demiştir: Resûlullah'ı örnek almak demek, onun getirdiği dini kabul etmek, sünnetine uymak, sözüne ve fiiline aykırı davranmamak demektir. Birçok müfessir de onu örnek almayı böyle açıklamıştır.

Bu âyette, Resûlullah Efendimiz ile birlikte savaşa katılmayanların ve davranışlarında ona uymayanların azarlandığı da söylenmiştir.

Tanınmış sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî[5] (v. 283/896) şöyle demiştir: "Bizi kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ilet."[6] demek, Peygamberin sünnetine tâbi olanların yoluna ilet, demektir." Allah Teâlâ kullarına Resûlullah'ın sünnetine tâbi olmalarını emretmiş, ona tâbi ol-

1. Buhârî, Müsâkât 6, 7, nr. 2359-2361, Sulh 12, nr. 2708; Müslim, Fezâil 129, nr. 2357; Kandemir, Zavalsız, Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, Nisâ 4/65. âyetin dipnotu.
2. Ahzâb 33/21.
3. Buhârî, Hac 50, 60, nr. 1597, 1610; Müslim, Hac 249-251, nr. 1270.
4. Hakîm et-Tirmizî hakkında bilgi için bk. I, 98.
5. Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî hakkında bilgi için bk. I, 77.
6. Fâtiha 1/7.

mak sûretiyle doğru yolu bulacaklarını belirtmiştir.[1] Çünkü Cenâb-ı Hak kullarını şirk ve günahtan temizlemek, onlara Kitâb'ı ve hikmeti (sünneti) öğretmek ve kendilerini doğru yola iletmek için Resûlünü hidâyet ve hak din ile göndermiştir.

Allah'ın Sevgisini Kazanmanın Yolu

Allah Teâlâ, bir başka âyet-i kerîmede ise kulları Resûlullah'a uyduk-ları, onun görüşlerini kendi görüşlerine ve nefislerinin arzularına tercih ettikleri takdirde onları seveceğini va'detmiş;[2] Peygamberinin emirlerine boyun eğdikleri, ister lehlerine, ister aleyhlerine hükmetsin onun verdiği kararı kabul ettikleri takdirde sağlam bir îmâna sahip olacaklarını söyle-miştir.

Ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî'den (v. 110/728) rivâyet edildiğine göre bazı kimseler: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz Allah'ı seviyoruz." deyince şu âyet nâzil oldu: "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, engin merhamet sahibidir."[3]

Bu âyetin Yahudi reislerinden Kâ'b ibni'l-Eşref ve başka Yahûdîler hakkında nâzil olduğu söylenmektedir. Onlar: "Biz Allah'ın oğulları ve sev-dikleriyiz! Biz Allah'ı herkesten çok seviyoruz." deyince, bu âyet inmişti.

> Yahudiler, "Biz Allah'ın oğulları ve sevdikleriyiz!" der-ken, evlât babaya ne kadar yakın olursa, biz de Allah'a öyle yakınız. Bizim onu sevdiğimiz gibi o da bizi se-ver, iddiasında bulunuyorlardı. Şu âyetler onların bu iftirâlarını dile getirmektedir: "Yahudiler: "Üzeyir Al-lah'ın oğludur" dediler; Hıristiyanlar da: "Mesîh Allah'ın oğludur" dediler. Onların geveleyip durduğu bu asılsız sözler daha önceki kâfirlerin sözlerine benzemektedir. Allah kahretsin onları! Nasıl da haktan bâtıla doğru çevriliyorlar?"[4]

1. ﴿وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ Ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız.» (A'râf 7/158) buyurmuştur.
2. Bu vaad, aşağıda gelecek olan: «De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın.» (Âl-i İmrân 3/31) âyet-i kerîmesidir.
3. Âl-i İmrân 3/31.
4. Tevbe 9/30.

"Yahudiler ve Hıristiyanlar "Biz Allah'ın oğulları ve sevdikleriyiz." dediler. Şöyle de: "Eğer öyleyse Allah sizi niçin günahlarınız yüzünden cezâlandırıp duruyor? Doğrusu siz de O'nun yarattığı sıradan bir insansınız. O, dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder."[1]

Arap dili ve edebiyâtı âlimi Ebû İshâk ez-Zeccâc da[2] (v. 311/923) şöyle demiştir: "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız" âyetinin mânası, eğer siz gerçekten Allah'a itâat etmek istiyorsanız, o Peygamberin size emrettiklerini yapın, demektir. Çünkü kulun Allah'ı ve Resûlullah'ı sevmesi, onlara itâat etmesi ve emrettiklerinden râzı olması anlamına gelir. Allah'ın kullarını sevmesi ise, onların günahlarını bağışlaması ve kendilerine merhamet edip Cennet'ine koyması demektir.

Allah'ın, Kulunu Sevmesi Ne Demektir?

Derler ki: "Allah'ın kulunu sevmesi; onu günahlardan koruması, ibâdet ve iyilik yapmasını sağlamasıdır. Kulun Allah'ı sevmesi ise, O'na itâat etmesidir. Nitekim bir şiirde[3] şöyle denmiştir:

Allah'ı sevdiğini söyler, ama O'na isyân edersin.
Yemin ederim ki, bu pek garip bir iştir.
Gerçekten sevseydin, O'na itâat ederdin.
Çünkü seven sevdiğine itâat eder.

Bu konuda şöyle de denmiştir:

Kulun Allah'ı sevmesi, O'na saygı beslemesi ve O'nun yüce saltanatı karşısında ürperip çekinmesidir.

Allah'ın kulunu sevmesi ise, ona nimetlerini ikrâm etmesidir. Bunu şöyle de ifâde etmişlerdir: Allah'ın kulunu sevmesi, onu meleklerin yanında veya peygamberlerin diliyle övmesidir.

Tasavvuf, kelâm, tefsir ve hadis âlimi Abdülkerîm el-Kuşeyrî[4] (v. 465/

1. Mâide 5/18.
2. Zeccâc diye anılan İbrâhim ibni Muhammed hakkında bilgi için bk. I, 106.
3. Bu şiirin Râbiatü'l-Adeviyye (v. 135/752) veya Abdullah ibni'l-Mübârek (v. 181/797) veya hikmetli şiirleriyle ünlü Mahmûd ibni Hasan el-Varrâk'a (v. 225/840 civarı) ait olduğu söylenmektedir.
4. Abdülkerîm el-Kuşeyrî mutasavvıf, kelâm, tefsir ve hadis âlimidir. Onun en ünlü eseri,

1072) şöyle demiştir: "Allah'ın kulunu sevmesi; kuluna merhamet etmesi, ona nimetlerini ihsân etmesi ve onu övmesi anlamında ise, bu durumda söz konusu sıfatlar Allah'ın fiilî sıfatlarından değil, zâtî sıfatlarından olur.

Kulun Allah'ı sevmesi hususunda, ileride, Allah'ın izniyle daha başka bilgiler verilecektir.

Sünnet'e Var Gücüyle Sarılmak

Ashâb-ı kirâmdan İrbâz ibni Sâriye'nin (v. 75/694) rivâyet ettiğine göre, Resûlullah Efendimiz sahâbîlerine yaptığı ünlü konuşmada şöyle buyurmuştur:

"Size gerekli olan, benim sünnetime ve doğru yola ulaştırılmış Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine yapışmaktır. Bu sünnetlere sımsıkı sarılınız. Sonradan dine sokuşturulan işlerden uzak durunuz. Çünkü sonradan dine sokulan her şey bid'attır, her bid'at ise sapıklıktır."

> Bu hadisin tamamı şöyledir: İrbâz ibni Sâriye radıyallahu anhın anlattığına göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir gün sabah namazından sonra, gözleri yaşartan, kalpleri ürperten bir konuşma yaptı. İrbâz radıyallahu anh sözüne şöyle devam etmiştir: Bunun üzerine: "Ey Allah'ın Elçisi!" dedik. "Ayrılıp gitmek üzere olan biri gibi konuştunuz. Bize ne yapmamızı tavsiye edersiniz?" Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: **"Sizi, gecesi tıpkı gündüzü gibi apaydınlık bir yol üzerinde bırakıyorum. Benden sonra o yoldan, ancak mahvolanlar sapar. Sizden ömrü uzun olanlar pek çok anlaşmazlık görecektir. O zaman üzerinize gerekli olan, bilip tanıdığınız sünnetime ve doğru yola ulaştırılmış Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetine yapışmaktır. Bu sünnetlere sımsıkı sarılınız. Allah'a karşı gelmekten sakınınız. Başınıza Habeşli bir köle de geçse, ona itâat ediniz. Mü'min, uysal deve gibidir; çekildiği yöne doğru gider. Bir de sonradan dine sokuşturulan bid'atlardan**

tasavvuf tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan ve *Risâletü'l-Kuşeyrî* diye anılan *er-Risâle* sidir.

uzak durunuz. Çünkü sonradan ortaya çıkan her şey bid'at, her bid'at sapıklıktır."[1]

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği bu mânadaki hadiste: "Sapıklık içinde olan herkes Cehennem'dedir." ilâvesi vardır.

Bu hadisin tamamı şöyledir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir konuşmasında Allah'a hamdü senâ ettikten sonra şöyle buyurmuştur: 'Allah'ın doğru yola ilettiğini kimse saptıramaz. Allah'ın sapıklık içinde bıraktığını da kimse doğru yola iletemez. Sözlerin en doğrusu Allah'ın kitâbı, hidâyetlerin en güzeli Muhammed'in hidâyetidir. İşlerin en kötüsü sonradan ortaya çıkanlardır. Sonradan ortaya çıkan her iş bid'at, her bid'at ise sapıklıktır. Sapıklık içinde olan herkes de Cehennem'dedir.'"[2]

Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı Ebû Râfi'in (v. 40/660) rivâyet ettiğine göre Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştur: "Sakın, sizden birini, kendisine benden bir emir veya yasak ulaştığı zaman, koltuğuna kurulup da 'Ben Kur'an'dan başkasını bilmem; Allah'ın kitâbında ne gördüysek ona uyarız." derken bulmayayım."[3]

Hz. Âişe radıyallahu anhâ şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir şeyin yapılmasına ruhsat verdi ve onu yaptı.[4] Fakat bazıları onun verdiği bu ruhsatı kullanmak istemedi. Allah'ın Elçisi bunu duyunca bir konuşma yaptı. Allah'a hamdü senâdan sonra şöyle buyurdu:

"Bazı kimselere ne oluyor da benim yaptığım bir şeyi yapmak istemiyor? Allah'a yemin ederim ki, onların arasında Allah'ı en iyi bilen ve O'ndan en çok korkan benim."[5]

1. Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607; Tirmizî, İlim 16, nr. 2676; İbni Mâce, Mukaddime 6, nr. 42, 43; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 126.
2. Nesâî, İdeyn 22, nr. 1577. ayrıca bk. Müslim, Cum'a 43, nr. 867.
3. Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4605; Tirmizî, İlim 10, nr. 2663. Bu hadisin farklı bir rivâyeti, "Resûl-i Ekrem'in Emrine Karşı Gelmenin Kötü Sonucu" bahsinde zikredilecektir bk. I, 308.
4. Ruhsat, yolculuk hâlinde ramazan orucunun tutulmaması veya dört rek'atlı farzların iki rek'at kılınması gibi Allah Teâlâ'nın Müslümanlara tanıdığı bir kolaylıktır.
5. Buhârî, Edeb 72, nr. 6101, İ'tisâm 5, nr. 7301; Müslim, Fezâil, 127, 128, nr. 2356.

Resûlullah Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

"Kur'ân-ı Kerîm; kendisini ezberlemek, anlamak, düşünmek, öğüt almak istemeyenlere zordur. O, içindeki hükümlerle insanlar arasında hüküm veren âdil bir hâkimdir. Benim hadisime sıkıca tutunarak Kur'an'ın mânasını anlayan, onun âyetlerini ve hükümlerini ezberleyenler, kıyâmet gününde Kur'an ile beraber haşrolunur. Kur'an'ı ve benim hadisimi önemsemeyip onların gereğini yapmayanlar ise hem dünyada hem de âhirette kaybeder. Allah Teâlâ benim ümmetime sözümü tutmalarını, buyruklarımı yapmalarını, sünnetime uymalarını emretmiştir. Hadislerde söylediklerimden râzı olanlar, Kur'an'dan da râzı olmuş olurlar. Allah Teâlâ: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ 'Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun; neyi yasakladıysa ondan da kaçının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın cezâsı pek çetindir.' buyurmuştur.»[1]

Bu hadîs-i şerîfteki bazı ifâdeleri açıklayalım:

Resûl-i Ekrem Efendimiz, **Kur'ân-ı Kerîm'in kendisini ezberlemek, anlamak, düşünmek ve öğüt almak istemeyenlere zor olduğunu** söylerken, Allah Teâlâ'nın okuyup öğrenmek isteyenler için Kur'ân-ı Kerîm'i kolaylaştırdığını belirtirken şu âyetlere dayanmaktadır:

"**Biz bu Kur'an'ı senin dilinde indirip kolaylaştırdık** ki, takvâ sahiplerini onunla müjdeleyesin; boş bir inatla direnenleri de onunla uyarasın."[2]

"And olsun, **Biz Kur'an'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık.** Fakat hani ibret alacak olan?"[3]

Demek oluyor ki Kur'ân-ı Kerîm kendisini sevenlere ve hükmünü baş tacı edenlere kolaydır.

Allah'ın Resûlü bu hadiste **"Kur'an'ı ve Sünnet'i önemsemeyen ve onların gereğini yapmayanların hem dünya hem de âhirette kaybedeceklerini"** bildiriyor. Nitekim şu âyet Kur'an'a gereken önemi vermeyenlerin korkunç âkıbetini gözler önüne sermektedir: "Kim Be-

1. Haşir 59/7.
2. Meryem 19/97.
3. Kamer 54/17, 22, 32, 40.

nim zikrimden yüz çevirirse, onun dünya hayatı mutlaka sıkıntılı geçecektir. Kıyâmet günü de onu kör olarak dirilteceğiz."[1]

Resûlullah Efendimiz bu hadîs-i şerîfte: **"Allah Teâlâ benim ümmetime sözümü tutmalarını, buyruklarımı yapmalarını, sünnetime uymalarını emretmiştir."** buyuruyor. Allah Teâlâ bize bu hususları neden emrediyor? Çünkü "O, kendi hevâ-hevesine göre konuşmaz."[2] âyet-i kerîmesi, Peygamber Efendimiz'in kendiliğinden konuşmayacağını, onun sözlerinin ilâhî kontrol altında olduğunu göstermektedir. "Ona uyun ki doğru yolu bulasınız."[3] âyeti de ona uymadan doğru yolu bulmanın mümkün olmadığını göstermektedir.

Efendimiz yukarıdaki hadisinde bir de: **"Hadislerde söylediklerimden râzı olanlar, Kur'an'dan da râzı olmuş olurlar."** buyuruyor. Elbette öyledir; çünkü hadis de Kur'an da Allah'ın buyruklarını dile getirmekte, her ikisi de aynı şeyi söylemektedir.[4]

Peygamber Efendimiz bir hadisinde de şöyle buyurmuştur: "Benim yolumda yürüyenler bendendir; benim sünnetimden yüz çevirenler ise benden değildir."[5]

Sünnete Göre Yaşamanın Güzelliği

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

1. Tâhâ 20/124.
2. Necm 53/3.
3. A'râf 7/158.
4. Bu hadisi ashâb-ı kiramdan Hakem ibni Umeyr es-Sümâlî'nin Peygamber Efendimiz'den rivâyet ettiği Deylemî, Ebü'ş-Şeyh ve Ebû Nuaym el-İsfahânî tarafından belirtilmektedir (Süyûtî, *Menâhilü's-safâ* [Semîr], s. 177, nr. 910). Bu hadisi Taberî (*Câmiu'l-beyân*, XVIII, 17) ve Muhammed ibni Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâmî (*Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ibâd*, XI, 426) eserlerine almışlardır.
5. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), XI, 291 (Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'*, XI, 291, nr. 20568). Hadisin "Benim sünnetimden yüz çevirenler benden değildir." kısmı Buhârî, Nikâh 1, nr. 5063; Müslim, Nikâh 5, nr. 1401'de de geçmektedir.

"Sözlerin en güzeli Allah'ın kitâbı, gidilecek yolların en hayırlısı Muhammed'in yolu, işlerin en kötüsü ise sonradan ortaya çıkanlardır."[1]

> Kur'ân-ı Kerîm kendisini böyle ifâde etmektedir: "**Allah, sözün en güzelini**, âyetleri birbirine benzeyen ve tekrarlanan bir kitâbı parça parça indirmiştir."[2]

Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümânın rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"İlmin kaynağı üçtür. Biri kesin delillerle güçlendirilmiş âyetler (Kur'ân-ı Kerîm),[3] diğeri devamlı sûrette uygulanan sünnet (hadîs-i şerîf), üçüncüsü de Kur'an ve hadisten elde edilen hükümler (fıkıh, ferâiz). Bunların dışında kalanlar öğrenilmesi zaruri olmayan ilimlerdir."[4]

Ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî'den rivâyet edildiğine göre Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: "Sünnete uygun az amel, sünnete uymayan çok amelden hayırlıdır."[5]

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah Teâlâ sünnete göre yaşayan kulunu Cennet'e koyar."[6]

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

"Ümmetimin arasında kötülüğün (fesadın) yayıldığı bir sırada sünnetime yapışana yüz şehit sevâbı vardır."[7]

> Peygamber Efendimiz başka hadislerinde de ileride "pek çok anlaşmazlık" çıkacağını haber vermiş, o sırada yaşayanların "sünnetine sımsıkı yapışmasını" tavsiye etmiştir.[8]

1. Müslim, Cum'a 43, nr. 867; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 319.
2. Zümer 39/23.
3. Hûd 11/1.
4. Ebû Dâvûd, Ferâiz 1, nr. 2885; İbni Mâce, Mukaddime 8, nr. 54.
5. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), XI, 291 (Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'*, XI, 291, nr. 20568).
6. Ahmed ibni Hanbel, *el-Akîde* (Seyrevân), s. 60; Aliyyü'l-Kārî, bu rivâyet hakkında "Metni bilinmemekle beraber, mânası sahîhtir." demiştir (*Şerhu'ş-Şifâ*, II, 20).
7. Beyhakī, *ez-Zühdü'l-kebîr* (Âmir), s. 118, nr. 207. Bu hadisin "Bir şehit sevabı vardır." şeklindeki rivâyeti için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), V, 315, nr. 5414; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), I, 234, nr. 257.
8. Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4607; Tirmizî, İlim 16, nr. 2676.

> Ümmet, Peygamber aleyhisselâmın hadislerine göre yaşamaktan uzaklaştığı, onun sünnetini bir yaşama tarzı kabul etmekten vazgeçtiği zaman kendi görüşlerini öne çıkarmış ve hayatlarını kendi anlayışlarına göre tanzim etmeye başlamış olur. Asıl kötülük, bozulma ve fesâd işte budur.[1]

Bir defasında Peygamber Efendimiz: "İsrâiloğulları yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Benim ümmetim de 73 cemaate ayrılacak. Onların biri dışında hepsi Cehennemliktir." buyurdu. Ashâb-ı kirâm "Yâ Resûlallah! O kurtulan fırka hangisidir?" diye sorunca; "Onlar, benim ve ashâbımın sahip olduğu inanç ve anlayışı devam ettirenlerdir." buyurdu.[2]

> Yani Kitâb'a ve Sünnet'e göre yaşayan, İslâmiyet'te olmayıp sonradan uydurulan yaşama biçimlerinden uzak duranlardır. Öte yandan bu hadis, Peygamber Efendimiz'in hem geçmişte olanı, hem de daha sonraki dönemlerde meydana geleceğini haber verdiği mûcizelerden biridir. Hadiste kastedilen ayrılıklar, ibâdetlerin uygulamasındaki fıkhî farklılıklar değildir. Birbirini dinden çıkmakla, kâfirlikle suçlayanların fikrî ve itikâdî ayrılığıdır.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyetine göre Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

«مَنْ أَحْيَا سُنَّتِي فَقَدْ أَحْيَانِي وَمَنْ أَحْيَانِي كَانَ مَعِي فِي الْجَنَّةِ» «Benim sünnetimi ihyâ eden, beni ihyâ etmiş olur. Beni ihyâ eden de Cennet'te benimle beraber olur.»

> Hadisin tamamı şöyledir: Peygamber Efendimiz hizmetkârı Enes'e: "Yavrum! Eğer kalbinde kimseye karşı kin beslemeden sabahlayabiliyor veya akşamı edebiliyorsan, bunu yap." buyurduktan sonra sözüne şöyle devam etti: "Yavrum! Benim sünnetlerimden biri işte budur. Benim sünnetimi ihyâ eden, beni sevmiş demektir. Beni seven de Cennet'te benimle beraber olur."[3]

1. Tirmizî, Îmân 18, nr. 2641.
2. Tirmizî, Îmân 18, nr. 2641.
3. Tirmizî, İlim 16, nr. 2678.

"Sünneti ihyâ etmek", onu bizzat yaşamak ve başkalarına anlatıp öğretmektir. Bir sonraki hadiste geleceği üzere unutulan bir sünneti yaşamak ve başkalarına öğretmek de onu ihyâ etmektir.

"Peygamberi ihyâ etmek", onun adını ve getirdiği dini yaşatmak demektir. Cennet'te onunla beraber olmak ise, onun yakınında bulunmak anlamındadır.

Ashâb-ı kirâmdan Amr ibni Avf el-Müzenî'nin rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem ashâb-ı kirâmdan Bilâl ibni Hâris'e şöyle buyurdu:

"Benden sonra uygulanmadığı için unutulan bir sünnetimi ihyâ edene, o sünneti uygulayanların sevâbı kadar bir sevâp verilir. Ötekilerin sevâbından da hiçbir şey eksilmez. İnsanı doğru yoldan ayırana, Allah'ın ve Resûlullah'ın hoşnut olmadığı bir bid'atı ortaya çıkarana da, o bid'atı yapanların günahı kadar günah yazılır. O bid'atı yapanların günahından da hiçbir şey eksilmez."

Sünen-i Tirmizî'deki rivâyete göre Peygamber Efendimiz sahâbîsi Bilâl ibni Hâris el-Müzenî'ye bu hadisteki hususları söylemeden önce ona: "Bilâl ibni Hâris, şunu bil!" diye seslendi. Bilâl radıyallahu anh de: "Neyi bileyim, Yâ Resûlallah!" diye sordu. Peygamber Efendimiz sahâbîsinin dikkatini iyice toplamasını istediği için ona bir kere daha aynı şekilde seslendi. O da aynı soruyu tekrarladı. Efendimiz böylece sahâbîsini iyice uyardıktan sonra ona: "Benden sonra uygulanmadığı için unutulan bir sünnetimi ihyâ edene" diye başlayan hadisini söyledi.[1]

4. Resûl-i Ekrem'in Sünnetine Tâbi Olma Konusunda İslâm Büyüklerinin Sözleri

Bu fasılda; sahâbe, tâbiîn ve diğer İslâm âlimlerinin Peygamber Efendimiz'in sünnetine tâbi olma ve onun yolunca gitme konusundaki görüşleri ele alıncaktır.

1. Tirmizî, İlim 16, nr. 2677; İbni Mâce, Mukaddime 15, nr.210.

Hâlid ibni Esîd âilesinden biri,[1] Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâya:

"Ey Ebû Abdirrahmân! Kur'ân-ı Kerîm'de korku namazını ve seferde olmadığımız zaman nasıl namaz kılacağımız hakkında âyet buluyoruz da, sefer namazını kısaltarak kılacağımıza dâir âyet bulamıyoruz." dedi. Bunun üzerine İbni Ömer ona:

"Bak yeğenim!" dedi. "Biz din konusunda bir şey bilmezken, Allah Teâlâ bize Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemi peygamber olarak gönderdi. Peygamberimiz'i neyi, nasıl yaparken görmüşsek, biz onu öylece yaparız."[2]

> Ashâb-ı kirâmdan Ya'lâ bin Ümeyye diyor ki: "Hz. Ömer'e, Allah Teâlâ Kur'an'da 'Yolculuğa çıktığınız zaman, kâfirlerin size saldıracağından korkarsanız, namazlarınızı kısaltmanızda bir günah yoktur.'[3] buyuruyor. Şimdi insanlar güven içindedir. Öyleyse seferde namazı niçin kısaltarak kılıyoruz?" diye sordum. Ömer bana şu cevabı verdi: "Senin merak ettiğini vaktiyle ben de merak ettim ve bunu Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme sordum. Bana şöyle buyurdu: "Bu, Allah'ın size verdiği bir sadakadır. Onun için de Allah'ın sadakasını kabul ediniz."[4] Allah'ın sadakasını kabul etmemek olmaz. İşte bu sebeple dört rek'atlı farzları ikişer rek'at olarak kılmamak, Ebû Hanîfe hazretlerinin dediği gibi mekrûhtur.

Halîfe Ömer ibni Abdilazîz[5] (v. 101/719) şöyle demiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile ondan sonraki yöneticiler birtakım sünnetler ve güzel âdetler ortaya koydular. Onların ortaya koyduğu bu sünnetleri ve güzel âdetleri uygulamak Allah'ın Kitâb'ını tasdik.

1. Bu zâtın Ümeyye bin Abdillah ibni Hâlid olduğu söylenmektedir.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 7; Nesâî, Taksîru's-salât (giriş); İbni Mâce. İkâmet 73, nr. 1066.
3. Nisâ 4/101.
4. Müslim, Müsâfirîn 4, nr. 686; Ebû Dâvûd, Salâtü's-sefer 1, nr. 1199.
5. Ömer ibni Abdilazîz bir tâbiîn büyüğüdür. Annesi Leylâ binti Âsım, Hz. Ömer'in torunudur. Örnek yaşayışı sebebiyle İslâm ümmeti onun için Hulefâ-i Râşidîn'in beşincisi demiştir. İki yıl halîfelik yaptıktan sonra kırk yaşında vefât etmiştir.

Allah'a itâat ve O'nun dinini desteklemek demektir. Hiçbir kimsenin bu sünnetleri ve güzel âdetleri herhangi bir şekilde değiştirmeye hakkı yoktur. Onlara aykırı davrananların görüşleri kesinlikle benimsenemez. Resûlullah'ın ve Hulefâ-i Râşidîn'in sünnetlerine uyanlar doğru yoldadır. Bu sünnetlere tutunanlar, hedeflerine ulaşır. Bu sünnetlere aykırı davranan ve mü'minlerin yolundan başka bir yol tutanları Allah bu kötü tercihleriyle başbaşa bırakır ve onları Cehennem'e sokar, Cehennem ise varılacak ne kötü bir yerdir!"[1]

Ömer ibni Abdilazîz'in bu değerli sözündeki bazı ifâdeleri biraz açalım: Önce **"Hulefâ-i Râşidîn'in sünneti"nden** söz etmektedir. Hulefâ-i Râşidîn'in sünneti, onların Kur'an ve hadisin rûhuna uygun uygulamaları demektir. Hz. Ömer'in topluca terâvih namazı kılma âdetini başlatması, Hz. Osmân'ın Mushaf yazılmasını emredip, yazılan Kur'ân-ı Kerîm nüshalarını bazı şehirlere göndermesi gibi uygulamalar onların sünnetleri ve güzel âdetleridir.

Halîfe hazretleri, **Resûlullah'ın ortaya koyduğu sünnetleri ve güzel âdetleri uygulamanın Allah'ın Kitâb'ını tasdik etmek, Allah'a itâat etmek ve O'nun dinini desteklemek olduğunu** söylemektedir. Allah Teâlâ: "Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun."[2] buyurduğuna göre, Peygamber'in emrettiğini yapmak, Allah'ın kitâbını tasdik etmektir. Çünkü Allah Teâlâ: "Peygambere itâat eden, Allah'a itâat etmiş olur."[3] buyurmaktadır. Râşid halîfeler ise Resûlullah'tan görüp duyduklarını uygular, Allah'ın Kitâb'ına, Peygamber'in sünnetine aykırı bir şey yapmazlardı.

Ömer ibni Abdilazîz, **Resûlullah'ın ve onun Râşid halîfelerinin sünnetlerine aykırı davrananların, mü'minlerin yolundan ayrılmış olacağını** söylerken şu âyet-i kerîmeye işâret etmektedir: "Doğru yol kendisi-

1. Abdullah ibni Ahmed ibni Hanbel, *es-Sünne* (Kahtânî), I, 357.
2. Haşir 59/7.
3. Nisâ 4/80.

> ne besbelli olduktan sonra Peygamber'e karşı çıkan ve mü'minlerin yolundan başka bir yol tutan kimseyi bu kötü tercihiyle başbaşa bırakır ve Cehenneme sokarız. Cehennem ise varılacak ne kötü bir yerdir!"[1]

Tâbiîn âlimlerinden Hasan-ı Basrî şöyle demiştir: "Sünnete uygun az amel, sünnete uymayan çok amelden hayırlıdır."[2]

Tâbiîn muhaddislerinden İbni Şihâb ez-Zührî (v. 124/742), ilim ehlinden bazı şahsiyetlerin "Sünnete sarılmak kurtuluş vesîlesidir." dediğini rivâyet etmiştir.[3]

Halîfeler ve Sünnet

Hz. Ömer, vâlilerine yazdığı mektuplarda halkın Resûl-i Ekrem'in hadis ve sünnetini, ferâizi[4] ve bütün incelikleriyle Arap dilini öğrenmesini emretmiş ve şöyle demiştir:

"İnsanlar sizinle Kur'an âyetleriyle tartışırlarsa, siz de onlara hadîs-i şerîflerle cevap veriniz. Şüphesiz hadis âlimleri (ashâbü's-sünen), Allah'ın kitâbını en iyi bilen kimselerdir."[5]

Hz. Ömer'den nakledilen başka bir habere göre o, Zülhuleyfe'de[6] ihrâma girip iki rek'at ihrâm namazı kıldığı zaman, kendisine bunu neden yaptığını sordular. O da: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi böyle yaparken gördüğüm için onun sünnetini uyguladım." dedi.[7]

---

1. Nisâ 4/115.
2. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), XI, 291 (Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'*, XI, 291, nr. 20568). Elbânî, bu sözün Hasan-ı Basrî'ye ait olduğuna dâir rivâyetin sahîh; ancak onun Resûl-i Ekrem'in hadisi olduğuna dâir rivâyetin ise zayıf olduğunu söylemektedir (Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-za'îfe ve'l-mevzû'a*, VIII, 393-394, nr. 3917).
3. Dârimî, Mukaddime 16, nr. 97.
4. Miras hukukunu.
5. «Ashâbü's-sünen» hadis âlimleri demektir. Şifâ şârihlerinden Aliyyü'l-Kārî (*Şerhu'ş-Şifâ*, II, 24) ve Şihâbüddin el-Hafâcî de (*Nesîmü'r-riyâz*, IV, 402) bu terkibi böyle açıklamışlardır. Zâten "sünnet âlimleri" diye bir terim yoktur. Hz. Ömer hadis âlimlerinin, Kur'ân-ı Kerîm'in mânasını, âyetlerin zâhirine bakarak konuşanlardan daha iyi bildiklerini söyleyerek Allah'ın Elçisi'nin, Allah'ın Kitâb'ının ilk müfessiri olduğuna da işaret etmiştir. Hz. Ömer'in bu sözü için bk. Dârimî, Mukaddime 17, nr. 121.
6. Zülhuleyfe, Medine'ye 6-7 mil uzaklıkta bir yer olup, Medinelilerin ve Suriyelilerin mîkat mahallidir. Onlar, hac ve umre için Zülhuleyfe'de ihrâma girerler.
7. Müslim, Müsâfirîn 12, nr. 691.

Hz. Osmân'ın hilâfetinde, Hz. Ali, kıran haccına (hem umre, hem hac yapmaya) niyet etmişti. Hz. Osmân ona:

"Benim insanların kıran haccı yapmalarına engel olduğumu bile bile aynı şeyi sen yapıyorsun." diye sitem edince, Hz. Ali ona şu cevabı verdi:

"Ben, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sünnetini kimsenin sözüyle terk edemem."

> Bu hadiste, Hz. Ali ile Hz. Osmân'ın farklı ictihadlarda bulundukları görülmektedir. Hz. Osmân, uygun gördüğü bir sebeple, halkı, hac ile umrenin aynı zamanda ve ihram çıkarılmadan yapıldığı Hacc-ı Kırândan nehyediyor, onları umre yapmayıp sadece haccetmek demek olan Hacc-ı İfrâd'a teşvik ediyordu. Hz. Ali bu yasaklamayı uygun görmedi. Hac ile umreye niyetlendi ve "Lebbeyk" diyerek ihrâma girdi. Hz. Osmân'ın ona sitem etmesi üzerine de, Resûlullah'ın yaptığını gördüğü bir sünneti, kimsenin sözüyle terk edemeyeceğini belirtti. Hz. Ali'nin böyle yapması, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in ilk ve son haccının Hacc-ı Kırân olduğunu göstermektedir. Hz. Osmân'm ona itiraz etmemesi ise, onun bu durumu bilmediğini hatıra getirmektedir.[1]

Hz. Ali'nin şöyle dediği de rivâyet edilmiştir: "Bakınız! Ben peygamber değilim; bana vahiy de gelmiyor. Fakat ben elimden geldiği ölçüde Allah'ın Kitâb'ı ve O'nun Peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin sünnetiyle amel ediyorum."[2]

Sünnete Uygun İbâdet Etmek

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh (v. 32/652) şöyle demiştir: "İfrat ve tefrite kaçmadan, dengeli bir şekilde sünnete göre ibâdet etmek, bid'ata kaçan çok amelden hayırlıdır."[3]

1. Hadis için bk. Buhârî, Hac 34, nr. 1563, 1569; Müslim, Hac 158, nr. 1223.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 160; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 132-133, nr. 4622.
3. Dârimî, Mukaddime 23, nr. 223.

Abdullah ibni Ömer şöyle demiştir: "Sefer namazı iki rek'attır. Resûlullah'ın sünnetine aykırı davrananlar, nimete nankörlük etmiş, kâfirliğe yakın bir duruma düşmüş olurlar."

> Peygamber Efendimiz dört rek'atlı farz namazların seferde iki rek'at olarak kılınmasını tavsiye ederek bunun Allah Teâlâ'ın kullarına bir ikrâmı ve sadakası olduğunu belirtmiştir. Abdullah ibni Ömer radıyallahu anh, bu ikrâmı kabul etmiyormuş gibi davranmayı, nimete nankörlük olarak değerlendirmiş, hattâ inadı yüzünden bu ruhsata uymayanların küfür çizgisine yaklaştıklarını belirtmiştir.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Übey ibni Kâ'b[2] (v. 19/640) radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Ey Müslümanlar! Allah'ın yolundan ve Resûlullah'ın sünnetinden ayrılmayınız! Yeryüzünde Kitap ve Sünnet'ten ayrılmayan, yalnız başına kaldığında da Allah'ı hatırlayarak O'nun korkusuyla ağlayıp gözyaşı döken kimseye, Cenâb-ı Hak aslâ azap etmez.

Yeryüzünde, Kitap ve Sünnet'ten ayrılmayan biri, kimsenin görmediği bir yerde Allah'ı hatırlayıp O'nun büyüklüğü karşısında tüyleri ürperdiği zaman, tıpkı yaprakları kuruyan bir ağaç, şiddetli bir rüzgâr çıkınca bütün yapraklarını nasıl dökerse, Cenâb-ı Hak da onun bütün günahlarını aynı şekilde döker.

İfrat ve tefrîte kaçmadan, Kitap ve Sünnet'e uygun bir şekilde ibâdet etmek, Kitap ve Sünnet'e aykırı olarak yapılan çok amelden daha hayırlıdır.

Ey Mü'minler! Gereğinden fazla (veya gereği kadar) bile olsa, yaptığınız ibâdet ve tâatlerin, mutlaka peygamberlerin yoluna ve sünnetine uygun olmasına dikkat ediniz."[3]

---

1. Abdullah ibni Ömer'in bu sözü için bk. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî). II. 519; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), III, 140.
2. Übey ibni Ka'b hakkında bilgi için bk. II, 57.
3. Abdullah ibni'l-Mübârek, *ez-Zühd* (A'zamî), s. 454; Ahmed ibni Hanbel, *ez-Zühd*, s. 161, nr. 1093.

Her Şeyde Sünnete Uymak

Halîfe Ömer ibni Abdilazîz'e vâlilerinden biri bir mektup yazarak yönettiği şehrin ne kadar kötü, hırsızlarının ne kadar çok olduğunu dile getirdikten sonra, onların hırsız olduğunu zan ve tahmin ile belirleyip siyâseten onları cezâlandırayım mı, yoksa sünnete ve şerîata uygun olarak onlardan delil mi isteyeyim, diye sordu.[1] Ömer ibni Abdilazîz de verdiği cevapta, onları sünnete ve şerîata uygun şekilde hesaba çekmesini emrettikten sonra: "Eğer onları sünnet ve şerîat ıslâh etmezse, Allah da ıslâh etmesin, kendilerinden intikam alsın." diye yazdı.

> Nitekim vâli, hırsızları din ve sünnetin gereğine göre cezâlandırmaya, suçluların ellerini kesmeye başlayınca, hırsızlık olayları azalmıştır.[2]

Tâbiîn âlimlerinden Atâ bin Ebî Rebâh[3] (v. 114/732), "Bir konuda anlaşmazlığa düştüğünüzde, -eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız- bu konuda Allah'a ve Resûlü'ne başvurunuz."[4] âyetini tefsir ederken, bunun anlamının "Allah'ın Kitâb'ına ve Resûlullah'ın sünnetine başvurunuz.", demek olduğunu söylemiştir.

İmâm Şâfiî (v. 204/819) şöyle demiştir: "Resûlullah'ın sünnetinde olan her şeye kesinlikle uymak gerekir."

> İmâm Şâfiî'nin bu sözünün devamı şöyledir: "Biz Resûlullah'ın sünnetine 'nasıl?' diye itiraz etmeyiz. Her âlimin sünnette olana kesinlikle tâbi olması gerekir. Çünkü Allah Teâlâ Resûlullah'ın sünnetine tâbi olmayı farz kılmıştır."[5]

Hz. Ömer, Hacerülesved'e bakarak: "Vallahi sen bir taşsın. Kimseye ne faydan dokunur ne de zararın. Eğer Resûlullah'ın seni öptüğünü görmeseydim, ben de öpmezdim."[6] dedi, sonra da onu öptü.

---

1. Bu konuda sünnetin koyduğu ölçü; suçlayanın delil getirmesi, suçlamayı kabul etmeyenin ise yemin etmesidir. Söz konusu şehrin Humus olduğu söylenmektedir.
2. Bu rivâyet için bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Hilyetü'l-evliyâ*, V, 271.
3. Atâ bin Ebî Rebâh, Mekke'de yaşayan ünlü bir fakih, muhaddis ve müfessir idi. Kaynaklarda onun tefsire dâir bir eseri bulunduğu kaydedilmektedir.
4. Nisâ 4/59.
5. İbni Abdülber, *el-İstizkâr* (Atâ-Muavviz), II, 529.
6. Buhârî, Hac 50, nr. 1596, 60, nr. 1610; Müslim, Hac 248-251, nr. 1270.

Bir defasında Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın bir yere giderken devesine bir dâire çizdirip tekrar eski yola girdiğini gördüler ve ona neden böyle yaptığını sordular. Şöyle dedi: "Bilmiyorum. Bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin böyle yaptığını gördüm; onun için ben de aynını yaptım."[1]

Tanınmış sûfî Ebû Osmân el-Hîrî[2] (v. 298/910) şöyle demiştir: "Bir kimse Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sünnetini kendine emir yapar da, sözlerine ve hareketlerine sünnete uygun olarak şekil verirse, hakka uygun sözler söyler. Kim de hevâ ve hevesini kendine emir yaparsa, o da Hakk'ın râzı olmadığı sözler söyler."

Ünlü zâhid ve müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî de (v. 283/896) şöyle demiştir: "Biz sûfîler üç şeyi kendimize esas alırız: Biri, huy ve davranışlarımızda Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme uymak; diğeri, helâl lokma yemek; üçüncüsü de, her şeyi Allah rızâsı için yapmaktır."

"Güzel sözler O'na yükselir; onu da sâlih amel yükseltir."[3] âyetindeki "sâlih amel"in Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yolunca gitmek olduğu söylenmiştir.

> Âyetteki "Güzel sözler (el-Kelimü't-tayyib)"in Cenâb-ı Hakk'ı zikretmek ve Kur'an okumak olduğu söylenmiştir. Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Sübhânellah, elhamdülillâh, Allahü ekber, lâilâhe illallah diyerek Cenâb-ı Hakkın yüceliğini dile getirdiğiniz zikirler, Arş'ın etrafında arı uğultusu gibi bir sesle sizin adınıza Allah'ı zikrederek dönüp dururlar. Allah katında durmadan zikredilmeyi istemez misiniz?"[4]

Ahmed ibni Hanbel'in şöyle dediği rivâyet edilmektedir: "Bir gün bir grup insanla beraberdim. Onlar soyunup suya girdiler. Ben de "Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse, peştamalsız hamama girmesin."[5] hadisiyle

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 32.
2. Nîşâbur'da Hîre mahallesinde yaşadığı için el-Hîrî nisbesiyle anılan ve Melâmîlik konusundaki fikirleriyle tanınan büyük bir sûfîdir. Horasan bölgesinde tasavvufun yayılmasına öncülük etmiştir.
3. Fâtır 35/10.
4. İbni Mâce, Edeb 56, nr. 3809; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 268.
5. Tirmizî, Edeb 43, nr. 2801; Nesâî, Gusül 2, nr. 399.

amel ederek soyunmadım. O gece rüyâmda biri bana "Ahmed!" dedi. "Sana müjdeler olsun. Sünnete göre amel ettiğin için Allah günahlarını bağışladı ve seni ardından gidilecek bir imâm yaptı." Rüyamdaki o zâta "Sen kimsin?" diye sordum. "Ben Cebrâil'im." dedi.

5. Resûl-i Ekrem'in Emrine Karşı Gelmenin Kötü Sonucu

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin emrine karşı gelmek, sünnetini değiştirmek inanç bakımından sapmadır, bid'attır. Allah Teâlâ böyle yapanları lütuf ve ihsânından mahrûm bırakacağını ve âhirette cezâlandıracağını söyleyerek şöyle buyurmuştur:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ "Peygamberin emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ gelmesinden veya elem verici bir azaba uğramaktan sakınsınlar."[1]

﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ، وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ «Doğru yol kendisine besbelli olduktan sonra Peygamber'e karşı çıkan ve mü'minlerin yolundan başka bir yol tutan kimseyi bu kötü tercihiyle başbaşa bırakır ve Cehennem'e sokarız. Cehennem ise varılacak ne kötü bir yerdir!»[2]

Kevser Havuzu'ndan Kovulacak Olanlar

Ebû Hüreyre radıyallahu anh rivâyet ettiği hadîs-i şerîfte: "Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Bakī kabristanına gitmişti." diye söze başladı. Peygamber aleyhisselâmın, ümmetinin âhiretteki durumu hakkında söylediklerini nakletti. O hadiste şu ifâdeler vardı: "Birtakım insanlar, yabancı develerin pınar başından kovulduğu gibi, Kevser havuzunun etrafından kovulacaklar. Ben onlara: 'Yanıma gelin, yanıma gelin!' diye sesleneceğim. Görevli melekler bana: 'Onlar, senden sonra sünnetini değiştirdiler' deyince, ben de: 'Uzak olsunlar, uzak olsunlar, uzak olsunlar!' diyeceğim."[3]

> Kevser havuzunun başından kovulan bu kimselerin münâfıklar veya bid'atçiler yahut dinden çıkanlar olduğu söylenmiştir.

1. Nûr 24/63.
2. Nisâ 4/115.
3. Müslim, Taharet 39, nr. 249, Fezâil 38, nr. 2302. Ayrıca bk. Buhârî, Müsâkāt 10, nr. 2367.

Sünnete Karşı Çıkanlar

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: «فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي» «Benim sünnetimden yüz çeviren kimseler benden değildir.»[1]

> Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiği bu hadisin tamamı şöyledir: "Peygamber Efendimiz'in ne kadar nâfile ibâdet ettiğini öğrenmek isteyen üç sahâbî, Peygamber hanımlarının evlerine geldiler. Kendilerine Efendimiz'in nâfile ibâdetleri bildirilince, onları azımsadılar ve: "Allah'ın Resûlü nerede biz neredeyiz? Onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmıştır." dediler. İçlerinden biri: "Ben ömrümün sonuna kadar, bütün gece uyumaksızın namaz kılacağım." dedi. Bir diğeri: "Ben de hayatım boyunca gündüzleri oruç tutacağım ve oruçsuz gün geçirmeyeceğim." dedi. Üçüncü sahâbî de: "Ben de sağ olduğum sürece kadınlardan uzak kalacak, aslâ evlenmeyeceğim." diye söz verdi. Bir müddet sonra Peygamberimiz onların yanma geldi ve kendilerine şunları söyledi: "Şöyle şöyle diyen sizler misiniz? Bakın, sizi uyarıyorum! Allah'a yemin ederim ki, Allah'tan en çok korkanınız ve O'na en saygılı olanınız benim. Ancak ben bâzen oruç tutuyor, bâzen tutmuyorum. Gece hem namaz kılıyor hem de uyuyorum. Kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren kimse benden değildir."

Resûl-i Ekrem Efendimiz bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur: «مَنْ أَدْخَلَ فِي أَمْرِنَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ» «Dinimizde olmayan bir şeyi ona kim sokuşturursa, o şey reddedilmiştir.»[2]

Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı Ebû Râfi'in oğlu Abdullah'ın, babası Ebû Râfi'den rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

1. Buhârî, Nikâh 1, nr. 5063; Müslim, Nikâh 5, nr. 1401.
2. Buhârî, Sulh 5, nr. 2697; Müslim, Akdiye 17, 18, nr. 1718. Hadisi Hz. Âişe rivâyet etmiştir.

"Sakın, sizden birini, kendisine benden bir emir veya yasak ulaştığı zaman, koltuğuna kurulup da: 'Ben Kur'an'dan başkasını bilmem; Allah'ın kitâbında ne gördüysek ona uyarız.' derken bulmayayım."[1]

Ashâb-ı kirâmdan Mikdâd ibni Ma'dîkerib'in rivâyet ettiği benzeri bir hadiste şu ilâve vardır: "Şurası muhakkak ki, Resûlullah'ın haram kıldığı şey, tıpkı Allah'ın haram kıldığı şey gibidir."

> Bu hadisin tamamı şöyledir: Resûlullah şöyle buyurmuştur: "Haberiniz olsun, koltuğuna kurulmuş bir adamın, kendisine benden bir hadis ulaştığında, 'Sizinle bizim aramızda Allah'ın kitâbı vardır; onda haram bulduğumuzu haram sayar, onda helâl bulduğumuzu helâl biliriz.' demesi yakındır. Şurası muhakkak ki, Resûlullah'ın haram kıldığı şey, tıpkı Allah'ın haram kıldığı şey gibidir."[2]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, bir gün kendisine, üzerine yazı yazılmış bir kürek kemiği gösterildiğinde şöyle buyurdu:

"Peygamberlerinin getirdiğini bırakıp, başka bir peygamberin getirdiğine yönelmeleri veya kendi kitaplarını bırakıp, başka bir kitâba ilgi göstermeleri bir topluluğa ahmaklık (veya sapıklık) olarak yeter." Bunun üzerine de şu âyet nâzil olmuştu: "Kendilerine okunan bu kitâbı sana indirmemiz mûcize olarak onlara yetmedi mi? Hiç şüphesiz bunda îmân eden bir toplum için bir rahmet ve öğüt vardır."[3]

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurdu:

«هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ» "Sözünde ve davranışlarında haddi aşan kimseler helâk oldular."

> Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh bu hadisi rivâyet etmiş ve Peygamber Efendimiz'in bu sözü üç defa tekrarladığını söylemiştir.[4] Bu uyarısıyla Allah'ın Elçisi,

1. Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4605; Tirmizî, İlim: 10, nr. 2663. Bu hadis iki konu önce, «Resûl-i Ekrem'e Tâbi Olmanın ve Sünnetine Uymanın Farz Olduğu» başlığıyla da geçmiştir.
2. Tirmizî, İlim 10, nr. 2664.
3. Ankebût 29/51. Hadis için bk. Dârimî, Mukaddime 42, nr. 495.
4. Müslim, İlim 7, nr. 2670; Ebû Dâvûd, Sünnet 5, nr. 4608.

aklının ermediği konularda, özellikle de itikâdî meselelerde uzun uzun konuşanları, kendisini ilgilendirmeyen konulara dalarak sünnet çizgisinin dışına çıkanları uyarmıştır.

Hz. Ebû Bekir radıyallahu anh şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı bir şeyi terk etmeyip yaparım. Zira onun emrettiği şeylerden birini terk etsem, hak yoldan ayrılmaktan korkarım."[1]

1. Buhârî, Farzu'l-humüs 1, nr. 3093; Müslim, Cihâd 54, nr. 1759.

İKİNCİ KISIM

RESÛLULLAH'A MUHABBETİN GEREĞİ

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهِ، وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾

«De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, yakın akrabanız, kazandığınız mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret ve sevdiğiniz meskenleriniz size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihâddan daha sevimli ise o zaman Allah'ın azap emri gelinceye kadar bekleyin! Allah, yoldan çıkmış topluluğa aslâ doğru yolu göstermez."[1]

> Burada şu olayı hatırlayalım: Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz Hz. Ömer'in elini tutmuştu. Hz. Ömer ona: "Ya Resûlallah! Seni canımdan başka her şeyden daha çok seviyorum." dedi. Resûl-i Ekrem: "Hayır, bu olmadı. Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, beni canından da çok sevmelisin." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Ya Resûlallah! Yemin ederim ki, şu anda sen bana canımdan da ilerisin." dedi. O zaman Allah'ın Elçisi: "Ömer! İşte şimdi oldu." buyurdu.[2]

1. Tevbe 9/24.
2. Buhârî, Eymân ve'n-nüzûr 3, nr. 6632.

Bu âyet, Resûlullah Efendimiz'e muhabbetin gerekli, hattâ farz ve çok önemli olduğunu göstermeye, onun bu muhabbete lâyık olduğunu belirtmeye ve onu sevmeye teşvik etmeye yeterlidir.

Cenâb-ı Hak bu âyet-i kerîme ile malını, mülkünü, âilesini, yakınlarını ve çocuklarını Allah'tan ve Peygamber'den çok sevenlerin Allah'ın gazabına uğrayacaklarını hatırlatarak şiddetle uyarmış ve onları "Allah'ın azap emri gelinceye kadar bekleyin!" diye tehdit etmiştir. Cenâb-ı Hak bu âyetin sonunda da onların fâsık olduklarını yani doğru yoldan çıkıp isyân ettiklerini, yollarını sapıttıklarını ve onlara doğru yolu göstermeyeceğini ifâde buyurmuştur.

Resûlullah'ı Herkesten Çok Sevmek

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadise göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ» "Biriniz beni çocuklarından, anasından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe gerçek mü'min olamaz."[1]

Ebû Hüreyre radıyallahu anh da bunun benzeri olan şu hadisi rivâyet etmiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: 'Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, hiçbiriniz beni anasından, babasından ve çocuklarından daha çok sevmedikçe gerçek mü'min olamaz."[2]

> Amr ibni'l-Âs'ın onu nasıl sevdiğine dâir şu sözleri, Resûlullah muhabbetinin niteliği hakkında fikir vermektedir: "Hiç kimse bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha sevgili olmadığı gibi, hiçbir kimse de benim nazarımda ondan daha yüce değildi. Ona karşı olan aşırı hürmetimden dolayı gözlerimi doyura doyura mübârek yüzüne bakamazdım."[3]

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur:

1. Buhârî, Îmân 8, nr. 15; Müslim, Îmân 70, nr. 44.
2. Buhârî, Îmân 8, nr. 14.
3. Müslim, Îmân 192, nr. 121.

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلّٰهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ»

"Şu üç özellik kimde bulunursa o, îmânın tadını tadar: Allah ve Resûlünü, bu ikisinden başka herkesten ve herşeyden daha çok sevmek. Sevdiğini Allah için sevmek. Allah kendisini küfür bataklığından kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi çirkin ve tehlikeli görmek."[1]

Resûlullah'ı Canından Çok Sevmek

Hz. Ömer'den rivâyet edildiğine göre bir defasında Peygamber Efendimiz'e:

"Sen bana, şu göğsümün içindeki canım dışında her şeyden daha sevgilisin." demişti. Allah'ın Elçisi de ona:

"Hiç kimse beni, canından daha çok sevmedikçe kesinlikle îmân etmiş olamaz." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer:

"Sana Kitâb'ı indiren Allah'a yemin ederim ki, sen bana şu göğsümün içindeki canımdan daha çok sevgilisin." dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem:

"İşte şimdi oldu, Ömer!" buyurdu.[2]

> Bu konudaki rivâyetlere göre, Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'e sevgisini dile getirmeden önce, Allah'ın Elçisi onun elini avucuna alarak kendisine iltifat buyurmuştu. Sonra aralarında bu konuşma geçti.

Sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896) şöyle demiştir: "Resûlullah'ı, kendi hayatının her safhasında sözü geçen biri olarak görmeyen; Resûl-i Ekrem'i efendi, kendisini köle kabul etmeyen bir kimse Peygamber sünnetini yaşamanın lezzetini tadamaz. Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: 'Biriniz beni canından, çocuklarından, ana-

1. Buhârî, Îmân 9, nr. 16, 14, nr. 21; Müslim, Îmân 67, nr. 47.
2. Buhârî, Eymân ve'n-nüzûr 3, nr. 6632.

sından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe gerçek mü'min olamaz' buyurmuştur."[1]

1. Resûlullah'a Muhabbet Beslemenin İnsana Ne Kazandıracağı

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, bir adam Peygamber Efendimiz'e gelerek:

"Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacak?" diye sordu. Peygamber Efendimiz de ona: "Kıyâmet için ne hazırladın?" diye karşılık verdi. Adam: "Kıyâmet için hazırladığım öyle fazladan bir namazım, orucum, sadakam yok. Fakat ben Allah'ı ve O'nun Resûlünü severim." dedi. Peygamber Efendimiz de ona:

«أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ» "Sen sevdiğinle beraber olacaksın." buyurdu.

> Enes ibni Mâlik hazretleri bu hadisi rivâyet ettikten sonra: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin 'Sen sevdiğinle beraber olacaksın' sözüne sevindiğimiz kadar hiçbir şeye sevinmedik." demiş, ardından da: "Ben Peygamber Efendimiz'i, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i de seviyorum. Onlar kadar çok amelim olmasa da, onları sevdiğim için kendileriyle beraber olmayı umuyorum." demiştir.[2]

Ashâb-ı kirâmdan Safvân ibni Kudâme[3] şöyle demiştir: "Medine'ye, Peygamber Efendimiz'e hicret ettim. Yanına vardığımda: 'Yâ Resûlallah! Elini uzat da sana biat edeyim.' dedim. Elini bana uzattı. Bunun üzerine: 'Yâ Resûlallah! Seni seviyorum.' dedim. O da: 'Kişi sevdiği ile beraberdir.' buyurdu."[4]

---

1. Buhârî, Îmân 8, nr. 15, Eymân ve'n-nüzûr 3, nr. 6632; Müslim, Îmân 70, nr. 44.
2. Bu hadis ve Hz. Enes'in sözleri için bk. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3688; Edeb 96, nr. 6171; Müslim, Birr 161-164, nr. 2639.
3. Safvân ibni Kudâme et-Temîmî, yanındaki iki oğluyla birlikte Medine'ye hicret etti ve Resûl-i Ekrem'e bîat etti. İşte bu sırada bu olay meydana geldi. Peygamber Efendimiz ona çocuklarının adını sordu. Adlarının Abdüluzzâ ve Abdünühm olduğunu öğrenince, onların isimlerini değiştirdi; birine Abdurrahmân, diğerine Abdullah adını verdi (İbni Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe* (Bicâvî), III, 438).
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VIII, 71, nr. 7400; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 364.

"Kişi sevdiği ile beraberdir." hadisini Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet eden sahâbîler arasında Ebû Mûsâ el-Eş`arî,[1] Enes ibni Mâlik de vardır. Ebû Zer el-Gıfârî'den de bu mânada bir hadis rivâyet edilmiştir.[2]

> Bu rivâyetler birlikte düşünüldüğünde olayın şöyle geliştiği anlaşılmaktadır: Bir adam Peygamber Efendimiz'e "Kıyâmet ne zaman kopacak?" diye sordu. Allah'ın Elçisi ona cevap vermeden namaza kalktı. Namazdan sonra: "Kıyâmet hakkında soru soran nerede?" buyurdu. Soruyu soran adam: "O bendim, Yâ Resûlallah!" dedi. Peygamber Efendimiz adama: "Kıyâmet için ne hazırladın?" diye sorunca adam: "Kıyâmet için hazırladığım öyle fazladan bir namazım, orucum, sadakam yok. Fakat ben Allah'ı ve O'nun Resûlünü severim." dedi. Peygamber Efendimiz de ona: "Sen sevdiğinle beraber olacaksın." buyurdu. Bunun üzerine sahâbîler, İslâm'ı kabul ettikten sonra, bu müjdeye sevindikleri kadar hiçbir şeye sevinmediler.

Hz. Ali'nin rivâyet ettiğine göre, bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in elinden tuttuktan sonra şöyle buyurdu: "Beni sevenler, bu çocukları ve onların babalarını, annelerini sevenler, kıyâmet gününde benim yanımda ve benimle beraber olur."[3]

Aklıma Sen Düşünce

Rivâyet edildiğine göre bir adam Peygamber Efendimiz'in yanına gelerek şunları söyledi: "Ey Allah'ın Resûlü! Sen bana nefsimden de sevimlisin, malımdan, mülkümden de. Evimde olduğum zaman aklıma sen düşünce yerimde duramıyor, yüzüne bakmak için kalkıp yanına geliyorum.

1. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin rivâyetine göre Peygamber Efendimiz'in huzûruna gelen bir adam: «Birilerini sevmekle beraber onların derecesinde ameli olmayan bir kişi hakkında ne buyurursunuz?» diye sordu. Allah'ın Resûlü de: «Kişi sevdiği ile beraberdir.» buyurdu (Buhârî, Edeb 96, nr. 6168-6170; Müslim, Birr 165, nr. 2640.).
2. Enes ibni Mâlik'in rivâyeti bu konunun ilk hadisi olarak biraz yukarıda geçti. Enes'in rivâyeti için ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 112, 113, nr. 5127; Tirmizî, Zühd 50, nr. 2385. Ebû Zer el-Gıfârî'nin rivâyeti için bk. Ebû Dâvûd, Edeb 112, 113, nr. 5126.
3. Tirmizî, Menâkıb 21, nr. 3733; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 77.

Ben bir de şunu düşündüm. Bir gün gelecek ben de sen de öleceğiz. Sen Cennet'e girdiğinde diğer peygamberlerle beraber yüksek makamlarda olacaksın. Şâyet ben de Cennet'e girersem, orada seni göremeyeceğim."

Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:

"Kim, Allah'a ve Peygambere itâat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler, sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!"[1] Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem de o sahâbîyi çağırdı ve kendisine bu âyeti okudu.[2]

Bir başka hadise göre, bir adam Peygamber Efendimiz'in yanında durmuş, gözünü kırpmadan mübârek yüzüne bakıyordu. Allah'ın Resûlü ona:

"Neden öyle bakıyorsun?" diye sorunca, o zât şunları söyledi:

"Anam, babam sana fedâ olsun. Dünyada yüzüne bakarak gönlümü ferahlatıyorum. Âhirette ise, Allah Teâlâ seni bütün varlıklara üstün tuttuğu ve makamın yüksek olduğu için seni orada göremeyeceğim." Nisâ sûresinin 69. âyeti işte bu olay üzerine nâzil oldu.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği hadîs-i şerîfe göre Resûlullah Efendimiz: «مَنْ أَحَبَّنِي كَانَ مَعِي فِي الْجَنَّةِ» «Beni seven, Cennet'te benimle beraber olur.» buyurmuştur.

> Hadisin tamamı şöyledir: Peygamber Efendimiz hizmetkârı Enes'e: "Yavrum! Eğer kalbinde kimseye karşı kin beslemeden sabahlayabiliyor veya akşamı edebiliyorsan bunu yap." buyurduktan sonra sözüne şöyle devam etti: "Yavrum! Benim sünnetlerimden biri işte budur. Benim sünnetimi ihyâ eden beni sevmiş demektir. Beni seven de Cennet'te benimle beraber olur."[3] Cennet'te Peygamber Efendimiz'le beraber olmak, onun yakınında bulunmaktır.

1. Nisâ 4/69.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XII, 86-87, nr. 12559; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-evsat* (İvezullah), I, 152-153. nr. 477; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn fî zevâidi'l-Mu'cemeyn* (nşr. Abdülkuddûs), VI, 16,17, nr. 3308; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 7. Hadis birinci ve sonuncu kaynakta Abdullah ibni Abbâs'tan, diğerlerinde ise Hz. Âişe'den rivâyet edilmiştir.
3. Tirmizî, İlim 16, nr. 2678.

2. Ashâb, Tâbiîn ve Diğer İslâm Büyüklerinin Peygamber Sevgisi ve Özlemi

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مِنْ أَشَدِّ أُمَّتِي لِي حُبًّا، نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَآنِي بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ»

"Ümmetim içinde beni en çok sevenler, benim vefâtımdan sonra doğan ve beni görebilmek için âilesini ve bütün mal varlığını fedâ etmeyi göze alan kimselerdir."[1]

Bu hadisin bir benzerini Ebû Zer el-Gıfârî de rivâyet etmiştir.

> Âhirette Peygamber Efendimiz'le buluşma konusunu Ebû Zer el-Gıfârî'nin de merak ettiği onun şu sözünden anlaşılmaktadır: "Yâ Resûlallah! Bir adam bir toplumu sever, fakat onların yaptığı güzel işleri yapamaz." dedi. Onun ne demek istediğini anlayan Allah'ın Elçisi "Ebû Zer! Sen sevdiğinle beraber olacaksın." buyurdu. Ebû Zer maksadını daha açık ifâde etmek istedi ve: "Ben Allah'ı ve Resûlullah'ı seviyorum." dedi. Peygamber aleyhisselâm da tekrar: "Sen sevdiğinle beraber olacaksın." buyurdu. Ebû Zer aynı sözü bir daha söyleyince Resûl-i Ekrem yine aynı cevabı verdi.[2]

Hz. Ömer'in Resûl-i Ekrem Efendimiz'e: "Sana Kitâb'ı indiren Allah'a yemin ederim ki, sen bana canımdan daha çok sevgilisin." dediği, ashâb-ı kirâmın da ona buna benzer sözler söylediği bu bahsin girişinde ve bir önceki konuda anlatılmıştı.

Amr ibni'l-Âs radıyallahu anh da (v. 65/684-685): "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha çok sevdiğim biri yoktu." demiştir.[3]

Tâbiîn neslinden Hâlid ibni Ma'dân'ın (v. 103/721) kızı Abde şöyle demiştir:

"Babam yatağına her yatışta, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme,

1. Müslim, Cennet 12, nr. 2832.
2. Ebû Dâvûd, Edeb 112, 113, nr. 5126; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 156, 166.
3. Amr ibni'l-Âs'ın bu sözü, Resûlullah'a olan aşırı hürmetimden dolayı gözlerini kandıra kandıra onun mübârek yüzüne bakamadığını anlatışı «Peygamber Efendimiz'e Saygı ve Onu Yüceltme Konusunda Sahâbenin Tutumu» bahsinde ele alınacaktır bk. II, 356.

onun Muhâcirîn ve Ensâr'dan olan ashâbına duyduğu hasreti dile getirir, onların adlarını bir bir anar ve: 'Benim asıl soyum sopum onlardır. Onları çok özlüyor ve hasretlerine dayanamıyorum. Ne olur yâ Rabbî! Canımı al da, bir an önce onlara kavuşayım.' diye diye uykuya dalardı."[1]

Ashâb Onu Kendilerine Tercih Ederdi

Bir defasında Hz. Ebû Bekir'in Peygamber Efendimiz'e şöyle dediği rivâyet edilmektedir:

"Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, amcan Ebû Tâlib'in Müslüman olmasına babam Ebû Kuhâfe'nin Müslüman olmasından daha çok sevinirdim. Çünkü Ebû Tâlib'in Müslüman olması seni çok sevindirirdi."[2]

Hz. Ömer'den de böyle bir olay rivâyet edilir. Hz. Ömer, Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Abbâs'ın henüz İslâmiyet'i kabul etmediği günlerde onun yanına gitti ve kendisine şunları söyledi:

"Abbâs! Senin Müslüman olmana, babam Hattâb'ın Müslüman olmasından daha çok sevinirim; çünkü senin Müslüman olman, Resûlullah'ı çok sevindirir."[3]

Sen Sağ Olduktan Sonra

Siyer âlimi İbn İshâk'ın (v. 151/768) rivâyet ettiğine göre, Medineli Müslümanlardan bir hanımın, babası, kardeşi ve kocası Resûlullah ile birlikte Uhud Savaşı'na gitmiş ve bu savaşta şehid düşmüşlerdi. Bu hanım haberi duyduğu zaman:

"Peki, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem nasıl?" diye sordu.

"Elhamdülillah o, senin de arzu ettiğin gibi sıhhat ve âfiyettedir." dediler. Medineli bu hanım:

---

1. Hâlid ibni Ma'dân yetmiş sahâbî ile görüşen, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bir muhaddis ve fıkıh âlimidir. Zühd ve takvâsıyla tanınan, günlerinin çoğunu oruçlu geçiren bu âlim, Yezid ibni Muâviye zamanında yapılan İstanbul kuşatmasına da katılmıştır. Bu rivâyet için bk. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, V, 210.
2. Hz. Ebû Bekir'in babası Ebû Kuhâfe Osmân ibni Âmir, Mekke'nin fethedildiği gün Müslüman olmuş, hicretin 15. yılında (milâdî 636) vefât etmiştir. Bu rivâyet için bk. İbni Ebi'd-Dünya, *el-İşrâf fi menâzili'l-eşrâf* (Halef), s. 336-337, nr. 510.
3. Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa'd), XI, 182, nr. 4924.

"Onun mübârek yüzünü bana gösterin de içim rahat etsin." dedi. Peygamber Efendimiz'i görünce ona şunları söyledi:

«كُلُّ مُصِيبَةٍ بَعْدَكَ جَلَلٌ» «Yâ Resûlallah! Sen sağ olduktan sonra, bütün sıkıntılar önemsizdir.»[1]

Hz. Ali'ye, sizler Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi nasıl severdiniz, diye sordular. Hz. Ali şunları söyledi:

"Vallahi biz onu bütün mal varlığımızdan, çocuklarımızdan, babalarımızdan, analarımızdan ve hararetten içi yanan birine göre soğuk su ne ise, biz Resûlullah'ı ondan daha çok severdik."

Yün Diden Kadının Okuduğu Şiir

Tâbiîn âlimlerinden Zeyd ibni Eslem'den[2] (v. 136/753) rivâyet edildiğine göre, hilâfeti sırasında bir gece Hz. Ömer halkın durumunu öğrenmek için Medine sokaklarında dolaşmaya başladı. Bir evde yanan bir kandil görerek o tarafa doğru ilerledi. Yaşlı bir kadın hem yün didiyor hem de şöyle diyordu:

"İyilerin salâtü selâmı Muhammed'e olsun.
Zâten ona tertemiz kimseler salâtü selâm eyler.
Yâ Resûlallah! Seher vakitlerinde, gözyaşı dökerek ibâdet ederdin.
Âh, ölüm beni alsa da sevgilime kavuştursa,
Âhirette sevgilimi görebilecek miyim?"

Bu hanım "sevgilim" derken, Peygamber Efendimiz'i kastediyordu.

Bunu duyan Hz. Ömer oraya oturup ağlamaya başladı. Olayın devamı da vardır.

> Olayın devamı şöyledir: Hz. Ömer bir süre ağladıktan sonra evin kapısını çaldı. Yaşlı hanım "Kim o?" diye sordu. Hz. Ömer kendini tanıtınca, kadın: "Ömer bu saatte evime niçin geliyor? Benim onunla ne işim olabilir?" diye çıkıştıysa da, Hz. Ömer onu iknâ edip kapıyı açtırdı ve içeri girdi. Ondan biraz önce okuduğu o şii-

1. İbni Hişâm, *es-Sîre*, III, 105; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, III, 302.
2. Ebû Abdullah Zeyd ibni Eslem el-Adevî hakkında bilgi için bk. I, 88.

ri bir daha okumasını istedi. Kadın şiiri okuyunca Hz. Ömer: "Âhirette Resûlullah ile buluşma dileğine ne olur beni de kat!'" dedi. Yaşlı hanım okuduğu şiire: "Allahım! Ömer'i de bağışla!" diye bir mısrâ ekleyince Halîfe pek sevindi ve oradan kalkıp gitti.[1]

Onun Özlemi

Bir defasında Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın ayağı uyuşmuştu. Ona: "En çok sevdiğin kimsenin adını anarsan ayağındaki uyuşukluk kaybolur" dediler. İbni Ömer "Âh! Yâ Muhammed!" diye haykırınca, ayağındaki uyuşukluk kayboldu.[2]

Çok sevilen birinin adı anılınca vücutta meydana gelen âni (fizyolojik) değişiklik sebebiyle el, kol ve ayak gibi organlarda meydana gelen karıncalanmanın geçtiğini tecrübe edenler, bunu Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâya da tavsiye etmişlerdi. O da en çok sevdiği insanı "Âh! Yâ Muhammed" diye yüksek sesle anınca ayağındaki uyuşukluktan kurtulmuştu.

Bilâl-i Habeşî radıyallahu anh ölüm döşeğinde yatarken karısı: "Eyvah gidiyorsun!" diye üzüntüsünü dile getiren sözler söyledi. Bilâl ise:

"Hayır ben çok sevinçliyim!
Kavuşacağım yarın dostlarıma,
Muhammed'e ve ashâbına" dedi.

Huzeyfe ibnü'l-Yemân radıyallahu anhümânın da vefâtı sırasında böyle dediği rivâyet edilmiştir.[3]

Sevgiliye hasreti dile getiren bu sözlerin yaygın şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ebû Mûsâ el-Eş`arî ile birlikte Yemen'den Medine'ye hicret eden Eş'arî kabilesi mensupları, Medine'ye yaklaştıkları sırada Resûl-i Ekrem Efendimiz ashâbına onlardan söz etti ve: "Bu Eş'arîler, gönülleri sizinkinden daha hassas bir topluluk.

1. Abdullah ibni'l-Mübârek, *ez-Zühd* (A'zamî), s. 302, nr. 1024.
2. Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 346, nr. 964.
3. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 445, nr. 5687

'Kavuşacağız yarın dostlara, Muhammed'e ve ashâbına' diye diye geliyorlar, buyurdu."[1]

Rivâyet olunduğuna göre bir kadın, Hz. Âişe radıyallahu anhâya geldi ve "Peygamber Efendimiz'in kabrini aç da göreyim." dedi. Hz. Âişe, Fahr-i Âlem Efendimiz'in kabrinin üzerindeki perdeyi kaldırınca, Resûlullah'ın hasretine dayanamayan kadın ağlamaya başladı ve oracıkta rûhunu teslim etti.[2]

Ayağına Diken Batmasını İstemezdim

Mekkeli müşrikler, ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Desine'yi öldürmek için Harem'den çıkardıkları zaman, Ebû Süfyân ona dedi ki:

"Allah aşkına söyle Zeyd! Şimdi sen, çoluk çocuğunun yanında olsaydın, senin yerinde de Muhammed olsaydı, seni öldüreceğimize onun boynunu vursaydık, daha iyi olurdu değil mi?" Zeyd ona şu cevabı verdi:

"Allah'a yemin ederim ki, ben çoluk çocuğumun yanındayken, Muhammed aleyhisselâmın değil burada olmasını istemek, şu anda bulunduğu yerde bile ayağına diken batmasına gönlüm râzı olmazdı."

Ebû Süfyân bu cevaba şaştı kaldı ve:

"Ben dünyada Muhammed'in ashâbının Muhammed'i sevdiği kadar, bir başkasını seven kimse görmedim."

Uhud Gazvesi'nden sonra Adal ve Kâre kabilelerinden birkaç kişi Medine'ye gelerek Resûl-i Ekrem'e, kabilelerinin Müslüman olacağını, kendilerine dini ve Kur'an okumayı öğretecek kimseler göndermesini istediler. Peygamber Efendimiz de Zeyd ibni Desine ve Hubeyb ibni Adî'nin de aralarında bulunduğu yedi (veya on) kişiyi Âsım ibni Sâbit'in kumandasında irşâd heyeti olarak görevlendirdi. Heyet, Recî suyu denen yere ulaştığında Lihyânoğullarından 100 kadar okçu tarafından kuşatıldı ve Zeyd ile Hubeyb dışındaki Müslümanlar şehid edildi. Bu olay Recî Vak'ası diye anıldı. Zeyd ile Hubeyb'i de

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VI, 454, nr. 3845.
2. Ahmed ibni Hanbel, *ez-Zühd*, s. 299, nr. 2157.

Mekke'ye götürüp Bedir'de öldürülen yakınlarının intikamını almak isteyen Mekkeliler'e sattılar. Onlar da bu iki seçkin sahâbîyi işkenceyle şehid ettiler.[1]

Ölçü, Allah'ı ve Resûlullah'ı Sevmektir

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ şöyle demiştir: Bir kadın hicret edip Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelince, Peygamber Efendimiz ona, kocasına duyduğu öfkeden veya bulunduğu yerden bir başka yere göçmek arzusundan dolayı değil, sırf Allah ve Resûlüne duyduğu sevgiden dolayı hicret ettiğine dâir yemin ettirirdi.[2]

Esasen böyle bir imtihânın yapılmasını Allah Teâlâ istemekte ve şöyle buyurmaktadır: "Ey îmân edenler! Mü'min kadınlar hicret ederek size geldiklerinde, onları imtihân edin. Gerçi Allah onların îmânlarını herkesten daha iyi bilir. Siz de onların inanmış kimseler olduklarını anlarsanız, onları müşrik kocalarına geri göndermeyin. Ne onlar o kâfirlere helâldir, ne de o kâfirler onlara."[3] Bu âyetin bir de iniş sebebi (sebeb-i nüzûlü) vardır: Peygamber Efendimiz Hudeybiye'de Mekkeli müşriklerle antlaşma yaptıktan sonra huzûruna yeni Müslüman olan kadınlar geldi. İşte o zaman bu âyet nâzil oldu ve İslâmiyet'i samimiyetle kabul ettikleri anlaşılan hanımların kâfirlere iâde edilmemesi gerektiğini bildirdi.[4]

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ; Abdullah ibni'z-Zübeyr radıyallahu anhümâ şehid edilince, cesedinin yanına varıp durdu, Cenâb-ı Hakk'ın onu bağışlaması için duâ ve istiğfâr etti, sonra da şunları söyledi:

"Allah'a yemin ederim ki, ben senin geceleri çok namaz kıldığını, gündüzleri çok oruç tuttuğunu, Allah'ı ve Resûlünü sevdiğini biliyorum."

1. Bu olay için bk. İbni Hişâm, *es-Sîre*, II, 178-182; Buhârî, Cihâd 170, nr. 3045; M. Yaşar Kandemir, *Canım Arzular Seni*, s. 30-33 (Muhabbet Mülkünün Hânı başlıklı yazı).
2. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VII, 123.
3. Mümtehıne 60/10.
4. Buhârî, Şürût 15, nr. 2731-2732.

Abdullah ibni'z-Zübeyr, Muâviye bin Ebî Süfyân'ın oğlu Yezîd'in ölümünden sonra Emevî idaresine karşı çıktı ve Mekke'de halîfeliğini ilân etti. Dokuz yıl süreyle Mekke'de halîfe olarak kaldı. Emevî Halîfesi Abdülmelik onu ortadan kaldırmak için Haccâc-ı Zâlim diye tanınan Emevî vâlisini gönderdi. Haccâc 20.000 kişilik ordusuyla Mekke'yi kuşattı ve bu mübârek mekânı mancınıklarla tahrip etti. 73 (692) yılında Abdullah ibni'z-Zübeyr'i şehid ederek Mekke'yi ele geçirdi. Abdullah ibni'z-Zübeyr'i şehid etmekle yetinmeyip onu ayrıca bir ağaca astırdı. Abdullah ibni Ömer yukarıdaki sözleri, onun asılı olan cesedinin yanında söylemiştir. Daha sonra annesi Esmâ binti Ebî Bekir, oğlunun cesedini Medine'ye götürmüş ve Kabr-i Saâdet'in civarına defnetmiştir.[1]

3. Peygamber Sevgisinin Göstergesi

Birini seven onu kendine tercih eder ve onun arzusuna aykırı bir şey yapmamaya çalışır. Sevdiğine böylesine sevgi beslemeyen, sevgisinde samimi değildir. Onun sevgisi bir iddiadan ibarettir. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi gerçekten seven kimsede bu sevginin belirtileri gözükür. Bu belirtiler şunlardır:

Sünnete Göre Yaşamak

Peygamber'in hayat tarzını benimsemek ve sünnetine göre yaşamak; onun sözlerine ve davranışlarına göre kendine çeki düzen vermek; buyruklarını yapmak, yasakladıklarından kaçınmak; kolay ve zor zamanlarında, sevinçli ve kederli olunduğu vakitlerde onun ortaya koyduğu edeple edeplenmektir. Şu âyet bunu söylemektedir:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللهُ﴾ "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin."[2]

1. Abdullah ibni Ömer'in sözü için bk. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), I, 27, nr. 18.
2. Âl-i İmrân 3/31.

İslâmiyet'i Her Şeyin Üstünde Tutmak

Peygamber'in getirdiği dini bütün varlığı ile benimsemek, dinin ortaya koyduğu esasları kendi hevâ ve hevesine, nefsinin isteklerine üstün tutmak. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Daha önce kendilerine bir yurt edinmiş ve îmânı benliklerine sindirmiş olanlar,[1] kendi beldelerine hicret edenlere[2] muhabbet beslerler; onlara verilen şeylerden dolayı gönüllerinde bir sıkıntı duymazlar; hattâ kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendi nefislerine tercih ederler."[3]

> Ebû Hüreyre radıyallahu anhın haber verdiğine göre Peygamber Efendimiz Ensâr ile Muhâcirîn'i birbiriyle kardeş ilân ettiğinde, ev sahibi durumunda olan Ensâr bu kardeşliği son derece önemsedi. Resûlullah'a başvurarak hurmalıklarını Muhâcir kardeşleriyle kendi aralarında paylaştırmasını istedi. Allah'ın Resûlü fedakârlığın bu kadarını fazla buldu. Hurmalıklarının bakımını üstlenmeleri şartıyla ürünlerini onlarla paylaşmalarını tavsiye etti. Onlar da Muhâcir kardeşleriyle bu şartla anlaştılar.[4] Bir gün bir adam Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme gelerek aç olduğunu söyledi. Allah'ın Resûlü sırayla bütün hanımlarına haber salarak yiyecek bir şey göndermelerini istediği hâlde, hepsi de yemin ederek evde sudan başka bir şey bulunmadığını belirttiler. O zaman Resûl-i Ekrem ashâbına dönerek: "Bu gece bu şahsı kim misafir etmek ister?" diye sordu. Ensârdan biri: "Ben misafir ederim." diyerek o yoksulu alıp evine götürdü. Eve varınca, evde sadece çocukların yiyeceği kadar bir şey olduğunu öğrendi ve hanımına: "Öyleyse çocukları oyala. Sofraya gelmek isterlerse onları uyut. Misafirimiz içeri girince de lambayı söndür. Sofrada biz de yiyormuş gibi yapalım." dedi. Sofraya oturdular. Misafir karnını doyurdu; onlar da aç yattılar. Sabahleyin o sahâbî Peygam-

1. Medine'yi kendilerine yurt edinen Ensâr.
2. Mekke'den Medine'ye hicret eden Muhâcirlere.
3. Haşir 59/9.
4. Buhârî, Hars 5, nr. 2325, Şürût 5, nr.2719, Menâkıbü'l-ensâr 3, nr. 3782.

ber sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gidince Allah'ın Resûlü ona: "Bu gece misafirinize yaptıklarınızdan Allah Teâlâ memnun oldu." buyurdu. Bunun üzerine "Kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendi nefislerine tercih ederler." (Haşir 59/9) âyeti nâzil oldu.[1]

Kimseye Kin Beslememek

Peygamber sevgisinin belirtilerinden biri de onun yolunca giderek Allah'ın rızâsını kazanma uğrunda kulların öfkesini göze almaktır.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu:

"Yavrum! Eğer kalbinde kimseye karşı kin beslemeden sabahlayabiliyor ve akşamı edebiliyorsan bunu yap." Ardından da şunu söyledi:

«يَا بُنَيَّ، وَذٰلِكَ مِنْ سُنَّتِي، وَمَنْ أَحْيَا سُنَّتِي، فَقَدْ أَحَبَّنِي. وَمَنْ أَحَبَّنِي كَانَ مَعِي فِي الْجَنَّةِ»

«Yavrum! İşte bu, benim sünnetlerimden biridir. Benim sünnetimi ihyâ eden, beni sevmiş demektir. Beni seven de Cennet'te benimle beraber olur.»[2]

İşte bu özelliklere sahip olup, Resûlullah'ın sünnetini ihyâ etmeye çalışan kimse, Allah'ı ve Resûlünü derin bir muhabbetle seviyor demektir. Bu özelliklerin bir kısmına sahip olmayan kimsenin, Allah'ı ve Resûlullah'ı sevmediği söylenemez; ancak muhabbetinde bir noksanlık bulunduğu söylenebilir.

Bunun misâli şu hadîs-i şerîftir: Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, içki içen birini cezâlandırmıştı. Sahâbeden biri: "Bu sarhoş adam, ikide bir Resûlullah'ın huzûruna getiriliyor ve onu çok rahatsız ediyor, canım!" diyerek o sahâbîye lânet etmişti. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurdu:

"Ona lânet etme! Çünkü o, Allah'ı ve Resûlullah'ı sever."

Olayı Hz. Ömer'den dinleyelim: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem zamanında "Hımâr" lakabıyla anılan Abdullah adında biri vardı. Bu adam Resûlullah

1. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 10, nr. 3798, Tefsîr 59/6, nr. 4889; Müslim, Eşribe 172, nr. 2054.
2. Tirmizî, İlim 16, nr. 2678.

Efendimiz'i güldürürdü. Peygamber Efendimiz de onu içki içmesi yüzünden zaman zaman cezâlandırırdı. Yine bir gün onu aynı sebeple huzûra getirdiler ve Resûlullah'ın emriyle ona celde vurdular (dövdüler). Orada bulunan biri: "Allah'ım ona lânet et! Bu sarhoş adam, ikide bir Resûlullah'ın huzûruna getiriliyor ve onu çok rahatsız ediyor, canım!" dedi. Allah'ın Elçisi şöyle buyurdu: "Ona lânet etmeyin. Vallahi ben onun Allah'ı ve Resûlünü gerçekten sevdiğini biliyorum."[1]

Böyle bir olayı bize anlatan Ebû Hüreyre radıyallahu anh şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz'in huzûruna bir sarhoşu getirdiler. O da dövülmesini emretti. Kimimiz elimizle, kimimiz pabucumuzla, kimimiz elbisemizle ona vurduk. Adamın arkasından biri: 'Allah onu rezil etsin!' diye bedduâ etti. Bunu duyan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem: 'Kardeşinizin aleyhinde şeytana destek vermeyin.' buyurdu."[2]

Onu Özlemek ve Ona Kavuşmayı İstemek

Peygamber muhabbetinin bir başka göstergesi de onu sık sık anmaktır. Çünkü insan sevdiğini dilinden düşürmez.

Resûlullah muhabbetinin bir başka göstergesi, ona kavuşmayı çok istemektir; çünkü seven, sevdiğine kavuşmak ister.

Yemen'den gelen Eş'arî kabilesi mensupları Medine'ye girerken şu beyti durmadan tekrarlıyorlardı:

Yarın sevdiklerimize kavuşacağız.
Muhammed ve ashâbıyla buluşacağız.

Bilâl-i Habeşî de ölüm döşeğinde aynı şeyi söylüyordu:

Kavuşacağım yarın dostlarıma,
Muhammed'e ve ashâbına.

Şehid düşmeden önce Ammâr ibni Yâsir de benzeri sözler söylemişti.

1. Buhârî, Hudûd 5, nr. 6780.
2. Buhârî, Hudûd 4,5, nr. 6777, 6781.

Peygamber Efendimiz Hendek Savaşı'ndan önce, hendeği kazmaya başladığında, yüzündeki teri silerken şöyle buyurmuştu: "Sümeyye'nin oğluna (Ammâr'a) yazık oldu. Ammar! Seni âsî bir topluluk öldürecek!"[1] Nitekim öyle olmuş, Ammâr, Hz. Ali ile Muâviye arasında yapılan Sıffîn Savaşı'nda Hz. Ali'nin yanında yer almış, onu Muâviye taraftarları öldürmüştür.[2]

Onu Saygı ve Hasretle Anmak

Bundan önceki bahiste okuduğumuz Hâlid ibni Ma'dân'ın (v. 103/721) kıssası da böyledir (bk. II, 317-318).

Peygamber muhabbetinin bir başka göstergesi de, onu sık sık anmakla beraber, ona büyük saygı göstermek, adını anarken onu yüceltmek, kendisinden söz edildiğini işitince derin bir tevâzu içinde ondan ayrı kalışın hüznünü duymaktır.

Kurtubalı âlim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî[3] (v. 352/963) şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz'in ashâbı onun vefâtından sonra adını anar anmaz derin bir huşû hisseder, tüyleri ürperir ve gözyaşı dökerlerdi."

Tâbiîn neslinin birçoğu da böyleydi. Onların kimi, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme duyduğu sevgi ve özlemden dolayı, kimi de ona karşı hissettiği saygı ve hürmetten dolayı böyle yapardı.

Onun Sevdiğini Sevmek

Peygamber sevgisinin belirtilerinden biri, onun sevdiği kimseleri sevmektir. Resûl-i Ekrem'in hanımı olması veya soyundan gelmesi gibi bir sebeple Ehl-i beyt mensuplarına, Muhâcirîn ve Ensâr'dan olan ashâbına muhabbet beslemektir. Peygamber aleyhisselâma ve onun yakınlarına düşmanlık besleyenlere düşman olmak, onlara kin besleyen ve sövüp sayanlara buğzetmek de Peygamber sevgisinin belirtilerindendir. Çünkü birini seven, onu sevenleri de sever.

1. Müslim, Fiten 70-73, nr. 2915.
2. Ammâr ibni Yâsir'in: "Bugün sevdiklerime kavuşacağım: Muhammed'e ve arkadaşlarına" sözü için bk. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 445, nr. 5687.
3. Ebû İbrâhim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî, Kurtuba'da yaşayan ünlü bir Mâlikî fakihi, sâlih ve zâhid bir âlimdi.

Hasan, Hüseyin Sevgisi

Resûl-i Ekrem Efendimiz Hz. Hasan ve Hüseyin hakkında "Allahım! Ben onları seviyorum; Sen de onları sev!" buyurmuştur.[1]

> Üsâme bin Zeyd şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni bir dizine, Hasan'ı öteki dizine oturtur; sonra bizi bağrına basar ve: 'Allah'ım! Ben onlara şefkat besliyorum; sen de onlara merhamet buyur!' diye duâ ederdi."[2]

Bir başka rivâyete göre Hz. Hasan hakkında şöyle buyurmuştur: "Allahım! Ben Hasan'ı seviyorum. Sen de onu sevenleri sev!"

> Ebû Hüreyre radıyallahu anh anlatıyor: Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem gündüzün bir vaktinde evinden çıktı. Birbirimize bir şey söylemeden Benî Kaynuka çarşısına kadar yürüdük. Sonra oradan ayrılıp kızı Fâtıma'nın evine gitti, dışarıda bir yere oturdu ve Hz. Hasan'ı kastederek: **"Ufaklık evde mi? Ufaklık evde mi?"** diye sordu. Anlaşılan annesi onu giydirdiği veya saçını başını yıkayıp taradığı için çabucak gelmedi. Derken Hasan koşarak geldi; dedesiyle birbirlerine sarıldılar; Resûlullah onu öpüp kokladı, sonra şöyle duâ etti: **"Allahım, ben bunu seviyorum; Onu sen de sev! Onu seveni de sev!"**[3]

Bir başka rivâyete göre ise Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Hasan ile Hüseyin'i seven, kesinlikle beni sevmiş olur; beni seven de Allah'ı sevmiş olur. Hasan ile Hüseyin'e düşmanlık eden, kesinlikle bana düşmanlık etmiş olur. Bana düşmanlık eden de Allah'a düşmanlık etmiş olur."[4]

Allah'ın Resûlü, ashâb-ı kirâm hakkında şöyle buyurmuştur: "Aslâ

1. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 18, 22, nr. 3735, 3747; Tirmizî, Menâkıb 31, nr. 3782.
2. Buhârî, Edeb 22, nr. 6003.
3. Buhârî, Büyû' 49, nr. 2122; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 57, nr. 2421.
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 241, nr. 6109. *Sünen-i İbni Mâce*'deki rivâyet şöyledir: "Hasan ile Hüseyin'i seven kesinlikle beni sevmiş olur; onlara düşmanlık eden de bana düşmanlık etmiş olur." (Mukaddime 11, nr. 143). Hz. Hasan ile Hüseyin hakkındaki hadisleri bir arada görmek için bk. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 179-185.

ashâbım aleyhinde konuşmayınız. Benden sonra onlara kesinlikle laf dokundurmayınız. Onları seven, bana olan sevgisi dolayısıyla sever. Onlara düşmanlık eden, bana olan nefreti yüzünden düşmanlık eder. Onlara eziyet eden, bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden ise Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edenin ise, çok geçmeden Allah belâsını verir."[1]

> Bu hadîs-i şerîf, şu âyetleri açıklar gibidir: "Allah'ı ve Resûlünü incitenleri ise Allah dünyada da âhirette de lânetlemiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır. Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları yapmadıkları bir şey sebebiyle incitenler de bir iftirâyı ve apaçık bir günahı yüklenmişlerdir."[2]

Sevgilinin Sevdiğini Sevmek

Peygamber aleyhisselâm, Hz. Fâtıma radıyallahu anhâ hakkında şöyle buyurmuştur: «إِنَّهَا بَضْعَةٌ مِنِّي، يُغْضِبُنِي مَا أَغْضَبَهَا» «Fâtıma benim bir parçamdır, onu öfkelendiren şey beni de öfkelendirir.»

> Peygamber Efendimiz, bu hadîs-i şerîfi şu olay üzerine söylemiştir: Mekke fethinden sonraydı. Ya Hz. Ali Ebû Cehil'in kızı Cüveyriyye ile evlenmek istemiş veya Ebû Cehil'in yakınları kızlarını Hz. Ali ile evlendirmek için Resûl-i Ekrem'den izin istemişlerdi. Böyle bir evlilik karşısında Hz. Fâtıma'nın îtidalini koruyamayacağını düşündüğü anlaşılan Resûl-i Ekrem minbere çıkarak bir konuşma yaptı ve bu evliliğe izin vermeyeceğini belirtti. Fâtıma'nın kendisinin bir parçası olduğunu, onun üzülmesini istemediğini, bir de Resûlullah'ın kızı ile Allah düşmanının kızının bir araya gelemeyeceğini bildirdi. Sözlerini bitirirken de: "Ali bu evliliği istiyorsa, ancak Fâtıma'yı boşadıktan sonra (onların kızıyla) evlenebilir." buyurdu.[3]

1. Tirmizî, Menâkıb 58, nr. 3862.
2. Ahzâb 33/57-58.
3. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 12, nr. 3714, 16, nr. 3729; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 93-96, nr. 2449.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Âişe'ye Üsâme bin Zeyd'i göstererek: "Âişe! Onu sev! Çünkü ben onu seviyorum." buyurdu.

> Hz. Âişe annemizin söylediğine göre, bir defasında Peygamber Efendimiz, evlâtlığı Zeyd ibni Hârise'nin küçük yavrusu Üsâme'nin burnunu silmek istemişti. Âişe annemiz Efendimiz aleyhisselâma: "Sen onu bana bırak, bana bırak, ben silerim." demişti. İşte bunun üzerine Allah'ın Resûlü: "Âişe! Onu sev! Çünkü ben onu seviyorum." buyurmuştu.[1]

Resûlullah Efendimiz ashâbına Ensâr'ı sevmeyi tavsiye ederek "Mü'min olmanın alâmeti Ensâr'ı sevmek, münâfık olmanın alâmeti ise onlara buğzetmektir." buyurmuştur.[2]

> Peygamber Efendimiz bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur: "Ensâr'ı yalnızca mü'min olanlar sever. Onlara sadece münâfıklar buğzeder. Onları sevenleri Allah da sever; onlara buğzedenlere Allah da buğzeder."[3]

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ'nın rivâyet ettiği bir hadiste Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Arabı seven, beni sevdiği için sever. Araptan nefret eden ise, beni sevmediği için nefret eder."

> Hadîs-i şerîfte sevilmesinden bahsedilen Araplar, mü'min ve müttaki olan Araplardır. Çünkü bir Müslüman severken de nefret ederken de Allah rızâsını gözetir. Resûlullah Efendimiz: «Birini Allah rızâsı için seven, birinden Allah rızâsı için nefret eden kimsenin mükemmel bir îmâna sahip olduğunu» haber vermiştir.[4] Yine Allah'ın Elçisi: "Amellerin en faziletlisinin Allah için sevmek ve Allah için buğzetmek olduğunu" bildirmiştir.[5]

1. Tirmizî, Menâkıb 40, nr. 3818; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XV, 534, nr. 7058.
2. Buhârî, Îmân 10, nr. 17; Müslim, Îmân , 128, nr. 74.
3. Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr 4, nr. 3783.
4. Ebû Dâvûd, Sünnet 15, nr. 4681.
5. Ebû Dâvûd, Sünnet 2, n4. 4599.

> Birinci Bölümde "Resûl-i Ekrem'in Soyunun Şerefi, Memleketinin ve Büyüdüğü Yerin Değeri" konusunda geçen şu hadis de onun mensup olduğu milletin değeri hakkında fikir vermektedir: "Allah Teâlâ mahlûkātı yarattı ve beni o mahlûkātın en hayırlısı olan insanoğlundan, onların da en hayırlı soyundan (Araplar'dan) yarattı. Sonra insanları kabilelere ayırdı, beni en hayırlı kabilenin (Kureyş'in) içinde yarattı. Sonra onları âilelere ayırdı, beni en hayırlı âile içinde (Benî Hâşim'de) yarattı. Ben insanların şahsen ve âile bakımından en hayırlısıyım."[1]

Gerçek şu ki, insan birine gönül verse, onun sevdiklerine de gönül verir. Nitekim ashâb ve tâbiînin (selefin) âdeti böyleydi. Onlar, insanın tabiatına göre değişen hususlarda, nefsin arzu ettiği şeylerde bile Peygamber Efendimiz'in zevkine uyarlardı.

Onun Sevdiği Yemekleri Sevmek

Enes radıyallahu anh, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin kabağı sevdiğini ve sahanın kenarlarındaki kabakları toplamaya çalıştığını gördüğü günden itibâren kabak yemeğini sevdiğini söylemiştir.

> Enes ibni Mâlik henüz küçük bir çocukken, bir gün Peygamber Efendimiz'le birlikte onun terzilik yapan azatlı kölesinin yanına uğradılar. Bu zât, Efendimiz'le Enes'e bir tabak tirid yemeği ikrâm etti ve işinin başına döndü. Enes, kabağı sevmediği için onları yemedi. Fakat Resûl-i Ekrem'in tabağın içindeki kabakları bir bir alıp yediğini görünce, o günden sonra kabağı o da sevdi.[2]

Hz. Hasan, Abdullah ibni Abbâs ve Abdullah ibni Ca'fer bir gün Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı Selmâ Hanımın evine gittiler ve ondan, kendilerine, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sevdiği bir yemek yapmasını istediler.

> Ümmü Râfi' Selmâ; Peygamber Efendimiz'in hizmetkârı,

1. Tirmizî, Menâkıb 1, nr. 3607.
2. Buhârî. Büyû' 30, nr. 2092, Et'ıme 25, nr. 5420, 35, nr. 5435; Müslim, Et'ıme 144-145, nr. 2041.

aynı zamanda oğlu Hz. İbrâhim ile torunları Hz. Hasan ve Hüseyin'in de ebesiydi. Tıpkı Selmâ gibi, kocası Ebû Râfi' de Peygamber aleyhisselâmın hizmetkârıydı. Hadiste adları geçen üç genç sahâbî, Selmâ'nın Fahr-i Âlem Efendimiz'e hizmet ettiğini, bu sebeple onun hangi yemeği sevdiğini çok iyi bildiğini düşünerek evine gittiler ve ondan kendilerine Resûlullah'ın sevdiği bir yemek yapmasını istediler. Bunun üzerine Selmâ Hanım onlara: «Yavrularım! Bugün siz o yemeği sevmezsiniz ama.» diyerek kalktı; bir miktar arpayı el değirmeninde öğüttü; unun kepeğini savurdu ve ondan ekmek yaptı. Katık olarak da, üzerine birkaç biber serpiştirdiği zeytinyağını getirip sofraya koydu ve: "İşte Peygamber Efendimiz bunu severdi." dedi.[1]

Tirmizî'nin *eş-Şemâilü'l-Muhammediyye*'sindeki rivâyete göre, (s. 148, nr. 179) Selmâ Hanım, öğüttüğü arpa ununu bir tencereye koydu, üzerine bir miktar zeytinyağı, biraz biber ve salça döküp önlerine getirdi.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ, üzeri kılsız deriden yapılan pabuç giyer, elbisesini (sakalını) sarıya boyardı. Bunları Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemde gördüğü için öyle yaptığını söylerdi.[2]

Onun Sevmediğini Sevmemek

Peygamber sevgisinin belirtilerinden biri, Allah'a ve Resûlüne buğzedene buğzetmek, Resûlullah'a düşmanlık besleyene düşman olmak, Resûl-i Ekrem'in sünnetine aykırı davranan ve onun getirdiği dinde olmayan şeyleri dine sokmaya kalkan kimseden uzak durmak, onun şeriatına aykırı davrananları aşağılık kimseler olarak görmektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Allah'a ve âhiret gününe îmân eden hiçbir topluluğun, Allah'a ve Resûlüne karşı çıkanlara sevgi beslediğini göremezsin; isterse onlar babaları, oğulları, kardeşleri veya aşiretleri olsun.[3]

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXIV, 299, nr. 759; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 325.
2. Buhârî, Vudû' 30, nr. 166, Libâs 37, nr. 5851; Müslim, Hac 25, nr. 1187
3. Meselâ Aşere-i mübeşşereden Ebû Ubeyde bin Cerrâh; Bedir Gazvesi'nde, düşman

Çünkü Allah onların kalplerine îmân nasip etmiş ve Kendi katından bir rûh[1] ile onları desteklemiştir. Sonra da onları, ebediyen kalmak üzere, içinde ırmaklar akan Cennetlere yerleştirecektir. Allah onlardan, onlar da Allah'tan hoşnutturlar. İşte onlar Allah'ın taraftarlarıdır. Bilin ki, Allah'ın taraftarları, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir."[2]

Resûlullah'ı Sevmeyen Babası Bile Olsa...

Bakınız, işte Peygamber aleyhisselâmın ashâbı, kâfirlikte ısrar eden sevdiklerini öldürmüş, babalarıyla ve oğullarıyla savaşmış ve böylece Allah ve Resûlullah'ın rızâsını kazanmışlardır.

Münâfıkların reisi diye bilinen Abdullah ibni Übey'in sahâbî olan oğlu Abdullah, Resûl-i Ekrem'in huzûruna gelmiş ve babasını kastederek: "Yâ Resûlallah! İstersen sana onun kellesini getireyim!" demişti.

> Münâfıklarm reisi Abdullah ibni Übey, Müslüman olduğunu ileri sürmekle beraber Peygamber Efendimiz'i hiç sevmezdi. Bedir Savaşı'ndan sonra Müslüman olduğunu söylese bile, Allah'ın Elçisi'ne ve İslâmiyet'e düşmanlığım hep devam ettirdi. Bir gün bu adam bir yerde istirahat ederken, Resûl-i Ekrem oradan merkebiyle geçmişti. Bu sözde Müslüman, Peygamber aleyhisselâmın ardından, hiçbir Müslümanın ağzına almayacağı bir söz söyledi: "Ebû Kebşe'nin oğlu bizi toza buladı!" dedi.[3] Abdullah ibni Übey'in en büyük hâinliklerinden biri Mustalikoğulları Gazvesi'nden dönerken, "Medine'ye dönersek, üstün ve şerefli olanlar, aşağılık kimseleri oradan çıkaracak" demesidir.[4] Bunun üzerine Hz. Ömer Peygam-

saflarında bulunan babasıyla karşılaşmamak için gayret sarfetmesine rağmen, onun ısrarla kendisine hücum etmesi üzerine babasını öldürmek zorunda kalmış ve bu âyet onun üzerine nâzil olmuştu (Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* [Selefî], I, 154-155, nr. 360). Nitekim Hz. Ömer, kâfirlerin ileri gelenlerinden olan dayısı Âs ibni Hişâm'ı; Mus'ab ibni Umeyr de kardeşini aynı yüzden öldürmüştü.

1. Onlara hayat verecek şeylerle: ilim, irfân, yardım gibi lütuf ve ihsânlarla onları desteklemiştir.
2. Mücâdele 58/22.
3. Resûl-i Ekrem'e neden "Ebû Kebşe'nin oğlu" dedikleri konusunda bilgi için bk. I, 593.
4. Münâfikûn 63/8.

ber Efendimiz'e onun öldürülmesini teklif etmiş, fakat Fahr-i Âlem Efendimiz, "O zaman insanlar 'Muhammed arkadaşlarını öldürüyor' derler" buyurmuş ve Hz. Ömer'in teklifini kabul etmemişti. Münâfıkların reisinin oğlu Abdullah, önde gelen sahâbîlerden biriydi. Hz. Ömer'in teklifi üzerine babasının öldürüleceğini zannetti. Babasını öldürme görevini üstlenecek olan Müslümana karşı içinde bir intikam duygusunun uyanmasından korktu. Bu sebeple Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme: "Seni yücelten ve sana Kitâb'ı indiren Allah'a yemin ederim ki, eğer emredersen, sana babamın kellesini ben getiririm!" dedi. Allah'ın Sevgili Elçisi ona şöyle buyurdu: "Hayır, böyle bir şey istemem. Babana iyi davran ve onunla güzel geçinmeye bak!"[1]

Kur'ân-ı Kerîm'i Sevmek Onu Sevmektir

Peygamber sevgisinin göstergelerinden biri de, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Cenâb-ı Hak'tan vahiy yoluyla alıp getirdiği Kur'ân-ı Kerîm'i sevmektir. Allah'ın Resûlü, o Kur'an ile doğru yolu buldu; insanları onunla doğru yola iletti ve Kur'an'ın getirdiği ahlâk ile ahlâklandı. Nitekim Hz. Âişe radıyallahu anhâya Resûlullah'ın ahlâkı sorulduğu zaman: «كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ» "Onun ahlâkı Kur'an'dı" demişti.

"Resûlullah'ın ahlâkı Kur'an'dı" demek; "O, Kur'an'ın emrettiklerini yapar, yasakladıklarından kaçar, Kur'an'ın öğrettiği ahlâk ve âdâbı aynen yaşardı" demektir. Meselâ Kur'ân-ı Kerîm ona: **"Sen af yolunu tut, iyiliği emret, kendini bilmez câhillere aldırma!"**[2] buyurur, o da bu emri harfi harfine uygulardı.

Kur'an'ı sevmenin işâreti onu devamlı okumak; onun emirlerini yaşamaya gayret etmek; verdiği öğütleri, anlattığı kıssaları, vaadlerini ve tehditlerini anlamaya ve öğrenmeye çalışmaktır.

1. İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 170-171, nr. 428; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 318; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VII, 676-677, nr. 3223.
2. A'râf 7/199.

Peygamber sevgisinin işaretlerinden biri de Resûl-i Ekrem'in sünnetini ve yaşayış tarzını sevmek, benimsemek, hadislerinin çizdiği sınırları aşmamak, kısacası buyruklarını tutup yasaklarına uymaktır.

Sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896) şöyle demiştir:

"Cenâb-ı Hakk'ı sevmenin alâmeti Kur'ân-ı Kerîm'i sevmektir. (Allah'ı ve) Kur'an'ı sevmenin alâmeti, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi sevmektir. Peygamber Efendimiz'i sevmenin alâmeti, onun sünnetini ve hayat tarzını sevmektir. Sünneti sevmenin alâmeti âhireti sevmektir. Âhireti sevmenin alâmeti, dünyaya buğzetmektir. **Dünyaya buğzetmenin alâmeti ise, günü gününe yetecek ve kendisini âhirete götürecek kadar bir azık biriktirmektir.**"

> Sehl ibni Abdillah'ın bu sözündeki: "Âhireti sevmenin alâmeti, dünyaya buğzetmektir" ifâdesi şu hadîs-i şerîften alınmadır: Ebû Mûsâ el-Eş`arî radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: «Dünyasını seven âhiretine zarar verir. Âhiretini seven de dünyasına zarar verir. Bâkī olanı fâni olana tercih ediniz.»[1]

Abdullah ibni Mes'ûd (v. 32/652) radıyallahu anh şöyle demiştir: "Bir kimse kendisinin iyi biri mi, kötü biri mi olduğunu öğrenmek istiyorsa, başkasına değil, Kur'an'a sorsun. Eğer Kur'an'ı seviyor ve okuyorsa, Allah'ı ve Resûlünü de seviyor demektir."

> Kur'an'ı sevmek, "onu okumak, sonra da emrettiklerini tutmak, yasakladıklarından uzak durmak" demektir.

Ümmet-i Muhammed'e Şefkat Beslemeli

Peygamber sevgisinin işaretlerinden bir diğeri de, onun ümmetine şefkat beslemek, onlara dürüst ve samimi davranmak, dinî ve dünyevî ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde çaba sarfetmek ve onların başına gelecek zararları ortadan kaldırmaktır. Nitekim Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ümmetine çok şefkatli ve merhametliydi.

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 412; Elbânî, *Sahîhu't-tergîb ve't-terhîb*, III, 266, nr. 3247.

> Fahr-i Âlem Efendimiz'in bu özelliğini ifâde eden âyetlerden biri şudur: "Andolsun ki size kendi içinizden bir Peygamber gelmiştir. Sizin sıkıntıya düşmeniz ona pek ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir."[1]

Onu Seven, Gönlünü Dünyaya Kaptırmaz

Peygamber sevgisinin bir başka göstergesi de, onu gerçekten sevdiğini söyleyenin gönlünü dünyaya kaptırmaması, yokluğu varlığa tercih etmesi ve gönül zenginliğini maddî zenginlikten önde tutmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anha şöyle demiştir: "Sizden beni sevenlere fakirlik, vâdinin (veya dağın) üst yanından inen bir selden daha çabuk gelir."

> Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî hazretleri Peygamber Efendimiz'e fakirlikten şikâyet etmişti. Allah'ın Sevgili Elçisi bu hadisi onun şikâyeti üzerine söylemişti.[2]

Yine ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mugaffel'in[3] (ö. 59/679) rivâyet ettiğine göre bir adam Peygamber Efendimiz'e "Yâ Resûlallah! Ben seni seviyorum!" dedi. Sevgili Efendimiz ona: "Sen ne söylediğinin farkında mısın?" buyurdu. O adam üç defa: "Allah'a yemin ederim ki ben seni seviyorum!" deyince, Allah'ın Resûlü de: "Eğer beni seviyorsan fakirliğe karşı kendine bir zırh hazırla!" buyurdu.[4]

> "Zırh, bilindiği gibi cephede düşmanla savaşan kimsenin, kendisini düşmanın darbelerinden korumak üzere giydiği çelik yelektir. Fakirlik, insanın başına gelebile-

1. Tevbe 9/128.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 42; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 274; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VI, 791-792, nr. 2828.
3. Abdullah ibni Mugaffel el-Müzenî, Bey'atürrıdvân'da Peygamber Efendimiz'e bîat etti. Fakir olduğu, maddî imkânı bulunmadığı için Tebük Gazvesi'ne katılamamış, bu yüzden kendisi gibi olanlarla birlikte çok ağlamıştı. Allah Teâlâ da Tevbe sûresinn 92. âyet-i kerîmesinde onların bu durumunu dile getirmişti. Abdullah ibni Mugaffel'in hatırlandığı olaylardan biri, Hudeybiye'deki o ağacın altında Peygamber Efendimiz'e bîat edildiği sırada ağacın bir dalını kaldırarak Resûlullah'ın gölgelenmesini sağlamasıydı. Hz. Ömer devrinde Basra'ya mürşid ve muallim olarak gönderildi. Bu azîz sahâbî, Resûlullah Efendimiz'den kırk üç hadis rivâyet etmiştir.
4. Tirmizî, Zühd 36, nr. 2350.

> cek musibetlerin en şiddetlisidir. Onun için fakirliğe karşı geliştirilecek irâde, âdetâ çelik bir zırha benzetilmiştir. Bu zırh ise sabırdır. Sabır zırhı sâyesinde bütün musibetlere karşı konulup zafere ulaşılır. Sabır, bütün peygamberlerin kuşandığı ve ümmetlerine tavsiye ettiği bir zırhtır. Fakirliğe karşı sabretmek ise, dünyayı ve dünyalığı öne geçirmeyen bir zühd anlayışı sâyesinde mümkün olur. Bütün peygamberler, ne kadar varlık sahibi olurlarsa olsunlar, ellerine ne kadar dünyalık geçmiş olursa olsun, hayatlarında zühdün en üstün ve en seçkin örneklerini vermişlerdir."[1]

Bu hadisi nakleden Abdullah ibni Mugaffel, daha sonra da Ebû Saîd el-Hudrî'nin yukarıda geçen rivâyetine benzer bir hadis rivâyet etti.[2]

4. Peygamber Sevgisinin Anlamı ve Gerçeği

Bir kulun Allah'ı sevmesi, Peygamberi sevmesi ne demektir? Âlimler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Onlar bu konuda görünüşte farklı şeyler söyleseler bile, esasında aynı şeyi dile getirirler. Farklı olan ise sevenlerin hâli, sevgilerin derecesidir.

> Şâir bu hâli şöyle ifâde etmiştir: "Senin güzelliğin aynı, / ama bizim sözlerimiz farklı. / Bütün bu sözler o değişmeyen güzelliği gösterir."

Tebeü't-tâbiîn neslinden fakih, muhaddis ve müfessir Süfyân es-Sevrî (veya aynı nesilden ünlü muhaddis Süfyân ibni Uyeyne): "Allah'ı sevmek demek, Resûlullah'ın yolunca gitmek demektir." demiş ve bu sözüyle muhtemelen şu âyete işaret etmiştir: "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, engin merhamet sahibidir."[3]

1. bk. Kandemir, Çakan, Küçük, *Riyâzü's-sâlihîn Tercüme ve Şerhi*, *Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, II, 238, hadis no 249.
2. Abdullah ibni'l-Mugaffel'in rivâyet ettiği hadis şöyledir: "Eğer beni seviyorsan, fakirliğe karşı kendine bir zırh hazırla. Çünkü fakirlik (belâlar), beni sevene yüksekten inen bir selden daha çabuk ulaşır." (Tirmizî, Zühd 36; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, IV, 114, nr. 1586).
3. Âl-i İmrân 3/31.

Muhabbet Nedir?

Âlimler muhabbeti aşağıda görüleceği üzere farklı şekillerde tarif etmişlerdir:

* Muhabbet, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi sevmek; onun getirdiği dinin gönüllerde yer tutması için çalışmak gerektiğine inanmak, sünnetini hep canlı tutmaya gayret etmek, getirdiği şerîatin emrettiğini yapmak ve Peygambere karşı gelmekten korkup sakınmaktır."

* Muhabbet, sevgiliyi dilden düşürmemektir.

* Muhabbet, sevgiliyi herkesten çok sevmektir.

> Sevgiliyi herkesten çok sevmeyi Peygamber Efendimiz şöyle ifâde buyurmuştu: "'Biriniz beni canından, çocuklarından, anasından, babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe gerçek mü'min olamaz."[1]

* Muhabbet, sevgiliyi özlemek, ona hasret çekmektir.

* Muhabbet, Rabbin istediği şeylere kalbin râzı olması, O'nun sevdiğini sevmesi, sevmediğini sevmemesidir.

* Muhabbet, sevgilinin arzu ettiğini yapmaktır.

Muhabbete dâir bu sözlerin çoğu, muhabbetin kendisini değil, belirtilerini göstermektedir.

Gerçek muhabbet; gönlün, insanın mîzacına ve zevkine uygun olan şeye meyletmesidir. Bu da tıpkı güzel bir resme hayran olmak, güzel bir sesi beğenmek, nefis yiyeceklerden ve lezzetli içeceklerden zevk almak gibi her kusursuz mîzacın hoşlandığı şeylerdir.

Muhabbetin Çeşitleri

Muhabbetin bir başka türü, aklın ve kalbin yol göstermesiyle gönlün mânevî değerlere meyletmesidir. Meselâ sâlih kimseleri,[2] âlimleri, iyi ve güzel işler yapanları sevmek, onlarla ilgili menkıbeleri ve güzel davranışları beğenmek böyledir. Çünkü insanın tabiatı böyle şeylere aşırı ilgi duyar. Bu ilgi zamanla öyle bir taassup meydana getirir ki, bir toplumun

1. Buhârî, Îmân 8, nr. 15, Eymân ve'n-nüzûr 3, nr. 6632; Müslim, Îmân 70, nr. 44.
2. Sâlih kimseler, Allah'a ve kullara karşı görevlerini gerektiği şekilde yapanlardır.

bir başka toplumu aşırı derecede sevmesine, onlar uğrunda vatanlarını terk etmesine, düşman kabul ettikleri kimselerin ırz ve namusunu ayaklar altına almasına ve onları öldürmesine yol açar.

Muhabbetin bir türü de, kendisine iyilik yapanı, bu lütuf ve bağışlarından dolayı sevmektir; çünkü insan, kendisine iyilik yapanı sevecek bir yapıda yaratılmıştır.

Sevginin Bütün Şartları Onda Vardı

İnsanın güzeli sevmesi, **mânevî değerlere meyletmesi** ve **iyiliğini gördüğü kimseye muhabbet beslemesi** gibi sevginin üç sebebi konusunda yukarıda söylenenler kavranmışsa, sevgiyi gerekli kılan bu üç şeyin Peygamber aleyhisselâmı sevmek için de var olduğu kabul edilir.

Muhabbet için gerekli olan ilk şartın onda bulunduğunu, zira onun eşsiz bir yüz ve beden güzelliğine, benzersiz bir huy ve ahlâk mükemmelliğine sahip olduğunu kitâbımızın baş tarafında, yeni bir şey ilâve etmeye gerek duymayacak şekilde açıklamıştık.

Muhabbet için aranan ikinci şartın da onda bulunduğu zikredilmişti. Allah Teâlâ Peygamberinin özelliklerini anlatırken; onun, ümmetine şefkatli ve merhametli olduğunu, onları doğru yola ilettiğini, Cehennem'den kurtardığını söylemişti. Onun âlemlere rahmet olarak gönderildiğini, mü'minleri Cennet ile müjdeleyip Cehennem'den sakındırdığını, Allah'ın izniyle insanları hak yola çağırdığını, onun nûr saçan bir kandil olduğunu, insanlara Allah'ın âyetlerini okuyup Kitâb'ı ve hikmeti öğrettiğini, ümmetini günahlardan arındırıp temizlediğini ve onları dosdoğru yola ilettiğini beyân buyurmuştu.

Peygamber Efendimiz'in bütün mü'minlere olan iyiliğinden daha büyük ve daha değerli hangi iyilik vardır? Onun bütün Müslümanlara olan lütfundan daha yaygın ve daha faydalı hangi lütuf vardır? Çünkü o, ümmetinin doğru yolu bulmasına vesîle olmuş, onları cehâletin karanlığından kurtarmış, kendilerini iki cihanda mutlu olmaya, Allah'ın katında yüce dereceler kazanmaya çağırmıştır. O, âhirette ümmetine şefâat edecek, Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda onların kurtulmasını isteyecek, hayırlarını dileyecek ve ebedî nimetler içinde sonsuz bahtiyarlığa ermelerini niyâz edecektir.

Peygamber aleyhisselâmın **dinî bakımdan sevilmesi** gerektiği yukarıda zikrettiğimiz sahîh rivâyetlerden; **tabiî olarak sevilmesi** gerektiği de biraz önce naklettiğimiz sözlerden anlaşılır. Çünkü onun iyilikleri ve lütufları bütün insanları kuşatmıştır. Şunu herkes kabul eder: İnsan, hayatında bir iki kerecik bile olsa kendisine iyilik edene veya malını, canını bir zarardan kurtarana muhabbet besler. Oysa başa gelen bir zararın vereceği üzüntü devamlı değildir. Hâlbuki yaptığı iyilikle insana Cennet'in bitip tükenmeyen nimetlerini kazandıran ve onu Cehennem'in sonsuz azabından kurtaran bir zât muhabbete daha lâyıktır.

Bir hükümdar, güzel huylu olduğu ve halkını iyi yönettiği için nasıl sevilirse, bir hâkim adâleti güzel uyguladığı için nasıl muhabbete lâyık görülürse, uzak bir yerde oturan bir âlime derin ilmi ve güzel ahlâkı dolayısıyla nasıl hayranlık beslenirse, bütün bu özelliklere en mükemmel şekliyle sahip olan bir Peygamber, elbette bunların hepsinden daha çok sevilmeye ve hayranlık duyulmaya lâyıktır.

Hz. Ali radıyallahu anh Peygamber Efendimiz'i anlatırken: **"Onu ilk defa gören kimsenin içinde, etkili görünümü dolayısıyla, bir ürperti hâsıl olurdu; fakat onunla bir süre kalıp kendisini tanıyınca, gönlünde ona derin bir muhabbet uyanırdı."** demiştir.[1]

Bir sahâbînin Resûl-i Ekrem'e duyduğu derin sevgiden dolayı ona gözünü kırpmadan baktığı bilgisi yukarıda nakledilmişti.

> Daha önce de bahsedildiği üzere sahâbeden biri Peygamber Efendimiz'in yanında durmuş, gözünü kırpmadan onun mübârek yüzüne bakıyordu. Allah'ın Resûlü ona: 'Bana neden öyle bakıyorsun?' diye sorunca; o sahâbî: 'Anam, babam sana fedâ olsun. Dünyada yüzüne bakarak gönlümü ferahlatıyorum. Âhirette ise, Allah Teâlâ seni bütün varlıklara üstün tuttuğu ve makamın yüksek olduğu için seni orada göremeyeceğim. İşte bunun için yüzüne doya doya bakıyorum.' dedi. Bunun üzerine Nisâ sûresinin şu anlamdaki 69. âyeti nâzil oldu: "Kim, Allah'a ve Peygambere itâat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberler,

1. Tirmizî, Menâkıb 8, nr. 3638; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 96, 127.

sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle beraberdir. Bunlar ne güzel arkadaştır!"

5. Resûl-i Ekrem'e Samimi Bir Îmânla Bağlanmanın Farz Olduğu

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Zayıflara, hastalara ve savaşa hazırlanmak için maddî imkân bulayamayanlara, Allah ve Resûlüne karşı samimi oldukları sürece, savaşa katılmadıkları için hiçbir günah yoktur. Çünkü iyi davranan ve dürüst olanlar bu konuda kınanmaz. Allah, çok bağışlayıcı, engin merhamet sahibidir."[1]

Tefsir âlimlerine göre bu âyet-i kerîmedeki: ﴿إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ "Allah ve Resûlüne karşı samîmî oldukları sürece" ifâdesinin anlamı, başkalarının gördüğü ve görmediği yerlerde hem sözlerinde hem de davranışlarında Allah'a ve Resûlüne karşı dürüst ve samimi olur, onlara itâat ederlerse, savaştan geri kalmaktan dolayı günah kazanmazlar, demektir.

Din, Dürüstlük ve Samimiyettir

Ashâb-ı kirâmdan Temîm ed-Dârî[2] (v. 40/660) radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

﴿إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ، إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ، إِنَّ الدِّينَ النَّصِيحَةُ﴾ "Din, dürüstlük ve samimiyettir; din dürüstlük ve samimiyettir; din dürüstlük ve samimiyettir." buyurdu. Bazı sahâbîler:

«Kimin için dürüstlük ve samimiyettir, ey Allah'ın Elçisi?» diye sordular. Şöyle buyurdu:

"Allah için, Kitâbı için, Resûlü için, Müslümanların yöneticileri için ve bütün Müslümanlar için dürüstlük ve samimiyettir."[3]

1. Tevbe 9/91.
2. Temîm ed-Dârî, hicretin dokuzuncu yılında Müslüman oldu. İslâm ile şereflenmeden önce Hıristiyan'dı. İbadete düşkün ve çok Kur'an okuyan bir sahâbî idi. Kur'ân-ı Kerîm'i haftada bir hatmederdi. Peygamber Efendimiz'den on sekiz hadis rivâyet etti ve Efendimiz'in vefâtından sonra Suriye'ye gidip oraya yerleşti.
3. Hadisin bu şekli için bk. Ebû Dâvûd, Edeb 59, nr. 4944; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 102, 103; Nesâî, Bey'at 31, nr. 4209 (Ebû Hüreyre'den). Buna yakın şekli için bk. Müslim, İmân 95, nr. 55; Tirmizî, Birr 17, nr. 1926.

İslâm âlimleri; Allah için, Resûlü için, mü'minlerin yöneticileri için ve bütün Müslümanlar için dürüst ve samimi olmanın mutlaka yapılması ve aslâ terk edilmemesi gereken bir görev olduğunu söylemişlerdir.

> Bu cümlede, yukarıdaki hadîs-i şerîften farklı olarak sadece "Allah'ın kitâbı için dürüst ve samimi olmak" ifâdesi zikredilmemiştir. Bu da muhtemelen bir istinsâh hatâsıdır.

Hattâbî diye ünlü Ebû Süleymân el-Büstî [1] (v. 388/998) şöyle demiştir: "Dürüstlük ve samimiyet, kendisine öğüt verilen kimsenin hayrını ve iyiliğini istemek demektir." Dürüstlük ve samimiyet demek olan "nasihat" kelimesi, taşıdığı bütün mânaları kapsayacak tek bir cümleyle ifâde edilemez.

"Nasihat"in sözlük anlamı ihlâstır. Balı mumundan ayırma işi de yine nasihat kelimesiyle anlatılır.

Dil âlimi Ebû Bekir ibni Ebî İshâk el-Haffâf[2] (v. 261/875) şöyle demiştir: Nasihat'in kökü olan "nush", "yapılması münasip ve uygun olan şeyi yapmak" demektir; o da "elbisenin dikildiği iplik" anlamına gelen "nisâh" kelimesinden türetilmiştir.

Arap dili ve edebiyâtı âlimi Ebû İshâk ez-Zeccâc da[3] (v. 311/923) böyle söylemiştir.

Allah ve Kitâbı İçin Dürüstlük

"Allah için dürüstlük ve samimiyet"; O'nun bir olduğuna samimiyetle inanmak, O'nu lâyık olduğu en yüce sıfatlarla anmak, lâyık olmadığı şeylerden tenzîh etmek, O'nun sevip râzı olduğu şeyleri yapmak, râzı olmadığı ve gazabına sebep olan işlerden uzak durmak ve O'na samimiyetle ibâdet etmektir.

"Kitâbı için dürüstlük ve samimiyet"; öncelikle Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna îmân etmek, sonra bu kitâbın içindeki buyrukları uy-

1. Ebû Süleymân Hamd ibni Muhammed el-Hattâbî ünlü bir muhaddis ve lugat âlimidir. Onun *Sünen-i Ebî Dâvûd*'un şerhi olan *Meâlimü's-Sünen* adlı eseri meşhûrdur.
2. Şâfiî âlimi Ebû Bekir Ahmed ibni Ömer ibni Yûsuf el-Haffâf'ın *Kitâbü'l-Hisâl* adlı bir eseri vardır.
3. Zeccâc'ın tam adı İbrâhim ibni Muhammed'dir. Edebiyât sahasında pek çok kitâbı olup tefsire dâir *Me'âni'l-Kur'ân* adlı eseriyle ünlüdür.

gulamak, onu güzel bir şekilde ve huşû içinde okumak, ona lâyık olduğu şekilde saygı göstermek, onu anlamaya çalışmak, ona, karşı çıkanlara ve onu, maksadını aşacak biçimde yorumlayanlara karşı savunmaktır.

Resûlullah İçin Dürüstlük

"Resûlü için dürüstlük ve samimiyet"; hadis ve lugat âlimi Ebû Süleymân el-Hattâbî'nin de (v. 388/998) dediği gibi, onun Allah'ın Elçisi olduğunu kabul etmek, emrettiği ve yasakladığı konularda ona bütün gücüyle itâat etmektir.

Ebû Bekir el-Haffâf şöyle demiştir: "**Resûlullah için dürüstlük ve samimiyet**; onun getirdiği dini, kendisi hayattayken de, vefâtından sonra da desteklemek, düşmanlarına karşı onu savunmak, sünnetini bizzat yaşayarak ihyâ etmek, savunmak ve yaymak, onun yüce ahlâkıyla ahlâklanmak ve güzel âdâbıyla edeplenmektir."

Kurtubalı âlim Ebû İbrâhim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî[1] (v. 352/963) şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için dürüstlük ve samimiyet; onun Allah'tan vahiy yoluyla alıp getirdiği dini kabul ve tasdik etmek, sünnetine yapışmak ve onu yaymak, başkalarını sünneti yaşamaya teşvik etmek, insanları Allah'ın dinine, kitâbına, Resûlüne inanmaya, Resûlünün sünnetine sarılmaya ve onunla amel etmeye dâvet etmektir.

Hanbelî mezhebinin imâmı Ahmed ibni Muhammed ibni Hanbel bu konuda şöyle demiştir: "Kalplerin en önemli görevlerinden biri, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Allah'ın Elçisi olduğuna inanmak ve ona bütün varlığıyla itâat etmektir."

Sağlığında Resûlullah'a Dürüstlük

Ebû Bekir el-Âcürrî[2] (v. 360/970) ve diğer İslâm âlimleri şöyle demişlerdir: **Resûlullah için dürüstlük ve samimiyet deyince** iki şey hatıra gelir. Biri, **o yaşadığı sürece kendisine dürüstlük ve samimiyet,** diğeri de **vefâtından sonra ona dürüstlük ve samimiyet.** Resûlullah yaşadığı sürece dürüstlük ve samimiyet; ashâbının ona yardım etmesi, onun

1. Ebû İbrâhim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî, Kurtuba'da yaşayan ünlü bir Mâlikî fakihi, sâlih ve zâhid bir âlimdi.
2. Ebû Bekir el-Âcurrî hakkında bilgi için bk. I, 365.

vücûdunu düşmanlarından koruması, onun düşmanlarını düşman bilmesi, emrettiklerini yapıp yasakladıklarından kaçınması, bu uğurda canlarını ve mallarını fedâ etmeleridir. Allah Teâlâ onların görevlerini yerine getirdiklerini şöyle ifâde buyurmuştur:

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ، فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ، وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ "Mü'minlerden, **Allah'a verdiği söze sadık kalan adamlar** da vardır. Onlardan kimi sözünü yerine getirip O'nun yolunda can vermiş, kimi de sırasını beklemektedir. Onlar, verdikleri sözü hiçbir şekilde değiştirmemişlerdir."[1]

> Birinci Bölüm'de "Allah Teâlâ'nın Resûlullah'ı Esmâ-i hüsnâ'sı ve Yüce Sıfatlarıyla Şereflendirmesi" bahsinde (bk. I, 499). "el-Mü'min" ismini anlatırken bu âyetin Enes ibni Mâlik'in amcası Enes ibni Nadr ve benzerleri hakkında nâzil olduğunu söylemiş ve bu yiğit sahâbînin menkıbesini dile getiren hadîs-i şerîfi zikretmiştik.

Bu konudaki bir başka âyet de şöyledir:

﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ «O mallarda, yurtlarından çıkarılıp mallarından yoksun bırakılmış, Allah'ın lütuf ve rızâsını arayarak **Allah'a ve Resûlüne yardım eden** muhâcirlerin de hakkı vardır. Onlar özü sözü doğru olanların tâ kendileridir."[2]

Vefâtından Sonra Resûlullah'a Dürüstlük

Müslümanların Resûl-i Ekrem'e vefâtından sonraki dürüstlük ve samimiyetleri; ona en üstün saygıyı, en ileri sevgiyi göstermek, sünnetini ve hadislerini öğrenmek, getirdiği dini anlamaya çalışmak, onun yakınları demek olan Ehl-i beytine ve ashâb-ı kirâmına muhabbet beslemek, onun sünnetine önem vermeyip uzaklaşanlara uzak mesafede durmak, onlara buğzetmek, insanları onların kötülüğünden sakındırmak, Resûlullah'ın ümmetine şefkat beslemek, onun ahlâkını, yaşayışını ve faziletlerini öğrenmeye çalışmak, bunları kendine hayat tarzı yapmak için gayret göstermektir.

1. Ahzâb 33/23.
2. Haşir 59/8.

Ebû Bekir el-Âcürrî'nin yukarıda naklettiğimiz görüşüne göre dürüstlük ve samimiyet; muhabbet ağacının bir meyvesi ve "Peygamber Sevgisinin Göstergesi" bahsinde söylediğimiz gibi (bk. II, 323) sevginin bir göstergesidir.

Tasavvuf, kelâm, tefsir ve hadis âlimi Abdülkerîm el-Kuşeyrî'nin[1] (v. 465/1072) naklettiğine göre, Horasan'da kurulan Saffârîler Devleti'nin yiğit hükümdarı Amr ibni Leys[2] vefât edip de rüyâda görüldüğü ve kendisine "Allah sana ne yaptı?" diye sorulduğunda: "Allah benim günahlarımı affetti" demiş; ona: "Neden dolayı seni affetti?" diye sorulunca da şunları söylemiştir: "Bir gün bir dağın tepesine çıkmış ve dağın eteğindeki ordumu seyre dalmıştım. Askerlerimin çokluğu hoşuma gitmiş ve 'Keşke Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin zamanında yaşasaydım da, bu askerle onun düşmanlarıyla savaşıp kendisine yardım etseydim' diye içimden geçirmiştim. Herhâlde Cenâb-ı Hak benim samimiyetle söylediğim bu sözden hoşnut olmuş ve günahlarımı affetmiştir."

Müslüman Yöneticiler ve Müslümanlar İçin Dürüstlük

Müslümanların yöneticileri için dürüstlük ve samimiyet; hak üzere oldukları sürece onlara itâat edip adâleti uygulamalarına yardımcı olmak, doğru yoldan ayrılmamalarını kendilerine usûlünce hatırlatmak, Müslümanların işlerinden ihmâl ettikleri ve haberdâr olmadıkları hususlarda kendilerini uyarmak, onlara isyân etmemek ve halkı onların aleyhine kışkırtmamaktır.

Bütün Müslümanlar için dürüstlük ve samimiyet; onları faydalarına olacak şeye yönlendirmek, kendilerine din ve dünya işlerinde sözle ve fiille yardım etmek, gerçeği görmeyenlerini uyarmak, bilmeyenlerini bilgilendirmek, muhtaç olanlara maddî yardımda bulunmak, onların ayıplarını ve kusurlarını örtmek, kendilerine zarar verecek şeyleri onlardan uzaklaştırmak ve faydalarına olacak şeyleri onlara sağlamaktır.

> Allah Teâlâ kullarını birbirinin faydasına olan şeyleri yapmaya teşvik ederek:

1. Abdülkerîm el-Kuşeyrî mutasavvıf, kelâm, tefsir ve hadis âlimidir. Onun en ünlü eseri, tasavvuf tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan *er-Risâle*'sidir.
2. Saffârîler, Doğu İran'da Sîstan Bölgesi'nde 247-394/861-1003 yılları arasında hüküm süren bir hânedandır. Amr ibni Leys de bu hânedânın ikinci hükümdarıdır.

"İyilik ve takvâda yardımlaşın, kötülükte ve düşmanlıkta birbirinize destek vermeyin."[1] buyurur.

Peygamber Efendimiz de bunun onlara ne sağlayacağını şöyle dile getirir:

«Bir kul, din kardeşinin yardımına koştuğu sürece, Allah da ona yardım eder.»[2]

Burada şu hadîs-i şerîfi de hatırlamalıdır:

"Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, haksızlık yapmaz, onu düşmana teslim etmez. Müslüman kardeşinin ihtiyacını gideren kimsenin Allah da ihtiyacını giderir. Kim bir Müslümandan bir sıkıntıyı giderirse, Allah Teâlâ o kimsenin kıyâmet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim bir Müslümanın ayıp ve kusurunu örterse, Allah Teâlâ da o kimsenin ayıp ve kusurunu örter."[3]

1. Mâide 5/2.
2. Müslim, Zikr 38, nr. 2699.
3. Buhârî, Mezâlim 3, nr. 2442; Müslim, Birr 58, nr. 2580.

ÜÇÜNCÜ KISIM

RESÛLULLAH'A SAYGI, ONU YÜCELTME VE ONA KARŞI GÖREVLERİNİ YERİNE GETİRME

Allah Teâlâ bu konularda şöyle buyurmuştur:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا﴾ "Ey Peygamber, Biz seni bir şâhit,[1] bir müjdeci ve bir uyarıcı, O'nun izniyle Allah'a çağıran bir dâvetçi ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik."[2]

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا. لِتُؤْمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ﴾ "Biz seni bir şâhit, bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik ki, Allah'a ve Resûlüne îmân edesiniz, ona destek olasınız,[3] ona saygı gösteresiniz."[4]

"Ey îmân edenler! Kendi görüşünüzü Allah'ın ve Resûlünün verdiği hükmün önüne geçirmeyin."[5]

> Muâz ibni Cebel radıyallahu anhın tutumu "Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmemenin" güzel bir örneğidir. Peygamber Efendimiz onu Yemen'e vâli olarak gönderirken "Sana bir dâvâ geldiğinde ne ile hüküm vereceksin?" diye sordu; Muâz: "Allah'ın kitâbıyla hüküm vereceğim" dedi. "Aradığını orada bulamazsan?" deyince,

1. Diğer peygamberlerin tebliğ vazifesini yapıp yapmadıklarına dâir seni şâhit yaptık.
2. Ahzâb 33/45-46.
3. «Ona destek olasınız» ifâdesini Kâdî İyâz bir sonraki sayfada açıklayacaktır.
4. Fetih 48/8-9.
5. Hucurât 49/1.

> "Resûlullah'ın sünnetiyle" diye cevap verdi. Resûl-i Ekrem: "Ya orada da bulamazsan?" buyurunca, "O zaman kendi görüşümle hüküm veririm" dedi. Buna çok memnun olan Peygamber aleyhisselâm Muâz'm göğsüne vurarak: "Resûlullah'ın elçisini, Resûlullah'ı memnun edecek şekilde cevap vermeye muvaffak kılan Allah'a hamdolsun" buyurdu.[1]

"Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın. Yoksa yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız.[2] Resûlullah'ın huzûrunda seslerini kısanlara gelince: İşte onlar, kalblerini Allah'ın takvâya erişmeleri için samimî kıldığı kimselerdir. Onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır. Sana evinin dışından seslenenlerin çoğu yaptıkları kabalığı anlamayan kimselerdir."[3]

"Peygamberi birbirinizi çağırır gibi çağırmayın!"[4]

> Resûlullah'ın huzûrunda, sesiniz onun sesini bastıracak şekilde konuşmayınız. Onu, birbirinizi adıyla çağırdığınız gibi çağırmayıp, kendisine "Yâ Resûlallah!", "Yâ Nebiyyallah!" diye hitap ediniz.

Allah Teâlâ bu âyet-i kerîmelerle Resûlünü yüceltmeyi, onun huzûrunda son derece edepli davranmayı farz kılmış, ona en üstün saygının gösterilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Onu Desteklemek Ne Demektir?

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, Fetih sûresinin dokuzuncu âyetinde geçen "tüazzirûhü (Ona destek olasınız)" kelimesini; "Onun yüceliğini kabul ediniz" diye açıklamış, Arap dili âlimi Müberred[5] (v. 286/900)

1. Ebû Dâvûd, Akdiye 11, nr. 3592; Tirmizî, Ahkâm 3, nr. 1327; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 230, 236, 242.
2. Bu âyet nâzil olduktan sonra Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in, Peygamber Efendimiz'in yanında fısıltı hâlinde konuşmaya başladıkları, ayrıca Sâbit ibni Kays'ın benzeri tutumu bu konunun devamında gelecektir.
3. Hucurât 49/2-4.
4. Nûr 24/63.
5. Müberred hakkında bilgi için bk. I, 297.

"Ona en üstün saygıyı gösteriniz" diye izah etmiş, yine Arap dili âlimi olan Ahfeş (el-Evsat) (v. 215/830) "Ona yardım ediniz" diye yorumlamış, müfessir İbn Cerîr et-Taberî de (v. 310/922) "Onu güçlendiriniz" şeklinde tefsir etmiştir. "Tüazzirûhü" kelimesini "Onu destekleyiniz" anlamında "tüazzizûhü" şeklinde okuyanlar da olmuştur.

Onun Hükmünün Önüne Geçmemek

Abdullah ibni Abbâs ve bir kısım âlimlerin de dediği gibi, Allah Teâlâ "Ey îmân edenler! Kendi görüşünüzü Allah'ın ve Resûlünün verdiği hükmün önüne geçirmeyin"[1] âyet-i kerîmesiyle, kullarının gerek söz, gerekse fiilleriyle saygısızlık ederek Allah'ın ve Resûlünün verdiği hükmün önüne geçmelerini yasaklamıştır. Nahiv âlimi Ebü'l-Abbâs Sa'leb[2] de (v. 291/904) bu görüştedir.

Ünlü sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896), bu âyette[3] Allah Teâlâ'nın kullarına: "Resûlümün huzûrunda, ondan önce konuşmaya başlamayın. Resûlüm konuşmaya başladığında, susup onu dinleyin" emrini verdiğini söylemiş ve sözüne şöyle devam etmiştir:

"Böylece ashâb-ı kirâma; Resûl-i Ekrem'in yapmakta olduğu bir işi bitirmesini beklemeden başka bir işe girişmek, savaş veya benzeri dinî hususlarda o emir vermeden bir şey yapmaya kalkmak yasaklanmıştır."

Tâbiîn âlimleri Hasan-ı Basrî (v. 110/728), Mücâhid ibni Cebr[4] (v. 102/720), Dahhâk ibni Müzâhim[5] (v. 105/723), Süddî[6] (v. 127/745) ve Süfyân es-Sevrî de (v. 161/778) bu âyeti, Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî gibi tefsir etmişlerdir.

"Allah'tan Korkun!" Ne Demektir?

Allah Teâlâ, "Ey îmân edenler! Kendi görüşünüzü Allah'ın ve Resûlünün verdiği hükmün önüne geçirmeyin." âyetin devamında:

1. Hucurât 49/1.
2. Ebü'l-Abbâs Sa'leb hakkında bilgi için bk. I, 496.
3. Yani "Ey îmân edenler! Kendi görüşünüzü Allah'ın ve Resûlünün verdiği hükmün önüne geçirmeyin." (Hucurât 49/1) âyetinde.
4. Mücâhid ibni Cebr, tâbiîn neslinin ünlü kırâat âlimi ve müfessiridir.
5. Dahhâk, ünlü tâbiîn müfessiridir.
6. Süddî'nin adı Ebû Muhammed İsmâil ibni Abdirrahmân el-Hicâzî olup İbni Abbâs ve Enes ibni Mâlik'ten hadis rivâyet etmiş bir tâbiîn müfessiridir.

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ "Allah'tan korkun. Çünkü Allah herşeyi işiten, herşeyi bilendir."[1] buyurmak sûretiyle kullarını uyarmış ve onları Resûlullah'ın emirlerine aykırı davranmaktan şiddetle sakındırmıştır.

Ebü'l-Hasen el-Mâverdî[2] (v. 450/1058), bu âyetteki "Allah'tan korkun" uyarısının, "Resûlullah sözünü bitirmeden konuşmaya kalkmayın, o yaptığı işi bitirmeden bir başka işe başlama hususunda Allah'tan korkun" demek olduğunu söylemiştir.

Ebû Abdurrahman es-Sülemî[3] (v. 412/1021), bu âyetin, onun sizin üzerinizdeki hakkını ihmâl etmekten, ona gösterilmesi gereken saygıyı göstermemekten dolayı "Allah'tan korkun", çünkü Allah sizin konuşmalarınızı duyar, yaptıklarınızı da bilir anlamında olduğunu söylemiştir.

Onunla Nasıl Konuşulacak?

Sonra Cenâb-ı Hak onun yüce makamına saygı göstermek gerektiğini hatırlatarak sesini, onun sesini bastıracak derecede yükseltmeyi, insanların birbirine bağırdığı gibi, onunla sesini yükselterek konuşmayı yasaklamıştır.

Bu âyetin, insanların birbirini ismiyle çağırdıkları gibi, Resûlullah'ı da sadece "Muhammed!" diye ismiyle çağırmayı yasakladığını söyleyenler olmuştur.

Ebû Muhammed Mekkî bin Ebî Tâlib[4] (v. 437/1045) bu âyetin şu anlamlara geldiğini söylemiştir: "Ondan önce söze başlamayın, ona kaba bir ifâdeyle hitap etmeyin, birbirinize yaptığınız gibi onu sadece adıyla çağırmayın, ona hürmet edip saygı gösterin ve 'Yâ Resûlallah!', 'Yâ Nebiyyallah!' gibi en güzel ve sevilen ifâdelerle hitap edin."

Ebû Muhammed Mekkî bin Ebî Tâlib'in bu yorumu, "Peygamberi birbirinizi çağırır gibi çağırmayın!"[5] âyetinde olduğu gibi, "duâ" kelimesinin iki tefsirinden biridir.

---

1. Hucurât 49/1.
2. Ebü'l-Hasen el-Mâverdî, Şâfiî fıkhı, usûl-i fıkıh ve tefsir konularında eserleri bulunan bir âlimdir.
3. Ünlü bir sûfî olan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin, sûfî bakışı yansıtan bir tefsiri ve tanınmış sûfîlere dâir eserleri vardır.
4. Mekkî bin Ebî Tâlib hakkında bilgi için bk. I, 87.
5. Nûr 24/63.

> Âyette geçen "duâ"nın bir tefsiri şudur: Resûlullah'ın yaptığı duânın, sizin yaptığınız duâlar gibi kabul edilmeme ihtimali bulunduğunu zannetmeyiniz. Allah onun duâsını kabul eder, demektir. "Duâ"nın diğer tefsiri ise, yukarıda açıklandığı gibi, ona "Ey Muhammed!", "Ey Ebü'l-Kāsım!" diye sadece adıyla ve künyesiyle hitap etmek ve seslenmektir.

Bir başka âlim de bu âyetin, "ona kendisinden bir şey öğrenmek isteğinizi yansıtacak biçimde saygıyla hitap edin" anlamına geldiğini söylemiştir.

Allah Teâlâ bu âyetin devamında ashâb-ı kirâmı, Resûl-i Ekrem'e karşı seslerini yükseltmeleri ve saygısızca hitap etmeleri hâlinde karşılaşacakları sonucu bildirerek: "Aksi hâlde yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız" diye uyarmış ve onları bu şekilde davranmaktan sakındırmıştır.

Bu âyetin Temîmoğulları'ndan (veya başka bir kabileden), Resûl-i Ekrem ile görüşmek üzere Medine'ye gelen bir heyetin, kapısının önünde "Muhammed! Muhammed! Haydi çık yanımıza!" diye seslenmeleri üzerine nâzil olduğu söylenmiştir. Resûlullah'a böyle seslenmeleri yüzünden Allah Teâlâ onları câhillikleri dolayısıyla yermiş ve "çoğunun aklı ermez kimseler"[1] olduğunu söylemiştir.

Bu Âyetin Sebeb-i Nüzûlü

Bu âyetin: "Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin" diye başlayan kısmının, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in, aralarındaki bir anlaşmazlıktan dolayı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûrunda yaptıkları bir tartışmada birbirlerine seslerini yükseltmeleri üzerine nâzil olduğu da söylenmiştir.

> Hicretin dokuzuncu yılında Peygamber Efendimiz ile görüşmek üzere Medine'ye Temimoğulları heyeti geldiğinde, Resûlullah'ın huzûrunda Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer de bulunuyordu. Fahr-i Cihân Efendimiz'in bu iki danışmanından Hz. Ebû Bekir ona, bu kabileye

1. Hucurât 49/4.

> Ka'ka' bin Ma'bed adlı sahâbîyi; Hz. Ömer ise Akra' bin Hâbis'i emir tâyin etmesini söyledi ve bu yüzden aralarında bir tartışma başladı. Hz. Ebû Bekir, sevgili dostuna: "Sen sırf bana karşı çıkmak için böyle yapıyorsun" dedi. Hz. Ömer de: "Hayır, benim öyle bir düşüncem yok" dedi. Bu sırada ellerinde olmadan sesleri yükselince, söz konusu âyet nâzil oldu. O günden sonra Hz. Ömer Peygamber Efendimiz'e bir şey söyleyeceği zaman onunla fısıltı hâlinde konuşmaya başladığı için, zaman zaman Peygamber aleyhisselâm ona ne dediğini sorma ihtiyacını hissederdi.[1]

"Peygamber'in hatibi" diye bilinen Sâbit ibni Kays ibni Şemmâs, Resûl-i Ekrem'i temsilen, Temîmoğullarının şâir ve hatipleriyle karşılıklı şiir söyleyip hitâbede bulunmak sûretiyle atışıp yarışıyorlardı (müfâharede bulunuyorlardı). Bu âyetin, kulağı ağır duyduğu için Resûlullah'ın huzûrunda yüksek sesle konuşan bu zât hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir. Bu âyet nâzil olunca Sâbit ibni Kays, yaptığı iyiliklerin mahvolup gittiği korkusu ve üzüntüsüyle evine kapandı. Daha sonra Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna gelerek: "Ey Allah'ın Resûlü! Cenâb-ı Hak senin yanında sesimizi yükseltmemizi yasakladı. Ben ise gür sesli biriyim. Bu yüzden mahvolup gittim diye korktum" dedi. O zaman Allah'ın Sevgili Elçisi ona:

"Sâbit! Sen, övülmeye değer bir hayat sürmeyi, şehid olarak ölmeyi ve Cennet-i âlâ'ya girmeyi istemez misin?" buyurdu.

> Burada Sâbit ibni Kays ibni Şemmâs hakkındaki bilgileri topluca değerlendirmeye çalışalım. Hz. Sâbit, çeşitli kabilelerden gelen heyetlerin karşısında Peygamber Efendimiz'i temsilen konuşur, onların şâir ve hatipleriyle de atışırdı. Bu sebeple ona "Peygamber'in hatibi" denirdi. Sâbit'in bir kusuru, kulağının ağır işitmesiydi. Yine bir defasında Medine'ye Temîmoğullarının şâir ve hatipleri gelmişti. Sâbit ibni Kays onlarla karşılıklı şiir söyleyip konuşarak yarışıyordu. Rivâyet edildiğine göre

1. Buhârî, Megâzî 68, nr. 4367, Tefsîr 49/1, 2, nr. 4845, 4847, İ'tisâm 5, nr. 7302.

o sıralarda: "Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın. Yoksa yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız"[1] âyeti nâzil oldu. Bu âyet nâzil olunca Sâbit ibni Kays, yaptığı iyiliklerin mahvolup gittiği korkusuyla evine kapandı. Peygamber Efendimiz Sâbit'i uzun bir süre Mescid-i Nebevî'de göremeyince, komşusu Sa'd ibni Muâz'a, Sâbit'in hasta olup olmadığını sordu. Sa'd ibni Muâz, Sâbit'in evine giderek Resûl-i Ekrem'in kendisini merak ettiğini, niçin mescide gitmediğini sordu. O da: "Ben sesimi Resûlullah'ın sesini bastıracak şekilde yükselttim. Bu yüzden Cehennemlik oldum. Yaptığım iyilikler de mahvolup gitti" dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü: "O Cennetliktir" buyurmak sûretiyle Sâbit'in endişesini giderdi.[2] Nitekim Sâbit evinden çıkıp Peygamber aleyhisselâmın huzûruna gelince, Allah'ın Elçisi ona övülmeye değer bir hayat süreceği, şehid olarak öleceği ve Cennet-i Âlâ'ya gireceği müjdesini vererek teselli etti.[3]

Nitekim Sâbit ibni Kays ibni Şemmâs, Resûl-i Ekrem'in yukarıdaki müjdesinin sonucu olarak katıldığı Yemâme Savaşı'nda (12/633) şehid olmuştur.

Sâbit ibni Kays, "öldükten sonra vasiyet eden ve vasiyeti yerine getirilen adam" diye de bilinir. O Yemâme'de şehid olduğunda üzerinde pek değerli bir zırh vardı. Bu zırhı askerin biri aldı. Sâbit, o gece arkadaşlarından birinin rüyâsına girdi ve ona şunları söyledi: "Sana bir şey vasiyet edeceğim. Ama sakın 'Bu rüyâdır' diye ihmâl etme. Dün ben ölünce birisi gelip zırhımı aldı. O adam, ordunun en gerisindedir. Çadırının önünde bir at var; aldığı zırhımın üzerine bir toprak tencere kapa-

1. Hucurât 49/2.
2. Buhârî, Menâkıb 25, nr. 3613, Tefsîr 49/1, nr. 4846; Müslim, Îmân 187, nr. 119.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 66-69, nr. 1309-1316; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 260, nr. 5034.

mış; onun üzerine de atın kayış takımını koymuştur. Kumandan Hâlid ibni Velîd'e git söyle. Adam gönderip ondan zırhımı aldırsın. Medine'ye gidip Halîfe Hz. Ebû Bekir'i gördüğünde, benim şu kadar borcum olduğunu ve falan köleleri azat ettiğimi söyle!" Sâbit'in arkadaşı uyanınca Hâlid ibni Velîd'e olup biteni anlattı. O da zırhı alan kimseye bir adam gönderip zırhı târif olunduğu şekilde buldurdu; Medine'ye dönünce de Hz. Ebû Bekir'e durumu anlattı. Halîfe de Sâbit ibni Kays'ın vasiyetinin yerine getirilmesini emretti.[1]

Fısıltıyla Konuşurlardı

Hucurât sûresinin 1. âyeti nâzil olunca Hz. Ebû Bekir'in Resûl-i Ekrem'e "Ey Allah'ın Resûlü! Artık seninle konuşurken, sır veriyormuş gibi fısıltıyla konuşacağım." dediği rivâyet edilmiştir.[2]

Hz. Ömer de Peygamber Efendimiz'le konuşurken, ona âdetâ bir sır veriyormuş gibi fısıltıyla konuşurdu. Söz konusu âyet nâzil olduktan sonra, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Hz. Ömer'in çok alçak sesle konuşması sebebiyle, ona ne söylediğini sorma ihtiyacını duyardı.[3]

Allah Teâlâ, anılan âyetin inişinden sonra kendilerinin bu şekilde davranmaları üzerine Hz. Ebû Bekir, Ömer ve benzeri sahâbîler hakkında aynı sûrenin şu âyetini indirmiştir: "Resûlullah'ın huzûrunda seslerini kısanlara gelince: İşte onlar, kalplerini Allah'ın takvâya erişmeleri için samimi kıldığı kimselerdir. Onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfât vardır."[4]

"Sana evinin dışından seslenenlerin çoğu yaptıkları kabalığı anlamayan kimselerdir."[5] âyetinin, Temîmoğulları için değil, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e adıyla seslenen başka kimseler hakkında nâzil olduğu da söylenmiştir.[6]

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 70-71, nr. 1320; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 322-23.
2. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 501, nr. 3720.
3. Buhârî, Megâzî 68, nr. 4367, Tefsîr 49/1, 2, nr. 4845, 4847, İ'tisâm 5, nr. 7302.
4. Hucurât 49/3.
5. Hucurât 49/4.
6. Taberî, *Câmiu'l-beyân* (Şâkir), XXII, 283-85.

Ashâb-ı kirâmdan Safvân ibni Assâl[1] şöyle bir hâdise nakleder: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin çıktığı bir seferde bedevîlerden biri ona: 'Ey Muhammed! Ey Muhammed!' diye yüksek sesle bağırmaya başladı. Biz ona: 'Kıs sesini! Çünkü Resûlullah'ın yanında yüksek sesle bağırmayı Allah yasakladı' diye kendisini uyardık."[2]

Bize de Bakar mısın?

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا﴾ «Ey îmân edenler! (Peygamber'e «Bize bakar mısın?» diyeceğiniz zaman) «râinâ» demeyin, «unzurnâ» deyin ve onu dinleyin.»[3]

Peygamber Efendimiz'in sözlerini iyi anlayabilmek için onun kendileriyle daha fazla ilgilenmesini isteyen bazı Müslümanlar Resûl-i Ekrem'e: "Bize de kulak ver, bizi de dinle" anlamında "râinâ" derlerdi. Bu kelime "i" harfi uzatılarak "râînâ" diye söylendiğinde ise "bizim çobanımız" anlamına geliyordu. Yahudiler de Peygamber aleyhisselâm ile alay etmek için kelimeyi uzatarak söylüyorlardı. İşte bunun üzerine Müslümanlara: "Bize de bakar mısın!" anlamında "unzurnâ" demelerini emreden bu âyet nâzil oldu. Kâfirler, Resûl-i Ekrem ile "çobanımız" diye alay etmeye kalkmışlar; fakat Allah Teâlâ onların hâlinin daha beter olduğunu şöyle haber vermiştir: "Kâfirleri gerçeğe dâvet edenin hâli, bağırıp çağırmadan başka bir şey duymayan hayvanlara seslenen çobana benzer. Onlar sağır, dilsiz ve kördürler. Çünkü akıllarını kullanmazlar."[4] Bu âyette, îmân edenlere, kâfirlere benzememeleri hatırlatılmaktadır.

Nisâ sûresinin 46. âyeti de bu konuda olup şöyledir: "Yahudilerden bir kısmı da, kelimelerin yerlerini değiştire-

1. Safvân ibni Assâl, Peygamber Efendimiz'le birlikte on iki gazveye katılmış ve ondan on iki hadis rivâyet etmiştir. Kendisi mestler üzerine mesh, ilmin fazileti ve tövbe konularında rivâyet ettiği hadislerle tanınır.
2. İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 322, nr. 562. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 50, nr. 2387, Daavât 99, nr. 3536.
3. Bakara 2/104.
4. Bakara 2/171.

rek tahrif ederler. Peygambere de, dillerini eğip bükerek ve din ile alay ederek 'Sözünü işittik ama isyân ettik, işit, işitmez olasıca!' Ve 'Bizi gözet' derler. Onlar, bunun yerine, 'İşittik, itâat ettik'; 'Dinle, Bizi gözet' deselerdi, kendileri için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah inkârları yüzünden onlara lânet edip rahmetinden uzaklaştırmıştır. Onların pek azı îmân eder."

Bazı müfessirlerin açıklamalarına göre "râinâ" kelimesini günlük konuşmaları sırasında daha çok Ensâr kullanırdı. Ancak Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme saygıdan dolayı onların bir daha bu kelimeyi kullanmaları yasaklandı. Çünkü "râinâ"nın mânası, "sen bizi gözet ki biz de seni gözetelim" demektir. Bundan, "Resûlullah onları gözetmediği takdirde, onların da onu gözetmeyeceği" mânası çıkar. Hâlbuki Allah'ın Elçisi onları gözetmese bile, onların görevi onu görüp gözetmektir.

Bir başka yoruma göre, Yahudiler "râinâ" kelimesini, yukarıda belirtildiği şekilde telâffuz ederek Peygamber Efendimiz'e hakaret etmek için kullanırlardı. Allah Teâlâ, Yahudilerin kullandığı bu hakaret anlamının bir daha hatıra gelmemesi ve ashâb-ı kirâmın da onlara aslâ benzememesi için Müslümanların bu kelimeyi kullanmasını yasaklamıştır. Bakara sûresi'nin bu âyetini (2/104) başka şekilde açıklayanlar da olmuştur.[1]

1. Peygamber Efendimiz'e Saygı ve Onu Yüceltme Konusunda Sahâbenin Tutumu

Tâbiîn muhaddislerinden Mısırlı Abdurrahmân ibni Şümâse el-Mehrî: "Ashâb-ı kirâmdan Amr ibni'l-Âs ölüm döşeğindeyken yanına gittik" diye söze başladı, ardından uzun bir hadis nakletti. O hadiste Amr ibni'l-Âs şöyle diyordu:

'Artık Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha çok sevdiğim biri yoktu. Gözümde ondan daha büyük biri mevcut değildi. Ancak kendisine duyduğum saygıdan dolayı yüzüne doya doya bakamazdım. Bu yüzden de biri benden onu anlatmamı istese, herhâlde bunu hakkıyla yapamazdım.'

1. *Şifâ-i Şerîf*'in "Resûl-i Ekrem'e Hakaret Edenlere Uygulanacak Dinî Hükümler" başlığını taşıyan dördüncü bölümün girişinde bu konu tekrar ele alınacaktır bk. III, 289.

Bu rivâyetin tamamı şöyledir:

"Amr İbni Âs (v. 65/684-685) ölüm döşeğindeyken yanına gittik. Yüzünü duvara döndü, uzun uzun ağladı. Bunun üzerine oğlu:

'Babacığım! Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem sana şu müjdeyi vermedi mi? Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem seni şöyle müjdelemedi mi?' demeye başladı. O zaman Amr İbni Âs yüzünü bize dönerek dedi ki:

'Âhiret için hazırladığımız en değerli azık "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah" sözüdür. Hayatımda üç devir vardır. Bir zamanlar Resûlullah'a benden fazla kin besleyen yoktu. Bir yolunu bulup da onu öldürmek benim en çok arzu ettiğim şeydi. Şâyet bu hâldeyken ölseydim, mutlaka cehennemlik olurdum. Allah Teâlâ gönlüme İslâm sevgisini koyunca, Peygamber aleyhisselâma gelerek: Elini uzat, sana bîat edeceğim, dedim. O elini uzatınca, ben elimi geri çektim.

Bunun üzerine Resûl-i Ekrem:

'Ne oldu, Amr?' diye sordu.

'Şart koşmak istiyorum' dedim.

'Neyi şart koşacaksın?' buyurdu.

'Bağışlanmamı' dedim. O ise:

'Müslüman olmanın daha önceki günahları silip süpürdüğünü, hicret etmenin daha önce işlenen günahları yok ettiğini, haccetmenin daha önce yapılan günahları ortadan kaldırdığını bilmiyor musun?' buyurdu.

'Artık Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden daha çok sevdiğim biri yoktu. Gözümde ondan daha büyük biri mevcut değildi. Ancak kendisine duyduğum saygıdan dolayı yüzüne doya doya bakamazdım. Bu yüzden de biri benden onu anlatmamı istese, herhâlde

bunu hakkıyla yapamazdım. Şâyet bu hâldeyken ölseydim, cennetlik olmayı umabilirdim. Ancak daha sonra öyle işlere karıştık ki, o sırada yaptıklarım yüzünden hâlimin nasıl olacağını bilemiyorum.

Öldüğüm zaman arkamdan ne ağıt ne de ateş yakılsın. Beni gömdüğünüz zaman üzerime toprağı yavaş yavaş atınız. Sonra bir deveyi boğazlayıp etini taksim edecek bir süre kadar kabrimin yanından ayrılmayın ki, siz yanımdayken yerime alışayım ve Rabbimin elçilerine nasıl cevap vereceğimi düşüneyim."[1]

Tirmizî'nin rivâyetine göre Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Muhâcirîn ve Ensâr'dan oluşan ashâb-ı kirâm, aralarında Hz. Ebû Bekir ve Ömer de olduğu hâlde birlikte otururlarken, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem evinden çıkıp onların yanına gelirdi. Ebû Bekir ve Ömer dışında onların hiçbiri başını kaldırıp da Peygamber aleyhisselâmın yüzüne bakmazdı. Ancak Resûlullah'ın bu iki arkadaşı ona tebessüm ederek bakar, o da onlara bakarak tebessüm buyururdu."[2]

Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer arasındaki böyle bir sıcak ilişkinin ve yakınlığın sebebi, eskiden beri arkadaş olmaları, İslâmiyet'in başından itibâren birçok sıkıntıya beraber göğüs germeleri, ayrıca Hz. Ebû Bekir ile Ömer'in Peygamber Efendimiz'in kayınpederi olmalarıydı.

Yine ashâb-ı kirâmdan Üsâme bin Şerîk[3] şöyle demiştir: "Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gitmiştim. Ashâbı onun etrafını almış, başlarında sanki birer kuş varmış gibi öylece duruyorlardı."

Hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: "Bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanma gitmiştim. Ashâbı onun etrafını almış, başlarında birer kuş varmış gibi

1. Müslim, Îmân 192, nr. 121.
2. Tirmizî, Menâkıb 15, nr. 3668; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 150.
3. Üsâme bin Şerîk'in Kûfeli olması dışında hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur.

öylece duruyorlardı. Selâm verip oturdum. Şuradan buradan bedevîler gelmeye başladılar ve: 'Yâ Resûlallah! Hastalanınca tedavi olalım mı?' diye sordular. Peygamber Efendimiz de onlara: 'Evet, tedâvi olunuz. Çünkü Allah Teâlâ yarattığı her hastalığın ilacını da yaratmıştır. Sadece bir hastalığın ilacı yoktur. O da ihtiyarlıktır!' buyurdu."[1]

Peygamber Efendimiz'in özelliğini anlatan bir hadîs-i şerîfte de: "O konuştuğu zaman, yanında oturanlar, tepelerinde bir kuş varmış gibi başları önlerinde öylece dururlardı" denilmektedir.[2]

Hudeybiye Antlaşması'nın yapıldığı yıl (6/628), Urve bin Mes'ûd, Kureyş kabilesinin temsilcisi olarak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelmiş ve ashâb-ı kirâmın ona nasıl hürmet ettiğini görüp anlatmıştı. Buna göre Resûl-i Ekrem abdest aldığı zaman, ashâbı, artan abdest suyunu alabilmek için birbiriyle itişip kakışıyor ve o suyu yüzlerine ve vücutlarına sürüyorlardı. Tükürdüğü veya saçından bir tel düştüğü zaman onu elde etmek için âdetâ çırpınıyorlardı. Bir şey buyurduğunda emrini derhal yerine getirmek için ellerinden gelen gayreti gösteriyorlardı. Resûlullah konuştuğunda hemen susup onu dinliyor, kendisine olan saygılarından dolayı başlarını kaldırıp da yüzüne bakmıyorlardı. Urve bin Mes'ûd, Hudeybiye Antlaşması'nı yapıp Kureyş kabilesinin yanına döndüğünde onlara şunu söyledi:

"Ey Kureyş topluluğu! Ben İran hükümdarı Kisrâ'nın, Rûm imparatoru Kayser'in, Habeşistan kralı Necâşî'nin sarayına girdim. Yemin ederim ki ben, bunlar arasında, arkadaşları tarafından, Muhammed'den daha değerli kabul edilen başka birini görmedim."[3]

Bir başka rivâyete göre Urve bin Mes'ûd şöyle demiştir: "Ben, Muhammed kadar kendisine saygı gösterilen bir hükümdar görmedim. Müslümanlar, Peygamberlerini aslâ tek başına bırakıp da tehlikeye atmayacak bir topluluktur."

Enes ibni Mâlik radıyallahu anh şöyle demiştir: "Vallahi bir defasın-

1. Ebû Dâvûd, Tıb 1, nr. 3855; Tirmizî, Tıb 1, nr. 2038; İbni Mâce, Tıb 1, nr. 3436.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XXII, 158, nr. 414; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, VIII, 275.
3. Buhârî, Şurût 15, nr. 2731, 2732.

da berber Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin saçını tıraş ederken, ashâbının onun etrafında bir çember oluşturduğunu gördüm. Kesilen her saç telinin yere düşmeden, kendilerinden birinin avucuna düşmesini bekliyorlardı."[1]

"O Tavaf Etmeden Ben Etmem!"

Ashâb-ı kirâmın Resûl-i Ekrem'e olan saygısının ve onu yüceltmesinin bir başka örneği de Hz. Osmân'ın Hudeybiye öncesindeki şu davranışıdır: Hudeybiye Antlaşması öncesinde, Allah'ın Elçisi Hz. Osmân'ı temsilci olarak Kureyşlilere gönderdiğinde, onlar Hz. Osmân'a Kâbe'yi tavâf edebileceğini söylemişler, ancak o; "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kâbe'yi tavâf etmeden ben tek başıma aslâ tavâf etmem!" diye onların teklifini geri çevirmişti.[2]

> Peygamber Efendimiz hicretin 6. yılında (m. 628) 1400 sahâbîsiyle umre yapmak için Medine'den yola çıkmış, fakat Mekkeliler onları şehre sokmadığı için Hudeybiye mevkiinde konaklamışlardı. Allah'ın Resûlü oraya savaşmak maksadıyla değil, umre yapmak maksadıyla geldiklerini bildirmek için kendilerine bir temsilci gönderdi; fakat ona kötü davrandılar. Bu defa Fahr-i Âlem Efendimiz, onlara kendileri arasında pek çok akrabası bulunan Hz. Osmân'ı temsilci gönderdi. Kureyşliler Hz. Osmân'ı çok iyi karşılayıp ona Kâbe'yi tavâf edebileceğini söylediler. O ise Resûlullah'a olan saygısından ve üstün edebinden dolayı, Resûlullah tavâf etmeden Kâbe'yi aslâ tek başına tavâf edemeyeceğini belirtti. Mekkeliler onun bu tavrına çok kızıp kendisini üç gün göz hapsinde tuttular. Bu arada Hz. Osmân'ın şehit edildiğine dâir asılsız bir haber duyulunca, Peygamber Efendimiz Hudeybiye'de bulunan Müslümanları topladı ve onlardan, Mekkelilere karşı kanlarının son damlasına kadar savaşacaklarına dâir söz aldı. Bu olay "Beyatürrıdvân" diye bilinir. Bunu duyan Mekkeliler çok telaşlandılar ve

1. Müslim, Fezâil 75, nr. 2325.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 324-325.

Hz. Osmân'ı serbest bıraktılar. Sonra da üç kişilik bir temsilci göndererek Peygamber Efendimiz'le Hudeybiye Antlaşması'nı yaptılar.

Ona Sormaya Çekindiler

Cennet'le müjdelenen on kişiden biri olan Talha bin Ubeydillah radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre, Peygamber Efendimiz: "Mü'minlerden, Allah'a verdiği söze sâdık kalan adamlar da vardır. Onlardan kimi sözünü yerine getirip O'nun yolunda can vermiş, kimi de sırasını beklemektedir."[1] âyetini okuyunca, ashâb-ı kirâm ona bu âyette geçen **'sözünü yerine getirenlerin'** kimler olduğunu sormayı düşündüler; ancak ona duydukları derin saygıdan dolayı bunu sormaya çekindiler. Orada bulunan câhil bir bedevîden bunu Peygamber aleyhisselâma sormasını istediler. Bedevî Peygamber Efendimiz'e sordu, ama Allah'ın Elçisi cevap vermedi. O sırada aşere-i mübeşşereden Talha bin Ubeydillah'ın geldiği görüldü. Resûl-i Ekrem onu göstererek "Sözünü yerine getirmiş olanlardan biri işte budur." buyurdu.[2]

Bu hadiste, Talha bin Ubeydillah'ın Uhud Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıktan söz edilmektedir. Bu savaşta kâfirler Peygamber Efendimize iyice yaklaştığında, canlarını ortaya atarak onu koruyan birkaç kişiden biri de Hz. Talha idi. Talha Resûl-i Ekrem'e savrulan bir kılıçtan onu koluyla koruduğu için çolak kalmış, aynı gün Peygamber Efendimiz "Talha Cenneti haketti" müjdesini vermişti.

Hanım sahâbîlerden Kayle binti Mahreme şöyle demişti: "Resûl-i Ekrem'i kalçasının üstüne oturmuş, dizlerini dikmiş ve ellerini koltuklarının altına koymuş vaziyette otururken gördüğümde irkilip titredim."[3] Kayle'nin bu korkusu, Resûlullah Efendimiz'e karşı hissettiği üstün saygıdan ve çekinme duygusundan gelmekteydi.[4]

1. Ahzâb 33/23.
2. Tirmizî, Menâkıb 21, nr. 3742.
3. Ebû Dâvûd, Edeb 22, nr. 4847; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 430, nr. 1178; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, V, 157, nr. 2124.
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Silefî), XXV, 9, nr. 1; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, VI, 11.

> Kayle'nin korktuğunu görünce Peygamber Efendimiz onu "Zavallıcık! Kendine gel!" diye sâkinleştirmeye çalışmıştı.[1]

Ashâb-ı kirâmdan Mugîre bin Şu'be'nin (v. 50/670) naklettiğine göre, Peygamber Efendimiz'in arkadaşları onu rahatsız etmemek için kapısını tırnaklarıyla çalarlardı.

Sahâbeden Berâ bin Âzib[2] (v. 71/690) radıyallahu anh şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme bir şeyi sormak ister, fakat ona olan saygımdan ve çekingenliğimden dolayı yıllarca (veya iki yıl boyunca) o soruyu sormaya cesâret edemezdim."[3]

2. Resûl-i Ekrem'e Vefâtından Sonra ve Adı anıldığında Saygı Gösterme, Ehl-i Beyt'ine ve Ashâbına Hürmet Etme

Peygamber Efendimiz hayattayken ona nasıl saygı göstermek gerekiyorsa, vefâtından sonra da aynı şekilde hürmet etmek, şahsını yüceltip saygı göstermek gerekir. Bu saygı, adını anınca, hadisini ve sünnetini zikredince gösterileceği gibi, bir başkasının onun adını anıp yaşama tarzından söz ettiğini, yakın çevresinden bahsettiğini, Ehl-i beyt'ini ve ashâbını dile getirdiğini duyunca da gösterilecektir.

Adı Anılınca Ne Yapmalı?

Kurtubalı âlim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî (v. 352/963) şöyle demiştir: "Bir mü'min, Peygamber Efendimiz'in adını andığında veya bir başkası onun yanında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden söz ettiğinde hemen tevâzu göstermeli, itâatkâr ve saygılı bir tavır takınmalı, duygulanmalı, daha sâkin bir hâl almalıdır. Peygamber Efendimiz'in huzûrunda olsaydı ona karşı nasıl davranacaksa öyle davranmaya ve Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de bizden istediği şekilde ona en üstün edebi göstermeye çalışmalıdır. Böyle yapmak, her mü'minin görevidir."

1. Hâkim en-Nîsâbûrî, *Ma'rifetü ulûmi'l-hadîs* (Muazzam Hüseyin), s. 69; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VIII, 43.
2. Berâ, Medineli sahâbîlerdendi. Bedir Gazvesi'ne katılmak istediği hâlde, yaşı küçük olduğu için orduya kabul edilmemişti. O da ancak on beş yaşına girdikten sonra, önce Uhud Gazvesi'ne, daha sonra da diğer savaşlara katıldı.
3. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakīh ve'l-mütefakkih* (Garâzî), II, 196.

"Peygamber Sevgisinin Göstergesi" bahsinde İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî'nin şu sözleri de geçmişti: "Peygamber Efendimiz'in ashâbı onun vefâtından sonra adını anar anmaz derin bir huşû hisseder, tüyleri ürperir ve gözyaşı dökerlerdi."

Nitekim ashâb-ı kirâm ve tâbiîn Efendilerimiz ile büyük âlimlerimiz böyle yaparlardı.

"Bu Mescitte Yüksek Sesle Konuşma!"

Bir defasında İkinci Abbâsî Halîfesi Ebû Ca'fer Mansûr (hilâfet yılları: 754-775) ile İmâm Mâlik[1] (v. 179/795) Mescid-i Nebevî'de karşılıklı sohbet etmiş ve İmâm Mâlik ona şöyle demişti:

"Ey Mü'minlerin Emîri! Bu Mescitte sakın yüksek sesle konuşma! Çünkü Allah Teâlâ, bazı kimselere bu edebi öğreterek şöyle buyurmuştu:

'Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın. Yoksa yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız.'"[2]

İmâm Mâlik sözüne şöyle devam etti:

"Allah Teâlâ bu edebe uyan bazı kimseleri şöyle övmüştü:

'Resûlullah'ın huzûrunda seslerini kısanlara gelince: İşte onlar, kalplerini Allah'ın takvâya erişmeleri için samimi kıldığı kimselerdir. Onlar için bağışlanma ve büyük bir mükâfât vardır.'[3]

İmâm sözüne devamla dedi ki: "Cenâb-ı Hak bazı kimseleri[4] ise şöyle yermiştir:

'Sana evinin dışından seslenenlerin çoğu yaptıkları kabalığı anlamayan kimselerdir.'[5]

1. Mâlik ibni Enes, Mâlikî mezhebinin imâmı ve ünlü bir muhaddistir. 1720 sahîh rivâyeti derlediği el-*Muvatta'* adlı hadis kitâbı, Peygamber Efendimiz'in hadisleri ile sahâbe görüşlerini ve tabiînin fetvâlarını ihtivâ etmektedir.
2. Hucurât 49/2.
3. Hucurât 49/3.
4. Bedevîleri.
5. Hucurât 49/4.

İmâm Mâlik sözünü şöyle bağladı: "Resûl-i Ekrem'e hayatında nasıl saygı gösteriliyorsa, ona vefâtından sonra da öyle davranılmalıdır."

Duâ Ederken Ona Arkanı Dönme!

Halîfe Mansûr bu öğütlerden dolayı memnun oldu ve İmâm Mâlik'e:

"Ey Ebû Abdillah! Resûlullah'ı ziyâret ettikten sonra kıbleye dönerek mi duâ edeyim, yoksa Resûlullah'a dönerek mi duâ edeyim?" diye sordu.

O da şu cevabı verdi:

"Kıyâmet günü hem sana hem baban Âdem aleyhisselâma şefâat edecek olan Resûl-i Ekrem'den yüzünü niye çevirecekmişsin? Hayır, hayır, yüzünü ona dön; şefâatını niyâz et ki, Cenâb-ı Mevlâ da onun şefâatini kabul edip seni bağışlasın. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: 'Onlar, nefislerine zulmedince hemen sana gelip Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve sen de Allah'ın Resûlü olarak onlar için mağfiret dileseydin, onlar Allah'ın tövbeleri çok kabul edici ve çok merhametli olduğunu mutlaka görürlerdi.'"[1]

Yanlarında Onun Adı Anılınca Ne Yaparlardı?

Yine İmâm Mâlik'e, tâbîn âlimlerinden **Eyyûb es-Sahtiyânî**'nin (v. 131/749) nasıl biri olduğu sorulduğu zaman şunları söyledi:

"Size kendilerinden hadis rivâyet ettiğim hocalarımın en faziletlisi odur. Eyyûb es-Sahtiyânî iki defa haccetmiştir. Ben onun hâlini tavrını dikkatle incelemekle beraber kendisinden hadis rivâyet etmezdim. Fakat kendisinin yanında Peygamber Efendimiz anıldığında, Allah'ın Elçisi'ne duyduğu hasret sebebiyle onun ne kadar çok ağladığını görünce, kendisine acıdım. Bundan sonra onun bu örnek hâli ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme hürmeti sebebiyle kendisinden hadis yazıp öğrenmeye başladım."[2]

İmâm Mâlik'in talebesi Mus'ab ibni Abdillah[3] (v. 236/850) şöyle demiştir:

1. Nisâ 4/64.
2. Ebü'l-Velîd el-Bâcî, *et-Ta'dîl ve't-tecrîh* (Ebû Lübâbe), I, 386.
3. Mus'ab ibni Abdillah, aşere-i mübeşşereden Zübeyr ibni Avvâm'ın torunudur; muhaddis, edip, şâir ve nesep âlimidir.

"İmâm Mâlik'in yanında Peygamber Efendimiz'in adı anılınca rengi atar, âdetâ beli bükülürdü. Talebeleri ve yanında bulunanlar onun sağlığından endişe edip üzülürdü. Bir gün ona bu hâlinden söz ettiklerinde: 'Şâyet siz benim hâllerine tanık olduğum büyüklerimin hâlini görseydiniz, benim hâlimi aslâ yadırgamazdınız' dedi."

İmâm Mâlik sözüne şöyle devam etti:

"Tâbiîn âlimlerinden **Muhammed ibni'l-Münkedir**'i (ö. 131/748) görürdüm; o kurrânın[1] efendisiydi; ona bir hadis sorulduğunda mutlaka ağlamaya başlardı; öyle ağlardı ki, onun hâline acırdık."[2]

"Ben tâbiîn âlimlerinden **Ca'fer-i Sâdık**'ı da (v. 148/765) gördüm.[3] Şaka yapmaktan hoşlanan ve yüzünden tebessüm eksik olmayan bir insandı. Ancak yanında Resûl-i Ekrem Efendimiz'den söz edilince yüzü hemen sararıverirdi. Ben onun Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden abdestsiz hadis rivâyet ettiğini hiç görmedim. Epeyce bir süre onun ziyâretine gidip geldim. Kendisini mutlaka ya namaz kılarken, ya sükût ve tefekkür ederken veya Kur'ân-ı Kerîm okurken gördüm. Kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşmazdı. O, Azîz ve Celîl olan Allah Teâlâ'dan gerektiği şekilde korkan âlim ve âbidlerden biriydi."

"Yine tâbiîn neslinden ve Hz. Ebû Bekir'in torunlarından olan **Abdurrahman ibni'l-Kâsım** (v. 131/748), Resûl-i Ekrem'i andığı zaman, ona duyduğu üstün saygıdan dolayı yüzünde bir damla kan kalmamış gibi rengi atar, âdetâ ağzı dili kurur, konuşamaz olurdu."[4]

"Tâbiîn büyüklerinden Âmir ibni Abdillah ibni'z-Zübeyr'i de (v. 121/739)

1. Kurrâ, Kur'an kıraati konusunda uzman olan kişiler demektir.
2. İbnü'l-Münkedir hadis ve kıraat âlimi bir zâhiddi. Babası Münkedir, sahâbî ve Hz. Âişe'nin dayısıydı. İbnü'l-Münkedir Abdullah ibni Abbâs, Abdullah ibni Ömer, Esmâ binti Ebî Bekir, Câbir ibni Abdillah, Enes ibni Mâlik gibi sahâbîlerden hadis rivâyet etti. Ebû Hanîfe, Süfyân es-Sevrî, Mâlik ibni Enes gibi âlimler de ondan hadis öğrendiler. İbnü'l-Münkedir dünyaya değer vermez, fakirleri himâye ederdi. İmâm Mâlik onun insanların en âbidi ve zahidi olduğunu söylerdi.
3. Ca'fer-i Sâdık, Hz. Hüseyin'in torunlarındandır ve on iki imâmın da altıncısıdır.
4. Abdurrahmân ibni'l-Kâsım; Hz. Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'in torunu, Ca'fer-i Sâdık'ın da dayısıdır. Babası Kâsım ibni Muhammed ibni Ebî Bekir, Medineli meşhûr yedi tâbiîn fakihinden biriydi. O da yaşları küçük olan tâbiîn neslinin âlim ve fakihlerinden, İmâm Mâlik'in de hocalarındandı. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bir muhaddis ve "devrinin en faziletlisi" diye nitelenen bir zâhiddi.

ziyâret ederdim. Yanında Peygamber Efendimiz'in adı anılınca, gözyaşları tükenene kadar ağlardı."[1]

"Tâbiîn muhaddislerinden **İbni Şihâb ez-Zührî**'yi de (v. 124/742) gördüm. Kendisiyle teklifsizce konuşulan hoş sohbet bir insandı. Ama yanında Peygamber Efendimiz'den söz açılınca, o kadar değişirdi ki, artık ne sen onu tanırdın ne de o seni."

"Tâbiîn neslinin âbid ve müctehidlerinden olan **Safvân ibni Süleym**'e de (v. 132/749) gider gelirdim. Yanında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin adı anılınca ağlamaya başlardı. O kadar çok ağlardı ki, insanlar onun bu hâlinden bıkıp usanır, yanından kalkıp giderdi."[2]

"Tâbiîn müfessirlerinden **Katâde bin Diâme es-Sedûsî** ise (v. 117/735), bir hadîs-i şerîf duyunca ağlayıp inlemeye başlardı."

Hadîsini, Onu Dinler Gibi Dinlemelidir

Mâlik ibni Enes'ten hadis öğrenmek isteyen talebelerin sayısı çoğalınca, ona: "Okuduğun hadisleri seni dinleyenlere ulaştıracak bir müstemlî[3] edinsen iyi olur" dediler. İmâm Mâlik onlara şunu söyledi: "Allah Teâlâ 'Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin' (Hucurât 49/2) buyurmuşken bu nasıl olur? Peygamber aleyhisselâma sağlığında nasıl saygı göstermek gerekiyorsa, vefâtından sonra da aynı saygıyı göstermelidir."

Tâbiîn âlimlerinden **Muhammed ibni Sîrîn**[4] (v. 110/729), yüzünden tebessüm eksik olmayan biriydi; ancak yanında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin bir hadisi anılınca, kendinden geçercesine onun sözünün câzibesine kapılırdı.[5]

1. Ünlü sahâbî Abdullah ibni'z-Zübeyr'in oğlu olan Âmir, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan Medineli muhaddislerden, ileri gelen âbid ve zâhidlerden, kendisini bize tanıtan İmâm Mâlik'in de hocalarından biriydi.
2. Safvân ibni Süleym, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunan güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihti. Ashâb-ı kirâmdan İbni Ömer'i, Enes ibni Mâlik'i ve Câbir ibni Abdillah'ı görüp onlardan hadis rivâyet etmişti. Allah'ın sâlih kullarından mübârek bir insandı. Yarın kıyâmet kopacak dense, daha fazla ibâdet edemeyecek derecede ibâdete düşkündü.
3. Hadis rivâyet eden hocanın etrafında çok sayıda talebe bulunması hâlinde, onun söylediklerini uzaktakilere yüksek sesle nakleden kimselere "müstemlî" denir.
4. Muhammed ibni Sîrîn hakkında bilgi için bk. I, 497.
5. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 412, nr. 985.

Tebe-i tâbiîn neslinden fakih ve muhaddis Abdurrahmân ibni Mehdî[1] (v. 198/813) Peygamber Efendimiz'in hadisini okuduğu zaman yanındakilere sükût etmelerini tavsiye ederek: "Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla yükseltmeyin"[2] âyetini okur ve bu âyeti, "Resûlullah konuşurken, onu nasıl susup dinlemek gerekirse, hadisi okunurken de aynı şekilde susup dinlemek gerekir" diye açıklardı.

3. Ashâb ve Tâbiînin, Resûlullah'ın Hadis ve Sünnetini Rivâyet Ederken Nasıl Davrandığı

Tâbiîn muhaddislerinden Amr ibni Meymûn[3] (v. 74/693) şöyle demiştir: "Bir yıl boyunca Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın (v. 32/652) meclisinde bulundum. Bu süre zarfında onun "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu" dediğini duymadım. Yalnız bir defasında: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem böyle buyurdu" deyince onu bir sıkıntı bastı; alnından terlerin akmaya başladığını gördüm. Ardından da yanlış bir şey söylerim korkusuyla: "Resûlullah'ın buyurduğu hadis inşallah böyleydi veya bundan biraz daha fazla veya biraz daha azdı yahut da buna yakın bir şeydi." dedi.[4]

Amr ibni Meymûn, başka bir rivâyette, (hocası) Abdullah ibni Mes'ûd hazretlerinin "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu" der demez renginin attığını, gözlerinin yaşla dolup boyun damarlarının şiştiğini söylemiştir.[5]

---

1. Abdurrahmân ibni Mehdî, hadis hâfızı ve fıkıh âlimidir. Basra'da kadı ünvanına ondan daha lâyık birinin bulunmadığı söylenen bu âlim, inci ticâretiyle meşgul olurdu. Hocaları arasında İmâm Mâlik, talebeleri arasında Ahmed ibni Hanbel de vardı. İmâm Şâfiî, hadis sâhasında onun bir benzerinin olmadığını söylerdi. Onun her gece Kur'ân-ı Kerîm'in yarısını okuduğu, iki günde bir hatim indirdiği rivâyet edilir.
2. Hucurât 49/2.
3. Amr ibni Meymûn, Câhiliye döneminde doğdu. Müslüman olmakla beraber, Peygamber Efendimiz'i görme şerefine eremedi. Bu sebeple muhadramûn'dan sayıldı. Birçok sahâbîden hadis rivâyet etti. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı. Yanından hiç ayrılmadığı Abdullah ibni Mes'ûd'dan kırâat ilmini öğrendi.
4. İbni Mâce, Mukaddime 3, nr. 23; Dârimî, Mukaddime 28, nr. 276; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 452.
5. İbni Mâce, Mukaddime 3, nr. 23; Dârimî, Mukaddime 28, nr. 276, 277; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 452.

Hadisi Nasıl Dinler ve Rivâyet Ederlerdi?

Medine kadısı İbrâhim ibni Abdillah ibni Kureym el-Ensârî şöyle demiştir:

Bir defasında **Mâlik ibni Enes**, tâbiîn muhaddislerinden hocası Ebû Hâzim Seleme bin Dînâr'ın[1] (v. 140/757) hadis meclisine gitti. Fakat orada durmayıp geri döndü. Kendisine niçin orada kalıp hadis dinlemediği sorulunca şu cevabı verdi:

"Hadis meclisinde oturacak yer bulamadığım için geri döndüm. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini ayakta dinlemeyi uygun görmedim."[2]

Yine Mâlik ibni Enes şöyle demiştir:

"Tâbiîn âlimlerinden **Saîd ibni'l-Müseyyeb** uzanmış yatarken yanına bir adam geldi ve ona bir hadis sordu. İbnü'l-Müseyyeb doğrulup oturdu ve ona istediği hadisi rivâyet etti. Adam:

"Keşke rahatını bozmasaydın." deyince İbnü'l-Müseyyeb:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini yattığım yerden rivâyet etmeyi uygun görmedim." diye cevap verdi.[3]

Tâbiîn âlimlerinden **Muhammed ibni Sîrîn**[4] (v. 110/729) yüzünden hiç tebessüm eksik olmayan biriydi; ancak yanında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin bir hadisi anılınca, kendinden geçercesine o hadîs-i şerîfin câzibesine kapılırdı.[5]

İmâm Mâlik'in talebesi olan Medine kadısı Ebû Mus'ab el-Kureşî'nin[6] (ö. 242/857) söylediğine göre, **İmâm Mâlik** Resûlullah sallallahu aleyhi ve

1. Ebû Hâzim Seleme bin Dînâr, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan, zühd ve takvâsıyla tanınan güvenilir bir muhaddis ve vâizdi.
2. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 408, nr. 968.
3. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 409, nr. 973.
4. Muhammed ibni Sîrîn, rüyâ tabir etmesiyle ünlü Basralı bir muhaddis ve fıkıh ilminde üstaddı. Gün aşırı oruç tutardı. Çağdaşlarının anlattığına göre, onu gören Allah'ı hatırlardı.
5. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 412, nr. 985. Kâdî İyâz, bu rivâyeti daha önce de zikretmişti.
6. Ebû Mus'ab Ahmed ibni Ebî Bekir el-Kāsım, ashâb-ı kirâmdan Abdurrahmân ibni Avf'ın torunlarından olup Mâlikî fakihi ve İmâm Mâlik'in talebesidir. İmâm Buhârî ve İmâm Müslim gibi hadis âlimleri de onun talebesidir. Ebû Mus'ab'ın rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

selleme olan üstün saygısından dolayı onun hadislerini abdestsiz rivâyet etmezdi.[1]

Aynı şekilde İmâm Mâlik de **Ca'fer-i Sâdık** diye bilinen hocası Ca'fer ibni Muhammed'in (v. 148/765) abdestsiz hadis rivâyet etmediğini söylerdi.[2]

İmâm Mâlik Hadisi Böyle Rivâyet Ederdi

İmâm Mâlik'in talebesi Mus'ab ibni Abdillah[3] (v. 236/850) şöyle demiştir:

"İmâm Mâlik, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden hadis rivâyet edeceği zaman abdest alır, kendine çeki düzen verir, özel elbisesini giyer, ondan sonra rivâyette bulunurdu." Mus'ab sözüne şöyle devam etti: "İmâm Mâlik'e niçin böyle yaptığını sordular. O da: 'Çünkü rivâyet edeceğim şey, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisidir' dedi."[4]

İmâm Mâlik'in talebesi Mutarrif ibni Abdillah[5] da (v. 220/835) şöyle derdi:

"İnsanlar İmâm Mâlik'ten ilim öğrenmek için evine gittiği zaman, kapıya hizmetçi çıkar ve gelenlere, 'Üstâd; hadis rivâyet etmesi için mi, yoksa kendisine dinî bir soru sormak için mi geldiğinizi öğrenmek istiyor' derdi. Eğer gelenler **dinî bir soru sormak için gelmişlerse**, İmâm onları bekletmeden, üzerindeki kıyafetle yanlarına çıkardı. **Şâyet hadis öğrenmek için gelmişlerse**, önce bir boy abdesti alır, güzel koku sürünür, yeni elbiselerini giyer, sarığını sarar, Arapların âdeti üzere ridâsını başına alır, ağırbaşlı ve saygı uyandıran bir edâ ile dışarı çıkıp kendisi için hazırlanmış olan kürsüye gelip otururdu. Hadis rivâyeti sona erene kadar yanan buhurdanlıktan da etrafa güzel kokular yayılırdı."

Bir başka râvinin anlattığına göre, İmâm Mâlik o kürsüye, sadece Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden hadis rivâyet edeceği zaman otururdu.

---

1. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 410, nr. 977.
2. İbni Abdilber, *Câmiu beyâni'l-ilm ve fadlihî* (Zemirlî), II, 384, nr. 1259.
3. Mus'ab ibni Abdillah, aşere-i mübeşşereden Zübeyr ibni Avvâm'ın torunudur; muhaddis, edip, şâir ve nesep âlimidir.
4. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VI, 318.
5. Mutarrif ibni Abdillah ibni Mutarrif el-Yesârî el-Hilâlî, güvenilir bir muhaddis ve İmâm Mâlik'in de kızkardeşinin oğludur.

İmâm Mâlik'in yeğeni İsmâil ibni Ebî Üveys'in[1] (v. 226/841) naklettiğine göre Mâlik ibni Enes'e, hadis rivâyet ederken neden böyle yaptığını sordular. O da şu cevâbı verdi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini yüceltmeyi seviyorum. Ben, hadîs-i şerîfi tertemiz bir hâlde ve saygı uyandıran bir edâ ile rivâyet ederim."[2]

İsmâil ibni Ebî Üveys sözüne şöyle devam etti:

"İmâm Mâlik yolda yürürken, ayaktayken ve telaşlıyken hadis rivâyet etmezdi. O, 'Ben talebenin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini iyi anlayıp kavramasını arzu ederim' derdi."

Abdestsiz Hadis Rivâyet Etmezlerdi

Tebe-i tâbiîn muhaddislerinden Dırâr ibni Mürre'nin[3] (v. 132/750) söylediğine göre, sahâbe ve tâbiîn âlimleri abdestsiz hadis rivâyet etmeyi uygun görmezlerdi.

Benzeri bir ifâde tâbiîn müfessirlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî'den de (v. 117/735) rivâyet edilmiştir.

Tâbiîn âlimlerinden A'meş[4] (v. 148/765), hadis rivâyet etmek istediğinde, abdest alma imkânı yoksa teyemmüm ederdi.[5]

Yine tâbiîn müfessiri Katâde abdestsiz hadis rivâyet etmez, abdesti yokken hadîs-i şerîf okumazdı.[6]

---

1. İsmâil ibni Ebî Üveys, Medineli bir hadis hâfızıdır. İmâm Nesâî dışındaki *Kütüb-i Sitte* imâmları ondan hadis rivâyet etmişlerdir.
2. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ*, VI, 318.
3. Ebû Sinân Dırâr ibni Mürre eş-Şeybânî, Kûfeli bir âbid ve zâhid, aynı zamanda güvenilir bir hadis râvisidir. Vefâtından on beş yıl önce evinde kendi kabrini kazmıştı. Zaman zaman kabrine iner ve orada hatim indirirdi (Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, IV, 339; Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl, XIII, 306-309).
4. A'meş lakabıyla anılan Süleymân ibni Mihrân el-Kûfî hakkında bilgi için bk. I, 592.
5. Hatîb el-Bağdâdî, *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 410, nr. 978, 979; İbni Abdilber, *Câmiu beyâni'l-ilm ve fadlihî* (Zemirlî), II, 383, nr. 1256.
6. İbni Abdilber, *Câmiu beyâni'l-ilm ve fadlihî* (Zemirlî), II, 383, nr. 1257. Bu söz, biraz aşağıda benzeri bir ifâdeyle tekrar verilecektir.

On Altı Defa Akrep Soktuğu Hâlde

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni'l-Mübârek[1] (v. 181/797) şöyle demiştir:

"Bir gün İmâm Mâlik'in yanındaydım; bize hadis rivâyet ediyordu. Onu bir akrep tam on altı defa soktu. Bu sırada renkten renge giriyor, yüzü sararıp soluyor, fakat hadis rivâyetini bırakmıyordu. Ders sona erip de insanlar oradan uzaklaşınca ona:

'Ebû Abdillah! Bugün sende şaşırtıcı bir hâl gördüm' dedim. Bana şunu söyledi:

'Evet, beni bir akrep on altı defa soktu; ama ben hepsine sabrettim. Bunu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisine duyduğum saygıdan dolayı yaptım.'"[2]

Rivâyet Edebi

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdurrahmân ibni Mehdî (v. 198/813) şöyle demiştir:

"Bir gün İmâm Mâlik ile birlikte Medine'nin yakınındaki Akik mevkiine doğru giderken ona bir hadis sordum. Hemen sözümü kesti ve: 'Sen benim gözümde, yolda yürürken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisi hakkında soru sormayacak kadar değerlisin." diye beni uyardı.

> Hatîb el-Bağdâdî, Abdurrahmân ibni Mehdî'den buna benzer şu olayı nakletmiştir: "Bir gün İmâm Mâlik ile yolda giderken ona bir hadis sordum. Bunun üzerine bana şunları söyledi: 'Bana Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadisini soruyorsun. Yolda yürürken sana hadis rivâyet etmeyi doğru bulmam. İstersen bir yere oturup sorduğun hadisi sana rivâyet edeyim; istersen benimle

1. Abdullah ibni'l-Mübârek, babası Türk olan ünlü bir muhaddis ve zâhiddir. Annesinin de Türk soyundan geldiği rivâyet edilmektedir. «Hadislerin tabîbi» diye anılan İbnü'l-Mübârek, İmâm Ebû Hanîfe'nin talebesi ve dostu olup fıkıh ilminde de üstaddı. Fetvâ verebilmek için hadisleri iyi bilmek ve fıkıh bilgisine sahip olmak gerektiğini söylerdi. Zühd ile ilgili hadisleri topladığı *Kitâbü'z-Zühd ve'r-rekâik* adlı eseri ünlüdür. Hayatı boyunca ticaretle uğraşan İbnü'l-Mübârek'in güzel sözlerinden biri şöyledir: "Biz ilmi dünya için öğrendik, ama ilim bize dünyaya değer vermemeyi öğretti."
2. Beyhaki, *el-Medhal ile's-Süneni'l-kübrâ*, s. 392, nr. 692.

beraber evime kadar gel, sana orada rivâyet edeyim.'" Abdurrahmân ibni Mehdî, İmâmla birlikte onun evine gittiğini, İmâm Mâlik'in orada yere oturduktan sonra sorduğu hadisi kendisine rivâyet ettiğini söylemiştir.[1]

Devrin kadısı Cerîr ibni Abdilhamîd[2] (v. 188/804) İmâm Mâlik'e ayaküstü bir hadis sordu. İmâm Mâlik de onun hapsedilmesini emretti. Orada bulunanlar Cerîr'in şehrin kadısı olduğunu, hapsinin uygun olmayacağını söyleyince de, onlara: "Kadı olan kişinin, edebi herkesten çok gözetmesi, gözetmeyene ise terbiyesinin verilmesi gerekir!" dedi.

Rivâyet edildiğine göre Hişâm ibni'l-Gâzî,[3] İmâm Mâlik'e ayaküstü bir hadis sordu. Ayaküstü hadis sormayı edebe aykırı bulan İmâm, bu talebesine yirmi kırbaç vurulmasını emretti. Sonra ona acıdı ve kendisine yirmi hadis öğretti. Daha sonra Hişâm: "Keşke hocam bana daha fazla vursaydı da, daha çok hadis öğretseydi" dedi.[4]

Mısırlı muhaddis Abdullah ibni Sâlih[5] (v. 223/838), hem Mâlik ibni Enes'in hem de tebe-i tâbiîn âlimlerinden Leys ibni Sa'd'ın[6] (v. 175/791) abdestsizken hadis yazmadıklarını söylemiştir.

Tâbiîn müfessirlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî de (v. 117/735) Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin hadislerini abdestli olarak okumayı uygun görürdü.[7]

---

1. *el-Câmi' li-ahlâkı'r-râvî* (Tahhân), I, 408, nr. 970.
2. Cerîr ibni Abdilhamîd, devrinin ünlü hadis hâfızıydı. Abdullah ibni'l-Mübârek ve Ahmed ibni Hanbel gibi ünlü âlimlerin de hocasıydı. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer aldı. O, zühd ve takvâsıyla da tanınırdı.
3. Kırâat âlimi ve muhaddis Hişâm ibni'l-Gâzî'nin (v. 156/773) İmâm Mâlik'in talebesi olmadığı, bu rivâyette adı geçen zâtın İmâm Mâlik'in talebelerinden ünlü kırâat âlimi Hişâm ibni Ammâr olması gerektiği söylenmektedir. Çünkü Hişâm ibni Ammâr, İmâm Mâlik'ten hem hadis öğrenmiş hem de *Cüz fîhi avâlî ehâdîsi Mâlik* adlı bir eser kaleme almıştır. Bu eser Dâru'l-kütübi'z-Zâhiriyye'de (Mecmûa, nr. 98/5) bulunmaktadır.
4. İbni Hacer el-Askalânî, İmâm Mâlik'e isnâd edilen bu olayın sahîh olmadığını söylemektedir (*Fethü'l-bârî*, XIII, 132).
5. Abdullah ibni Sâlih, Mısırlı ünlü fakih ve muhaddis Leys ibni Sa'd'e tam yirmi yıl talebelik yapmıştır. Hocasının elindeki yazılı hadis malzemesini tamamen istinsâh etmeye çalıştığı için "*Kâtibü'l-Leys*" lakabıyla tanınmıştır.
6. Leys ibni Sa'd, yaşadığı devirde Mısır'ın en büyük fakihi ve muhaddisi kabul edilirdi. İmâm Şâfiî gibi âlimler, fıkıh konusunda Leys ibni Sa'd'ın İmâm Mâlik'ten üstün olduğunu, ancak Mâlik'in daha çok rağbet görüp tanındığını söylemişlerdir.
7. Bu söz, benzeri bir ifâdeyle biraz yukarıda verildi.

Tâbiîn âlimlerinden A'meş (v. 148/765), hadis rivâyet etmek istediği zaman, abdest alma imkânı yoksa teyemmüm ederdi.[1]

4. Resûlullah'ın Âilesine ve Soyuna Saygı

Peygamber Efendimiz'in âilesine, soyuna, mü'minlerin anneleri demek olan eşlerine hürmet etmek, kendisine hürmet etmek demektir. Peygamber Efendimiz, ümmetinin onlara hürmet etmesini tavsiye buyurmuş, ashâb, tâbiîn ve diğer İslâm büyükleri de onun ailesine, soyuna ve eşlerine saygılı davranmıştır.

> Peygamber Efendimiz'in eşleri şunlardır: Hz. Hatice, Sevde binti Zem'a, Âişe, Hafsa, Zeynep binti Huzeyme, Ümmü Seleme, Zeynep binti Cahş, Ümmü Habîbe, Cüveyriye binti'l-Hâris, Meymûne binti Hâris, Safiye binti Huyey.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ "Ey Ehl-i beyt, Allah sizden her türlü kirliliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."[2]

> Ehl-i beyt; Peygamber Efendimiz'in hanımları, "sadaka almaları haram olan" yakınları, amcaoğulları olan Hz. Ali'nin, Akîl'in, Ca'fer'in ve amcası Hz. Abbâs'ın âileleridir. Özellikle de Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir.[3]

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ﴿وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ "Onun eşleri de mü'minlerin anneleridir."[4]

> Bu annelik nesep yönüyle değil, saygı ve sevgi yönüyledir. Bir de, mü'minlerin annelerini nikâhlamak Resûl-i Ekrem'den başkasına haram kılınmıştır.

Kûfeli muhaddis tâbiî Yezîd ibni Hayyân en-Namatî şöyle demiştir:

---

1. Bu söz de benzeri bir ifâdeyle biraz yukarıda zikredilmiştir.
2. Ahzâb 33/33.
3. Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 36, nr. 2408; Tirmizî, Tefsîr 33/7-8, nr. 3205, 3206; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 366-367.
4. Ahzâb 33/6.

«Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Erkam, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin ashâb ve ümmetine hitâben üç defa 'Allah aşkına Ehl-i beytime iyi davranınız' buyurduğunu söyledi. Biz Zeyd'e: 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin Ehl-i beyt'i kimdir?' diye sorduk. O da: 'Resûl-i Ekrem'in Ehl-i beyt'i Ebû Tâlib'in oğulları Ali, Ca'fer ve Akîl ile Hz. Abbâs'ın âileleridir' dedi.»

> Zeyd ibni Erkam'ın buradaki rivâyetine göre bir defâsında Peygamber Efendimiz Mekke ile Medine arasındaki Hum mevkiinde ashâbına hitâben bir konuşma yapmıştı. Bu konuşmada, yakında Rabbine kavuşacağını söylemiş, onlara iki emânet bıraktığını belirtmiş, bu emânetlerden birinin Kur'ân-ı Kerîm, diğerinin de Ehl-i beyt'i olduğunu bildirmiş ve üç defa "Ehl-i beyt'im hakkında size Allah'ı hatırlatırım." buyurmuştu.[1]

Resûl-i Ekrem'in Ehl-i Beyt Hakkındaki Tavsiyesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz başka hadislerinde de şöyle buyurmuştur:

* "Size, sıkıca yapıştığınız takdirde, yolunuzu kaybetmeyeceğiniz bir şey bırakıyorum: Bunlar Allah'ın kitâbı ve yakınlarım olan Ehl-i beyt'imdir. Benden sonra onlara nasıl davranacağınıza dikkat ediniz."[2]

* "Muhammed âilesinin kıymetini bilip haklarını gözetmek, Cehennem'den kurtulmaya; Muhammed âilesini sevmek, Sırat köprüsünü kolayca geçmeye; Muhammed âilesini sevip onlara yardım etmek, dünya ve âhiret azabından emin olmaya sebeptir."[3]

Bazı âlimler Muhammed âilesinin kıymetini bilmenin, "onların Peygamber Efendimiz'in yanında ne kadar üstün bir mertebede olduklarını bilmek" anlamına geldiğini söylemişlerdir. Bunu bilen, onların Resûlullah'a yakınlıkları sebebiyle sahip oldukları hakları ve bu hakları gözetmenin gereğini de bilir.

---

1. Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 36, nr. 2408.
2. Tirmizî, Menâkıb 31, nr. 3788.
3. Kelâbâzî, *Bahrü'l-fevâid el-meşhûr bi-Meâni'l-ahbâr* (Mezîdî), s. 302.

"Bunlar Benim Ailemdir"

Peygamber Efendimiz'in üvey oğlu Ömer ibni Ebî Seleme[1] (v. 83/702) şöyle demiştir:

"Ey Ehl-i beyt, Allah sizden her türlü kirliliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor"[2] âyet-i kerîmesi nâzil olduğu zaman Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, annem Ümmü Seleme'nin odasında bulunuyordu. Allah'ın Elçisi, kızı Fâtıma ile torunları Hasan ve Hüseyin'i yanına çağırdı; onları bir abanın altına aldı. O sırada arkasında bulunan Hz. Ali'yi de abanın altına aldı ve ardından şöyle duâ etti:

'Allahım! Bunlar benim Ehl-i beyt'imdir. Onları günah kirinden koru ve kendilerini tertemiz eyle!'"

> Resûl-i Ekrem'in bu duâsı üzerine orada bulunan Ümmü Seleme radıyallahu anhâ "Yâ Resûlallah! Ben de Ehl-i beyt'den değil miyim?" diye sorunca, Peygamber Efendimiz "Sen zâten kendi yerindesin, sen hayır üzeresin." buyurmuştur.[3]

Cennet ile müjdelenen on kişiden biri olan Sa'd ibni Ebî Vakkâs radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre "mübâhale" âyeti nâzil olunca, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Ali, torunları Hasan, Hüseyin ve kızı Hz. Fâtıma'yı yanına çağırdı ve "Allah'ım! Bunlar benim âilem ve en yakınlarımdır" buyurdu.[4]

> Mübâhele, iki grubun, "Kim haksızsa Allah ona lânet etsin!" diye karşılıklı olarak birbirine lânet etmesi demektir. Burada sözü edilen mübâhele, Peygamber Efendimiz'in Medine'ye gelen Necran Hıristiyanların-

1. Ebû Hafs Ömer İbni Ebî Seleme, Ümmü Seleme annemizin Peygamber Efendimiz'le evlenmeden önceki kocası Ebû Seleme'den olma oğludur. Ömer'in babası Ebû Seleme Abdullah İbni Abdilesed, Peygamber Efendimiz'in halasının oğlu ve süt kardeşiydi. Hicretin dördüncü yılında karısı Ümmü Seleme ile birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. Ömer iki yıl sonra orada doğdu. Ebû Seleme vefât edince, Efendimiz Ümmü Seleme ile evlenerek onu ve aralarında Ömer'in de bulunduğu dört çocuğunu himâyesine aldı. Ömer, Resûl-i Ekrem'den on iki hadis rivâyet etmiş, Hz. Ali devrinde Bahreyn vâliliği yapmış ve Medine'de vefât etmiştir.
2. Ahzâb 33/33.
3. Tirmizî, Menâkıb 31, nr. 3787. Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 292.
4. Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 32, nr. 2404; Tirmizî, Menâkıb 20, nr. 3724.

dan on dört kişilik bir piskopos heyetiyle İslâmiyet ve Hıristiyanlık üzerine yaptığı tartışmadır. Bu konu, Birinci Bölüm'de, «Kur'ân-ı Kerîm'in Kâfirlere Meydan Okuması" bahsinde ele alınmıştı (bk. I, 576).

"Ali! Seni Mü'minler Sever"

Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, Hz. Ali hakkında da şöyle buyurdu:

«مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ، اَللّٰهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَاهُ، وَعَادِ مَنْ عَادَاهُ» "Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. Allahım! Onu sevenleri sen de sev, ona düşman olanlara sen de düşman ol!"[1]

Peygamber aleyhisselâm bir başka hadisinde Hz. Ali hakkında «لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ» "Seni yalnızca müminler sever, sana sadece münâfıklar kin besler." buyurmuştur.[2]

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, amcası Hz. Abbâs hakkında şöyle buyurmuştur: "Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, bir kimse siz Peygamber yakınlarını Allah ve Resûlullah için sevmedikçe, onun kalbine îmân tam mânasıyla girmez. Amcama eziyet eden, bana eziyet etmiş olur. Çünkü insanın amcası, babası gibidir."[3]

Hz. Abbâs, Resûl-i Ekrem'den iki, üç yaş büyük olduğu için birlikte büyüdüler. Onun Müslüman oluşu hakkında başlıca iki rivâyet vardır. Bir rivâyete göre o, İslâmiyet'in ilk günlerinde Müslüman oldu. Mekke'de geniş bir nüfûza sahipti. Müslümanları korumak maksadıyla İslâmiyet'i kabul ettiğini gizledi. Hattâ Mekkeli müşriklerin Müslümanlarla ilgili kararlarını Resûl-i Ekrem'e bildirmek için hicret etmedi. Karısı Ümmü Lübâbe ile oğlu Abdullah ibni Abbâs'ın Müslüman olmasına kar-

1. İbni Mâce, Mukaddime 11, nr. 121; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 118, V, 347; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahiha*, V, 330-344, nr. 1750. Bu hadisin daha geniş rivâyeti ve Hz. Ali'nin fazileti hakkında bilgi için bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, II, 376-378.
2. Müslim, Îmân 131, nr. 78; Tirmizî, Menâkıb 20, nr. 3736; Nesâî, Îmân 19, nr. 5033. Bu hadisi Hz. Ali rivâyet etmiştir.
3. Tirmizî, Menâkıb 28, nr. 3758.

şı çıkmaması da bunu göstermektedir. Bedir Savaşı'na kâfirlerin safında katıldı ve bu savaşta Müslümanlara esir düştü. Diğer rivâyete göre Mekke fethinde Müslüman oldu. Ona: "Sen mi büyüksün, yoksa Peygamber aleyhisselâm mı?" diye soranlara pek zarîf bir cevap verir: "Ben ondan önce doğdum, ama o benden büyüktür." derdi. Hz. Abbâs Peygamber Efendimiz'den otuz beş hadis rivâyet etti.

İmâm Buhârî'nin naklettiğine göre[1] Hz. Ömer, kıtlık yıllarında yağmur duâsına çıkıldığında Hz. Abbâs'ı da götürür ve "Allahım! Peygamber'in amcası hürmetine bize yağmur ver!" diye rahmet niyâz eder, yağmur da yağardı

"Amcama Eziyet Eden"

Resûlullah Efendimiz amcası Hz. Abbâs'a: "Amca! Yarın sabah çocuklarınla birlikte bana gel!" buyurdu.[2] Onlar yanına gelince hepsini bir araya topladı, üzerlerine bir örtü örttü, sonra da şöyle duâ etti: "Yâ Rabbî! Bu benim amcamdır, babam yerindedir. Bunlar benim Ehl-i beytim'dir. Benim onların üstünü örttüğüm gibi, sen de onları Cehennem azâbından koru!" Bunun üzerine kapının eşiği ve evin duvarları "Âmîn Âmîn" dedi.[3]

Bu hadisin *Sünen-i Tirmizî*'de Abdullah ibni Abbâs tarafından rivâyet edilen biraz farklı şekli şöyledir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Abbâs'a: 'Amca! Pazartesi sabahı çocuklarınla birlikte bana gel de, sana ve çocuklarına faydalı olacak bir duâ edeyim' buyurdu. Biz de sabahleyin hep birlikte onun yanına gittik. Allah'ın Elçisi üzerimize bir örtü örttükten sonra şöyle duâ etti: "Allahım! Abbâs'ı ve çocuklarını, gizli, açık hiçbir günahları kalmayacak şekilde bağışla! Allahım! Onun çocuklarını koruyup gözet!"[4]

1. İstiskâ 3, nr. 1010; Fezâilü ashâbi'n-nebî 11, nr. 3710.
2. Yani oğulları Abdullah, Ubeydullah, Fazl ve Kusem ile ile birlikte yanına gelmesini istedi.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XIX, 263, nr. 585; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 269-270.
4. Menâkıb 28, nr. 3762.

Peygamber aleyhisselâm, Hz. Hasan ile Üsâme bin Zeyd'in ellerinden tutar: "Allah'ım! Ben onları seviyorum; Sen de onları sev!" buyururdu.[1]

> Üsâme bin Zeyd şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem beni bir dizine, Hasan'ı öteki dizine oturtur; sonra bizi bağrına basar ve: 'Allah'ım! Ben onlara şefkat besliyorum; sen de onlara merhamet buyur!' diye duâ ederdi."[2]

Ehl-i Beyt Sevgisi

Hz. Ebû Bekir şöyle demiştir: "Ey insanlar! Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme olan saygınızı, onun Ehl-i beyt'ine de gösteriniz!"[3]

> Hz. Ebû Bekir bu ifâdesiyle Ehl-i beyt'in sevilmesini, onlara hiçbir şekilde dil uzatılmamasını, hakaret edilmemesini ve haklarının gözetilmesini tavsiye etmiştir. Yukarıda zikredildiği üzere, bunun en güzel örneklerinden birini Hz. Ömer göstermiş, kıtlık yıllarında Hz. Abbâs ile birlikte yağmur duâsına çıkmış ve "Allahım! Peygamber'in amcası hürmetine bize yağmur ver!" diye duâ ederek Ehl-i beyt'e olan saygısını ve bağlılığını göstermiştir.

Yine Hz. Ebû Bekir şöyle demiştir: "Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yakınlarını görüp gözetmeye, kendi yakınlarımı görüp gözetmekten daha fazla önem veririm."[4]

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem muhtelif hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Hüseyin'i (bir rivâyete göre Hasan'ı) seveni Allah da sevsin."

> Hadisin tamamı şöyledir: Bir gün Peygamber Efendimiz ashâbıyla birlikte bir dâvete giderken, sokakta oynayan

1. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 18, 22, nr. 3735, 3747; Tirmizî, Menâkıb 31, nr. 3782.
2. Buhârî, Edeb 22, nr. 6003.
3. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 12, 22, nr. 3713, 3751.
4. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 12, nr. 3712; Müslim, Cihâd 52, nr. 1759.

torunu Hüseyin'i görüverdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz sahâbîlerin önüne geçti ve Hüseyin'i yakalamak için ellerini iki yana açtı. Hüseyin ise yakalanmamak için sağa, sola kaçmaya başladı. Yaptıkları işe her ikisi de gülüyordu. Sonunda Fahr-i Âlem Efendimiz, Hüseyin'i yakaladı. Bir eliyle ensesini, diğeriyle başını tutarak onu öptü ve şöyle buyurdu: "Hüseyin benden, ben de ondanım. Hüseyin'i seveni Allah da sevsin. Hüseyin benim çocuklarımın hayırlı, bereketli çocuğudur."[1]

"Beni sevenler, -Hz. Hasan ile Hüseyin'i parmağıyla göstererek- bunları, bunların babalarını ve annelerini sevenler, kıyâmet gününde benim yanımda ve benimle beraber olur."[2]

"Kim Kureyş'i küçümserse, Allah da onu küçümser."[3]

"Kureyş'i her konuda öne geçiriniz, onların önüne geçmeyiniz."[4]

Hanımı Ümmü Seleme'ye de: "Âişe hakkında söylenip de beni üzme!" buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz'in hanımları iki gruba ayrılmıştı. Hz. Âişe, Hafsa, Safiye ve Sevde annelerimiz bir grup, Ümmü Seleme annemiz ile diğerleri de ikinci gruptu. Ashâb-ı kirâm Resûl-i Ekrem'e bir şey hediye edeceği zaman, onun Hz. Âişe'yi çok sevdiğini bildikleri için, hediyelerini onun odasında olduğu günlerde gönde-

1. Tirmizî, Menâkıb 30, nr. 3775; İbni Mâce, Mukaddime 11, nr. 144; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 172.
2. Tirmizî, Menâkıb 21, nr. 3733; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 77.
3. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 64, 183; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XIV, 165-166, nr. 6269 Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 27; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, III, 172-175, nr. 1178.
4. İbnü Ebî Âsım, *es-Sünne* (Elbânî), II, 632, nr. 1519, 1520; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 25; Elbânî, *İrvâü'l-galîl*, II, 295-297, nr. 519 (Hadis Sahîhtir). İbni Hacer el-Askalânî, İmâm Buhârî'nin, *Sahîh-i Buhârî*'ye, "Kureyş kabilesinin en fakihi" olan Abdullah ibni Zübeyr el-Humeydî'nin (v. 219/834) bir rivâyetiyle ("niyet hadisi"yle) başlamasını "Kureyş'i öne geçiriniz" hadisiyle açıklamaktadır (*Fethü'l-bârî*, I, 10). Kureyş'in öne geçirilmesinin hilâfet gibi konularda olduğu belirtilmiştir (Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 84). Esasen Kureyş'in her konuda öne geçirilmesi gerektiği de söylenmiştir (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], IV, 504).

rirlerdi. İkinci grubu oluşturan hanım annelerimiz de bundan rahatsız oldular ve Ümmü Seleme annemize, «Resûlullah'a söyle de, halka böyle bir ayırım yapmamalarını ilân etsin» dediler.

O da Resûl-i Ekrem odasını şereflendirince, hanımların dileğini kendisine iletti. Fakat Resûlullah Efendimiz hiçbir şey söylemedi. Hanımların ısrarı üzerine Ümmü Seleme annemiz, nöbet kendisine geldiği günlerde, hammların bu arzularını ona üç dört defa söyledi. Sevgili Efendimiz, Ümmü Seleme annemize:

«Âişe hakkında söylenip de beni üzme! Eşlerimden hiçbirinin odasında bulunduğum zaman bana vahiy gelmez de, yalnız Âişe'nin odasındayken gelir." buyurdu. Ümmü Seleme hazretleri de:

"Resûlullah'a eziyet vermekten tövbe eder, Allah'a sığınırım." dedi. Ümmü Seleme'den bir sonuç alamayınca, annelerimiz isteklerini Hz. Fâtıma aracılığıyla Resûl-i Ekrem'e bir daha ilettiler. Peygamber Efendimiz ona: "Sevgili kızım! Benim her sevdiğimi sen de sevmez misin?" diye sorup ondan olumlu cevap alınca **"Öyleyse Âişe'yi sen de sev!"** buyurdu. Hanımlar "adâlet isteklerini" daha sonra yine Ümmehâtü'l-mü'minîn'den olan Zeynep binti Cahş aracılığıyla Efendimiz'e ilettiler. Peygamber Efendimiz o sırada Hz. Âişe'nin yanında bulunuyordu. Hz. Zeynep:

"Âişe konusunda eşitlik istiyoruz!" diyerek isteklerini söylemekle kalmayıp Hz. Âişe'ye ağır sözler söyledi. Hz. Âişe de Resûlullah'm kızmayacağını anlayınca, Hz. Zeyneb'e, kendisine karşılık veremeyeceği sözler söyleyerek kendini savundu. İşte Efendimiz o zaman Hz. Âişe'ye bakarak: "Eee, ne de olsa Ebû Bekir'in kızı!" buyurdu.[1]

1. Buhârî, Hibe 8, nr. 2581; Müslim, Fezâilu's-sahâbe 82, 83, nr. 2441, 2442; Nesâî, İşretü'n-nisâ 3, nr. 3954; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 88 150-151.

Ashâb-ı kirâmdan Ukbe bin Hâris[1] şöyle demiştir: "Bir defasında Halîfe Ebû Bekir'i şöyle gördüm: Küçük bir çocuk olan Hz. Hasan'ı boynuna bindirmiş 'Ey Nebî'ye benzeyen; Alî'ye benzemeyen! Babam sana fedâ olsun' diyordu; Ali de tebessüm ediyordu."[2]

> Bu olayın biraz daha genişçe anlatıldığı rivâyetler vardır. Buna göre Peygamber Efendimiz'in vefâtından birkaç gün sonraydı. Hz. Ebû Bekir ikindi namazını kıldırmış, Hz. Ali'yle birlikte yolda gidiyordu. Sokakta çocuklarla oynayan Hz. Hasan'ı gördü, onu tutup boynuna bindirdi, sonra da yukarıdaki beyti söyledi.[3] Bu beyti, Hz. Hasan'ı kucağında hoplatırken Hz. Fâtıma'nın söylediği de rivâyet edilmektedir.[4] Hz. Ebû Bekir, bu sözü Fâtımatü'z-Zehrâ'dan duymuş, hoşuna gittiği için onu tekrarlamış da olabilir.
>
> Hz. Ali'nin söylediğine göre Hz. Hasan'ın başından göğsüne kadar olan kısmı, Hz. Hüseyin'in de göğsünden alt tarafı Peygamber Efendimiz'e benzerdi.[5] Hz. Hasan'ın Resûl-i kibriyâ Efendimiz'e çok benzemesi sebebiyle hanımların onunla evlenmek için birbiriyle yarıştığı nakledilmektedir.

Hz. Hasan'ın torunlarından Abdullah ibni Hasan[6] (v. 145/762) şöyle demiştir: "Bir ihtiyacım için Halîfe Ömer ibni Abdilazîz'in huzûruna gitmiştim. Bana: 'Bundan sonra bir ihtiyacın olduğunda bana bir adamını gönder veya mektup yaz. Çünkü Allah Teâlâ'nın, senin gibi Peygamber soyundan gelen birini benim kapımda görmesinden hayâ ederim' dedi."[7]

---

1. Ukbe bin Hâris, Peygamber Efendimiz'in soyundandı. Mekke'nin fethinde Müslüman oldu. Efendimiz'den bir hadis rivâyet etti.
2. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 22, nr. 3750.
3. Buhârî, Menâkıb 23, nr. 3542; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 8.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 283.
5. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 99; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), XV, 431, nr. 6974.
6. Tam adı Ebû Muhammed Abdullah ibni Hasan ibni Hasan ibni Alî bin Ebî Tâlib'dir. Tâbiîn neslinin âlimlerindendir.
7. Bürrî, *el-Cevhere fî nesebi'n-Nebî ve ashâbihi'l-aşere*, II, 210.

Ehl-i Beyt'e Böyle Davranılır

Tâbiîn muhaddislerinden Şa'bî[1] (v. 104/722) şöyle demiştir: "Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Sâbit (v. 45/665),[2] annesinin cenâze namazını kıldırdıktan sonra, binmesi için ona katırını getirdiler. O sırada Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu İbni Abbâs geldi, Zeyd'in binmesine yardım etmek için katırın üzengisini tuttu. Zeyd ibni Sâbit ona:

'Ey Peygamberin amcasının oğlu! Katırın üzengisini bırak!' diye rica etti. İbni Abbâs ise:

'Biz âlimlere böyle hürmet ederiz" dedi.

Bunun üzerine Zeyd eğilip onun elini öptü ve:

'Biz de Peygamberimizin Ehl-i beyt'ine böyle hürmet ederiz' karşılığını verdi."[3]

Resûlullah'ın Sevdiğini, Kendi Sevdiğine Tercih

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ Üsâme bin Zeyd'in oğlu Muhammed'i gördü ve: "Şu adam benim kölem (veya benim yanımda) olsaydı onu eğitirdim" dedi. Biri ona: "O adam, Üsâme bin Zeyd'in oğlu Muhammed'dir" deyince, İbni Ömer mahcup olup başını yere eğdi, pişmanlığını göstermek için elini yere vurdu ve: "Eğer Resûlullah onu görseydi, çok severdi" dedi.

> Bu olayın nakledildiği *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyet şöyledir: "Bir gün Abdullah ibni Ömer, Mescid-i Nebevî'nin bir köşesinde, elbisesi yerde sürünen bir adam gördü. Yanındakine: "Bak bakayım şu adam kimmiş! Eğer yanımda ol-

1. Âmir ibni Şerâhîl eş-Şa'bî hakkında bilgi için bk. I, 602.
2. Zeyd ibni Sâbit el-Ensârî, Peygamber Efendimiz'in vahiy kâtiplerinden ve âlim sahâbilerdendi. Peygamber Efendimiz'in emri üzerine Süryanca'yı öğrenmiş ve onun bu dildeki yazışmalarını üstlenmişti. Hazret-i Ebû Bekir devrinde Kur'an'ı toplayan heyete o başkanlık etmişti. Resûl-i Ekrem: «İçinizde farzları en iyi bilen Zeyd'dir» buyurduğu için, Zeyd sahâbenin en fakihi kabul edilirdi. İbni Abbâs: «Biz âlimlere böyle hürmet ederiz» derken onun bu özelliğini kastetmişti. Öte yandan Zeyd hicret sırasında on bir yaşındaydı. İbni Abbâs da hicretten üç yıl önce doğduğuna göre aralarında sekiz yaş fark vardı.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 107-108, nr. 4746; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 484, nr. 5808; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 345; Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), XIII, 396, nr. 37061.

saydı, ona (yerde sürünen elbise giymemesi için) nasihat ederdim" dedi. Biri ona: "Ebû Abdurrahmân! Onu tanımıyor musun? O Üsâme'nin oğlu Muhammed'dir" deyince, İbni Ömer mahcup oldu, başını öne eğdi ve elini yere vurarak: "Eğer Resûlullah onu görseydi, (babasını sevdiği gibi) onu da çok severdi" dedi.[1] İbni Ömer'in "Eğer Resûlullah Muhammed ibni Üsâme'yi görseydi, çok severdi" demesinin sebebi, babası Üsâme'nin, "Resûlullah'ın sevgilisi" anlamında "Hibbu Resûlillah" diye tanınmasıydı.

Abdullah ibni Ömer'in sözünü iki ayrı şekilde tercüme etmemin sebebi, bu rivâyetteki "abdî" kelimesinin *Sahîh-i Buhârî*'de "indî" şeklinde yazılmış olmasıdır. Eğer bu kelime *Şifâ-i Şerîf* nüshalarında olduğu gibi "abdî" ise, İbni Ömer, babası gibi siyah tenli olan Muhammed ibni Üsâme'yi görünce: "Şu adam benim kölem olsaydı onu eğitirdim" demiş olmalıdır. Şâyet doğru olan rivâyet "indî" şeklinde ise, o zaman cümleyi: "Şu adam benim yanımda olsaydı, ona yerde sürünen elbise giymemesini söylerdim" şeklinde anlamak gerekir.

İmâm Abdurrahman el-Evzâî[2] (v. 157/774) şöyle demiştir: "Ashâb-ı kirâmdan Üsâme bin Zeyd'in kızı (Fâtıma), Halîfe Ömer ibni Abdilazîz'in huzûruna girdi. Çok yaşlı olduğu için bir hizmetkârı elinden tutuyordu. Onu gören Halîfe yerinden kalktı, yanına geldi, elbisesinin bir tarafıyla onun elini tuttu, onu götürüp kendi makamına oturttu, kendisi de ona hürmeten önünde yere oturdu; sonra da ne gibi ihtiyaçları varsa hepsini yerine getirdi.[3]

Hz. Ömer oğlu Abdullah'a 3.000, Üsâme bin Zeyd'e 3.500 dirhem maaş bağladığında, Abdullah, babasına:

1. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 18, nr. 3734.
2. Abdurrahman el-Evzâî, tebe-i tâbiîn neslinin ünlü fakih ve hadis âlimi, Evzâiyye mezhebinin de imâmıdır. Talebeleri arasında İmâm Mâlik, Süfyân es-Sevrî, Abdullah ibni'l-Mübârek gibi büyük âlimler bulunmaktadır. Hocası İbni Şihâb ez-Zührî de onun ilminden faydalanmıştır. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de bulunmaktadır. Zühdü ve sünnete bağlılığı ile tanınan, "zamanının en faziletlisi" diye anılan ve "Dımaşk İmâmı" diye bilinen Evzâî'nin mezhebi, taraftarı kalmadığı için zamanla ortadan kalkmıştır.
3. İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), LXX, 8; Nevevî, Tehzîbü'l-esmâ, I, 147, nr. 49.

"Ona niçin daha fazla maaş bağladın? Vallahi o benden çok savaşa katılmamıştır" demişti. Hz. Ömer ona şu cevabı verdi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem onun babası Zeyd'i senin babandan, Üsâme'yi de senden çok severdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin sevdiğini kendi sevdiğime tercih ettim."[1]

> Hz. Ömer'in, "Resûlullah onun babasını senin babandan çok severdi" sözünü tevâzuu dolayısıyla söylediği anlaşılmaktadır. Çünkü kendisi de Peygamber aleyhisselâmın en çok sevdiklerinden biriydi. Şu hadîs-i şerîf bunu göstermektedir: Bir gün Peygamber Efendimiz, Amr ibni'l-Âs'ı, bir askerî birliğin başında Zâtüsselâsil'e göndermişti. Amr ibni'l-Âs görevini yapıp dönünce, Resûlullah'ın kendisini ne kadar sevdiğini merak etmiş olmalı ki, ona: "Yâ Resûlallah! En çok sevdiğin insan kimdir?" diye sordu. Peygamber aleyhisselâm da: "Âişe" cevabını verdi. Amr ibni'l-Âs: "Ya erkeklerden en çok sevdiğin kim?" diye sorunca: "Âişe'nin babası" buyurdu. "Ondan sonra en çok sevdiğin kim?» diye sordu. Ömer» cevabını aldı. Amr'ın bu konudaki diğer sorularına cevap verirken Peygamber Efendimiz daha başka birkaç sahâbînin adını saydı. Amr ibni'l-Âs der ki: «Sevdiklerinin en sonuncusu ben olabilirim korkusuyla daha fazla sormaya cesâret edemedim.»[2]

Resûlullah'a Benzediği İçin

Muâviye bin Ebî Süfyân, Kâbis ibni Rebîa'nın Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme benzediğini duymuştu. Kâbis, sarayının kapısından içeri girince, tahtından kalktı, onu karşıladı, iki kaşının arasından öptü ve sırf Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme benzemesi sebebiyle, Basra'da "Mirgâb" diye anılan toprak parçasını onun mülkiyetine verdi.[3]

1. Tirmizî, Menâkıb 30, nr. 3813.
2. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 5, nr. 3662, Megâzî 63, nr. 4358; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 8, nr. 2384.
3. İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), L, 4. Aynı yerde kaydedildiğine göre, Enes ibni Mâlik radıyallahu anh Kâbis ibni Rebîa'yı (كابس بن ربيعة) görünce ağlar, onun Resûlullah Efendimiz'e çok benzediğini söylermiş.

Resûlullah'a Olan Yakınlığı Dolayısıyla

Anlatıldığına göre Medine vâlisi Ca'fer ibni Süleymân, Mâlik ibni Enes'i (v. 179/795) kırbaçlatıp hakaret etmişti. İmâm Mâlik yediği dayağın tesiriyle bayılınca, onu alıp evine götürmüşler, bunu duyan halk da o büyük âlimi ziyârete gitmişti. İmâm kendine gelince, orada bulunanlara: "Şâhit olun ki ben, beni dövene hakkımı helâl ettim!" dedi. Ona kendisini dövene hakkını neden helâl ettiği sorulunca da şunu söyledi: "Ölüp de Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ile karşılaştığımda, onun Ehl-i beyt'inden birinin, benim yüzümden Cehennem'e girmesinden korkup utandım."

> Bu olay 146 (763) yılında meydana geldi. O tarihte Abbâsîler yönetimdeydi. Ebû Ca'fer Mansûr da ikinci halîfeydi. Medine vâlisi, halîfenin amcasının oğlu olan Ca'fer ibni Süleymân'dı. O tarihlerde halk, Abbâsî halîfesine bîat etmeye zorlanmıştı. Bir gün vâli, İmâm Mâlik'in dersinde, baskı altında meydana gelen boşamanın geçersiz olduğuna dâir hadisi rivâyet ettiğini duydu ve bundan İmâm Mâlik'in, Abbâsî Halîfesi Ebû Ca'fer Mansûr'a baskı altında yaptırılan bîatın geçersiz olduğunu îmâ ettiği mânasını çıkardı. İmâm'ın kesinlikle böyle bir düşüncesi yoktu. Buluttan nem kapan vâli, bu büyük âlimi tevkif ettirdi ve onu, elbiselerini de çıkartarak kırbaçlattı. Sırtına inen darbelerden dolayı İmâm Mâlik'in omuzu sakatlandı. Onun saçını, sakalını tıraş ettirip merkep sırtında sokaklarda dolaştırdıkları da söylenir.[1]

Bu olayı haber alan Halîfe Mansûr'un (hilâfet yılları: 137-158/754-775), İmâm Mâlik'e yaptıklarından dolayı Medine vâlisi Ca'fer ibni Süleymân'a kısas uygulatmak istediği, buna râzı olmayan İmâm Mâlik'in Halîfeye şöyle dediği söylenir: "Böyle bir şey yapılmasını kesinlikle istemem. Yemin ederim ki, sırtıma inen her kırbaç darbesinden sonra, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme olan yakınlığı sebebiyle, beni kırbaçlatana hakkımı helâl ettim."

1. Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, XI, 330-331.

Kırâat âlimi Ebû Bekir ibni Ayyâş[1] (v. 193/809) şöyle demiştir: "Söz gelimi Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer bir ihtiyaçlarını halletmem için bana gelmiş olsalardı, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme yakınlığı dolayısıyla hepsinden önce Hz. Ali'nin ihtiyacını görürdüm. Ama Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den daha üstün olduğunu söylemektense, gökten yere düşüp parçalanmayı tercih ederim."[2]

Abdullah ibni Abbâs'a, Peygamber Efendimiz'in hanımlarından "Falan annemiz vefât etti" dediklerinde hemen secdeye kapandı (veya iki rek'at namaz kıldı). Ona: "Böyle bir durumda secde mi edilir? (veya namaz mı kılınır?)" diye sordukları zaman: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin 'Siz bir felâket gördüğünüzde hemen secdeye kapanın' buyurduğunu duymadınız mı? Peygamber aleyhisselâmın hanımlarının vefâtından daha büyük felâket olur mu?" diye cevap verdi.[3]

İbni Abbâs'ın, mü'minlerin annelerinden birinin vefât ettiğini duyunca "secdeye kapanmasını" değerlendiren ünlü Hanefî âlimi ve hadis şârihi Aliyyü'l-Kârî, "secdeye kapandı" sözünün, "namaz kıldı" anlamında olabileceğini söylemiş, buna delil olarak da Resûl-i Ekrem Efendimiz'in "bir elem ve keder hissettiği zaman Allah'tan yardım istemek için namaza durduğunu"[4] hatırlatmıştır. İbni Abbâs'ın böyle bir ölüm hâdisesi karşısında secdeye kapanmasına hayret edenler; ona, böyle secdelerin şükretmek için yapıldığını, hâlbuki Ezvâc-ı Tâhirât'tan bir annemizin vefât etmesinin şükür sebebi değil, üzüntü vesîlesi olduğunu söylemek istediler. O da kendisine itiraz edenlere: "Resûlullah sallallahu aleyhi

1. Ebû Bekir ibni Ayyâş, yedi kırâat imâmından Âsım'ın iki meşhûr râvisinden biridir. Aynı zamanda sika bir hadis râvisi olan bu zâhid âlim, kendisinin amellerini kaydettiklerini bildiği Kirâmen Kâtibîn meleklerine şöyle seslenirmiş: «Ey meleklerim! Benim için Allah'a duâ edin; çünkü siz Allah'a benden daha itâatkârsınız.» Ebû Bekir ibni Ayyâş Kur'ân-ı Kerîm'i hergün hatmederdi. Vefât edeceği anlaşılınca, kızkardeşi ağlamaya başladı. Ebû Bekir ibni Ayyâş onu şöyle teselli etti: «Şu köşeye iyi bak! Senin kardeşin orada tam on sekiz bin hatim yapmıştır.»
2. Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, XIV, 376; İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), XXX, 395-396.
3. Ebû Dâvûd, İstiska 11, nr. 1197; Tirmizî, Menâkıb 63, nr. 3891.
4. Ebû Dâvûd, Tatavvû 22, nr. 1319; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 388.

ve sellemin: 'Siz bir felâket gördüğünüzde hemen secdeye kapanın' buyurduğunu duymadınız mı?" diye cevap vermiştir. Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfinde güneş ve ayın tutulması, şiddetli bir rüzgârın esmesi, koyu bir karanlığın çökmesi gibi felâket sayılabilecek olağanüstü hâdiseler görüldüğünde namaz kılınmasını tavsiye buyurmuştu. Abdullah ibni Abbâs bu sözüyle, Resûlullah'ın bir hanımının vefât etmesini bir felâket ve çok önemli bir olay kabul ettiğini anlatmak istemiştir.

Resûlullah'ın Yaptığını Yapmak

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, Peygamber aleyhisselâmın dadısı Ümmü Eymen'i ziyâret eder, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin de onu ziyâret ettiğini söylerlerdi.[1]

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyetine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtından sonraki günlerden birinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'e: "Kalk, Ümmü Eymen radıyallahu anhâya gidelim, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı gibi biz de onu ziyâret edelim." dedi. Yanına vardıklarında Ümmü Eymen ağladı. Onlar: "Niçin ağlıyorsun? Allah katındaki nimetin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem için çok daha hayırlı olduğunu bilmiyor musun?" dediler. Ümmü Eymen: "Ben onun için ağlamıyorum. Ben Allah katındaki nimetlerin Peygamber aleyhisselâm için elbette daha hayırlı olduğunu biliyorum. Ben, vahyin kesilmiş olmasından dolayı ağlıyorum." deyince Ebû Bekir ve Ömer çok duygulandılar, onlar da Ümmü Eymen ile birlikte ağladılar.

Bir defasında Peygamber aleyhisselâmın sütannesi Halîme, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelmişti. Allah'ın Elçisi hırkasını çıkardı ve üzerine oturması için onun altına yaydı; sonra da bütün ihtiyaçlarını karşıladı.

1. Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 103, nr. 2454; İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1635.

> Birinci Bölüm'de "Resûl-i Ekrem'in Vefâsı, Sözünde Durması ve Akrabaya İyilik Etmesi" bahsinde bu olay şöyle anlatılmıştı: Ebü't-Tufeyl Âmir bin Vâsile el-Leysî şöyle dedi: "Çocukluk günlerimde görmüştüm, bir kadın Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin yanına gelmişti. O da hırkasını yere yayıp kadını ona oturtmuştu. "Kim bu kadın?" diye sorduğumda, "Sütannesi" demişlerdi.[1]

Resûl-i Ekrem'in vefâtından sonra, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in halîfe olduğu yıllarda Hz. Halîme onların yanına gelir, onlar da Peygamber Efendimiz'in yaptığı gibi kendisine hürmet gösterir ve arzusunu yerine getirirlerdi.

5. Resûlullah'ın Ashâbına Saygı

Peygamber Efendimiz'e duyulan üstün saygının bir gereği de onun ashâbına saygı göstermek ve onları yüceltmektir. Onların bizim üzerimizdeki haklarını bilip takdir etmek ve onları kendimize örnek almaktır. Onları övmek, Cenâb-ı Hak'tan onları bağışlamasını niyâz etmektir. Ashâb-ı kirâmın arasında meydana gelen olaylar yüzünden onları çekiştirmemek ve onlara düşman olanları düşman bilmektir. Tarihçilerin, câhil râvilerin, müfrit Şiîlerin, ashâb hakkında asılsız haberler uyduranların yazıp söylediklerine önem vermemek, onların arasında meydana gelen anlaşmazlıklar dolayısıyla anlatılanları en güzel şekilde yorumlamaktır. Çünkü ashâb-ı kirâm kendilerine bu şekilde davranılmasını hak eden insanlardır. Onların hiçbirini kötü bir şekilde anmamak, yaptığını ayıplamamak gerekir. Tam aksine ashâbın iyiliklerini, faziletlerini, güzel yanlarını dile getirmeli, onlar hakkında uygun olmayan bir söz söylememelidir. Aşağıdaki âyet ve hadisler de bunu göstermektedir.

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

«إِذَا ذُكِرَ أَصْحَابِي فَأَمْسِكُوا» «Ashâbım anıldığında, onların aleyhinde konuşmayınız.»[2]

1. Ebû Dâvûd, Edeb 119, 120, nr. 5144; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 473, nr. 1295; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), X, 44, nr. 4232.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 96, nr. 142, X, 198, nr. 10448; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I, 75-80, nr. 34.

Bu hadisin devamı şöyledir: "Yıldızlar hakkında konuşulduğu zaman siz konuşmayınız; kader hakkında konuşulduğu zaman siz konuşmayınız."

Onların Yüzünde Secde İzi Vardır

Allah Teâlâ da muhtelif âyetlerde ashâb-ı kirâm hakkında şöyle buyurmuştur:

"Muhammed Allah'ın Resûlüdür. Onun yanında olanlar kâfirlere karşı sert ve tâvizsiz, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûda, secdede, hep Allah'ın lütuf ve hoşnutluğunu ararken görürsün. Yüzlerinde de secde izi vardır. Bu onların Tevrat'taki tasvirleridir. İncîl'deki tasvirlerine gelince: Onlar filiz vermiş, git gide güçlenmiş, kalınlaşmış, nihâyet gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzer ki, üreticilerin pek hoşuna gider. Onlarla Allah kâfirleri, mü'minleri böylesine güçlü ve dirençli kılarak öfkelendirir. Onlardan îmân eden ve sâlih ameller işleyenlere Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfât vadetmiştir."[1]

Allah Onlardan Râzı Olmuştur

"Muhâcir ve Ensâr'dan[2] İslâm'a ilk girenler ile bunların yolunu samîmiyetle izleyenlerden Allah râzı olmuş, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır ve Allah onlara içinde ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. Orada ebediyen kalacaklardır. En büyük bahtiyarlık işte budur."[3]

"O ağacın altında sana biat ettiklerinde, Allah mü'minlerden hoşnut oldu."[4]

Peygamberimiz, umre yapmak üzere 1400 sahâbîsi ile Mekke'ye doğru yola çıkınca, Mekkeli müşrikler onların şehre girmesine izin vermemişti. Bunun üzerine onlar da Hudeybiye'de konaklamış, ardından da, Mekke'ye elçi olarak Hz. Osmân'ı göndermişlerdi. Müşrikler Hz. Osmân'ı alıkoyunca, Müslümanlara onun öldürüldüğü

1. Fetih 48/29.
2. Muhâcirler; Mekke'den Medîne'ye hicret eden Müslümanlar, Ensâr da onlara hem evlerini hem de gönüllerini açarak yardım eden Medîneli Müslümanlardır.
3. Tevbe 9/100.
4. Fetih 48/18.

şeklinde bir haber ulaştı. Bunun üzerine Peygamberimiz "O kavimle savaşmadan gitmeyeceğiz" buyurarak, herkesi bîat etmeye çağırdı. Sahâbîler de tek tek gelerek, ölünceye kadar Allah'ın Elçisi'ne bağlı kalacaklarına dâir söz verdiler. Bu olay bir ağaç altında cereyan etmişti.

"Mü'minlerden, Allah'a verdiği söze sâdık kalan adamlar da vardır. Onlardan kimi sözünü yerine getirip O'nun yolunda can vermiş, kimi de sırasını beklemektedir.[1] Onlar, verdikleri sözü hiçbir şekilde değiştirmemişlerdir."[2]

Ashâb-ı Kirâm'ı Öven Hadisler

Ashâb-ı kirâmdan Huzeyfe bin Yemân'ın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

* "Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer'in ardından gidiniz"

Hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: Huzeyfe bin Yemân diyor ki: Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz'in yanında oturuyorduk. Şöyle buyurdu: "Aranızda daha ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer'in ardından gidiniz."[3]

Resûlullah Efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

* "Ashâbım yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız, doğru yolu bulursunuz."

Bazılarının tenkit ettiği bu hadisi *Şifâ-i Şerîf*'in şârihi Aliyyü'l-Kārî şerhederken şunları söylüyor: "Muhtemelen bu hadis 'Bilmiyorsanız bilenlere sorun' âyetiyle[4], 'Âlimler peygamberlerin mirasçısıdır'[5] hadisinden alınmıştır. Daha sonra Aliyyü'l-Kārî, bu hadis hakkında ya-

1. Kimi Allah'ın Resûlü ile birlikte katıldığı savaşlarda şehit düşmüş, kimi de şehâdet sırasını beklemektedir (bk. Buhârî, Cihâd 12, nr. 2805, Tefsîr 33/3, nr. 4783-4784; Tirmizî, Tefsîr 33/2-5, nr. 3200-3203).
2. Ahzâb 33/23.
3. Tirmizî, Menâkıb 16, nr. 3662, 3663; İbni Mâce, Mukaddime 11, nr. 97; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 382, 399, 402.
4. Nahl 16/43; Enbiyâ 21/7
5. Ebû Dâvûd, İlim 1, nr. 3641; Tirmizî, İlim 19, nr. 2682.

pılan tenkitleri naklettikten sonra sözüne şöyle devam ediyor: "Kādî İyâz bu rivâyeti buraya aldığına göre, **öyle sanıyorum ki, elinde bu hadisin güvenilir bir senedi vardı.** Veya **zayıf hadisin faziletli amellerde delil olabileceği düşüncesiyle ve bu hadisin birçok tarikinin bulunması sebebiyle, onun zayıf derecesinden hasen derecesine çıkabileceğini** hesap etmiştir."[1]

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir hadiste Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

* "Ashâbım yemekteki tuza benzer; tuz olmadan yemeğin tadı olmaz."[2]

Hasan-ı Basrî hazretleri (v. 110/728) pek çok sahâbîyi görmüş bir tâbiîn büyüğüdür. Tanıdığı sahâbîlerin yıldızlar gibi birer birer battığını görünce "Tuzumuz tükendi, nasıl iyi olalım?" demiştir. Hadîs-i şerîfte, ashâb-ı kirâmın, insanları Resûlullah Efendimiz'den öğrendikleri iyiye, güzele, doğruya irşâd, ibâdet ve tâata teşvik etmesi kastedilmektedir.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem daha başka hadislerinde de şöyle buyurmuştur:

* "Aslâ ashâbım aleyhinde konuşmayınız. Aslâ ashâbım aleyhinde konuşmayınız. Benden sonra onlara kesinlikle laf dokundurmayınız. Onları seven, beni sevdiği için sever.[3] Onlara düşmanlık eden, bana düşmanlık beslediği için onlara düşman olur. Onlara eziyet eden, bana eziyet etmiş olur. Bana eziyet eden ise Allah'a eziyet etmiş olur. Allah'a eziyet edenin ise, çok geçmeden Allah belâsını verir."[4]

Bu hadîs-i şerîf, şu âyetleri açıklar gibidir: "Allah'ı ve Resûlünü incitenleri ise Allah dünyada da âhirette de lânetlemiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır. Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları yapmadıkları bir

1. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 91-92.
2. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), V, 153, nr. 2764; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, V, 15. Ayrıca bk. İbnü Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 404, VII, 190.
3. Bu ifâdeyi «Ben onları sevdiğim için sever» diye de anlamak mümkündür.
4. Tirmizî, Menâkıb 58, nr.3862.

şey sebebiyle incitenler de bir iftirâyı ve apaçık bir günahı yüklenmişlerdir."[1]

«لاَ تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا، مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلاَ نَصِيفَهُ»

* "Ashâbıma sövmeyiniz! Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, biriniz Allah rızâsı için Uhud dağı kadar altın verse, onlardan birinin verdiği iki avuç, hattâ yarım avuç sadakasına yetişmez."[2]

Bu hadîs-i şerîf şu âyeti hatırlatmaktadır: "Fetihten önce (Mekke'nin fethinden veya Hudeybiye Antlaşması'ndan önce) Allah yolunda harcama yapan ve savaşanlarınız, başkalarıyla bir olmaz. Onlar, daha sonra harcayan ve savaşanlardan daha yüksek bir mertebededirler."[3]

Burada şu hadîs-i şerîfi de hatırlamalıdır: Bir gün Peygamber Efendimiz "Bir dirhem yüz bin dirhemi geçti" buyurdu. Sahâbîler "Bu nasıl olur?" deyince, Fahr-i Cihân Efendimiz şöyle buyurdu: "Bir adamın sadece iki dirhemi vardır, onun birini sadaka olarak verir. Bir adam da çok zengindir, o da malından yüz bin dirhemi sadaka olarak dağıtır. İşte elindekinin yarısını veren, böylece ötekini geçmiş olur."[4]

«مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ، وَالْمَلاَئِكَةِ، وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ، لَا يَقْبَلُ اللهُ مِنْهُ صَرْفًا وَلَا عَدْلًا»

* "Kim ashâbıma söverse, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah onların tövbelerini de kabul etmez, ibâdetlerini de."[5]

1. Ahzâb 33/57-58.
2. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 5, nr. 3673; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 221-222, nr. 2540-2541.
3. Hadîd 57/10.
4. Nesâî, Zekât 49, nr. 2526; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), VIII, 135, nr. 3347.
5. İbnü Ebî Âsım, *es-Sünne* (Elbânî), s. 469, nr. 1000, 1001; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XII, 142, nr. 12709; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 21; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, V, 446-448, nr. 2340.

* "Ashâbım anıldığında, onların aleyhinde konuşmayınız."[1]

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Allah Teâlâ benim ashâbımı, nebîler ve resûller dışında bütün varlıklara üstün kıldı. Onların içinden de dört kişiyi; Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali'yi benim için seçti ve onları benim en hayırlı sahâbîlerim yaptı. Esasen benim ashâbımın hepsi hayırlı kimselerdir."[2]

> Peygamber Efendimiz bir başka hadisinde, ashâbının hepsinin hayırlı kimseler olduğunu şöyle ifâde buyurmuştur: "İnsanların en hayırlısı benim çağdaşlarımdır."[3]

Resûl-i Ekrem bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

"Ömer'i seven beni sevmiş olur. Ömer'e buğzeden bana buğzetmiş olur."

> Hadisin devamı şöyledir: "Allah Teâlâ Arefe gecesi bütün insanlarla, özellikle de Ömer'le övünür. Çünkü Cenâb-ı Hak gönderdiği her peygamberin ümmeti içinde birine haber ilhâm eder; eğer benim ümmetim içinde de kendisine ilhâm edilen biri varsa ki, elbette vardır, o da mutlaka Ömer'dir. Bunun üzerine ashâb-ı kirâm: 'Ey Allah'ın Elçisi! Birisine nasıl ilhâm olunur?' diye sordu. O da: 'Melekler onun diliyle konuşur' buyurdu."[4] *Sahîh-i Buhârî*'de Ebû Hüreyre radıyallahu anh tarafından rivâyet edilen benzeri bir hadîs-i şerîf şöyledir: "Sizden önce geçen ümmetler içinde, kendilerine ileride meydan gelecek olaylar ilhâm edilen kimseler (muhaddesûn) vardı. Eğer benim ümmetim

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), II, 96, nr. 142, X, 198, nr. 10448; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I, 78-80, nr. 34. Bu hadisin devamı şöyledir: "Yıldızlar hakkında konuşulduğu zaman siz konuşmayınız; kader hakkında konuşulduğu zaman siz konuşmayınız." Bu hadis bu konunun ilk hadisi olarak yukarıda geçmiştir.
2. İbni Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk* (Amrî), XXIX, 184; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 16.
3. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 1, nr. 3650; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 214, nr. 2535.
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), VII, 18, nr. 6726; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VI, 249, nr. 3668.

içinde de bunlardan biri varsa ki, elbette olmalıdır, o da mutlaka Ömer'dir."[1] Hz. Ömer'in görüşünü destekler mâhiyette birçok âyet nâzil olmuştur. «Muvâfakāt-ı Ömer» diye anılan bu olaylardan birkaçı *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*'nde zikredilmiştir.[2]

Sahâbeye Buğzedenlerin Mahrûmiyeti

İmâm Mâlik ibni Enes (v. 179/795) ile bazı âlimler şöyle demiştir:

"Haşir sûresinin şu âyetleri, sahâbeye buğzeden ve sövenlerin, gayr-i müslimlerden alınan vergi ve ganimetlerde hiçbir hakları bulunmadığını ortaya koymaktadır:

> Ganimet; savaşta, Müslüman olmayanlardan alınan mal ve esirler demektir. Gayr-i müslimlerden alman vergilerde ve ganimetlerde her Müslümanın hakkı vardır. Sahâbeye buğzeden ve sövenleri bu haktan mahrum eden âlimlerin, onları dinden çıkmış kabul ettikleri anlaşılmaktadır.[3]

'Allah'ın onlardan alıp Peygamberine ganimet olarak verdiği malları elde etmek için at veya deve koşturmadınız. Fakat Allah peygamberlerini dilediği kimselerin üzerine gönderir. Allah her şeye kādirdir.

Allah'ın, savaşsız, barış yoluyla fethedilen ülkelerin halkından Resûlüne nasip ettiği ganimet malları Allah'a, Resûlüne, Peygamber'in yakın akrabasına, yetimlere, yoksullara ve yolculara âittir. Böylece, o malların, sadece zenginler arasında dönüp dolaşan bir servet hâlini alması önlenmiş olur. Peygamber size neyi emrettiyse ona uyun; neyi yasakladıysa ondan da kaçının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın cezâsı pek çetindir.

O mallarda, yurtlarından çıkarılıp mallarından yoksun bırakılmış, Allah'ın lütuf ve rızâsını arayarak Allah'a ve Resûlüne yardım eden muhâcirlerin de hakkı vardır. Onlar özü sözü doğru olanların tâ kendileridir.

Daha önce Medine'yi kendilerine bir yurt edinmiş ve îmânı benlikleri-

1. Buhârî, Enbiyâ 54, nr. 3469, Fezâilü ashâbi'n-nebî 6, nr. 3689.
2. Bk. *Tecrid Tercemesi*, II, 349-353.
3. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 93.

ne sindirmiş olanlar,[1] kendi beldelerine hicret edenlere[2] muhabbet beslerler; onlara verilen şeylerden dolayı gönüllerinde bir sıkıntı duymazlar; hattâ kendileri ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin tutkularından korunmuşsa, işte onlar kurtuluşa ermiş olanlardır.

Onlardan sonra gelenler de[3] "Ey Rabbimiz" derler. "Bizi ve bizden önce îmân etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde îmân edenlere karşı kin bırakma. Rabbimiz, muhakkak ki Sen çok şefkatli, çok merhametlisin."[4]

Ashâbı Kimler Sever, Kimler Sevmez?

Yine İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Muhammed aleyhisselâmın ashâbına öfkelenip kin besleyen kimse kâfirdir; zira 'Onlarla Allah kâfirleri böylece öfkelendirir'[5] âyet-i kerîmesi bunu göstermektedir."

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni'l-Mübârek[6] (v. 181/797) şöyle demiştir:

"Şu iki özellik kimde bulunursa kurtulmuş demektir: Biri **doğruluk ve doğru sözlülük**, diğeri de **Muhammed aleyhisselâmın ashâbını sevmek**tir."

Tâbiîn âlimlerinden Eyyûb es-Sahtiyânî[7] (v. 131/749) şöyle demiştir:

---

1. "Medine'yi kendilerine bir yurt edinmiş ve îmânı benliklerine sindirmiş olanlar" ifâdesiyle muhâcirlere kucak açan Ensâr kastedilmektedir.
2. "Kendi beldelerine hicret edenlere" ifâdesiyle de Mekke'den Medine'ye hicret eden sahâbîler kastedilmektedir.
3. Bunlar da Peygamberimizin ashâbından sonra gelen tâbiûn nesli ile kıyâmete kadar onların izini takip eden Müslümanlardır.
4. Haşir 59/6-10.
5. Fetih 48/29.
6. Abdullah ibni'l-Mübârek hakkında bilgi için bk. II, 371.
7. Eyyûb ibni Keysân es-Sahtiyânî, fıkıh ve hadis âlimidir. Hocalarının çoğu tanınmış tâbiîlerdi. Onlardan biri olan Hasan-ı Basrî onu, «Basra gençlerinin efendisi» diye övdü. İmâm Mâlik de onun, kendilerinden hadis dinlediği âlimlerin en üstünü olduğunu söylerdi. İmâm Mâlik'in Eyyûb es-Sahtiyânî'ye duyduğu hayranlığını dile getiren sözleri bu bölümde «Resûl-i Ekrem'e Vefâtından Sonra ve Adı Anıldığında Saygı Gösterme, Ehl-i beyt'ine ve Ashâbına Hürmet Etme» bahsinde geçmişti bk. II, 362. Rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan, Ehl-i Sünnet'e bağlılığı ile tanınan ve bid'atçılarla mücadele eden bu zâhid âlim, Ehl-i Sünnet'ten birinin ölüm haberini duyunca bir organını kaybetmiş gibi üzüldüğünü söylerdi.

"Hz. Ebû Bekir'i seven, dinini dimdik ayakta tutar. Hz. Ömer'i seven, kendisinin hak yolda olduğunu gösterir. Hz. Osmân'ı seven Allah'ın nûruyla aydınlanır. Hz. Ali'yi seven sapasağlam bir kulpa yapışır. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbını medhedip onları yücelten kimse ise, münâfıklıktan kurtulur ve kendisinin samimi bir Müslüman olduğunu ortaya koyar. Sahâbe-i kirâmdan birine dil uzatan, sünnete aykırı davranmış ve İslâm büyüklerinin yolundan ayrılmış olur. Böyle biri bütün sahâbeyi sevmezse, kalbi onlara karşı kin ve nefretten kurtulmazsa, öyle sanıyorum ki, onun hiçbir ameli kabul olunmaz."[1]

Ashâbımı Sevip Sayın!

Ashâb-ı kirâmdan Hâlid ibni Saîd'in[2] rivâyet ettiği hadise göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem sahâbeye hitâben yaptığı bir konuşmada şöyle buyurmuştur:[3]

"Ey insanlar! Ben, Ebû Bekir'den râzıyım, siz de ondan râzı olun ve hakkını gözetin."

"Ey insanlar! Ben Ömer'den, Osmân'dan, Ali'den, Talha bin Ubeydillâh'tan, Zübeyr ibni Avvâm'dan, Sa'd ibni Ebî Vakkâs'tan, Saîd ibni Zeyd'den, Abdurrahman ibni Avf'tan ve Ebû Ubeyde bin Cerrâh'tan da râzıyım.[4] Siz de onlardan râzı olun ve haklarını gözetin."

"Ey insanlar! Allah Teâlâ, Bedir Savaşına katılanları ve Hudeybiye'de ağaç altında biat edenleri bağışlamıştır."

"Ey insanlar! Siz benim ashâbıma, kız alıp kız vermek sûretiyle yakınım olan kimselere de (hısımlarıma) benim hatırım için saygı gösterin,

1. Ahmed ibni Hanbel, *el-Vera'* (Züheyrî), s. 93, nr. 293.
2. Hâlid ibni Saîd ibni'l-Âs, ilk Müslümanlardandır. Onun beşinci Müslüman olduğu, hattâ Hz. Ebû Bekir'den veya Hz. Ali'den önce Müslüman olduğu da söylenir. Hâlid, rüyâsında babasının kendisini ateşe atmak üzere olduğunu, ancak Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin onu tutup kurtardığını görmüş, rüyâsını Hz. Ebû Bekir'e anlatmış, o da kendisini Peygamber Efendimiz'e götürüp onun Müslüman olmasını sağlamıştı. Birinci Bölüm'de, «Allah Teâlâ'ın Resûl-i Ekrem'e Verdiği Bilgiler ve İlimler» bahsindeki bir dipnotta onun Habeşistan'a hicret ettiği, orada on beş yıl kaldığı, Ümmü Hâlid diye bilinen küçük kızı Eme'nin orada doğduğu, Medine'ye dönünce bu kızıyla birlikte Resûl-i Ekrem'i ziyârete gittiği anlatılmıştı bk. II, 217.
3. Bu konuşmanın Vedâ Haccı dönüşünde Medine'de yapıldığı rivâyet edilmektedir.
4. Bu rivâyette Aşere-i Mübeşşere'nin dokuzu sayılmış, onuncusu olan Ebû Ubeyde bin Cerrâh ise muhtemelen unutulduğu için zikredilmemiştir.

haklarını gözetin.[1] Ashâbımdan ve yakınlarımdan hiçbiri, kendilerine zulüm ve haksızlık yaptınız diye sizden davacı olmasın. Çünkü onlara yapacağınız bir haksızlık, kul hakkını çiğnemek olacağı için, yarın kıyâmette Cenâb-ı Hak affetmez."[2]

Hiç Kimse Sahâbe ile Kıyaslanamaz

Bir adam, tebe-i tâbiîn neslinden olan hadis hâfızı Muâfâ bin İmrân'a[3] (v. 185/801): "Ömer ibni Abdilazîz mi, yoksa Muâviye mi daha üstündür?" diye sorunca Muâfâ kızdı ve ona şunu söyledi:

"Peygamber aleyhisselâmın ashâbıyla hiç kimse mukayese edilemez. Muâviye Peygamber Efendimiz'in sahâbîsi, kayınbirâderi, kâtibi ve vahiy yazdırmak için güvendiği kimsedir."[4]

> Ünlü âlim Muâfâ bin İmrân'a: "Ömer ibni Abdilazîz mi, yoksa Muâviye mi daha üstündür?" diye soran kimse, her iki zâtın da Emevî soyundan geldiğini, her ikisinin de halife olduğunu, ancak Ömer ibni Abdilazîz'in adâleti ve fazîletiyle tanındığını söylemek istemişti. Muâfâ bin İmrân ise ona şu hadisleri göz ardı etmemesi gerektiğini hatırlatmıştı:
>
> "Allah Teâlâ benim ashâbımı, nebîler ve resûller dışında bütün varlıklara üstün kıldı... Esasen benim ashâbımın hepsi hayırlı kimselerdir."[5]
>
> "İnsanların en hayırlısı benim çağdaşlarımdır."[6]

1. Peygamber Efendimiz bu ifâdesiyle özellikle kayın pederleri Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Ebû Süfyan'ı, damatları Hz. Osmân, Hz. Ali ve Ebü'l-Âs ibni Rebîa'yı kastetmiştir.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 104-105, nr. 5640; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, IX, 157; Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), XI, 528, 531, nr. 32459, 32481.
3. Musullu hadis hâfızı Muâfâ bin İmrân'ı hocası Süfyân es-Sevrî pek severdi. Ona «Yâkūtetü'l-ulemâ" lakabını vermişti. Ehl-i Sünnet'in onu sevdiğini, ehl-i bid'atın ise onu kusurlu bulduğunu söylerdi. Muâfâ, varlıklı bir kimse olmasına rağmen zâhidâne yaşardı.
4. Lâlekâî, *Şerhu usûli i'tikadi ehli's-sünne ve'l-cemâ'a* (Gāmidî), VI, 354, nr. 2295. Hibetullâh ibni Hasan ibni Mansûr el-Lâlekâî (v. 418/1027) hadise dâir kıymetli eserleri bulunan bir hadis hâfızı, kelâm âlimi ve Şâfiî fakihidir (Hakkında bilgi için bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, 85-86).
5. Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 16.
6. Buhârî, Fezâilü ashâbi'n-nebî 1, nr. 3650.

Muâviye bin Ebî Süfyân, mü'minlerin annesi Ümmü Habîbe'nin kardeşi olduğu için Peygamber Efendimiz'in kayınbirâderi idi.

Peygamber Efendimiz'e cenâze namazını kıldırması için bir adamın cenâzesini getirdiler, ancak o namazı kıldırmadı. Gerekçe olarak da: "O adam Osmân'a buğzederdi, Allah da ona buğzetti" buyurdu.

Bu hadîs-i şerîfe göre, ashâb-ı kirâm, Resûlullah Efendimiz'in o adamın cenâzesini kıldırmadığını görünce hayret ettiler ve: "Ey Allah'ın Elçisi! Şimdiye kadar bir başkasının cenâzesini kıldırmadığını görmemiştik; bununkini niçin kıldırmıyorsunuz?" diye sordular. O da bu cevabı verdi.[1] Peygamber Efendimiz önceleri, borçlu olarak ölenin de cenâze namazını kılmaz, "Siz kılın" buyururdu. Bu kimsenin cenâze namazını da ashâb-ı kirâmın kıldığı anlaşılmaktadır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz Ensâr hakkında:

"Onlardan kötülük edenlerin kusurunu bağışlayınız, iyilik edenlerin iyiliğini kabul ediniz" buyurdu.[2]

Bu hadîs-i şerîften öğrendiğimize göre, Peygamber Efendimiz'in hayatının son günlerindeydi. Onun ağır bir hastalığa yakalandığını duyan Medineli Müslümanlar, vefât edeceğini anladılar ve köşede bucakta toplanıp ağlamaya başladılar. Peygamber Efendimiz bunu duyunca üzüldü. Yatağından kalktı, büyücek bir ridâya büründü, başına boz bir sarık bağladı, Mescid-i Nebevî'de toplanmış olan ashâbınm yanına çıktı ve onlara "Şöyle yakına gelin" buyurdu. Yaptığı konuşmada Ensâr'ın fedakârlığını andı, "Onlar benim has adamlarım ve sırdaşlarımdır" buyurdu. Ensâr'ın günden güne azalacağını, başkalarının ise çoğalacağını haber verdi ve yönetici durumunda olanlara yukarıdaki tavsiyede bulundu.

1. Tirmizî, Menâkıb 18, nr. 3709. Tirmizî bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.
2. Buhârî, Cum'a, 29 nr. 927, Menâkıb 25, nr. 3628, Menâkıbü'l-ensâr, 11, nr. 3800; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 176, nr. 2510.

Sahâbe Hakkındaki Diğer Tavsiyeleri

Peygamber Efendimiz bazı hadislerinde şöyle buyurmuştur:

"Ashâbıma ve hısımlarıma benim hatırım için saygı gösterin, haklarını gözetin! Ashâbımı ve hısımlarımı sevip saymak sûretiyle onlar hakkındaki tavsiyeme uyanları Cenâb-ı Hak dünya ve âhirette her türlü kötülükten koruyup gözetsin. Benim onlar hakkındaki tavsiyemi tutmayanları Allah da gözetmez. Allah Teâlâ, gözetmediği kimseleri çabucak helâk eder."[1]

"Ashâbım hakkındaki tavsiyemi tutarak onları sevip sayanı ben de kıyâmet gününde koruyup gözetirim."[2]

"Ashâbım hakkındaki tavsiyemi tutarak onları sevip sayan kimse benim havzımın başına gelip ondan içecektir. Ashâbım hakkındaki tavsiyemi tutmayıp onların haklarını gözetmeyen kimse havzımın başına gelip suyundan içemeyecek, beni ancak uzaktan görecektir."[3]

Ashâbı Seveni Sevmeli, Sevmeyeni Sevmemeli

İmâm Mâlik ibni Enes, Allah ona rahmet eylesin, şöyle demiştir: "Şu Peygamber var ya, o, insanların ahlâk hocasıdır. Cenâb-ı Hak bizi onun eliyle doğru yola iletmiş ve onu âlemlere rahmet kılmıştır. İşte o yüce Peygamber gece yarısı yatağından kalkıp Bakī Kabristanı'na gider, kabristanda yatanlarla vedalaşan birinin edâsı ile onlara duâ edip bağışlanmalarını niyâz ederdi. Çünkü Allah Teâlâ ona böyle yapmasını emretmiş; ayrıca ashâb-ı kirâmı sevmeyi, onları dost bilmeyi, onlara düşmanlık besleyenlere düşman olmayı da emretmiştir.

> Cennetü'l-Bakī ve Bakīu'l-garkad adlarıyla da anılan Bakī Kabristanı, Mescid-i Nebevî'nin yakınında olup, Medine'de Müslümanların kurduğu ilk mezarlıktır. Hz. Âişe, Peygamber Efendimiz'in kendisinin yanında kaldığı gecelerin sonuna doğru Bakī mezarlığına giderek şöyle duâ ettiğini söylemiştir: "Selâm size, ey mü'minler

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVII, 369, nr. 1012; İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* (A'zamî), IV, 151, nr. 4210.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Fezâilü's-sahâbe* (Vasiyyullah), I, 54, nr. 10, II, 908, nr. 1733.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 305, nr. 1025; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VII, 27-28, nr. 3975; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 16-17.

diyârı! Başınıza geleceği söylenen şeylerle nihâyet karşılaştınız. Asıl hesabınız ileride görülecektir. İnşallah yakında biz de aranıza katılacağız. Allahım! Bakīü'l-garkad mezarlığında yatanları bağışla!"[1]

Sahâbîler, Mü'miniere Şefâat Edecektir

Tâbiîn âlimlerinden Kâ'bü'l-Ahbâr'dan[2] (v. 32/652) rivâyet edildiğine göre, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbının her biri kıyâmet gününde diğer mü'minlere şefâat edecektir. Nitekim Kâ'bü'l-Ahbâr da ashâb-ı kirâmdan olan Mugîre bin Nevfel'den,[3] kıyâmet günü kendisine şefâat etmesini istemiştir.

Bu rivâyetin tamamı şöyledir: "Bir gün Kâ'bü'l-Ahbâr, Mugîre bin Nevfel'in elini tutarak: "Kıyâmet gününde bana şefâat et!" dedi. Mugîre elini çekerek: "Ben de kim oluyorum! Ben herhangi bir Müslümanım!" dedi. Kâ'b, onun elini tekrar tuttu ve şiddetle sıkarak: "Muhammed âilesine mensup olan her mü'min, kıyâmet gününde mutlaka şefâat edecektir." dedi. Sonra sözünü şöyle tamamladı: «Bu konuştuğumuzu unutma!»[4]

Tanınmış sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896) şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbına saygı duymayan, Peygamber Efendimiz'in emirlerini önemsemeyen kimse, Allah'ın Elçisi'ne îmân etmiş olmaz."

6. Peygamber Efendimiz'le İlgili Şeylere Saygı Göstermek

Resûl-i Ekrem ile ilgili şeylere değer verip hürmet etmek; Mekke'de, Medine'de yaşadığı yerlere ve uğradığı mahallere, dokunduğu nesnelere ve bugün onunla ilgili olduğu bilinen şeylere önem vermek onun şahsına saygı ve sevgi göstermek demektir.

1. Müslim, Cenâiz 102, nr. 974.
2. Kâ'bü'l-Ahbâr hakkında bilgi için bk. I, 76.
3. Mugîre bin Nevfel (v. 50/670'ten sonra), Peygamber Efendimiz'in amcası Hâris'in torunudur. Hicretten altı yıl önce Mekke'de doğmuştur. Hz. Osmân devrinde Medine kadılığı yapmıştır.
4. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, V, 22.

Kādî İyâz'ın, "Resûl-i Ekrem'in Mekke'de, Medine'de yaşadığı yerler ve uğradığı mahaller" sözü; Mekke'deki Hz. Hatice'nin evi, Dârülerkam, Hirâ ve Sevr mağaraları, doğduğu ev, Medine'de ise Mescid-i Nebevî, her hafta gittiği Kuba gibi yerleri hatıra getirmektedir. Efendimiz'in dokunduğu nesneler sözü de Hacerülesved, Kâbe'nin Rükn-i Yemânî'si gibi mübârek yerleri düşündürmektedir.

Ebû Mahzûre, Nasıl Efendimiz'in Müezzini Oldu?

Hanım sahâbîlerden Safiyye binti Bahre'nin şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Ebû Mahzûre'nin (v. 59/678-79) alnında bir saç lülesi vardı. Oturduğu zaman alnına düşen bu saçları serbest bıraktığı takdirde bu saç lülesi yere değerdi. Ona: 'Bu saçları kestirmeyecek misin?' diye soranlara: 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin eliyle dokunduğu bu saçları aslâ kesemem' derdi."

Burada önce hadisimizin râvisi **Safiyye binti Bahre**'nin hakkında bilgi verelim, sonra da Ebû Mahzûre'nin hikâyesini anlatalım: Hemen bütün Şifâ nüshalarında râvinin adı "Safiyye binti Necde" şeklinde geçmekle beraber, bu ismin doğrusu Safiyye binti Bahre'dir. Nitekim bu hadis, muhtelif kaynaklarda Safiyye binti Bahre'nin rivâyetiyle nakledilmektedir.[1] Ebû Mahzûre'nin hanımı olan Safiyye, Resûl-i Ekrem'den yemek yediği tabağı kendisine vermesini isteyip alan Firâs'ın da kardeşinin kızıdır.[2]

Firâs'a gelince; o, Peygamber Efendimiz'e ait bir eşyaya sahip olmak isteyen bir sahâbî idi. Bir gün Resûl-i Ekrem'in yanına geldiğinde, önündeki bir tabaktan yemek yediğini gördü. Ve tabağı kendine hediye etmesini istedi. Kimsenin isteğini geri çevirmeyen Resûlullah da tabağı ona hediye etti. Hz. Ömer zaman zaman **Firâs**'ın

1. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, IV, 178, nr. 2403; İbni Hibbân, *es-Sikāt*, IV, 386, nr. 3489.
2. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), IV, 353.

evine gider, **"Hele şu tabağı bir getirin"** der, Habîbullah Efendimiz'in mübârek ellerinin temâs ettiği bu tabağı zemzemle doldurup kana kana içer; artan suları da yüzüne gözüne serperdi.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in müezzini **Ebû Mahzûre**'nin müezzin oluşunun ilgi çekici bir hikâyesi vardır. Ebû Mahzûre künyesiyle meşhûr olduğu için adı âdetâ unutulmuş, adının Selmân, Semüre, Sümeyr veya Seleme olduğu söylenmiştir. Hicretin 8. yılıydı (milâdî 630). Resûl-i Ekrem ashâbıyla birlikte Tâif Muhasarası'ndan dönüyordu. Cîrâne'ye geldiklerinde namaz vakti girdi, müezzin ezân okumaya başladı. O sıralarda henüz Müslüman olmayan Ebû Mahzûre ile kendisi gibi genç olan on arkadaşı bir yere gizlendiler ve yüksek sesle müezzini taklit etmeye başladılar. Bu gençlerden birinin sesi pek güzeldi. Peygamber Efendimiz onları yanına çağırdı ve hepsine teker teker ezân okuttu. Sesi çok güzel olan Ebû Mahzûre idi. Sevgili Efendimiz onu önüne oturttu, saçını üç kere okşadı ve ona ezân okumayı öğretti. Daha sonra namaz vakti girince, ondan ezân okumasını istedi. Ebû Mahzûre önce bu işi isteksizce yaptı. Peygamber Efendimiz ona bir miktar para verdi ve kendisine duâ etti. Bu güzel muâmele üzerine Ebû Mahzûre'nin gönlü İslâm'a ısındı ve orada Müslüman oldu. Ebû Mahzûre, Resûl-i Ekrem Efendimiz'den kendisini Mekke'deki Harem-i şerîfe müezzin yapmasını istedi. Allah'ın Elçisi de onun bu isteğini gerçekleştirdi. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'den ayrılıncaya kadar Ebû Mahzûre Bilâl-i Habeşî ile birlikte Kâbe'de ezân okudu. Kendisi, vefât edene kadar, oğulları ve torunları da yıllarca bu göreve devam ettiler.[1]

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 408; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 200. Ayrıca bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, III, 117-119.

Hâlid ibni Velîd'in Takkesi

Hâlid ibni Velîd, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin birkaç tel saçını takkesinde taşırdı. Savaşlardan birinde takkesi yere düştü. Takkenin bulunup getirilmesi için düşmanla çarpışırken birkaç şehid verildi. Savaştaki sahâbîler Hâlid ibni Velîd'in bu davranışını yanlış bulup eleştirdiler. Hâlid ibni Velîd onlara şunu söyledi:

"Ben takkemi kaybettiğim için değil, takkemde Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübârek saçı bulunduğu için böyle davrandım. Hem o saçın bereketinden mahrûm kalmak hem de onu düşmanın eline bırakmak istemedim." dedi.

> Hâlid ibni Velîd, Yermük Savaşı'nda sarığını kaybetmişti. Sarığının hemen bulunmasını istedi. Önce onu aradılar, ancak bulamadılar. O zaman sarığın tekrar aranmasını istedi, bu defa buldular. Ona, böyle önemli bir savaşta neden bir sarığın peşine bu kadar düştüğü sorulunca şunları söyledi: 'Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yaptığı umrelerden birinde biz de onunla beraberdik. Allah'ın Elçisi saçını tıraş ettirince herkes o saçlardan almak için koşuştu. Ben de mübârek alnından kesilen saçlardan almak için seğirttim, aldım ve onu sarığımın ön tarafına koydum. Ondan sonra hangi savaşa gitmişsem, bu saçların bereketiyle bana zafer nasip oldu."[1]

Bir defasında Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ'nın, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin minberde oturduğu yere elini koyduğu, sonra da elini yüzüne sürdüğü görülmüştür.[2]

> *Şifâ-i Şerîf* şârihi Şihâbüddin el-Hafâcî diyor ki: İbni Ömer hazretlerinin, Resûlullah Efendimiz'in mübârek vücûdunun ve elbisesinin temas ettiği yerin bereketinden faydalanmak için böyle yaptığı anlaşılmaktadır. Onun bu davranışı, fitneye ve itikad bozulmasına yol

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), XIII, 139, nr. 7183; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 338-339, nr. 5299.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 254.

açmadığı sürece, peygamberler, sâlihler ve onlardan kalan şeylerle teberrük etmenin bir sakıncası bulunmadığını göstermektedir. Hz. Ömer'in Hudeybiye'de, altında bîat edilen ağacı kestirdiğine dâir rivâyete gelince, bunun sebebi, Câhiliye döneminden daha yeni kurtulmuş olan halkın fitneye düşmemesi düşüncesidir. Hz. Ömer'in yaptığı ile oğlunun bu davranışı arasında bir çelişki yoktur. Zamanımızdaki bazı câhillerin böyle şeyleri yanlış bulup tenkit etmesinin de bir önemi yoktur.[1]

Medine Toprağına Saygı

Medine topraklarının bereketinden faydalanmak ümidiyle İmâm Mâlik, Allah ona rahmet eylesin, Medine'de herhangi bir binite binmez: "Resûlullah'ın yattığı toprağa hayvan ayağıyla basmaya Allah'tan utanırım" derdi.

Yine İmâm Mâlik'ten rivâyet olunduğuna göre, kendisine ait birkaç atı İmâm Şâfiî'ye hediye etmişti. İmâm Şâfiî: "Hiç olmazsa bunlardan birini gerektiğinde binmek için yanınızda alıkoysanız" deyince, İmâm Mâlik yukarıdaki sözüne benzer bir şey söyledi.

Sûfî Ebû Abdurrahman es-Sülemî (v. 412/1021), çok iyi ok atmasıyla bilinen zâhid gâzî Ahmed ibni Fadlaveyh'in (Fadlûye) şöyle dediğini nakletmiştir:

"Ben, Peygamber Efendimiz'in eline yay alıp ok attığını duyduğumdan beri, abdestsiz olarak elime yay almadım."

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in, savaşta düşmana savaş âletlerini "atmaya" teşvik eden hadîs-i şerîflerinden biri şudur: Ukbe İbni Âmir el-Cühenî radıyallahu anh şöyle dedi: Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi minberde: "Düşmanlarınız için elinizden geldiği, gücünüzün yettiği kadar **kuvvet** hazırlayınız[2] âyetini okuduğunu, ardından da üç defa: "Dikkat ediniz! **Kuvvet** demek, düş-

1. *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), IV, 532.
2. Enfâl 8/60.

mana karşı fırlatılıp atılan savaş âletlerini en iyi şekilde kullanmaktır" buyururken işittim.[1]

İmâm Mâlik, halkın değer verdiği bir adamın "Medine toprağı kötüdür" dediğini duyunca, ona otuz kırbaç vurulmasına dâir fetvâ vermiş, ayrıca bu şahsın hapsedilmesini emretmiş ve şöyle demiştir:

"İnsanoğlunun en hayırlısının defnedildiği bir toprağın temiz olmadığını söyleyen kimse, esasen boynunun vurulmasını çoktan hak etmiştir!"

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem sahîh bir hadiste Medine hakkında şöyle buyurmuştur:

"Her kim Medine'de Kitap ve Sünnet'e aykırı bir iş yapar veya bid'at çıkaran birini korursa, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah Teâlâ kıyâmet gününde o kimsenin ibâdetlerini ve tövbesini kabul etmeyecektir."[2]

Anlatıldığına göre Halîfe Hz. Osmân hutbe okurken, Cehcâh el-Gıfârî[3] onun elindeki Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme ait olan asâyı alıp dizinde kırmak istedi. (Resûl-i Ekrem'den sonra halîfelerin hutbe okurken dayandıkları bu asâyı) kırmaması için oradakiler ona: "Yapma, yapma!" diye bağırdılar. Çok geçmeden Cehcâh'ın dizi kangren olduğu için bacağını kestiler; kendisi de senesine varmadan öldü.[4]

Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Benim minberimde yalan yere yemin eden kimse, Cehennem'deki yerine hazırlansın!"[5]

Hocalarımın bana rivâyet ettiğine göre Endülüslü Ebü'l-Fazl el-Cevherî[6] Medine'yi ziyârete gelirken, şehrin evlerine yaklaşınca, Peygamber Efendimiz'e hürmeten devesinden indi, şehre doğru yürürken şu mısraları ağlayarak söylemeye başladı:

1. Müslim, İmâre 167, nr. 1917; Ebû Dâvûd, Cihâd 23, nr. 2514; Tirmizî, Tefsîr 9/5, nr. 3083; İbni Mâce, Cihâd 19, nr. 2813.
2. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 1, nr. 1870, Cizye 10, nr. 3172, Ferâiz 21, nr. 6755, İ'tisâm 5, nr. 7300; Müslim, Hac 467, nr. 1370.
3. Cehcâh el-Gıfârî hakkında bilgi için bk. II, 125.
4. İbni Abdilber, *el-İstî'âb,* I, 253.
5. Mâlik, *Muvatta'*, Akdıye 8; Ebû Dâvûd, Eymân 2, nr. 3246; İbni Mâce, Ahkâm 9, nr. 2325.
6. Ebü'l-Fazl el-Cevherî'nin, şâir vezir Ebû Abdillâh er-Rundî olduğu söylenmektedir.

"Sevgisiyle bizde akıl fikir bırakmayan o yüce zâtın diyârına gelip de, bize onu hatırlatan eserleri görünce bineğimizden indik, ona duyduğumuz saygıdan dolayı yaya yürümeye başladık."[1]

Medine'yi ziyârete gelen bir zât, Medîne-i Münevvere'yi görünce şu beyitleri okumaya başladı:

"Sevgiliyle aramızdaki perde kalktı, göz kamaştıran ay bütün güzelliğiyle göründü, zihinlerdeki vehimler de kaybolup gitti.

Binitlerimiz bizi Muhammed'e ulaştırdı, artık onlara binmek bize haram oldu.

Çünkü yeryüzüne ayak basanların en hayırlısına bizi iyice yaklaştırdılar. Onlara gereken hürmeti göstermemiz gereklidir."[2]

Gönül adamlarından biri yaya olarak haccetmişti. Yakınları ona "Niçin bir vasıtaya binmediniz de, yaya olarak haccettiniz?" diye sorunca şu cevabı vermişti: "Efendisinden kaçan köle, efendisinin evine binitli olarak gelmez. Şâyet onun huzûruna yüzüstü gelme imkânım olsaydı, aslâ ayaklarımla yürüyerek gelmezdim."

> Bu gönül adamı şunu anlatıyor: Bizler, günahlarımız ve isyânlarımız dolayısıyla, tıpkı efendisinin evinden kaçan köle gibi Allah'ın yüce divanından kaçtık. Şimdi bağışlanmak için Beytullah'a geldik. Kaçak köle, efendisinin evine nasıl binitli olarak gelemezse, biz de öyle gelemezdik. Eğer Beytullah'a yüzüstü sürünerek gelebilseydim, elbette oraya ayaklarımla gelmezdim.

Kâdî İyâz'ın Medine Hasreti

(*Şifâ-i Şerîf*'in müellifi Kâdî İyâz bu konuyu şu sözlerle ve kendisine ait bir şiirle bağlıyor:)

Mekke ve Medine toprakları ilâhî vahyin ve Kur'ân-ı Kerîm'in indiği, Cebrâil ve Mîkâil'in durmadan gelip gittiği, meleklerin ve peygamber

1. Bu iki beyit ünlü Arap şâiri Mütenebbî'ye (v. 354/965) aittir.
2. Bu şiiri, Abbâsîler devri Arap şâiri Ebû Nüvâs (v. 198/813), Hârûnürreşîd'in oğlu Halîfe Muhammed Emîn (v. 198/813) için söylemiş, kendisinden söz edilen tasavvuf erbabı da bu mısraları Peygamber Efendimiz'e uyarlayarak söylemiştir.

ruhlarının inip çıktığı bir mübârek yerdir. O mekânlar, Allah'ı takdîs ve tesbîh ile inleyip durur. Oranın burcu burcu kokan toprağı, insanoğlunun Efendisi'ni sînesinde barındırır. Allah'ın dini ve Resûlullah'ın sünneti dünyaya oradan yayılmıştır. Oralar Kur'an âyetlerinin okunup okutulduğu, ibâdetlerin ve duâların yapıldığı, faziletlerin ve hayırların gözle görüldüğü, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin peygamber olduğunu isbat eden delillerin ve onun mûcizelerinin ortaya çıktığı, hac ile ilgili görevlerin yapıldığı ve bazı ibâdetlerin simgeleri olan yerlerin ve Peygamberler Sultanı'nın doğup büyüdüğü mevkilerin bulunduğu, peygamberlik nûrunun ilk defa fışkırdığı, risâlet pınarının kaynayıp coştuğu, toprağı, Mustafa aleyhisselâmın bedenini ilk defa kucaklayıp öptüğü emsâlsiz mekânlardır. O yerler; sayılıp sevilmeye, burcu burcu kokusu ciğerlere çekilmeye, taşı toprağı doyasıya öpülmeye lâyık yerlerdir.

Ey peygamberlerin en hayırlısının mübârek diyârı! Ve ey bütün âlemin kendisi ve mûcizeleri sâyesinde doğru yolu bulduğu yüce insanın yurdu!

Gönlümde muhabbetin alev alev, yüreğim ise aşkınla kavruldu.

Ahdim olsun, eğer gözlerimin senin yurdunun taşına, toğrağına doya doya bakması nasip olursa;

Ben de senin ayak bastığın toprakları doya doya öpeceğim ve şu bembeyaz sakalımla o yerleri süpüreceğim.

Eğer şu devrânın önüme çıkardığı engeller ve düşmanların dedikodusu olmasaydı, yüzüstü sürünerek bile olsa o yüce dergâhı her zaman ziyâret ederdim.

O mübârek diyâra gidemesem bile, oranın sâkinleri olan Resûlullah'a, ashâb-ı kirâma ve annelerimize sonsuz selâmlar olsun.

En güzel kokularla bezediğim bu selâmlar, sabah akşam o mübârek diyârı sarıp kuşatsın.

En saf ve en samimi salâtü selâmlarımızı o yüce Peygamber'e arzederiz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

RESÛL-İ EKREM'E SALÂTÜ SELÂM GETİRMENİN FARZ OLUŞU VE FAZİLETİ

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّ اللهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

«Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin.»[1]

Salât, Resûlullah'ın Değerini Yüceltmektir

Abdullah ibni Abbâs bu âyet-i kerîmeyi şöyle tefsir etmiştir:

"Allah Teâlâ Resûl-i Ekrem'e daha fazla hayır ve bereket vererek onun değerini yüceltir; melekler de Resûlullah'ın değerini yüceltmesi için Allah'a duâ ve niyâz ederler."[2]

Âyetteki "Allah ve melekleri Peygambere salât ederler" ifâdesini şu şekilde açıklayanlar da olmuştur: Allah Teâlâ, Resûlünün üzerine rahmetini daha fazla indirir; melekler de onun huzûrunda daha fazla mütevazı davranırlar.

1. Ahzâb 33/56.
2. Taberî, *Câmiu'l-beyân* (Şâkir), XX, 320.

Salât, Şefkat ve Merhamettir

Arap dili âlimi Müberred de (v. 286/900) bu kelimeyi şöyle açıklamıştır:

"Salât, şefkat ve merhamet anlamındadır. Allah'ın salât etmesi, merhamet etmesi demektir; meleklerin salât etmesi ise şefkat göstermesi ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini niyâz etmesi demektir.

Hadîs-i şerîflerde meleklerin; hasta ziyâret edenlere, namaz için mescidde bekleyenlere, ilim öğrenenlere, cömert kimselere, sadaka verenlere duâ ettikleri belirtilmektedir. Bu konudaki bir hadîs-i şerîf şöyledir: "Bir Müslüman, yanında bulunmayan bir din kardeşi için duâ ederse, mutlaka melek ona, 'Âmîn. Aynı şeyler sana da verilsin' diye duâ eder."[1]

Şu âyetler, meleklerin bizim dostumuz olduğunu göstermektedir:

"Rabbimiz Allah'tır, deyip de dosdoğru olanlara ise melekler inerler ve 'Korkmayın ve üzülmeyin. Size vadedilen Cennet'le sevinin! Biz dünya hayatında da, âhirette de size dostuz' derler."[2]

Şu âyetler de yine meleklerin mü'minlere duâ ettiklerini göstermektedir: "Arş'ı taşıyan ve onun etrafında bulunan melekler Rablerini hamdederek tesbih eder, O'na îmân eder ve mü'minlerin bağışlanmaları için duâ ederler."[3]

"Melekler hamdederek Rablerini tesbih ediyorlar ve yerdekiler için bağışlanma diliyorlar."[4]

Melekler Nasıl Salât Eder?

Hadîs-i şerîfte, mescitte oturup namazı bekleyen kimseye meleklerin nasıl salât ettiği anlatılmış, Peygamber Efendimiz meleklerin: "Allah'ım onu bağışla! Allah'ım ona merhamet eyle!" dediklerini söylemiştir. İşte meleklerin bu sözleri bir duâdır.

1. Müslim, Zikir 86-88, nr. 2732-2733; Ebû Dâvûd, Vitir 29, nr. 1534.
2. Fussılet 41/30-31.
3. Mü'min 40/7.
4. Şûrâ 42/5.

> Hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: "Bir kimsenin câmide cemaatle kıldığı namaz, işyerinde ve evinde kıldığı namazdan yirmi beş derece daha sevaptır. Şöyleki bir kişi güzelce abdest alır, sonra başka hiçbir maksatla değil, sadece namaz kılmak üzere câmiye gelirse, câmiye girinceye kadar attığı her adım sebebiyle bir derece yükseltilir ve bir günahı bağışlanır. Câmiye girince de, namaz kılmak için orada durduğu sürece, tıpkı namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Biriniz namaz kıldığı yerden ayrılmadığı, kimseye eziyet etmediği ve abdestini bozmadığı müddetçe melekler: Allahım! Ona merhamet et! Allahım! Onu bağışla! Allahım! Onun tövbesini kabul et! diye ona duâ ederler."[1]

Mâlikî âlimlerinden Bekir el-Kuşeyrî[2] (v. 344/955) şöyle demiştir: "Allah'ın mü'minlere salât etmesi, onlara rahmet etmesi demektir. Peygamber Efendimiz'e salât etmesi ise onun şerefini dile getirmesi ve ona daha çok ikrâmda bulunması demektir."

Cenâb-ı Hakk'ın Resûlünü Meleklere Övmesi

Tâbiîn âlimlerinden Ebü'l-Âliye er-Riyâhî[3] (v. 90/709) şöyle demiştir: "Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'e salât etmesi, onu meleklerin yanında övmesi; meleklerin salât etmesi ise, (Cenâb-ı Hak'tan Resûlullah'a daha fazla ikrâmda bulunması için) duâ etmeleri demektir."[4]

Resûlullah'a Nasıl Salât Edilir?

Şifâ-i Şerîf'in müellifi Kâdî İyâz şöyle demiştir: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, ashâbına, kendisine nasıl salâtü selâm getireceklerini öğrettiği hadîs-i şerîfte 'salât' ile 'bereket' kelimelerini ayrı ayrı zikretmiştir ki, bu durum her iki kelimenin de farklı mânalarda kullanıldığını gösterir.

---

1. Buhârî, Salât 87, nr. 477, Büyû' 49, nr. 2118; Müslim, Mesâcid 272, nr. 649.
2. Ebü'l-Fazl Bekr ibni Muhammed ibni Alâ' el-Kuşeyrî el-Basrî. Mısır'da yaşamış ve Mâlikî mezhebiyle ilgili eserler kaleme almıştır (Zehebî, A'lâmü'n-nübelâ', XV, 537-538).
3. Ebü'l-Âliye er-Riyâhî hakkında bilgi için bk. I, 87.
4. Ebü'l-Âliye er-Riyâhî'nin bu sözü için bk. Buhârî, Tefsîr 33/10, bab başlığı.

Ashâb-ı kirâm Peygamber Efendimiz'e: "Yâ Resûlallah! Sana nasıl selâm vereceğimizi öğrendik, peki sana nasıl salavât getireceğiz?" diye sorunca Allah'ın Elçisi şöyle söylemelerini tavsiye buyurdu:

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»

Allahım! İbrâhim'in âline rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de rahmet et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin. Allahım! İbrâhim'in âline hayır ve bereket lütfettiğin gibi Muhammed'e ve âline de hayır ve bereket ihsân et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin, deyiniz."[1]

Resûlullah'a Selâm Vermenin Anlamı

Allah Teâlâ'nın kullarına "Ona tam bir teslimiyetle selâm verin."[2] diye emrettiği "selâm" kelimesine bakalım.

Mâlikî âlimlerinden Kādî Ebû Bekir ibni Bükeyr[3] bu konuda şöyle demiştir: "Allah Teâlâ bu âyeti Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme indirmiş; hem onun ashâbına, hem de onlardan sonra gelen nesillere, peygamberlerinin kabrini ziyâret ettiklerinde ona selâm vermelerini, adını andıklarında kendisine selâm göndermelerini emretmiştir."

Peygamber Efendimiz'e selâm vermenin anlamı hakkında üç görüş vardır:

1. Yâ Resûlallah! Belâ ve âfetlerden uzak kalasın; hep selâmette olasın, demektir. Bu durumda selâm kelimesi masdar olur.

2. Yâ Resûlallah! Selâm, her zaman seni koruyup gözetsin, seni ko-

1. Buhârî, Enbiyâ 10, nr. 3370; İbni Mâce, İkâme 25, nr. 906.
2. Ahzâb 33/56.
3. Tam adı Ebû Bekir Muhammed ibni Ahmed Abdullah ibni Bükeyr et-Temîmî el-Bağdâdî'dir. Iraklı olduğu belirtilen bu âlimin *Ahkâmü'l-Kur'ân* başta olmak üzere çeşitli eserlerinin bulunduğu kaydedilmektedir (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], V, 7).

rumayı üstlensin, demektir. Buna göre "Selâm", Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinden (Esmâ-i hüsnâ'dan) biridir.

3. Selâm; teslim olma, boyun eğme, muhâlefet etmeme anlamındadır. Şu âyet de bunu göstermektedir: "Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında meydana gelen anlaşmazlıklarda seni hakem yapmadıkça, sonra da verdiğin hükümlere, içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan tamamen teslim olmadıkça, gerçek mü'min olamazlar."[1]

1. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm'ın Hükmü

Şunu bilmelisin ki, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek, belli bir yer ve zaman söz konusu olmaksızın, her Müslümanın yerine getirmesi gereken bir farzdır. Çünkü Allah Teâlâ: "Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[2] buyurmuş, bütün müctehidler, müfessirler ve muhaddisler de Cenâb-ı Hakk'ın bu emrinin farz olduğunu kabul etmiş ve bu konuda görüş birliğine varmışlardır.

Farz Olan Salâtü Selâm

Müfessir İbn Cerîr et-Taberî (v. 310/922), Allah ona rahmet eylesin, bu âyetteki salâtü selâm emrinin farz değil, mendûb olduğunu söylemiş, hattâ bu konuda ulemâ arasında fikir birliği (icmâ) bulunduğunu ileri sürmüştür. Öyle sanıyorum ki, Taberî "bu konuda ulemâ arasında fikir birliği bulunduğunu" söylerken, birden fazla salâtü selâm getirmeyi kastetmiştir. Çünkü farz olan ve insanı bu farzı yerine getirme sorumluluğundan kurtaracak olan bir defa salâtü selâm getirmektir. Birden fazlası ise mendûbtur. Resûl-i Ekrem'in peygamber olduğuna şehâdet getirmek de böyledir. Onun peygamber olduğunu ömürde bir kere söylemek farz, daha çok söylemek ise mendûb ve yapılması tavsiye edilen bir ibâdettir. Üstelik bu, Müslüman olmanın gereği ve alâmetidir.

Mâlikî kadılarından Ebü'l-Hasan ibni'l-Kassâr[3] (v. 397/1007) şöyle de-

1. Nisâ 4/65.
2. Ahzâb 33/56.
3. İbnü'l-Kassâr diye bilinen Ebü'l-Hasan Alî ibni Ömer ibni Ahmed el-Bağdâdî, Hanefî ve Şâfiîlerin çoğunlukta olduğu Bağdat'ta kadılık yapmış ve onlara karşı Mâlikî mezhebini savunmuştur. Mâliki mezhebiyle diğer mezhep ve müctehidler arasındaki görüş ayrılıklarını ele aldığı *Uyûnü'l-edille fî mesâili'l-hilâf beyne fukahâ'i'l-emsâr* adlı eseri günümüze ulaşmıştır.

miştir: "Mâlikî mezhebi ulemâsına göre Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmek bir görev ve konuşabilen herkesin hayatı boyunca bir kere salâtü selâm getirmesi ise farzdır."

Salâtü Selâm Getirmenin Zamanı ve Sayısı Var mı?

Mâlikî âlimlerinden Kādî Ebû Bekir ibni Bükeyr de şöyle demiştir:

"Allah Teâlâ peygamberine salâtü selâm getirmeyi bütün mü'minlere farz kılmış, ancak salâtü selâm getirmek için belli bir zaman tâyin etmemiştir. İşte bu sebeple mü'minlerin ona çokça salâtü selâm getirmesi ve bunu hiç ihmâl etmemesi gereklidir."

> Kādî Ebû Bekir ibni Bükeyr'in dediği gibi, her ibâdet için bir zamanı tâyin eden Allah Teâlâ, zikir için belli bir zamandan söz etmemiş, "Ey îmân edenler! Allah'ı çok zikredin. Sabah akşam O'nu tesbîh edin."[1] buyurmakla yetinmiştir. Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmek de bir zikir olduğundan, Cenâb-ı Hak şu zamanda, şu kadar salâtü selâm getireceksiniz, diye bir zaman ve sayı belirlememiştir.

Yine Mâlikî âlimlerinden Kādî Ebû Muhammed ibni Nasr da[2] (v. 422/1031) Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmenin farz olduğunu, ancak bunun belli bir zamanı ve miktarı olmadığını söylemiştir.

Kādî Ebû Abdillah Muhammed ibni Saîd'in[3] (v. 198/813) belirttiğine göre İmâm Mâlik ile onun mezhebine bağlı âlimler ve diğer müctehid imâmlar, Resûlullah'a salâtü selâm getirmenin her mü'mine farz olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre salâtü selâm'ın namazda veya belli bir zamanda

1. Ahzâb 33/41-42.
2. Ebû Muhammed Abdülvehhâb ibni Alî bin Nasr et-Tağlibî, Mâlikî fıkhıyla ilgili çeşitli kitapları bulunan ve devrinde en güçlü Mâlikî fakihi kabul edilen âlimdir. Bağdat'ta yaşamış, bir münasebetle gittiği Mısır'da vefât etmiştir.
3. *Şifâ-i Şerîf* şârihi Hafâcî'nin tesbitine göre bu âlim Mâlikî fakihi Ebû Abdillah Muhammed ibni Saîd ibni Beşîr'dir. Bâce'li olan bu âlim Endülüs'ten Medine'ye giderek İmâm Mâlik'ten okuyup faydalanmış, *el-Muvatta*'ı ondan rivâyet etmiş, daha sonra tekrar Endülüs'e dönerek Kurtuba kadılığı yapmıştır (Kādî İyâz, *Tertîbü'l-medârik* [nşr. Tancî] I, 327-339).

söylenmesi şart değildir; ömründe bir defa bile salâtü selâm getiren bu borçtan kurtulmuş olur.

Tahiyyâtta Salâtü Selâm Kime Göre Farz?

Şâfiî âlimlere göre Allah Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de, Resûlullah'ın hadislerinde emrettiği farz olan salâtü selâm, tahiyyâtta okunan "allâhümme salli ve bârik" duâlarıdır; namazın dışındaki salâtü selâm'ın farz olmadığı konusunda hiçbir ihtilâf yoktur.

Oysa namazda, tahiyyâttan sonra okunan salâtü selâmın farz olmadığı hususunda sahâbe ve tâbiîn (mütekaddimîn) ile daha sonra gelen âlimler (müteahhirîn) görüş birliği içindedir. Bunun böyle olduğunu iki ünlü imâm İbn Cerîr et-Taberî[1] (v. 310/922) ile Ebû Ca'fer et-Tahâvî[2] (v. 321/933) ve daha başkaları nakletmişlerdir.

İmâm Şâfiî ve ona tâbi olanlar, namazda salâtü selâm getirmenin farz olduğunu söyleyerek herkesten farklı bir görüş ileri sürmüşler ve şöyle demişlerdir: "Namazda, son oturuşta et-tehiyyâtü'yü okuduktan sonra ve selâm vermeden önce Resûlullah'a salâtü selâm getirmeyen (Allahümme salli ve bârik'i okumayan) kimsenin namazı olmaz. Salâtü selâm'ı tahiyyâttan önce okusa, namazı yine de olmaz." Bu sözü İmâm Şâfiî'den önce hiç kimse söylemediği gibi, onun görüşünü destekleyen bir hadis de yoktur.

İmâm Şâfiî bu görüşüyle daha önceki âlimlere muhâlefet ettiği için, İbn Cerîr et-Taberî,[3] Kuşeyrî[4] ve daha başkaları onun bu görüşüne şiddetle karşı çıkmış ve kendisini tenkit etmişlerdir.

Ünlü fıkıh âlimi ve hadis hâfızı Ebû Bekir ibni'l-Münzir[5] (v. 318/930)

1. İbni Cerîr et-Taberî hakkında bilgi için bk. I, 222.
2. Ebû Ca'fer Ahmed ibni Muhammed et-Tahâvî hakkında bilgi için bk. I, 596.
3. İbni Cerîr et-Taberî önceleri Şâfiî mezhebinde idi; ilmi genişledikten sonra hiçbir mezhebe bağlanmadı, kendisi ictihadda bulundu.
4. Buradaki "Kuşeyrî" ifâdesiyle, kimin kastedildiği tam olarak bilinmemektedir. İlk anda *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye* müellifi Ebü'l-Kāsım el-Kuşeyrî (v. 465/1072) olduğu hatıra gelmekte ise de, onun Şâfiî mezhebine bağlı olduğu ve İmâm Şâfiî'ye aykırı bir şey söylemediği bilinmektedir. Bu ifâdeyle kastedilen kişinin Ebü'l-Kāsım el-Kuşeyrî'nin oğlu Ebû Nâsır el-Kuşeyrî veya Mâlikî mezhebine mensup olan Ebû Bekir ibni Alâ el-Kuşeyrî olabileceği söylenmektedir (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], V, 13).
5. İbnü'l-Münzir diye bilinen bu âlimin tam adı Ebû Bekir Muhammed ibni İbrâhim ibni'l-Münzir en-Nîsâbûrî'dir. Mutlak müctehid mertebesinde olduğu kabul edilen bu âlimin

şöyle demiştir: "Farz veya nâfile bir namazı kılan kimsenin, o namazda, (son tahiyyâtta selâm vermeden önce) Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmesi müstehaptır. Bir kimse kıldığı namazda salâtü selâmı terk etse, Mâlikî mezhebine, Ehl-i Medine'ye, Süfyân es-Sevrî'ye (v. 161/778), ehl-i re'yden olan Kûfeli âlimlere (Hanefîlere) ve daha başkalarına göre onun namazı tamamdır. Âlimlerin büyük çoğunluğunun görüşü de böyledir."

İmâm Mâlik (v. 179/795) ile Süfyân es-Sevrî'nin son tahiyyâtta salâtü selâm getirmeyi müstehab saydıkları, salâtü selâm getirmeyeni, (sünneti terk etmeleri yüzünden) hatâlı gördükleri söylenmiştir.

İmâm Şâfiî, namazda (selâm vermeden önce, ister kasten ister unutarak olsun) salâtü selâm getirmeyen kimsenin o namazı iâde etmesi (yeniden kılması) gerektiğini söylemek sûretiyle diğer âlimlerden ayrılmıştır. Hadis, fıkıh ve tefsir âlimi İshâk ibni Râhûye[1] (v. 238/852) ise, kasten salâtü selâm getirmeyen kimsenin namazını iâde etmesi gerektiğini söylemiş, unutarak veya yanılarak salâtü selâm getirmeyenin ise namazı iâde etmesi gerekmediğini söylemiştir.

Mâlikî âlimi Ebû Muhammed ibni Ebî Zeyd'in[2] (v. 389/999) belirttiğine göre, kendisi gibi bir Mâlikî fakihi olan Muhammed ibni'l-Mevvâz[3] (v. 269/882), Resûlullah Efendimiz'e salâtü selâm getirmenin farz olduğu kanaatindedir.

Daha sonra Ebû Muhammed ibni Ebî Zeyd, İbnü'l-Mevvâz'ın bu sözünü açıklayarak, onun ("salâtü selâm farzdır" derken) namazdaki salâtü

---

görüşleri etrafında "Münziriyye" adıyla bir mezhep meydana gelmişti. "Harem-i şerîf şeyhi ve müftüsü" diye de anılan ve mezhepler arasındaki ihtilâfları çok iyi bilen hadis hâfızı İbnü'l-Münzir'in pek çok eseri arasında *el-İşrâf alâ mezâhibi ehli'l-ilm, el-İcmâ, el-Evsat fi's-sünen ve'l-icmâ ve'l-ihtilâf* zikredilebilir.

1. İshâk ibni Râhûye hakkında bilgi için bk. I, 172.
2. İbni Ebî Zeyd el-Kayrevânî diye meşhûr olan bu âlimin tam adı Ebû Muhammed Abdullah ibni Ebî Zeyd Abdirrahmân en-Nefzî'dir. Daha on yedi yaşında iken yazdığı Mâlikî fıkhının temel metinlerinden biri olan *er-Risâle* adlı eseriyle şöhret kazanmış; fıkıhtaki derinliği sebebiyle onu "Küçük Mâlik" diye anmışlardır. Fıkıh, hadis ve akâid konularındaki bilgisiyle kendini kabul ettirmiş, devrinde Mâlikîlerin temsilcisi olmuştur. Yine Mâlikî fıkhına dâir *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât, Muhtasarü'l-Müdevvene ile el-Câmi' fi's-sünen ve'l-âdâb ve'l-meğâzî ve't-târîh* adlı eserleri de ünlüdür.
3. İbnü'l-Mevvâz diye anılan Ebû Abdillah Muhammed ibni İbrâhim el-İskenderânî, Mâlikî fıkhının temel kaynaklarından *el-Mevvâziyye*'nin müellifidir. Mâlikî fıkhını İmâm Mâlik'in talebelerinden öğrenmiş olup "Mısır diyârının fakihi" diye meşhûrdur.

selâmı değil, namazın dışında getirilecek olan salâtü selâmı kastettiğini söylemiştir. Mâlikî fakihi Muhammed ibni Abdilhakem[1] (v. 268/881) ve başkaları da aynı görüştedir.

Mâlikî kadılarından Ebü'l-Hasan ibni'l-Kassâr (v. 397/1007) ile yine Mâlikî kadılarından olan Ebû Muhammed Abdülvehhâb ibni Nasr (v. 422/1031), Muhammed ibni'l-Mevvâz'ın tıpkı İmâm Şâfiî gibi namazda salâtü selâm getirmenin farz olduğu görüşünü benimsediğini söylemişlerdir.

Mâlikîlerin Namazda Salâtü Selâm Hakkındaki Üç Görüşü

Mâlikî âlimlerden Ebû Ya'lâ el-Abdî[2] (v. 490/1097), namazda salâtü selâm getirme konusunda Mâlikîlerin üç farklı görüşe sahip olduklarını;

bazılarının (İmâm Şâfiî ve Şâfiî âlimleri gibi) **vâcip** (farz),[3]

bazılarının (Ebû Hanîfe ve Hanefî âlimleri gibi) **sünnet-i müekkede**,

bazılarının da (İmâm Mâlik ve bazı Mâlikîler gibi) **mendûb** dediklerini söylemiştir.

Şâfiî mezhebine bağlı âlimlerden Hattâbî (v. 388/998) ve aynı mezhebe bağlı başka âlimler,[4] namazda salâtü selâm getirme konusunda İmâm Şâfiî'den farklı düşünmüşlerdir. Hattâbî şöyle demiştir: "Namazda salâtü selâm getirmek vâcip (farz) değildir. İmâm Şâfiî dışındaki birçok âlimin görüşü budur. İlk Şâfiî âlimlerden, bu konuda İmâm Şâfiî ile aynı görüşü paylaşan birini bilmiyorum."

Namazda salâtü selâmın farz olmadığının delili; İmâm Şâfiî'den önceki İslâm âlimlerinin, namazda salâtü selâm getirmemenin namazı bozmadığı konusunda görüş birliği etmeleridir.

---

1. İbni Abdilhakem diye tanınan bu âlimin tam adı Ebû Abdillah Muhammed ibni Abdillah ibni Abdilhakem el-Mısrî'dir. Babası İmâm Mâlik'in, kendisi de İmâm Şâfiî'nin talebesidir. Babasının vefâtından sonra Mâlikîlerin fetvâ mercii olmuştur. Nesâî, İbni Huzeyme, Ebû Ca'fer et-Tahâvî gibi ünlü âlimlere hadis rivâyet etmiş bir muhaddistir. İbni Huzeyme, sahâbe ve tâbiînin görüşlerini ondan daha iyi bilen bir fakih görmediğini söylemiştir. Pek çok eseri bulunmakla beraber, onların günümüze ulaştığı bilinmemektedir.
2. Adı Ahmed ibni Muhammed olup İbnü's-Savvâf diye de bilinirdi. Basra'da yaşayan bu âlim, hem muhaddis hem de devrinde Iraklıların en ünlü Mâlikî fakihi idi.
3. Hanefîlerin dışındaki mezhepler «farz»a vâcip derler.
4. Ali el-Kārî'nin söylediğine göre İbnü'n-Nakkāş (v. 763/1362) ve Zeynüddin el-Irâkī (v. 806/1404) gibi ünlü Şâfiî fakih ve âlimleri de bu konuda İmâm Şâfiî'den farklı düşünmüşlerdir.

Ayrıca İmâm Şâfiî'den sonra gelen âlimler, onun: "Namazda salâtü selâm getirmek farzdır" şeklindeki görüşünü çokça tenkit etmişlerdir.

Resûlullah Ashâbına Teşehhüd'ü Öğretirdi

> **Teşehhüd**, tahiyyâta oturulduğu zaman okunan duâyı ifâde eden bir terimdir. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin tahiyyâta oturduğu zaman on üç kadar farklı duâ okuduğu bilinmektedir. Hanefîlerin tahiyyâtta okuduğu duâ, bu hadiste sözü edilen Abdullah ibni Mes'ûd'a ve yanındaki sahâbîlere Peygamber Efendimiz'in öğrettiği duâ olup "Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmenin Tavsiye Edildiği ve Makbûl Görüldüğü Yerler" bahsinde gelecektir (bk. II, 421).

Esasen Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Abdullah ibni Mes'ûd'a (v. 32/652) öğrettiği teşehhüdü, İmâm Şâfiî de benimsemiştir; nitekim bu teşehhüdde Peygamber Efendimiz'e salâtü selâm yoktur. Aynı şekilde Ebû Hüreyre, Abdullah ibni Abbâs, Câbir ibni Abdillah, Abdullah ibni Ömer, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Mûsâ el-Eş`arî, Abdullah ibni'z-Zübeyr'in rivâyet ettiği teşehhüdlerde de Peygamber Efendimiz'e salâtü selâm yoktur.

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Abbâs ile Câbir ibni Abdillah: "Peygamber Efendimiz bize, Kur'an'dan bir sûreyi öğretir gibi, tahiyyâtta okuduğumuz teşehhüdü de öğretirdi." demişlerdir.

> Peygamber Efendimiz'in ashâbına öğrettiği bu teşehhüd duâsı şöyledir: "et-Tahiyyâtü'l-mübârekâtü, es-salavâtü't-tayyibâtü lillâhi, es-selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullahi veberekâtüh, es-selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn. Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden resûlüllah."[1]

Bu haberin bir benzeri Ebû Saîd el-Hudrî'den de rivâyet edilmiştir.

Abdullah ibni Ömer de (v. 73/692) şöyle demiştir: "Mekteplerde çocuklara öğrettikleri gibi, Hz. Ebû Bekir de minberde bize teşehhüdü öğretirdi."

1. Müslim, Salât 60, nr. 403; Ebû Dâvûd, Salât 177, 178, nr. 974.

> Bu rivâyete göre teşehhüd "et-Tahiyyâtü ves-salavâtü ve't-tayyibâtü lillâhi" diye başlamakta ve Abdullah ibni Mes'ûd'un rivâyet ettiği ilk hadiste geçtiği gibi devam etmektedir[1]

Teşehhüdü aynı şekilde Hz. Ömer radıyallahu anh de minberde öğretirdi.

> Bu rivâyetteki teşehhüd ise "et-Tahiyyâtü lillâhi, ez-zâkiyâtü lillâhi, et-tayyibâtü's-salavâtü lillâhi" diye başlamakta, Abdullah ibni Mes'ûd'un rivâyet ettiği ilk hadiste geçtiği gibi devam etmektedir. Kādî İyâz'ın burada, çeşitli sahâbîler tarafından rivâyet edilen farklı teşehhüd duâlarından söz etmesinin sebebi, onların hiçbirinin sonunda Resûlullah'a salâtü selâmın bulunmadığım göstermek ve böylece namazda salâtü selâmın farz olmadığını teyit etmektir.[2]

Peygamber Efendimiz bir hadisinde: "Bana salâtü selâm getirmeyen kimsenin namazı kabul olmaz" buyurmuştur.[3]

> Bu hadisin tamamı şöyledir: "Abdesti olmayanın namazı yoktur. Abdest alırken besmele çekmeyenin abdesti yoktur. Allah'ın Resûlü'ne salâtü selâm getirmeyenin de namazı yoktur. Ensârı sevmeyenin de namazı yoktur."

Mâlikî kadılarından Ebü'l-Hasan ibni'l-Kassâr (v. 397/1007) bu hadisin, namazda salâtü selâm getirmeyen kimsenin namazı kabul olmaz değil, namazı mükemmel olmaz anlamına geldiğini veya "Hayatında bana bir kere bile salâtü selâm getirmeyenin namazı kesinlikle olmaz" anlamına geldiğini söylemiştir.

> İbnü'l-Kassâr, bu sözüyle, hadîs-i şerîften İmâm Şâfiî gibi "namazda salâtü selâm getirmenin farz olduğu" anlamının çıkarılamayacağını, zira hadisin "Namazda salâtü selâm getirmeyen kimsenin namazı mükemmel olmaz" anlamına geldiğini söylemektedir.

1. İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût). I, 260, nr. 2990.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 53.
3. İbni Mâce, Tahâret 41, nr. 400.

Zâten bütün hadis âlimleri bu hadisin rivâyetinin zayıf olduğunu söylemişlerdir.

> Kādî İyâz'ın da dediği gibi, hadis âlimleri bu hadisi senedinde güvenilmeyen bir râvi olan Abdülmüheymin ibni Abbâs bulunduğunu, bu yüzden de hadisin zayıf olduğunu ileri sürmüşler, ancak Hindistanlı hadis âlimi Ebü'l-Hasan Nûreddîn es-Sindî bu hadisin, adı geçen râvinin bulunmadığı bir başka senedle de rivâyet edildiğini söylemiştir.[1]

Hz. Hüseyin'in torunu Ebû Ca'fer Muhammed el-Bâkır'ın[2] (v. 114/733) ashâb-ı kirâmdan Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den[3] (v. 40/660), onun da Peygamber Efendimiz'den rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

«مَنْ صَلَّى صَلَاةً، لَمْ يُصَلِّ فِيهَا عَلَيَّ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِي، لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ» «Kim bir namaz kılar da, o namazda bana ve ehl-i beytime salâtü selâm getirmezse, onun kıldığı namaz kabul olmaz.»[4]

Hadis hâfızı ve kırâat âlimi Dârekutnî[5] (v. 385/995) şöyle demiştir: "Doğru olan bu sözün Resûl-i Ekrem'in değil, Ebû Ca'fer Muhammed ibni Ali ibni Hüseyn'in (diğer bir söyleyişle Hz. Hüseyin'in torunu Muhammed el-Bâkır'ın) sözü olduğudur.

Muhammed el-Bâkır şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme ve onun ehl-i beytine salâtü selâm getirmeden kılacağım bir namazın tamam olmayacağı kanaatindeyim."[6]

---

1. Sindî'nin belirttiği bu hadis ve senedi için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), VI, 121, nr. 5699.
2. Muhammed Bâkır, tâbiîn âlimlerinden, Ehl-i beyt'in ileri gelenlerinden olup on iki imâmın beşincisi, altıncı imâm Ca'fer-i Sâdık'ın da (v. 148/765) babasıdır.
3. Ebû Mes'ûd Ukbe ibni Âmir el-Ensârî hakkında bilgi için bk. I, 354.
4. Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 355.
5. Adı Ebü'l-Hasen Alî ibni Ömer'dir. Bağdat'ın Dârekutn semtinde doğduğu için bu nisbeyle şöhret bulmuştur. Onun en ünlü eseri, fıkıh konularına dâir hadislerin muhtelif rivâyetlerini bir araya topladığı, zayıf, münker hattâ mevzû hadisleri de ihtivâ eden *es-Sünen*'idir. Bu eserinde hadis râvilerine dâir yaptığı değerlendirmeler de önemlidir. Hem güvenilir râvilere hem de zayıf ve güvenilmeyen râvilere dâir *İlelü'l-hadîs, Ricâlü'l-Buhârî ve Müslim* gibi kitapları vardır.
6. Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 355-356.

2. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmenin Tavsiye Edildiği ve Makbûl Görüldüğü Yerler

Daha önce de söylediğimiz gibi, namazda salâtü selâmın yeri, son oturuşta tahiyyâtı okuduktan sonra ve duâ etmeden öncedir.

Ashâb-ı kirâmdan Fedâle bin Ubeyd[1] (v. 53/673) radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem, bir adamın namazda Peygamber'e salâtü selâm getirmeden duâ etmeye başladığını duydu ve "Bu adam duâ etmekte acele etti" buyurdu. Ardından o adamı yanına çağırdı, hem ona hem orada bulunan sahâbîlere şöyle buyurdu:

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَحْمِيدِ اللهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ، ثُمَّ لِيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لِيَدْعُ بَعْدُ بِمَا شَاءَ»

«Biriniz namaz kılınca, önce Allah Teâlâ'ya hamdü senâ etsin, ardından Peygamber'e salâtü selâm getirsin, ondan sonra da dilediği şekilde duâ etsin.»[2]

> İster namazdan sonra olsun, isterse diğer zamanlarda olsun, Allah'a duâ edecek kimse duâsına **"el-Hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ecmaîn"** diye başlamalıdır. Nitekim bir defasında Resûl-i Ekrem Efendimiz sahâbîlerden birinin Allah'a hamd ve Resûlü'ne salât getirerek duâya başladığını gördü. Onu takdir ederek **"Ey namaz kılan zât! Duâ et, duân kabul olunur."** buyurdu.[3]

Bu hadisin bir başka rivâyetinde "Allah Teâlâ'ya hamdü senâ etsin (tahmîd)" ifâdesi, "Allah Teâlâ'nın yüceliğini dile getirsin (temcîd)" şeklinde de geçmektedir ki, bu hadisin senedi (veya bu lafız) daha sahîhtir.[4]

1. Fedâle bin Ubeyd el-Ensârî, Medineli sahâbîlerdendir. Hudeybiye'de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme bîat eden sahâbîlerden biriydi. Uhud Savaşı'na katıldı, ondan sonraki gazvelerin hepsine iştirâk etti. Mısır ve Suriye'nin fethinde bulundu. Daha sonra Suriye'ye yerleşti. Orada Muâviye bin Ebî Süfyân'ın Dımaşk kadısı oldu. Sonra Bizanslılarla yapılan deniz savaşında kumandanlık yaptı.
2. Tirmizî, Daavât 65, nr. 3477. Ayrıca bk. Nesâî, Sehv, 48, nr. 1283.
3. Tirmizî, Daavât 65, nr. 3476; Nesâî, Sehv, 48, nr. 1283.
4. Ebû Dâvûd, Vitir 23, nr. 1481; İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 350, nr. 719; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XVIII, 307, nr. 791.

Salâtü Selâmsız Duâ ve Namaz

Hz. Ömer radıyallahu anh şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz'e salâtü selâm getirilmeden yapılan duâ ve kılınan namaz gökle yer arasında asılı kalır, Cenâb-ı Hakk'ın huzûruna yükselmez."[1]

> Her ne kadar bu söz Hz. Ömer'e "mevkûf" yani onun sözü ise de, böyle bir meseleyi bir sahâbî bilemeyeceği için, "hükmen merfû" yani Peygamber Efendimiz'in sözü kabul edilir.
>
> Şu hadîs-i şerîf de salâtü selâmın önemini göstermektedir: "Ezânı işittiğiniz zaman, müezzinin söylediklerinin aynısını siz de söyleyin. **Sonra bana salâvat getirin.** Çünkü **bir kimse bana bir defa salâvat getirirse, Allah buna karşılık ona on defa salât eder.** Daha sonra benim için Allah'tan Vesîle'yi isteyin. Çünkü Vesîle, Cennet'te Allah'ın kullarından bir tek kuluna lâyık olan bir makamdır. O kulun ben olacağımı umuyorum. Benim için Vesîle'yi isteyen kimseye şefatim vâcip olur."[2]

Hz. Ali de Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden bu mânada bir hadis rivâyet etmiştir. Yalnız o rivâyet "Muhammed'e ve Muhammed âilesine salâtü selâm getirilmeden..." şeklindedir.

> Hz. Ali'nin sözü olarak da rivâyet edilen bu hadis şöyledir: "Yapılan her duâ, Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme ve onun âilesine salâtü selâm getirilmedikçe alıkonulur, Allah'a ulaştırılmaz."[3]

Bu hadis şöyle de rivâyet edilmiştir: "Duâ eden kimse Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmedikçe duâsı alıkonulur, Cenâb-ı Hakk'a ulaştırılmaz."[4]

---

1. Tirmizî, Vitir 21, nr. 486.
2. Müslim, Salât 11, nr. 384; Ebû Dâvud, Salât 36, nr. 523; Tirmizî, Menâkıb 1, nr. 3614; Nesâî, Ezân 37, nr. 677.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 220, nr. 721; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 160; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, V, 54-58, nr. 2035.
4. Hadis bir önceki notta gösterilen kaynaklarda bulunmaktadır.

Önce Hamd, Sonra Salâtü Selâm

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh şöyle demiştir:

"Biriniz Allah Teâlâ'dan bir şey isteyeceği zaman, önce O'na lâyık olduğu şekilde hamdü senâ etsin. Sonra Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirsin. Ardından dileğini Cenâb-ı Hakk'a arzetsin. Böyle yapılan duâ kabul edilmeye daha lâyıktır."[1]

Bir Duâda Üç Salât

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâ Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Duâ edeceğiniz zaman, beni, yolculuğa çıkan adamın su kabı yerine koymayın. Zira yolculuğa çıkacak adam su kabını doldurup onu bir yere koyar, ardından eşyasını binitine yükler. Şâyet canı su içmek isterse o kaptaki suyu alıp içer veya abdest almak isterse, o suyla abdestini alır; içmeyecek, abdest de almayacaksa o suyu döker. Beni bu duruma düşürmeyip duânınızın hem başında, hem ortasında, hem de sonunda anınız."

> Resûlullah Efendimiz bu hadîs-i şerîfte o devirde çok iyi bilinen bir âdetten söz ediyor. Binitinin sırtında yolculuk eden kimse, yolculukta kullanacağı suyu matarasına doldurup onu binitin eğerinin arkasına, elini atınca bulacağı bir yere iliştirirmiş. Peygamber Efendimiz bu benzetmeyi hatırlattıktan sonra, "Beni matara gibi arkaya atmayın; benim yerim arkaya atılmak, ihtiyaç duyulduğunda hatırlanmak değildir; benim yerim dâima önde olmaktır" buyuruyor. Bu sözü biraz daha açmasını isteyen ashâbına da, duâ edecekleri zaman kendisini hem duânın başında, hem ortasında anmaları, hem de duâyı salâtü selâm getirerek bitirmeleri gerektiğini söylüyor.[2]

1. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), X, 441 (Ma'mer ibni Râşid, *el-Câmi'*, X, 441, nr. 19642); Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IX, 155; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VII/1, 619-620, nr. 3204. Bu hadis de her ne kadar Abdullah ibni Mes'ûd'a "mevkûf" ise de yani onun sözü gibi görünüyorsa da, böyle bir konuyu bir sahâbî bilemeyeceği için, "hükmen merfû" yani Peygamber Efendimiz'in sözü kabul edilir.
2. Bu hadis için bk. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 215, nr. 3117; İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* (A'zamî), III, 222, nr. 3316.

Duânın Kabul Edilmesinin Şartları

İlk devir sûfîlerinden İbn Atâ[1] (v. 309/922) şöyle demiştir:

"Duânın; üzerine oturacağı temelleri vardır,[2] kuş gibi kanatları vardır,[3] onu hedefine çabucak ulaştıracak sebepleri[4] ve süratle kabul edileceği vakitleri[5] vardır. Eğer duâ, temellerinin üzerine otururşa güçlü olur; kanatlarını takınırsa göğe yükselir; duâ, zamanında ve yerinde yapılırsa kabul edilir; kendisini hedefine ulaştıracak sebeplere sahip olursa başarıya ulaşır."

"Duânın temelleri; duâ edenin kalbinin huzûr duyması, o sırada duygulu ve hassas olması, Allah'a boyun eğmesi ve kendini önemsememesidir; duâ eden kimsenin Allah'tan korkup sesini yükseltmemesi, kalbini sadece Allah'a bağlaması ve başkalarından bir şey beklememesidir.

Duânın kanatları, sözünde ve özünde doğru ve dürüst olmaktır.

Duânın süratle kabul edileceği vakitler, seher vakitleridir.

> Allah Teâlâ, Cennet'i kazanan takvâ sahiplerinin özelliklerini sayarken: "Onlar geceleri çok az uyurlardı. Seher vakitlerinde Allah'tan af dilerlerdi"[6] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de seher vakitlerininde duâ ve niyâzda bulunmanın önemini şöyle anlatmaktadır: "Her gece, gecenin son üçte birinde yüce Rabbimiz dünya semâsına inerek şöyle buyurur: Hani Bana duâ eden yok mu, onun duâsını kabul edeyim. Benden bir dilekte bulunan yok mu, onun dileğini yerine getireyim. Benden bağışlanma dileyen yok mu, onu affedeyim."[7]
>
> Kâdı İyâz, Cenâb-ı Hakk'ın "dünya semâsına inmesini" O'nun lütfunun, nimetlerinin ve cömertliğinin inmesi olarak açıklamıştır.

1. Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Muhammed ibni Sehl ibni Atâ el-Edemî hakkında bilgi için bk. I, 109.
2. İhlâs bu temellerden biridir.
3. Helâl lokma bu kanatlardan biridir.
4. Secde etmek, Kur'an okumak sebepler arasındadır.
5. Seher vakti, Cuma saati bu vakitler arasındadır.
6. Zâriyât 51/17-18.
7. Buhârî, Teheccüd 14, nr. 1145, De'avât 14, nr. 6321, Tevhîd 35, nr. 7494; Müslim, Müsâfirîn 168-172, nr. 758.

Duâyı hedefine çabucak ulaştıracak sebepler ise, Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmektir."

Duâyı Allah'a Yükselten Güç

Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurmuştur:

"İki salâtü selâm arasında yapılan duâ reddolunmaz."

> İlk zâhidlerden Ebû Süleymân ed-Dârânî (ö. 215/830) şöyle demiştir: "Allah Teâlâdan bir dilekte bulunacağın zaman, duâya Peygamber Efendimize salâtü selâm getirerek başla. Ardından istediğin duâyı yap. Daha sonra duânı Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm ile bitir. Cenâb-ı Hak o iki salâtü selâmı da kabul eder. Yüce Allah, iki salâtü selâm arasında yapılan duâyı reddetmeyecek kadar cömerttir."[1]

Yine Resûl-i Ekrem bir başka hadisinde şöyle buyurmuştur:

"Yapılan duâların semâya çıkması engellenir; ama ardından bana salâtü selâm edilince duâ semâya yükselir."[2]

Tâbiîn neslinden Haneş ibni Abdillah'ın[3] (v. 100/718), Resûl-i Ekrem'in amcazâdesi İbni Abbâs'tan rivâyet ettiğine göre, İbni Abbâs "Yâ Rabbî duâmı kabul et" diye duâsını bitirdikten sonra Peygamber Efendimiz'e tekrar salâtü selâm getirerek şöyle derdi:

"Allahım! Bütün insanlara yaptığın salâtdan daha değerlisini, kulun, peygamberin ve resûlün Muhammed'e yapmanı Senden niyâz ediyorum. Âmîn."

---

1. Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn*, I, 206.
2. Bu ve bir önceki hadisin kaynağı bulunamadı.
3. Tam adı Ebû Rişdîn veya Ebû Reşîk Haneş ibni Abdillah ibni Amr es-San'ânî'dir. Haneş, Abdullah ibni Abbâs ve Hz. Ali gibi sahâbîlerden hadis rivâyet eden Yemenli bir tâbiîdir. Endülüs'ün ve Mağrib'in fetihlerine katılmış, hayatının önemli bir kısmı Kuzey Afrika'da geçmiştir. Rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte* ve diğer hadis kitaplarında yer alan Haneş Kayrevan'da bir mescid yaptırmış ve kendi adıyla anılan bu mescidde hadis rivâyet etmiş ve Sarakusta şehrinde vefât etmiştir.

Ne Zaman Salâtü Selâm Getirilir?

Bir kimsenin şu durumlarda da Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmesi gerekir:

Resûlullah'ın adını anınca,

Bir başkasının onu andığını duyunca,

Veya hadisinin okunduğunu duyunca (bazı nüshalarda: Adını yazınca),

Ezân okununca.[1]

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: «رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ» «Yanında adım anıldığı hâlde bana salâtü selâm getirmeyen kimse perişan olsun.»[2]

Ne Zaman Salâtü Selâm Getirilmez?

Mâlikî fakihi İbni Habîb[3] (v. 238/853), hayvan keserken Resûl-i Ekrem'in adını anmanın mekrûh olduğunu söylemiştir.

> Hayvan keserken Resûl-i Ekrem'in adını anmanın mekruh görülmesinin sebebi şudur: Bir hayvanın etinin yenilebilmesi için onun sadece Allah'ın adıyla kesilmesi gerekir. O sırada Peygamber aleyhisselâmın adının anılması, "Acaba bu hayvan aynı zamanda Resûlullah'ın adıyla da mı kesildi?" diye bir şüphenin doğmasına yol açabileceği için mekrûh görülmüştür.

1. Müslim, Salât 11, nr. 384; Ebû Dâvud, Salât 36, nr. 523; Tirmizî, Menâkıb 1, nr. 3614; Nesâî, Ezân 37, nr. 677. Bu konuyla ilgili hadîs-i şerîf, aşağıda "Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirip Duâ Etmenin Sevap ve Fazileti" bahsinde gelecektir bk. II, 446.
2. Hadisteki ifâdesiyle «Burnu yere sürtülsün». Tirmizî, Daavât 101, nr. 3545'de geçen bu hadisin tamamı «Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmeyenin Yerilmesi» bahsinde verilecektir.
3. Tam adı Ebû Mervân Abdülmelik ibni Habîb ibni Süleymân es-Sülemî'dir. Endülüs'te doğdu. İlim tahsili için Doğu ülkelerine gitti ve Medine'de İmâm Mâlik'in talebelerinden faydalandı. Fıkıh âlimi olarak ün kazandı ve Mâlikî fıkhının Endülüs'te yayılmasında etkili oldu. Çeşitli konularda birçok eser veren İbni Habîb es-Sülemî'nin *el-Vâzıha fi's-sünen ve'l-fıkh*, tıbb-ı nebevîye dâir ilk kitap sayılan *Muhtasar fi't-tıb ve Kitâbü edebi'n-nisâ* adlı eserleri anılabilir.

Mâlikî fakihi Sahnûn[1] da (v. 240/854) bir şeye hayret edildiği zaman Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmenin mekrûh olduğunu söylemiş, "Resûlullah'a sadece Allah'ın rızâsını elde etmek ve sevâp kazanmak için salâtü selâm getirilir" demiştir.

Mısırlı hadis hâfızı ve Mâlikî fakihi Asbağ ibni'l-Ferec[2] (v. 225/840), İmâm Mâlik'in talebelerinden İbnü'l-Kāsım'ın[3] (v. 191/806) şöyle dediğini nakletmiştir:

"İki yerde sadece Allah'ın adı anılır, başkasının adı anılmaz: Biri hayvan keserken, diğeri de aksırıktan sonra. Bu iki yerde Allah'ın adını andıktan sonra 'Muhammedün Resûlullah' denmez. Şâyet bir kimse, bu iki yerde Allah'ın adını andıktan sonra 'Sallallahu alâ Muhammed' derse, Resûlullah'ın adını Allah'ın adıyla birlikte anmış sayılmayacağı için kesilen hayvanın eti haram olmaz."

Mısırlı Mâlikî fakihi Eşheb[4] (v. 204/820) de bu görüşte olup hayvan keserken ve aksırıktan sonra Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmenin sünnet olmadığını söylemiştir.

> İmâm Şâfiî'nin ise bu iki yerde salâtü selâm getirmekte bir sakınca görmediği, hattâ bunu makbûl bir davranış kabul ettiği belirtilmektedir.[5]

1. Mâlikî fakihi Ebû Saîd Abdüsselâm ibni Saîd et-Tenûhî el-Kayrevânî Sahnûn (veya Sühnûn) lakabıyla ünlüdür. Fetvâ vermekte son derece titiz davranan Sahnûn haramlardan şiddetle sakınır, fakirlere yardım etmeyi sever, bu sebeple çoğu zaman borçlu yaşardı. Onun en ünlü eseri Mâlikî fıkhına dâir *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*'dır.
2. Ebû Abdillah Asbağ ibni'l-Ferec el-Ümevî, fakîh, müctehid ve müftî unvanlarıyla anılır. Talebesi Yahyâ ibni Maîn, İmâm Mâlik'in görüşlerini bütün teferruâtıyla en iyi onun bildiğini söylemektedir. Fıkıh ve hadise dâir kıymetli eserlerinin günümüze kadar geldiği bilinmemektedir. Hocası İbnü'l-Kāsım'dan dinlediği rivâyetlerin yirmi iki ciltlik bir külliyât oluşturduğu belirtilmektedir.
3. Ebû Abdillâh Abdurrahmân ibni'l-Kāsım ibni Hâlid el-Mısrî, hocası İmâm Mâlik'in derslerini yirmi iki yıl boyunca takip etmiş, çeşitli konularda hocasına muhâlefet etmiş, «Küçük Mâlik» diye anılmıştır. Hocasının derslerinde tuttuğu notların 304 cildi bulduğu, Mâlikî mezhebinin yayılmasında en büyük payın ona ait olduğu söylenmektedir. Asbağ, *el-Muvatta*'ın râvilerinden biridir.
4. Tam adı Ebû Amr Eşheb ibni Abdilazîz el-Kaysî el-Ca'dî'dir. Mâlik ibni Enes, Leys ibni Sa'd gibi ünlü âlimlerden hadis ve fıkıh öğrendi. Yukarıda kendisinden söz ettiğimiz İbnü'l-Kāsım'dan sonra Mısır'da Mâlikîler'in en önde gelen âlimi oldu.
5. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 116.

İmâm Nesâî'nin, ashâb-ı kirâmdan Evs ibni Evs'den rivâyet ettiğine göre, Peygamber Efendimiz Cuma günü kendisine çokça salâtü selâm getirilmesini emretmiştir.[1]

Mescide Girerken Salâtü Selâm Getirilmeli

Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirilmesi gereken yerlerden biri de mescide girileceği zamandır.

Mâlikî fakihi Ebû İshâk ibni Şa'bân'a[2] (v. 355/966) göre, mescide giren kimsenin Peygamber Efendimiz'e ve Ehl-i beytine salât edip rahmet niyâz etmesi, bereket dileyip selâm eylemesi ve şöyle demesi gerekir:

«اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» "Allahım! Günahlarımı bağışla! Bana rahmet kapılarını aç!"

Mescidden çıkarken şöyle demelidir: «اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» "Allahım! Günahlarımı bağışla! Lütuf kapılarını bana aç!"

> "Lütfunun kapılarını bana aç!" ifâdesiyle özellikle rızık kastedilmektedir. Cuma namazı kılındıktan sonra ne yapılacağını belirten şu âyet de bunu göstermektedir: "Namaz kılındığında ise yeryüzüne dağılıp Allah'ın lütfundan rızkınızı arayın."[3]

Tâbiîn fakihlerinden Amr ibni Dînâr[4] da (v. 126-744) "Evlere girdiğinizde, Allah katından hoş ve bereketli bir sağlık ve esenlik dileğiyle birbirinize mutlaka selâm verin."[5] âyetini açıklarken şöyle demiştir:

"Eve girdiğinizde şâyet evde kimse yoksa şöyle deyiniz: es-Selâmü ale'n-nebiyyi ve rahmetullâhi ve berekâtüh, es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn, es-Selâmü alâ ehli'l-beyt ve rahmetullâhi ve berekâtüh."

1. Nesâî, Cum'a 5, nr. 1373. Bu hadisin tamamı, «Salâtü Selâmların Resûlullah'a Arzedilmesi» bahsinde gelecek olan ve Evs ibni Evs tarafından rivâyet edilen «Cuma günü bana çokça salâtü selâm getiriniz. Çünkü sizin salâtü selâmınız bana sunulur.» hadisinin dipnotunda verilecektir bk. II, 458.
2. Ebû İshâk Muhammed ibni Kâsım ibni Şa'bân hakkında bilgi için bk. II, 225.
3. Cum'a 62/10.
4. Ebû Muhammed Amr ibni Dînâr el-Mekkî el-Cumahî, Mekke'nin ünlü müctehid ve muhaddisi olup Mekke'de otuz yıl boyunca fetvâ vermiştir. Önde gelen birçok sahâbîden hadis dinlemiş, kendisi de Ca'fer es-Sâdık, İmâm Mâlik gibi âlimlere hadis rivâyet etmiştir.
5. Nûr 24/61.

> Bu duânın anlamı şudur: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi Peygamber Efendimiz'in üzerine olsun. Allah'ın selâmı bizim ve Cenâb-ı Hakk'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Allah'ın selâmı, rehmeti ve bereketi bu ev halkının üzerine olsun."
>
> Peygamber Efendimiz hizmetkârı Enes ibni Mâlik'e şöyle demiştir: "Evine girdiğin zaman, ev halkından karşılaştıklarına selâm ver. Böylece evinin hayır ve bereketi artar."[1]

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, bu âyette geçen "evler" kelimesiyle mescidlerin kastedildiğini söylemiştir.[2]

Tâbiîn muhaddis ve fakihlerinden İbrâhim en-Nehaî[3] (v. 96/714) de şöyle demiştir:

"Mescide girdiğinde, orada kimse yoksa: 'es-Selâmü alâ Resûlillâhi sallallahu aleyhi ve sellem' diye selâm ver! Eve girdiğinde orada da kimse yoksa, 'es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn'[4] diye selâm ver!"[5]

Tâbiîn âlimlerinden Alkame bin Kays[6] da (v. 62/682) şöyle demiştir: "Ben mescide girdiğimde şöyle derim: es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh. Sallallâhü ve melâiketühû alâ Muhammed!"

> Anlamı şöyledir: "Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Allah ve melekleri Muhammed'e salât etsin."

---

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), VII, 197, nr. 4183; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), V, 328, nr. 5453.
2. Taberî, *Câmiu'l-beyân* (Şâkir), XIX, 226.
3. İbrâhim ibni Yezîd en-Nehaî, tâbiîn neslinin önde gelenlerinden hadis rivâyet etti. Kırâat, tefsir, hadis ve fıkıh alanlarında söz sahibi oldu ve daha on sekiz yaşında iken ders vermeye, otuz üç yaşında fetvâ vermeye başladı. «Fakîhü'l-Irâk» diye tanındı. Son derece mütevâzı ve ibâdete düşkün bir insandı.
4. «Selâm, bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun» demektir. Sâlih kul ise, "Allah'a ve diğer insanlara karşı görevlerini gerektiği şekilde yapan kimsedir."
5. Taberî, *Câmiu'l-beyân* (Şâkir), XIX, 226.
6. Alkame bin Kays hakkında bilgi için bk. I, 594.

Yine tâbiîn âlimlerinden Kâ'bü'l-Ahbâr[1] da (v. 32/652) mescide girerken ve çıkarken Alkame bin Kays gibi "es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh" diye Peygamber Efendimiz'e selâm verdiğini söylemiş, fakat ona salavât getirdiğinden söz etmemiştir.

Mâlikî fakihi Ebû İshâk ibni Şa'bân (v. 355/966), biraz yukarıda geçtiği üzere, "Mescide giren kimsenin Peygamber Efendimiz'e ve Ehl-i beytine salât edip rahmet niyâz etmesi, bereket dileyip selâm eylemesi gerekir" derken Peygamber Efendimiz'in kızı Hz. Fâtıma'nın rivâyet ettiği bir hadise dayanmıştır. Bu hadise göre Resûl-i Ekrem Efendimiz mescide girerken "Sallallâhu alâ Muhammedin ve sellem" dedikten sonra "Allâhümmağfir lî zünûbî ve'ftah lî ebvâbe rahmetik" derdi.[2]

> İbni Mâce'nin *es-Sünen*'i ve Ahmed ibni Hanbel'in *el-Müsned*'indeki rivâyetlere göre, Peygamber Efendimiz mescide girerken "Bismillâh ve's-selâmü alâ resûlillah. Allâhümmağfir lî zünûbî ve'ftah lî ebvâbe rahmetik" derdi. Mescidden çıkarken de "Bismillâh ve's-selâmü alâ resûlillah. Allâhümmağfir lî zünûbî ve'ftah lî ebvâbe fazlik" derdi.

Hz. Fâtıma'dan rivâyet edilen bu duânın bir benzerini tâbiîn muhaddislerinden Ebûbekir ibni Amr ibni Hazm de[3] (v. 120/738) nakletmiş ve duâda selâm ve rahmet ifâdelerinin bulunduğunu söylemiştir. Sözleri arasında bazı farklılıklar bulunan bu hadisi biz bu kısmın sonunda zikredeceğiz.

Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirilmesi gereken yerlerden bir diğeri cenâze namazıdır.

1. Kâ'bü'l-Ahbâr hakkında bilgi için bk. I, 76.
2. Tirmizî, Salât 117, nr. 314. İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 282.
3. Ebû Bekr ibni Muhammed ibni Amr ibni Hazm el-Ensârî, hadislerin toplanmasında büyük hizmeti olan Medine vâlisi ve kadısıdır. Hadis rivâyet ettiği hocaları arasında Ömer ibni Abdilaziz ile teyzesi Amre binti Abdirrahmân da vardır. Teyzesi Amre, hadis ve fıkıh sahalarında otorite olan tabiî hanımlardan biriydi. Ömer ibni Abdülazîz halîfe olunca Ebû Bekr ibni Muhammed ibni Amr ibni Hazm'e bir mektup gönderdi ve "âlimlerin ölüp gitmesiyle ilmin yok olmasından endişe ettiğini" söyledi ve ondan hadislerin derlenmesine yardımcı olmasını istedi. Özellikle teyzesi Amre binti Abdirrahmân ile Hz. Ebû Bekir'in torunu Kāsım ibni Muhammed ibni Ebî Bekir'in rivâyetlerini araştırıp yazmasını istedi. O da kendisinden istenen görevi yerine getirdi.

Medineli tâbiîn âlimlerinin önde gelenlerinden olan Ebû Ümâme el-Ensârî[1] (v. 100/718) cenâze namazında salâtü selâm getirmenin sünnet olduğunu söylemiştir.[2]

Mektuba Salâtü Selâm ile Başlama Âdeti

Ümmet-i Muhammed'in öteden beri benimseyip uyguladığı âdetlerden biri de, **mektup yazmaya başlarken, besmele ve hamdeleden sonra Resûl-i Ekrem'e ve âilesine salâtü selâm getirmektir.**

> Mektubun "besmele" ile başlamasının delili Kur'ân-ı Kerîm'de vardır. Nitekim Neml sûresinin 30. âyetinde görüldüğü üzere Hz. Süleymân, melike Belkıs'a gönderdiği mektubuna "bismillahirrahmânirrahîm" diye başlamıştır.[3]

Esasen bu âdet sahâbe döneminde yoktu; ilk defa Abbâsîler devrinde uygulanmaya başlandı[4] ve o günlerden beri İslâm dünyasının dört bir yanında uygulanageldi. Müslümanlardan bir kısmı da, mektuplarına salâtü selâm ile başlamış, onu yine salâtü selâm ile bitirmişlerdir.

Fahr-i Cihân Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse yazdığı kitapta (mektupta) bana salâtü selâm ederse, ismim o kitapta (mektupta) bulunduğu sürece, melekler Cenâb-ı Hak'tan onu yazanın bağışlanmasını niyâz ederler.[5]

---

1. Ebû Ümâme Es'ad ibni Sehl ibni Huneyf el-Ensârî, Resûl-i Ekrem'in vefâtından iki yıl önce dünyaya geldi. Peygamber Efendimiz mübârek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çaldı (tahnîk yaptı) ve duâ buyurdu, sonra da ona anne tarafından dedesi olan Medinelilerden İslâm'ı ilk kabul eden sahâbî Ebû Ümâme Es'ad ibni Zürâre'nin adını verdi. Babası Sehl ibni Huneyf el-Ensârî de Bedir Savaşı'nda bulunan sahâbîlerdendi. İsyancılar Hz. Osmân'ın evini kuşatıp onu Cuma namazına bile çıkarmadıkları günlerde, Cuma namazını o kıldırmıştı.
2. Şâfiî, *Müsnedü'l-İmâm eş-Şâfiî* (Fahl), II, 90, nr. 588; Elbânî, *İrvâü'l-galîl fî tahrîci ehâdîsi Menâri's-sebîl*, III, 180-181. Elbânî bu rivâyetin sahîh olduğunu söylemiştir.
3. Neml 27/30.
4. Bu âdetin ikinci Abbâsî Halîfesi Ebû Ca'fer el-Mansûr (hilâfet yılları: 136-159/754-775) zamanında başlandığı söylenmektedir.
5. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), II, 232, nr. 1835; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), I, 220, nr. 234. Bu hadisi Ebû Hüreyre radıyallahu anh rivâyet etmiştir.

Teşehhüdde Salâtü Selâm

Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm gerilecek yerlerden biri de namazdaki teşehhüdlerdir.

Abdullah ibni Mes'ûd'un rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Biriniz namaz kıldığı zaman şöyle desin: «اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِينَ» [1](Sözle, bedenle ve malla yapılan bütün ibâdetler Allah'a mahsustur. Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun! Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun). Siz "Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun" dediğiniz zaman, Allah'ın gökte ve yerde bulunan bütün sâlih kulları[2] bu duâdan faydalanır." Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bu duânın ardından: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» denmesini tavsiye etmiştir.

> Abdullah ibni Mes'ûd diyor ki, önceleri biz Peygamber Efendimiz ile namaz kıldığımızda:
>
> «اَلسَّلَامُ عَلَى اللّٰهِ قَبْلَ عِبَادِهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ، اَلسَّلَامُ عَلَى مِيكَائِيلَ، اَلسَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ»
>
> derdik. Peygamber Efendimiz namazı bitirince yüzünü bize döndü ve: «Selâm Allah'ın bizzat kendisidir. Biriniz namazda oturduğu zaman şöyle desin» buyurarak bize et-Tahiyyâtü duâsını öğretti.»[3] Abdullah ibni Mes'ûd'un söylediğine göre, Peygamber Efendimiz onun elini tutarak bu duâyı kendisine öğretmiştir.[4]

Namazda okunan bu tahiyyât duâsı, Peygamber aleyhisselâma selâm gönderilen yerlerden biridir. Tahiyyât duâsının, Kelime-i Şehâdet'ten önce söylenmesi de sünnettir.

---

1. Müslim, Salât 55, nr. 402; Ebû Dâvûd, Salât 177, 178, nr. 968.
2. Allah'ın sâlih kulları; gökte melekler, yeryüzünde ise peygamberler, veliler, Allah'a ve insanlara karşı görevlerini gerektiği şekilde yapan mü'minlerdir.
3. Buhârî, Ezân 148, nr. 831; Amel fi's-salât 4, nr. 1202, İsti'zân 3, nr. 6230; Daavât 17, nr. 6328; Tevhîd 5, nr. 7381; Müslim, Salât 55, nr. 402.
4. İsti'zân 29, nr. 6265.

Farklı Teşehhüd Uygulamaları

İmâm Mâlik'in Abdullah ibni Ömer'den rivâyet ettiğine göre, İbni Ömer namazın son rekâtında namazı bitirip selâm vermeden önce "et-Tahiyyâtü lillâhi, es-salavâtü lillâhi, ez-zâkiyâtü lillâhi" dedikten sonra "Eşhedü ellâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh" der, son olarak "es-Selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn"i diyerek selâm verir ve namazı tamamlardı.[1]

Mâlikî fıkhına dâir olan *el-Mebsût*'ta[2] belirtildiğine göre, İmâm Mâlik, namazda selâm vermeden önce, İbni Ömer gibi "es-Selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh, es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn"i diyerek namazdan çıkmayı müstehab kabul etmiştir.[3]

Mâlikî fakihi Muhammed ibni Mesleme'ye[4] (v. 216/831) göre İmâm Mâlik, Hz. Âişe ile Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın namazı nasıl tamamladıklarını anlatmak istemiş, onların «اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ» dedikten sonra «اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ» sözüyle namazı bitirdiklerini söylemiştir.

> İmâm Mâlik, Hz. Âişe'nin tahiyyâtta, namazı bitirmeden önce "et-Tahiyyâtü't-tayyibâtü, es-salâtü'z-zâkiyâtü lillah" dedikten sonra:
>
> «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ. اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ»
>
> dediğini, ardından "es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah" diyerek namazı bitirdiğini rivâyet etmektedir.[5]

1. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 54.
2. *el-Mebsût*, Kādî İsmâil ve Cehdamî diye ünlü fakihin eseridir. Kādî İsmâil, hakkında bilgi için bk. II, 499.
3. Mâlikî mezhebinde uygulamanın böyle olmadığı belirtilmektedir.
4. Medineli Ebû Hişâm Muhammed ibni Mesleme el-Mahzûmî İmâm Mâlik'in önde gelen talebelerindendir. O devrin iki ünlü muhaddisi Ebû Zür'a ed-Dımaşkî ile Ebû Hâtim er-Râzî de ona talebe olmuşlardır.
5. bk. Mâlik, *Muvatta'*, Salât 55.

Âlimler; selâm vererek namazı bitirmek isteyen kimsenin, "es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah" derken, insan, melek ve cinlerden yerde ve gökte bulunan bütün sâlih kullara selâm vermeye niyet etmesini müstehap görmüşlerdir.

İmâm Mâlik *el-Mecmûa*'da[1] şöyle demiştir: "Cemaatle namaz kılınırken, imâm selâm verdiği sırada cemaatin «اَلسَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ» (Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi Peygamber Efendimiz'in üzerine olsun. Allah'ın selâmı bizim ve Cenâb-ı Hakk'ın sâlih kullarının üzerine olsun) demesini, ardından da 'es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah' diyerek namazı bitirmesini uygun görürüm."

3. Resûl-i Ekrem'e Nasıl Salâtü Selâm Getirileceği

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Humeyd es-Sâidî[2] radıyallahu anhın haber verdiğine göre bir gün sahâbîler: "Ey Allah'ın Elçisi! Sana nasıl salâtü selâm getireceğiz?" diye sordular. Resûl-i Ekrem Efendimiz de onlara şöyle söylemelerini buyurdu:

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»

"Allahım! İbrâhim'in âline rahmet ettiğin gibi Muhammed'e, hanımlarına ve zürriyetine de rahmet et. İbrâhim'e hayır ve bereket lütfettiğin gibi Muhammed'e, hanımlarına ve zürriyetine de hayır ve bereket ihsan et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin."[3]

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin Rivâyet Ettiği Salavât

İmâm Mâlik'in ashâb-ı kirâmdan Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den[4] (v. 40/660) rivâyet ettiğine göre, sahâbîlerin nasıl salâtü selâm getireceklerini sormaları üzerine Allah'ın Elçisi onlara şöyle buyurdu:

1. "*el-Mecmûa*" ifâdesiyle, Mâlikî fakihi Sahnûn'un *el-Müdevvene* adlı ünlü eserinin kastedildiği söylenmektedir (Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* [Atâ], V, 39).
2. Tam adı: Ebû Humeyd Abdurrahmân ibni Sa'd es-Sâidî olup Medinelidir. İlk defa Uhud Gazvesi'ne, sonra da diğer gazvelere katılmış ve Peygamber Efendimiz'den 120 hadis rivâyet etmiştir.
3. Buhârî, Enbiyâ 10, nr. 3370; Müslim, Salât 69, nr. 407.
4. Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin adı Ukbe bin Âmir'dir. Hakkında bilgi için bk. I, 354.

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، وبارك عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»

"Allahım! İbrâhim'in âline[1] rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve onun âline de rahmet et. İbrâhim'in âline her hâl ve durumda hayır ve bereket lütfettiğin gibi Muhammed'e ve onun âline de hayır ve bereket ihsan et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin deyiniz. Bana nasıl selâm edeceğinizi ise zâten biliyorsunuz."

Peygamber aleyhisselâm ashâbına, ***"es-Selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh"*** diye selâm vereceklerini teşehhüd duâsında öğretmişti. Bu hadisi rivâyet eden Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin söylediğine göre, o gün Peygamber Efendimiz ashâb-ı kirâmın ileri gelenlerinden Sa'd ibni Ubâde'yi evinde ziyârete gitmişti. Orada bulunan sahâbîlerden Beşîr ibni Sa'd: "Ey Allah'ın Elçisi! Allah Teâlâ bize sana salâtü selâm getirmemizi emretti; sana nasıl salâtü selâm getireceğiz?" diye sordu. Peygamber Efendimiz ona hemen cevap vermeyip sustu. Susmasının sebebi, ya bu sorunun cevabını bilmediği için kendisine vahiy gelmesini bekledi veya bu konu kendisine bırakıldığı için cevabını düşündü. Ama onun sükût buyurması, ashâb-ı kirâmın "Acaba bu soruyu sormakla Resûlullah'ı rahatsız mı ettik, bu sorudan memnun kalmadı mı, keşke sormasaydık" diye düşünüp üzülmelerine sebep oldu. Ardından da "Şöyle deyiniz!" diyerek soruyu cevaplandırdı.[2]

Kâ'b İbni Ucre'nin Rivâyet Ettiği Salavât

Yine ashâb-ı kirâmdan Kâ'b İbni Ucre'nin[3] (v. 52/672) rivâyetine göre, Resûlullah Efendimiz ashabına şöyle salavât getirmelerini söylemiştir:

1. Peygamber Efendimiz Hz. İbrâhim'in soyundan geldiğinine göre, o da onun âlindendir.
2. bk. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 67; Müslim, Salât 65, nr. 405.
3. Medineli sahâbîlerden olan Kâ'b ibni Ucre, Bey'atürrıdvân'da bulunmuştur. Büyük sahâbîlerden Ubâde ibni's-Sâmit'in dostu olmasına rağmen İslâmiyet'i kabul etmemişti. Bir gün Ubâde radıyallahu anh onun evde bulunmadığı bir sırada evine gidip putunu kırdı. Kâ'b durumu görünce çok öfkelendi. Doğruca Ubâde'nin yanına gidip onunla

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَاٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.»[1]

Ukbe ibni Âmir'in Rivâyet Ettiği Salavât

Ashâb-ı kirâmdan Ukbe ibni Âmir'in[2] (v. 40/660) rivâyetine göre Peygamber aleyhisselâm salavâtı şöyle târif etmiştir: «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ»

Ebû Saîd el-Hudrî'nin Rivâyet Ettiği Salavât

Yine sahâbeden Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyetine göre salavât «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ» diye başlayıp yukarıdaki hadis gibi "kemâ salleyte" diye devam etmektedir.

> Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyetinin tamamı şöyledir:
>
> «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَاٰلِ إِبْرَاهِيمَ»[3]

Hz. Ali'nin Rivâyet Ettiği Salavât

Hz. Hüseyin babası Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhın şöyle dediğini söylemiştir:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem salavâtı benim parmaklarımla bir bir saydı ve dedi ki: 'Bunları Cebrâil benim parmaklarımla bir bir saydı ve dedi ki: izzet sahibi olan Cenâb-ı Hak'tan bu salavât şöyle nâzil oldu':

---

kavga etmeyi düşündü, fakat kararından vaz geçip durumunu değerlendirdi. Sonra da arkadaşının yanına giderek Müslüman oldu. Kâ'b ibni Ucre, Peygamber Efendimiz'den kırk yedi hadis rivâyet etmiştir.

1. Buhârî, Tefsîr 33/10, nr. 4797, Enbiyâ 10, nr. 3370, Daavât 32, nr. 6357; Müslim, Salât 66, nr. 406; Ebû Dâvûd, Salât 179, nr. 976; Tirmizî, Vitir 20, nr. 483; Nesâî, Sehv 51, nr. 1286, 1287; İbni Mâce, İkâme 25, nr. 904.
2. Ukbe bin Âmir hakkında bilgi için bk. I, 354.
3. Buhârî, Daavât 32, nr. 6358.

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،

اَللّٰهُمَّ وَتَرَحَّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،

اَللّٰهُمَّ وَتَحَنَّنْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا تَحَنَّنْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،

اَللّٰهُمَّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا سَلَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»[1]

"Allahım! İbrâhim'e ve âline rahmet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de **rahmet et**. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin.

Allahım! İbrâhim'e ve âline hayır ve bereket lütfettiğin gibi Muhammed'e ve âline de **hayır ve bereket ihsan et**. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin.

Allahım! İbrâhim'e ve âline merhamet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de **merhamet et**. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin.

Allahım! İbrâhim'e ve âline sevgi ve şefkat gösterdiğin gibi,[2] Muhammed'e ve âline de **sevgi ve şefkat göster**. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin.

Allahım! İbrâhim'e ve âline selâmet verdiğin gibi Muhammed'e ve âline de **selâmet ver**. Şüphesiz Sen övülmeye lâyık ve yücesin."

1. Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), II, 388, nr. 3991.
2. «Sevgi ve şefkat gösterme», burada «tehannün» kelimesiyle ifâde edilmiştir. Bu kelime ile Cenâb-ı Hakk'ın «Hannân» ismine işaret edilmektedir ki, Hannân, kendinden yüz çevirene yönelen anlamındadır.

Ebû Hüreyre'nin Rivâyet Ettiği Salavât

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bize, Ehl-i beyt'e salât ettiğinde mükâfatını tam olarak almak isteyen kimse şöyle salât etsin:

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَأَزْوَاجِهِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَذُرِّيَّتِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»[1]

"Allahım! İbrâhim'e rahmet ettiğin gibi, ümmî Peygamberin Muhammed'e, mü'minlerin anneleri olan eşlerine, soyuna ve Ehl-i beyt'ine de rahmet et! Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin."

Zeyd ibni Hârice'nin Rivâyet Ettiği Salavât

Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Hârice el-Ensârî'nin[2] rivâyeti ise şöyledir:

"Peygamber Efendimiz'e, sana nasıl salâtü selâm eyleyelim diye sorduğumda şöyle buyurdu:

"Bana salâtü selâm getirin; bütün samimiyetinizle duâ etmeye çalışın ve «اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» deyin."

> Zeyd ibni Hârice'nin *Sünen-i Nesâî*'deki rivâyetinin baş tarafı burada olduğu gibidir. Yalnız oradaki rivâyete göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine şöyle salâtü selâm edilmesini tavsiye buyurmuştur: «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ»[3]

Hz. Ali'nin Salavâtı

Tâbiînden Selâme el-Kindî[4] şöyle demiştir: "Hz. Ali radıyallahu anh, bize, Peygamber Efendimiz'e şöyle salâtü selâm getireceğimizi öğretirdi:

1. Ebû Dâvûd, Salât 178, 179, nr. 982.
2. Zeyd ibni Hârice bin Zeyd el-Ensârî Bedir gazilerindendir. Babası ve kardeşi Sa'd de Uhud şehidlerindendir (İbni Hacer, *el-İsâbe*, I, 565, II, 24).
3. Sehv 52.
4. Selâme el-Kindî Hz. Alî'den rivâyette bulunmasıyla bilinmekte, hakkında başka bilgi bulunmamakta, İbni Hibbân onu sika râviler arasında zikretmektedir (*es-Sikāt*, IV, 343).

'Ey yerleri yayıp döşeyen,[1] gökleri yükselten Allahım! Rahmetinin en yücesini, bereketinin en ziyâdesini, lütfunun en fazlasını kulun ve resûlün Muhammed'e ihsân eyle! O resûlün, bilinmesi zor olan konuları açandır; peygamberlerin sonuncusudur; hakkı doğru bir şekilde ortaya koyandır; haksız ve bâtıl olan her şeyin yayılmasına engel olandır; o, Senin kendisine yüklediğin peygamberlik görevini, yine Senin yardımınla ve Senin rızâna uygun şekilde hakkıyla yapandır; ona vahyettiğin sırları muhâfaza eden, emrini uygulamaya devam edendir. Hakkın nûrunu, dosdoğru yolun aydınlığını isteyenlere ve ilâhî nimetleri dileyenlere onları gösterendir. Yanlış yollara dalıp çıkan kalpler onun sâyesinde doğru yolu bulmuştur. Hak dinin bayrakları onunla ortaya çıkmış, dinî hükümlerin nûrları, İslâm'ın ziyâları onun eliyle parıldamıştır. O senin seçkin elçin Muhammed aleyhisselâm, dinini ve ilâhî sırlarını kendisine emânet edip güvendiğin kulundur; kıyâmet gününde şâhidindir; insanlara nimet, bütün varlıklara rahmet olması için hak din ile gönderdiğin resûlündür. Sen ona Adn cennetinde yüce dereceler bağışla! Lütuf ve kereminden hesapsız hayırlar ihsân eyle! Cennetindeki bitip tükenmeyen sevâbından ona kandırıncaya kadar ikrâm eyle! Allahım! Onun Cennet'teki derecesini herkesinkinden yüce eyle! Onun Senin huzûrunda makamını âlî eyle! Onun nûrunu tamamla! Kıyâmet gününde ümmet-i Muhammed, diğer peygamberlerin görevlerini yaptıklarına şâhitlik ettiği zaman, Sen onun âdil bir ifâdeyle, hak ile bâtılı birbirinden ayıran bir üslûpla ve son derece güçlü delillerle ümmetinin doğru söylediğine dâir yapacağı şehâdeti ve şefâati makbûl eyle![2]

> Hz. Ali'nin bu salâtü selâmında geçen **"Onun nûrunu tamamla!"** ifâdesiyle kıyâmet gününde mü'minlerin nûrlarından bahseden şu âyete işaret edilmiş gibidir: "O gün onların nuru önlerinde ve sağlarında onları aydınlatmaktadır; onlar da 'Rabbimiz, nurumuzu tamamla ve bizi bağışla; Sen her şeye kādirsin' diye duâ etmektedirler."[3] Onun içindir ki Resûlullah Efendimiz baştan sona nûr olmayı dileyerek şöyle duâ ederdi:

1. Hadîs-i şerîfte geçen «dâhiye'l-medhuvvât» ifâdesi, «Ondan sonra yeri yayıp döşedi ﴿وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا﴾ (Nâziât 79/30) âyetini hatırlatmaktadır. Ayrıca bk. «Yere bakmazlar mı, nasıl düzlenmiş?» (Gâşiye 88/20).
2. İbnü Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 66, nr. 29520; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), IX, 43-44, nr. 9089; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 163-164.
3. Tahrîm 66/8.

«اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَعَنْ يَسَارِي نُورًا، وَفَوْقِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَأَمَامِي نُورًا، وَخَلْفِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا»

Allahım! Kalbimi nûrlandır, gözümü nûrlandır, kulağımı nûrlandır, sağımı nûrlandır, solumu nûrlandır, üstümü nûrlandır, altımı nûrlandır, önümü nûrlandır, ardımı nûrlandır ve benim nûrumu artır."[1]

Hz. Ali'nin Rivâyet Ettiği Bir Başka Salavât

Yine Hz. Ali'den rivâyet edildiğine göre o, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getirmek için önce şu âyeti okumuş: "Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin"[2]; ardından da şöyle demiştir: "Ey benim Allahım! Ben her an, her zaman ve tekrar tekrar Senin emrine âmâdeyim. Bütün iyilik ve güzellikler Kendisinin olan merhamet sahibi Allah'ın çeşit çeşit rahmeti; Cenâb-ı Hakk'a yakın olan büyük meleklerin istiğfârı; peygamberlerin, sıddîkların[3], şehidlerin ve sâlih kulların[4] salâtü selâmı; Seni tesbîh ve takdîs eden varlıklar[5] Seni tesbîh ve takdîs ettiği sürece nebîlerin sonuncusu, peygamberlerin efendisi,[6] Müttakîlerin önderi ve en üstünü, Âlemlerin Rabbinin resûlü olan, kıyâmet gününde peygamberlere şâhitlik eden, mü'minleri iki dünya saâdetiyle müjdeleyen, Senin emrinle ve izninle yine Senin yoluna dâvet eden ve nûr saçan bir kandil olan Abdullah'ın oğlu Muhammed aleyhisselâm üzerine olsun."[7]

---

1. Buhârî, Daavât 10, nr. 6316; Müslim, Müsâfirîn 181, nr. 763
2. Ahzâb 33/56.
3. Sıddîk, ilmiyle âmil olan, bildiğini uygulayan demektir.
4. Sâlih kul, Allah'a ve Allah'ın kullarına karşı görevlerini gerektiği şekilde yapan kimse demektir.
5. "Seni tesbîh ve takdîs eden varlıklar" derken şu âyet-i kerîmeyi hatırlamalıdır: "Yedi gök ve yer ile bunların içindekiler O'nu tesbîh eder. O'nu hamdederek tesbîh etmeyen hiçbir şey yoktur; ama siz onların tesbîhini anlayamazsınız" (İsrâ 17/44. Konuyla ilgili diğer âyetlerden Ra'd 13/15, Nûr 24/41 ve Hadîd 57/1 de okunabilir).
6. Resûlullah Efendimiz'in «peygamberlerin efendisi» olması, kıyâmet gününde bütün peygamberlerin onun Livâü'l-Hamd sancağının altında toplanacak olmasından dolayıdır.
7. Sehâvî bu rivâyeti *Şifâ-i Şerîf*'ten naklederek *el-Kavlü'l-bedî'* adlı eserine almış (s. 122), ancak o da hadisin senedini bulamadığını söylemiştir.

Abdullah ibni Mes'ûd'un Salavâtı

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz'e şöyle salât edilmelidir:

"Allahım! Bütün salâtlarını, bereketlerini ve rahmetini peygamberlerin efendisi, Müttakîlerin önderi ve en üstünü, nebîlerin sonuncusu, ümmetine çok hayır kazandıran ve bütün insanlar için rahmet olan kulun ve resûlün Muhammed'in üzerine indir."

"Allahım! Onu, daha önce gelip geçmiş ve daha sonra gelecek olan bütün insanların imreneceği "Makām-ı Mahmûd"a erdir."[1]

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»[2]

Hasan-ı Basrî'nin Salavâtı

Ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî şöyle demiştir:

"Muhammed Mustafâ'nın Kevser havuzundan kana kana içmek isteyen, ona şöyle salavât getirsin:

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَأَوْلَادِهِ، وَأَزْوَاجِهِ، وَذُرِّيَّتِهِ، وَأَهْلِ بَيْتِهِ، وَأَصْهَارِهِ، وَأَنْصَارِهِ، وَأَشْيَاعِهِ، وَمُحِبِّيهِ، وَأُمَّتِهِ، وَعَلَيْنَا مَعَهُمْ أَجْمَعِينَ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ»

Allahım! Muhammed'e, onun âilesine, ashâbına, evlâdına, eşlerine, soyuna, Ehl-i beyt'ine, dünürlerine, ona yardım edenlere, tâbilerine, sevenlerine, ümmetine ve onların hepsiyle birlikte bize salât eyle! Ey merhamet edenlerin en merhametlisi!»[3]

1. Makām-ı Mahmûd hakkında bilgi için bk. I, 114.
2. İbni Mâce, İkâme 25, nr. 906. Bu rivâyet bu bahiste tekrar gelecektir bk. II, 443. *Şifâ-i Şerîf*'in diğer nüshalarında da bu duâ tekrar verilmiştir.
3. Sehâvî, *el-Kavlü'l-bedî'* de (s. 123, 224) bu rivâyeti tâbiîn muhaddislerinden Ziyâd ibni Abdillah en-Nümeyrî'ye nisbet etmektedir.

Abdullah ibni Abbâs'ın Duâsı

Tâbiîn âlimlerinden Tâvûs ibni Keysân'dan[1] (v. 106/724) rivâyet edildiğine göre Abdullah ibni Abbâs Resûlullah Efendimiz'e duâ edeceği zaman şöyle derdi:

«اَللّٰهُمَّ تَقَبَّلْ شَفَاعَةَ مُحَمَّدٍ الْكُبْرٰى، وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ الْعُلْيَا، وَاٰتِهِ سُؤْلَهُ فِي الْاٰخِرَةِ وَالْأُولٰى، كَمَا اٰتَيْتَ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسٰى»

"Allahım! Muhammed'in büyük şefâatini kabul buyur![2] Onun derecesini en yücelere çıkar! İbrâhim ve Mûsâ peygamberlerin dileklerini kabul ettiğin gibi, onun da Senden dünya ve âhirette istediklerini kendisine ver!"[3]

Vüheyb ibni Verd'in Duâsı

İlk zâhidlerden ve tebe-i tâbiîn neslinden olan Vüheyb ibni Verd'in[4] (v. 153/770) duâ ederken şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Allahım! Muhammed aleyhisselâmın, Senden kendisi için istediği hayırların en değerlisini ona ver! Kullarından birinin Muhammed aleyhisselâm için istediği makamların en değerlisini ona ver! Kıyâmete kadar Senden istenecek olan şeylerin en değerlisini Muhammed aleyhisselâma ver!"

Salavâtlar Resûlullah'a Arzedilir

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anh kendisini dinleyenlere şunları söylerdi:

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirmek istediğinizde güzelce salavât getiriniz. Çünkü siz bilmezsiniz ama getirdiğiniz o salavât

1. Tâvûs ibni Keysân hakkında bilgi için bk. I, 209.
2. Abdullah ibni Abbas'ın bu duâsında geçen Peygamber Efendimiz'in **"büyük şefâati"**, kıyâmet günü mahşer meydanında insanların büyük sıkıntılar içinde hesabın başlamasını beklerken, onun Cenâb-ı Hakk'tan insanların hesâba çekilmelerini bir an önce başlatması için yapacağı duâ ve niyâzdır. Resûlullah Efendimiz orada daha başka şefâatlerde bulunacağı için, bu ilk şefâate "şefâat-i kübrâ: büyük şefâat" denmiştir.
3. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 211-212, nr. 3104; Cehdamî, *Fazlü's-salât ale'n-nebî* (Elbânî), s. 50, nr. 52. Elbânî, rivâyetin sahîh olduğunu söylemektedir.
4. Asıl adının Abdülvehhâb olduğu belirtilen Vüheyb ibni Verd, âbid ve zâhid bir insan olup Mekke'de yaşardı. Ünlü zâhid İbrâhim ibni Edhem'in akranıydı. Abdullah ibni'l-Mübârek ondan hadis rivâyet etmiştir.

mutlaka Resûl-i Ekrem Efendimiz'e arzedilir. Salavât getireceğiniz zaman şöyle deyiniz:

"Allahım! Bütün salâtlarını, rahmetini ve bereketlerini peygamberlerin efendisi, müttakîlerin önderi ve en üstünü, nebîlerin sonuncusu, bizâtihî hayrın lideri, dolayısıyla insanları hayra ileten ve bütün varlıklar için rahmet olan kulun ve resûlün Muhammed'in üzerine indir."

"Allahım! Onu, gelip geçmiş ve daha sonra gelecek olan bütün insanların imreneceği 'Makām-ı Mahmûd'a erdir."

«اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ»[1]

Resûl-i Ekrem Efendimiz'e uzun uzun salâtü selâm getirme, Ehl-i beyt'i ve ashâbı medhetme hususunda pek çok rivâyet vardır.

Resûlullah'a Nasıl Selâm Edilir?

Ebû Mes'ûd el-Ensârî'nin rivâyet ettiği hadiste[2] geçen, Resûl-i Ekrem'in ashâb-ı kirâma hitâben söylediği "Bana nasıl selâm edeceğinizi zâten biliyorsunuz" ifâdesine gelince; bu ifâde, Allah Teâlâ'nın ashâb-ı kirâma öğrettiği teşehhüdde okunan şu sözlerdir: «اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ» "Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun! Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun."[3]

Hz. Ali'nin Teşehhüd Duâsı

Hz. Ali'nin yaptığı teşehhüd duâsı şöyledir:

«اَلسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّ اللهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللهِ وَرُسُلِهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ مَنْ غَابَ

1. İbni Mâce, İkâme 25, nr. 906.
2. Söz konusu hadis, bu bahsin baş tarafında geçen ve İmâm Mâlik'in Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den rivâyet ettiği belirtilen hadistir bk. II, 435.
3. Müslim, Salât 65, nr. 405.

مِنْهُم وَمَنْ شَهِدَ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِمُحَمَّدٍ وَتَقَبَّلْ شَفَاعَتَهُ، وَاغْفِرْ لِأَهْلِ بَيْتِهِ، وَاغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَمَا وَلَدَا، وَارْحَمْهُمَا، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ»

"Allah'ın selâmı, Allah'ın Peygamberi üzerine olsun, sallallahu aleyhi ve sellem. Allah'ın selâmı, Allah'ın nebîleri ve resûlleri üzerine olsun. Allah'ın selâmı, Resûlullah üzerine olsun. Allah'ın selâmı, Muhammed ibni Abdillâh üzerine olsun. Allah'ın selâmı, bizim üzerimize, erkek ve kadın bütün mü'minlerin, onlardan hem yaşayan hem de ölenlerin üzerine olsun.

Allahım! Muhammed aleyhisselâmı bağışla! Onun şefâatini kabul eyle! Onun Ehl-i beyt'ini bağışla! Beni, anamı babamı, onların çocuklarını bağışla. Anama babama rahmet eyle! Selâm bizim ve Allah'ın sâlih kullarının üzerine olsun. Ey Peygamber! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun."

Resûl-i Ekrem'e Rahmet ve Merhamet İstenmesi

Bu hadiste Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'in bağışlanması (mağfireti) için duâ ettiği görülmektedir. Onun daha önce geçen bir duâsında da Peygamber Efendimiz'e Allah'tan merhamet dilediği görülmüştü. Bu iki rivâyet dışında, bilinen ve Resûl-i Ekrem'den rivâyet edilen hiçbir hadiste onun için merhamet niyâz edildiği görülmemiştir.

> Hz. Ali'nin sözü edilen duâsı, oğlu Hz. Hüseyin'in rivâyeti olarak "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem salavâtı benim parmaklarımla bir bir saydı" şeklinde geçmişti. Duâ şöyleydi: «اَللّٰهُمَّ وَتَرَحَّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى اٰلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ» "Allahım! İbrâhim'e ve âline merhamet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de merhamet et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin."
>
> Esasen Peygamber Efendimiz için rahmet ve mağfiret dilenmesi, "Allahım! Ona olan rahmet ve mağfiretini devam ettir" anlamındadır. Melekler, Hz. İbrâhim'e:

> "Allah'ın rahmeti ve bereketleri üzerinize olsun, ey hâne halkı"[1] diye duâ ettiklerine göre, Resûl-i Ekrem için de rahmet niyâzında bir mahzur olmadığı anlaşılır. Mağfiret dilemeye gelince, Allah'ın Elçisi hergün Cenâb-ı Hak'tan kendisi için "yetmiş" defa veya "yüz" defa "estağfirullah" diye mağfiret dilediğini kendisi belirtmiştir.[2]

Endülüslü muhaddis ve fakih Ebû Ömer İbni Abdilber[3] (ö. 463/1071) ile başka âlimlere göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme rahmet dileyerek duâ edilmez; ona, kendisine mahsus olan salât ve bereket lafızlarıyla duâ edilir. Rahmet ve mağfiret kelimeleriyle ümmet-i Muhammed'e duâ edilir.

> Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz'i günah ve hatâdan korumuş, onun olmuş ve olacak bütün günahlarını bağışlamıştır. Bu sebeple o mâsumdur. Diğer insanlar ise mâsum olmadıkları için Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve mağfiretine muhtaçtır. İbni Abdilber ile onun gibi düşünen bazı Mâlikî âlimleri, konuya bu açıdan yaklaştıkları için, Resûl-i Ekrem Efendimiz'e rahmet ve merhamet duâsı yapmanın mekrûh olduğunu kabul etmişlerdir.

Malikî âlimi Ebû Muhammed ibni Ebî Zeyd[4] (v. 389/999) Resûl-i Ekrem'e salât konusunda şöyle bir hadis zikretmiştir: «اَللّٰهُمَّ ارْحَمْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ، كَمَا تَرَحَّمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ» "Allahım! İbrâhim'e ve âline merhamet ettiğin gibi Muhammed'e ve âline de merhamet et." Fakat Resûl-i Ekrem'e böyle rahmet ve mağfiret ile duâ etme konusunda sahîh bir hadis yoktur.

---

1. Hûd 11/73.
2. Buhârî, Daavât 3, nr. 6307; Müslim, Zikir 42, nr. 2702.
3. İleri gelen Mâlikî âlimlerinden olan Kurtubalı İbni Abdilberr'in tam adı Yûsuf ibni Abdillâh ibni Muhammed ibni Abdilberr en-Nemerî'dir. O hem muhaddis, hem Mâlikî fakihi, hem de edip ve tarihçidir. Akranı ve arkadaşı olan İbni Hazm, hadisi ondan öğrenmiştir. İbni Abdilber'in pek çok eseri vardır. Bu eserlerin çoğu hadise dâirdir. En önemli çalışmaları arasında *el-Muvatta'* şerhi olan ve yirmi altı cilt hâlinde yayımlanan *et-Temhîd limâ fi'l-Muvatta' mine'l-meânî ve'l-esânîd*, ashâb-ı kirâmın hayatına dâir ilk eserlerden biri olan *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, ahlâk ve hikmetle ilgi konulara dâir *Behcetü'l-mecâlis* ve ilim, ilim tahsili ve eğitim öğretim konularına dâir rivâyetleri toplayan *Câmiu beyâni'l-ilm ve fazlih* anılabilir.
4. İbni Ebî Zeyd el-Kayrevânî hakkında bilgi için bk. II, 416.

Ancak Peygamber Efendimiz'e rahmetle duâ etme konusunda Ebû Muhammed ibni Ebî Zeyd'in dayandığı delil, «اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ» hadisidir.

4. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirip Duâ Etmenin Sevâp ve Fazileti

Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs radıyallahu anhümâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

«إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مَرَّةً وَاحِدَةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُوا اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ عَلَيْهِ الشَّفَاعَةُ»

"Ezân okunduğunu işittiğiniz zaman, müezzinin söylediklerini aynen siz de söyleyin ve bana salavât getirin. Çünkü bir kimse bana bir defa salavât getirirse, buna karşılık Allah ona on defa salât eder.[1] Daha sonra benim için Allah'tan Vesîle'yi isteyin. Çünkü Vesîle, Cennet'te Allah'ın kullarından bir tek kuluna lâyık olan bir makamdır. O kulun ben olacağımı umuyorum. Allah'tan benim için Vesîle'yi isteyen kimseye şefâatim vâcip olur."[2]

> Bu bahsin son tarafında, ezândan sonra okunacak duâyı bildiren hadîs-i şerîf Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın rivâyetiyle gelecek ve orada ezân duâsının metni verilecektir (bk. II, 452).

Salavâtın Mü'mine Neler Kazandırdığı

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

1. Bir defa salavât getirene Allah Teâlâ'nın on defa salât etmesi «Bir iyilik eden, on misli iyilik görecektir.» (En'âm 6/160) kaidesine göredir ve bu, ilâhî mükâfatın en aşağı derecesidir.
2. Müslim, Salât 11, nr. 384; Ebû Dâvud, Salât 36, nr. 523; Tirmizî, Menâkıb 1, nr. 3614; Nesâî, Ezân 37, nr. 677.

«مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ عَشْرَ صَلَوَاتٍ، وَحَطَّ عَنْهُ عَشْرَ خَطِيئَاتٍ، وَرَفَعَ له عَشْرَ دَرَجَاتٍ»

«Kim bana bir defa salavât getirirse, buna karşılık Allah ona on defa rahmet eder, onun on günahını bağışlar ve mânevî mertebesini on derece yükseltir.»[1]

> Hadisin son kısmındaki "Mânevî mertebesini on derece yükseltir" ifâdesi, o kulun Cennet'teki mertebesinin on kat daha arttırıldığını, diğer bir ifâdeye Allah Teâlâ'ya on derece daha yaklaştırıldığım dile getirmektedir.

Bir başka rivâyete göre Resûl-i Ekrem Efendimiz "Allah ona on sevâp yazar" buyurmuştur.[2]

> Bu hadiste, Peygamber Efendimiz'e bir salâtü selâm getirene, sevapları yazan meleklerin değil de, bizzat Allah Teâlâ'nın on iyilik yazacak olması, salâtü selâmın diğer iyiliklerden daha değerli bir ibâdet olduğunu göstermektedir.[3]

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir başka hadise göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cebrâil bana seslenerek dedi ki: Ümmetinden sana bir salâtü selâm getirene, Allah Teâlâ on defa rahmet eder ve hakettiği makamını on derece daha yükseltir."

> Hadisin tamamı şöyledir: Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiğine göre bir gün Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem tabiî ihtiyacını gidermek için dışarı çıkmıştı. Hz. Ömer elindeki testi ile onu takip etmeye başladı. Yanında başka kimse yoktu. Resûl-i Ekrem'i secdeye kapanmış vaziyette görünce, geri çekildi. Allah'ın Elçisi başını secdeden kaldırınca ona: "Ömer! Yanıma yaklaşmamakla iyi ettin. Cebrâil yanıma gelerek bana şöyle dedi: Ümmetinden sana bir salâtü selâm getirene, Allah Teâlâ

1. Nesâî, Sehv 55, nr. 1296; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 102.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 262.
3. Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), V, 63.

on defa rahmet eder ve hakettiği makamını on derece daha yükseltir."[1]

Cennet ile müjdelenen on kişiden biri olan Abdurrahman ibni Avf'ın[2] rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cebrâil ile karşılaştığımda bana şunu söyledi: Sana müjdeler olsun! Allah Teâlâ, sana selâm eden kimseye selâm edeceğini, sana salât edene rahmet edeceğini bildirdi."

Bazı kaynaklarda hadisin sebeb-i vürûdu da zikredilmektedir. Buna göre Abdurrahmân ibni Avf şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ashâbından dördümüz veya beşimiz, bize bir ihtiyacı olabilir diye, gece-gündüz nöbetleşe onun yanında kalırdık. Bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanına geldiğimde evinden çıktı, ben de arkasından yürümeye başladım. Medine'nin harem bölgesindeki hurma bahçelerinden birine girdi, namaza durdu ve secdeye vardı. Secdede o kadar çok kaldı ki, vefât ettiğini düşünerek korktum. Yanına gelip ona bakmaya başladım. Başını kaldırdı ve bana: "Hayrola Abdurrahmân, bu ne hâl?" buyurdu. Ben de içimden geçenleri anlatarak: "Bir daha seni göremeyeceğimi sandım" dedim. O zaman şöyle buyurdu: Cebrâil bana dedi ki: 'Sana müjdeler olsun! Allah Teâlâ sana şöyle buyuruyor: Ümmetinden kim sana salât ederse, ona rahmet ederim; kim sana selâm ederse ona selâm ederim.' Ben de ümmetime ihsân ettiği bu lütuf dolayısıyla Rabbime şükran secdesine kapandım."[3]

Bu hadisin bir benzerini Ebû Hüreyre,[4] Medineli tâbiî Mâlik ibni Evs

1. Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa'd), XII, 353, nr. 6250; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 160-161.
2. Abdurrahmân ibni Avf hakkında bilgi için bk. II, 100.
3. Hadis birbirine yakın ifâdelerle şu kaynaklarda geçmektedir: Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 191; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 158, 164-165, nr. 847, 858.
4. Bu rivâyet şöyledir: «Bana bir defa salât edene, Allah Teâlâ on defa rahmet eder.» (Müslim, Salât 70, nr. 408)

ibni Hadesân[1] (v. 92/710) ve yine tâbiînden olan Ubeydullah ibni Ebî Talha[2] da rivâyet etmiştir.

Bir Salavât Cümlesi

Tebe-i tâbiîn neslinden Zeyd ibni'l-Hubâb (v. 203/817), Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle söylediğini rivâyet etmiştir:

"Bir kimse bana salât ederek: «اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَنْزِلْهُ الْمَنْزِلَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (Allahım! Sen Muhammed'e salât eyle ve kıyâmet gününde onu Sana en yakın yere al) dese, ona mutlaka şefâat ederim."

> Bu hadisin isnâdında, muhtemelen müstensihler tarafından bir hatâ yapıldığı görülmektedir. *Şifâ-i Şerîf*'te, hadisin râvisi Zeyd ibni'l-Hubâb'ın: "Peygamber Efendimiz'i şöyle buyururken dinledim" dediği kaydedilmektedir. Hâlbuki Zeyd ibni'l-Hubâb ne sahâbî ne de tâbiîdir. O, dokuzuncu nesilden, yani etbâuttâbiînin en küçüklerinden biridir.[3] Bu hadis, ashâb-ı kirâmdan Ruveyfi' bin Sâbit el-Ensârî tarafından rivâyet edilmiştir. *Şifâ-i Şerîf* nüshalarında, her nasılsa Ruveyfi' bin Sâbit el-Ensârî ile Zeyd ibni'l-Hubâb arasındaki râviler atlanmıştır.[4]

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

---

1. Mâlik ibni Evs ibni Hadesân, tâbiîn neslindendir. Hattâ hem Câhiliye hem de İslâm devrini gördüğü için muhadram sayılmaktadır. Onun sahâbî olduğunu söyleyenler varsa da, Zehebî gibi âlimler tâbiî olduğunu kabul etmiştir. Onun bu konudaki rivâyeti, yukarıdaki dipnotta sebeb-i vürûdu ile birlikte Abdurrahmân ibni Avf tarafından rivâyet edilen hadis gibidir. Ancak bu rivâyete göre olayı yaşayan sahâbî İbni Avf değil, Hz. Ömer'dir. (Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* [Elbânî], s. 220, nr. 642)
2. Nesâî, Sehv 47, 55, nr. 1282, 1294'de bulunan bu rivâyetten beş hadis sonra söz edilecektir. Hadisin râvisi Ubeydullah ibni Ebî Talha, Enes ibni Mâlik'in ana bir kardeşidir. Onun da annesi Ümmü Süleym'dir; babası ise ünlü sahâbî Ebû Talha el-Ensârî'dir. Ubeydullah doğduğu zaman Peygamber Efendimiz'e getirilmiş, o da mübârek ağzında çiğnediği bir hurmayı onun damağına çalarak (tahnîk yaparak) adını koymuştur.
3. İbni Hacer el-Askalânî, *Takrîbü't-Tehzîb*, I, 273.
4. Bilgi için bk. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 136; Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), V, 65. Hadîs-i şerîf şu kaynaklarda Ruveyfi' bin Sâbit el-Ensârî tarafından rivâyet edilmiştir: Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 108; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), V, 25, 26, nr. 4480, 4481 (Bu kaynaklarda hadisin metni şöyledir: «اللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَنْزِلْهُ الْمَقْعَدَ الْمُقَرَّبَ عِنْدَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«أَوْلَى النَّاسِ بِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً» "Kıyâmet günü bana en yakın mesafede bulunacak kimseler, bana en çok salâtü selâm getirenler olacaktır."[1]

> "Bana en yakın mesafede bulunacak kimseler" ifâdesi, şefâatime ve ilgime en lâyık olacak kimseler anlamındadır.

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Fahr-i Cihân Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse yazdığı kitapta (mektupta) bana salâtü selâm ederse, ismim o kitapta (mektupta) bulunduğu sürece, melekler Cenâb-ı Hak'tan onu yazanın bağışlanmasını niyâz ederler.[2]

Âmir ibni Rebîa[3] (v. 35/656) Peygamber Efendimiz'i şöyle buyururken dinlediğini söylemiştir:

«مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً، صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا صَلَّى عَلَيَّ، فَلْيُقْلِلْ مِنْ ذٰلِكَ عَبْدٌ أَوْ لِيُكْثِرْ» «Bir kimse bana salâtü selâm getirdiği sürece, melekler Cenâb-ı Hak'tan onun bağışlanmasını niyâz ederler. Artık az mı çok mu salâtü selâm getireceği onun bileceği iştir.»[4]

Duâ Yerine Salavât Getirilince

Medineli sahâbî Übey ibni Kâ'b[5] (v. 19/640) radıyallahu anh şöyle demiştir: "Gecenin dörtte biri geçince,[6] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem uyanıp kalktı ve şöyle buyurdu:

1. Tirmizî, Vitir 21, nr. 484; İbni Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 325, nr. 31787.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), II, 232, nr. 1835; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), I, 220, nr. 234.
3. Âmir ibni Rebîa, İslâmiyet'in ilk yıllarında hanımıyla birlikte Müslüman oldu ve yine onunla birlikte müşriklerin zulmünden kurtulmak için Habeşistan'a iki kere hicret etti. Resûl-i Ekrem'in Medine'ye hicret ettiğini öğrenince, oradan da Medine'ye hicret ettiler. Peygamber Efendimiz'in bütün gazvelerine katılan Âmir ibni Rebîa, ondan yirmi iki hadis rivâyet etti.
4. İbni Mâce, İkâme 26, nr. 907; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 445.
5. Übey ibni Ka'b hakkında bilgi için bk. II, 57.
6. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 457, nr. 3578'deki rivâyet böyledir. Tirmizî'deki rivâyet ise "Gecenin üçte ikisi geçince" şeklindedir.

"İnsanlar! Allah'ı zikredin! Yeri yerinden oynatan birinci sûr üflenecek.[1] Arkasından ikincisi gelecek.[2] Ölüm bütün şiddetiyle gelip çatacak."

Übey, Peygamber Efendimiz'e:

"Yâ Resûlallah! Ben sana çok salavât-i şerîfe getiriyorum.[3] Acaba bunu ne kadar yapmam gerekir?" diye sordu.[4] O da:

"Dilediğin kadar." buyurdu. Übey:

"Duâlarımın dörtte birini salavât-i şerîfeye ayırsam uygun olur mu?" diye sordu. Resûl-i Ekrem Efendimiz:

"Dilediğin kadarını ayır. Ama daha fazla zaman ayırırsan senin için iyi olur." buyurdu. Bu defa Übey:

"Duâlarımın üçte birini salavât-i şerîfeye ayırsam nasıl olur?" diye sordu.[5] Peygamber Efendimiz de:

"Dilediğin kadarını ayır. Ama daha fazla zaman ayırırsan senin için iyi olur." buyurdu. Übey:

"Pekâlâ duâmın yarısını salavât-i şerîfeye ayırayım mı?" dedi. Efendimiz aleyhisselâm:

"Dilediğin kadar yap. Ama daha fazla zaman ayırırsan senin için hayırlı olur." buyurdu. Übey yine:

"Şu hâlde üçte ikisi yeter mi?" diye sordu. Resûlullah Efendimiz:

"İstediğin kadar. Ama artırırsan senin için hayırlı olur." buyurdu. Bu defa Übey:

"Yâ Resûlallah! Öyleyse duâya ayırdığım zamanın hepsinde sana salavât-ı şerîfe getirsem nasıl olur? deyince Allah'ın Elçisi:

1. "Şiddetle sarsan" (er-Râcife) anlamındaki bu birinci sûr ile birlikte yeryüzünde bulunan herkes hayatını kaybedecektir.
2. Bu ikinci sûr, kıyâmet gününde insanları öldükten sonra yeniden diriltecek olan sûrdur. Burada şu âyet-i kerîme hatırlanmalıdır: "O gün hepsi kabirlerinden çıkıp Allah'ın huzûruna varırlar; hiçbir şeyleri Allah'tan gizli kalmaz. Mülk ve saltanat o gün kimindir? Herşeyi kudretine boyun eğdiren tek bir Allah'ın!" (Mü'min 40/16).
3. Übey ibni Ka'b bu sözüyle «Yâ Resûlallah! Ben seni çok sevdiğim ve bana şefâat etmeni umduğum için sana çok salavât-i şerîfe getiriyorum.» demek istiyor.
4. Übey hazretleri, duâ ve nâfile ibâdetlere ayırdığı zamanın ne kadarında salâtü selâm getirmesi gerektiğini öğrenmek istiyor.
5. Bu soru ve cevabı *Sünen-i Tirmizî*'de yoktur.

"O takdirde Allah bütün sıkıntılarını giderir ve günahlarını bağışlar." buyurdu."[1]

Cebrâil'in Getirdiği Müjde

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Talha el-Ensârî[2] (v. 34/654) şöyle demiştir: "Bir gün Peygamber Efendimiz'in huzûruna girmiştim. Onun o güne kadar görmediğim şekilde sevinçli olduğunu fark edince, bunun sebebini sordum. Bana şöyle buyurdu:

'Niçin sevinmeyeyim? Cebrâil az önce yanımdan ayrıldı; bana Azîz ve Celîl olan Rabbimden bir müjde getirdi ve dedi ki:

Allah Teâlâ beni, sana şu müjdeyi vermem için gönderdi:

Ümmetinden biri sana bir defa salâtü selâm getirirse, bunun karşılığında Allah Teâlâ o kimseye on defa rahmet edecek, melekler de onun bağışlanması için Cenâb-ı Hakk'a on defa duâ edecektir."[3]

Ezân Duâsı

Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Kim ezânı işittiği zaman:

«اَللّٰهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، اٰتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ»

"Ey şu eksiksiz dâvetin ve kılınacak namazın rabbi Allahım! Muhammed'e Vesîle'yi ve Fazîlet'i ver. Onu, kendisine vaadettiğin Makām-ı mahmûda ulaştır' diye duâ ederse, kıyâmet gününde o kimseye şefâatim vâcip olur."[4]

---

1. Tirmizî, Kıyâmet 23, nr. 2457; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), II, 457, nr. 3578; Zehebî de Hâkim gibi, hadisin Sahîh olduğunu söylemiştir.
2. Ebû Talha el-Ensârî hakkında bilgi için bk. II, 23.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), V, 100, nr. 4719. Ashâb-ı kirâmdan Ebû Talha el-Ensârî'nin rivâyet ettiği bu hadis, yakın ifâdelerle Nesâî, Sehv 47, 55, nr. 1282, 1294 ve Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 29'da da bulunmaktadır.
4. Buhârî, Ezân 8, nr. 614, Tefsîr 17/11, nr. 4719; Ebû Dâvûd, Salât 37, nr. 529; Tirmizî, Salât 43, nr. 211; Nesâî, Ezân 38, nr. 679; İbni Mâce, Ezân 4, nr. 722. Bu bahsin ilk hadisi olarak Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs tarafından rivâyet edilen hadiste, ezânı

Sa'd İbni Ebî Vakkâs radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Kim ezânı (veya müezzini) işittiği zaman:

«وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا»

Tek olan ve ortağı bulunmayan Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve resûlü olduğuna ben de şâhitlik ederim. Rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, resûl olarak Muhammed'den râzı oldum' derse, o kimsenin günahları bağışlanır."[1]

Salâtü Selâm Çok Hayır Kazandırır

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb'in[2] (v. 197/813) rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bana on defa selâm eden, bir köle azat etmiş gibi sevâp kazanır."[3]

Bir hadiste Peygamber Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

"Kıyâmet günü havuzumun başına öyle kimseler gelecek ki, ben onları bana çok salâtü selâm getirmeleri sebebiyle tanıyacağım."

> Peygamber Efendimiz'in onları, kendisine çok salâtü selâm getirmeleri sebebiyle yüzlerinin pırıl pırıl aydınlanmasından dolayı tanıyacağı anlaşılmaktadır.[4]

---

duyan kimsenin müezzinin söylediklerini aynen tekrarlaması, daha sonra Peygamber Efendimiz'e salavât getirmesi tavsiye edilmektedir.

1. Müslim, Salât 13, nr. 386; Tirmizî, Salât 42, nr. 210; Nesâî, Ezân 38, nr. 678; İbni Mâce, Ezân 4, nr. 721
2. Abdullah ibni Vehb hakkında bilgi için bk. I, 356.
3. Bu rivâyeti İbni Kunfüz diye bilinen Mâliki fakihi ve tarihçi Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Hasan ibni Alî ibni Hatîb el-Kustantînî (ö. 810/1407) *Vesîletü'l-İslâm bi'n-nebî aleyhi's-salâtü ve's-selâm* adlı eserine (s. 144), Sehâvî de *el-Kavlü'l-bedî'* adlı eserine almıştır (s. 164, 263). Muhtemelen her iki âlim de rivâyeti *Şifâ-i Şerîf*'ten nakletmiştir. Süyûtî'nin de hadisin kaynağını bulamadığı anlaşılmaktadır (*Menâhilü's-safâ* [Semîr], s. 203, nr. 1085).
4. Bu hadisin kaynağı bulunamamıştır.

Bir başka rivâyete göre ise Fahr-i Âlem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Kıyâmet gününün korkularından ve korku yerlerinden en çabuk kurtulanlarınız, bana çok salâtü selâm getirenlerinizdir."

> Bu hadisin benzeri olan bir başka rivâyet şöyledir: "Kıyâmet günü bana her yerde en yakın olanınız, bana en çok salâtü selâm getireninizdir."[1]

Ebû Bekir radıyallahu anh şöyle demiştir: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirmek, soğuk suyun ateşi söndürmesinden daha süratli bir şekilde günahı silip yok eder; ona selâm eylemek ise, köle azadından daha sevâptır."[2]

5. Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmeyenlerin Yerilmesi

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ، وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ثُمَّ انْسَلَخَ قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ، وَرَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ أَدْرَكَ عِنْدَهُ أَبَوَاهُ الكِبَرَ فَلَمْ يُدْخِلَاهُ الجَنَّةَ»

"Yanında adım anıldığı hâlde bana salâtü selâm getirmeyen kimse perişan olsun.[3] Ramazân-ı şerîfe girip de bu ay çıkmadan kendini Cenâb-ı Hakk'a bağışlatamayan kimse perişan olsun. Anne ve babası yaşlılık günlerini yanında geçirip de, onları hoşnut ederek Cennet'e giremeyen kimse perişan olsun."

> Burada kendilerine "perişan olsun" diye bedduâ edilen kimseler, tembelliği veya unutkanlığı yüzünden salâtü selâm getirmeyenler değil, Allah'ın Resûlü'ne salâtü selâm getirmeyi önemsemeyen ve umursamayan saygısızlardır.[4]

1. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 111, nr. 3035.
2. İbni Kunfüz, *Vesîletü'î-İslâm bi'n-nebî 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm*, s. 144.
3. Aliyyü'l-Kârî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 139.
4. Tirmizî, Daavât 101, nr. 3545; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 254.

Ebû Hüreyre'nin talebesi Saîd ibni Saîd el-Makburî'den bu hadisi duyup rivâyet eden Abdurrahman ibni İshâk el-Kureşî, Ebû Hüreyre'nin bu rivâyetin sonunda ne söylediği husûsunda tereddüt etmiş, onun ya: "anne ve babası yaşlılık günlerini..." veya "anne veya babasından biri yaşlılık günlerini..." şıklarından birini söylemiş olabileceğini belirtmiştir.

> Bu konuyla ilgili âyet-i kerîmedeki emir şöyledir: "**Onlardan biri veya her ikisi** yaşlanıp eline bakarsa onlara 'öf' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle!"[1]
>
> Hadis ilminde böyle tereddütlü ifâdeye "râvinin şekki" denir. Burada, "Şöyle mi idi veya böyle mi idi" diye şüphe eden, Ebû Hüreyre radıyallahu anhın talebesidir. Bâzen sahâbî râvinin de, "Peygamber Efendimiz şöyle mi demişti, yoksa böyle mi demişti?" diye şüphelendiği de olur.

Peygamber Efendimiz Bu Duâlara Âmin Dedi

Bu konudaki bir başka hadis de şöyledir:

Bir gün Peygamber Efendimiz minbere çıkmaya başladı ve "Âmin!" dedi. Bir basamak çıktı, yine "Âmin!" dedi. Bir basamak daha çıktı, tekrar "Âmin!" dedi. Ashâb-ı kirâmdan Muâz ibni Cebel neden üç defa "Âmin!" dediğini sorunca, Resûl-i Ekrem şu cevabı verdi:

"Cebrâil aleyhisselâm bana geldi ve: 'Ey Muhammed! Yanında senin adın anıldığı hâlde sana salâtü selâm getirmeyen kimse, ölünce Cehennem'e girsin ve Allah onu rahmetinden uzaklaştırsın! Haydi benim bu duâma âmin de!' dedi. Ben de "Âmin!" dedim.[2] Ramazan ayına ulaştığı hâlde orucu kabul edilmeyen kimse için de aynı şekilde bedduâ etti. Ardından, anne ve babasına veya onlardan birine yetişip de kendilerine iyi davranmayan kimse hakkında da aynı şekilde bedduâ etti.[3]

1. İsrâ 17/23.
2. Bir Müslümanın Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmediği için Cehennem'e girmesi, Allah'ın Elçisi'ne kasten salâtü selâm getirmemenin büyük günah olduğunu göstermektedir.
3. Buhârî, *el-Edebü'l-müfred* (Elbânî), s. 222, nr. 644; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), X, 328, nr. 5922; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), III, 188, nr. 907.

Cimri Kimdir?

Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhın Peygamber Efendimiz'den rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

«اَلْبَخِيلُ، اَلَّذِي ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ» «Cimri, yanında adım anılıp da bana salâtü selâm getirmeyen kimsedir."[1]

Hz. Hüseyin'in torunlarından Ca'fer-i Sâdık'ın[2] (v. 148/765), babası Muhammed el-Bâkır'dan[3] (v. 114/733) rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ، أَخْطَئَ بِهِ طَرِيقَ الْجَنَّةِ» «Yanında adım anılıp da bana salâtü selâm getirmeyen kimse, Cennet'e giden yolu bulamaz."[4]

Ali bin Ebî Tâlib radıyallahu anhın Peygamber Efendimiz'den rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ الْبَخِيلَ كُلَّ الْبَخِيلِ، مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ»"Yanında adım anılıp da bana salâtü selâm getirmeyen kimse, cimrinin tekidir."[5]

Bir Yerde Oturup da Salâtü Selâm Getirmemek

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«أَيُّمَا قَوْمٍ جَلَسُوا فَأَطَالُوا الْجُلُوسَ، ثُمَّ تَفَرَّقُوا قَبْلَ أَنْ يَذْكُرُوا اللهَ، وَيُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِلَّا كَانَتْ عَلَيْهِمْ مِنَ اللهِ تِرَةً إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُمْ، وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُمْ»

"Bir topluluk bir yerde oturur da, orada Allah Teâlâ'yı anmadan, Peygamber aleyhisselâma salâtü selâm getirmeden dağılıp giderse, o yer onlar için bir pişmanlık sebebi olur. Allah dilerse onlara azâb eder, dilerse onları bağışlar."[6]

---

1. Tirmizî, Daavât, 101, nr. 3546; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, I, 201.
2. Bu zât, Hz. Hüseyin'in torunu Muhammed el-Bâkır'ın oğlu ve on iki imâmın altıncısıdır.
3. Muhammed el-Bâkır; tâbiîn âlimlerinden ve Ehl-i beyt'in ileri gelenlerinden olup, on iki imâmın da beşincisidir.
4. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), II, 215, 1573.
5. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), II, 213, nr. 1565.
6. Tirmizî, Daavât 8, nr. 3380. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Edeb 26, 98, nr. 4855, 5059; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 446.

Bu hadîs-i şerîfte anlatılan şudur: Bir yerde oturup da Allah'ı zikretmeden, Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirmeden dağılıp gidenler, bu tutumlarından dolayı ne büyük kayba uğradıklarını kıyâmet gününde öğrendikleri zaman, "Âh! Bizler neden Allah'ı anmadan, Resûlullah'a salavât getirmeden oturduk ki!" diye pişmanlık duyarlar.

Yine Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Bana salâtü selâm getirmeyi unutan kimse, Cennet'in yolunu da unutur."[1]

Bu hadis; *Şifâ-i Şerîf*'te "Cennetin yolunu unutur (نَسِيَ)» şeklinde rivâyet edilmekle beraber, *Sünen-i İbni Mâce*'de ve diğer kaynaklarda "Cennet'e giden yolu bulamaz (خطِئَ)» şeklinde rivâyet edilmiştir. Esasen unutanın unutulacağı Kur'ân-ı Kerîm'de de belirtilir ve münâfık erkekler ile kadınlardan söz edilirken «Onlar Allah'ı unuttukları için Allah da onları unutmuştur» buyurulur.[2]

Tâbiîn müfessirlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî'den (v. 117/735) rivâyet olunduğuna göre Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

"Bana yapılan eziyetlerden biri de, bir kimsenin yanında adım anıldığında, onun bana salavât getirmemesidir."[3]

Ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın Peygamber aleyhisselâmdan rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

«مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا ثُمَّ تَفَرَّقُوا عَلَى غَيْرِ صَلَاةٍ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِلَّا تَفَرَّقُوا عَلَى أَنْتَنَ مِنْ رِيحِ الْجِيفَةِ»

1. İbni Mâce, İkâmet 25, nr. 908.
2. Tevbe 9/67.
3. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 217, nr. 3121.

«Bir topluluk bir mecliste oturur, sonra da Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirmeden dağılıp giderse, etrafa leş kokusundan daha berbat bir koku yayarak dağılırlar.»[1]

Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"İnsanlar bir yerde oturup da, orada Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salavât getirmezlerse; Cennet'e girseler bile, salâtü selâm getirenlerin kazandığı, kendilerinin ise kaybettiği sevâbı görerek, o toplantıdan dolayı büyük bir pişmanlık duyarlar."[2]

İmâm Tirmizî'nin naklettiğine göre ilim ehlinden biri şöyle demiştir:

"Bir kimse bir mecliste bir defa salâtü selâm getirirse, o mecliste bulunduğu sürece, getirdiği o salâtü selâm yeterlidir."[3]

> Peygamber Efendimiz'in adı her anıldıkça salâtü selâm getiren kimse, getirdiği her salâtü selâm için sevap kazanır. Burada söz konusu edilen, bir mecliste bir defa salâtü selâm getirenin o sorumluluktan kurtulacağıdır. Ünlü muhaddis ve Hanefî fakihi Ebû Ca'fer et-Tahâvî de (v. 321/933) bu görüştedir. Bir mecliste bir defa salâtü selâm getirenin sorumluluktan kurtulacak olması, Kur'ân-ı Kerîm okuyan kimsenin, bir mecliste birden fazla secde âyeti okusa bile, yapacağı bir secdenin ona yeterli olmasına benzemektedir.

6. Salâtü Selâmların Resûlullah'a Arzedilmesi

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

1. Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Bündârî-Kisrevî), VI, 109, nr. 10244. Ebû Dâvûd, Edeb 26, nr. 4855. *Süneni Ebî Dâvûd*'daki rivâyete göre, bir meclisten Allah Teâlâ'yı anmadan kalkanlar için Resûl-i Ekrem Efendimiz: "Onlar, eşek leşi gibi bir pisliğin yanından kalkmış gibi olurlar." buyurmuştur.
2. Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Bündârî-Kisrevî), VI, 108, nr. 10242. Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 463; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 351-352, nr. 590-592.
3. Tirmizî, Daavât 101, nr. 3545.

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ، إِلَّا رَدَّ اللهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ» "Bir kimse bana salâtü selâm getirdiği zaman, onun selâmını almam için Allah Teâlâ rûhumu iâde eder."[1]

Ebû Bekir ibni Ebî Şeybe'nin *el-Musannef*'inde Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ صَلَّى عَلَيَّ عِنْدَ قَبْرِي سَمِعْتُهُ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ نَائِياً بُلِّغْتُهُ» «Bir kimse kabrimin yanında bana salâtü selâm getirirse, onu işitirim. Uzak mesafeden gönderilen salâtü selâm da bana bildirilir.»[2]

Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ لِلّٰهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ، يُبَلِّغُونِي عَنْ أُمَّتِي السَّلَامَ» «Allah Teâlâ'nın yeryüzünde dolaşan bazı melekleri vardır. Onlar ümmetimin selâmını bana iletirler."[3]

Ebû Hüreyre radıyallahu anh de bunun benzeri bir hadis rivâyet etmiştir.

> Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği bu hadise göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Evlerinizi kabirlere, benim kabrimi de bayram yerine çevirmeyiniz. Bana salâtü selâm gönderiniz; çünkü nerede olursanız olunuz, sizin salâtü selâmınız bana ulaşır."[4] Evleri kabirlere çevirmemek için oralarda ibâdet etmek, Kur'an okumak, Allah'ı zikretmek, Resûlullah'a salavât getirmek gereklidir."

1. Ebû Dâvûd, Menâsik 96, 97, nr. 2041; Ahmed İbni Hanbel, *Müsned*, II, 527.
2. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), II, 215, nr. 1583; Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh* (Elbânî), I, 295, nr. 934. Elbânî, hadisin bu rivâyetinin, bazılarının ileri sürdüğü gibi mevzû değil, zayıf olduğunu söylemektedir.
3. Nesâî, Sehv 46, nr. 1281; Dârimî, Rikāk 58, nr. 2777; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 387, 441, 452.
4. Ebû Dâvûd, Menâsik 96, 97, nr. 2042.

Cuma Günü Salâtü Selâm Günüdür

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ da şöyle demiştir:

"Ey insanlar! Her Cuma Peygamberinize çokça selâm gönderiniz. Zira her Cuma sizin selâmınız ona arzedilir."[1]

Bir başka rivâyete göre ise[2] Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Ümmetimden biri (Cuma günü) bana salâtü selâm getirdiğinde, daha o sözünü bitirir bitirmez, salâtü selâmı bana mutlaka iletilir."[3]

> Hadisin tamamı şöyledir: "Cuma günü bana çokça salâtü selâm getiriniz. Çünkü o gün yapılan salâtü selâmları melekler de duyup şâhitlik ederler. O gün ümmetimden biri bana salâtü selâm getirdiğinde, daha o sözünü bitirir bitirmez, salâtü selâmı bana mutlaka iletilir. Hadisin râvisi Ebü'd-Derdâ radıyallahu anh şöyle demiştir: 'Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz'e: Senin vefâtından sonra salâtü selâmlarımız yine sana iletilir mi?' diye sordum. Allah'ın Elçisi 'Evet, vefâtımdan sonra da bana iletilir. Çünkü Allah Teâlâ peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa yasak etmiştir. Allah'ın nebisi diridir; rızıklanır." Cuma günü salâtü selâm getirmenin değeriyle ilgili benzeri bir hadis yukarıda zikredilmiştir. Bu ifâde, **Cuma günü getirilen salâtü selâmların Resûl-i Ekrem Efendimiz'e daha süratle iletileceğini** göstermektedir.

1. Bu hadisin kaynağı bulunamadı. Sehâvî, *el-Kavlü'l-bedî' fi's-salâti ale'l-habîbi'ş-şefî'* adlı eserinde (s. 395-402) "Cuma günü ve gecesi Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirme" konusundaki rivâyetleri bir araya getirmiştir. Kâdî İyâz da yukarıda geçen "Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmenin Tavsiye Edildiği ve Makbûl Görüldüğü Yerler" bahsinde: "İmâm Nesâî'nin, ashâb-ı kirâmdan Evs ibni Evs'den rivâyet ettiğine göre, Peygamber Efendimiz'in Cuma günü kendisine çokça salâtü selâm getirilmesini emrettiği" nakledilmiş, bunun dipnotunda da konuyla ilgili uzunca bir rivâyet zikredilmişti.
2. Bu hadisi ashâb-ı kirâmdan Ebü'd-Derdâ radıyallahu anh rivâyet etmiştir.
3. İbni Mâce, Cenâiz 65, nr. 1637.

Salâtü Selâmlar Ona Ulaştırılır

Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Nerede olursanız olun, bana hemen salâtü selâm getirin. Çünkü sizin salâtü selâmınız (meleklerin aracılığı ile) bana ulaşır."[1]

> Bu hadîs-i şerîfi Hz. Hasan babasından, o da Resûl-i Ekrem Efendimiz'den rivâyet etmiştir. Cuma günü getirilen salâtü selâmı meleklerin Efendimiz'e hemen ileteceği anlaşılmaktadır.

Peygamber Efendimiz'in amcazâdesi İbni Abbâs şöyle demiştir:

"Ümmet-i Muhammed'den biri Resûl-i Ekrem'e salâtü selâm getirirse, mutlaka ona ulaştırılır."[2]

> Bu rivâyetin devamında, gönderilen salâtü selâmların, Nebiyy-i Ekrem Efendimiz'e: "Sana ümmetinden falan kimse salâtü selâm ediyor" diye ulaştırılacağı belirtilmektedir.

Âlimlerden birinin beyânına göre, bir kimse Peygamber Efendimiz'e salâtü selâm getirdiği zaman, o kişinin salâtü selâmı, adıyla sanıyla birlikte Allah'ın Elçisi'ne ulaştırılır.[3]

Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan'ın şöyle dediği rivâyet edilmektedir:

"Ey Mü'min! Mescide girdiğin zaman Peygamber-i Zîşân Efendimiz'e selâm ver.[4] Çünkü Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir hadisinde:

---

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), III, 82, nr. 2729; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 117, nr. 365; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 162.
2. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), II, 215, nr. 1584; İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* (A'zamî), III, 225, nr. 3325.
3. Abdullah ibni'l-Mübârek, *ez-Zühd* (A'zamî), s. 303, nr. 1029. Buradaki rivâyete göre, bu sözü söyleyen âlim hadis hâfızı ve güvenilir bir râvi olan Ebû Üsâme Hammâd ibni Üsâme el-Kûfî'dir (v. 201/817). Bir önceki rivâyette de geçen, salâtü selâm getirenlerin Peygamber Efendimiz'e adıyla sanıyla bildirilmesi hususu, bu bahsin sonuncu hadisinde de görülecektir.
4. Mescide girildiği zaman Peygamber Efendimiz'e nasıl salâtü selâm getirileceği "Resûl-i Ekrem'e Salâtü Selâm Getirmenin Tavsiye Edildiği ve Makbûl Görüldüğü Yerler" bahsinde ele alınmıştı bk. II, 429.

«لَا تَتَّخِذُوا بَيْتِي عِيدًا، وَلَا تَتَّخِذُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ حَيْثُ كُنْتُمْ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ»

"Benim evimi bayram yeri, kendi evinizi de kabristan hâline çevirmeyiniz. Nerede olursanız olun, bana salâtü selâm getirin. Zira nerede olursanız olun, sizin salâtü selâmınız bana ulaşır' buyurmuştur.»[1]

Hadîs-i Şerîf'teki "Benim evimi bayram yeri, kendi evinizi de kabristan hâline çevirmeyiniz" ifâdesini biraz açalım: Peygamber Efendimiz'in "evini", yani "kabrini" bayram yeri hâline getirmemek için, orayı, bir merâsim ve şenlik yerine çevirmemek, Resûlullah Efendimiz hayattaymış, kendisi de onun huzûrunda bulunuyormuş gibi duygulu olmak lâzımdır. Bu ifâde şu anlama da gelebilir: Bayram yerine gidiyormuş gibi süslü püslü giyinmeyiniz. Benim Kabr-i Saâdet'ime yılda bir iki defa değil, daha çok geliniz. Burada Resûl-i Kibriyâ'nın şu hadîs-i şerîfini de hatırlamalıdır: "Allahım! Kabrimi puthâne hâline getirme!"[2]

"Evleri kabirlere çevirmemek" ise; oralarda ibâdet etmek, Kur'an okumak, Allah'ı zikretmek, Resûlullah'a salavât getirmek demektir. Şâyet bir evde bunlar yapılmıyorsa, orasının kabristandan farksız olduğu söylenebilir.

Ashâb-ı kirâmdan Evs ibni Evs'in rivâyetine göre Resûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Cuma günü bana çokça salâtü selâm getiriniz. Çünkü sizin salâtü selâmınız bana sunulur."

Bu hadisin tamamı şöyledir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: 'Günlerinizin en faziletlisi cuma günüdür.

1. Hz. Hasan'ın bu rivâyeti bazı takdim ve tehirlerle Ebû Ya'lâ el-Mevsılî'nin *Müsned*'inde (XII, 131, nr. 6761) bulunmaktadır. Aynı rivâyet, *Süneni Ebî Dâvûd*'da da (Menâsik 97, nr. 2042) benzeri ifâdelerle Ebû Hüreyre radıyallahu anhın rivâyeti olarak yer almaktadır. Hz. Hasan'ın bu rivâyetinin son kısmı üç rivâyet önce geçmişti.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 85; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 246.

> Âdem aleyhisselâm o gün yaratıldı, rûhu o gün kabzedildi. Sûr'a o gün üflenecek, insanlar o gün dirilecek. Bu sebeple bana çokça salâtü selâm getiriniz; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur' buyurunca, ashâb-ı kirâm: 'Yâ Resûlallah! Vefât ettiğin ve senden hiçbir eser kalmadığı zaman salâtü selâmlarımız sana nasıl sunulur?' diye sordular. Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm: 'Allah Teâlâ peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa yasak etmiştir' buyurdu."[1]

Tâbiîn muhaddislerinden Süleymân ibni Sühaym[2] şöyle demiştir:

"Bir defasında Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi rüyâda gördüm ve ona:

'Yâ Resûlallah! İnsanlar Kabr-i Saâdet'ine gelip sana selâm veriyorlar; sen onların verdiği selâmı duyuyor musun?' diye sordum. Bana:

'Evet, duyuyor, aynı zamanda onlara cevap veriyorum' buyurdu."[3]

> Burada ayrıca, Resûl-i Ekrem Efendimiz'i rüyâda görme konusundaki şu hadîs-i şerîfi de hatırlamalıdır: "Beni rüyâda gören, gerçekte beni görmüştür; çünkü şeytan benim şeklime giremez."[4]

Salâtü Selâm Gönderenler, Ona İsmen Bildirilir

Yine tâbiîn âlimlerinden İbni Şihâb ez-Zührî'nin (v. 124/) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Bize iletildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Cuma gecesi ve Cuma günü bana çokça salâtü selâm getiriniz. Zira Cuma geceleri ve Cuma günleri, getirdiğiniz salâtü selâmları bana iletirler. Bunun sebebi şudur: Toprak, peygamberlerin bedenlerini yiyip çürütmez. Bir Müslüman bana salâtü selâm getirince, mutlaka bir melek onu

1. Ebû Dâvûd, Salât 200, 201, nr. 1047, Vitir 26, nr. 1531; Nesâî, Cum'a 5, nr. 1373; İbni Mâce, İkamet 79, nr. 1085, Cenâiz 65, 1636.
2. Ebû Eyyûb Süleymân ibni Sühaym, Medineli güvenilir bir râvidir. Abbâsî Halîfesi Mansûr'un (136-158/754-775) hilâfetinin ilk yıllarında vefât etmiştir.
3. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 491, nr. 4165.
4. Buhârî, İlim 38, nr. 110, Edeb 109, nr. 6197.

alıp bana getirir ve falan oğlu falan sana şöyle şöyle salâtü selâm etti diye adıyla sanıyla birlikte haber verir."[1]

7. Peygamber Efendimiz'den Başkasına ve Diğer Peygamberlere Salâtü Selâm Getirme Konusundaki Farklı Görüşler

Bütün âlimler, Peygamber Efendimiz'den başkasına salâtü selâm getirmenin câiz olduğu görüşündedir.

> İslâm âlimleri; Peygamber Efendimiz'den başkasına, meleklere, ashâb-ı kirâma ve diğer mü'minlere de salâtü selâm getirilebileceğini söylemişlerdir.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın: "Resûl-i Ekrem'den başkasına salavât getirmek câiz değildir." dediği rivâyet edilmiştir.[2]

Bununla beraber yine İbni Abbâs'ın: "Peygamberlerden başkasına salavât getirmek doğru değildir." dediği de nakledilmektedir.[3]

> Belki de İbni Abbâs hazretleri, Kur'ân-ı Kerîm'de: "Âlemler içinde Nûh'a selâm olsun."[4], "Selâm olsun İbrâhim'e."[5], "Mûsâ ve Hârun'a selâm olsun."[6] şeklindeki âyetlerde diğer peygamberlere sadece selâm edildiğine, "Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin."[7] âyetiyle de Resûl-i Ekrem Efendimiz'e salât edildiğine bakarak bu kanaate sahip olmuştur.

Fakih, muhaddis ve müfessir Süfyân es-Sevrî (v. 161/778), peygamberlerden başkasına salât etmenin mekrûh olduğunu söylemiştir.[8]

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 83, nr. 243; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 169.
2. İbnü Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), II, 254; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XI, 305, nr. 11813; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 167.
3. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 216, nr. 3119. Bu cümleye bakarak, İbni Abbâs'ın ilk görüşünden vazgeçtiği veya onun, bu sözüyle peygamberlerden başkasına hem salât hem de selâm getirilemeyeceğini ifâde etmek istediği söylenebilir.
4. Sâffât 37/79.
5. Sâffât 37/109.
6. Sâffât 37/120.
7. Ahzâb 33/56.
8. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 216, nr. 3119.

Hocalarımdan birinin evrâkı arasında kendi el yazısıyla yazılmış şöyle bir ibare bulmuştum[1]: "Mâlikî mezhebine göre, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem dışındaki bir peygambere salavât getirmek uygun değildir."

Ancak Mâlikî mezhebinde böyle bir görüş yaygın değildir.

Kurtubalı fakih Yahyâ bin İshâk'ın[2] (v. 303/915) *el-Mebsûta* adlı eserinde kaydedildiğine göre İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Peygamberlerden başkasına salavât getirmeyi mekrûh görürüm. Bize emredilenin dışına çıkmak da doğru değildir."

> İmâm Mâlik bu sözüyle, vahiy ile bilinecek konularda, şahsî görüş belirtmenin yanlış olacağını hatırlatmaktadır. Allah Teâlâ'nın, Sultân-ı Rusül Efendimiz hakkında "Allah ve melekleri Peygamber'e salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[3] buyurduğunu, bu sebeple salât ile birlikte selâmın sadece ona getirileceğini söylemektedir.

Başkalarına da Salâtü Selâm Getirilir Görüşü

Endülüslü fakih Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî[4] (v. 234/848), hocası İmâm Mâlik'in bu görüşüne karşı çıkmış: "Ben aynı kanaatte değilim; bence bütün peygamberlere ve peygamberlerden başkalarına salavât getirmekte bir sakınca yoktur." demiş ve bu konuda Abdullah ibni Ömer'in uygulamasını dile getiren hadise dayanmıştır.

> Tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Dînâr (v. 127/745), hocası Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan bahisle şöyle demiştir: "Ben Abdullah ibni Ömer'in, Peygamber Efendimiz'in kabri başında durduğunu, hem

1. Hadis usûlü ilminde, el yazısını tanıdığı bir âlimden böyle bir bilgi ve belge elde etmeye **"vicâde"** denir. Bu da bir tür icazet sayılmakta, bu yolla elde edilen bilgi de rivâyet edilebilmektedir.
2. Ebû Bekir Yahyâ bin İshâk ibni Abdillah *el-Mebsûta* adlı eserini hocası İmâm Mâlik'in rivâyetlerinden derleyerek meydana getirmiştir.
3. Ahzâb 33/56.
4. Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî, İmâm Mâlik'in talebesi ve el-*Muvatta*'ı ondan dinleyip rivâyet edenlerden biridir.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme, hem Hz. Ebû Bekir'e, hem de Hz. Ömer'e salavât getirdiğini gördüm."[1]

Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî sadece bu hadise değil, aynı zamanda Peygamber Efendimiz'in, kendisine nasıl salâtü selâm getirileceğini öğrettiği hadislerde geçen "ve alâ âlihî ve alâ ezvâcihî (Muhammed'in âilesine ve eşlerine salât eyle)" ifâdelerine de dayanmıştır.[2]

"Salâtü Selâm" Sadece Resûlullah'a Getirilir

(Kâdî İyâz şöyle demektedir:) Fakih ve muhaddis Ebû İmrân el-Fâsî'nin[3] (v. 430/1039) el yazısıyla şöyle bir ibare buldum: "Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ'nın, Peygamber Efendimiz'den başkasına salâtü selâm getirmeyi mekrûh saydığı rivâyet edilmiştir. "Ebû İmrân el-Fâsî sözünü şöyle bağlamıştır: "Biz de aynı kanaatteyiz. Bizden önceki devirlerde de, Resûl-i Ekrem'den başkasına salâtü selâm getirilmemiştir."

Yemenli muhaddis Abdürrezzâk es-San'ânî'nin[4] (v. 211/827) Ebû Hüreyre radıyallahu anhden rivâyet ettiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Allah'ın nebîlerine ve resûllerine salâtü selâm ediniz. Allah Teâlâ beni peygamber gönderdiği gibi, onları da peygamber olarak göndermiştir."[5]

Âlimlerin söylediğine göre, "Peygamber Efendimiz'den başkasına salavât getirmenin câiz olmadığı"na dâir İbni Abbâs'tan rivâyet edilen hadis, delil olarak kullanılmaya elverişli değildir, zayıftır.

1. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 68.
2. Bu konudaki hadisler «Resûl-i Ekrem'e Nasıl Salâtü Selâm Getirileceği» bahsinde geçmiştir bk. II, 434-446.
3. Ebû İmrân Mûsâ bin Îsâ el-Fâsî fakih ve hadis hâfızıdır. Kelâm ilmini ünlü Eş'arî kelâmcısı ve Mâliki fakihi Kâdî Ebû Bekir el-Bâkıllânî'den öğrenmiş, kırâat ilminde de söz sahibi olmuştur.
4. Hadis hâfızı Abdürrezzâk, hocası ünlü muhaddis Ma'mer ibni Râşid'in yanında sekiz yıl kalmasıyla ve ondan 10.000 hadis rivâyet etmesiyle, on yedi bin hadisi ezbere bilmesiyle de tanınır. Ahmed ibni Hanbel, onun derin ilminden faydalanmak için büyük sıkıntılar çekerek Bağdat'tan Yemen'e gitmiş ve onun yanında bir yıl kalarak kendisinden birçok hadis rivâyet etmiştir. Onun en önemli eseri, on bir cilt hâlinde basılan *el-Musannef* adlı hadis kitâbıdır.
5. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), II, 216, nr. 3118; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VI/2, 1124-1131, nr. 2963.

Mü'minlere de Salât Edilebilir Görüşü

Esasen "salât" kelimesi, Arapça'da, birine merhamet ve duâ etmek anlamındadır. Salât kelimesi; âlimlerin de ittifakla belirttiği gibi, hem Peygamber Efendimiz'e hem de başkalarına duâ etmek için kullanılır. Resûl-i Ekrem'den başkasına salât edilemeyeceği ancak sahîh bir hadisle veya âlimlerin ittifakıyla anlaşılabilir.

Peygamberlere ve mü'minlere salât edilebileceğini şu âyetler göstermektedir:

﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَٰتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾ "Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize O rahmetini indirir; O'nun melekleri de sizin için duâ eder. O, mü'minler hakkında pek merhametlidir."[1]

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ «Onların mallarından, kendilerini temizleyip arındıracak bir miktar zekât al! Bir de onlar için duâ ve istiğfâr et (salât et). Çünkü senin duân (salâtın) onların gönül rahatlığını sağlayacaktır. Allah her şeyi işiten, her şeyi bilendir.»[2]

﴿أُولَٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ «Bütün günahları Rableri tarafından bağışlanıp merhamet edilenler (kendilerine salât edilenler) işte böyle davrananlardır. Ve onlar doğru yolu bulanlardır.»[3]

Bu konuda hadîs-i şerîfler de vardır:

Ebû Evfâ[4] âilesi zekâtını getirip verince, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Allahım! Ebû Evfâ âilesine salât eyle!" diye onlara duâ etti.[5]

---

1. Ahzâb 33/43.
2. Tevbe 9/103.
3. Bakara 2/157.
4. Abdullah ibni Ebî Evfâ (v. 86/705), Kûfe'de en son vefât eden sahâbî diye bilinir. Onun Hudeybiye'de yapılan Bey'atürrıdvân'da bulunduğu, Hayber'in fethine katıldığı, Huneyn Savaşı'na iştirâk ettiği bilinmektedir. Abdullah ibni Ebî Evfâ, Resûl-i Ekrem ile gittiği gazvelerden birinde, yiyecekleri tükendiği için çekirge yediklerini anlatırdı. Fahr-i Âlem Efendimiz'in vefâtından sonra Kûfe'ye yerleşen ve yüz yaşında vefât eden Abdullah ibni Ebî Evfâ, İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe'nin gördüğü dört sahâbîden biridir.
5. Buhârî, Zekât 64, nr. 1497, Megâzî 35, nr. 4166; Müslim, Zekât 176, nr. 1078. Peygamber Efendimiz'in birilerine kısaca: «Allahım! Onlara salât eyle!» derken, aynı zamanda: «Allahım! Onlara merhamet eyle, onları günahlardan arındır, zekâtını verdikleri mallarını kendilerine hayırlı kıl!» demiş olmaktadır.

Ashâb-ı kirâmdan bir topluluk zekâtını getirip verince, Allah'ın Elçisi: "Allahım! Falan oğullarına salât eyle!" diye onlara duâ ederdi.

Peygamber Efendimiz, kendisine nasıl salâtü selâm getirileceğini öğrettiği (teşehhüde dâir) hadîs-i şerîflerden birinde şöyle denmesini buyurmuştu: «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ» "Allahım! Muhammed'e, hanımlarına ve zürriyetine de rahmet eyle!"[1]

Resûlullah'ın "Âl"i Kimlerdir?

Bir başka hadiste "Ve alâ âli Muhammed" ifâdesi geçmektedir.

Bazılarına göre onun "âl"i **kıyâmete kadar Resûlullah'a tâbi olacak kimselerdir**.

Bazılarına göre onun "âl"i **akrabası, hanımları ve soyudur**.

Bazılarına göre onun "âl"i **ümmetidir**.

Bazılarına göre onun "âl"i **kavmi ve kabilesidir**.

Bazılarına göre bir kimsenin "âl"i, onun kavmidir. Bu durumda Peygamber Efendimiz'in "âl"i, **Kureyş kavmine mensup Müslümanlardır veya Hâşimoğullarıdır**.

Bazılarına göre onun "âl"inden maksat **Resûl-i Ekrem'in çocuklarıdır**.

Bazılarına göre de onun "âl"i, Resûlullah'ın **sadaka almaları haram olan yakınlarıdır**.

> Fahr-i Âlem Efendimiz'in "sadaka almaları haram olan yakınları"; Hz. Ali'nin, onun kardeşleri Akîl ile Ca'fer-i Tayyâr'ın ve amcası Hz. Abbâs'ın âilesidir.

Enes ibni Mâlik'in rivâyet ettiği bir hadise göre Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme: "Muhammed âilesi (Âlü Muhammed) kimdir?" diye sordular. O da cevâben: "Her Müttakī mü'mindir." buyurdu.[2]

---

1. *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'de geçen bu hadisin tamamı, "Resûl-i Ekrem'e Nasıl Salâtü Selâm Getirileceği" bahsinin ilk hadisi olarak yukarıda verilmişti bk. II, 434. Bu hadis, aşağıda tekrar gelecektir bk. II, 469.
2. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), III, 338, nr. 3332; Taberânî, *el-Mu'cemü's-sağîr (er-Ravdu'd-dânî)*, I, 199-200, nr.318; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), VIII, 221, nr. 5002. Bu rivâyetlere göre Peygamber aleyhisselâm, kendisine sorulan soruya "Muhammed âilesi, her müttakī mü'mindir." cevabını verdikten sonra "O'nun dostları yalnızca mü'minlerdir." (Enfâl 8/34) âyetini okumuştur.

"Onun Âli, Bizzat Kendisidir"

Ünlü tâbiîn âlimi Hasan-ı Basrî'ye (v. 110/728) göre, salavât-ı şerîfede geçen "Âlü Muhammed (Muhammed'in âli)" ifâdesinden maksat, Muhammed aleyhisselâmın bizzat kendisidir.[1] Çünkü Resûl-i Ekrem salavât getirirken «اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَبَرَكَاتِكَ عَلَى اٰلِ مُحَمَّدٍ» derdi. O, bu ifâdesiyle bizzat kendini kastederdi ve "Allahım! Bütün salâtlarını, bereketlerini Muhammed'in üzerine indir" demiş olurdu. Zira Allah Teâlâ "Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[2] âyetinde "Ona salât edin." buyururken, Muhammed aleyhisselâmın bizzat kendisine salât edilmesini emrettiği için farz olan salavât budur; âline salavât getirmek ise nâfile bir ibâdettir.

"Âlü Muhammed" ifâdesinden Muhammed âilesinin değil, bizzat Resûl-i Ekrem'in kendisinin kastedildiğini gösteren şöyle bir hadis vardır:

Fahr-i Âlem Efendimiz, güzel sesli sahâbîsi Ebû Mûsâ el-Eş'arî hakkında: "Şüphesiz Ebû Mûsâ'ya, Âlü Dâvûd'a verilen güzel ses gibi bir ses verilmiştir."[3] derken, kullanmış oldukları "Âlü Dâvûd" ifâdesiyle, Hz. Dâvûd'un âilesine değil, onun kendisine verilen güzel sesi kastetmiştir.

> Gerek "Âlü Muhammed", gerekse "Âlü Dâvûd" ifâdelerindeki "âl" kelimelerinin zâid olduğu, ayrıca bir anlamı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Zâten Dâvûd peygamberin âilesinde hiç kimsenin güzel sesiyle meşhûr olmaması da bunu göstermektedir.

Başkalarına da Salavât Getirilebilir Görüşü

Ashâb-ı kirâmdan Ebû Humeyd es-Sâidî'nin rivâyet ettiği salavât-ı şerîfeye dâir: «اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ» "Allahım! Muhammed'e, hanımlarına ve zürriyetine de rahmet et" şeklindeki hadiste görüldüğü gibi,[4] peygamberlerden başkasına da salavât getirilebilir.

---

1. Hasan-ı Basrî hazretleri, «âl» kelimesinin «kendi» anlamına geldiğini kabul etmektedir.
2. Ahzâb 33/56.
3. Buhârî, Fezâilü'l-Kur'ân 32, nr. 5048; Müslim, Müsâfirîn 235, nr. 793. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem güzel ve dokunaklı sesiyle Kur'ân-ı Kerîm okuyan Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye şöyle iltifat buyurmuştr: «Dün gece senin okuyuşunu dinlerken beni bir görmeliydin! Şüphesiz sana, Dâvûd peygambere verilen güzel ses gibi bir ses verilmiştir.» (Müslim, Müsâfirîn 236, nr. 793)
4. Buhârî, Enbiyâ 10, nr. 3370; Müslim, Salât 69, nr. 407'de bulunan bu hadis, «Resûl-i

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan nakledilen bir haberde onun hem Peygamber Efendimiz'e hem Hz. Ebû Bekir'e hem de Hz. Ömer'e salât ettiği belirtilmektedir. İmâm Mâlik; İbni Ömer'in bu rivâyetini, Endülüslü talebesi Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî'inin (v. 234/848) kendisinden rivâyet ettiği *el-Muvatta'* adlı eserine almıştır.

> Bu rivâyetten yukarıda şöyle söz edilmişti. Buna göre tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Dînâr (v. 127/745) şöyle demiştir: "Ben Abdullah ibni Ömer'in, Peygamber Efendimiz'in kabri başında durduğunu, hem Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme, hem Hz. Ebû Bekir'e, hem de Hz. Ömer'e salavât getirdiğini gördüm."[1]

Bir başka şahıstan nakledilen sahîh bir rivâyete göre ise, Abdullah ibni Ömer Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e (salât ifâdesini kullanmadan) duâ etmiştir.

> Bu rivâyeti de, yukarıdaki gibi, yine tâbiîn muhaddislerinden Abdullah ibni Dînâr nakletmiş ve şöyle demiştir: "Abdullah ibni Ömer'in Kabr-i Saâdet'in yanında durduğunu, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme selâm verip "duâ ettiğini", sonra Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer radıyallahu anhümâya "duâ ettiğini" gördüm"[2]

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb[3] (v. 197/813), ashâb-ı kirâmdan Enes ibni Mâlik'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir:

"Biz yanımızda bulunmayan, bizden uzakta olan arkadaşlarımız için: 'Allahım! Falan kimseye; geceler boyu teheccüd namazı kılan, gündüzleri oruç tutan kimselere yaptığın gibi salât eyle!' diye duâ ederdik."[4]

Ekrem'e Nasıl Salâtü Selâm Getirileceği» bahsinin ilk hadisi olarak geçmiş ve orada Ebû Humeyd es-Sâidî hakkında bilgi verilmişti bk. II, 434.

1. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 68.
2. Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Atâ), V, 403, nr. 10272.
3. Abdullah ibni Vehb hakkında bilgi için bk. I, 356.
4. Bu da peygamberlerden başkasına salât edilebileceğini göstermektedir. Bu rivâyeti Süyûtî, *Menâhilü's-safâ* (Semîr), s. 208, nr. 1114'e almış, fakat kaynağını zikretmemiştir.

Salavât Peygamberlere Özeldir

Ele aldığı konuyu derinlemesine araştırıp inceleyen âlimlerin görüşü -ki ben de aynı görüşteyim- İmâm Mâlik ve Süfyân es-Sevrî'nin (v. 161/778) görüşüyle aynıdır. Bu görüş İbni Abbâs'tan rivâyet edilmiş, birçok fakih ve kelâm âlimi de aynı görüşü benimsemiştir. Buna göre; peygamberlerden başka hiç kimseye, adları anıldığı zaman salavât getirilmez. Salavât peygamberlere özeldir. Peygamberlere salavât getirilmesinin sebebi de, onlara saygı göstermek ve onların saygıdeğer olduklarını belirtmektir. Nitekim Allah Teâlâ'nın adı anılınca da, O'nun her türlü kusurdan münezzeh olduğunu, kutsallığını ve yüceliğini belirtmek maksadıyla, başkaları için kullanılmayan (teâlâ, azze ve celle, celle celâlüh gibi) özel ifâdeler kullanılır. Aynı şekilde salâtü selâmın da sadece Peygamber Efendimiz ve diğer peygamberler için kullanılması gerekir. Nitekim Cenâb-ı Hak bu gerçeği: "Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin."[1] âyetiyle dile getirmiştir.

Peygamberlerin dışında kalan sahâbe, tâbiîn ve diğer İslâm büyükleri anıldığı zaman da onlara gaferallâhu leh, radıyallâhu anh gibi cümlelerle duâ edilir. Şu âyetler bunun örneğidir:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ "Onlardan sonra gelenler de 'Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce îmân etmiş olan kardeşlerimizi bağışla' derler."[2]

﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ "Muhâcir ve Ensar'dan İslâm'a ilk girenler ile bunların yolunu samimiyetle izleyenlerden Allah râzı olmuş, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır."[3]

Başkalarına Salât Âdetini Kim Çıkardı?

Peygamberlerden başkasına salât etme âdeti, İslâmiyet'in ilk devirlerinde yoktu.[4] Fakih ve muhaddis Ebû İmrân el-Fâsî'nin (v. 430/1039) dediği gibi,[5] bunu ilk defa Râfızîler ve Şiîler ortaya çıkarmıştır. Bu kim-

1. Ahzâb 33/56.
2. Haşir 59/10.
3. Tevbe 9/100.
4. Sahâbe, tâbiîn ve tebe-i tâbiîn devirlerinde bu âdet mevcut değildi.
5. Kâdî İyâz; biraz yukarıda fakih, hadis hâfızı ve kırâat âlimi Ebû İmrân Mûsâ bin İsâ

seler, Resûl-i Ekrem'in âilesine mensup bazı imâmların adı anılınca, onları Peygamber-i Zîşân ile bir tutarak kendilerine salâtü selâm etmişlerdir.

"Resûl-i Ekrem'in Gaybı ve Geleceği Bilmesi" bahsinde Râfıza hakkında şu bilgi verilmişti: "Râfızîlere, bir gruptan ayrılanlar, terkedenler anlamında "Râfıza" denmiştir. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'i meşrû halîfe kabul edenlerden ayrılanlara, onların hilâfetine karşı olanlara Râfıza (Râfızîler) denmiştir. Râfızîler Hz. Ali'yi Resûl-i Ekrem'den sonra ilk imâm kabul eden ve ilk üç halîfenin hilâfetini kabul etmeyenlerdir. Bu terimi Şîa içinden muhtelif grupların birbiri hakkında kullandığı da olmuştur." Râfızîlerin bir özelliği de, ashâb-ı kirâmın büyük çoğunluğunu sevmemektir.

Şîîlerin Peygamber-i Zîşân ile bir tuttukları ve kendilerine salâtü selâm ettikleri imâmlar on iki tane olup isimleri şöyledir: Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Hüseyin'in oğlu Ali Zeynelâbidîn ve onun soyundan gelen Muhammed el-Bâkır, Ca'fer-i Sâdık, Mûsâ el-Kâzım, Ali er-Rızâ, Muhammed et-Takī, Ali en-Nakī, Hasan ibni Ali el-Askerî ve Muhammed el-Mehdî el-Muntazar. Şîîler Hz. Ali'yi "Ali aleyhisselâm" diye anarlar; onlara göre imâmlar ve Hz. Fâtıma mâsumdur, yani doğumlarından itibâren günah işlemekten korunmuştur. Oysa **Ehl-i Sünnet'e göre "ismet" sıfatı sadece peygamberlere mahsustur; günah işlemekten sadece onlar korunmuştur.** Diğer bir söyleyişle, Allah Teâlâ sadece peygamberlerine, kendilerini kötü davranışlardan caydıran, hayırlı işler yapmaya sevkeden bir özellik vermiştir.

---

el-Fâsî'den söz ederek onun şöyle dediğini nakletmişti: «Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın, Peygamber Efendimiz'den başkasına salâtü selâm getirmeyi mekrûh saydığı rivâyet edilmiştir. Biz de aynı kanaatteyiz. Bizden önceki devirlerde de, Resûl-i Ekrem'den başkasına salâtü selâm getirilmemiştir.»

İşin Doğrusu

Oysa bâtıl mezheplere benzemek yasaklanmıştır. Peygamberlerden başkasına salâtü selâm getiren böylesi bid'atçılara muhâlefet etmek dinin kesin emridir.

Peygamber Efendimiz'in Ehl-i beytine ve hanımlarına, **Allah'ın Elçisi'yle birlikte** salâtü selâm edilebilir. Ama sadece onlara salâtü selâm getirilmez.

İslâm âlimlerine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin bir kimseye salât etmesi, ona duâ etmesi ve güzel bir şekilde karşılık vermesi anlamındadır;[1] yoksa ona saygı göstermesi ve onu yüceltmesi anlamında değildir.

Yine İslâm âlimleri şöyle demişlerdir: Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de "Peygamber'i birbirinizi çağırır gibi çağırmayın!"[2] buyurduğuna göre, Fahr-i Cihân Efendimiz'e yapılacak duâ ve övgü de, insanların birbirine yaptığı duâ ve övgüden farklı olmalıdır. Hocalarımızdan Ebü'l-Muzaffer el-İsferâyînî[3] (v. 471/1078) ile Endülüslü muhaddis ve Mâlikî fakihi Ebû Ömer İbni Abdilber de[4] (v. 463/1071) bu görüştedir.

8. Resûl-i Ekrem'in Kabrini Ziyâret

Bu bahiste; Resûlullah aleyhisselâmın kabrini ziyâret etmenin hükmü, Allah'ın Elçisi'ni ziyâret edenin ve ona selâm verenin kazanacağı sevâp ve ziyâretçinin Peygamber-i Zişân'a nasıl selâm verip duâ edeceği konusu ele alınacaktır.

---

1. Nitekim bu bahiste, biraz yukarıda, Ebû Evfâ âilesi zekâtlarını getirip Peygamber Efendimiz'e teslim edince, Allah'ın Elçisi'nin onlara: "Allahım! Ebû Evfâ âilesine salât eyle!" diye duâ ettiği görülmüştü.
2. Nûr 24/63.
3. Ebü'l-Muzaffer Şahfûr ibni Tâhir el-İsferâyînî; Eş'arî kelâmcısı, aynı zamanda fıkıh ve tefsir âlimidir. Selçuklu Veziri Nizâmülmülk onu Tûs Medresesi'ne müderris tâyin etmişti. Ebü'l-Muzaffer el-İsferâyînî, Ehl-i Sünnet'in görüşlerini en iyi savunan âlimlerden biriydi. Nitekim o, *et-Tabsîr fi'd-dîn ve temyîzi'l-firaki'n-nâciye ani'l-firaki'l-hâlikîn* adlı eserinde (nşr. Zâhid el-Kevserî, Kahire 1359/1940; nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût, Beyrut 1403/1983) Şîa, Havâric ve Kaderiyye gibi fırkaları tanıtmış ve onları tenkit etmişti. Bu değerli âlimin *Tâcü't-terâcim* adlı Farsça bir tefsiri de vardır.
4. İbni Abdilber en-Nemerî el-Kurtubî hakkında bilgi için bk. II, 445.

Kabr-i Saâdet'i Ziyâret Sünnettir

Resûlullah Efendimiz'in kabrini ziyâret etmek bir İslâm geleneğidir ve bu ziyâretin sünnet olduğu konusunda İslâm âlimleri arasında görüş birliği vardır. Fahr-i Âlem Efendimiz'in kabrini ziyâret etmeyi, Selef âlimleri faziletli bir davranış sayıp buna teşvik etmişlerdir.

Ashâb ve tâbiîn âlimlerinin kabir ziyâretini meşrû görmelerinin dayanağı yine hadîs-i şerîflerdir. Nitekim Allah'ın Sevgili Elçisi ümmetini kabir ziyâretine teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

"Kabirleri ziyâret etmenizi yasaklamıştım. Artık kabirleri ziyâret ediniz. Çünkü kabir ziyâreti âhireti hatırlatır."[1]

"Kabirleri ziyâret etmenizi yasaklamıştım. Annesinin kabrini ziyâret etmesi için Muhammed'e izin verildi. Siz de kabirleri ziyâret ediniz. Çünkü kabir ziyâreti âhireti hatırlatır. "[2]

Kabir ziyâretinin diğer bir sebebi de âhirete göçmüş yakınlarımıza ve kardeşlerimize duâ etmektir. Nitekim Kâinâtın Efendisi de öyle yapmış, sık sık Cennetü'l-Bakî'e giderek orada yatan mü'minlere duâ etmiştir. Aliyyü'l-Kârî'nin belirttiğine göre[3] Şâfiîlerden İmâm Nevevî, Hanefîlerden İbnü'l-Hümâm, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in kabrini ziyâret etmenin sünnet olduğu konusunda İslâm âlimlerinin ittifakı bulunduğunu söylemişlerdir.

Kabrimi Ziyâret Edene Şefâat Ederim

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ'nın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي» "Ümmetimden kabrimi ziyâret edenlere mutlaka şefâat ederim."[4]

1. Ebû Dâvûd, Cenâiz 77, nr. 3235.
2. Tirmizî, Cenâiz 60, nr. 1054.
3. Bk. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 149.
4. Dârekutnî, *es-Sünen* (Yemânî), II, 278; Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 490, nr. 4159.

Kabrini sadece Allah rızâsı için ziyâret edene Resûl-i Ekrem Efendimiz'in şefâat edeceğini va'detmesi, çok kapsamlı bir müjdedir. Burada sözü edilen şefâat, şu nimetlerden birine sahip olmak anlamına gelebilir: Âhirette daha çok nimete kavuşmak, kıyâmet günü duyulacak korku ve dehşeti daha az hissetmek, hesaba çekilmeden Cennet'e gireceklerin arasında olmak, Cennet'teki derecesi yükseltilmek, Allah Teâlâ'yı daha yakından görebilmek.

Enes ibni Mâlik radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

«مَنْ زَارَنِي فِي الْمَدِينَةِ مُحْتَسِبًا كَانَ فِي جِوَارِي، وَكُنْتُ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» "Ümmetimden, Medine'ye gelerek Allah rızâsı için kabrimi ziyâret eden kimse, âhirette benim himâyemde olur ve ben kıyâmet gününde ona şefâat ederim."[1]

"Medine'ye gelerek" ifâdesi, Fahr-i Kâinât Efendimiz'in, Cenâb-ı Hakk'ın bildirmesiyle gaybı bildiğini gösteren mûcizelerden biridir. Demek ki Allah Teâlâ ona Medine'de vefât edeceğini bildirmiştir. Zira "Hiç kimse nerede öleceğini bilemez."[2] âyeti gereğince öleceği yeri bilemezdi.

Hadîs-i şerîf, Peygamber aleyhisselâmı ziyâret etmenin, Allah rızâsı ve Resûl-i Ekrem'e saygı ve muhabbet sebebiyle yapılacağını, bunun dışında bir maksat taşımaması gerektiğini ifâde etmektedir.

Burada Hz. Ömer'in şu değerli sözünü hatırlamalıdır:

"Ey insanlar! Yaptığınız işi sadece Allah rızâsı için yapınız. Yaptığı işte sadece Allah rızâsını gözeten kimseye, hem yaptığı işin hem de Allah rızâsını gözetmesinin mükâfatı verilir."[3] "Şefâat ederim" sözünün neleri kapsadığı bir önceki hadîs-i şerîfin **dipnotunda** zikredilmişti.

1. Beyhakî, *es-Sünen*ü's-sagîr (Kal'acî), II, 211, nr. 1771; Beyhakî, Şuabü'l-îmân (Zağlûl), III, 490, nr. 4158.
2. Lokman 31/34.
3. Aliyyü'l-Kārî, *Mirkātü'l-mefâtîh*, II, 564-565; Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), V, 98.

Bir başka hadîs-i şerîfinde Fahr-i Kâinât Efendimiz şöyle buyurmuştur:

«مَنْ زَارَنِي بَعْدَ مَوْتِي، فَكَأَنَّمَا زَارَنِي فِي حَيَاتِي» "Beni vefâtımdan sonra ziyâret eden kimse, hayatımda ziyâret etmiş gibidir."[1]

> Fahr-i Âlem Efendimiz'i vefâtından sonra ziyâret etmenin, hayatındayken ziyâret etmiş gibi olması, onun kabr-i şerîfinde canlı olması, kendini ziyâret edeni tanıması ve onun verdiği selâmı alması sebebiyledir.
>
> "Hac ibâdetini yapıp da beni ziyâret etmeyen kimse, bana eziyet etmiş olur."[2] hadîs-i şerîfi de bu anlamdadır. Ve bu hadîs-i şerîf, Fahr-i Kâinât Efendimiz'i ziyâret etmeye imkânı olan kimsenin onu mutlaka ziyâret etmesi gerektiğini göstermektedir.

İmâm Mâlik'in "Ziyâret" Konusundaki Hassâsiyeti

İmâm Mâlik, "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin kabrini ziyâret ettik" demeyi mekrûh görmüştür. İmâm Mâlik'in bu sözünün ne anlama geldiği konusunda ihtilâf edilmiş, bazıları, onun Kabr-i Saâdet hakkında "ziyâret" kelimesini uygun görmediği için böyle düşündüğünü söylemiş ve buna gerekçe olarak da "Kabirleri çok ziyâret eden kadınlara Allah lânet etsin!" hadisini[3] göstermişlerdir.[4] Fakat aşağıdaki şu hadîs-i şerîf bu görüşün doğru olmadığını göstermektedir:

«نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، فَزُورُوهَا» "Kabirleri ziyâret etmenizi yasaklamıştım. Ama artık ziyâret edebilirsiniz."[5]

> İslâmiyet'in ilk yıllarında bazı Câhiliye âdetleri yaşama-

1. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 94, nr. 287; Heysemî, *Mecma'u'l-bahreyn* (Abdülkuddûs), III, 286, nr. 1829.
2. Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), V, 135.
3. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), X, 314, nr. 5908. Ayrıca bk. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II/337; Tirmizî, Cenâiz 61, nr. 1056, İbni Mâce, Cenâiz 49, nr. 1576.
4. İmâm Mâlik'in bu sözünü açıklayanlar şunu demek istiyor: İmâm'a göre, mademki Resûlullah aleyhisselâm kabirleri aşırı derecede ziyâret eden kadınlar hakkında "zevvârât" kelimesini kullanmıştır, öyleyse Kabr-i Saâdet hakkında "ziyâret" kelimesini kullanmak uygun değildir.
5. Müslim, Cenâiz 106, nr. 977, Edâhî 37. nr. 1977.

ya devam ediyor, insanlar ölülerinin ardından bağıra çağıra ağlıyor, üstlerini başlarını yırtıyorlardı. İşte bu sebeple Peygamber Efendimiz kabir ziyâretini yasaklamıştı. Bu tür ağıtlar kadınlar arasında daha yaygın olduğu için Allah'ın Sevgili Elçisi onların kabir ziyâretini özellikle yasaklamıştı. Zamanla bu âdetlerin çirkinliği anlaşılıp ölülerin ardından nasıl davranılması gerektiği konusunda İslâmiyet'in getirdiği emirler benimsenince bu yasak da kalkmış oldu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, "Ümmetimden kabrimi ziyâret edenlere mutlaka şefâat ederim" hadîs-i şerîfinde "ziyâret" ifâdesini kullandığına göre, bu kelimeyi kullanmak mekrûh olmamalıdır.

Ancak halk arasında yaygın olan şöyle bir söz vardır: "Ziyâret eden, ziyâret edilenden daha değerlidir" derler. İşte bu sözden dolayı "Peygamber aleyhisselâmın kabrini ziyâret ettik" denmesi uygun görülmemiştir.

Bu yorum da pek öyle önemsenecek bir görüş değildir. Çünkü ziyâret eden herkes "değerli" olarak nitelenemez ve "Ziyâret eden, ziyâret edilenden daha değerlidir" sözü herkesi kapsamaz.

Geleneklerimizde bu sözün aksi anlamı geçerlidir. Çünkü bizim insanımız, kendisinden daha değerli gördüğü kimseleri ziyâret eder.

Cennetliklerin Allah Teâlâ'yı Ziyâreti

Cennetliklerin Allah Teâlâ'yı ziyâret edeceklerini dile getiren hadîs-i şerîfte, Cenâb-ı Hak için "ziyâret" kelimesi kullanıldığına göre, bu ifâdenin Peygamber Efendimiz hakkında kullanılmasında hiçbir sakınca olamaz.

Cennetliklerin Cenâb-ı Hakk'ı ziyâret edeceklerini genişçe tasvir eden hadîs-i şerîf özetle şöyledir: Ashâb-ı kirâmdan Ebû Hüreyre hazretleri, tâbiîn neslinin önde gelen âlimlerinden Saîd ibnü'l-Müseyyeb ile karşılaştığında ona:

"Cenâb-ı Hak'tan ikimizi Cennet çarşısında bir araya getirmesini niyâz ederim" deyince, İbnü'l-Müseyyeb:

"Cennet'te çarşı mı var?" diye sordu. O da bu soruya şöyle cevap verdi:

"Evet, var. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin bana haber verdiğine göre, Cennet ehli Cennet'e girince, kazandıkları derecelere göre yerlerine yerleşecekler. Sonra onların, dünya günlerinden Cuma günü kadar bir sürede Rablerini ziyâret etmelerine izin verilecek. Cenâb-ı Hak Cennetliklere Arş'ını açacak ve Cennet bahçelerinden bir bahçede onlara görünecek. Cennet ehline nûrdan koltuklar, altından koltuklar, gümüşten koltuklar, inciden koltuklar, yakuttan koltuklar konulacak. Onların en aşağı derecede olanları, -esasen onların arasında aşağı derece diye bir şey yoktur ya- misk ve kâfûr tepelerinde oturacaklar. Kendilerinden daha yükseklerde oturanlar bulunduğunu sanmayacaklar."

Hadîs-i şerîfin devamında Ebû Hüreyre radıyallahu anhm belirttiğine göre Peygamber Efendimiz'e:

"Yâ Resûlallah! Rabbimizi görecek miyiz?" diye sorulmuş, Âlemlere Rahmet olan Efendimiz de, berrak bir gecede dolunayı görebilmek için insanların birbirini itip kakmasına, üst üste yığılmasına gerek kalmadığı gibi, Cennetliklerin de Cenâb-ı Hakk'ı açıkça görecek-lerini, Cenâb-ı Hakk'ın da bütün kullarıyla karşılıklı olarak görüşüp konuşacağını söylemiştir. Fahr-i Âlem Efendimiz bu hadisin devamında, Cennetlikler için hazırlanan büyük ikrâmlardan faydalanmak üzere, her güzelliğin bulunduğu bir çarşıya gidileceğini anlatmıştır.[1]

Peygambere Selâm Vermek

Fakih, hadis hâfızı ve kıraat âlimi Ebû İmrân el-Fâsî (v. 430/1039), Allah ona rahmet eylesin, şöyle demiştir: "İmâm Mâlik, 'ziyâret tavâfı' denmesini, 'Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyâret ettik' diye konuşulmasını doğru bulmamıştır. İnsanlar kendi aralarında böyle konuştuğu, birbirini

1. Tirmizî, Cennet 15, nr. 2549; İbni Mâce, Zühd 39, nr. 4336.

ziyâret ettiğini söylediği için, İmâm Mâlik, Resûl-i Ekrem Efendimiz'i diğer insanlarla bir tutmayı uygun görmemiş, 'Biz Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyâret ettik' demek yerine 'Biz Peygamber Efendimiz'e selâm verdik' demeyi uygun görmüştür."

> Birbirine selâm verme sözü de insanlar arasında çokça kullanılan bir ifâde tarzı olduğuna göre, İmâm Mâlik hazretlerinin bu görüşünü tam olarak kavramak müşkil görünüyor.

Şu da var ki, insanların birbirini ziyâret etmesi mübâhtır; Resûl-i Ekrem Efendimiz'in kabr-i şerîfini ziyâret etmek için sefere çıkmak ise vâciptir. Bu cümledeki "vâcib" sözü farz anlamında değil; mendûb, yapılması teşvik ve te'kid edilen şey anlamındadır.[1]

İmâm Mâlik'in Hassâsiyetinin Sebebi

Bana göre İmâm Mâlik'in, "Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyâret ettim" demeyi uygun görmemesinin sebebi, ziyâret sözünün kabre isnâd edilmesinden dolayıdır. Onun yerine "Peygamber Efendimiz'i ziyâret ettim" denseydi, İmâm bu sözde bir sakınca görmezdi. Onun Peygamber Efendimiz'in kabrini ziyâret ettim" sözünü uygun görmemesinin sebebi, Fahr-i Âlem Efendimiz'in:

"Allahım! Benden sonra kabrimi tapılan bir put hâline getirme!" diye duâ etmesi ve: "Peygamberlerinin kabrini, ibâdethâne hâline getirenlere Allah son derecede gazap eder." buyurmasıdır.[2]

İşte İmâm Mâlik'in, Fahr-i Cihân Efendimiz'in kabr-i şerîfine "ziyâret" kelimesini nisbet etmeyi uygun görmemesinin sebebi, putperestlere benzeme ihtimâlini tamamen ortadan kaldırmak içindir.

Ziyâret Sırasında Neleri Hatırlamalıdır?

Mâlikî fakihi İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî[3] (v. 352/963) şöyle demiştir:

1. Yukarıdaki "Fakih, muhaddis ve kırâat âlimi Ebû İmrân el-Fâsî" diye başlayan paragraftan buraya kadar olan kısım *Şifâ-i Şerîf*'in bazı nüshalarında yoktur.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 85.
3. Ebû İbrâhim İshâk ibni İbrâhim et-Tücîbî, Kurtuba'da yaşayan ünlü bir Mâlikî fakihi, sâlih ve zâhid bir âlimdi.

Hac görevini ifa eden mü'minlerin, (Mekke'ye gitmeden önce veya Mekke'den dönerken) Medine'ye uğraması ve Mescid-i Nebevî'de namaz kılması artık bir gelenek hâlini almıştır. Mescid-i Nebevî'ye gidenler; Peygamber Efendimiz'in Cennet bahçelerinden bir bahçe olan ravzasını,[1] minberini, kabrini, oturduğu, secde ederken mübârek eliyle dokunduğu, ayağıyla bastığı yerleri, otururken yaslandığı ve o sırada Cebrâil aleyhisselâmın vahiy getirdiği direği görmek; sahâbenin ve diğer İslâm büyüklerinin yaşadığı o yerlerin bereketinden faydalanmak isterler. Kısacası yukarıdan beri sayılan şeylerin hepsinden gereken dersi çıkarmak, onlara saygı göstermek ve onlar üzerinde düşünmek isterler.

Ziyâret Konusunda Bir Tavsiye

Medineli muhaddis İbni Ebî Füdeyk[2] (v. 200/815) şöyle demiştir:

"Kendisine yetiştiğim âlim ve sâlih zâtlardan birinin şöyle dediğini işittim: Bize ulaşan bir hadîs-i şerîfe göre, bir kimse Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in kabr-i şerîfinin karşısında durarak: 'Allah ve melekleri Peygambere salât ederler. Ey îmân edenler, siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin.'[3] âyet-i kerîmesini okur, ardından da "Ya Muhammed! Allah sana salât etsin!" der ve bunu yetmiş defa söylerse, bir melek ona adıyla hitap ederek: 'Ey falan! Allah da sana rahmet eylesin' diye seslenir ve o kimsenin dünya ve âhiretle ilgili bütün dilekleri kabul edilir."[4]

"Resûlullah'a Selâmımı Arzet!"

Medineli muhaddis Yezîd ibni Ebî Saîd el-Mehrî[5] şöyle demiştir:

"Ömer ibni Abdilazîz'i ziyârete gitmiştim. Yanından ayrılırken bana:

1. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim, Havz-ı Kevser'imin üzerine kurulmuştur." (Buhârî, Fazlü's-salât 5, nr. 1195, 1196, Fezâilü'l-Medîne 12, nr. 1885; Müslim, Hac 500-502, nr.1390).
2. Tam adı Ebû İsmâil Muhammed ibni İsmâil ed-Dîlî olup İbni Ebî Füdeyk diye meşhûrdur. Bu Medineli muhaddisin rivâyet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.
3. Ahzâb 33/56.
4. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 492, nr. 4169.
5. Yezîd ibni Ebî Saîd el-Mehrî Mısırlı bir muhaddis olup Ömer ibni Abdilazîz'den rivayette bulunmuştur.

'Senden bir isteğim var. Medine-i Münevvere'ye varıp da Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Kabr-i Saâdet'ini gördüğün zaman, ona benim selâmımı arzet' dedi."[1]

Daha başkalarının söylediğine göre, Halîfe Ömer ibni Abdilazîz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme selâmını arzetmek üzere, hilâfet merkezi olan Şam'dan Medine-i Münevvere'ye özel elçi gönderirdi.[2]

Tâbiîn neslinden biri şöyle demiştir: "Resûl-i Ekremin hizmetkârı Enes ibni Mâlik'in Efendimiz'in Kabr-i Saâdet'ine geldiğini gördüm. Orada durdu ve ellerini kaldırdı. Ben onun namaza duracağını sandım. O vaziyette Peygamber Efendimiz'e selâm verdi, sonra döndü, gitti."[3]

> Aliyyü'l-Kārî, o makamda, Resûlullah'a selâm vermek için ellerin kalkacağına dâir İslâm büyüklerinden nakledilen bir haber bulunmadığını söylemiş; muhtemelen Enes ibni Mâlik'in Allah Teâlâ'ya duâ ettiğini, Resûl-i Ekrem Efendimiz'den de şefâat niyâz ettiğini söylemiştir.[4]

İmâm Mâlik'e Göre Ziyâret Edebi

İmâm Mâlik'in talebelerinden ve tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb'in[5] (v. 197/813) rivâyet ettiğine göre İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ziyârete gelen kimse Peygamber-i Zîşân'a selâm verip duâ ederken, huzûr-ı saâdetinde ayakta durur, yüzünü kıbleye değil, Kabr-i Şerîf'e çevirir ve oraya edeple yaklaşıp selâm verir, ancak Kabr-i Saâdet'e eliyle dokunmaz."

> Kabr-i Saâdet'i ziyâret eden kimsenin, yüzünü oraya dönüp kıbleyi arkasına alması gerektiği İmâm Şâfiî ve Ebû Hanîfe hazretlerinin de görüşüdür. Zira Peygam-

1. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 492, nr. 4167.
2. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 492, nr. 4167.
3. Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 491, nr. 4164.
4. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 152.
5. Ebû Muhammed Abdullah ibni Vehb ibni Müslim el-Kureşî âbid, zâhid, güvenilir bir hadis hâfızı ve fakihdir. Mısırlı olup İmâm Mâlik'in talebelerindendir. Rivâyet ettiği hadisleri ihtivâ eden *el-Câmi' fi'l-hadîs* günümüze gelmiş ve yayımlanmıştır (I-II, Demmâm 1416/1996). Onun *Tefsîrü'l-Kur'ân* adlı kitâbından başka, çoğu günümüze gelmeyen birçok eseri bulunmaktadır.

berler Sultanı, Kabr-i Saâdet'inde canlıdır ve kendisini ziyâret edenleri görüp tanımaktadır. Asr-ı Saâdet'te onu ziyâret eden kimsenin nasıl hareket etmesi gerekirse, bugün de öyle davranmalıdır. Mümkün olduğu nisbette ayakta durmalı, oturmak gerekirse, iki dizi üstünde edeple oturmalıdır.

Burada Nâbî'nin ünlü şiirinin şu iki beytini hatırlayalım:

"Sakın terk-i edepten kûy-i mahbûb-i Hudâ'dır bu
Nazargâh-ı ilâhîdir, makām-ı Mustafâ'dır bu

Mürâât-ı edep şartıyla gir Nâbî bu dergâha
Metâf-ı kudsiyândır bûsegâh-ı enbiyâdır bu

(Sakın edebi terk etme! Çünkü burası Allah'ın Habîb'inin beldesidir. Burası Cenâb-ı Hakk'ın devamlı sûrette nazar kıldığı bir yerdir; Muhammed Mustafâ'nın makamıdır.

Ey Nâbî! Buraya edep kurallarına uyarak gir! Burası, etrafında meleklerin pervâne olduğu yerdir; burası eşiğini peygamberlerin öptüğü yerdir.)

Mâlikî fıkhına dâir *el-Mebsût*'ta[1] belirtildiğine göre, İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Bir kimsenin Kabr-i Saâdet'in yanında durup duâ etmesini uygun görmem. Resûlullah'a selâm verdikten sonra yürüyüp gitmelidir."

İmâm Şâfiî, Medine'nin yerlileri için durumun böyle olduğunu söylemiş, ancak başka yerlerden gelen ziyâretçilerin orada durup duâ etmesinde bir sakınca bulunmadığını ifâde etmiştir.

Tâbiîn âlimlerinden İbni Ebî Müleyke[2] (v. 117/735) şöyle demiştir:

1. *el-Mebsût*; ünlü Mâlikî âlimi, muhaddis, Bağdat kadısı ve Kādîlkudât İsmâil el-Cehdamî'nin (v. 282/895) Mâlikî fıkhına dâir eseridir.
2. Abdullah ibni Ubeydillah ibni Ebî Müleyke, güvenilir bir muhaddis, fakih ve kırâat âlimidir. Ashâb-ı kirâmdan olan dedesi Ebû Müleyke'ye nisbetle anılır. Birçok sahâbî ile görüşmüş ve onlardan birçok hadis rivâyet etmiştir. Harem-i şerîf müezzin ve imâmlarından, Tâif ve Mekke kadılarındandır.

"Resûl-i Ekrem Efendimiz'i ziyâret ederken onun tam karşısında durmak isteyen kimse, Kabr-i Saâdet'in yanında ve kıble tarafında olan kandili başının hizâsına almalıdır."

Abdullah İbni Ömer'in Selâm Veriş Şekli

Ünlü tâbiîn âlimi Nâfi'[1] (v. 117/735) şöyle demiştir:

"Abdullah ibni Ömer, Resûl-i Ekrem'in Kabr-i Saâdet'ine gelip selâm verirdi. Onun Kabr-i Saâdet'e belki yüz defa, belki daha fazla geldiğini ve: «اَلسَّلَامُ عَلَي النَّبِيِّ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ، اَلسَّلَامُ عَلَي اَبِي بَكْرٍ، اَلسَّلَامُ عَلَي اَبِي» 'es-Selâmü ale'n-nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem, es-Selâmü alâ Ebî Bekr, es-Selâmü alâ ebî (Peygamber Efendimiz'e selâm olsun, Hz. Ebû Bekir'e selâm olsun, babama selâm olsun)' dedikten sonra yürüyüp gittiğini görmüşümdür.

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümânın, Nebiyy-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin minberde oturduğu yere elini koyduğunu, sonra da elini yüzüne sürdüğünü gördüler.[2]

Tâbiîn muhaddislerinden İbni Kusayt[3] (v. 122/739) ve Endülüslü Mâlikî fakihi Utbî'nin[4] (v. 255/869) rivâyet ettiğine göre, Mescid-i Nebevî tenhâlaşınca, Peygamber Efendimiz'in ashâbı minber-i şerîfin, Kabr-i Saâdet'e bakan topuzuna sağ ellerini sürer, sonra kıbleye dönerek duâ ederlerdi.[5]

Endülüslü fakih Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî'nin[6] (v. 234/848) rivâyet ettiği *Muvatta'* nüshasında şu haber vardır:

Abdullah ibni Ömer kabr-i saâdetin yanında durur, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme, Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e salâtü selâm ederdi.

---

1. Nâfi', ashâb-ı kirâmdan Abdullah İbni Ömer'in azatlı kölesiydi. Onun için, "Nâfi', mevlâ İbni Ömer" diye anılır.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 254. Bu rivâyet, "Peygamber Efendimiz'le İlgili Şeylere Saygı Göstermek" bahsinde de geçmiş, orada konuyla ilgili açıklama yapılmıştır bk. II, 400.
3. Tam adı Ebû Abdillah Yezîd ibni Abdillah ibni Kusayt el-Leysî'dir. Tâbiîn nesline mensup, rivâyetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer alan güvenilir bir muhaddis ve fakihtir.
4. Adı Ebû Abdillâh Muhammed ibni Ahmed el-Ümevî el-Kurtubî, *el-Utbiyye* adlı eseriyle de tanınan Mâlikî fakihidir.
5. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, I, 196.
6. Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî, İmâm Mâlik'in talebesi ve *el-Muvatta*'ı ondan dinleyip rivâyet edenlerden biridir.

Bu rivâyet, bundan önceki "Peygamber Efendimiz'den Başkasına ve Diğer Peygamberlere Salâtü Selâm Getirme Konusundaki Farklı Görüşler" bahsinde şöyle geçmişti: Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâdan nakledilen bir haberde onun hem Peygamber Efendimiz'e, hem Hz. Ebû Bekir'e hem de Hz. Ömer'e salât ettiği belirtilmektedir. İmâm Mâlik; İbni Ömer'in bu rivâyetini, Endülüslü talebesi Yahyâ bin Yahyâ el-Leysî'nin (v. 234/848) kendisinden rivâyet ettiği *el-Muvatta'* adlı eserine almıştır.

İmâm Mâlik'in talebelerinden Mısırlı fakih Abdurrahman ibni'l-Kāsım[1] (v. 191/806) ile hadis hâfızı Ka'nebî'ye[2] (v. 221/836) göre Abdullah ibni Ömer, Resûlullah'a salât eder, Hz. Ebû Bekir ile babasına da duâ ederdi.

Talebesi Abdullah ibni Vehb'in rivâyetine göre İmâm Mâlik, Resûlullah Efendimiz'e selâm vermek isteyen kimsenin şöyle demesi gerektiğini söylemiştir:

"es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh."

Yine İmâm Mâlik, Mâlikî fıkhına dâir *el-Mebsût*'ta[3] belirtildiğine göre, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in kabrini ziyâret eden kimsenin onlara istediği şekilde selâm vereceğini söylemiştir.

Endülüslü Mâlikî fakihi Kādî Ebü'l-Velîd el-Bâcî[4] (v. 474/1081) şöyle demiştir:

1. Ebû Abdillâh Abdurrahmân ibni Kāsım ibni Hâlid el-Mısrî hakkında bilgi için bk. II, 427.
2. Ebû Abdirrahmân Abdullah ibni Mesleme ibni Ka'neb el-Ka'nebî, İmâm Mâlik'in önde gelen talebelerinden ve *el-Muvatta'*'ın râvilerindendir. Onun rivâyet ettiği *el-Muvatta'* nüshası neşredilmiştir (nşr. Abdülhafîz Mansûr, Tunus 1396).
3. *el-Mebsût*, Kādî İsmâil ve Cehdamî diye ünlü Mâlikî fakihi ve muhaddis Ebû İshâk İsmâil ibni İshâk'ın (v. 284/897) Mâlikî fıkhına dâir eseridir.
4. Ebü'l-Velîd Süleymân ibni Halef el-Bâcî, memleketinde aldığı tahsilden sonra, yine ayını maksatla Doğu İslâm ülkelerinde on iki yıl kaldı. Bağdat'ta kaldığı üç yıl boyunca geçimini sağlamak için gece bekçiliği yapmış, sonunda ünlü bir edip, fakih ve muhaddis olmuştur. Zâhirî mezhebinin en büyük temsilcisi, fakih, muhaddis, tarihçi, edip ve şâir İbni Hazm ile yaptığı ilmî tartışmalarda onu yenmiştir. Bâcî'nin ünlü eserlerinden biri, İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'ının şerhi *el-Müntekâ*'dır. Usûl-i fıkha dâir *İhkâmü'l-fusûl fî ahkâmi'l-usûl*'ü de ünlüdür. Onun burada zikredilmesi gereken bir eseri de *Tahkiku'l-mezheb fî enne'n-nebiyye kad keteb*'dir. Bu eserde Peygamber Efendimiz'in nübüvvetten sonra okuma yazma bildiğini ispata çalışmaktadır. Ona göre Hudeybiye Antlaşması sırasında, antlaşma metninin altına yazılan "Muhammedün Resûlullah" yazısına

"Bana göre ziyâretçi, hem Peygamber Efendimiz'e hem de Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e, içinde salât kelimesini de kullanmak sûretiyle duâ eder."[1] Nitekim Abdullah ibni Ömer'in yukarıda gördüğümüz rivâyeti de böyle idi.

> Yani ziyaretçi "es-Salâtü aleyke yâ Nebiyyallâh" veya "es-Salâtü alâ Resûlillah" diyerek Peygamber Efendimiz'e salât eder.
>
> Hanefî âlimi ve *Şifâ-i Şerîf* şârihi Aliyyü'l-Kârî, Resûl-i Ekrem'i en uygun selâmlama şeklinin, hem salât hem de selâm ifâdelerini kullanarak "es-Salâtü ve's-selâmü aleyke Yâ Resûlallah" demek olduğunu, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'i de sadece selâm sözüyle "es-Selâmü aleyke yâ Ebâ Bekr, es-Selâmü aleyke yâ Ömer" diye selâmlamak olduğunu söylemiştir.

Böyle Ziyâret Etmeli

Endülüslü Mâlikî fakihi İbni Habîb[2] (v. 238/853), şöyle demiştir:

"Bir ziyâretçi Resûlullah'ın mescidine girince şöyle der:

'Bismillâh ve selâmün alâ Resûlillah, es-Selâmü aleynâ min Rabbinâ, ve sallellahü ve melâiketühû alâ Muhammed. Allâhümmağfir lî zünûbî ve'ftah lî ebvâbe rahmetike ve cennetik. Ve'hfaznî mine'ş-şeytâni'r-racîm' (Allah'ın adıyla giriyorum. Allah'ın Resûlü'ne selâm olsun. Rabbimizin selâmı bizim üzerimize de olsun. Muhammed aleyhisselâm'a Allah rahmet, melekleri ise istiğfâr eylesin. Allahım! Günahlarımı bağışla! Rahmet ve Cennet kapılarını benim için aç! Ve beni şeytanın vesvesesinden koru!)."

İbni Habîb sözlerine şöyle devam etti:

---

karşı taraf itiraz edince, antlaşmayı kaleme alan Hz. Ali de "Muhammedün Resûlullah" yazısını silemeyeceğini söyleyince, Efendimiz'in mübârek eliyle bu yazısı silmesi ve onun yerine kendi adını yazması okuma yazma bildiğini gösterir. Üstelik bu olay nübüvvetten sonra meydana geldiği için de "Sen, bu Kur'an'dan evvel ne bir kitap okuyordun, ne de onu elinle yazıyordun! Öyle olsaydı, bâtıla uyanlar şüpheye düşerdi." (Ankebût 29/48) âyetine aykırı değildir. Ve bu durum Resûlullah'ın mûcizelerinden biridir.

1. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 153.
2. Endülüslü âlim Ebû Mervân Abdülmelik ibni Habîb es-Sülemî, hakkında bilgi için bk. II, 426.

"Bu duâdan sonra Resûlullah'ın Ravza'sına yönel!"

"**Ravza**, Efendimiz'in Mescid-i saâdeti ile kabr-i şerîfinin arasında bulunan yerdir."

"Kabr-i Saâdet'i ziyâret etmeden önce Ravza'da iki rek'at tahiyyetü'l-mescid (namazı) kıl! Bu iki rek'at namazda Cenâb-ı Hakk'a hamdü senâ et! Ve O'ndan bütün arzularını lütfetmesini niyâz et!

"Tahiyyetü'l-mescid namazını Ravza'da kılman daha sevâptır. Şâyet bu namazı Mescid-i Nebevî'nin herhangi bir yerinde kılmışsan, bir sünneti edâ etmiş olmak için o da yeterlidir."[1]

"Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

"Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Ve minberim Cennet tepeciklerinden bir tepenin üzerindedir."[2]

> Hadîs-i şerîfin çok bilinen ifâdesi şöyledir: "Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim, Havz-ı Kevser'imin üzerine kurulmuştur."[3] Bazı rivâyetlere göre hadis "Kabrimle minberimin arası" diye başlamaktadır.
>
> Bu hadîs-i şerîfi birkaç şekilde anlamak mümkündür: 1. Bu bölge Cennet'e nakledilecek ve Cennet topraklarından olacaktır. 2. Burada yapılan ibâdetler insanı Allah'a yaklaştıracak ve böylece Cennet'e girmeye vesile olacaktır. Mescid-i Nebevî'de yapılan ibâdetin değerini dile getiren şu hadîs-i şerîf de bunu göstermektedir: "Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Kâbe hâriç, başka mescidlerde kılınan namazlardan 1000 kat daha hayırlıdır."[4]

"Ey ziyâretçi! Daha sonra mütevazı ve saygılı bir şekilde kabr-i şerîfin yakınında dur! Resûlullah'a salâtü selâm et ve kendini zorlamadan, için-

1. İbnü'l-Hâc, *el-Medhal*, I, 261-262.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 389, V, 335; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 319.
3. Buhârî, Fazlü's-salât 5, nr. 1195, 1196, Fezâilü'l-Medîne 12, nr. 1885; Müslim, Hac 500-502, nr.1390.
4. Buhârî, Fazlü's-salâti fî mescidi Mekke ve'l-Medîne 1, nr. 1190.

den geldiği şekilde ona medhü senâda bulun. Ardından Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e selâm ver ve onlara duâ et!"

> Câhiller, Resûlullah'ın huzûrunda eğilip bükülmek, hattâ yeri öpmek sûretiyle ona daha çok saygı gösterdiklerini zannederler. Hâlbuki Efendimiz bu tür davranışları çirkin görmüş ve öylesi hareketleri şiddetle yasaklamıştır.

"Mescid-i Nebevî'de gece, gündüz çokça namaz kılmaya ve Resûlullah'a salâtü selâm getirmeye bak! Kubâ mescidine gitmeyi ve şehidlerin kabirlerini ziyâret etmeyi de ihmâl etme!"[1]

> Bugün Medine-i Münevvere'nin bir mahallesi durumunda olan Kubâ, Fahr-i Âlem Efendimiz'in hicreti sırasında Medine'ye 6 mil uzaklıkta bulunan bir köydü. Peygamberler Sultanı Efendimiz Medine'ye girmeden önce bu köyde, ashâb-ı kirâmdan Külsûm ibni Hidm'in evinde Buhârî'nin belirttiğine göre[2] ondört gün misafir olmuş ve inşaatında bizzat çalıştığı ilk mescidi orada yapmıştır.
>
> Fahr-i Cihân Efendimiz bu mescidi, her hafta cumartesi günü, kimi zaman yaya, kimi zaman binitli olarak ziyâret ederdi.
>
> Peygamberler Sultanı bir hadîs-i şerîfinde "Kuba mescidinde kılınan bir namaz bir umre gibidir" buyurmuştur.[3]

Muhammed (ibni'l-Hasan veya Muhammed ibni'l-Mevvâz)ın kitâbında[4] kaydedildiğine göre İmâm Mâlik şöyle demiştir:

1. Medine'deki şehidler denince, hatıra öncelikle, aralarında Hz. Hamza'nın da bulunduğu Uhud şehidleri gelir. Bu arada, imkân bulunduğu nisbette başka semtlerde medfûn olan şehidleri de ziyâret etmelidir.
2. Menâkıbü'l-ensâr 46, nr. 3932.
3. Tirmizî, Salât 125, nr. 324; İbni Mâce, İkâmet 197, nr. 1411.
4. Kādî İyâz, «Muhammed'in kitâbında» demekle yetinmiştir. Bu ifâdeyle, ya Aliyyü'l-Kârî'nin dediği gibi İmâm Mâlik'in talebelerinden olan ve ondan *el-Muvatta*'ı rivâyet eden ünlü Hanefî fakihi Muhammed ibnü'l-Hasan kastedilmiştir (*Şerhu'ş-Şifâ*, V, 155) veya İmâm Mâlik'in talebelerinin talebesi olan ve Mâlikî fıkhının temel kaynaklarından *el-Mevvâziyye*'yi kaleme alan Muhammed ibnü'l-Mevvâz kastedilmiştrir.

"Resûlullah'ı ziyârete gelen kimse, Medine'ye girdiği, oradan çıktığı ve Medine'de bulunduğu sürece Peygamber-i Zîşân'a selâm vermelidir."

Muhammed şöyle demiştir: "Medine'ye gelen ziyâretçinin, Medine'den ayrılacağı zaman, yapacağı son iş Resûlullah'ın Kabr-i Saâdet'ini ziyâret edip orada durmak olmalıdır. Medine'nin sâkinleri de, başka bir yere gidecekleri zaman, aynı şekilde Medine'den ayrılmadan önce, son olarak Kabr-i Saâdet'i ziyâret etmelidir."

Mescid-i Nebevî'ye Girerken ve Oradan Çıkarken

Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb'in[1] (v. 197/813) Fâtımatü'z-Zehrâ radıyallahu anhâ'dan, onun da babası Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiğine göre Allah'ın Resûlü şöyle buyurmuştur:

"Mescide girerken Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getir, ardından da:

«اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» "Allahım! Günahlarımı bağışla! Bana Rahmet kapılarını aç!" de.

"Mescidden çıkarken yine Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salâtü selâm getir ve ardından:

«اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» "Allahım! Günahlarımı bağışla! Bana lütfunun kapılarını aç!" de."[2]

> İbni Mâce'nin *es-Süneni* ve Ahmed ibni Hanbel'in *el-Müsned*'indeki rivâyetlere göre, Peygamber Efendimiz mescide girerken:
>
> «بِاسْمِ اللهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» derdi. Mescidden çıkarken de:
>
> «بِاسْمِ اللهِ، وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ، اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» derdi.

Bu hadîs-i şerîfin bir başka rivâyetinde, "Mescide girerken Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme **salâtü selâm getirmelidir**" ifâdesi yerine, "Mescide girerken Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme **selâm verme-**

1. Mısırlı hadis hâfızı ve fakih İbni vehb, İmâm Mâlik'in talebelerindendir.
2. Tirmizî, Salât 117, nr. 314. İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 282.

lidir" cümlesi geçmekte, mescidden çıkarken de: «اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ» (Allahım! Ben senin lütfunu niyâz ediyorum)» denmesi tavsiye edilmektedir.[1]

Daha başka bir rivâyette ise Resûlullah Efendimiz'in mescidden çıkarken: «اَللّٰهُمَّ احْفَظْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» "Allahım! Beni kovulmuş şeytandan koru!" buyurduğu belirtilmektedir.[2]

Tâbiîn âlimlerinden Muhammed ibni Sîrîn'in (v. 110/729) şöyle dediği rivâyet edilmiştir: "Sahâbe Mescide girerken şöyle duâ ederdi:

«صَلَّى اللهُ وَمَلَائِكَتُهُ عَلَى مُحَمَّدٍ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، بِاسْمِ اللهِ دَخَلْنَا وَبِاسْمِ اللهِ خَرَجْنَا، وَعَلَى اللهِ تَوَكَّلْنَا»

"Allah ve melekleri Muhammed'e salât etsin. Ey Allah'ın Nebîsi! Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi senin üzerine olsun. Biz buraya Allah'ın adıyla girdik, Allah'ın adıyla da çıktık ve biz yalnız Allah'a tevekkül etmişizdir."

«Sahâbe mesciddden çıkarken de aynı şekilde duâ ederdi.»

> *Şifâ-i Şerîf* şârihleri, *eş-Şifâ* metnindeki "Halk şöyle derdi" ifâdesindeki "halk" sözüyle ashâb-ı kirâmın kastedildiğini belirtmişlerdir. Yine *eş-Şifâ* metnindeki "Sahâbe Mescide girerken" ifâdesiyle öncelikle Mescid-i Nebevî kastedilmekle beraber, bütün mescidlere girerken bu ve benzeri şekilde duâ edilmesi uygun görülmüştür.
>
> Biz mescide ibâdet etmek için gidiyoruz. Doğru yolu bulmamıza vesile olan ve bize nasıl ibâdet edeceğimizi öğreten Fahr-i Cihân Efendimiz'dir. Bu sebeple onu her vesile ile, özellikle de ibâdet öncesinde ve sonrasında hatırlamalı, kendisine salâtü selâmlar göndermeliyiz.

1. Ebû Dâvûd, Salât 18, nr. 465; İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 773. İbni Mâce'nin bu rivâyetinde, mescidden çıkarken Peygamber Efendimiz'e selâm verilmesi ve: «Allâhümma'sımnî mine'ş-şeytâni'r-racîm» denmesi tavsiye edilmektedir.
2. İbnü Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Hût), VI, 96, nr. 29767. Ayrıca bk. İbni Huzeyme, *es-Sahîh* (A'zamî), I, 231, nr. 452, IV, 210, nr. 2706; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), V, 395-396, nr. 2047. Bu iki kaynakta: "Allâhümme'hfaznî" ifâdesi yerine, aynı mânada: "Allâhümme ecirnî" ifâdesi bulunmaktadır.

Muhammed ibni Sîrîn sözüne şöyle devam etmiştir:

"Yine Hz. Fâtıma radıyallahu anhâ'dan rivâyet edildiğine göre, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem mescide girerken «صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَسَلَّمَ» derdi.[1] Ardından, biraz önce Hz. Fâtıma'dan rivâyet edildiği şekilde: «اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» buyururdu. Mescidden çıkarken de, Hz. Fâtıma'nın önceki rivâyetinde geçtiği şekilde: «اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي ذُنُوبِي، وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» buyururdu.

Ziyâret Konusunda Bazı Farklı Rivâyetler

Bir başka rivâyete göre mescide giren kimse Cenâb-ı Hakk'a hamdederek onun mübârek ismini zikreder, ardından Peygamber aleyhisselâma salâtü selâm getirir, daha sonra da, Hz. Fâtıma'nın rivâyetinde geçtiği şekilde, mescide girerken ve çıkarken okunacak duâları okur.[2]

Bir başka rivâyete göre ise Peygamber-i Zîşân Efendimiz mescide girerken yaptığı duâdan önce "Bismillâh ve's-selâmü alâ Resûlillâh" derdi.[3]

> Bu kaynaklarda belirtildiğine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz mescide girerken: «بِاسْمِ اللهِ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ» der, ardından da: «اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» buyururdu.

Hz. Fâtıma'dan başka sahâbîlerin rivâyetine göre ise, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem mescide girerken şöyle derdi:

«اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَيَسِّرْ لِي أَبْوَابَ رِزْقِكَ» "Allahım! Bana Rahmet kapılarını aç! Ve bana lütfedeceğin rızkı elde etmeyi kolaylaştır!"

Ebû Hüreyre radıyallahu anhdan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir:

"Biriniz mescide gireceği zaman, önce Peygamber Efendimiz'e salâtü selâm getirsin, ardından da «اَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ» diye duâ etsin."

> Bu hadisin devamında, mescidden çıkarken de Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme selâm verilmesi öğütlen-

1. Tirmizî, Salât 117, nr. 314; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 282.
2. İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-yevmi ve'l-leyle*, s. 78, nr. 87. Ayrıca bk. Tirmizî, Salât 117, nr. 314. İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 282.
3. İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 283.

mektedir. «اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ» cümlesi, Efendimize verilecek en güzel selâmlardan biridir. Ardından da: «اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ» (Allahım! Ben, Senin lütfunu niyâz ediyorum)» diye duâ edilmesi tavsiye edilmektedir.[1]

Mâlikî fıkhına dâir olan *el-Mebsût*'ta belirtildiğine göre, İmâm Mâlik şöyle demiştir:

"Medinelilerin, Mescid-i Nebevî'ye her girip çıktığında Kabr-i Saâdet'in yanında durmaları gerekmez; orada, Medine'ye dışarıdan gelen ziyâretçilerin durması gerekir."

Sefere Çıkarken, Seferden Dönerken

İmâm Mâlik yine *el-Mebsût*'ta şöyle demiştir:

"Medinelilerin veya başkalarının, seferden döndüğünde veya sefere çıkacağı zaman Kabr-i Saâdet'in yanında durup Peygamber-i Zîşân'a salât ve duâ etmelerinde, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'e selâm vermelerinde hiçbir sakınca yoktur."

İmâm Mâlik'e şöyle sordular:

"Bazı Medineliler seferden dönmedikleri veya bir sefere çıkmadıkları hâlde, günde en az bir kere veya daha fazla Kabr-i Saâdet'e gidiyorlar; özellikle de Cuma günü veya diğer günlerde bir defa veya iki defa yahut daha fazla Kabr-i Saâdet'i ziyâret ediyor, orada bir süre kalarak Resûlullah'a salâtü selâmlarını arzediyor, Hz. Ebû Bekir ve Ömer'e duâ ediyorlar; buna ne dersiniz?"

İmâm Mâlik bu soruya şu cevabı verdi:

"Medineli birinin, sefere çıkmadığı hâlde böyle bir ziyârette bulunması gerektiğine dâir Medineli fakihlerden bize bir bilgi ulaşmış değildir; kanaatimce bunu yapmamak daha uygundur. Zira bu ümmetin ilk nesillerine mükemmel bir hayat yaşatan ne ise, sonradan gelenlerine düzgün bir hayat yaşatacak olan da odur. Sahâbe ve tâbiîn nesillerinin böyle bir

1. Bu hadisin benzeri, yukarıda da geçtiği üzere şu kaynaklarda bulunmaktadır: Tirmizî, Salât 117, nr. 314. İbni Mâce, Mesâcid 13, nr. 771; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, VI, 282.

şey yaptığına dâir bir bilgim yoktur. Bunu sadece bir yolculuktan dönen veya bir yolculuğa çıkacak olan kimseler yapabilir. Böyle olmayanların yapması uygun değildir.

> İmâm Mâlik bir meselede Medinelilerin ne yaptığına dikkat eder, Medinelilerin uygulamasına büyük önem verirdi. Çünkü dinî hükümler daha çok Medine döneminde ortaya konmuş, Medineliler bu uygulamayı görüp yaşamış ve onu daha sonraki devirlerde aralarında yaşatmış kimselerdi. Medine ehlinin dini yaşayıp uygulaması, fıkıh ilminde "Amel-i ehl-i Medîne" diye anılır.

İmâm Mâlik'in talebelerinden İbnü'l-Kāsım (v. 191/806) şöyle demiştir:

"Medinelilerin Medine'den başka yere giderken veya başka bir yerden Medine'ye dönerken Kabr-i Saâdet'e geldiklerini ve orayı selâmladıklarını gördüm. İmâm Mâlik'in görüşü de böyledir."

Endülüslü Mâlikî fakihi Kādî Ebü'l-Velîd el-Bâcî[1] (v. 474/1081) şöyle demiştir:

"İmâm Mâlik, Medine'nin yerlileri ile oraya başka yerlerden gelenleri bir tutmamıştır. Çünkü Medine'li olmayanlar, oraya ziyâret maksadıyla uzaktan gelmişlerdir. Medineliler ise, orada yaşayan kimseler olup, Kabr-i Saâdet'i ziyâret etmek ve Resûlullah'a selâm vermek için Medine'ye gelmiş değillerdir."

> Medineli olmayanlar oraya uzak diyârlardan ve sadece ziyâret maksadıyla geldikleri için, Kabr-i Saâdet'i her zaman ziyâret etme hakları vardır. İmâm Mâlik Medinelilerin Kabr-i Saâdet'e çok gitmelerini doğru bulmamıştır. "Sık sık ziyâret etme ki sevgin artsın" hadisi, bu görüşün haklılığını göstermektedir.[2]

1. Ebü'l-Velîd Süleymân ibni Halef el-Bâcî hakkında bilgi için bk. II, 484.
2. Bu hadis için bk. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), IV, 21, nr. 3535; Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 390, nr. 5477.

Ziyâret Tapınmaya Dönüşmemeli

Peygamber aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

«اَللّٰهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ، اِشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ» "Allahım! Benden sonra kabrimi tapınılan bir put hâline getirme! Peygamberlerinin kabrini, ibâdethâne hâline getirenlere Allah son derecede gazap eder."[1]

> Resûl-i Ekrem Efendimiz, Allah'a kul olmanın bilinciyle ve ibâdet konusunda Cenâb-ı Hakk'a hiç kimsenin ortak olamayacağı inancıyla kabrinin put hâline getirilmemesini niyâz etmiştir. Vefâtına yakın günlerde, peygamberlerinin kabirlerini mescid hâline getiren Yahudi ve Hıristiyanların yaptığı bu çirkin işi hatırlamış ve ümmetini, kendisi hakkında onlar gibi davranmaktan şiddetle sakındırmıştır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz ayrıca şöyle buyurmuştur:

«لَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا» "Kabrimi bayram yerine çevirmeyiniz."[2]

> Bu hadisin tamamı şöyledir: "Evlerinizi kabirlere, benim kabrimi de bayram yerine çevirmeyiniz. Bana salâtü selâm gönderiniz; çünkü nerede olursanız olunuz, sizin salâtü selâmınız bana ulaşır." Peygamber Efendimiz bu hadisiyle, kabrinin bayram yeri hâline getirilmemesini, oranın şenlik yerine çevrilmemesini istemiştir. Buna göre Kabr-i Saâdet'i ziyâret eden kişi, sanki Resûlullah Efendimiz hayattaymış, kendisi de onun huzûrunda bulunuyormuş duygusuna sahip olmalıdır. Resûlullah Efendimiz bu tavsiyesiyle, kendisini ziyârete gelenlerin bayram yerine gidiyormuş gibi süslü püslü giyinmemesini de istemiş olabilir.

Endülüslü âlim Ahmed ibni Saîd el-Hindî'nin (v. 399/1009) kitâbında, Kabr-i Saâdet'in yanında duran kimsenin göğsünü oraya yapıştırmaması,

1. Mâlik, *Muvatta'*, Kasru's-salât fi's-sefer 85; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 246.
2. Ebû Dâvûd, Menâsik 96, 97, nr. 2042; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 367.

Kabr-i Saâdet'e elini sürmemesi ve orada uzun süre durmaması gerektiği kaydedilmiştir.

Tahiyyetü'l-Mescidi Nerede Kılmalı

Endülüslü Mâlikî fakihi Utbî'nin[1] (v. 255/869) *el-Utbiyye* adlı eserinde kaydedildiğine göre, Kabr-i Saâdet'i ziyâret edecek olan kimse, Fahr-i Cihân Efendimiz'in huzûruna varıp selâm vermeden önce, Mescid-i Nebevî'de tahiyyetü'l-mescid namazı kılmalıdır.

> Ashâb-ı kirâm, Peygamber Efendimiz hayattayken de öyle yapardı. Allah'ın Resûlü'ne selâm ve hürmetini sunmadan önce, onu peygamber olarak gönderen yüce Mevlâ'ya kulluklarını arzederlerdi. Nitekim rivâyet edildiğine göre bir defasında sahâbîlerden biri Mescid-i Nebevî'ye gelmiş, doğruca Efendimiz'in yanına giderek ona selâm vermişti. Resûlullah Efendimiz ona: "Önce iki rek'at namaz kıl, sonra yanıma gelip bana selâm ver" buyurmuştu.[2]

Mescid-i Nebevî'de tahiyyetü'l-mescid gibi nâfile namaz kılınması makbûl olan yer, Resûl-i Kibriyâ Efendimiz'in de namaz kıldığı, güzel koku sürülen sütunun yanıdır.

> Fahr-i Âlem Efendimiz söz edilen bu sütunun yanında namaz kıldığı için, onun hâtırasına hürmeten bu sütuna güzel koku sürülürdü. Mescid-i Nebevî'de 654 (1254) ve 886 (1481) yıllarında çıkan yangınlarda mescidin sütunları büyük zarar gördü. Güzel koku sürülen sütun da muhtemelen bu yangınlarda yok oldu.

Farz namazları ön saflarda kılmak daha faziletlidir. Medine'ye uzaktan gelen ziyâretçilerin, nâfile namazları Mescid-i Nebevî'de kılmaları, bana göre kaldıkları yerlerde kılmalarından daha sevâptır.

> Bir sonraki bahiste, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazların, başka memleketlerde kılınan namazlardan bin kat daha sevap olduğuna dâir hadîs-i şerîf gelecektir.

1. Utbî'nin tam adı Ebû Abdillâh Muhammed ibni Ahmed el-Ümevî el-Kurtubî'dir.
2. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 157.

9. Mescid-i Nebevî'yi Ziyâret Edebi

Bu bahiste, daha önce söylediklerimizden başka, Mescid-i Nebevî'ye giren kimsenin gözetmesi gereken edeplerden, Mescid-i Nebevî'nin faziletinden, orada ve Mekke mescidinde kılınan namazın sevâbından, Efendimiz'in Kabr-i Saâdet'inden ve minber-i şerîfinden, bir de Medîne-i Münevvere ve Mekke-i Mükerreme'de yaşamanın faziletinden söz edilecektir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ﴾ "Daha ilk günden beri temeli Allah korkusu üzere atılan bir mescid, senin namaz kılmana daha uygundur."[1]

Temeli Allah Korkusu Üzerine Atılan Mescid

Ashâb-ı kirâm, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme: "Bu âyet-i kerîmede sözü edilen, temeli Allah korkusu üzere atılan mescid hangi mesciddir?" diye sordu. Peygamber Efendimiz de Mescid-i Nebevî'yi göstererek: "O, benim şu mescidimdir." buyurdu.[2]

> Hadîs-i şerîfin *Sahîh-i Müslim*'deki bu rivâyetine göre ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi hanımlarından birinin evinde ziyâret ettim ve: "Yâ Resûlallah! Takvâ üzerine kurulan mescit, Mescid-i Nebevî mi, yoksa Mescid-i Kubâ mıdır?" diye sordum. Allah'ın Elçisi yerden bir avuç küçük çakıl taşı alarak onları yere vurdu ve Mescid-i Nebevî'yi kastederek: "O, sizin şu mescidinizdir." buyurdu.
>
> Peygamber Efendimiz'in çakıl taşlarını yere vurmasının ve böylece konuyu iyice pekiştirmesinin sebebi, muhtemelen ashâb-ı kirâmın bu konuda tereddüt etmesidir. Yine Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın rivâyetine göre bu âyet-i kerîme sözü edilen mescidin hangisi olduğu konusunda farklı düşünen iki sahâbîden biri

1. Tevbe 9/108.
2. Müslim, Hac 514, nr. 1398.

onun Mescid-i Nebevî, diğeri de Mescid-i Kubâ olduğunu söylemiş, meseleyi Fahr-i Âlem Efendimiz'e sorduklarında, Allah'ın Elçisi "O, benim şu mescidimdir." buyurmuştur.[1]

Bazı müfessirler âyet-i kerîmenin Kubâ Mescidi hakkında nâzil olduğunu, dolayısıyla "takvâ üzerine kurulan mescid" ifâdesiyle Kubâ Mescidi'nin kastedildiğini söylemişse de, bu sahîh hadîs-i şerîf, söz konusu mescidin Mescid-i Nebevî olduğunda şüphe bırakmamaktadır.

Ashâb-ı kirâmdan Zeyd ibni Sâbit, Abdullah ibni Ömer, tâbiînden Saîd ibnü'l-Müseyyeb, tebe-i tâbiînden Mâlik ibni Enes ve daha başkaları söz konusu âyette geçen mescidin Mescid-i Nebevî olduğunu söylemişlerdir. Abdullah ibni Abbâs'ın ise, âyette sözü edilen mescidin Kubâ Mescidi olduğunu söylediği rivâyet edilmiştir.[2]

Ziyâret Edilecek Üç Mescid

Ebû Hüreyre radıyallahu anhın Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemden rivâyet ettiğine göre Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

"(Namaz kılıp ibâdet etmek için) sadece şu üç mescide seyahat edilebilir: Mescid-i Haram, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ."[3]

Bu üç mescidin önemi, her üçünün de peygamberler eliyle yapılmış olmasıdır. Kâbe ilk defa Hz. Âdem; Mescid-i Aksâ Hz. Süleymân; Mescid-i Nebevî de Peygamber Efendimiz tarafından yapılmıştır.

Hadîs-i şerîfte geçiş sırasıyla bu üç mescid hakkında kısa bilgi sunalım:

Mescid-i Harâm: Kâbe'yi çepeçevre kuşatan mescid olup, yeryüzünün en eski mescididir. Hem buraya hem Mescid-i Nebevî'ye hem de Mescid-i Aksâ'ya **Harem-i Şerîf** denir.

1. Tirmizî, Salât 124, nr. 323; Nesâî, Mesâcid 8, nr. 696.
2. Abdullah ibni Abbâs'ın görüşü güvenilir kaynaklarda bulunmamakta, İbni Ebî Hâtim'in *Tefsîr*'inde yer almaktadır (VI, 1879, nr. 10066).
3. Buhârî, Fazlü's-salât 1, nr. 1189; Müslim, Hac 511, nr. 1397.

Mescid-i Nebevî: İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğuna göre, Mescid-i Nebevî fazilet bakımından Mescid-i Harâm'dan sonra gelir. Esasen bunu, biraz aşağıda okuyacağımız şu hadîs-i şerîf de göstermektedir: "Şu benim mescidimde kılınacak bir namaz, Mescid-i Harâm dışındaki diğer mescidlerde kılınan bin namazdan hayırlıdır."

Mescid-i Aksâ: "En uzaktaki mescid" demektir. Çünkü Kudüs'te bulunan bu mescid, Mekke'deki Mescid-i Harâm'a göre, Medine'deki Mescid-i Nebevî'den daha uzaktadır.

Mescid-i Aksâ'nın bir adı da "mukaddes ev" anlamında "Beytü'l-makdis"tir. Kādî İyâz, Birinci Bölüm'de, "Allah Teâlâ'nın, Resûlullah'ı, Esmâ-i hüsnâ'sı ve Yüce Sıfatlarıyla Şereflendirmesi" bahsinde "el-Kuddûs" ismini açıklarken şöyle demişti: "Mescid-i Aksâ'ya, insanlar orada Cenâb-ı Hakk'a ibâdet ederek günahlarından arındıkları için Beytü'l-Makdis adı verilmiştir." Mescid-i Aksâ, Müslümanların ilk kıblesidir. Allah Teâlâ bu mescidin değerini: "çevresini mübârek kıldığımız Mescid-i Aksâ" sözleriyle anlatmaktadır.[1]

Bazı âlimler, bu hadisten, sözü edilen üç mescit dışındaki bütün mescidlerin birbirine eşit olduğunu, bu sebeple kendi şehrindeki, hattâ mahallesindeki mescidi bırakıp, başka mescitleri ziyâret etmek maksadıyla seyahat etmekte bir fazilet bulunmadığını söylemişlerdir. Bazıları ise böyle bir seyahatin mekrûh, hattâ haram olduğunu belirtmiştir.

Mescid-i Nebevî'ye (ve diğer mescitlere) giren kimsenin, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme nasıl salâtü selâm edeceğine dâir hadisler ve rivâyetler bundan önceki bahiste zikredilmiştir.

1. İsrâ 17/1.

Resûl-i Ekrem'in Mescide Girerken Yaptığı Duâ

Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs'dan rivâyet edildiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem mescide girerken şöyle derdi:

«أَعُوذُ بِاللهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»
(Allah'ın rahmetinden kovulmuş olan şeytanın vesvesesinden yüce Allah'a, onun her üstünlüğe sahip olan zâtına ve ezelden beri var olan kudretine sığınırım.)»[1]

> Bu hadisin devamında, şeytanın: "(Böyle duâ eden kimse) Günün geri kalan kısmında benim şerrimden korundu" dediği rivâyet edilmiştir.

Mescid-i Nebevî'de Yüksek Sesle Konuşulmaz

Mâlik ibni Enes (Allah ona rahmet eylesin) şöyle demiştir:

"Bir defasında Hz. Ömer, bir adamın Mescid-i Nebevî'de dikkat çekecek derecede yüksek sesle konuştuğunu duydu. O adamın kendisine getirilmesini söyledi ve ona:

"Nerelisin? Kimlerdensin?" diye sordu. Adam:

"Tâifliyim, Benî Sakîf kabilesindenim." dedi. Hz. Ömer ona şunları söyledi:

"Eğer Mekkeli veya Medineli olsaydın, seni cezâlandırmak sûretiyle eğitirdim. Çünkü bizim şu Mescidimizde yüksek sesle konuşulmaz."[2]

> Hadîs-i şerîfin râvisi olan ashâb-ı kirâmdan Sâib ibni Yezîd'in söylediğine göre, bir gün Mescid-i Nebevî'de ayakta dururken, birinin kendisine küçük bir taş fırlattığını gördü. Baktı, taş atan Hz. Ömer'di. Yanına vardı, Hz. Ömer de ona, yukarıdaki hadîs-i şerîfte anlatıldığı üzere, o yüksek sesle konuşan adamı yanına çağırmasını söyledi. Yalnız *Sahîh-i Buhârî*'deki rivâyette, Mescid-i Nebevî'de yüksek sesle konuşanların Tâifli iki kişi olduğu, Hz. Ömer'in ikisini de, yukarıda görüldü-

1. Ebû Dâvûd, Salât 18, nr. 466.
2. Buhârî, Salât 83, nr. 470.

ğü üzere uyardığı kaydedilmektedir. Hz. Ömer'in onları cezâlandırmamasının sebebi, muhtemelen yeni Müslüman olmaları, bu sebeple Peygambere saygı konusunda yeterli bilgiye sahip bulunmamaları veya yabancı olmalarıdır.[1]

Hz. Ömer: "Bizim şu Mescidimizde yüksek sesle konuşulmaz." derken, şu âyet-i kerîmeye dayanmıştır: "Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyin; birbirinize bağırdığınız gibi ona bağırmayın. Yoksa yaptığınız iyilikler mahvolur gider de farkına bile varmazsınız."[2] Çünkü Fahr-i Cihân Efendimiz Aliyyü'l-Kārî'nin dediği gibi: "Vefâtından sonra da, tıpkı yaşarken olduğu gibi canlıdır, diridir. Hâl böyle olunca, ona saygıda kusur etmemek gerekir."[3]

Mâlikî fakihi Muhammed ibni Mesleme[4] (v. 216/831) şöyle demiştir:

"Mescid-i Nebevî'ye girmek isteyen bir kimse yüksek sesle konuşmamalı, insanı rahatsız eden şeyleri yapmamalı, çirkin görülen her davranıştan sakınmalıdır."

Mescitler Allah'ı zikretmek için yapılmıştır. Bu sebeple Muhammed ibni Mesleme, mescitte kesinlikle alış-veriş yapmamak, tıraş olmamak, tırnak kesmemek, mescide tükürmemek ve benzeri hareketlerden kaçınmak gerektiğine işaret etmektedir.

Mâlikî fakihi Kādî İsmâil[5] (v. 282/896), Mescid-i Nebevî hakkındaki bütün bu bilgileri, *el-Mebsût* adlı eserinin "Mescid-i Nebî'nin Fazileti" bahsinde

1. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 160.
2. Hucurât 49/2.
3. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 160.
4. Ebû Hişâm Muhammed ibni Mesleme ibni Hişâm el-Mahzûmî Medineli olup İmâm Mâlik'in önde gelen talebelerindendir. Ünlü muhaddisler Ebû Zür'a ed-Dımaşkî ve Ebû Hâtim er-Râzî de ona talebe olmuşlardır.
5. Mâlikî fakihi ve muhaddis kādî Ebû İshâk İsmâil ibni İshâk, kıraat ve Arap dilinde de söz sahibiydi. Bid'at ehline karşı çıkmasıyla da ünlü bu âlimin en meşhûr eseri Mâlikî fıkhına dâir *el-Mebsût*'udur. Onun *Ahkâmü'l-Kur'ân*, on cilt olduğu söylenen *Şevâhidü'l-Muvatta'*, *Kitâbü'l-Kır'âât*, *Kitâbü Fazli's-salât ale'n-nebî* gibi eserleri vardır.

vermiştir. Bütün âlimler, diğer mescitlerin de Mescid-i Nebevî hükmünde olduğu konusunda görüş birliği içindedir.

> Bütün mescitler Allah'a ibâdet etmek için yapıldığına göre, ibâdet etme açısından hepsi bir ve değerlidir. Tahiyyetü'l-mescid kılma, girip çıkarken belli edeplere riâyet etme bakımından aralarında fark yoktur. Fakat içlerinde yapılan ibâdetlerin kazandıracağı sevap ise elbette farklıdır.

Kâdî İsmâil, Muhammed ibni Mesleme'nin şöyle dediğini söylemiştir:

"Mescid-i Nebevî'de; orada namaz kılanların namazda ne okuduklarını, kaç rekât kıldıklarını bilemeyecek derecede yüksek sesle konuşmak mekrûhtur. Yüksek sesle konuşmanın mekrûh oluşu sadece Mescid-i Nebevî'ye mahsus olmayıp bütün mescitler için geçerlidir. Mescid-i Harâm ile Mina mescidi[1] dışında, Cuma namazı kılınan bütün mescitlerde hacıların yüksek sesle telbiye getirmesi de mekrûhtur."

> Telbiye, ihrâmda bulunan hacıların ve umre yapanların, yüksek sesle "Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk" diye seslenmeleridir. Mescitler, huşû içinde ibâdet edilecek yerler olduğu için İmâm Mâlik oralarda telbiye getirmeyi mekrûh saymıştır.

1000 Misli Sevâp Meselesi

Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Peygamber aleyhisselâmın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هٰذَا، خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ»

«Benim şu mescidimde kılınacak bir namaz, Mescid-i Harâm dışında, diğer mescidlerde kılınacak 1000 namazdan daha sevâptır.»[2]

> Hadîs-i şerîfteki "Benim şu mescidimde" ifâdesini dikkate alan İmâm Nevevî gibi bazı âlimler, bu ifâdenin,

1. *Şifâ-i Şerîf*'in bazı nüshalarında "Mescidü Minâ (Minâ mescidi)" yerine, "mescidünâ (bizim mescidimiz)" kelimesi bulunmaktadır. Bu sözü söyleyen Muhammed ibni Mesleme, Medineli olduğu için, "bizim mescidimiz" sözüyle Mescid-i Nebevî'yi kastetmiştir.
2. Buhârî, Fazlü's-salâti fî mescidi Mekke ve'l-Medîne, 20, nr. 1190; Müslim, Hac 94, nr. 1394.

Mescid-i Nebevî'nin Peygamber Efendimiz zamanındaki hâlini ifâde ettiğini, fakat Mescid-i Nebevî'ye sonradan eklenen yerleri kapsamadığını söylemişlerdir. Bu âlimlere göre "bîn kat" sevabı elde edebilmek için, Mescid-i Nebevî'nin Asr-ı Saâdet'teki yerini araştırıp orada namaz kılmanın uygun olacağını belirtmişlerdir. Bu meselenin İmâm Mâlike de sorulduğu, ancak onun, Mescid-i Nebevî ne kadar genişletilirse genişletilsin, her yerinin Peygamber Efendimiz zamanındaki mescit hükmünde olduğunu söylediği kaydedilmektedir.

Asr-ı Saâdet'te Mescid-i Nebevî'nin yüzölçümü 2.000 m^2 civârında idi. Hz. Ömer bu alanı yaklaşık 4.000 m^2'ye çıkardı. Hz. Ömer'in, Mescid-i Nebevî'ye ilâve edilen bu yerin, Peygamber Efendimiz zamanındaki mescit hükmünde olduğunu söylediği ifâde edilmektedir.

Bazı âlimler, bu hadisteki "Mescid-i Harâm dışında" ifâdesine bakarak, Mekke mescidinin mi, yoksa Mescid-i Nebevî'nin mi daha üstün olduğu konusunda ihtilâf ettiler.

Bu hadîs-i şerîfteki "Mescid-i Harâm dışında" ifâdesi, Mescid-i Harâm'da kılınan namazın, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazdan daha faziletli olduğunu göstermektedir. Bazı rivâyetlerde, hadisin devamında şu ifâdenin bulunduğu görülmektedir:

"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz ise, başka mescitlerde kılınan yüz bin namazdan daha sevaptır."[1]

Burada sorulması gereken suâl şudur: Mescid-i Harâm'da kılınan bir namazın, başka mescitlerde kılınan **yüz bin namazdan** daha sevap olduğu anlaşılıyor, peki Mescid-i Harâm'da kılınan namazlar, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazlardan da daha çok sevap mıdır? Şu hadîs-i şerîf bu soruya cevap vermektedir:

1. İbni Mâce, İkâme 195, nr. 1406; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 343; 397.

"Mescid-i Harâm'da kılınan bir namaz, benim mescidimde kılınan yüz namazdan daha sevaptır."[1]

Bu konudaki ihtilâfın anlamı şudur: Âlimler, "Acaba Mekke mescidi mi daha üstün, yoksa Medine mescidi mi? Yahut ikisi de birbirine eşit mi?" diye farklı şekillerde düşündüler.

Mescid-i Nebevî - Mescid-i Harâm Mukayesesi

Mısırlı Mâlikî fakihi Eşheb[2] (v. 204/820) ile onun arkadaşı Abdullah ibni Nâfi'in[3] (v. 206/822) ve bazı Mâlikî âlimlerin İmâm Mâlik'ten rivâyetlerine göre, İmâm Mâlik bu hadisi şöyle yorumlamıştır:

"Mescid-i Nebevî'de kılınacak namaz, diğer mescidlerde kılınacak namazlardan bin kat daha sevâptır. Ama Mescid-i Harâm'da kılınacak namazdan bin kat daha sevâp değildir. Elbette Resûlullah'ın mescidinde kılınacak namaz, Mekke mescidinde kılınacak namazdan daha sevâptır, ama aradaki fark bin kat değildir. İşte hadisteki "Mescid-i Harâm dışında" şeklindeki istisnânın mânası budur."

Âlimler, Medine mescidinde kılınan namazın Mekke mescidinde kılınacak namazdan daha çok sevâp olduğunu söylerken, Ömer ibni'l-Hattâb radıyallahu anhdan rivâyet edilen hadise dayanmışlardır. Hz. Ömer şöyle demiştir:

"Mescid-i Harâm'da kılınacak bir namaz, başka mescidlerde kılınacak 100 namazdan daha sevâptır."[4]

Buna göre Mescid-i Nebevî, Mescid-i Haram'dan 900 derece, diğer mescitlerden de 1000 derece daha faziletli olmuş olur.

Diğer bir ifâdeyle Mescid-i Nebevî'de kılınan bir namaz Mescid-i Haram'da kılınan namazdan 900, diğer mes-

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 5.
2. Ebû Amr Eşheb ibni Abdilazîz el-Kaysî hakkında bilgi için bk. II, 427.
3. Abdullah ibni Nâfi' es-Sâiğ el-Mahzûmî, İmâm Mâlik'in talebesidir. İmâm Mâlik'in derslerine kırk yıl devam etti. Hocasının görüşlerini ve rivâyet ettiği hadisleri en iyi o bildiği için İmâm Mâlik vefât edince Medineliler ondan fetvâ almaya başladılar.
4. Humeydî, *Müsned* (A'zamî), II, 420, nr. 941; Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), V, 121, nr. 9133, 9134; İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* (A'zamî), I, 373-374, nr.1260.

citlerde kılınan namazdan da 1000 kat daha sevap olmuş olur.

Mekke mi, Yoksa Medine mi Daha Faziletli

Bu ise, daha önce de söylediğimiz gibi, Medîne-i Münevvere'nin, Mekke-i Mükerreme'den daha faziletli olduğu görüşüne dayanır. Bu da Ömer ibnü'l-Hattâb ile İmâm Mâlik ve Medineli âlim ve fakihlerin çoğunun görüşüdür.

> Medîne-i Münevvere'nin, Mekke-i Mükerreme'den daha faziletli olduğu görüşünün dayanağı "Kabrimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir" hadîs-i şerîfidir.[1]

Mekkeli ve Kûfeli âlimler ise, Mekke'nin Medine'den daha faziletli olduğu kanaatindedir.

> Bu görüşün dayanağı ise Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hicret sırasında Mekke'ye hitâben söylediği şu sözlerdir: "Vallahi Allah'ın topraklarının en hayırlısı elbette sensin. Sen, Allah'ın topraklarının Allah'a en sevimli olanısın. Eğer beni senden çıkarmasalardı, aslâ çıkmazdım."[2]

Mekke'nin Medine'den daha faziletli olduğunu söyleyenler, tanınmış tâbiîn âlimlerinden Atâ bin Ebî Rebâh[3] (v. 114/732) ile İmâm Mâlik'in talebelerinden ve tebe-i tâbiîn âlimlerinden Abdullah ibni Vehb[4] (v. 197/813) ve Mâlikî fakihi Abdülmelik ibni Habîb'tir[5] (v. 238/853). İmâm Şâfiî'nin de bu görüşte olduğunu Basralı muhaddis ve fakih Zekeriyyâ bin Yahyâ es-Sâcî[6] (v. 307/920) rivâyet etmiştir.

1. Buhârî, Fazlü's-salât 5, nr. 1195, 1196, Fezâilü'l-Medîne 12, nr. 1885; Müslim, Hac 500-502, nr.1390.
2. Tirmizî, Menâkıb 68, nr. 3925; Dârimî, Siyer 67, nr. 2513). *Sünen-i İbni Mâce*'deki sahîh rivâyet ise: "Allah'ın topraklarının bana en sevimli olanı sensin" şeklindedir (Menâsik 103, nr. 3108. Ayrıca bk. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 315-316, nr. 5220.
3. Atâ bin Ebî Rebâh Mekke'de yaşayan ünlü fakih, muhaddis ve müfessirdir.
4. Abdullah ibni Vehb hakkında bilgi için bk. II, 481.
5. Abdülmelik ibni Habîb hakkında bilgi için bk. II, 426.
6. Basra muhaddisi ve müftüsü diye anılan Sâcî, bir Şâfiî âlimidir. İbni Hibbân, Râmhürmüzî, Taberânî ve İbni Sünnî gibi tanınmış muhaddisler ondan hadis rivâyet etmişlerdir. Sâcî, talebelerine ders verirken, bir zât elindeki notlara bakarak iki hadis okumuştu. Sâcî,

Yüz Bin Kat Daha Sevâp

Mekkeli ve Kûfeli âlimler, Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği "Benim şu mescidimde kılınacak bir namaz, Mescid-i Harâm dışında, diğer mescidlerde kılınacak 1000 namazdan daha sevâptır." hadisinde geçen "Mescid-i Harâm dışında" ifâdesini zâhirî anlamına göre yorumlamışlar ve Mescid-i Harâm'da kılınan namazın daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.

Bu âlimler, Abdullah ibni'z-Zübeyr'in Peygamber Efendimiz'den rivâyet ettiği, Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği hadise benzeyen şu hadisi kendilerine delil olarak almışlardır: "Mescid-i Harâm'da kılınan namaz, benim şu mescidimde kılınan namazdan 100 kat daha sevâptır."[1]

İbnü'z-Zübeyr'in rivâyet ettiği hadisin bir benzerini, tâbiîn müfessirlerinden Katâde bin Diâme es-Sedûsî de (v. 117/735) rivâyet etmiştir.

> Yani Mescid-i Harâm'da kılınan namazın, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazdan 100 kat daha sevap olduğunu Katâde de rivâyet etmiştir.

Bu iki rivâyet şunu göstermiş oluyor ki, **Mescid-i Harâm'da kılınan namaz, diğer mescitlerde kılınan namazdan yüz bin kat daha sevâptır**.

Öte yandan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin kabr-i şerîfinin bulunduğu yerin, yeryüzünün en değerli toprağı olduğu konusunda âlimler arasında hiçbir ihtilâf yoktur.

Endülüslü Mâlikî fakihi Kādî Ebü'l-Velîd el-Bâcî[2] (v. 474/1081) şöyle demiştir:

"Mescid-i Harâm ve Mescid-i Nebevî'nin faziletini dile getiren hadisler, Mescid-i Harâm'ın diğer mescitlerden (yüz bin derece) daha üstün

---

o hadislerin yanlış olduğunu gördü ve o zâta bunları kimden aldığını sordu. Onun «Basralı birinden» diye geçiştirmesi, hadisi kendisinden duyduğu râvinin adını söylememesi üzerine Sâcî, o zâtı emniyet güçlerine teslim etmek istedi. Ancak araya girenler, o zâtın güvenilir bir kayanağa dayanmadığı anlaşılan elindeki notları imhâ etmesi şartıyla bu adamı kurtardılar (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XIV, 199).

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 5; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), IV, 499, nr. 1620.
2. Ebü'l-Velîd Süleymân ibni Halef el-Bâcî, bir önceki bahiste tanıtıldığı üzere, ünlü bir edip, fakih ve muhaddistir. Onun pek değerli eserlerinden biri İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'ının şerhi olan *el-Müntekâ*'dır.

olduğunu gösterir; fakat bu hadis Mekke'nin mi, yoksa Medine'nin mi daha üstün olduğunu göstermez."

Hanefî fakihi ve muhaddis Ebû Ca'fer et-Tahâvî'ye göre,[1] (v. 321/933) Mekke ve Medine mescitlerinde kılınan namazın daha sevâp olması, nâfile namazlar hakkında değil, sadece farz namazlar hakkında söz konusudur. Çünkü nâfile namazların evde kılınması daha sevaptır.

İmâm Mâlik'in talebesi olan muhaddis Mutarrif ibni Abdillah (v. 220/835) ise, bu mescitlerde kılınan namazın daha sevâp olması hem farz namazları, hem de nâfile namazları kapsar demiştir. Hattâ Mutarrif bu mescitlerde kılınan bir Cuma namazının, diğer câmilerde kılınan Cuma namazından; bu mescitlerde yaşanan bir ramazanın diğer mescitlerdeki ramazanlardan daha sevâp olduğunu da söylemiştir.

Yemenli muhaddis Abdürrezzâk es-San'ânî[2] (v. 211/827), Medine'de tutulan bir ramazanın, başka yerlerde tutulan ramazandan daha sevâp olduğuna dâir buna benzer bir hadis rivâyet etmiştir.

> Hadis şöyledir: "Medine'de yaşanan bir ramazan, başka şehirlerdeki yaşanan ramazandan 1000 kat daha hayırlıdır. Medine'de kılınan bir cuma, başka şehirlerde kılınan cumadan 1000 kat daha hayırlıdır."[3]
>
> Mekke hakkında da benzeri bir hadis vardır: "Mekke'de yaşanan bir ramazan, başka şehirlerde yaşanan ramazandan 1000 kat daha hayırlıdır."[4]

Dünyadaki Cennet Bahçesi

Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: «مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ» «Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir.»[5]

1. Ebû Ca'fer Ahmed bin Muhammed et-Tahâvî hakkında bilgi için bk. I, 596.
2. Hadis hâfızı Abdürrezzâk ibni Hemmâm es-San'ânî hakkında bilgi için bk. II, 466.
3. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* (Selefî), XIII, 146, nr. 1144; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, III, 145.
4. Bezzâr, *Müsned* (Âdil ibni Sa'd), XII, 303, nr. 6144; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, III, 145
5. Buhârî, Fazlü's-salât 5, nr. 1195, 1196, Fezâilü'l-Medîne 12, nr. 1885; Müslim, Hac 500-502, nr.1390.

Bu hadisin benzerini ashâb-ı kirâmdan Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî de rivâyet etmiş, Ebû Saîd el-Hudrî hadisin devamında "Minberim Havz-ı Kevser'imin üzerine kurulmuştur." ifâdesinin bulunduğunu söylemiştir.[1]

Bir başka rivâyete göre ise Peygamber aleyhisselâm "Minberim Cennet tepeciklerinden bir tepenin üzerindedir." buyurmuştur.[2]

> Daha önce de söylendiği üzere bu hadisi iki türlü anlamak mümkündür: 1. Bu bölge Cennet'e nakledilecek ve Cennet topraklarından olacaktır. 2. Burada yapılan ibâdetler insanı Allah'a yaklaştıracak ve böylece Cennet'e girmeye vesile olacaktır.

Müfessir ve tarihçi İbn Cerîr et-Taberî (v. 310/922) şöyle demiştir:

"Evimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir." hadisindeki **"evim"** kelimesinin **iki anlamı** vardır:

Birincisi ve akla ilk geleni, Resûl-i Ekrem'in içinde yaşadığı ev yani Hz. Âişe ile birlikte oturduğu Hâne-i Saâdetidir. Bu hadisin "Odamla minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir" şeklindeki rivâyeti de bunu göstermektedir.

"Evim" kelimesinin ikinci anlamı ise, mecâzen kabrim demektir; nitekim tâbiîn âlimlerinden Zeyd ibni Eslem[3] de (v. 136/753) bu hadisten bu mânayı çıkarmıştır. Zâten hadîs-i şerîfin "Kabrimle minberimin arası Cennet bahçelerinden bir bahçedir." şeklindeki rivâyeti de[4] bunu göstermektedir.

> Ev, yaşayan birinin ikâmet ettiği yerdir. Bu durum hatıra bir başka düşünceyi getirmektedir: Acaba Resûl-i Ekrem Efendimiz kabr-i şerîfine "evim" demek sûretiyle,

1. Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği hadis, bir önceki dipnotta zikredilen *Sahîh-i Buhârî* ve *Sahîh-i Müslim*'deki hadislerdir. Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyeti ise Mâlik, *Muvatta'*, Kıble 10'dadır.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 389, V, 335; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 319.
3. Ebû Abdillah Zeyd ibni Eslem el-Adevî hakkında bilgi için bk. I, 88.
4. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 64; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), II, 496, nr. 1341.

bize orada yaşamakta olduğunu mu ifâde buyurmak istemiştir?!

İbn Cerîr et-Taberî, farklı anlamlar taşıyormuş gibi görünen bu iki hadisi uzlaştırarak şöyle demiştir: Resûl-i Ekrem'in kabri onun evinde olduğuna göre, "evimle minberimin arası", "kabrimle minberimin arası" ve "odamla minberimin arası" ifâdelerinde herhangi bir çelişki ve uyumsuzluk yoktur. Çünkü Resûlullah'ın kabri odasındadır, odası da onun evidir.

Minberi, Kevser Havuzu'nun Üzerindedir

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in **"Minberim, Havz-ı Kevser'imin üzerindedir."**[1] hadisinin de **üç anlamı** olabileceği söylenmiştir:

Birinci ve akla ilk gelen anlamı: Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mescidindeki minberi, bulunduğu yer ile birlikte âhirete götürülecek, Kevser havuzunun olduğu yere konacak ve minber çevresiyle birlikte o bölgenin bir parçası olacaktır.

Burada, "Hurma Kütüğünün İnlemesi" bahsinde Mescid-i Nebevî'deki inleyen kütüğün Cennet'e gideceğine dâir hadisi hatırlamalıdır: Ashâb-ı kirâmdan Büreyde bin Husayb radıyallahu anhın (v. 63/682) rivâyet ettiği o hadise göre Peygamber Efendimiz bu kütüğe: "Şâyet istersen seni daha önce bulunduğun bahçeye götürüp dikeyim de yeniden köklerin çıksın, yaprakların bitsin, meyve veresin. Veya istersen seni Cennet'e dikeyim de meyvelerini Allah'ın sevgili kulları yesin." buyurdu. Sonra da onun vereceği cevabı duymak için kulağını yaklaştırdı. Hurma kütüğü ona şunları söyledi: "Beni Cennet'e dik de, meyvelerimi Allah'ın sevgili kulları yesin. Ben de böylece hiç çürümeyeceğim bir yerde olayım." Kütüğe yakın olanlar onun bu sözünü duydu. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de ona: "Dediğini yapacağım." buyurdu.[2] Resûlullah'ın minberinin Cennet'e götürülmesi olayı da böyledir.

1. Buhârî, Fazlü's-salât 5, nr. 1196, Fezâilü'l-Medîne 12, nr. 1888; Müslim, Hac 502, nr. 1391.
2. Dârimî, Mukaddime 6, nr. 32; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, II, 182.

İkinci anlamı: Kevser havuzunun yanına Fahr-i Âlem Efendimiz için bir minber konacaktır.

Üçüncü anlamı: Resûl-i Ekremin minberini ziyâret etmek maksadıyla Mescid-i Nebevî'ye gitmek ve orada sâlih ameller yapmak, kıyâmet gününde insanı Kevser havuzuna götürür ve ondan Kevser şarabı içirir. Bu görüş Endülüslü Mâlikî fakihi Kādî Ebü'l-Velîd el-Bâcî'nin (v. 474/1081) görüşüdür.

Eviyle Minberinin Arası, Cennet Bahçesi

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in eviyle minberinin arasındaki kısmın (Ravza) **"Cennet bahçelerinden bir bahçe"** olmasının da iki anlamı vardır:

Birincisi: Dünyada Ravza-i Mutahhara'ya girip orayı ziyâret etmek, âhirette Cennet bahçesine girmeye sebep olur. Diğer bir ifâdeyle insan, orada duâ edip namaz kılmak sûretiyle kendisini Cennet'e götürecek sevâbı kazanır. Fahr-i Âlem Efendimiz'in "Cennet, kılıçların gölgesi altındadır."[1] hadîs-i şerîfi de böyle bir anlatım şeklidir.

> Sevgili Efendimiz, bu hadisinde mecâzî bir anlatımla cihâda teşvik etmiş, cihâdın, mü'mini Cennet'e götürecek bir yiğitlik olduğunu dile getirmiştir. Ravza-i Mutahhara'yı ziyâret etmenin ve orada namaz kılmanın da insanı Cennet'e götüreceğini aynı şekilde mecâzî bir ifâdeyle anlatmıştır.
>
> Efendimiz bu anlamda çeşitli hadisler söylemiş, ilim meclislerinde ve zikir halkalarında bulunmanın Cennet'te bulunmak olduğunu, Allah'ı zikretmenin ve ilim öğrenmenin insanı Cennet'e götüreceğini dile getirmiştir. Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümânın haber verdiğine göre bir gün Peygamber-i Zîşân Efendimiz: "Ey insanlar! Allah Teâlâ'nın yeryüzünde dolaşan ve zikir meclislerinde durup zikir yapanlara katılan melekleri vardır. Bu sebeple siz de 'Cennet bahçelerinde' yaşamaya, oradan faydalanmaya bakın." buyurmuştu. Bunun üzerine sahâbîler: "Yâ Resûlallah! Cennet bah-

1. Buhârî, Cihâd 22, 111, nr. 2818, 2966; Müslim, Cihâd 20, nr. 1742.

çesi neresidir?" diye sorunca, Allah'ın Elçisi "Zikir meclisleri Cennet bahçeleridir; her zaman orada bulunmaya bakın!" buyurdu.[1]

İkincisi: Allah Teâlâ, Ravza-i Mutahhara'yı aynen âhirete nakledecek ve Ravza-i Mutahhara Cennet topraklarında olacaktır. Mâlikî fakihi ve hadis âlimi Ahmed ibni Nasr ed-Dâvûdî[2] (v. 402/1011) böyle söylemiştir.

"Medine'de Yaşayana Şefâat Ederim"

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ ile bir grup sahâbînin rivâyetine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz Medine hakkında şöyle buyurmuştur:

"Medine'de yaşamaktan dolayı başına gelecek sıkıntılara katlanan kimseye kıyâmet gününde (sıkıntılara katlanmıştır, orada ibâdet ve tâatta bulunmuştur diye) şâhitlik eder ve şefâatçi olurum."[3]

Kādî İyâz'ın "bir grup sahâbî" tarafından rivâyet edildiğini söylediği bu hadîs-i şerîfi, ashâb-ı kirâmdan, İbni Ömer'den başka Câbir ibni Abdillah, Sa'd ibni Ebî Vakkās, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Esmâ binti Umeys de rivâyet etmiştir.

Hadîs-i şerîf hakkında bir teknik bilgi verelim: Bu hadisin metninde görülen "şehîden **ev** şefîan" ifâdesindeki **"ev"** edatı, râvinin şek ve tereddüdünü göstermez. Yani hadîs-i şerîfi, "Peygamber Efendimiz ben ona ya şâhitlik ederim veya şefâat ederim, dedi" şeklinde tercüme etmemelidir. Buradaki "ev" edatını, diğer bir atıf harfi olan "ve" ile tercüme etmek gerekir. Zâten hadisi rivâyet eden

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 390, nr. 1865, IV, 106, nr. 2138; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, X, 77.
2. Ebû Ca'fer Ahmed ibni Nasr ed-Dâvûdî hem fakih hem de hadis âlimidir. İmâm Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'ini *en-Nasîha fî şerhi'l-Buhârî* adıyla şerhetmiştir; bu eser *Sahîh-i Buhârî*'nin ilk şerhlerinden biridir. Bu çalışmanın günümüze geldiği bilinmemektedir. Dâvûdî'nin günümüze gelen eserlerinden biri, İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'ının muhtasar bir şerhi olan *en-Nâmî fî şerhi'l-Muvatta*', diğeri de *Kitâbü'l-Emvâl*'dir (bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, IX, 51).
3. Müslim, Hac 481, nr. 1377.

onca sahâbî de metindeki bu edatın tereddüt ve şek anlamında olmadığını belirtecek şekilde rivâyet etmiştir.

Hadîs-i şerîfteki, "Kıyâmet gününde ona şâhitlik eder ve şefâatçi olurum" ifâdesini başlıca iki şekilde anlamak mümkündür: (1) Ben onların itâatkâr olanlarının iyi birer kul olduğuna şâhitlik eder, günahkâr olanlarına ise şefâat ederim. (2) Benim sağlığımda vefât edenlerin itâatkâr olduğuna şâhitlik eder, benden sonra vefât edenlere ise şefâat ederim.

Peygamber Efendimiz'in âhiretteki büyük şefâatinin dışındaki şefâati, ümmetinden birinin sevabını çoğaltmak, onun kolayca hesap vermesini sağlamak gibi maksatlarla olacaktır.

Medine'nin Kıymetini Bilmeyenler!

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Medine'den başka yerlere göçenler hakkında şöyle hadisleri vardır:

"Medine kendileri için daha hayırlıdır. Ah bunu bir bilselerdi!"[1]

*Sahîh-i Buhârî*deki hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: "Yemen toprakları fethedilecektir. Orayı fethedenler hayvanlarıyla Medine'ye gelecek, âilelerini ve yakınlarım bu hayvanlara yükleyip Yemen'e göçeceklerdir. Ah onlar Medine'nin kendileri için hayırlı bir vatan olduğunu bir bilselerdi! Suriye toprakları da fethedilecektir. Suriye fâtihleri hayvanlarıyla birlikte Medine'ye dönecek, âilelerini ve yakınlarını onlara yükleyip Suriye'ye göçeceklerdir. Ah onlar da Medine'nin kendileri için hayırlı bir vatan olduğunu bir bilselerdi. Irak toprakları da fethedilecektir. Orayı fethedenler de aynı şekilde hayvanlarıyla birlikte gelecek, âilelerini ve yakınlarını onlara yükleyip Irak'a göçeceklerdir. Ah onlar da Medine'nin kendileri için hayırlı bir vatan olduğunu bilselerdi, ora-

1. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 5, nr. 1875; Müslim, Hac 496, nr. 1388.

dan hiç ayrılmazlardı." Bu mûcize, hadîs-i şerîfte geçen sıraya göre aynen gerçekleşmiş, Efendimiz hayatta iken önce Yemen fethedilmiş, onun vefâtından sonra Suriye, ardından Irak İslâm topraklarına katılmıştır.

Resûl-i Ekrem Efendimiz bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur:

«إِنَّمَا الْمَدِينَةُ كَالْكِيرِ تَنْفِي خَبَثَهَا، وَيَنْصَعُ طِيبُهَا» "Medine körük gibidir; pisini dışarı atar; temizini ise saf ve berrak hâle getirir."

Fahr-i Cihân Efendimiz, bu hadîs-i şerîfi şöyle bir olay üzerine söylemiştir: Bir bedevî Resûl-i Ekrem'in huzûruna gelerek Müslüman olmuş ve ona Medine'de kalıp kendisine yardım etmek üzere bîat etmişti. Daha sonra bedevî sıtmaya yakalanmış, Peygamber-i Zîşân Efendimiz'den yaptığı bîatı bozmasını, (belki de İslâmiyet'ten çıkıp) tekrar çöle dönmesine izin vermesini istemiş, o da ona istediği izni vermemişti. Bedevî daha sonra bir daha, bir daha gelerek isteğini tekrarlamış, Allah'ın Elçisi ona istediği izni vermeyince Medine'den çıkıp gitmiş, bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz de yukarıdaki hadîs-i şerîfi söylemişti.[1] Burada şunu hatırlamak gerekir: Mekke'nin fethinden önce Resûlullah'a yapılan bîatlar; memleketini terk edip Medine'ye göçmek ve şartlar ne kadar kötü olursa olsun Allah'ın Resûlü'nün yanında kalıp ona destek olmak üzere yapılırdı. Diğer bir ifâdeyle, Medine'de Resûlullah'ın yanında kalmak bedevî olsun, şehirli olsun herkese farzdı. Anlaşılan sözü geçen bedevînin bîatı da böyleydi.

Yine Allah'ın Elçisi şöyle buyurmuştur:

«لَا يَخْرُجُ أَحَدٌ مِنَ الْمَدِينَةِ رَغْبَةً عَنْهَا، إِلَّا أَبْدَلَهَا اللهُ خَيْرًا مِنْهُ» «Bir kimse Medine'den hoşlanmayıp oradan ayrılırsa, Allah Teâlâ onun yerine Medine'ye daha hayırlısını getirir.»[2]

1. Buhârî, Fezâilü'l-Medîne 9, nr. 1883, Ahkâm 45, 47, nr. 7209, 7211, İ'tisâm 16, nr. 7322; Müslim, Hac 483, nr. 1383.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Câmi' 6. Ayrıca bk. Müslim, Hac 459, nr. 1363.

Hadiste yerilen kimseler, Medine'yi sevmediği, beğenmediği için orayı terk edenlerdir. Başka sebep ve gerekçelerle Medine'den ayrılanlar bu tehdidin içine girmez.

Mekke veya Medine'de Ölmenin Fazîleti

Fahr-i Âlem Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir:

"Haccetmek veya umre yapmak için gelen bir kimse Mekke veya Medine'de ölürse, kıyâmet gününde Allah Teâlâ onu hesaba çekip azaba uğratmadan diriltip Cennet'e gönderir."[1]

Bu hadisin bir başka rivâyetinde şöyle bir ilâve vardır: "O kimse kıyâmet gününde tehlikeden uzak ve güven içinde olanlarla birlikte diriltilir."[2]

Abdullah ibni Ömer radıyallahu anhümâ'nın rivâyetine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Medine'de yaşayıp orada ölme imkânına sahip olanlar, bunu yapsın; zira ben Medine'de ölenlere şefâat edeceğim."[3]

Ölmek insanın elinde olmadığına göre, Resûl-i Kibriyâ'nın bu hadîs-i şerîfiyle, Medine'de ikâmet etmeye teşvik buyurduğu anlaşılmaktadır.

Mekke'ye Giren Güven İçinde Olur

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz yeryüzünde insanlar için yapılan ilk mâbed, âlemlere bir bereket ve hidâyet kaynağı olan Mekke'deki Kâbe'dir. Orada apaçık deliller ve İbrâhim'in makamı vardır. Oraya giren güven içinde olur."[4]

Bu âyette üç husûsa işaret edilmektedir.

Birincisi, Kâbe'nin yeryüzünde yapılan ilk mâbed oluşudur. Bu konuda Ebû Zer el-Gıfârî diyor ki:

1. Dârekutnî, *es-Sünen*, II, 297-298.
2. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), IX, 267; Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 490.
3. Tirmizî, Menâkıb 67, nr. 3917; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, II, 74, 104. Ayrıca bk. İbni Mâce, Menâsik 104, nr. 3112.
4. Âl-i İmrân 3/96, 97.

"Yâ Resûlallah! Yeryüzünde yapılan ilk mescid hangisidir?" diye sordum.

"Mescid-i Harâm'dır." buyurdu.

"Sonra hangisidir?" diye sordum.

"Mescid-i Aksâ'dır." buyurdu.

"İkisinin yapılışı arasında ne kadar zaman vardır?" diye sordum.

"Kırk sene" buyurdu ve sözünü şöyle tamamladı: "Nerede namaz vakti gelirse namazını orada kıl. Orası da bir mesciddir."[1] **İki mescidin yapılış tarihleri arasında kırk yıl olması** şöyle açıklanmıştır: Her iki mescidi de ilk defa Hz. Âdem yapmış, daha sonra çocukları onların binasını yenilemiş, yüzyıllar sonra da Hz. İbrâhim Kâbe'yi, Hz. Dâvûd ve Süleymân da Mescid-i Aksâ'yı yenilemişlerdir.

Mekke'nin faziletiyle ilgili olarak şöyle bir hadis daha vardır. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke'nin değerini göstermek ve onu ne kadar sevdiğini ifâde etmek için bineğinin üzerindeyken ona şöyle seslenmiştir: "Ey Mekke! Sen Allah'ın en hayırlı ve en sevimli toprağısın! Beni senden çıkarmasalardı çıkmazdım."[2]

İkincisi: "Orada apaçık deliller vardır" ifâdesiyle, orada Cenâb-ı Hakk'ın kudretini ve şânının yüceliğini açıkça gösteren alâmetler bulunduğu belirtilmektedir.

Üçüncüsü de: "Orada İbrâhim'in makamı vardır" ifâdesidir. Bunun anlamı, Hz. İbrâhim'in, Kâbe'nin duvarını örerken veya insanları hacca çağırırken yahut ezân okurken üzerine bastığı ve üzerinde ayağının izinin kaldığı taş vardır, demektir.[3] "Makâm-ı İbrâhîm" ifâdesi Bakara sûresinin (2), 125. âyetinde de geçmektedir.

1. Buhârî, Enbiyâ 9, 40, nr. 3366, 3425; Müslim, Mesâcid 1. nr. 520.
2. Tirmizî, Menâkıb 68, nr. 3925, 3926; İbni Mâce, Menâsik 103, nr. 3108.
3. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 166.

Bu âyetteki "güven içinde olur" ifâdesini bazı müfessirler, âhirette azaptan güven içinde olur, ona Cehennem ateşi dokunmaz şeklinde tefsir etmiş; bazıları ise, "Câhiliyye devrinde Harem dışında birini yaraladıktan veya öldürdükten sonra Kâbe'ye sığınan şahıs, onun peşine düşenlere teslim edilmezdi, o kişi oradan çıkana kadar güven içinde olurdu" diye açıklamışlardır.

Bazı âlimlere göre, yukarıdaki âyet gibi şu âyet de Kâbe'nin güvenli bir yer olduğunu göstermektedir:

"Biz Kâbe'yi insanlar için toplanıp sevâp kazanma yeri ve güvenli bir mekân yapmıştık."[1]

> Hanefî âlimler, bir cinayet işleyip Kâbe'ye sığınanlara Câhiliye devrinde olduğu gibi, İslâm devrinde de dokunulmaz; ancak o kimse himâye edilmez, ona yemek ve su verilmez; mecbur kalıp dışarı çıkınca da yakalanır ve cezâsı verilir, demişlerdir. Bu âyeti, hac ve umre yapanlar, Kâbe'yi veya harem-i şerîfi ziyâret edenler âhiretteki azaptan emin olurlar, diye anlayanlar da olmuştur.

Üç Makbûl Haccın Neler Kazandırdığı

Anlatıldığına göre bazı kimseler, Kayrevan'daki Manastır şehrinde yaşayan Sa'dûn el-Havlânî adlı âlime giderek, Berberî Kütâme kabilesinden olan eşkiyâların bir adamı öldürüp bütün gece yaktıklarını, fakat adamın vücûdunun eskiden ne ise yine öyle bembeyaz kaldığını söylediler. Bunun üzerine Sa'dûn el-Havlânî: "Öyleyse o adam üç makbûl hac yapmış biri olmalıdır." dedi. Haber getirenler: "Evet, o adam üç defa hac yaptı." deyince şunu söyledi: "Resûl-i Ekrem Efendimiz'in şöyle buyurduğunu bana haber verdiler:

'Bir kimse bir defa haccederse, Allah'a olan borcunu ödemiş olur."

> Allah'a olan borcunu ödemiş olur ifâdesi şu âyet-i kerîmeye işaret etmektedir: "Hacca gitmeye gücü yeten insanlara Beytullah'ı haccetmek Allah'ın bir emridir."[2]

1. Bakara 2/125.
2. Âl-i İmrân 3/97.

'Bir kimse iki defa haccederse, Rabbine karz-ı hasenle borç vermiş olur.'

> Hadisteki bu ifâde de şu âyet-i kerîmeye işaret etmektedir: "Verdiğinin kat kat fazlasını kendisine geri vermesi için kim Allah'a güzel bir borç vermek ister?"[1]
>
> Allah'a borç vermek, O'nun rızâsını kazanmak için malını ve canını yine O'nun gösterdiği yolda harcamaktır. Kur'ân-ı Kerîm'de belirtildiğine göre "kat kat fazlasını almak" bâzen bir verip on almaktır: "Bir iyilik eden, on misli iyilik görecektir."[2]

'Bir kimse de üç defa haccederse, Cenâb-ı Hak onun vücûdunun kıllarını ve derisini Cehennem ateşine haram eder.'"

"Ey Kâbe Sen Ne Yücesin!"

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kâbe'ye bakarak şöyle buyurmuştur:

"Merhaba ey Beyt-i Şerîf! Sen Allah katında ve insanların gözünde ne kadar da yüce, ne kadar da değerlisin!"[3]

> Resûl-i Ekrem Efendimiz bu sözü ya hicret veya Mekke fethi yahut Vedâ Haccı sırasında Mekke'ye duyduğu sevgiyi ifâde etmek için söylemiştir.

Duâların Kabul Edildiği İki Yer

Peygamber Efendimiz kendisinden rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurmuştur:

"Bir kimse, Hacerülesved'in bulunduğu köşede Allah'a duâ ederse, Cenâb-ı Hak onun duâsını mutlaka kabul eder. Altınoluk'un altında yapılan duâ da aynı şekilde makbûldür."

> Hasan-ı Basrî'nin Mekkelilere hitâben yazdığı *Fezâilü*

1. Bakara 2/245.
2. En'âm 6/160.
3. Hadis için bakınız: Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân* (Zağlûl), III, 444, nr. 4014; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, VII/2, 1248-1250, nr. 3420.

Mekke adlı eserinde (s. 25), Resûl-i Ekrem Efendimiz'in şöyle buyurduğu rivâyet edilmektedir: "Bir kimse, Hacerülesved'in bulunduğu köşede duâ ederse, Allah Teâlâ onun duâsını mutlaka kabul eder. Rükn-i Yemânî'de yapılan duâ da aynı şekilde makbûldür."

Yine Resûl-i Ekrem Efendimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

"Kim Makām-ı İbrâhîm'in arkasında iki rekât nâfile namaz kılarsa, onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır. O kimse kıyâmet gününün sıkıntısından emniyet içinde olarak haşrolunur."[1]

Makam-ı İbrâhîm, daha önce de söylendiği üzere Hz. İbrâhim'in Kâbe'nin duvarını örerken veya insanları hacca çağırırken yahut ezân okurken üzerine bastığı ve üzerinde ayağının izinin kaldığı taştır.

Mültezem'de Yapılan Duâ Mutlaka Kabul Edilir

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi şöyle buyururken işittiğini söylemiştir:

"Bir kimse şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya duâ ederek O'ndan bir şey isterse, duâsı mutlaka kabul edilir."[2]

Mültezem, Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasında bulunan iki metrelik bir kısımdır. Hacılar tavâftan sonra burada ısrarla duâ ettikleri için, buraya "sıkı sıkıya yapışılan yer" anlamında Mültezem denmiştir.

Yine Abdullah ibni Abbâs (v. 68/687) şöyle demiştir: "Ben bu hadisi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'dan ne istemişsem mutlaka kabul edilmiştir."

Bu hadisi İbni Abbâs'tan rivâyet eden tâbiîn muhaddislerinden Amr

1. Süyûtî bu rivâyetin, Hasan-ı Basrî'nin Mekkelilere yazdığı risâlede bulunduğunu söylemektedir. *Menâhilü's-safâ* (Semîr), s. 214, nr. 1153.
2. Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), XII, 220, nr. 34758. Süyûtî bu rivâyetin de, Hasan-ı Basrî'nin Mekkeliler'e yazdığı risâlede bulunduğunu söylemektedir (*Menâhilü's-safâ* [Semîr], s. 214, nr. 1154). Beyhakî, bu hadisi Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümânın kendi sözü olarak rivâyet etmiştir (*es-Sünenü'l-kübrâ* [Atâ], V, 164).

ibni Dînâr[1] (v. 126/744): "Ben de bu hadisi İbni Abbâs'tan duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir." dedi.

Bu hadisi Amr ibni Dînâr'dan rivâyet eden tebe-i tâbiîn muhaddislerinden Süfyân ibni Uyeyne (v. 198/814): "Ben de bu hadisi Amr ibni Dînâr'dan duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir." dedi.

Bu hadisi Süfyân ibni Uyeyne'den rivâyet eden hadis hâfızı ve fakih Abdullah ibni Zübeyr el-Humeydî[2] (v. 219/834): "Ben de bu hadisi Süfyân ibni Uyeyne'den duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir." dedi.

Bu hadisi Humeydî'den rivâyet eden Ebû Bekir Muhammed bin İdrîs[3] (v. 267/881): "Ben de bu hadisi Humeydî'den duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir." dedi.

Bu hadisi Muhammed bin İdrîs'ten rivâyet eden Ebü'l-Hasan Muhammed ibni Hasan ibni Râşid[4]: "Ben de bu hadisi Muhammed bin İdrîs'ten duyduğumdan beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir." dedi.

Ebû Üsâme el-Herevî[5] (v. 417/1026) şöyle demiştir: "Ben Hasan ibni

1. Amr ibni Dînâr Mekkeli fakihlerden müctehid bir âlim ve muhaddis idi. Hz. Ali, Ebû Hüreyre, Câbir ibni Abdillah gibi sahâbîlerden ve tâbiîn büyüklerinden hadis rivâyet etmişti. Onun ünlü talebesi Süfyân ibni Uyeyne, hocası Amr ibni Dînâr'dan duyduğu bir hadisi, başkalarından duyacağı yirmi hadise tercih ederdi.
2. Hadis hâfızı Ebû Bekir Abdullah ibni Zübeyr el-Humeydî'nin soyu, Kusay'da Resûl-i Ekrem'in soyu ile birleşir. İmâm Buhârî işte bu sebeple *el-Câmiu's-sahîh*'ine hocası Humeydî'den rivâyet ettiği «إنّما الأعْمَال بالنّيّات» (Yapılan işler niyetlere göre değerlenir)» hadisiyle başlar. Humeydî, hocası Süfyân ibni Uyeyne'den on dokuz yıl boyunca hadis rivâyet etmiş ve ondan hiç ayrılmamıştır. Bu sebeple Humeydî, Süfyân ibni Uyeyne'nin rivâyetlerini en iyi bilen muhaddislerden biriydi.
3. Ebû Bekir Muhammed ibni İdrîs ibni Ömer el-Mekkî Humeydî'nin kâtibidir.
4. Zehebî ve İbni Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Hasan Muhammed ibni Hasan ibni Alî bin Râşid el-Ensârî'nin güvenilmez bir râvi olduğunu, Mültezem'de duâ konusunda mevzû bir rivâyet naklettiğini söylemişlerdir (Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl*, III, 518; İbni Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, V, 130).
5. Ebû Üsâme Muhammed ibni Ahmed ibni Muhammed el-Herevî, hem muhaddis hem de kırâat âlimidir. Mekke'de ve Dımaşk'ta hadis rivâyet etmiştir.

Raşîk'ın[1] (v. 370/980) bu hususta bir şey söylediğini duymadım, fakat bu hadisi Hasan ibni Raşîk'tan duyalı beri şu Mültezem'de dünya ile ilgili olarak yaptığım her duâyı Allah Teâlâ mutlaka kabul etmiştir. Âhiretle ilgili duâlarımın da kabul edileceğini umarım."

Endülüslü hadis hâfızı Ebü'l-Abbâs el-Uzrî[2] (v. 478/1085) şöyle demiştir: "Ben bu hadisi Ebû Üsâme'den duyduğum günden beri şu Mültezem'de Allah Teâlâ'ya yaptığım her duâ mutlaka kabul edilmiştir."

Kādî İyâz'ın hocası, Ebü'l-Abbâs el-Uzrî'nin de talebesi olan Endülüslü hadis âlimi Ebû Alî ibni Sükkere[3] (v. 514/1120) ise şöyle demiştir: "Ben de Mültezem'de Allah Teâlâ'dan birçok şey niyâz ettim. Bu isteklerimin bir kısmı kabul edildi. Rabbimin sonsuz lütfundan geri kalan duâlarımı da kabul buyurmasını niyâz ederim."

Kādî İyâz şöyle demiştir:

"Bu bahiste, konumuzla doğrudan ilgili olmamakla beraber bir önceki bahisle ilgili bazı faydalı ve tamamlayıcı bilgiler verdik. Bizleri lütfu ve merhametiyle doğruya eriştirecek olan Allah'tır."

1. Mısırlı hadis hâfızı Ebû Muhammed Hasan ibni Raşîk el-Askerî, güvenilir bir muhaddis idi.
2. Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Ömer ibni Enes el-Endelüsî ed-Dilâî güvenilir bir muhaddis ve İbni Abdilber en-Nemerî ile İbni Hazm'in de hocasıdır. *Delâilü'n-nübüvve*, *el-Mesâlik ve'l-memâlik* gibi eserleri vardır (Zehebî, el-İber [Zağlûl], II, 338).
3. İbni Sükkere diye tanınan Kādî Ebû Alî Hüseyin ibni Muhammed es-Sadefî, hadis, fıkıh ve kırâat âlimiydi. Hadis ilmini ve râvilerin hâllerini iyi bilirdi; *Sahîh-i Buhârî*, *Sahîh-i Müslim* ve *Sünen-i Tirmizî*'yi okutmakla meşgul olurdu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PEYGAMBER EFENDİMİZ'DE MUTLAKA BULUNACAK, KESİNLİKLE BULUNMAYACAK, BULUNMASI SAKINCALI OLMAYACAK HÂLLER VEYA ONA NİSBET EDİLEMEYECEK DÜNYEVÎ İŞLER

Allah Teâlâ muhtelif âyet-i kerîmelerde şöyle buyurmuştur:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ، قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ، أَفَائِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ، وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا، وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

* "Muhammed yalnızca bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber gelip geçmiştir.[1] Şâyet o ölür veya öldürülürse, eski dininize geri mi döneceksiniz? Kim İslâm'ı bırakıp eski dinine dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah ise şükredenlerin mükâfâtını verecektir."[2]

Bu âyetteki iki ifâdeyi kısaca açıklayalım: Biri **"Şâyet o ölür veya öldürülürse"** ifâdesidir. **"Ölürse, öldürülürse"** buyurulmak sûretiyle, Resûl-i Ekrem'in de bir insan olduğu hatırlatılmakta, bu sebeple öleceği ve öldürülebileceği belirtilmektedir. Nitekim ondan önce de, Yahudilerin yaptığı gibi bazı peygamberler öldürülmüştür. Uhud Savaşı'nda "Muhammed öldürüldü!"

1. Buraya kadar olan ifâdenin bir sonraki âyette Hz. İsâ için de aynen tekrarlanacağını göreceğiz.
2. Âl-i İmrân 3/144.

diye bir şâyia çıkınca bazı Müslümanlar kendilerini bırakmıştı. Bunu fırsat bilen münâfıklar Müslümanlara: "Muhammed peygamber olsaydı öldürülmezdi, haydi eski dininize dönün!" diye propagandaya başlamıştı. İşte o zaman Enes ibni Mâlik'in yiğit amcası Enes ibni Nadır: "Ey Müslümanlar! Muhammed öldüyse, onun Rabbi de ölmedi ya! Onun Rabbi hep diridir; aslâ ölmez. Muhammed aleyhisselâmdan sonra yaşayıp da ne yapacaksınız? O hangi maksatla savaştıysa, siz de aynı maksatla savaşınız." demiş, kılıca sarılarak düşman saflarına dalmış ve şehit düşünceye kadar savaşmıştı. Enes ibni Nadr'ın bu yiğit tavrı için (bk. I, 517) Resûl-i Ekrem Efendimiz'in gerçekten vefât ettiğinde bocalayan bazı Müslümanları Hz. Ebû Bekir yine bu âyeti okuyarak kendilerine gelmelerini sağlamıştı.

Bu âyetteki **"şükredenler"** ifâdesiyle, İslâm nimetinin kadrini bilerek sebât edenler kastedilmektedir.

﴿مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ، قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ، وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ، كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ، انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾

* "Meryem oğlu Mesîh sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmişti. Onun annesi de dürüst ve iffetli bir hanımdı. İkisi de yiyip içerdi. Bir onlara gerçekleri nasıl açıkladığımıza bak, bir de onların nasıl yüz çevirdiklerine!"[1]

Bu âyetteki **"İkisi de yiyip içerdi"** ifâdesiyle, Hz. Îsâ ile annesinin, tıpkı diğer insanlar gibi bir şeyler yiyerek ve içerek yaşadıkları, yiyip içtiklerinin bir kısmını vücutlarından atmak zorunda oldukları, bu tür ihtiyaçları bulunan kimselere de ilâh denemeyeceği hatırlatılmaktadır. Ayrıca Hz. Meryem'in ilâh olmadığı, peygamber de olmadığı belirtilmekte, onun sadece dürüst ve iffetli bir hanım olduğu dile getirilmektedir.

1. Mâide 5/75.

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ مِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمۡ لَيَأۡكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمۡشُونَ فِي ٱلۡأَسۡوَاقِ﴾

* "Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de şüphesiz **yiyip-içen ve çarşı pazarda dolaşan** kimselerdi."[1]

> Bu âyeti anlayabilmek için müşriklerin Furkân sûresinin (25) 7. âyetinde zikredilen şu iddialarını bilmek gerekir: "Ama müşrikler yine de şöyle dediler: "Bu nasıl peygamber? Yiyor içiyor ve çarşı pazarda dolaşıyor! Bâri yanında kendisiyle beraber insanları uyaracak bir melek indirilseydi ya!"

﴿قُلۡ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٞ مِّثۡلُكُمۡ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ﴾

* "De ki: "Ben de sizin gibi bir insanım. Ancak bana sizin ilâhınızın tek bir ilâh olduğu **vahyedilmektedir**."[2]

Peygamber Melek Olsaydı

Buna göre; Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem de, diğer peygamberler de birer beşerdir ve insanlara gönderilmişlerdir. Şâyet böyle olmasaydı,[3] insanlar onlarla görüşüp konuşmaya dayanamaz, getirdikleri ilâhî buyrukları onlardan almaya güçleri yetmezdi. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿وَلَوۡ جَعَلۡنَٰهُ مَلَكٗا لَّجَعَلۡنَٰهُ رَجُلٗا﴾ "Eğer peygamberi bir melek olarak gönderseydik, onu yine **bir insan şeklinde** gönderirdik."[4] Sizinle konuşabilmesi ve aranıza katılabilmesi için mutlaka insan şeklinde olması gerekirdi; çünkü melek asıl şekliyle karşınıza çıksa, siz onunla karşılaşmaya, görüşüp konuşmaya dayanamazsınız.

> *Şifâ-i Şerîf*'in "Peygamber Efendimiz'in Meleklerle, Cinlerle Görüşmesi ve Onları Birçok Sahâbînin Görmesi" bahsinde (bk. II, 230) insanın meleği görmeye dayanamayacağı hususunda dipnotta şöyle bir bilgi verilmiş-

1. Furkân 25/20.
2. Kehf 18/110. Bu âyet Fussılet 41/6'da aynen tekrar edilmektedir.
3. Yani insanlara peygamber olarak insanlar değil de melekler gönderilseydi, insanların bünyesi buna dayanamazdı, demektir.
4. En'âm 6/9.

ti: "Rivâyet edildiğine göre Hz. Hamza, Resûl-i Zîşân Efendimiz'den Cebrâil aleyhisselâmı aslî hâliyle kendisine göstermesini istedi, Fahr-i Âlem Efendimiz: "Amca, buna dayanamazsın!" diye onu uyarmasına rağmen Hz. Hamza teklifinde ısrar etti. Sevgili Efendimiz de bunun üzerine ona beklemesini söyledi. Yanına Cebrâil aleyhisselâm gelince, onu amcasına gösterdi. Cebrâil'in ayağının zümrüt gibi yeşil (zeberced) olduğunu görünce Hz. Hamza dehşete kapılıp kendinden geçti. Server-i asfiyâ Muhammed Mustafâ Efendimiz de Cebrâil aleyhisselâmı aslî şekliyle iki defa görebilmiştir.[1]

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Onlara şöyle de: 'Eğer yeryüzünde yaşayanlar meleklerden ibâret olsaydı, elbette Biz de onlara elçi olarak gökten bir melek indirirdik.'"**[2] Bu âyetin anlamı şudur: Allah Teâlâ bizzat kendisinin koyduğu kanuna (sünnetullaha) göre, meleklerden olan peygamberi insanlara değil, sadece meleklere gönderir veya bir meleği, insanların arasından özel olarak seçtiği ve bünyelerini ona göre güçlendirip dayanıklı kıldığı resûller ve nebîler gibi seçkin insanlara gönderir.

Nebî ve Resûllerin Görevleri

Nebiler ve Resûller (Allah'ın selamı onların üzerine olsun), Allah Teâlâ ile O'nun yarattıkları arasında birer aracıdır. Allah'ın emir ve yasaklarını kullarına bildirirler; iyi kulluk edenlere O'nun va'dlerini, günahkârlara ise tehditlerini haber verirler. **Cenâb-ı Hakk'm işleriyle, yaratıp yönetmesiyle, azameti ve yüceliğiyle**, kudreti ve uçsuz, bucaksız mülküyle ilgili olarak yarattıklarının bilmediği şeyleri onlara öğretirler.

Müellif bu cümlede **"Cenâb-ı Hakk'ın işleri"** derken, O'nun yarattıkları üzerindeki tasarruflarını kastediyor. Daha açık bir ifâdeyle Allah Teâlâ'nın yarattığı varlıkları öldürmesi, yaşatması, onların günahlarını bağışlaması, sıkıntılarını gidermesi, kimi kullarını yükseltip kimilerini alçaltması gibi işlerini dile getiriyor.

1. İbni Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ*, III, 12; Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), VII, 81.
2. İsrâ 17/95.

Kādî İyâz, Cenâb-ı Hakk'ın **"yaratıp yönetmesiyle"** sözüyle de, "Şunu iyi bilin ki, her şeyi yaratmak ve yönetmek yalnız O'na mahsustur." âyet-i kerîmesine işâret ediyor.

Yine Müellifin **"azameti ve yüceliği"** ifâdesi, "Ceberûtu ve melekûtu" ifâdelerinin karşılığıdır. Ceberût, Cenâb-ı Hakk'ın esmâsından Cebbâr ismini ifâde eder; yani O'nun irâdesini her durumda yürüttüğünü, yaratılmışların hâlini iyileştirdiğini dile getirir. "Melekût" ise uçsuz bucaksız mülk ve azamet sahibi olan Cenâb-ı Hakk'ın kâinât üzerindeki sonsuz gücünü ve hâkimiyetini ifâde eder.[1]

Peygamberlerin Bedeni, Beşerî Özellik Taşır

Nebi ve Resûllerin dış varlıkları, beden ve bünyeleri beşerî özelliklere sahiptir; insanın başına gelen bedenî rahatsızlıklar onların da başına gelir; onlar da hastalanıp ölürler, diğer insanî özellikler onlarda da vardır.

Karşı cinse ilgi duymak, yeri geldiğinde öfkelenmek gibi beşerî özellikler peygamberlerde de mevcuttur.

Peygamberlerin Rûhu, Melekî Özellik Taşır

Fakat Nebî ve Resûllerin ruhları ve iç dünyaları, beşerî özelliklerden daha yücesine sahiptir ve Cenâb-ı Hakk'a yakın meleklerle (mele-i a'la ile) irtibatlıdır; özellikleri meleklerin özelliklerine benzer, onlarda değişme ve mânevî bozulma görülmez. Onların ruhlarında ve iç dünyalarında beşerin âcizliği ve insanın zayıflığı genellikle görülmez.

Kādî İyâz'ın, **"Peygamberlerin özellikleri meleklerin özelliklerine benzer"** sözünün anlamı, peygamberler de melekler gibi devamlı sûrette Cenâb-ı Hakk'ı zikrederler, bundan usanmazlar ve kendilerine emredileni yaparlar, demektir.

1. A'râf 7/54.

Peygamberlerde **"değişme ve mânevî bozulma görülmemesi"**, onların vücutları rahatsız olsa bile, ruhlarında Cenâb-ı Hak'tan aldıkları vahyi aynen nakletmelerine engel olacak aklî bir bozulma meydana gelmemesidir.

"Peygamberlerin ruhlarında ve iç dünyalarında beşerin âcizliği ve insanın zayıflığı genellikle görülmez" ifâdesinin anlamı şudur: Peygamberlerde korkaklık, bezginlik, bıkkınlık, ümitsizlik gibi hâller görülmez. Böyle bir duyguya kapılsalar bile hemen kendilerini toparlarlar. Her ne kadar Hz. Mûsâ sihirbazlarla yarışmaya başlayıp da onların ip ve sopalarının, yaptıkları sihirden dolayı koşuyorlarmış gibi görünmesi üzerine, insanlar sihirle mûcizeyi birbirine karıştırırlar da gerçeği göremezler diye endişelenmişse de kendini hemen toparlamıştı. Âyet-i kerîme bu durumu "Bu yüzden Mûsâ içinde bir korku hissetti."[1] şeklinde dile getirmiştir.

Şâyet nebilerin ve Resûllerin iç dünyaları da dış görünüşleri gibi sadece beşerî özeliklerden ibaret olsaydı, meleklerden vahiy alamazlardı; onları göremezlerdi; tıpkı diğer insanlar gibi peygamberler de meleklerle konuşamaz ve onlarla bir araya gelemezlerdi.

Öte yandan şâyet peygamberlerin bedenleri, dış görünüşleri meleklerin özelliklerini taşısaydı ve insanoğlunda bulunmayan özellere sahip olsaydı, bu defa da hem insanlar hem de kendilerine peygamber olarak gönderildikleri diğer varlıklar, onlarla iletişim kuramazlardı. "Eğer peygamberi bir melek olarak gönderseydik, onu yine bir insan şeklinde gönderirdik."[2] âyet-i kerîmesi de buna işaret etmektedir. İşte bunun için **peygamberlerin bedenleri ve dış görünüşleri insanlarınkine, ruhları ve iç dünyaları ise meleklerinkine** benzetilmiştir.

Nitekim Resûl-i Ekrem Efendimiz'in şu hadîs-i şerîfleri onun bu özelliğine işaret etmektedir:

1. Tâhâ 20/67.
2. En'âm 6/9.

* "Ümmetimden birini dost edinecek olsaydım, Ebû Bekir'i dost edinirdim. Fakat İslâmiyet sebebiyle olan kardeşlik ve sevgi, şahsî dostluktan daha değerlidir. Şu var ki, sizin arkadaşınız Rahmân'ın dostudur."[1]

> Fahr-i Âlem Efendimiz, kalbinin Allah ile meşgul olduğunu, en kalbî sevgisinin O'na ait olduğunu, kalbinde bu sevgiye denk bir sevginin bulunmadığını ifâde buyuruyor. Şâyet öyle değil de ümmetimden, sevgisi kalbimin derinliklerine kök salacak biri olsaydı, bu Ebû Bekir olurdu, diyor. Hz. Ebû Bekir'in üstün taraflarından birini: "Arkadaşlık konusunda da malım harcama konusunda da insanların en cömerdi Ebû Bekir'dir." diye ifâde buyuruyor.[2] Bu hadisin sebeb-i vürûdu ve değişik ifâdelerle rivâyeti, "Allah'ın Sevgilisi ve Dostu" bahsinde verilmiştir bk. I, 439.

* "«تَنَامُ عَيْنَايَ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي» Benim gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz."[3]

> Fahr-i Cihân Efendimiz bu hadisinde, görünüşte gözleri kapalı olduğu için diğer insanlar gibi uyuyor görünse bile, meleklere ait özelliklere sahip olması sebebiyle kalbinin uyumadığını belirtmektedir.

* "«إِنِّي لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ إِنِّي أَظَلُّ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي» Ben sizin gibi değilim. Yatıp uyurken de Rabbim beni yedirir içirir."[4]

> Efendimiz aleyhisselâm savm-i visâl tutar, yani iftar etmeden bir günün orucunu öbür günün orucuna eklerdi; fakat ümmetine olan şefkati dolayısıyla onların bu şekilde oruç tutmasına izin vermezdi. Peygamber Efendimiz'in diğer sünnetleri gibi bu sünnetini de uygulamak üzere savm-i visâl tutmak isteyen ashâb-ı kirâm: "İyi ama Yâ Resûlallah! Sen bir günün orucu-

1. Buhârî, Salât 80, nr. 466-67, Fezâilü ashâbi'n-nebî 5, nr. 3656-58, Ferâiz 10, nr. 6738; Müslim, Mesâcid 23, nr. 532, Fezâilü's-sahâbe 2, nr. 2382.
2. Buhârî, Salât 80, nr. 466.
3. Buhârî, Menâkıb 24, nr. 3569; Teheccüd 16, nr. 1147; Müslim, Müsâfirîn 125, nr. 738.
4. Buhârî, Savm 48, nr. 1961-1964; Müslim, Sıyâm 56-58, nr. 1102-1103.

nu öbür günün orucuna ekliyorsun!" dedikleri zaman, Sevgili Efendimiz savm-i visâlin kendisine ait bir özellik ("hasâis") olduğunu onlara izah ederdi. Cenâb-ı Hakk'ın kendisine yemiş, içmiş gibi güç kuvvet verdiğini veya bilmediğimiz tarzda onu yedirip içirdiğini, belki de sahurda kendisine bu gücü veren Cennet taâmı ikrâm ettiğini anlatmak üzere "Ben sizin gibi değilim. Beni Rabbim yedirir içirir." buyururdu.

Peygamberlerin iç dünyası, onların melekî özelliklerini yok edecek her çeşit felâketten korunmuş, her türlü hastalık ve ârızadan muhafaza edilmiştir.

Peygamberler hakkında bilgi edinmek isteyen gayretli insanlar, burada verdiğimiz bu kısa bilgiyle elbette yetinmezler. Biz de bu hususta daha çok şey öğrenmek isteyenler için konuyu, Allah'ın izni ve yardımıyla iki ayrı bahis hâlinde ele alacağız.

Allah bana yeter, ne güzel Vekil'dir O.

BİRİNCİ KISIM

PEYGAMBERİMİZİN VE DİĞER PEYGAMBERLERİN GÜNAHLARDAN KORUNMASI

Sevgili Okuyucu!

İnsanların bedenleri ve duyu organları üzerinde meydana gelen hastalıklar ve elemler, ya onlar istemeden veya istedikleri için olur.[1] Gerek isteyerek gerekse istemeyerek meydana gelen rahatsızlıklar birer fiil ve ameldir. Âlimler bunları üçe ayırır:

1. Kalbin niyeti ve kararıyla olanlar.

2. Dil ile söylenenler.

3. Organlarla işlenenler.

Bütün insanların kendi istekleriyle veya istemedikleri hâlde başlarına gelen felâketler veya nimetler bu üç hâl ile ilgilidir.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem her ne kadar bir insan ise de, insanın başına gelebilecek çeşitli hâllerin onun başına da gelmesi câiz ve mümkün ise de, onun bu konuda diğer insanlardan farklı olduğu yönünde kesin deliller bulunmaktadır; âlimler de bu konuda görüş birliği içindedir. İnşallah aşağıda bunları ayrı ayrı ele alıp açıklayacağız.

1. Bazı hastalıklar ve rahatsızlıklar, insan istemese bile Allah Teâlâ'nın dilemesi ve yaratmasıyla kendiliğinden olurken, insanın bizzat kendini veya bir başkasını yaralaması gibi olaylar da kendileri istediği için olur.

1. Peygamberimizin Peygamber Olduğu Andan İtibaren Îtikādî Durumu

Sevgili okuyucu!

Allah, bizim de senin de yardımcın olsun! Resûl-i Ekrem Efendimiz; Allah'ın birliğini, O'nun zâtını ve sıfatlarını, O'na îmân etmeyi ve kendisine vahyedilenlerle ilgili her şeyi en mükemmel mânada biliyordu ve Cenâb-ı Hakk'a bütün kalbiyle îmân ediyordu. Bu konulardaki bilgisi son derece net ve güçlüydü; bilmediği, bu hususta şüphe ve tereddüt ettiği hiçbir şey yoktu. Çünkü Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'ini, sözünü ettiğimiz bu konuları en üstün mânada, kesin ve sağlam birşekilde bilmemekten korumuştu.

Bütün Müslümanlar, Peygamber Efendimiz'in bu konulara dâir bilgisi ve inancıyla ilgili olarak söylediklerimizi aynen kabul ederler. Diğer peygamberlerin bu konulardaki bilgi ve inancının da aynı olduğu, aksi bir durumun aslâ söz konusu olamayacağı açık ve kesin delillerle ispatlanmıştır.

Hiç kimse Hz. İbrâhim ile ilgili şu âyet-i kerîmeyi ileri sürerek, onun Cenâb-ı Hakk'ın ölüleri diriltmesinden şüphe ettiğini söyleyip itiraz edemez: "Bir zamanlar İbrâhim 'Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster!' demişti. Allah 'Yoksa inanmıyor musun?' diye sorunca, **'Elbette inanıyorum, fakat kalbim iyice kanaat getirip yatışsın diye** bunu istiyorum' dedi."[1]

Bu Âyetin Altı Yorumu

Birinci Yorum: Hz. İbrâhim: "Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster!" derken, Cenâb-ı Hakk'ın (dünyada ve âhirette) ölüleri dirilteceğinden kesinlikle şüphe etmemiş, ancak ölüleri nasıl dirilttiğini gözleriyle görerek kalbinin buna iyice kanaat getirmesini istemiş, gönlündeki tedirginliğin büsbütün yatışmasını arzu etmiştir. Allah Teâlâ ona "ölüleri dirilttiğini" söyleyince, Hz. İbrâhim bunu kesin bir şekilde (ilme'l-yakîn) bilip öğrenmiştir. Fakat o, bu diriltmenin nasıl olduğunu gözleriyle görerek ayne'l-yakîn bilgi sahibi olmak istemiştir.

1. Bakara 2/260.

> Kur'ân-ı Kerîm'de, yukarıdaki âyet-i kerîmenin devamında bu olay şöyle anlatılmaktadır: "Bunun üzerine Allah şöyle buyurdu: 'Öyleyse dört tane kuş tut, onları kendine alıştır, sonra onları kesip parçala ve her parçayı bir dağın başına koy; sonra da onları çağır, koşarak sana geleceklerdir. Şunu iyi bil ki, Allah karşı konulmaz kudret sahibi ve her işi yerli yerince yapandır.'"[1]

İkinci Yorum: Hz. İbrâhim, Allah Teâlâ'nın ölüleri nasıl dirilttiğini görmeyi arzu etmekle, Rabbinin nezdindeki yerini ve değerini öğrenmek, bir de bu isteğine Cenâb-ı Hak'ın cevap verip vermeyeceğini bilmek istemiştir. Kâinâtın Rabbi ona: "Ey İbrâhim! Yoksa inanmıyor musun?" diye sormakla, 'Benim katımda yüksek bir yerinin bulunduğunu ve Benim dostum (Halîlullah) olduğunu şüphe götürmeyecek şekilde bilmiyor musun?' demek istemiştir.

Üçüncü Yorum: Cenâb-ı Hakk'ın ölüleri nasıl dirilttiği konusunda Hz. İbrâhim'in elbette bir şüphesi yoktu; ancak bu işi nasıl yaptığını Allah'a sorması, bu konuda kesin bilgi edinmek ve olayı gözüyle görerek kalbini iyice rahatlatmak içindi. Çünkü uygulamalı ilimler ile teorik (nazarî, soyut) ilimler arasında inandırıcılık açısından büyük fark vardır. Deneyle yapılan şeylerin sonucundan şüphe edilmez; fakat nazarî (teorik) bilgilerin sonucundan her zaman şüphe edilebilir. Hz. İbrâhim de soyuttan somuta geçmek, ilme'l-yakînden ayne'l-yakîne yükselmek istemiştir. Zira hiçbir haber gözle görülen kadar inandırıcı olamaz.

> "Hiçbir haber gözle görülen kadar inandırıcı olamaz" ifâdesi, "leyse'l-haberu ke'l-muâyene : Hiçbir haber gözle görmek gibi inandırıcı olamaz"[2] hadîs-i şerîfinden iktibas edilmiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz bu hadisin devamında bir şeyi gözle görmenin, bilmeye ve duymaya göre ne kadar etkili olduğunu şöyle bir misâlle anlatmıştır: "Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'ya (Tûr Dağı'nda iken) kavminin buzağıya taptığını ("Şunu bilesin ki Biz, senin yokluğunda kavmini imtihân ettik; Sâmirî onları

1. Bakara 2/260.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 215.

yoldan çıkardı."[1] diye) haber verince, Mûsâ Peygamber Tevrat'ın yazılı olduğu elindeki levhaları yere bırakmadı. fakat kavminin yanına gidip de onların neler yaptığını gözleriyle görünce, elindeki levhaları yere attı, levhalar da kırıldı."[2]

İşte bundan dolayı ünlü sûfî müfessir Sehl ibni Abdillah et-Tüsterî (v. 283/896) şöyle demiştir:

"Hz. İbrâhim, bu konuda tam ve mükemmel bilgi sahibi olmak için, gözündeki görmeye engel olan perdenin kaldırılmasını istemiştir."

Dördüncü Yorum: Hz. İbrâhim, Nemrut ve adamlarına karşı: "Benim Rabbim can veren ve öldürendir."[3] diye kendi delilini ortaya koyunca, kavminin hidâyetine belki vesîle olur diye, Yüce Rabbinden ölüleri nasıl dirilttiğini göstermesini istedi.

Beşinci Yorum: Bazı müfessirlere göre, Hz. İbrâhim'in: "Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster!"[4] demesi, onun son derece saygılı bir dille: "Allahım! Bana ölüleri diriltecek güç ver!" temennisinden ibarettir.[5] Yine aynı âyette Hz. İbrâhim'in: "Kalbim iyice kanaat getirip yatışsın diye bunu istiyorum." demesi, bu mûcizeyi Senden, kalbimin tatmin olması ve sükûnet bulması için istiyorum anlamına gelmektedir.

Altıncı Yorum: Esasen Hz. İbrâhim, Rabbinin ölüyü dirilteceğinden hiçbir zaman şüphe etmediği hâlde, şüphesi varmış gibi görünerek Cenâb-ı Hakk'ın kendisine cevap vermesini ve böylece aralarındaki yakınlığın daha da artmasını sağlamak istedi.

"Şüphe Etmekte Biz Daha Haklıyız" Hadisi

Peygamber Efendimiz: "Ölenlerin diriltilmesinden şüphe etmekte biz İbrâhim'den daha haklıyız" hadîs-i şerîfiyle, Hz. İbrâhim'in bu konuda hiçbir şüphesi olmadığını anlatmak istemiştir. Bu hadisin başka anlamları da vardır:

1. Tâhâ 20/85.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 27.
3. Bakara 2/258.
4. Bakara 2/260.
5. Bu açıklamaya göre Hz. İbrâhim, bu dileğiyle, Cenâb-ı Hak'tan kendisine ölüleri diriltme mûcizesi ihsân etmesini istemektedir.

Bunlardan biri şudur: Fahr-i Âlem Efendimiz, yeterli dinî bilgiye sahip olmayan Müslümanların, "Hz. İbrâhim şüpheye düşmüş" diye düşünmelerine meydan vermemek için böyle söylemiştir. Açıkçası Nebiyy-i Ekrem Efendimiz: "Biz peygamberler, öldükten sonra dirileceğimize ve Allah Teâlâ'nın ölüleri dirilteceğine kesin şekilde inanırız. Şâyet Hz. İbrâhim ölülerin dirilteceğinden şüphe edecek olsaydı, biz ondan daha çok şüphe ederdik ama o bu konuda aslâ şüphe etmedi" demek istemiştir.

Bu sözün bir diğer anlamı şudur: Peygamber Efendimiz, atası olan Hz. İbrâhim'e duyduğu saygıdan dolayı böyle bir ifâde kullanmıştır. Veya bu hadiste "biz" ifâdesini kullanmakla kendisini değil, ümmetinden şüphe edebilecek olanları kastetmiştir.

Hadisin bir açıklaması da şöyle olabilir: Şâyet Hz. İbrâhim'in: "Kalbim iyice kanaat getirip yatışsın diye bunu istiyorum" demesini Rabbine olan yakınlığını öğrenmek için veya Cenâb-ı Hakk'ın ölüleri diriltti-ğine olan inancını daha da kuvvetlendirmek için söylediğini düşünecek olursan; Resûl-i Ekrem'in "Ölenlerin diriltilmesinden şüphe etmeye biz İbrâhim'den daha haklıyız" demesini de onun tevâzuuna yahut Hz. İbrâhim gibi imtihâna çekilmekten korkmasına vermek gerekir.

> "Bir zamanlar İbrâhim 'Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster!' demişti. Allah 'Yoksa inanmıyor musun?' diye sorunca, 'Elbette inanıyorum, fakat kalbim iyice kanaat getirip yatışsın diye bunu istiyorum' dedi"[1] âyeti nâzil olunca, bazı Müslümanlar: "Ölülerin diriltileceğinden bizim Peygamberimiz şüphe etmediği hâlde Hz. İbrâhim şüphe etmiş" deyince, Resûl-i Ekrem Efendimiz tevâzu göstererek: "Hz. İbrâhim'den daha aşağı seviyede olduğum hâlde ölülerin diriltileceğinden ben bile şüphe etmediğime göre, Hz. İbrâhim nasıl şüphe edebilir?" anlamında "Ölenlerin diriltilmesinden şüphe etmekte biz İbrâhim'den daha haklıyız" buyurmuştur.[2]

1. Bakara 2/260.
2. İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî garîbi'l-hadîs*, II, 495.

Açıklanması Gereken Bazı Âyetler

Ey okuyucu! Eğer bana, Kur'ân-ı Kerîm'deki şu âyetin mânası nedir diye soracak olursan:

> Kādî İyâz, buradan itibâren, bazı âyetleri okur okumaz hatıra gelebilecek olumsuz düşünceleri gidermeye ve peygamberlerin, kendilerine gelen vahiyde kesinlikle şüpheye düşmediklerini belirtmeye çalışacaktır.

﴿فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّآ أَنْزَلْنَآ إِلَيْكَ فَاسْئَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُنَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ، لَقَدْ جَآءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ، وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

"Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa, senden önce gelen kitâbı okuyanlara sor. Elbette sana Rabbinden gerçek geldi. Öyleyse sakın şüphe edenlerden olma. Ve aslâ Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan da olma; yoksa mahvolup gidenlerden olursun!"[1]

Ben de derim ki, bazı müfessirlerin bu âyeti açıklarken İbni Abbâs'tan veya bazı ilk devir âlimlerinden naklen ileri sürdükleri şeyi düşünmekten Cenâb-ı Hak benim kalbimi de senin kalbini de muhâfaza buyursun. Onlar şöyle demiştir: "Peygamber Efendimiz de bir insandır; bu sebeple kendisine vahyedilenlerden o da şüpheye düşebilir!" Hayır, Resûlullah Efendimiz hakkında böyle bir şey söylemek aslâ câiz değildir.

Bu görüşün tam tersine, İbni Abbâs da, başka âlimler de şöyle demişlerdir: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem kesinlikle şüpheye düşmemiş ve "kendisinden önce gelen kitâbı okuyanlara" yani Ehl-i Kitap'tan herhangi birine de bu konuda bir şey sormamıştır."[2]

"Şüphe de Etmiyorum, Kimseye de Sormuyorum"

Bu hadisin bir benzerini tâbiîn âlimlerinden Saîd ibni Cübeyr (v. 95/714) ve Hasan-ı Basrî de (v. 110/728) rivâyet etmiştir.

1. Yûnus 10/94-95.
2. İlgili hadis biraz aşağıda gelecektir.

Tâbiîn müfessirlerinden Katâde (v. 117/735) "Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa"[1] âyeti hakkında Nebî sallallahu aleyhi ve sellemin "Şüphe de etmiyorum, kimseye de sormuyorum" buyurduğunu nakletmiştir.[2] Bütün müfessirler Peygamber Efendimiz'in hem şüphe etmediği hem de kimseye bu konuda bir şey sormadığı görüşündedir.

Ancak müfessirler bu âyetin tefsirinde ihtilâf etmiş, bir kısmı bu âyetin "Ey Muhammed! Sana inen vahiy hakkında (sen elbette şüphe etmezsin, ama) şüphe edene şöyle de!" mânasına geldiğini söylemiştir.

Bu görüşte olanlar, yine aynı sûrede kendi yorumlarını destekleyen şu âyete işaret etmişlerdir:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ وَلٰكِنْ أَعْبُدُ اللهَ الَّذِي يَتَوَفّٰكُمْ، وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

"Şöyle de: 'Ey insanlar! Şâyet benim dinimden şüphe ediyorsanız; bakın, ben Allah'ı bırakıp da sizin taptıklarınıza tapmam. Ben ancak sizin canınızı alacak olan Allah'a kulluk ederim. Çünkü bana mü'minlerden olmam emredildi.'"[3]

Bazıları ise "Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa, senden önce gelen kitâbı okuyanlara sor."[4] âyetiyle Araplara ve Peygamber Efendimiz dışındakilere hitap edildiğini söylemişlerdir. Nitekim şu âyette de hitap edilen Resûl-i Ekrem olmakla beraber, hedef alınan başkasıdır: "Allah'a ortak koşacak olursan, bütün yaptıkların boşa gider ve mahvolup gidenlerden olursun."[5]

Şu âyette de Peygamber Efendimiz'e hitap edilmekte, fakat yine başkası hedef alınmakadır: "Onların taptıklarının boş şeyler oldukları konusunda herhangi bir şüphen olmasın."[6] Böyle âyetler çoktur.

1. Yûnus 10/94.
2. Bu hadîs-i şerîf için bk. Abdürrezzâk, *el-Musannef* (A'zamî), VI, 125-126, nr. 10211. Taberî, *Câmiu'l-beyân* (Şâkir), XV, 202; Süyûtî, *Menâhilü's-safâ* (Semîr), s. 215, nr. 1159.
3. Yûnus 10/104.
4. Yûnus 10/104.
5. Zümer 39/65.
6. Hûd 11/109.

"Allah'ın Âyetlerini Yalanlayanlardan Olma!"

Mâlikî kadısı Bekr ibni Alâ[1] (v. 344/955) şöyle demiştir:

"Şu âyette Allah Teâlâ'nın ne buyurduğuna bir bakınız: 'Ve aslâ Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan da olma; yoksa mahvolup gidenlerden olursun!'[2] Kavmini İslâm dinine dâvet ederken onlar tarafından yalanlanan Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin, âyetleri yalanlayanlardan olmasına imkân var mıdır?"

"İşte bütün bu misâller, bu tür âyetlerde kendisine hitap edilenin Peygamber Efendimiz'den başkası olduğunu açıkça göstermektedir."

"Sen O'nu Bilene Sor!"

"Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa" âyeti gibi hitap âyetlerinden biri de: 'O Rahmân'dır. Sen O'nu bilene sor!'[3] âyetidir. Burada soru sorması istenen kimse, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemden başkasıdır. Peygamber aleyhisselâm ise, kendisine soru sorulan ve sorunun cevabını bilen kişidir. Yoksa öğrenmek için soru soran değildir."

Mâlikî kadısı Bekr ibni Alâ, "Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa, senden önce gelen kitâbı okuyanlara sor."[4] âyetini tefsir ederken şöyle demiştir: "Şüphesini gidermek için Tevrat'a îmân edenlere sorması emredilen kimse, elbette Peygamber Efendimiz'den başkasıdır. Soracağı şey de onun dâvet ettiği tevhîd inancı ve İslâm şerîatı değil, eski milletlere dâir Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan kıssalardır.

> Araplar, ümmî bir milletti. Peygamberlerinin dâvetini kabul etmedikleri için helâk edilen milletler hakkında bilgileri yoktu. İşte bu sebeple Mekkeli müşriklere, bu konuda bilgi sahibi olmaları için Tevrat'ı okuyan Ehl-i Kitâb'a sormaları tavsiye buyurulmakta, Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuda anlatılan haberlerin Tevrat'ta da bulunduğu hatırlatılmaktadır.

1. Bekr ibni Muhammed ibni Alâ' el-Kuşeyrî hakkında bilgi için bk. I, 505.
2. Yûnus 10/95.
3. Furkān 25/59.
4. Yûnus 10/104.

Sorması İstenenler Müşriklerdir

Kur'ân-ı Kerîm'de zâhiren Peygamber Efendimiz'e hitap edip de, gerçekte başkasının kastedildiği âyetlerden biri de şudur: "Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere sor: Biz Rahmân'dan başka ibâdet edilecek ilâhlar göstermiş miyiz?"[1] Bu âyette Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme hitap edilmekle beraber, kendilerine seslenilen kimseler müşriklerdir. İbni Kuteybe diye bilinen ünlü âlim Kutebî[2] (v. 276/889) böyle demiştir.

Bazılarına göre ise "ves'el men erselnâ min kablike" âyetinden "an" harf-i cerri hazfedilmiştir; buna göre âyetin mânası: "Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkında **sen Bize sor**" demek olup cümle burada tamamlanmıştır. Daha sonra Allah Teâlâ yeni bir cümleye başlamış: "Biz, Rahmân'dan başka ibâdet edilecek ilâhlar göstermiş miyiz?"[3] şeklindeki bir soru cümlesiyle de böyle bir şeyin mümkün olamayacağını belirtmiştir.

> Arapça'da "istifhâm-ı inkârî" denen bu cümle yapısıyla, "Hayır, biz ibâdet edilecek ilâhlar göndermemişizdir" anlamı elde edilmiştir.

Bu görüşü de Endülüslü kırâat âlimi Ebû Tâlib el-Mekkî[4] (v. 437/1045) dile getirmiştir.

Âyetin tefsirinde şöyle diyen de olmuştur: "Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve selleme İsrâ gecesinde bu konuyu,[5] istediği takdirde diğer peygamberlere sorması emredilmiştir." Bu görüş de isâbetli değildir; çünkü zâten Peygamber Efendimiz'in hiçbir tereddüdü yoktu ki, böyle bir soruyu başkasına sorsun. Nitekim onun "Hayır, kimseye sormaya ihtiyacım yok, kalbimde hâsıl olan derin îmânla yetiniyorum." dediği rivâyet olunmuştur. Bunu da tefsir âlimi Abdurrahman ibni Zeyd ibni Eslem[6] (v. 182/798) söylemiştir.

---

1. Zuhruf 43/45.
2. *Şifâ-i Şerîf*'in bazı nüshalarında Kutebî yerine Endülüslü Mâlikî fakihi Utbî'nin (v. 255/869) adı zikredilmiştir. İbni Kuteybe ed-Dîneverî hakkında bilgi için bk. I, 519.
3. Zuhruf 43/45.
4. Mekkî bin Ebî Tâlib hakkında bilgi için bk. I, 87.
5. Yani Allah Teâlâ'nın Rahmân'dan başka ibâdet edilecek ilâhlar gösterip göstermediğini İsrâ gecesinde kendileriyle görüştüğü peygamberlere sorabileceği hatırlatılmıştır.
6. Abdurrahmân ibni Zeyd ibni Eslem hakkında bilgi için bk. I, 88.

Bu âyetin anlamının, "**Kendilerine peygamber gönderdiğimiz ümmetlere sor** bakalım. Peygamberleri onlara tevhîd inancı dışında bir inanç getirmiş mi?" demek olduğu da söylenmiştir. Tâbiîn müfessirlerinden Mücâhid ibni Cebr (v. 102/720), Süddî (127/745), Dahhâk ibni Müzâhim (v. 105/723) ve Katâde bin Diâme es-Sedûsî'nin (v. 117/735) görüşleri böyledir.

Gerek "Senden önce gönderdiğimiz peygamberlere sor: Biz Rahmân'dan başka ibâdet edilecek ilâhlar göstermiş miyiz?"[1] âyetinden ve gerekse "Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa, senden önce gelen kitâbı okuyanlara sor."[2] âyetinden maksat, Allah Teâlâ'nın peygamberlerini ne ile gönderdiğini Resûl-i Ekrem'ine bildirmesi, bir de Kendinden başkasına ibâdet etmesi için hiç kimseye izin vermediğini haber vermesidir. Allah Teâlâ bunu "Biz bunlara,[3] bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz."[4] diyen Arap müşriklerinin ve daha başkalarının iddialarını reddetmek için söylemiştir.

"Şüphe Edenlerden Olma!" Ne Demektir?

Şu âyet de böyledir: "Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın, gerçeğin tâ kendisi olarak Rabbin tarafından indirildiğini bilirler. Öyleyse sakın şüphe edenlerden olma!"[5] Yani her ne kadar (hasetlerinden dolayı) açıkça söylemiyorlarsa da, aslında senin Resûlullah olduğunu onlar çok iyi bilir.[6] Bundan önce geçen "Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa"[7] âyetinde Peygamber Efendimiz'in şüphe ettiğinden söz edilmediği gibi, bu âyetteki "Sakın şüphe edenlerden olma!" ifâdesiyle de onun şüphe ettiği söylenmemektedir.

"Sakın şüphe edenlerden olma!" âyeti, daha önce de söylendiği gibi: "Ey Muhammed! Senin peygamber olduğundan şüphe edenlere, (benim peygamber olduğumdan, Kur'ân-ı Kerîm'i bana Allah'ın gönderdiğinden) sakın şüphe etmeyin de!" anlamındadır. Nitekim şu âyetin baş tarafı da bunu göstermektedir: "Onlara şöyle de: 'Allah size bütün gerçekleri apa-

1. Zuhruf 43/45.
2. Yûnus 10/104.
3. Yani putlara.
4. Zümer 39/3.
5. En'âm 6/114.
6. Senin Allah'ın Elçisi olduğunu çok iyi bilir ve kendi aralarında bunu itiraf ederler.
7. Yûnus 10/104.

çık ortaya koyan kitâbı göndermişken, doğruyu, yanlışı öğrenmek için Allah'tan başka hakem mi arayacağım?'[1] Kendilerine kitap verdiklerimiz, Kur'an'ın, gerçeğin tâ kendisi olarak Rabbin tarafından indirildiğini bilirler. Öyleyse sakın şüphe edenlerden olma!"[2] Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem "Sakın şüphe edenlerden olma!" sözüyle kendisine değil, Ehl-i kitâb'a ve müşriklere hitap etmektedir.[3]

Bir başka yorum şöyledir: Allah Teâlâ "Sakın şüphe edenlerden olma!" âyetiyle görünüşte Resûl-i Ekrem'e, ancak aslında Mekkeli müşriklere hitap etmekte, onların çok iyi bildiği bir şeyi, yani kendisinden başka ibâdet edilecek bir ilâh göstermediğini onlara ikrâr ettirmekte ve putlara ibâdet ettikleri için kendilerini kınayıp azarlamaktadır. Nitekim Cenâb-ı Hak, İsâ aleyhisselâmın söylemediğini çok iyi bildiği hâlde ona: "Ey Meryem oğlu İsâ! İnsanlara, 'Beni ve annemi Allah'ın yanı sıra birer ilâh kabul edin!' diye sen mi söyledin?"[4] hitâbıyla onu değil, onu ve annesini ilâh edinenleri azarlamıştır.

Bu âyet şöyle de açıklanmıştır: ("fein künte fî şekkin" ifâdesindeki "in" harfi, olumsuzluk edatı olan "mâ" anlamındadır; buna göre) âyetin mânası şöyledir: Ey Resûlüm! Sana indirdiğimizde sen hiç şüphe etmezsin. Ama sana indirdiğimizin sağlamlığı konusunda gönlünün daha da yatışması, bilginin kesinlik kazanması için senden önce gelen kitâbı okuyanlara sor!

"Şâyet sana indirdiğimizde bir şüphen varsa" âyetinin **bir başka açıklaması** şöyledir: Ey Resûlüm! Seni şerefli ve başkalarından üstün kıldığımda bir şüphen varsa, daha önce gönderdiğim kitaplarda seni yüce vasıflarla ve güzel sıfatlarla nasıl andığımı,[5] bunları çok iyi bilen Ehl-i Kitâb'a sor da onlar sana bunları anlatsın!

---

1. Bu âyette, Resûl-i Ekrem'den kâfirlere şöyle demesi istenmektedir: Doğru, yanlış, helâl, haram Kur'an'da açıkça belirtilmiştir. Bunun böyle olduğunu Yahudi ve Hıristiyan âlimleri de çok iyi bilir. Şimdi ben Rabbimin bu açıklamalarını dikkate almayıp, yanlış yolda gidenlerin içi kof parlak sözlerine mi değer vereyim?
2. En'âm 6/114.
3. Yani hâl böyle olunca, kendisinin Allah'ın Elçisi olduğundan nasıl şüphe edebilir?
4. Mâide 5/116.
5. *Şifâ-i Şerîf*'in "Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem'i 'Şâhit' Diye Nitelemesi ve Onu Övüp Yüceltmesi" bahsinde Peygamberimizin Tevrât'taki özelliklerini dile getiren bazı hadîs-i şerîfler zikredilmiştir bk. I, 90.

Arap dili, edebiyâtı ve tefsir âlimi Ebû Ubeyde Ma'mer ibni'l-Müsennâ'dan[1] (v. 209/824) nakledildiğine göre bu âyette Resûl-i Ekrem'e şöyle denmektedir: "Sana indirdiğimiz gerçek konusunda başkalarının ne düşündüğünden şüphen varsa, Ehl-i Kitâb'a sor da onlar sana söylesin!"

Peygamberler, Yalanlandıklarını Zannettikleri Sırada

Açıklanması gereken âyetlerden biri de şudur:

"Nihâyet o peygamberler kavimleri tarafından yalanlandıklarını kesin olarak anlayıp onlardan büsbütün ümit kestikleri sırada, kendilerine yardımımız yetişmiş ve dilediğimiz kimseler kurtuluşa ermiştir."[2] Âyetteki "küzibû" kelimesi "yalanlandıkları" anlamına gelecek şekilde okunduğu zaman mânası böyledir.

Bu âyetin mânası Hz. Âişe'nin açıkladığı gibidir. Âişe radıyallahu anhâ (yeğeni Urve bin Zübeyr'e hitâben) şöyle demiştir: "Sen, bu âyetin mânasını kesinlikle, 'peygamberler Rablerinden ümit kestikleri sırada' şeklinde anlama; çünkü onlar Rablerinden aslâ ümit kesmezler. Bu âyetin mânası: Peygamberler, kendilerini yalanlayanlara karşı yardımdan ümitlerini kesip, kendilerine yardım va'dinde bulunan tâbîlerinin yalan söylediklerini anlayınca onlara yardımımız yetişti, demektir."[3] Müfessirlerin büyük çoğunluğunun görüşü de böyledir.

Bazı müfessirler ise âyetteki "kesin olarak anlayıp" ifâdesiyle peygamberlerin değil, onların ümmetlerinin kastedildiğini ileri sürmüş ve âyetin mânasının, "peygamberlerin ümmetleri, Allah tarafından peygamberlerine yardım gelmeyeceğini zannettikleri sırada" demek olduğunu söylemişlerdir. Bu görüş sahâbeden Abdullah ibni Abbâs ile tâbiîn âlimlerinden İbrâhim en-Nehaî (v. 96/714) ve Saîd ibni Cübeyr'in (v. 95/714) ve daha başka âlimlerin görüşüdür.

Tâbiîn neslinin müfessir ve kırâat âlimi Mücâhid ibni Cebr de (v. 102/720) bu mânaya dayanarak âyetteki "küzibû" kelilmesini "kezebû" şeklinde okumuştur.

---

1. Ebû Ubeyde'nin önemli eserleri vardır. Bunlardan Kur'ân-ı Kerîm tefsirine dâir ilk eser olan *Mecâzü'l-Kur'ân* ile *Kitâbü İ'râbi'l-Kur'ân* ve *Tesmiyetü ezvâci'n-Nebî ve evlâdih* anılabilir.
2. Yûsuf 12/110.
3. Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ 19, nr. 3389; Tefsîr 2/38, 12/6, nr. 4524-4525, 4695.

Ey okuyucu! Hz. Âişe ve Abdullah ibni Abbâs'tan naklettiğimiz bu görüşlerin dışında kabul görmeyen (şâz) görüşlerle kalbini sakın meşgul etme! Âlimlere bile yakışmayan o görüşler, peygamberlere nasıl yakışır!

> Kâdî İyâz'ın sözünü ettiği bu uygun olmayan görüş, peygamberlerin, Allah Teâlâ'nın kendilerine vaat ettiği yardımın gelmemesi üzerine, Cenâb-ı Hakk'ın kendilerini hâşâ kandırdığı zannına kapılmalarıdır.

"Kendimden Korktum" Sözünün Açıklaması

Böyle müşkil konulardan biri de, Peygamber Efendimiz'in sîreti ve vahyin başlangıcıyla ilgili hadîs-i şerîfte Allah'ın Elçisi'nin Hz. Hatice'ye Cebrâil aleyhisselâmı gördüğünü anlatırken: "Kendimden korktum" buyurmasıdır. Bu söz, meleği gördükten sonra kendisine Allah Teâlâ'nın vahyettiği şeyde şüpheye düşmesi anlamında değildir.[1] Aksine, o bu sözle muhtemelen **melekle görüşüp konuşmaya ve vahyin ağır yükünü taşımaya gücünün yetmeyeceğinden, bu yüzden kalbinin yerinden çıkıp rûhunu teslim etmesinden korktuğunu** ifâde etmiştir.

Peygamber Efendimiz bu sözü (*Sahîh-i Buhârî*'deki hadiste geçtiği üzere), melekle karşılaşıp onu gördükten sonra söylemiştir; belki de melekle henüz karşılaşmadan ve Allah Teâlâ ona Peygamber olduğunu bildirmeden önce söylemiştir. Buna göre Efendimiz'in "kendimden korktum" buyurması, peygamberlikten önce karşılaştığı olağanüstü hâdiselerden, **taşların ve ağaçların ona selâm vermesinden, uykusunda sâlih rüyâlar görüp peygamberlikle müjdelenmesinden** dolayıdır.

> "Taşların ve ağaçların ona selâm vermesinden dolayı" sözüyle şu hadise işâret edilmektedir: Hz. Ali şöyle demiştir: "Mekke'de olduğumuz günlerden birinde, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile birlikte şehrin dışında bazı yerlere gitmiştik. Yanından geçtiği bütün ağaçlar ve dağlar ona 'es-Selâmü aleyke Yâ Resûlallah!' diye selâm vermişti."[2]

1. "Kendimden korktum" ifâdesi, Resûl-i Ekrem'in, kendisine görünen varlığın melek olup olmadığı, onun kendisine getirdiği şeyin vahiy olup olmadığı konusunda şüpheye düştüğünü hatıra getirmekte ise de öyle değildir.
2. Tirmizî, Menâkıb 6, nr. 3626; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 21.

> Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur: "Mekke'de bir taş vardı, ben yanından her geçtiğimde bana selâm verirdi."[1]

Bu hadisin farklı rivâyetlerinden birinde belirtildiğine göre, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi vahye alıştırmak için olağanüstü hâller ona önce rüyâsında gösterilmiş, daha sonra da rüyâsında gördükleri uyanıkken aynen gerçekleşmiştir. Bunun sebebi, **beşer bünyesinin görmeye ve konuşmaya dayanamayacağı bu olağanüstü hâllere onu yavaş yavaş alıştırmaktı.**

Sahîh-i Buhâri ve *Sahîh-i Müslim*'deki rivâyete göre Hz. Âişe bu durumu anlatırken "Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme vahyin ilk gelişi uykuda sâlih rüyâ (rü'yâ-yı sâdıka) görmek sûretiyle oldu." diye söze başlamış, ardından "Sonra kalbine yalnız kalma sevgisi kondu. Sonunda Hirâ Mağarası'nda ona hak gelinceye kadar böyle devam edip gitti." demiştir.

> Kâdî İyâz'ın, baş tarafından bazı kısımlarını zikrettiği oldukça uzun hadîs-i şerîfin ilk bölümü şöyledir: Resûlullah sallallahu aleyhi ve selleme vahyin ilk gelişi uykuda sâlih rüyâ (rü'yây'ı sâdıka) görmek sûretiyle oldu. O sıralarda gördüğü rüyâlar sabah aydınlığı gibi açık ve berrak olurdu. Daha sonra kalbine yalnızlık sevgisi kondu. Artık Hirâ Mağarası'na gider, âilesinin yanma dönünceye kadar orada günlerce ibâdet ederdi. Tekrar âilesine gelir, azığını alıp dönerdi. Bir süre sonra tekrar Hatice'nin yanına gelir, bir o kadar zaman için yine yiyeceğini alırdı. Sonunda Hirâ Mağarası'nda ona hak gelinceye kadar böyle devam edip gitti.[2]

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir: Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Peygamber olduktan sonra Mekke'de on beş yıl kaldı. Bunun yedi yılı boyunca meleğin sesini duyar, nûrunu görürdü. Geri kalan sekiz yıl boyunca ise ona açıkça vahiy geldi.[3]

1. Müslim, Fezâil 2, nr. 2277; Tirmizî, Menâkıb 5, nr. 3624; Dârimî, Mukaddime 4, nr. 20.
2. Buhârî, Bedü'l-vahy 1, nr. 3; Müslim, Îmân 252, nr. 160.
3. Müslim, Fezâil 123, nr. 2353; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 312.

Bu hesap Resûl-i Ekrem Efendimiz'in altmış beş yaşında vefât ettiğine dâir yine İbni Abbâs'tan nakledilen rivâyete göredir.[1] Bu hesabın, doğduğu ve vefât ettiği yılların da sayılmasına göre yapıldığı söylenmektedir. Yine bir hesaba göre Efendimiz'in altmış yaşında vefât ettiği de ileri sürülmektedir. Bu konuda güvenilir olan, yine Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâdan nakledilen şu rivâyettir: Resûl-i Ekrem kırk yaşında peygamber oldu; bu tarihten sonra on üç yıl Mekke'de kendisine vahyedildi; sonra hicretle emrolundu ve hicret etti, on yıl da Medine'de yaşadı. Altmış üç yaşında da vefât etti.[2]

Siyer ve megâzî âlimi İbni İshâk'ın (v. 151/768) bazı sahâbîlerden rivâyet ettiğine göre, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem peygamberlikten önce Hirâ Mağarası'nda bulunduğu sırada yaptığı ibâdetlerden söz ederek şöyle buyurmuştur:

"Ben uyurken melek yanıma geldi ve 'Oku!' dedi. Ben de 'Ne okuyayım?' diye sordum." İbni İshâk bunun ardından Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği hadiste geçtiği üzere meleğin Resûlullah'ı kucaklayıp üç defa sıktığını ve ona "Rabbinin adıyla oku!" diye başlayan âyetleri okuttuğunu anlattı.

Cebrâil aleyhisselâmın Resûl-i Ekrem Efendimiz'i kucaklayıp kuvvetle sıkmasının hikmetini açıklayan âlimler, böylece meleğin onu dünya meşgalelerinden tamamen kopardığını ve getirdiği ilâhî emri daha bir dikkatle dinlemesini sağladığını söylemişlerdir.

Bu rivâyete göre Peygamber Efendimiz sözüne şöyle devam etmiştir:

"Cebrâil yanımdan ayrılıp gitti, ben de uykudan uyandım; onun bana öğrettiği âyetler sanki kalbime yazılmıştı. Benim en nefret ettiğim şey, Kureyş halkının bana şâir veya mecnûn demesiydi. Sonra kendi kendime dedim ki, Kureyşliler olanı biteni aslâ duymamalı ve kesinlikle bana böyle bir söz söylememelidir; onlardan bu sözü duymaktansa, dağın en yüksek

1. Müslim, Fezâil 122, nr. 2353.
2. Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 28, 45, nr. 3851, 3902, 3903; Müslim, Fezâil 117-118, nr. 2351.

tepesine çıkıp, kendimi oradan aşağıya atmayı tercih ederim. Ben dağın başına çıkıp kendimi oradan aşağı atmayı düşünürken, semâdan birinin bana: 'Yâ Muhammed! Sen Allah'ın Resûlü'sün, ben de Cebrâil'im' diye seslendiğini duydum. Başımı kaldırıp baktığımda, Cebrâil'i insan sûretinde gördüm." Bizim buraya bir kısmını aldığımız rivâyetin tamamını İbni İshâk zikretmiştir.[1]

Korkusu, Cebrâil'i Görmeden Önceydi

Ey okuyucu! İbni İshâk'ın rivâyet ettiği bu hadisten şunu anlamış oldun ki, Peygamber Efendimiz'in Hz. Hatice'ye "Kendimden korktum!" demesi ve kendisini dağdan aşağı atmayı düşünmesi Cebrâil aleyhisselâmı henüz görmeden ve Allah Teâlâ'nın kendisini insanların arasından seçip peygamberlikle görevlendirdiğini ona bildirmesinden önceydi.

İbni İshâk'ın rivâyet ettiği ve Resûlullah Efendimiz'in Hz. Hatice'ye Cebrâil aleyhisselâmı görünce kendinden korktuğunu söylediği hadisin bir benzerini tâbiîn muhaddislerinden Amr ibni Şurahbîl[2] (v. 63/683) rivâyet etmiştir. Buna göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Hz. Hatice'ye şöyle buyurmuştu: "Yalnız başıma kaldığımda bir ses duydum, vallahi bunun başıma bir iş getirmesinden korktum."[3]

> *Şifâ-i Şerîf*'in "Resûl-i Ekrem'in Vefası, Sözünde Durması ve Akrabaya İyilik Etmesi" bahsinde geçtiği üzere, Peygamber Efendimiz'in endişesini böyle dile getirmesi üzerine Hz. Hatice onu şu sözlerle teselli etmişti: "Allah'a yemin ederim ki, O seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü sen akrabanı koruyup gözetirsin. Konuştuğun zaman dosdoğru konuşursun. İşini görmekten âciz olanlara yardım edersin. Fakirlerin elinden tutarsın. Misafiri ağırlarsın. Haksızlığa uğrayan kimselere arka çıkarsın."[4]

1. İbni İshâk, *es-Sîre* (Zekkâr), s. 120-121; İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), I, 202.
2. Rivâyetleri *Sünen-i İbni Mâce* dışında *Kütüb-i Sitte*'de yer alan bu sika muhaddis çok namaz kılardı, bu sebeple de dizleri nasır tutmuştu. Onun bir özelliği de dini Muhâcirîn gibi yaşamaya özen göstermesiydi.
3. Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 158.
4. Buhârî, Bed'ü'l-halk 3, nr. 3, Tefsîr 96/1, nr. 4953; Müslim, Îmân 252, nr. 160.

Tebe-i tâbiîn muhaddislerinden Hammâd ibni Seleme'nin[1] (v. 167/784) rivâyet ettiği bir hadise göre Peygamber Efendimiz Hz. Hatice'ye şöyle demişti: "Ben kuvvetli bir ses duyuyor, güzel bir ışık görüyorum ve bende bir delilik bulunmasından korkuyorum."[2]

> Hammâd ibni Seleme, bu hadisi İbni Abbâs'tan rivâyet etmiştir. Resûl-i Ekrem'in gördüğü bu tür şeyler, kendisine henüz vahiy gelmeden önceydi. Peygamberlik gibi çok yüce bir göreve böyle hazırlanmakta olduğunu henüz bilmiyordu. *Müsned*'deki bu rivâyete göre Hz. Hatice, Efendimiz'in bu şikâyetini duyunca, kalkıp amcasının oğlu âlim Varaka bin Nevfel'e gitmiş, ona Efendimiz'in bu sözlerini anlatmış, Varaka da ona şunları söylemişti: "Eğer onun gördüğü şeyler gerçekse, kendisine görünen, Hz. Mûsâ'ya da gelmiş olan melektir. Şâyet ben hayattayken ona peygamberlik verilirse, ben de kendisini destekleyip yardım eder ve ona îmân ederim."

Eğer Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bir ses duyduğundan, bir ışık gördüğünden söz eden bu hadisler güvenilir rivâyetler ise, yine onun bu rivâyetlerde geçen: "Benden uzak olsun, ben şâir veya mecnûn gibiyim."[3] şeklindeki ifâdesi de sahîh olsa, bütün bunların, daha önce geçen "kendimden korktum" sözü gibi onun henüz peygamber olmasından, meleği görmesinden ve Allah Teâlâ'nın ona peygamber olduğunu bildirmesinden önce meydana geldiği yorumu yapılır. Fakat bir kısmının senedinde güvenilmeyen râviler bulunduğu için sahîh olmayan bu hadisleri Peygamber Efendimiz nasıl söylemiş olabilir? Elbette Allah Teâlâ'nın ona Peygamber olduğunu bildirmesinden ve Cebrâil aleyhisselâm ile görüşmesinden sonra kendisine vahyolunan şeyden şüphe edilemez.

---

1. Hammâd ibni Seleme muhaddis, fakih ve nahiv âlimi idi. İbadete çok düşkündü. Onu yakından tanıyanlar kendisi hakkında şöyle derdi: «Şâyet Hammâd ibni Seleme'ye yarın öleceksin deseler, hergün yaptığından daha fazlasını yapamazdı.»
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 312.
3. İbni İshâk, *es-Sîre* (Zekkâr), s. 121.

Vahiy Gelince, Okunmaya İhtiyacı Kalmadı

Siyer ve megâzî âlimi İbni İshâk bazı hocalarından şöyle bir haber rivâyet etmiştir:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem henüz peygamber olmadan önce, Mekke'de iken, göz değmesinden (nazar) dolayı kendisini okuturdu. Kendisine Kur'ân-ı Kerîm nâzil olduktan sonra yine aynı şekilde rahatsızlanınca, Hz. Hatice ona: "Hastalara okuyan birini getireyim de sana okusun mu?" diye sordu. Peygamber Efendimiz de: "Artık öyle şeylere ihtiyacım yok." buyurdu.[1]

> Peygamber aleyhisselâm "Artık öyle şeylere ihtiyacım yok." buyururken Kur'ân-ı Kerîm'in kendisinin şifâ ve her derde devâ olduğunu, bu sebeple başka şifâ aramaya gerek kalmadığını kastetmiştir.
>
> Resûl-i Ekrem Efendimiz göz değmesi hakkında şöyle buyurmuştur:
>
> "Göz değmesi (nazar) bir gerçektir."[2]
>
> "Eğer kaderi geçecek bir şey olsaydı, göz değmesi (nazar) kaderi geçerdi."[3]
>
> Ashâb-ı kirâmdan Ebû Saîd el-Hudrî radıyallahu anhın haber verdiğine göre peygamber Efendimiz cinlerden ve göz değmesinden Allah'a sığınırdı. Muavvizeteyn (Kul eûzü birabbi'l-felak ve kul eûzü birabbi'n-nâs) sûreleri nâzil olunca Muavvizeteyn ile Allah'a sığınmaya başladı ve okuduğu diğer duâları bıraktı.[4]
>
> Şu âyet-i kerîme de göz değmesinin ne kadar zararlı olduğunu göstermektedir: "Kur'an'ı işittiklerinde, o kâfirler neredeyse seni haset ve düşmanlıklarından dolayı gözleriyle yıkacaklardı."[5]

1. İbni İshâk, *es-Sîre* (Zekkâr), s. 124
2. Buhârî, Libâs 86, nr. 5944.
3. Müslim, Tıb 42, nr. 2188.
4. Tirmizî, Tıb 16, nr. 2058.
5. Kalem 68/51.

Hz. Hatice'nin Yaptığı Deneme

Hz. Hatice'nin, Peygamber Efendimiz'e görünen varlığın melek olup olmadığını anlamak için başını açarak yaptığı bir deneme rivâyet edilmektedir. Hz. Hatice bu denemeyi, Peygamberimiz kendisinden böyle bir şey yapmasını istediği ve Resûl-i Ekrem'in kendisi hakkında bir şüphesi bulunuduğu için değil, eşinin gerçekten peygamber ve ona gelen varlığın melek olup olmadığı konusundaki kendi şüphesini gidermek için yapmıştır.

(Rivâyetlerine pek güvenilmeyen) Abdullah ibni Muhammed ibni Yahyâ ibni Urve'nin[1] ünlü tâbiîn muhaddisi Hişâm ibni Urve'den (v. 146/763), onun da yine tanınmış tâbiîn muhaddisi olan babası Urve bin Zübeyr'den (v. 93/712), onun da teyzesi Hz. Âişe'den rivâyet ettiği hadisten anlaşıldığına göre, Peygamber Efendimiz'e gelen şeyin melek olup olmadığını anlamak için, o varlık Resûlullah'ın yanına gelince başını açması fikrini Hz. Hatice'ye amcasının oğlu Varaka bin Nevfel teklif etmiştir.[2]

Medineli güvenilir muhaddis İsmâil ibni Ebî Hakîm'in[3] (v. 130/748) rivâyet ettiği hadise göre, Hz. Hatice, Fahr-i Âlem sallallahu aleyhi ve selleme Cebrâil aleyhisselâmı kastederek:

"Ey amcamın oğlu![4] Yanına gelip seninle konuşan o şahıs tekrar geldiği zaman bana haber verebilir misin?" diye sordu. Fahr-i Cihân Efendimiz de:

"Peki, gelince haber vereyim." buyurdu. Cebrâil aleyhisselâm geldiği zaman da haber verdi. Hz. Hatice Peygamber Efendimiz'e:

"Gel yanıma otur!" dedi. Fahr-i Cihân Efendimiz de yanına oturdu. Râvi, hadisin tamamını zikretmiş olup bu hadisin son kısmında Hz.

1. Abdullah ibni Muhammed ibni Yahyâ ibni Urve, ünlü hadis münekkidi Ebû Hâtim er-Râzî'nin kendisi hakkında: "metrûku'l-hadîs: rivâyet ettiği hadisler terk edilmiştir" dediği, İbni Hibbân'ın "güvenilir râvilerden uydurma haberler rivâyet eder" diye tenkit ettiği bir kimsedir (Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* [Bicâvî], II, 48; İbni Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mîzân*, III, 331-332).
2. Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), I, 217, nr. 164; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 152. Varaka bin Nevfel hakkında bilgi için bk. I, 245.
3. İsmâil ibni Ebî Hakîm, Ömer ibni Abdilazîz'in hilâfeti zamanında onun kâtipliğini de yapmıştı.
4. Resûl-i Ekrem Efendimiz ile Hz. Hatice'nin soyu, büyük dedeleri Kusay'da şöyle birleştiği için ikisi amca çocukları sayılıyorlardı:
Muhammed ibni Abdillah ibni Abdilmuttalib ibni Hâşim ibni Abdimenâf ibni **Kusay**.
Hatice binti Huveylid ibni Esed ibni Abdiluzzâ ibni **Kusay**.

Hatice'nin Peygamber Efendimiz'e: "Ey amcamın oğlu! Sana gelen şahıs şeytan değil melektir! Aslâ yılgınlığa düşmeyip sebât göster, sana müjdeler olsun!" dedi ve Resûl-i Ekrem'in peygamberliğine îmân etti.[1]

> Bu rivâyete göre hadisin tamamı şöyledir: Cebrâil aleyhisselâmın geldiğini Resûl-i Ekrem Efendimiz Hz. Hatice'ye haber verince, Hz. Hatice: "Onu hâlâ görüyor musun?" diye sordu. Efendimiz "Evet" buyurdu. Hz. Hatice: "Gel, sağ tarafıma otur!" dedi. Resûl-i Ekrem gidip onun yanına oturdu. Hz. Hatice: "Onu yine görüyor musun?" diye sordu. "Evet" cevabını alınca: "Şimdi de kucağıma otur!" dedi. Peygamber Efendimiz onun dediğini yaptı. Hz. Hatice: "Onu şimdi de görüyor musun?" diye sordu. "Evet, görüyorum" buyurdu. Resûlullah Efendimiz kucağında otururken Hz. Hatice başındaki örtüyü çıkarıp attı ve: "Onu hâlâ görüyor musun?" dedi. Fahr-i Âlem Efendimiz: "Hayır, görmüyorum" deyince, Hz. Hatice: "Ey amcamın oğlu! Sana gelen şahıs şeytan değil melektir! Aslâ yılgınlığa düşmeyip sebât göster, sana müjdeler olsun!" dedi ve Resûl-i Ekrem'in peygamberliğine îmân etti ve ona gelen dinin hak din olduğunu kabul etti."

Bu hadîs-i şerîf şunu göstermektedir: Hz. Hatice bu denemeyi, Resûl-i Ekrem istediği için değil, Peygamber Efendimiz'e gelen varlığın melek olup olmadığı konusunda kendini rahatlatmak ve îmânını güçlendirmek için yapmıştır.

> Esasen Peygamber aleyhisselâm, Hz. Hatice'den böyle bir denemede bulunmasını kesinlikle istememiş; Hz. Hatice bu denemeyi, zihnindeki endişeyi gidermek için bizzat kendisi yapmıştır.

Kendini Dağdan Atma Rivâyetinin Güvensizliği

Yemenli hadis âlimi Ma'mer ibni Râşid[2] (v. 153/770) vahyin bir süre kesilmesiyle ilgili olarak şöyle demiştir:

1. Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), II, 152.
2. Ma'mer ibni Râşid hakkında bilgi için bk. II, 517.

"Hocalarımızdan bize gelen rivâyete göre, vahyin bir süre gelmesi gecikince Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem çok üzülmüş ve bu yüzden kendini birkaç defa dağların tepesinden atmaya kalkmıştır." Ma'mer'in bu sözü, Resûl-i Ekrem'in peygamberliğinden şüpheye düştüğü anlamına gelmez.

> *Sahîh-i Buhârî*'de, Resûl-i Ekrem'e vahiy gelmeden bir süre önceki günleri anlatan uzun bir rivâyet vardır. O rivâyette, Efendimiz'e Hirâ Mağarası'nda vahyin gelişi, onun bu durumu Hz. Hatice'ye anlatışı, Hz. Hatice'nin de Resûlullah'ı teselli ettikten sonra amcazâdesi Varaka bin Nevfel'e gidip Fahr-i Âlem Efendimiz'in hâlini hikâye edişi zikredilmekte ve bu söz, o rivâyetin son kısmında geçmektedir.[1]

Ma'mer ibni Râşid "Hocalarımızdan bize gelen rivâyete göre" derken bu rivâyetin muttasıl mı, munkatı' mı olduğunu (bu rivâyeti, her râvinin kendi hocasından usûlüne uygun şekilde alıp almadığını) gösterecek bir ifâde kullanmamıştır. Râvilerinin adlarını zikretmediği için, onların güvenilir kimseler olup olmadığı bilinememiştir. Ayrıca bu hadisin hangi muhaddisin eserinde yer aldığını belirtmemiştir. "Resûlullah şöyle buyurdu" demediği için de o haberin Peygamber sözü mü (merfû mu), yoksa sahâbî sözü mü (mevkûf mu) olduğu anlaşılamamıştır. Hâlbuki böyle bir olay ancak Resûlullah'ın haber vermesiyle bilinebilir.

Şâyet Resûl-i Ekrem kendini dağın tepesinden atmayı düşünmüşse, daha önce de belirttiğimiz gibi, bunun melekle görüşüp tanışmadan önce meydana geldiği söylenebilir.[2] Veya Fahr-i Cihân Efendimiz'in, böyle bir şeyi, müşriklerin onu yalanlayıp iyice bunaltmaları üzerine yapmak istediği düşünülebilir.[3] Nitekim Allah Teâlâ, Resûl-i Ekremine müşriklerin inkârından dolayı şöyle hitap etmiştir: ﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ

1. Ta'bîr 1, nr. 6982.
2. Ma'mer'in verdiği haberde ise fetret-i vahiyden söz edilmektedir. O zaman Resûl-i Ekrem Efendimiz Cebrâil aleyhisselâm ile görüştüğüne göre, peygamber olduğunu öğrendikten sonra böyle bir şey yapmaya kalkması elbette mümkün değildir.
3. Müellif burada şunu söylüyor: Resûl-i Ekrem Efendimiz'in kendini dağdan aşağı atmak istemesine dâir rivâyet güvenilir ise, o bunu, vahyin bir süre kesilmesine bakarak peygamber olduğundan şüpheye düştüğü için değil, **müşriklerin onu yalanlaması yüzünden iyice bunaldığı için** yapmaya kalkmış olabilir.

يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا «Sen, onlar bu Kur'an'a inanmıyorlar diye, arkalarından üzülerek neredeyse kendini helâk edeceksin!"[1]

> Burada müşrikler kendisine inanmadığı için Peygamber Efendimiz'in nasıl üzüldüğünü dile getiren şu âyet-i kerîmeleri de hatırlamakta fayda vardır:
>
> "Onların söyledikleri yüzünden canının sıkıldığını elbette biliyoruz."[2]
>
> "Dâvetini kabul etmiyorlar diye üzülme; yaptıklarına bakıp canını sıkma!"[3]
>
> "O hâlde inanmıyorlar diye onlar için kendini yiyip bitirme."[4]

Çok Üzülmesinin Bir Sebebi

Aşağıda zikredeceğimiz hadîs-i şerîf, yukarıda geçen rivâyet hakkındaki bu yorumu güçlendirmektedir. Bu hadisi Kûfe kadısı ve hadis hâfızı Şerîk ibni Abdillah en-Nehaî (v. 177/793), tâbiîn neslinden muhaddis Abdullah ibni Muhammed ibni Akîl'den[5] (v. 140/757'tan sonra) duymuş, o da ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillah'tan (v. 78/697) rivâyet etmiştir. Bu rivâyet şöyledir:

Mekkeli müşrikler Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi ne ile suçlayacaklarını görüşmek üzere Dârü'n-Nedve'de toplanıp da onu "sihirbaz" diye suçlamaya karar verdiklerinde, bu karar Peygamber Efendimiz'e çok ağır geldi. Elbisesine bürünüp yattı. İşte o zaman Cebrâil aleyhisselâm onun yanına geldi ve kendisine "Ey örtüsüne bürünen!" diye seslendi.[6]

> Bu âyetin sebeb-i nüzûlü hakkındaki rivâyete göre Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Bir gün yürürken birden bire gökyüzü tarafından bir ses duy-

1. Kehf 18/6.
2. Hicr 15/97.
3. Nahl 16/127.
4. Fâtır 35/8.
5. Abdullah ibni Muhammed ibni Akîl, Peygamber Efendimiz'in amcasının oğlu Akîl'in torunudur.
6. Müzzemmil 73/1; Müddessir 74/1.

dum, başımı kaldırdım, bir de baktım ki, Hirâ'da bana gelen Cebrâil adlı melek. Gök ile yer arasında bir kürsüye oturmuş. Çok korktum, eve gidip "Beni örtün, beni örtün!" dedim. Bunun üzerine "Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar. Rabbinin büyüklüğünü an. Elbiseni temiz tut. Maddî-mânevî kirlerden uzak dur."[1] âyetleri nâzil oldu. Ondan sonra vahyin bir daha arkası kesilmedi.[2]

Muhtemel Bir Gerekçe

Veya Peygamber Efendimiz, kendisinin bir hatâsı yüzünden vahyin kesildiğini, bunun da kendisine verilmiş ilâhî bir cezâ olduğunu düşünerek korkmuş ve bu yüzden kendini dağdan aşağı atmak istemiş olabilir. İslâmiyet'in o ilk günlerinde, kendini dağdan atmayı yasaklayan ilâhî bir buyruk henüz bulunmadığı için, böyle bir şeyi düşünmesinden dolayı Peygamber aleyhisselâm suçlanamaz.

Hz. Yûnus da Bir Sıkıntı Yaşamıştı

Peygamber Efendimiz'in kendini dağdan aşağı atmayı düşünmesine benzer bir sıkıntıyı Yûnus aleyhisselâm da yaşamıştı. O, kavmini yakında başınıza ilâhî azap gelecek diye tehdit etmiş, azap gelmeyince, onların "Bak, dediğin çıkmadı" diye kendisini yalanlamasından korkup kaçmıştı.

Yûnus aleyhisselâm peygamber olarak gönderildiği Musul'un Ninova halkına, eğer îmân etmezseniz üç gün (veya kırk gün) içinde, azap yüklü simsiyah korkunç bulutlar üzerinize gelecek ve sizi yok edecek, demişti. Azap alâmetleri belirince kendisi de bir mağaraya sığınıp beklemeye başlamıştı. Öte yandan Yûnus aleyhisselâmın kavmi simsiyah bulutların Ninova üzerine gelmekte olduğunu görünce, Yûnus aleyhisselâmın sözünü ettiği azabın gerçek olduğunu anlayıp Allah'a îmân etmiş, Allah Teâlâ da onlardan azabı kaldırmıştı. Bu durum Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur: "Azabı gördükten sonra îmân eden ve îmânlarının faydasını

1. Müddessir 74/1-5.
2. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1, nr. 4; Tefsîr 74/5, nr. 4926; Müslim, Îmân 256, nr. 161.

gören hiçbir kasaba halkı olmadı! Ancak Yûnus'un kavmi hâriç. Onlar îmân edince, Biz de dünya hayatında kendilerini rezil eden azabı onlardan kaldırdık ve onları bir süre daha dünya nimetlerinden faydalandırdık."[1] Ninova halkının îmân ettiğinden haberi olmayan Yûnus peygamber, sözünü ettiği azabın gelmediğini görünce, **kavminin kendisini yalancılıkla suçlayacağından korkarak** oradan uzaklaşıp sahile gitmiş, bindiği geminin bir süre sonra hareket etmemesi üzerine, aramızda bir suçlu var, onu denize atarsak bu sıkıntıdan kurtuluruz denmiş, üç defa kur'a çekilmiş, her defasında kur'anın Yûnus peygambere çıkması üzerine denize atılmış ve bir balık tarafından yutulmuştu.

Allah Teâlâ, Yûnus aleyhisselâm hakkında Resûl-i Ekrem Efendimiz'e hitâben şöyle buyurmuştur: "Zünnûn'u da hatırla! Hani o, kavmine öfkelenip gitmiş; Bizim kendisini darda bırakmayacağımızı zannetmişti. Sonra da karanlıklar içinde: "Senden başka ilâh yoktur; Sen her türlü kusurdan ve ortaktan uzaksın. Şüphesiz ben kendine yazık edenlerden oldum!" diyerek Rabbine yakarmıştı."[2] Âyet-i kerîmedeki "en len nakdire aleyhi" ifâdesinin mânası "kendisini darda bırakmayacağımızı, sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı" demektir.

Yani yeterince sabretmemesinden, kavmini bırakıp gitmesinden dolayı kendisini cezâlandırmayacağımızı sanmıştı, demektir. Hemen bütün tefsir kitaplarında bu âyetin yorumunda nakledildiği üzere Halîfe Muâviye bin Ebî Süfyân, Abdullah ibni Abbâs'a bu âyetin tefsirinde zorlandığını söylemiş, o da bu âyetteki "nakdire" kelimesinin "güç yetirmek" anlamında kudret kökünden olmadığını, bu lafzın kadr kökünden türediğini belirterek onu rahatlatmıştı. Daha açık bir söyleyişle "Bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi mi sanmıştı" anlamında değil, "bizim kendisini sıkıştırmayacağımızı, tenkid etmeyeceğimizi mi sanmıştı" anlamında ol-

1. Yûnus 10/98.
2. Enbiyâ 21/87.

duğunu söylemişti. Cenâb-ı Hakk'ın bir şeye güç yetiremeyeceğini herhangi bir insan bile düşünemeyeceğine göre, böyle bir şeyi bir peygamberin hatırından geçirmesi elbette mümkün değildir.

"Kendisini Darda Bırakmayacağımızı Sandı" Âyeti

Endülüslü kırâat âlimi Ebû Muhammed Mekkî bin Ebî Tâlib (v. 437/1045) Enbiyâ sûresinin 87. âyetini şöyle yorumlamıştır: "Yûnus aleyhisselâm Allah Teâlâ'nın kendisine merhamet edeceğini umdu ve O'ndan izin almadan kavmini terk edip gitmesinden dolayı da, kendisini sıkıntıya sokup zor durumda bırakmayacağını sandı."

Bu âyet; Yûnus aleyhisselâm Rabbinin kendisini cezâlandırmayacağını umarak O'nun hakkında iyi ve güzel kanaat besledi (hüsnüzanda bulundu), diye yorumlandığı gibi; "Balığın karnında başına gelen hâlleri Bizim ona takdir etmeyeceğimizi sandı" diye de yorumlanmıştır.

Âyet-i kerîmedeki "darda bırakma" anlamına gelen "nakdire aleyhi" ifâdesi, bazı şâz kırâatlerde "takdir etme" anlamında "nukaddire aleyhi" (ona takdir etmeyeceğimizi) diye de okunmuştur.

Bu ifâde, Yûnus Peygamber'in kavmine kızması, onlara sabretmeyip oradan çekip gitmesinden dolayı kendisini hesaba çekmeyeceğimizi, paylamayacağımızı sandı diye de açıklanmıştır.

Tefsir âlimi Abdurrahman ibni Zeyd ibni Eslem (v. 182/798), bu âyetin "Yoksa o, Bizim kendisini darda bırakmayacağımızı mı sandı?" şeklinde soru cümlesi olarak anlaşılması gerektiğini söylemiştir.

Hâlbuki bir peygamberin Rabbinin sıfatlarından birini[1] bilmeyip öyle sanması söz konusu değildir.

"Kavmine Öfkelenip Gitti" Âyetinin Açıklaması

Yine yukarıda zikredilen Enbiyâ sûresinin 87. âyetindeki "Hani o, kavmine öfkelenip gitmişti" ifâdesi de açıklanmaya ihtiyaç duyulan sözlerden biridir. Bu sözün doğru anlamı, Yûnus aleyhisselâmın kendi kavmine, kâfirlikten vazgeçmedikleri için kızıp gitmesidir. Ashâb-ı kirâmdan İbni

1. Burada özellikle kastedilen Cenâb-ı Hakk'ın kudret sıfatıdır; bunun yanında ilim ve irâde sıfatları da kastedilmiş olabilir.

Abbâs, tâbiîn müfessirlerinden Dahhâk ibni Müzâhim (v. 105/723) ve daha başka tefsir âlimleri âyeti böyle anlamıştır. Yoksa Yûnus peygamberin Allah Teâlâ'ya kızdığı için oradan gitmesi söz konusu değildir. Çünkü Allah Teâlâ'ya kızmak, "O'na düşman olmak" demektir. Allah'a düşman olmak ise, peygamberler şöyle dursun, mü'minlere bile yakışmayan bir inkâr hâlidir.

Yûnus aleyhisselâmın, kavminin kendine yalancı demesinden utandığı için veya kendisini öldürmelerinden korktuğu için oradan ayrılıp gittiği rivâyet edilmektedir.

> Bu sözün anlamı; kavminin kendisini, sözünü ettiği azap gelmediği için yalancılıkla suçlamasından utandığı veya onların kendisini öldürmelerinden korktuğu için onlara kızarak gitti demektir.

Yûnus Peygamberin, o devrin meliklerinden birine kızıp oradan gittiği de söylenmektedir. Buna göre melik, bir önceki peygamber vasıtasıyla Allah Teâlâ'nın kendisine emrettiği şeyi yapmasını Hz. Yûnus'tan istemişti. O da, yapılması istenen şeyin güçlüğüne bakarak, bu emri getiren peygamberin o işi yapacak durumda olduğunu, fakat kendisinin yapamayacağını söyledi. Melik ise onun özrünü kabul etmeyip mutlaka yapması gerektiğini söyleyince, Yûnus aleyhisselâm, yapmayı arzu etmediği şeye zorlanmasına kızdı ve orayı terk etti.

> Yûnus aleyhisselâmın bu tutumunu Allah Teâlâ'nın uygun görmediği, Peygamber Efendimiz'e şöyle buyurmasından anlaşılmaktadır: "Rabbin hükmedinceye kadar sabret; balığın arkadaşı gibi olma."[1]

Hz. Yûnus, Balık Yuttuktan Sonra mı Peygamber Oldu?

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ'dan rivâyet edildiğine göre, Yûnus aleyhisselâm, balığın kendisini yutup sahile atmasından sonra peygamber olarak gönderilmiştir. Bu da şu âyetten anlaşılmaktadır: "Sonra onu hasta hâlde ıssız bir sahile attık. Üzerine de kabak türünden bir ağaç bitirdik. **Ve onu yüz bin, hattâ daha fazla kişiye peygamber gönderdik.**"[2]

1. Kalem 68/48.
2. Sâffât 37/145-147.

Allah Teâlâ, Yûnus peygamberin üzerine "niçin kabak türünden bir ağaç" bitirmişti? Çünkü o, balığın karnından çıktığında son derece hâlsiz ve mecâlsizdi. Güneşin harâretinden korunması gerekiyordu. Bunun için de iri yapraklı bir bitkiye ihtiyaç duyulduğu ilk bakışta anlaşılabilmektedir. Ancak "kabak türünden bir ağacın" bitirilmesinin bir başka hikmetinin daha olduğu ve **"kabağın üzerine sineğin konmadığı"** söylenmektedir.

Âyet-i kerîmede Yûnus aleyhisselâmın "yüz bin, hattâ daha fazla kişiye" peygamber gönderildiği belirtilmekte, Fahr-i Âlem Efendimiz ise bu sayının 120.000 olduğunu açıklamaktadır.[1]

Peygamber Efendimiz'e hitâben söylenen şu âyet de, Yûnus aleyhisselâmın, balığın kendisini yutup sahile atmasından sonra peygamber olduğuna dâir İbni Abbâs rivâyetini desteklemektedir: "Rabbin hükmedinceye kadar sabret; balığın arkadaşı gibi olma. Hani o gamla dolmuşken Rabbine seslenmişti. Rabbinin nimeti erişmeseydi, o bomboş arâziye kınanmış bir hâlde atılıp gidecekti."[2]

Âyetin devamında Allah Teâlâ: "Fakat Rabbi onu seçti ve sâlih kullarına kattı"[3] buyurmaktadır. Bu da, Yûnus aleyhisselâmın yaşadığı bu olayın peygamberlikten önce meydana geldiğini göstermektedir.

"Bâzen Kalbimin Perdelendiği Olur" Hadisinin Yorumu

Şu hadîs-i şerîfin ne anlama geldiği sorulacak olursa:

«إِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِي، وَإِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ» "Bâzen kalbimi çeşitli düşünceler kaplar. Ama ben Allah'a **günde yüz defa** istiğfâr ederim (Allah'tan beni bağışlamasını diler, O'na tövbe ederim)."[4]

Bu hadis bir başta tarîk ile şöyle de rivâyet edilmiştir:

1. Tirmizî, Tefsîr 37/2, nr. 3229.
2. Kalem 68/48-49.
3. Kalem 68/50.
4. Müslim, Zikir 41, nr. 2702; Ebû Dâvûd, Vitir 26, nr. 1515.

"Vallahi ben **günde yetmiş defadan fazla** Allah'tan beni bağışlamasını diler, O'na tövbe ederim."[1]

Ey okuyucu! Bu hadiste sözü edilen "kalbi çeşitli düşüncelerin kaplaması" sözüne bakarak, Resûlullah Efendimiz'in kalbine dinî konularda bir vesvese veya şüphe geldiğini aklından bile geçirme! Burada sözü edilen, bazı fikir ve düşüncelerin geçici bir süre kalbi bürümesi hâlidir. Arap dili ve tefsir âlimi Ebû Ubeyde Ma'mer ibni'l-Müsennâ[2] (v. 209/824) böyle demiş ve bu ifâdenin "semayı bulut kaplayıp bürüdü" sözünden alındığını söylemiştir.

Başka âlimler ise, kalbi bir şeyin "kaplaması" hâlinin, tıpkı beyaz, ince bir bulutun havayı kaplaması, fakat bunun güneş ışığına engel olmaması gibi, bazı duyguların kalbi bürümesi, ancak onu tamamen örtüp kuşatmaması hâli olduğunu söylemişlerdir.

İstiğfârının Sebebi, Günah Değildi

İşte bunun gibi, Peygamber Efendimiz'in günde yüz defa veya yetmişten fazla istiğfâr etmesine bakarak, bazı düşüncelerin onun kalbini günde yüz defa veya yetmiş defadan fazla kapladığı sanılmamalıdır. Bu hadisin en meşhûr rivâyetleri "Ben Allah'a istiğfâr ederim" şeklinde olmakla beraber, bu rivâyetlerden onun kalbini çeşitli düşüncelerin kapladığı mânası çıkmaz. Esasen hadiste geçen **yetmiş ve yüz rakamları onun kalbini kuşatan düşüncelerin değil, yaptığı istiğfârların sayısı**dır.

Onun Kalbini Meşgul Eden Şeyler

Bu hadîs-i şerîfte sözü edilen "kalbi bir şeyin kaplaması" hâli, Allah Teâlâ'yı devamlı sûrette zikretmekten ve kendinden geçercesine hakkı müşâhede etmekten onu alıkoyan şeylerdir. Bunlar, beşer olmaktan kaynaklanan çeşitli hâllerdir;[3] **ümmetin işleriyle meşgul olma, âilesinin işleriyle uğraşma,[4] dostların ihtiyaçlarını giderme, düşmanlara karşı**

1. Buhârî, Daavât 3, nr. 6307. Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsîr 47, nr. 3259; İbni Mâce, Edeb 57, nr. 3816.
2. Ebû Ubeyde Ma'mer ibni'l-Müsennâ, Kur'ân-ı Kerîm'in tefsiri konusunda ilk çalışma olan *Mecâzü'l-Kur'ân* adlı eseriyle ünlü âlimdir.
3. Yemek, içmek ve benzeri hâller.
4. Bunlar hanımlarının, çocuklarının, torunlarının, yakın uzak akrabasının işleriyle meşgul olma mecburiyetidir.

tedbir alma, şahsî işlerini hâlletme, peygamberliğin kendisine yüklediği görevleri yerine getirme ve insan olarak üstlendiği vazifeleri yapma mecburiyetidir.[1] Allah'ın Resûlü, sayılan bu hâllerin hepsinde, Rabbine itâat ve yaratıcısına ibâdet etmekle meşguldür. İşte bu sebeple onun istiğfâr etmesi yaptığı günahlardan dolayı değildir.

Fahr-i Âlem Efendimiz, Allah katında varlıkların en yücesi ve en üstün dereceye sahip olanıdır; yaratılmışlar içinde Cenâb-ı Hakk'ı en iyi bilendir.[2] Bu özellikleri sebebiyle onun kalbi, rûhu ve bütün varlığıyla sadece Rabbine yönelmesi, O'ndan başkasını düşünmemesi gerekir. Onun en yüce makamı bu hâlidir. Resûl-i Ekrem Efendimiz çeşitli durumlarla meşgul olma mecburiyetinden dolayı kendisini bu en yüce makamda görmediği, o seviyeden daha aşağıda bulunduğunu hissettiği zaman Allah'a istiğfâr etmek gereğini duyardı.

"Bâzen kalbimi çeşitli düşünceler kaplar" hadisinin en uygun yorumu budur. Bu hadîs-i şerîfi birçok âlim böyle bir mâna elde edebilmek için yorumlamaya gayret etmişse de, hiçbiri bu derece muvaffak olamamıştır. Biz ise bu hadisten faydalanmak isteyenler için onun anlaşılması zor taraflarını izah etmeye, kapalı yönlerini açmaya çalıştık. İleride temas edileceği üzere bu yorum, peygamberlerin tebliğ vazifesinde aslâ dalgınlık gösteremeyeceği, ama onun dışında, ibâdet ve tâatları zamanında yerine getirme gibi konularda bir durgunluk, dalgınlık ve yanılma hâlinin olabileceği düşüncesine dayanmaktadır.

Tasavvuf Erbâbının Farklı Bakışı

Bazı gönül adamları ve tasavvuf büyükleri bu açıklamayı uygun görmemiş, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in durgunluk, dalgınlık ve yanılma gibi hâllerden tamamen münezzeh olduğunu söylemiş, onda bu tür kusurların bulunmayacağını belirtmişlerdir. Onlara göre bu hadiste; Resûlullah Efendimiz'in ümmet-i Muhammed'i düşünmesi, onlara aşırı derecede şefkat ve merhamet beslemesi sebebiyle kalbinin mahzûn ve zihninin onlarla meşgul olduğu anlatılmakta ve günahkâr ümmeti için mağfiret niyâz etmesi dile getirilmektedir.

1. "Üstlendiği vazifeleri yapma mecburiyeti" demek, üzerinde hakkı olan hak sahiplerine haklarını verme zorunluğu demektir.
2. Nitekim Resûlullah Efendimiz bir hadîs-i şerîfinde «İçinizde Allah'ı en iyi bilen ve O'ndan en çok korkan benim» buyurmuştur (Hâkim, *el-Müstedrek* [Atâ], I, 647, nr. 1742).

Yine tasavvuf büyükleri şöyle demiştir: Bu hadiste Resûl-i Ekrem'in kalbini bürüyüp kapladığı söylenen şey, onun kalbini bürüyen "sekînet" yani kalbini rahatlatan mânevî huzûrdur. "Allah, ona gönlünü rahatlatan iç huzûru verdi."[1] âyet-i kerîmesi de bunu göstermektedir: Peygamber Efendimiz'in bu hâldeyken istiğfâr etmesi ise, Allah'a kulluğunu göstermesi ve O'nun rahmetine her zaman muhtaç olduğunu dile getirmesi anlamındadır.

İstiğfâr Etmesinin Farklı Bir Yorumu

İlk devir sûfîlerinden İbn Atâ[2] (v. 309/922) şöyle demiştir:

"Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hadîs-i şerîfte geçtiği üzere derin bir huşû içinde istiğfâr etmesi, ümmetine bunu öğretmek ve onları istiğfâr etmeye teşvik etmek içindir."

İbni Atâ'dan başka âlimler de buna şunu ilâve etmişlerdir:

"Peygamber Efendimiz'in ümmetine istiğfârı tavsiye etmesi, onları devamlı günah işlemekten sakındırmak ve "Nasıl olsa Allah affeder" diye güvenip tembellik etmelerini önlemek içindir."

> Burada şu hadîs-i şerîfi hatırlamalıdır: Muâz İbni Cebel radıyallahu anhden rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir: Ben, merkeb üzerinde Resûlllah sallallahu aleyhi ve sellem'in terkisinde idim. Resûl-i Ekrem:
>
> "Ey Muâz! Allah'ın kullar üzerinde, kulların da Allah üzerinde ne hakkı vardır, bilir misin?" buyurdu. Ben:
>
> «Allah ve Resûlü daha iyi bilir» dedim. Bunun üzerine Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem:

1. Âyetin tamamı şöyledir: "Eğer Peygamber'e yardım etmezseniz, Allah ona bir zamanlar yardım ettiği gibi yine edecektir. Hani kâfirler onu yurdundan çıkardıklarında, iki kişiden biri olarak mağarada iken yanındaki arkadaşına: 'Üzülme! Allah bizimle beraberdir' diyordu. Nitekim Allah, ona gönlünü rahatlatan iç huzûru verdi, onu görmediğiniz ordularla destekledi ve kâfirlerin dâvâsını alçalttı. Çünkü yüce olan dâvâ yalnız Allah'ın dâvâsıdır. Allah karşı konulmaz bir kuvvete sahiptir ve her şeyi yerli yerince yapandır."(Tevbe 9/40)
2. Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Muhammed ibni Sehl ibni Atâ el-Edemî hakkında bilgi için bk. I, 109.

"Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, onların sadece Allah'a kulluk etmeleri ve hiç bir şeyi O'na ortak tutmamalarıdır. Kulların da Allah üzerindeki hakkı, Kendisine hiçbir şeyi ortak tutmayan(lar)a azab etmemesidir." buyurdu. Ben hemen:

"Ey Allah'ın Resûlü! Bunu insanlara müjdeleyeyim mi?" dedim.

"Müjdeleme, onlar buna güvenip tenbellik ederler." buyurdu.[1]

Kulluğu Sürdürmek İçin İstiğfâr

Bu hadîs-i şerîfi şöyle de anlamak mümkündür: Allah'ın büyüklüğü karşısında hissettiği haşyet[2] Resûlullah'ın kalbini kapladığında, kendisine bahşettiği bu lütfundan dolayı Cenâb-ı Hakk'a şükretmek ve O'na kulluğunu hep sürdürebilmek için istiğfâr etmiştir. Nitekim Fahr-i Âlem Efendimiz'in, ibâdete devam etmenin gereğini açıklarken "Bu lütuflarından dolayı Allah'a çok şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurması da bunu göstermektedir.

Hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Ona: "Yâ Resûlallah! Senin geçmiş ve gelecek bütün hatâların bağışlandığı hâlde niye böyle kendini yoruyorsun?" denildiğinde: "Bu lütuflarından dolayı Allah'a çok şükreden bir kul olmayayım mı?" buyurdu.[3]

Peygamber Efendimiz'in bu hadisin rivâyet şekillerinden birinde geçen: **"Bâzen kalbimi bir günde yetmiş defadan fazla çeşitli düşünceler kaplar. Ben de Allah'a istiğfâr ederim"** sözünü de, tasavvuf büyüklerinin yukarıda nakledilen açıklamaları ışığında yorumlamalıdır.

1. Buhârî, Cihâd 46, nr. 2846; Müslim Îmân 48, 49, nr. 30.
2. Haşyet; Allah'ın azameti karşısında O'na gerektiği şekilde kulluk görevini yapamadığı endişesiyle duyulan korku ve kaygı hâlidir.
3. Buhârî, Teheccüd 6, nr. 1130, Tefsîr 48/2, nr. 4836; Müslim, Münâfikîn 81, nr. 2819.

"Sakın Câhillerden Olma!"

Ey okuyucu! Allah Teâlâ şu iki âyetten birincisinde Muhammed aleyhisselâma, ikincisinde ise Nûh aleyhisselâma hitap etmektedir:

﴿وَلَوْ شَآءَ اللهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ «Eğer Allah dileseydi bütün kâfirleri doğru yolda birleştirirdi. Öyleyse sakın kendini bilmezlerden olma!»[1]

> Âyetin baş tarafı, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'e neden böyle hitâp ettiğini göstermektedir. Sevgili Efendimiz kâfirlerin de îmân etmesini istiyor, onların İslâm dâvetinden yüz çevirmesine çok üzülüyordu. Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz'e olan derin şefkatinden dolayı ona gerçeği hatırlattı; insanları Allah'ın dinine yönlendirmenin sadece Kendi elinde olduğunu, Peygamberin bu konuda hiçbir şey yapamacağım şöyle anlattı: "Onların yüz çevirmesi sana ağır geliyor da, kendilerine bir mûcize getirmeye gücün yetiyorsa yerin dibine bir tünel kaz veya göğe bir merdiven kur! Eğer Allah dileseydi onların hepsini doğru yolda birleştirirdi. Öyleyse sakın kendini bilmezlerden olma!"

﴿فَلَا تَسْئَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ، إِنِّيٓ أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ «Hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi sakın Benden isteme! Câhillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum."[2]

> Anlaşılan Nûh peygamber, âileni ve sana îmân edenleri gemiye al![3] emrini alınca, bütün âilesinin kurtulacağını ümit etmişti, oğlu ona îmân etmediği ve gemiye binmediği için, Hz. Nûh Cenâb-ı Hakk'a "Rabbim! Oğlum benim âilemdendir."[4] diyerek O'na "âilesini" kurtaracağı yolundaki vaadini hatırlatmak istemişti. Allah Teâlâ ise ona şöyle buyurmuştu: "Ey Nûh! O aslâ senin âilenden değildir. Çünkü onun yaptığı çok kötü bir iştir. Ayrıca,

1. En'âm 6/35.
2. Hûd 11/46.
3. Hûd 11/40.
4. Hûd 11/45.

> hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi sakın Benden isteme! Câhillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum."

Şimdi bu âyetlerde her iki peygambere de "câhillerden olmamaları" tavsiye buyurulmuştur. "Bunun mânası nedir?" diye sorabilirsin. Buna cevap vermeden önce, **bu âyetleri yanlış anlayanların yanıldıkları noktaları belirtelim:**

Bazı müfessirler Peygamber Efendimiz hakkındaki birinci âyette Resûlullah'a hitâben şöyle buyurulduğunu söylemişlerdir: 'Eğer Allah dileseydi bütün kâfirlere îmân nasip eder ve onları doğru yolda birleştirirdi, sakın bu gerçeği bilmeyenlerden olma.' (Bu görüş yanlıştır.)

Nûh aleyhisselâm ile ilgili ikinci âyet hakkında da şöyle demişlerdir: Hz. Nûh Allah Teâlâ'ya: "Senin vaadin de elbette gerçektir"[1] demişti; bu âyette ona, bu sözü hatırlatılarak "Allah'ın va'dinin hak olduğunu bilmeyenlerden olma" denmiştir. O takdirde bu âyette, Hz. Nûh'un, Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarından birini bilmediği ileri sürülmüş olmaktadır ki, peygamberlerin bunu bilmemesi câiz değildir.

Öyleyse bu âyetlerde söylenmek istenen nedir? Allah Teâlâ bu âyetlerde peygamberlere, insanları dine dâvet ederken hiçbir sözünüz, hiçbir davranışınız câhillerinkine benzemesin diye öğüt vermekte,[2] nitekim Hz. Nûh'a olan hitâbında bunu îmâ ederek "sana öğüt veriyorum" buyurmaktadır.[3] Zâten bu âyetlerin hiçbirinde peygamberlerin, Allah Teâlâ'nın yasakladığı câhilce bir davranış içinde olduklarını gösteren bir işaret yoktur. Peygamberler insanların en âlimi iken, yasaklandıkları sıfat üzerine olmaları ve Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine: 'Sakın şöyle olmayın!' buyurması söz konusu olabilir mi?

Nûh aleyhisselâm hakkındaki "Câhillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum" âyetinin baş tarafı: "(Oğlunun kurtulup kurtulmayacağı) hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi sakın Benden isteme!" şeklindedir. Âyet-i kerîmenin son tarafı ile baş tarafını birbirine bağlayarak mânayı düşünmek daha uygundur. Yani Hz. Nûh'un"Rabbim! Aslını bilmediğim

1. Hûd 11/45.
2. Burada peygamberlere, bir şeyin hemen yerine getirilmesini ve bir an önce olmasını isteyerek câhillere benzememeleri tavsiye edilmiştir.
3. Hûd 11/46.

şeyi Senden istemekten yine Sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen her şeyi kaybedenlerden olurum."[1] demesini, Allah Teâlâ'nın onu "Hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi sakın Benden isteme!"[2] diye uyarması üzerine söylediğini kabul etmek daha uygundur. Zira böyle durumlarda peygamber, Allah Teâlâ'dan izin aldıktan sonra O'ndan bir şey ister.

"Ey Nûh! Oğlun, Aslâ Âilenden Değildir"

Bâzen peygamber Mevlâ'sından izin almadan da O'ndan istekte bulunabilir. Burada Allah Teâlâ Hz. Nûh'tan, mâhiyetini ve sırrını bildirmediği bir şeyi Kendisinden istemesini yasaklamıştır. Yasaklanan bu şey, oğlunun neden gemiye alınmayıp helâk edildiği hususudur.

Daha sonra Allah Teâlâ, Nûh aleyhisselâma nimetini tamamlamış ve sorduğu şeyi kendisine bildirerek: "Ey Nûh! Oğlun aslâ senin âilenden değildir.[3] Çünkü onun yaptığı çok kötü bir iştir." buyurmuştur.[4]

> Bu âyet ile Allah Teâlâ Hz. Nûh'a, oğlunun kâfir olduğunu, bu yüzden kurtulamayacağını bildirmiştir. Demekki Nûh peygamberin bilmediği şey, Cenâb-ı Hakk'ın va'dinin mutlaka yerine geleceği hususu değil, oğlunun kâfir olduğu için boğulmaktan kurtulamayacağı gerçeğidir. Bunu bilmemesi ise onun peygamberliği için bir kusur sayılmaz.

Endülüs'lü kırâat âlimi Mekkî bin Ebî Tâlib (v. 437/1045), Selef âlimlerinin konuyu böyle açıkladığını söylemiştir.

Cenâb-ı Hak'ın Peygamberimizi Teselli Etmesi

Bir başka âyette de Peygamber Efendimiz'e, kavminin İslâmiyet'ten yüz çevirmesine karşı sabırlı olması, böyle durumlar karşısında canını sıkmaması ve câhiller gibi aşırı üzüntüye kapılmaması emredilmiştir. Bunu da Eş'arî kelâm âlimi Ebû Bekir ibni Fûrek[5] (v. 406/1015) nakletmiştir.

1. Hûd 11/46.
2. Hûd 11/46.
3. Oğlunun kâfir olup dinden çıkışı, Müslüman olan ailesiyle onun arasındaki bağları koparmıştır.
4. Hûd 11/46.
5. Ebû Bekir ibni Fûrek hakkında bilgi için bk. I, 140.

> Şu âyet, Fahr-i Âlem Efendimiz'e yapılan bu tür teselli-lerden, kendini bilmezler gibi olmaması yönündeki öğütlerden biridir: "Senden önce de birçok peygamber yalanlandı. Ama onlar, kendilerine yardımımız yetişinceye kadar bu yalanlamalara ve eziyetlere karşı sabrettiler. Allah'ın sözlerini değiştirecek bir güç yoktur. O peygamberlerin başından geçen bazı olaylar sana da bildirilmiştir. Onların yüz çevirmesi sana ağır geliyor da, kendilerine bir mûcize getirmeye gücün yetiyorsa yerin dibine bir tünel kaz veya göğe bir merdiven kur! Eğer Allah dileseydi onların hepsini doğru yolda birleştirirdi. Öyleyse sakın kendini bilmezlerden olma!"[1]

Asıl Muhâtap Başkasıdır

Bazıları da şöyle demiştir: "Sakın kendini bilmezlerden olma!"[2] âyetinde görünüşte Resûl-i Ekrem Efendimiz'e hitap ediliyorsa da, aslında ümmet-i Muhammed'e "Sakın kendini bilmezlerden olmayın!" buyurulmaktadır. Bu görüşü de Endülüs'lü kırâat âlimi Mekkî bin Ebî Tâlib söylemiş ve Kur'ân-ı Kerîm'de, Peygamber Efendimiz'e hitap edildiği sanılan, aslında onun ümmetine veya başkalarına seslenilen böylesi âyetlerin çokça bulunduğunu belirtmiştir.

Peygamberlerin üstünlüklerinin dile getirildiği bu bahiste, onların peygamber seçildikten sonra mâsum oldukları kesinlikle anlaşılmıştır.

> Yani peygamberlerin peygamber seçildikten sonra günahlardan, bilgisizlikten, yanılmaktan, şüphe ve tereddüt etmekten tamamen korundukları kesinlikle anlaşılmıştır.

Tehdit Gibi Âyetler

Ey okuyucu! Şimdi şöyle bir soru sorabilirsin: Peygamberler yukarıdan beri anlatılan günahlardan korunduklarına ve onların bu günahları yapması câiz olmadığına göre, Allah Teâlâ'nın aşağıdaki âyetlerde Pey-

1. En'âm 6/34-35.
2. En'âm 6/35.

gamber Efendimiz'i, **şöyle yaparsan, başına şöyle fenalıklar gelir diye tehdit etmesinin ve bunu yapmaktan onu sakındırmasının anlamı nedir?**

1. ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ "Allah'a ortak koşacak olursan bütün yaptıkların boşa gider ve mahvolup gidenlerden olursun."[1]

> Âyetin tamamı şöyledir: "Gerçek şu ki, sana da, senden öncekilere de, 'Allah'a ortak koşacak olursan bütün yaptıkların boşa gider ve mahvolup gidenlerden olursun' diye vahyolunmuştur."

2. ﴿وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ، فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ "Allah'ı bırakıp da, sana fayda ve zarar veremeyen şeylere yalvarıp yakarma![2] Bunu yapacak olursan, kesinlikle zâlimlerden olursun."[3]

3. ﴿وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا. إِذًا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا﴾ "Eğer sana sebât vermeseydik, neredeyse sen de onlara biraz eğilim gösterecektin. İşte o zaman sana yaşarken de, ölünce de katmerli acılar tattırırdık. Bize karşı sana yardım edecek kimseyi de bulamazdın."[4]

4. ﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ. لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ. ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾ "Eğer o elçi Bizim adımıza birtakım sözler uydursaydı, onu kıskıvrak yakalar, sonra da can damarını keserdik."[5]

5. ﴿وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللهِ، إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyacak olursan onlar seni Allah yolundan saptırırlar. Çünkü onlar sadece zanlarına göre hareket eder ve yalnız tahmin yürütürler."[6]

> Bu âyette, "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyacak olursan" ifâdesiyle kâfirler kastedilmektedir. Peygam-

1. Zümer 39/65.
2. «Sana fayda ve zarar veremeyen şeylere yalvarıp yakarma!» demek, "onlara ibâdet etme" demektir.
3. Yûnus 10/106.
4. Yûnus 10/74-75.
5. Hâkka 69/44-46.
6. En'âm 6/116.

ber Efendimiz'e yönelik bu tür ifâdelerle, yukarıda belirtildiği gibi, aslında ona değil, mü'minlere hitap edilmektedir.

6. ﴿فَإِنْ يَشَإِ اللهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ﴾ "Allah dileseydi senin kalbini mühürlerdi."[1]

7. ﴿يَآ أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ، وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ "Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, elçilik görevini yerine getirmemiş olursun."[2]

Bu âyetteki "Sana Rabbinden indirileni tebliğ et!" ifâdesinin içinde, tebliğ görevini yerine getirirken kâfirlerin tehdidine, onların seni zor durumda bırakmasına aldırma; çünkü Allah seni koruyacaktır, anlamı da vardır.

8. ﴿يَآ أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ "Ey Peygamber! Allah'tan kork ve kâfirlere de münâfıklara da itâat etme."[3]

Yukarıdaki Âyetlerle İlgili Bir Değerlendirme

Ey okuyucu! Allah beni de seni de rızâsına uygun işler yapmaya muvaffak kılsın. Şunu bilmelisin ki;

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin Rabbinin emrine karşı gelerek O'ndan aldığı buyrukları insanlara tebliğ etmemesi mümkün değildir.

Bu konuda Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz'e şöyle buyurmuştur: «Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, elçilik görevini yerine getirmemiş olursun.»[4] Hz. Âişe, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin elçilik görevini yapmasıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Allah Teâlâ: 'Ey Peygamber! Sana Rabbinden indirileni tebliğ et. Bunu yapmazsan, elçilik görevini yerine getirmemiş olursun' buyurmuş-

1. Şûrâ 42/24.
2. Mâide 5/67.
3. Ahzâb 33/1.
4. Mâide 5/67.

> ken, Resûl-i Ekrem Allah'ın kitâbından bir şey gizledi, insanlara duyurmadı diyen kimse Allah'a büyük iftirâ etmiş olur."[1]

Resûlullah'ın Allah'a şirk koşması veya Cenâb-ı Hakk'a iftirâ ederek O'nun istemediği ve söylemesine izin vermediği bir şeyi O'na isnâd etmesi imkânsızdır.

> Böyle bir şeyin olamayacağını, yukarıda da geçtiği üzere Allah Teâlâ şöyle ifâde buyurmuştur: "Eğer o elçi Bizim adımıza birtakım sözler uydursaydı, onu kıskıvrak yakalar, sonra da can damarını keserdik. Hiçbiriniz de bunu önleyemezdi."[2]

Allah'ın Elçisi'nin doğru yoldan ayrılıp yanlış yola sapması olacak şey değildir.

> Burada şu âyete işaret edilmektedir: "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyacak olursan onlar seni Allah yolundan saptırırlar. Çünkü onlar sadece zanlarına göre hareket eder ve yalnız tahmin yürütürler."[3]
>
> Çoğunluğun yanlış yolda olduğunu ve îmân etmediğini gösteren pek çok âyetten bazıları şunlardır:
>
> "O, elbette Rabbinden gelen bir gerçektir. Fakat insanların çoğu ona îmân etmez."[4]
>
> "İnanmaları için ne kadar gayret etsen de, insanların çoğu îmân etmez." [5]

Peygamber Efendimiz'in kalbinin mühürlenmesi söz konusu olamaz.

> Kalbin; hakkı ve hakikatı kabul etmeyecek şekilde damgalanıp mühürlenmesi demek, insanın idrâk vasıtalarının işlemez hâle getirilmesi demektedir. Kâfirlerin

1. Buhârî, Tefsîr 5/7, nr. 4612, Tevhîd 46, nr. 7531; Müslim, Îmân 287, nr. 177.
2. Hâkka 69/44-47.
3. En'âm 6/116.
4. Hûd 11/17.
5. Yûsuf 12/103; Ra'd 13/1; Şuarâ 26/8, 67, 103, 121.

kalplerinin mühürlenmesiyle ilgili âyetlerden birkaçı şöyledir:

"Müşriklerden bir kısmı senin okuduğun Kur'an'ı dinler. Ama Biz kalplerinin üzerine işittiklerini anlamalarına engel bir örtü geçirdik, kulaklarına da bir tıkaç koyduk. Onun için bütün mûcizeleri görseler îmân etmezler."[1]

"Bunlar kalplerini, kulaklarını ve gözlerini Allah'ın mühürlediği kimselerdir."[2]

"Biz onların kalplerine, bu uyarıları anlamalarını önleyen kalın perdeler koyduk, kulaklarını da ağırlaştırdık. Sen onları doğru yola çağırsan da, artık onlar kesinlikle doğruyu bulamayacaklar."[3]

Yahut Resûlullah aleyhisselâmın kâfirlere itâat etmesi düşünülemez.

Bu konuda Allah Teâlâ: "Ey Peygamber! Allah'tan kork ve kâfirlere de münâfıklara da itâat etme!" buyurmaktadır.[4]

Bununla birlikte Peygamber Efendimiz, ilâhî emirleri kâfirlere tebliğ ettiği sırada Allah Teâlâ ona bazı şeyleri ilhâm ve vahyederek yardım etmiş ve işini kolaylaştırmıştır. Şâyet Resûlullah, Allah'tan aldığı buyrukları bütün sıkıntıları göze alarak tebliğ etmezse görevini yapmamış olur.

Ailah Teâlâ Peygamberlerinin Gönlünü Rahatlatır

Cenâb-ı Hak Peygamber Efendimiz'e «وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ» "Allah seni insanlardan koruyacaktır."[5] buyurmak sûretiyle onun gönlünü hoş etmiş ve kalbini rahatlatmıştır.

"Allah, seni insanlardan koruyacaktır." âyeti nâzil olunca, Peygamber aleyhisselâm kendisini korumak üzere

1. En'âm 6/25.
2. Nahl 16/108.
3. Kehf 18/57.
4. Ahzâb 33/1.
5. Mâide 5/67.

dışarıda bekleyen ashâbına, Allah Teâlâ'nın kendisini kâfirlerden koruyacağını, artık kimsenin kendisine bir fenalık yapamayacağını söyleyerek onları evlerine göndermiştir.[1] Burada kâfirlerin Peygamber Efendimiz'i öldürmek üzere kurdukları tuzakların bir işe yaramadığını, Cenâb-ı Hakk'ın onu bütün tehlikelerden koruduğunu hatırlamalıdır.

Vaktiyle Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ ile kardeşi Hârûn peygambere de "Korkmayın! Şüphesiz Ben sizinle beraberim."[2] buyurmuştu.[3] Allah Teâlâ o üç peygamberi böyle desteklemekle, onların ilâhî buyrukları korkmadan tebliğ etmelerini, Allah'ın dinini bütün açıklığı ile ortaya koyarken son derece basîretli olmalarını ve insanı gevşekliğe iten düşman korkusundan kurtulmalarını sağlamıştır.

Bazı Âyetlerin Muhatabı Resûlullah Değildir

Yukarıda geçen şu iki âyete bakalım:

"Eğer o elçi Bizim adımıza birtakım sözler uydursaydı, onu kıskıvrak yakalar, sonra da can damarını keserdik."[4]

"İşte o zaman sana yaşarken de, ölünce de katmerli acılar tattırırdık."[5]

Bu âyetlerde Peygamber Efendimiz'e hitâben şöyle denmektedir: "Söylemediğimiz bir sözü bizim adımıza kim uydurursa, onun cezâsı işte budur. Ey Peygamber! Söz gelimi böyle bir şeyi sen yapsaydın, aynı cezâ sana da verilirdi." Elbette Resûl-i Ekrem'in öyle bir şey yapması söz konusu olamazdı.

Yine yukarıda geçen: "Yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyacak olur-

1. Tirmizî, Tefsîr 5/4, nr. 3046.
2. Tâhâ 20/46.
3. Tâhâ sûresinin (20) 43-46 âyetlerinde Allah Teâlâ'nın onlara şöyle buyurduğu belirtilmektedir: "Firavun'a gidin, çünkü o iyice azdı. Ona yumuşak bir üslûpla hitap edin; belki, düşünür veya azabımdan korkar." Onlar da dediler ki: "Ey Rabbimiz! Doğrusu onun bize fırsat vermeden saldırmasından ve büsbütün azgınlaşmasından endişe ediyoruz." Allah onlara şöyle buyurdu: "Korkmayın! Şüphesiz Ben sizinle beraberim; her şeyi işitir ve görürüm."
4. Hâkka 69/44-46.
5. İsrâ 17/75.

san onlar seni Allah yolundan saptırırlar."[1] âyeti ile görünüşte Peygamber Efendimiz'e hitap ediliyor ise de asıl muhatap başkalarıdır. Nitekim: "Ey Mü'minler! Kâfirlere uyarsanız, onlar sizi dininizden çıkarıp, tekrar kâfirliğe döndürürler de mahvolup gidersiniz."[2] âyeti de bunu göstermektedir.

Bir de şu iki âyete bakalım:

"Allah dileseydi senin kalbini mühürlerdi."[3]

"Allah'a ortak koşacak olursan bütün yaptıkların boşa gider ve mahvolup gidenlerden olursun."[4]

Bu iki âyette ve benzeri âyetlerde her ne kadar Resûl-i Ekrem Efendimiz'e hitap edilmekte ise de başkaları hedef alınmakta ve Allah'a şirk koşanların böyle cezâlandırılacağı ifâde edilmektedir. Peygamber Efendimiz ise Cenâb-ı Hak tarafından korunduğu için bu günahları işlemesi aslâ câiz değildir.

Şu âyette de Peygamber Efendimiz'e:

"Ey Peygamber! Allah'tan kork ve kâfirlere de münâfıklara da itâat etme!"[5] buyurulmaktadır. Esasen bu âyette Fahr-i Âlem Efendimiz'in kâfirlere ve münâfıklara itâat ettiğini gösteren bir işaret yoktur. Fakat Allah Teâlâ'nın hikmetinden suâl olunmaz; O Resûlünü dilediği şeyden nehyeder, dilediği şeyi ona emreder.

Şu âyet de böyledir:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ، مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظّٰلِمِينَ﴾

"Sabah akşam sadece Rablerinin rızâsını dileyerek O'na duâ ve ibâdet edenleri yanından kovma. Çünkü sen onların hesabından sorumlu değilsin, onlar da senin hesabından. Öyleyse niçin onları kovup da zâlimlerden olasın!"[6]

1. En'âm 6/116.
2. Âl-i İmrân 3/149.
3. Şûrâ 42/24.
4. Zümer 39/65.
5. Ahzâb 33/1.
6. En'âm 6/52.

Peygamber aleyhisselâm, "Allah'a duâ ve ibâdet edenleri" hiçbir zaman yanından kovmamış ve hiçbir zaman zâlimlerden olmamıştır.

> İslâmiyet'in ilk yıllarında, Mekke'de, hür ve zenginlerden çok, köle ve fakirler Müslüman oluyordu.[1] Mekke'nin ileri gelenleri, Selmân-ı Fârisî, Bilâl-i Habeşî, Suheyb-i Rûmî gibi bu fakir ve yoksul Müslümanlarla birlikte oturmayı gururlarına yediremediler; bu sebeple Resûl-i Ekrem'e, "Eğer bizimle görüşmek istiyorsan, yanına geldiğimiz zaman onları dışarı çıkar." dediler. Allah'ın Elçisi, İslâmiyet'in güçlenmesi için toplumda söz sahibi olan bazı kâfirlerin Müslüman olmasında büyük fayda görmüş, kısa bir süre için bu teklifi kabul etmenin kimseye zarar vermeyeceğini düşünmüştü. İşte o sırada bu âyet indi ve Peygamber Efendimiz'e, kâfirlerin isteklerini kabul ederek fakir Müslümanları kesinlikle incitmemesi tembih edildi.[2] Allah Teâlâ önemi sebebiyle bu konuya Kehf sûresinin 28. âyetinde de temas ederek şöyle buyurdu: "Sabah akşam Rablerinin rızâsını dileyerek O'na duâ ve ibâdet eden kimselerle beraber olmaya devam et. Dünya hayatının çekiciliğine kapılıp da gözünü onlardan ayırma. Kalbini Bizi hatırlamaktan gâfil kıldığımız, nefsinin isteklerine uyan ve işi gücü aşırılık olan kimselere itâat etme!"[3]

2. Peygamberlerin Peygamberlikten Önce de Günahlardan Korunduğu

Bu bahiste peygamberlerin peygamber olmadan önce de masum oldukları ele alıncaktır. İslâm âlimleri bu hususta farklı görüşlere sahip olmakla beraber bu görüşlerin en doğru olanı, onların peygamber olmadan önce de Allah Teâlâ'nın zâtını ve sıfatlarını bilmemekten, bu konuda tereddüde düşmekten korunmuş olduklarıdır.

1. Buhârî, Bed'ü'l-vahy 6, nr. 7.
2. Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 45, 46, nr. 2414; İbni Mâce, Zühd 7, nr. 412, 4128.
3. Kandemir, Zavalsız, Şimşek, *Âyet ve Hadislerle Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, En'âm 6/52. âyetin dipnotu.

Peygamberlerin doğdukları andan itibâren Allah Teâlâ'nın zâtını ve sıfatlarını bildiklerine ve bu konuda câhillikten korunduklarına, Cenâb-ı Hakk'ın varlığına ve birliğine îmân edecek fıtratta yaratıldıklarına, hattâ hâllerinde ve sözlerinde ma'rifet nûrları parıldayacak ve ilâhî lütuflarının güzel kokusu hissedilecek şekilde var edildiklerine dâir pekçok haber ve hadis vardır. Nitekim *Şifâ-i Şerîf*'in birinci bölümünün ikinci kısmında, bunlara işaret etmiştik.

> Kâdî İyâz yukarıda işâret edilen yerde, ("Peygamberimizin Güzel Ahlâkı" bahsinde) şunları söylemişti: "Araştırıcı ilim adamlarının belirttiğine göre, güzel ahlâk Resûlullah'ın tabiatında ve yaratılışında vardı. O güzel ahlâkı özel bir gayretle, çalışıp çabalamakla elde etmemiş, bunu ona Cenâb-ı Hak bağışlayıp ikrâm etmişti. Diğer peygamberler için de durum böyledir. Onların çocukluk döneminden, peygamber oldukları zamana kadarki hayatlarını inceleyenler böyle olduğunu görürler. Allah'ın selâmı onların üzerine olsun Hz Îsâ, Hz. Mûsâ, Hz. Yahyâ, Hz. Süleymân ve diğer peygamberlerin hâlinin böyle olduğu bilinmektedir. Allah Teâlâ onları bu güzel ahlâk ile yaratmış, ilim ve hikmeti onlara yaratılışlarından itibâren vermiştir." Daha sonra müellif, muhtelif peygamberlerin henüz resûl ve nebi seçilmeden önceki üstün hâl ve meziyetlerini çeşitli misâllerle anlatmıştı.

Peygamber Başka Bir Tanrıya Tapmamıştır

Hiçbir tarihçi, kâfir ve müşrik olarak bilinen bir kimsenin peygamberlikle görevlendirildiğine dâir bir haber nakletmemiştir. Zâten peygamberlerin durumlarıyla ilgili bilgiler akılla değil sadece nakille bilinir. Bununla beraber bazıları, kalplerin kâfir ve müşriklerden nefret ettiğini söyleyerek peygamberlerin günahtan uzak kimseler olduğu konusuna açıklık getirmişlerdir.

Ben derim ki, Kureyş kâfirleri Peygamberimiz aleyhisselâma her çeşit iftirâyı attılar. Daha önceki milletlerin kâfirleri de kendi peygamberlerini uydurdukları her kötülükle suçladılar. Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde bu

iftirâları zikretmiş veya râviler bize onları nakletmiştir. Biz bu haberlerin hiçbirinde müşriklerin kendi peygamberlerini; "Daha önce taptığı ilâhı bırakıp başka bir ilâha yöneldi!" diye suçlandıklarını, "Beraberce taptığımız ilâhı terketti!" diye ayıpladıklarını görmüyoruz. Şâyet böyle bir şey olsaydı, peygamberlerine herşeyden önce: "Sen bir dinde sebât etmiyorsun, kimi zaman şuna, kimi zaman buna ibâdet ediyorsun, kendi tanrını ve kavminin dinini neden terkettin?" diye çıkışırlardı. Şâyet bir peygamber, daha önceleri Allah'tan başka bir tanrıya tapsaydı, peygamber olduktan sonra da kavmine o tanrıya ibâdet etmeyin deseydi, onlar kendisine şöyle çıkışırlardı: "Sen peygamberlik iddia etmeden önce falan tanrıya tapardın, şimdi ise onu bırakıp başka bir tanrıya ibâdet ediyorsun, üstelik bizim de tanrımızdan vazgeçmemizi istiyorsun!" O insanların peygamberlerini bu sözlerle kınamaları, peygamberin onlara: "Şimdi sizin, daha önce de atalarınızın taptığı tanrıları bırakın!" demesinden daha etkili olurdu.

İlâhî dinlere inanmayan bütün milletlerin, kendilerine gelen peygamberleri, peygamber olmadan önce bir başka tanrıya ibâdet etmekle suçlamaması, onların elinde bu konuda bir delil bulunmadığını gösterir. Şâyet ellerinde böyle bir delil bulunsaydı, bu delil mutlaka nakledilirdi. Peygamberlere çeşitli iftirâlar atanlar böyle bir şeyi göz ardı etmezlerdi. Nitekim kıblenin Beytü'l-Makdis'ten Kâbe'ye çevrilmesi olayını dillerine dolamışlar, "Onları, şimdiye kadar yöneldikleri kıbleden vazgeçiren nedir?"[1] demişlerdi. Allah Teâlâ, onların bu sözlerini Kur'ân-ı Kerîm'de böyle nakletmişti.

Peygamberler Küfür ve Şirkten Münezzehtir

İmâm Abdülkerîm el-Kuşeyrî'nin oğlu Kâdî Ebû Nasr Abdürrahîm el-Kuşeyrî[2] (v. 514/1120), peygamberlerin küfür ve şirkten münezzeh olduklarına delil olarak şu âyet-i kerîmeleri göstermiştir:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾ "Biz vaktiyle peygamberlerden söz almıştık: Sen-

1. Bakara 2/142
2. Tam adı Ebû Nasr Abdürrahîm ibni Ebi'l-Kāsım Abdülkerîm ibni Hevâzin el-Kuşeyrî en-Nîsâbûrî'dir. Müfessir, kelâm ve nahiv âlimidir. Tesirli vaazlarıyla da ünlüdür. Babası Ebü'l-Kāsım Abdülkerîm ibni Hevâzin el-Kuşeyrî ise tasavvufun temel konularını ele aldığı *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye* adlı eseriyle ünlü bir mutasavvıf, kelâm, tefsir ve hadis âlimidir.

den, Nûh'tan, İbrâhim'den, Mûsâ'dan, Meryem oğlu İsâ'dan. Onların hepsinden sağlam bir söz aldık."[1]

> Bu âyette adları zikredilen beş peygambere **"ülü'l-azm"** peygamberler denir. Çünkü onlar karşılaştıkları zorluklara ve sıkıntılara rağmen peygamberlik görevlerini üstün bir azim ve kararlılıkla eksiksiz olarak yapmışlardır.
>
> Bu âyet ile ilgili olarak Kādî İyâz **"Allah Teâlâ'nın Kur'an'da Resûlünün Yüce Değerini ve Diğer Peygamberlere Üstünlüğünü Bildirmesi"** bahsinde (bk. I, 133) şu bilgiyi vermişti:
>
> "Hz. Ömer'in, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin vefâtı üzerine şöyle diyerek ağladığı rivâyet edilmektedir:
>
> 'Anam babam sana fedâ olsun ey Allah'ın Elçisi! Allah katında senin değerin o kadar üstündür ki, Kâinâtm Rabbi "Biz vaktiyle peygamberlerden söz almıştık: Senden, Nûh'tan, İbrahim'den, Mûsâ'dan, Meryem oğlu Îsâ'dan. Onların hepsinden sağlam bir söz aldık."[2] buyururken, seni son Peygamber olarak gönderdiği hâlde adını peygamberlerin en başında zikretmiştir.'" Müellif, bu âyette Peygamber Efendimiz'in diğer peygamberlerden önce zikredilmesiyle ilgili başka görüşler de naklettikten sonra şöyle demişti: "Bu âyetin mânası şudur: Allah Teâlâ ruhlar âleminde (elest meclisinde), bütün insanları Hz. Âdem'in belinden zerreler hâlinde çıkarıp onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sorduğu, onlardan da "Evet Rabbimizsin" diye cevap aldığı zaman,[3] diğer peygamberlerden de Resûl-i Ekrem'i peygamber olarak kabul edeceklerine dâir söz almıştır."

1. Ahzâb 33/7.
2. Ahzâb 33/7.
3. A'râf 7/172.

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ﴾ "Hani Allah peygamberlerden söz alarak: 'Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra, sahip olduğunuz bu bilgileri tasdik eden bir peygamber size geldiğinde ona mutlaka inanacak ve kesinlikle yardım edeceksiniz' buyurmuştur."[1]

> Bu âyetin devamı şöyledir: "Ve (Allah Teâlâ) şöyle sormuştu: 'Bu ahdi kabul edip üstleniyor musunuz?' Onlar da 'Kabul ettik' dediler. Bunun üzerine Allah şöyle buyurdu: 'O hâlde şâhit olun, Ben de sizinle birlikte şâhit olanlardanım.'"
>
> Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Sâbit'in anlattığına göre bir defasında Hz. Ömer Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin huzûruna geldi ve:
>
> "Ey Allah'ın Resûlü! Ben Kurayzalı bir kardeşe uğradım, bana Tevrat'tan bazı bölümler yazdı, onları size arzedebilir miyim?" dedi. Bunu duyunca Resûlullah'ın yüzü değişti. Ben de Ömer'e:
>
> "Resûlullah'ın yüzündeki değişikliği görmüyor musun?" dedim. Ömer:
>
> "Rab olarak Allah'a, din olarak İslâm'a ve Resûl olarak da Muhammed'e râzı olduk" diyerek Resûl-i Ekrem'i rahatlattı. İşte o zaman Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu:
>
> "Muhammed'in canını kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Mûsâ aleyhisselâm aranızda olsaydı, siz de beni bırakıp ona tâbi olsaydınız, şüphesiz sapıklığa düşmüş olurdunuz. Ümmetlerden benim payıma düşen siz, peygamberlerden sizin payınıza düşen de benim." buyurdu.[2]

Kâdî Ebû Nasr Abdürrahîm el-Kuşeyrî'nin konuyla ilgili sözlerinden anlaşılan şudur:

1. Âl-i İmrân 3/81.
2. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 265-266.

"Allah Teâlâ bu âyetler ile diğer peygamberlerden mîsâk aldığı zaman, Resûl-i Ekrem'in en üstün özelliklere sahip olduğunu, yüceliğine yakışmayan hâllerin onda bulunmadığını belirtmiştir. Cenâb-ı Hakk'ın; daha Resûlullah Efendimiz'i(n nûrunu) yaratmadan önce kendisinden mîsâk alması, sonra onun doğumundan uzun zaman önce, (ruhlar âleminde) diğer peygamberlerden ona îmân edeceklerine ve zamanına yetiştikleri takdirde kendisine yardım edeceklerine dâir söz alması olaylarından sonra, Peygamber Efendimiz'in hâşâ şirk koşup diğer günahları işleyebileceğine izin vermesi olacak şey değildir. Böyle bir şeyi ancak dinsiz, îmânsız kimseler söyleyebilir."

Peygamber Efendimiz'in yaratılışı ve peygamber oluşuyla ilgili hadislerde zikredildiği üzere, o daha küçük bir çocukken Cebrâil aleyhisselâmın onun yanına geldiği, kalbini yarıp oradan bir kan pıhtısı çıkardıktan sonra "Şeytanın senden olan nasibi işte budur" dediği, ardından kalbini yıkayıp onu hikmet ve îmân ile doldurduğu bilinirken böyle bir şey nasıl olabilir?

> Cebrâil aleyhisselâmın, Peygamber Efendimiz'in üzerinde dört defa mânevî ameliyat yaptığı yani göğsünü yarıp kalbini yıkadığı, "Mi'râc Gecesinde Olanlar" bahsinin bir dipnotunda açıklanmıştı (bk. I, 370).

Hz. İbrâhim'in "İşte Rabbim!" Demesi

Ey okuyucu! Hz. İbrâhim'in yıldızı, Ayı ve Güneş'i görünce "İşte Rabbim!"[1] demesi seni şüpheye düşürmesin. Onun bu sözü birkaç şekilde açıklanmıştır:

1. Hz. İbrâhim bu sözü henüz çocukken, Allah'ın varlığı ve birliği konusunu yeni yeni düşünmeye başlarken ve daha mükellef olmadan önce söylemiştir.

> *Şifâ-i Şerîf*'in "Peygamber Efendimiz'in Güzel Ahlâkı" bahsinde bu bilgi verilmişti: "Hz. İbrâhim yıldıza, aya, güneşe bakarak Allah'ın varlığını aradığında on beş aylıktı."
>
> Muhtelif tefsirlerde En'âm sûresi 76. âyetin tefsirinde şöyle bir rivâyet nakledilmektedir: Kâhinler kral

1. En'âm 6/76.

Nemrut'a, o yıl doğacak bir çocuğun saltanatına son vereceğini söyleyince, Nemrut doğan her çocuğun öldürülmesini emretmiş, bu yüzden Hz. İbrâhim'i annesi bir mağarada dünyaya getirmiş ve Hz. İbrâhim yedi yıl (veya on üç yıl yahut on yedi yıl) bu mağarada kalmıştı. Hz. İbrâhim mağarada bulunduğu günlerde annesine ilâhının kim olduğunu sormuş ve aralarında şu konuşma geçmişti:

"Anne, benim Rabbim kim?" "Senin Rabbin Benim!" "Peki, Senin Rabbin kim?" "Benim Rabbim de Baban!" "Babamın Rabbi kim?" Bunun üzerine annesi ona, artık bu konuda bir şey sormamasını söylemekle beraber durumu kocasına bildirmişti. Hz. İbrâhim, babasıyla da aynı konuyu konuşmaya başlamış ve ona "Senin Rabbin kim?" deyince, "Nemrut!" cevabını almış, "Onun Rabbi kim?" deyince de babasından bir tokat yemişti. Daha sonraki günlerde yıldızı, Ay'ı, Güneş'i ilâh sanmış, onların battığını görünce de bunların ilâh olamayacağını söylemişti.

2. Önde gelen âlim ve müfessirlerin büyük çoğunluğunun görüşü şudur: Hz. İbrâhim "İşte Rabbim!" sözünü yıldıza, Ay'a, Güneş'e tapan kavmini, "Hiç aklı başında olan kimse böyle şeyleri tanrı kabul eder mi?" diye îkaz etmek ve onlara dinlerinin bâtıl olduğu anlatmak için söylemiştir.

3. Hz. İbrâhim "İşte Rabbim!" ifâdesiyle, "Bunlar mı benim Rabbim? Hayır, bunlar ilâh olamaz!" demek istemiştir.

4. Arap dili ve edebiyâtı âlimi Ebû İshâk ez-Zeccâc da[1] şöyle demiştir:

Hz. İbrâhim'in "İşte Rabbim!" derken, kavmine "Şimdi size göre benim Rabbim budur, öyle mi?" demek istemiştir. Bu üslûbun bir benzeri, Allah Teâlâ'nın kıyâmet gününde müşriklere hitâben söyleyeceği: "Nerede şu bana ortak olduğunu söylediklerîniz?"[2] ifâdesidir.

1. Asıl adı İbrâhim ibni Muhammed'dir. "Şişe ve cam yapan" anlamındaki Zeccâc, onun lakabıdır. Edebiyât sahasında pek çok kitâbı olup tefsire dâir *Me'âni'l-Kur'ân* adlı eseriyle ünlüdür.
2. Fussılet 41/47.

Hz. İbrâhim'in yıldıza, Ay'a ve Güneş'e ibâdet etmediğini, göz açıp kapayacak kadar bir zamanda bile Allah'a şirk koşmadığını onun sözlerini dile getiren şu âyetler göstermektedir:

"Hani İbrâhim, babasına ve kavmine: 'Sizler, nelere tapıyorsunuz?' demişti."[1]

Babasına hitâben şunları söylemişti: "Sizin ve geçmiş atalarınızın nelere taptığını biraz olsun düşünmüyor musunuz? Şüphesiz onlar benim düşmanımdır. Ancak Âlemlerin Rabbi olan Allah dostumdur."[2]

Allah Teâlâ Hz. İbrâhim hakkındaki: "Rabbine tertemiz bir kalple gelmişti."[3] âyetiyle onun şirke bulaşmadığını, diğer bozuk inançlara kapılmadığını ifâde buyurmuştur.

Hz. İbrâhim de Cenâb-ı Hakk'a: "Yâ Rabbî! Beni ve çocuklarımı putlara tapmaktan uzak tut!"[4] diye duâ etmiştir.

Rabbim Doğru Yolu Göstermeseydi

Hz. İbrâhim'in şu sözünün mânası nedir, diye soracak olursan:

"Eğer Rabbim bana doğru yolu göstermeseydi, mutlaka yolunu yitirenlerden olurdum."[5]

> Bu âyet ile bir önceki âyetin tamamı şöyledir: "Karanlık basınca İbrâhim bir yıldız gördü, 'İşte Rabbim!'dedi. Yıldız batınca da, 'Ben batıp kaybolanları sevmem' dedi. Sonra doğmakta olan Ay'ı görünce 'İşte Rabbim!'dedi. O da batıp kaybolunca, 'Eğer Rabbim bana doğru yolu göstermeseydi, mutlaka yolunu yitirenlerden olurdum' dedi.[6]

Bu âyeti tefsir eden bazı kimseler, halkına hem şefkatle yaklaşan hem de onları puta tapmaktan sakındıran Hz. İbrâhim'in kavmine: "Eğer Rabbim beni lütfuyla ve keremiyle desteklemeseydi, ben de sizin gibi

1. Şuarâ 26/70.
2. Şuarâ 26/75-77.
3. Sâffât 37/84.
4. İbrâhim 14/35
5. En'âm 6/77.
6. En'âm 6/76-77.

sapıklık içinde olur ve sizin taptıklarınıza tapardım" demek istediğini söylemişler ve onun ezelden beri dalâlete düşmekten korunduğunu belirtmişlerdir.

"Kavminin Dinine Dönmek" Ne Demektir?

Ey okuyucu! Şimdi de şu âyetlerde kâfirlerin peygamberlerine sordukları sorunun, peygamberlerin de onlara verdiği cevabın anlamını soracak olursan:

"İnkâr edenler peygamberlerine: 'Ya dinimize dönersiniz, ya da biz sizi kesinlikle ülkemizden çıkarırız!' dediler."[1]

Peygamberler de onlara şu cevabı verdiler: "Doğrusu Allah, bizi sizin şu bâtıl dininizden kurtardıktan sonra yeniden ona dönersek, Allah'a iftirâda bulunmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemedikçe sizin dininize dönmemiz olacak şey değil. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz Allah'a tevekkül ettik. Rabbimiz! Sen bizimle kavmimiz arasında hükmünü ver! Çünkü hüküm verenlerin en hayırlısı Sensin."[2]

> Bu âyetten bir önceki âyet, bu konuşmalardan birinin Şuayb aleyhisselâm ile kavmi arasında geçtiğini gösteriyor: "Kendi kavminin büyüklük taslayan önderleri ona şöyle dediler:'Ey Şuayb! Sen ve sana inananlar ya dinimize döneceksiniz veya hepinizi kesinlikle şehrimizden sürüp çıkaracağız.' Şuayb da şunları söyledi: 'Bunu, biz istemesek de yine yapacak mısınız?'"[3]

Her iki âyette geçen "dönmek" ifâdeleri yanlış anlamaya yol açmamalıdır. Burada "dönmek" anlamındaki "avdet" kelimesi, peygamberlerin önceleri kendi milletlerinin dininde iken sonra o dini terk ettiği, bundan dolayı kâfirlerin onlardan tekrar eski dinlerine dönmelerini istediği şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu kelime Arapça'da; burada olduğu gibi, "başlangıcı olmayan, daha önce bir benzeri geçmeyen" anlamında da kullanılır.

Nitekim bir hadîs-i şerîfte hayatlarında hiçbir ibâdet ve iyilik yapmamış olan mü'minlerin Cehennem'den çıkarılışı anlatılırken, onlar

1. İbrâhîm 14/13.
2. A'râf 7/89.
3. A'râf 7/88.

hakkında "kömüre dönmüşlerdi" (âdû humemen)" ifâdesi geçer.[1] Bu ifâdeden onların kömüre dönüşmeden önce de kömür oldukları anlamı çıkmaz.

> Bir önceki kaynakta geçen hadîs-i şerîflerde Peygamber Efendimiz'in haber verdiğine göre cennetlikler Cennet'e, cehennemlikler Cehenneme girdikten sonra, Allah Teâlâ günahkâr mü'minlerin Cehennem'den çıkarılmasını emredecek ve îmânlarının derecesine göre çıkarılacaklar, en sonunda, hayatında hiçbir iyilik ve ibâdet yapmamış ama kalbinde bir hardal tanesi kadar îmân olanların çıkarılmasına sıra gelecek. Onları Erhamürrâhimîn olan Allah Teâlâ çıkaracak. Onlar yanmaktan dolayı kömüre dönmüş olacaklar; yeniden hayat bulmaları için Cennet yolları üzerinde bulunan Hayat Nehri'ne atılacaklar ve orada, Efendimiz'in ifâdesiyle "Sel yatağında kalan yabânî reyhan tohumları gibi süratle biteceklerler." Boyunlarında inciden gerdanlıklar olduğu hâlde Hayat Nehri'nden çıkarılacaklar. Cennetlikler onları bu gerdanlıklardan tanıyacak ve onlar "Allah'ın âzatlıları (utekaullah)" diye anılacaklar." *Şifâ-i Şerîf*'in "Resûl-i Ekrem'in Şefâat ve Makām-ı Mahmûd Özellikleri" bahsinde Peygamber Efendimiz'in çeşitli seviyedeki günahkârlara nasıl şefâat edeceği anlatılmıştı. (bk. I, 450)

Şâirin[2] şu beytinde de "âdâ" kelimesi aynı anlamdadır:

"Sen üstün ahlâkı, yüce sarayları olan cömert bir meliksin. Kalıcı pek değerli hediyeler verirsin. Sen; cömertliği, süte su karıştırarak misafirine ikrâm etmekten ibaret olan ve bu ikrâmı hemen idrara **'dönüşen'** çöl Arapları gibi değilsin."

Yine bu ifâdeden su ve sütün idrara dönüşmeden önce de idrar oldukları anlaşılmaz.

1. Buhârî, Îmân 15, nr. 22, Rikāk 51, nr. 6560; Müslim, Îmân 302, nr. 183.
2. Bu beyt, Arap şâiri Ümeyye bin Ebi's-Salt'ın, Yemen meliki Seyf ibni Zîyezen (v. mîlâdî 575) hakkında söylediği kasidede geçmektedir.

"Sen Hidâyeti Ararken" Ne Demektir?

﴿وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ﴾ "Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?"[1] âyeti de (bu âyetteki "dâllen: hidâyeti ararken" kelimesinin mânası da) sorulabilir. Buna çeşitli cevaplar verilebilir:

1. "Yolunu kaybetmiş", "yolunu şaşırmış" diye de tercüme edilen "dâllen" kelimesi, **kâfirlik anlamına gelen "dalâl" kelimesiyle ilgili değildir.**

2. Müfessir İbn Cerîr et-Taberî'ye (v. 310/922) göre bu ifâdenin anlamı: **"Rabbin seni peygamberlikten uzak, ondan habersiz bir hâlde buldu ve seni peygamber yaptı"** demektir.

3. **"Rabbin seni yolunu yitirmişler arasında buldu, seni onlar gibi olmaktan korudu, sana hidâyet yolunu gösterdi ve yolunu yitirenleri doğru yola iletmeyi öğretti"** demektir. Bu görüş tâbiîn müfessirlerinden olan Süddî (v. 127/745) ve başka âlimlerden de nakledilmiştir.

4. **"Allah seni şerîatini bilmez, onu tanımaz hâlde buldu ve onu sana vahiy ve ilhâm ile öğretti"** demektir.

Bu âyetteki "dâllen"in mânası, **nereye gideceğini ve ne yapacağını bilemeyecek derecede şaşkınlık içinde kalmak**tır. İşte bunun için Peygamber aleyhisselâm, Rabbine giden yolu bulmak ve O'na nasıl ibâdet edeceğini öğrenmek için halktan uzaklaşıp Hirâ Mağarası'na çekilmiş, sonunda Allah Teâlâ da onu İslâm yoluna iletmiştir. Tasavvuf, kelâm, tefsir ve hadis âlimi Abdülkerîm el-Kuşeyrî[2] (v. 465/1072) "dâllen" kelimesini böyle açıklamıştır.

5. Tefsir, kelâm ve Arap dili âlimi Ali bin Îsâ er-Rummânî[3] (v. 384/994), "Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?"[4] âyetinin, tıpkı "Allah **sana bilmediklerini öğretti**"[5] âyet-i kerîmesi gibi olduğunu söylemiştir.

Abdullah ibni Abbâs radıyallahu anhümâ, "dâllen" kelimesini açık-

1. Duhâ 93/7.
2. Kādî İyâz'ın, buradaki "İmâm Kuşeyrî" ifâdesiyle tefsir, hadis, kelâm âlimi ve tasavvuf büyüğü Abdülkerîm el-Kuşeyrî'yi mi, yoksa onun oğlu olan müfessir, kelâm ve nahiv âlimi, Kādî Abdürrahîm el-Kuşeyrî'yi mi (v. 514/1120) kastettiği bilinmemektedir.
3. Ali bin Îsâ er-Rummânî hakkında bilgi için bk. I, 122.
4. Duhâ 93/7.
5. Nisâ 4/113.

larken, bunun günahkârlığın cezâsı olarak meydana gelen bir **"yolunu şaşırma" olmadığını** söylemiştir.

> Aliyyü'l-Kārî bu hâlin, mükemmel kulluğun nasıl yapılacağım bilememekten ibaret olan "hidâyet arayışı" olduğunu söylemiştir.[1]

6. Âyetteki "yol gösterdi" ifâdesinin anlamı, **senin insanlara neleri emredeceğini kesin deliller ve apaçık âyetlerle beyân etti**, demektir.

7. **Rabbin seni, Mekke ile Medine arasında ne tarafa gideceğini bilmez bir hâlde buldu ve sana Medine'nin yolunu gösterdi**, demektir.

> Rabbin sana artık Medine'de yaşayacağını, orada vefât edeceğini, orada senin elinle doğru yolu bulmayı bekleyen, ayrıca doğru yola girmemek için direnen insanlara yol göstermeyi öğretti, demektir.

8. **Rabbin seni bulup peygamber olarak seçti ve senin elinle doğru yolu bilmeyenlere yol gösterdi**, demektir.

9. Hz. Hüseyin'in torunlarından Ca'fer-i Sâdık[2] (v. 148/765) "Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?" âyetini şöyle açıklamıştır: **Ben seni, sana ezelden beri beslediğim muhabbetin farkında olmaz bir hâlde buldum ve Bana nasıl muhabbet besleyeceğini sana öğrettim.**

10. Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan, bu âyet-i kerîmeyi **"ve vecedeke dâllün fe-hedâ"** şeklinde okumuştur. Buna göre âyetin anlamı, **yolunu şaşırmış olanlar seni buldu ve senin sâyende iki cihan saâdetini elde etti**, demektir.

11. İlk devir sûfîlerinden müfessir ve muhaddis İbn Atâ[3] (v. 309/922) şöyle demiştir: "Âyetteki 'Ve vecedeke dâllen' ifâdesinin anlamı, **'Beni bilmeyi çok arzu ettiğini gördüm'** demektir. Âyetteki **"dâllen" kelimesi seven anlamındadır**. Şu âyet de bunu göstermektedir: "Ya'kūb'un yanın-

1. *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 205.
2. Câfer-i Sâdık, on iki imâmın beşincisi olan Muhammed el-Bâkır'ın oğludur ve on iki imâmın altıncısıdır.
3. Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Muhammed ibni Sehl ibni Atâ el-Edemî hakkında bilgi için bk. I, 109.

dakiler 'Vallahi sen Yûsuf'a olan aşırı sevgini hiç bırakmadın' dediler."[1] Bu âyetin metnindeki "dalâlike'l-kadîm" ifâdesi, eski sevgini demektir. Hz. Ya'kūb'un yanında bulunan oğulları bu sözle ona dinini kaybettiğini söylemediler; zira Allah'ın peygamberi hakkında böyle bir söz söyleselerdi, kâfir olurlardı.

İbni Atâ'ya göre, **"dalâl" kelimesinin "sevgi"** anlamına geldiğini gösteren bir başka misâl de, Mısırlı kadınların Züleyhâ hakkında söylediği "Görüyoruz ki, kadın iyice âşık olmuş."[2] âyeti de böyledir.[3] Bu âyetteki **"dalâlin mübîn"** ifâdesi **"apaçık bir aşk"** demektir.

12. İlk devir sûfîlerinin en meşhûrlarından biri olan Cüneyd-i Bağdâdî[4] (v. 297/909) şöyle demiştir: "Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?"[5] âyetinin anlamı, **"Sen kendine indirilen âyetleri nasıl açıklayacağım diye merak edip dururken, Rabbin sana onları nasıl açaklayacağını gösterdi**, demektir. Nitekim şu âyet de bunu doğrulamaktadır: 'Sana da, kendilerine gönderileni insanlara açıklaman, onların da üzerinde düşünmeleri için bu Kur'an'ı indirdik.'"[6]

13. Bu âyete bazıları şu mânayı vermiştir: **Senin peygamber olduğunu hiç kimse bilmezken, Rabbin senin yüce bir peygamber olduğunu açıkladı ve bahtiyar kimseleri senin sâyende doğru yola iletti.**

Müfessirlerden hiçbiri bu âyeti açıklarken, ona, "Rabbin seni îmânını yitirmiş hâlde buldu" mânasını vermemiştir.

> Bu âyete elbette "Rabbin seni îmânını yitirmiş hâlde buldu" mânası verilemez; zira bütün peygamberler,

1. Yûsuf 12/95.
2. Yûsuf 12/30.
3. Âyetin tamamı şöyledir: "Şehirdeki birtakım kadınlar: 'Vezirin hanımı uşağını elde etmek istemiş. Besbelli onun aşkıyla deli divâne olmuş; görüyoruz ki, kadın iyice azıtmış' diye konuşmaya başladılar."
4. Cüneyd-i Bağdâdî'nin adı Ebü'l-Kāsım Cüneyd ibni Muhammed el-Hazzâz el-Kavârîrî'dir. Ünlü sûfî Serî es-Sakatî, onun hem dayısı, hem de şeyhidir. Dayısı ona iyi bir muhaddis olmasını tavsiye etmiş ve: **"Allah seni sûfî muhaddis değil muhaddis sûfî kılsın"** diye duâ etmiş, o da hadis yanında diğer şerî ilimleri de tahsil etmiştir. Cüneyd-i Bağdâdî, **tasavvuf ilminin Kur'an ve hadisle sınırlı olduğunu söylerdi. Kur'an'ı ezberlemeyen, hadisleri yazmayan ve fıkıhta derinleşmeyen kimsenin arkasından gidilemeyeceğini** ifâde ederdi.
5. Duhâ 93/7.
6. Nahl 16/44.

> peygamber olmadan önce de, sonra da mâsumdur yani Allah Teâlâ onları hem büyük hem de küçük günah işlemekten korumuştur. Hâl böyleyken onların îmânlarını yitirmesi söz konusu olabilir mi? Hz. Yûsuf'un "Allah'tan başkasını ilâh kabul etmek bize yakışmaz" demesi bunu açıkça göstermektedir.[1]

Muhaddis ve müfessir Hasan ibni Arefe el-Abderî'nin[2] (v. 257/871) söylediğine göre, Mûsâ aleyhisselâmın kıssasında geçen ve onun Firavun'a, öldürdüğü kıptîyi kasten öldürmediğini anlatan: "O zaman ben onu yanlışlıkla yaptım (ve ene mine'd-dâllîn)"[3] âyetindeki "dâllîn" kelimesi de kasten değil, "yanlışlıkla, hatâ ile yaptım" anlamındadır.

> Hz. Mûsâ, kardeşi Hârûn ile birlikte Firavun'un karşısına çıkarak ona: 'Bizimle beraber İsrâiloğulları'nı serbest bırak!' dediği zaman, "Firavun: 'Çocukken seni aramızda büyütmedik mi? İçimizde yıllarca yaşamadın mı? Ondan sonra yapacağını yaptın (bizden olan birini öldürdün). Sen nankörün birisin!' deyince, Hz. Mûsâ ona "O zaman ben onu yanlışlıkla yaptım." cevabını vermişti.[4]

Arap dili âlimi ve fakih Muhammed ibni Ahmed el-Ezherî[5] (v. 370/980), Hz. Mûsâ'nın Kıptî'yi yanlışlıkla öldürdüğünü ifâde ederken kullanılan "dâllîn" kelimesinin o işi "unutarak yaptığı" anlamına geldiğini söylemiştir.

"Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?"[6] âyetindeki "dâllen (hidâyeti ararken)" ifâdesinin de "sen unutmuşken" anlamına geldiği söylenmiştir. Nitekim şâhitlik için iki erkek bulunmadığı takdirde, "Bir erkek-

1. Yûsuf 12/38.
2. Hasan ibni Arefe, Abdullah ibni'l-Mübârek'ten hadis öğrenmiş, İmâm Tirmizî ve İbni Mâce gibi hadis âlimlerine rivâyette bulunmuş bir muhaddistir. Bazıları ise burada sözü edilen İbni Arefe'nin, Niftaveyh lakabıyla tanınan hadis hâfızı, kırâat, Arap dili ve edebiyâtı âlimi Ebû Abdillah İbrâhim ibni Muhammed ibni Arefe (v. 323/935) olduğunu söylemişlerdir.
3. Şuarâ 26/20.
4. Şuarâ 26/17-20.
5. Ebû Mansûr Muhammed ibni Ahmed ibni Ezher el-Ezherî el-Herevî, *Tehzîbü'l-luga* adlı Arapça lugat kitâbıyla ünlü bir âlimdir.
6. Duhâ 93/7.

le, biri yanılırsa diğerinin ona hatırlatabilmesi için iki kadın şâhit olsun"[1] âyetindeki "en tadille" ifâdesi de biri unutursa demektir.

"Kitap Nedir, Îmân Nedir, Bilmezdin" Ne Demektir?

﴿وَكَذٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا، مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾ "Daha önceki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da emrimizden bir ruh vahyettik. Yoksa daha önce sen kitap nedir, îmân nedir, bilmezdin."[2] âyetinde Peygamber Efendimiz'in peygamberlikten önce kitâbı ve îmânı bilmediği belirtilmektedir; bunun mânası nedir diye sorulabilir.

Tefsir âlimi ve Hanefî fakihi Ebü'l-Leys es-Semerkandî (v. 373/973) bu âyeti, "Ey Resûlüm! Sana vahiy gelmeden önce Kur'an okumayı ve insanları îmâna nasıl dâvet edeceğini bilmezdin" diye açıklamıştır.

Mâlikî kadısı Bekr ibni Alâ el-Kuşeyrî de[3] (v. 344/955) buna yakın şeyler söylemekle beraber, **âyetteki "îmân" kelimesiyle tevhîdin (Allah'ın birliğinin) değil, farzlar ile diğer hükümlerin kastedildiğini** belirtmiş ve şöyle demiştir: Çünkü Resûl-i Ekrem Efendimiz peygamber olmadan önce de Allah'ın birliğine inanırdı; ama namaz, oruç, zekât, hac gibi farzları bilmezdi; bunlar kendisine daha sonra bildirildi; farzları uyguladıkça da îmânı arttı.

Ebü'l-Leys es-Semerkandî ile Bekr ibni Alâ el-Kuşeyrî'nin bu açıklamaları, bu âyetin en güzel tefsiridir.

"Daha Önce Bilmezdin" Ne Demektir?

Şu âyetin anlamı da sorulabilir:

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَ، وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ﴾ "Biz sana vahyettiğimiz bu Kur'an'la kıssaların en güzelini sana anlatıyoruz. Oysa sen daha önce bunları hiç bilmezdin (bunlardan gâfildin)."[4]

Bu âyetteki "bilmezdin (bunlardan gâfildin)" ifâdesi, "Onlar bizim âyetimize ilgisiz kalanlardır (âyetlerimizden gâfillerdir)"[5] âyetindeki "gâfil"

1. Bakara 2/282.
2. Şûrâ 42/52.
3. Bekr ibni Muhammed ibni Alâ' el-Kuşeyrî hakkında bilgi için bk. I, 505.
4. Yûsuf 12/3.
5. Yûnus 10/7.

kelimesiyle aynı mânada değildir. Tefsir, hadis ve Arap dili âlimi Ebû Ubeyd el-Herevî[1] (v. 401/1011) Yûsuf sûresindeki "gāfildin" kelimesinin, "Sen daha önce Yûsuf kıssasını bilmezdin, ondan habersizdin, onu ancak bizim vahyimizle öğrendin" anlamında olduğunu söylemiştir.

> Nitekim âyet baş tarafıyla birlikte bir bütün olarak okunduğu zaman mânanın böyle olduğu zâten görülür: "Biz sana vahyettiğimiz bu Kur'an'la kıssaların en güzelini sana anlatıyoruz. Oysa sen daha önce bunları hiç bilmezdin."

Putlara Hiç Dokunmadı

İtiraz edilebilecek hadîs-i şerîflerden biri de hadis ve tefsir âlimi Osmân ibni Ebî Şeybe'nin (v. 239/853), ashâb-ı kirâmdan Câbir ibni Abdillah radıyallahu anhümâdan senediyle birlikte rivâyet ettiği şu hadistir:

"Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem peygamber olmadan önce Mekkeli müşriklerin bir toplantısına katılmıştı. O sırada arka tarafında iki meleğin birbiriyle konuştuğunu duydu. Biri ötekine Peygamber Efendimiz'i kastederek: 'Git, onun arkasında dur!' dedi. Öteki melek de ona: 'Şu anda putlara hürmet etmek için orada bulunan birinin arkasında nasıl durabilirim?' dedi. Bu konuşmayı duyan Peygamber aleyhisselâm o günden sonra bir daha putperestlerin toplantılarına katılmadı."[2]

> Hadiste sözü edilen Peygamber Efendimiz'in katıldığı bu toplantı, muhtemelen Kâbe'de yapılmaktaydı ve bilindiği üzere orada 360 put bulunmaktaydı. Peygamber Efendimiz'in İslâmiyet'ten önce de putperestlerin toplantılarına katılmadığı bilinmekte, ancak bu toplantıya amcasının ısrarı üzerine iştirâk ettiği söylenmektedir. Hadîs-i şerîfteki bir meleğin diğerine söylediği: "Git, onun arkasında dur!" ifâdesinin bazı rivâyetlerde: "Gel onun arkasında duralım" şeklinde olduğu görülmekte,

1. Ebû Ubeyd Ahmed ibni Muhammed el-Herevî, Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîflerde geçen nâdir kelimelere dâir *Kitâbü'l-Ğarîbeyn fi'l-Kur'ân ve'l-hadîs* adlı eseriyle ünlüdür.
2. Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), III, 398, nr. 1877; Zehebî, *Mîzânü'l-i'tidâl* (Bicâvî), III, 36-37; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, VI, 23, VIII, 226.

bu ifâdeyle meleğin Peygamber Efendimiz'in bereketinden faydalanmayı veya onu korumayı teklif ettiği anlaşılmaktadır. Allah'ın Elçisi peygamber olmadan önce de putlardan hep uzak durmuş, onlara elini dahi sürmemiştir. Efendimiz'in evlâtlığı Zeyd ibni Hârise şöyle demiştir: "İsâf ve Nâile adında bakırdan yapılma bir put vardı. Müşrikler Kâbe'yi tavâf edince ona ellerini sürerlerdi. (İslâmiyet'ten önce) bir defasında Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Kâbe'yi tavâf etti, ben de onunla birlikte tavâf ettim. Putun yanından geçerken ona elimi sürdüm. Peygamber aleyhisselâm "Ona dokunma!" diye beni uyardı. Zeyd sözüne devam ederek şöyle dedi. Yine Efendimiz ile birlikte tavâf ettik, ben içimden 'Yine o puta dokunacağım, bakalım ne diyecek?'dedim. Ve puta bir daha dokundum. Bu defa Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem 'Sana dokunma denmedi mi?' diye beni ikaz etti.[1]

Ahmed ibni Hanbel bu hadisin son derece münker olduğunu söylemiş, "Bu rivâyet mevzûdur (uydurmadır) veya uydurma bir rivâyeti andırmaktadır." demiştir.

Hadis hâfızı ve kırâat âlimi Dârekutnî'nin (v. 385/995) söylediğine göre âlimler, bu hadisin Resûl-i Ekrem'e kadar varan senedini zikrederken Osmân ibni Ebî Şeybe'nin hatâ ettiğini söylemişlerdir.

Hadis, genel durumu itibâriyle isnâdında görüş birliği edilmeyen münker bir rivâyet olup hiçbir değeri bulunmamaktadır.

İslâm âlimleri Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin: "Bana putlardan nefret etme duygusu verildi."[2] buyurmasına bakarak, onun putlardan hep uzak durduğunu söylemişlerdir.

1. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 238-239, nr. 4956; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Bündârî-Kisrevî), V, 54; Elbânî, *Sahîhu's-sîreti'n-nebeviyye*, s. 32.
2. İbni Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibü'l-âliye* (A'zamî), IV, 172, nr. 4254. "Peygamber Efendimiz'in Güzel Ahlâkı" bahsinde de geçtiği üzere bu hadisin tamamı şöyledir: "Doğru ile yanlışı birbirinden ayıracak yaşa geldiğimde, bütün putlardan nefret etmeye başladım. Şiirden de hoşlanmaz oldum."

Putperestlerin Bayramında Ne Oldu?

Peygamber aleyhisselâmın dadısı Ümmü Eymen'in rivâyet ettiği hadîs-i şerîf de Resûl-i Ekrem'in putlardan nefret ettiğini göstermektedir. Bu rivâyete göre Resûlullah Efendimiz henüz peygamber olmadan önceki bir tarihte, amcası Ebû Tâlib, ailesiyle birlikte Kureyş'in bir bayramını kutlamaya giderken, Peygamber Efendimiz'in katılmak istemediğini söylemesine rağmen, kendileriyle birlikte bu kutlamaya gelmesi için ona ısrar ettiler. Efendimiz de ister istemez onlarla birlikte gitti, ancak çok korkmuş bir vaziyette geri döndü ve durumu şöyle anlattı:

"Onların putlarına her yaklaştığımda, beyaz tenli, uzunca boylu bir adam gördüm; o bana 'Git buradan! Sakın ona dokunma!' diye bağırıyordu." Allah'ın Elçisi o günden sonra Mekkelilerin hiçbir bayramına katılmadı.[1]

> Bu kaynaklarda Ümmü Eymen'den rivâyet edildiğine göre Mekke yakınlarındaki Büvâne'de Kureyşlilerin bir putu vardı. Yılda bir defa oraya gider, kurban keser, traş olur, sabahtan akşama kadar da putlarının yanında kalırlardı. Ebû Tâlib de yakınlarıyla birlikte oraya giderdi. Her defasında Peygamber Efendimiz'in de kendileriyle birlikte oraya gitmesini ister, fakat Efendimiz gitmezdi. Yine bir defasında onun da gelmesi için ısrar etti, hattâ gelmediği için kendisine çok kızdı. Halaları ve diğer yakınları da bayramlarına katılmadığı için ona gücendiler. Peygamber aleyhisselâm da onlarla birlikte gitmek zorunda kaldı. Fakat bir süre sonra son derece korkmuş bir vaziyette halalarının yanına döndü, sonra da gördüklerini onlara anlattı.

Putlardan Nefret Ederdi

Fahr-i Âlem Efendimiz'in râhip Bahîrâ ile olan konuşmasında da onun putlardan nefret ettiği görülür.

> *Şifâ-i Şerîf*'in "Resûl-i Ekrem'in Diğer Cansız Cisim-

1. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 158; Ebû Nuaym, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî-Abbâs), I, 187, nr. 129.

lerle Olan Mûcizeleri" bahsinde Bahîrâ'nın, Mekke'den Suriye'ye giden ticaret kervanlarının yolu üzerindeki bir manastırda yaşadığı ve ibâdetle meşgul olduğu, Peygamber Efendimiz'in aralarında bulunduğu kafile oraya gelince, konakladıkları yerde bulunan ağaçların ve taşların, kafiledeki birinin önünde onu selâmlarcasına yere kapandığını görüp dışarı çıktığı, Kâinâtın Efendisi'ni farkettiği, onun özelliklerini kendi kitaplarında okuyup bildiği için kendisini hemen tanıdığı ve yanına gelip elini tuttuğu belirtilmişti. O bahiste "Bahîrâ'nın Gördükleri" yan başlığı altında bu konuda daha fazla bilgi verilmişti (bk. II, 65).

Resûl-i Ekrem çocukluk günlerinde amcası Ebû Tâlib ile yaptığı Suriye seferinde Bahîrâ ile karşılaşmış, Bahîrâ onda peygamberlik alâmetleri görünce kendisinden bazı bilgiler almak istemiş ve Lât ve Uzzâ'ya[1] yemin vermek sûretiyle de onu denemeye tâbi tutmuştu. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi ona:

"Onların adını anarak bana yemin verme! Allah'a yemin ederim ki, onlara beslediğim kin ve nefret kadar hiçbir şeye kin ve nefret duymadım!" buyurmuştu. Bunun üzerine Bahîrâ:

"Öyleyse Allah adına sana yemin veriyorum, sana soracaklarıma cevap ver!" dedi. O zaman Fahr-i Cihân Efendimiz:

"İstediğini sor!" buyurmuştu.[2]

Peygamber Efendimiz'in hayatı incelendiğinde şu gerçek ortaya çıkmaktadır: O, Allah Teâlâ'nın yardımı sâyesinde, peygamberlikten önce de müşriklerin yaptığı şeylerin aksini yapmış, onlar Müzdelife'de kendi vakfelerini yaparken, Resûl-i Ekrem atası Hz. İbrâhim'in yaptığı gibi Arafat'ta vakfe yapmıştır.

Arafat, Mekke'nin 21 km. doğusunda bir yer olup, hacı

1. **Lât,** taştan yapılma bir put olup Tâif'teydi ve Sakîf kabilesinin putuydu. Hicretin 9. yılında Tâif halkı Müslüman olunca onu yerle bir ettiler. **Uzzâ** ise Gatafân kabilesinin taptığı bir sakız ağacıydı. Resûl-i Ekrem Efendimiz Hâlid İbni Velîd'i göndererek bu ağacı kestirmişti.
2. İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 154-155.

olabilmek için orada vakfe yapmak, yani bir süre durmak gereklidir. Arefe günü orada vakfe yapmayan hacı olamaz. Cebrâil aleyhisselâm, Peygamber Efendimiz'den önce de Hz. İbrâhim'e orada vakfe yapması gerektiğini öğretmişti. Yukarıda belirtildiği gibi İslâmiyet'ten önce Araplar orada değil Müzdelife'de vakfe yapardı. Müslümanlar ise hac ibâdeti esnâsında arefe günü Arafât'ta vakfe yapar, güneş battıktan sonra da oradan ayrılırlar, Arafat ile Mina arasında bulunan Müzdelife'ye giderler, yatsı namazının vakti girdikten sonra o günün akşam namazı ile birlikte yatsı namazını burada kılar ve geceyi Müzdelife'de geçirirler.

3. Peygamberlerin Dünyanın Her İşini Bilmesi Gerekmez

Daha önceki bahislerde şunları gördük: Peygamberler Allah'ın birliği, O'na îmân ve kendilerine gelen vahiy konularında mükemmel bir îmâna sahiptirler. Bunların dışında bir inanca sahip olmaktan Cenâb-ı Hak kendilerini korumuştur. Bunların dışındaki konuları ise, genel olarak bilirler. [1] Peygamberler dinin diğer bahisleri ve dünya işleriyle ilgili konularda da en üstün bilgiye sahiptir. Târihî bilgileri okuyanlar, hadîs-i şerîfler üzerinde araştırma yapanlar ve söylediklerimiz üzerinde düşünenler bunların gerçek olduğunu görürler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bu konularda ne kadar geniş bilgi sahibi olduğunu *Şifâ-i Şerîf*'in Birinci Bölüm'ündeki "Resûl-i Ekrem'in Mûcizeleri" bahsinde görmüştük. Bununla beraber bütün peygamberlerin din ve dünya konularındaki bilgisi aynı değildir. Mertebesi yüksek olanların bilgisi daha fazladır.

Peygamberlerin dünya ile ilgili herşeyi bilmesi gerekmez. Onların bazı dünya işlerini bilmemeleri, bu işleri olması gerekenden farklı düşünmeleri onların ismet sıfatına bir zarar vermediği gibi, kendileri için de bir kusur sayılmaz. Çünkü onların himmet ve gayretleri âhirete, âhiretle ilgili haberlere, din ve şerîat işlerine yöneliktir.

1. Peygamberlerin; âhiret hayatı, melekler gibi konularda da, tafsîlatlı olmasa bile, bir ölçüde bilgileri vardır.

Burada peygamberlerin dünya ile ilgili bazı hususları bilemeyeceğini gösteren üç misâli hatırlamakta fayda vardır:

Biri Hz. Süleymân ile Belkıs kıssasında geçtiği üzere Hüdhüd'ün Hz. Süleymân'a: "Ben senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sana Sebe' kavminden, gerçek bir haber getirdim."[1] demesidir.

Diğeri, aşağıda geleceği üzere, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Medine'yi şereflendirdiği zaman hurma ağaçlarını aşılayan Medinelilere bunu yapmadıkları takdirde daha hayırlı olabileceğini söylemiş, onlar da aşı yapmamışlardı. Efendimiz verimin düştüğünü öğrendiği zaman da "Ben sadece bir insanım, size dininizle ilgili bir şey emredersem onu hemen yapın, kendiliğimden bir şey söylersem, ben sadece bir beşerim. Dünya işlerini siz benden daha iyi bilirsiniz." buyurmuştu.[2]

Üçüncüsü de Bedir Gazvesi'nde Resûl-i Ekrem Efendimiz İslâm ordusunun düşmana en uzak olan su kuyusunun yanında yerleşmesini düşündüğü zaman, ashâb-ı kirâmdan Hubâb ibni Münzir, Peygamber aleyhisselâma bu kararın ilâhî bir işarete dayanıp dayanmadığını sordu; dayanmadığını öğrenince de düşmanı susuz bırakmak için onlara en yakın su kuyusunun yanına yerleşilmesini ve diğer kuyuların kapatılmasını teklif etti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem Efendimiz onun bu görüşünü uygun buldu.[3] Bu konu "Peygamberimizin Dünya İşleriyle İlgisi" bahsinde daha geniş bir şekilde zikredilecektir (bk. III, 207).

Öte yandan dünya işleri çoğunlukla âhiret ve şerîat işlerinden farklı ve onlara aykırıdır; dünya ehli de "Dünya hayatının sadece maddî yönünü bilirler; âhiretten ise habersizdirler."[4]

1. Neml 27/22.
2. Müslim, Fezâil 140-141, nr. 2362-2363.
3. Hâkim, *el-Müstedrek* (Atâ), III, 482, nr. 5801.
4. Rûm 30/7.

> Peygamber Efendimiz bu gerçeği şöyle dile getirmiştir: "Dünyasını seven âhiretine zarar verir, âhiretini seven ise dünyasına zarar verir. Siz bâki olanı fâni olana tercih etmeye bakınız."[1]

İnşallah bu konuyu İkinci Kısım'da ele alacağız.

Peygamberler Dünya İşlerini de Bilir

Bununla birlikte peygamberlerin dünya işlerini bilmediği söylenemez. Çünkü dünya işlerini bilmemek, saflığa ve bönlüğe yol açar ki, son derece akıllı ve anlama yeteneği yüksek olan peygamberler böyle bir duruma düşmekten münezzehtir. Tam aksine onlar, dünya halkına gönderilmişler ve kendilerine onları yönetme, doğru yola iletme, din ve dünya ile ilgili işlerini gözetme görevi verilmiştir. Dünya işlerini hiç bilmeden bu görevin yapılması mümkün değildir. Peygamberlerin bu konulardaki hâllerini, hayatlarını ve derin bilgi sahibi olduklarını âlimler bilir, kitaplar yazar.

Din ve dinin uygulanmasıyla ilgili konuları Peygamber Efendimiz'in bilmemesi mümkün değildir; esasen onun bu konuları mutlaka bilmesi gerekir, Dünya işlerini hiç bilmemesi ise aslâ düşünülemez.

Onun Bilgisinin İki Kaynağı

Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bilgisinin iki kaynağı vardır:

1. Allah Teâlâ ona bilmediklerini vahiy ile öğretir, daha önce de söylediğimiz gibi vahiy ile öğrenilen bilgilerden aslâ şüphe edilemez ve onları bilmemek söz konusu olamaz. Peygamber, vahiy ile öğrendiği bilgileri ilm-i yakîn ile öğrenmiş olur.[2]

2. Yetkili din âlimlerinin belirttiğine göre, Peygamber aleyhisselâm, kendisine vahiy gelmeyen konularda ictihâd yapar ve bilgisi böyle oluşur.

Ümmü Seleme radıyallahu anhânın rivâyet ettiği şu hadîs-i şerîf de bunu göstermektedir. Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, IV, 412; İbni Hibbân, *es-Sahîh* (Arnaût), II, 486, nr. 709.
2. "Peygamberimizin Peygamber Olduğu Andan İtibaren İtikâdî Durumu" bahsinde bu konuda bilgi verilmiştir bk. II, 528.

"Bana vahiy gelmeyen konularda, aranızda kendi görüşümle hüküm veririm." Bu hadisi güvenilir hadis âlimleri kitaplarına almışlardır.[1]

> Miras ve benzeri konularda aralarında anlaşmazlık bulunan iki kişi Peygamber Efendimiz'e baş vurduklarında, Allah'ın Elçisi böyle buyurmuştur. Hadîs-i şerîfin *Sahîh-i Buhârî*'deki yine Ümmü Seleme annemizden olan rivâyetine göre ise Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Ben sadece bir beşerim. Sizler bana yargılanmak üzere geliyorsunuz. Belki sizden biriniz, delilini getirmekte diğerinizden daha becerikli ve anlatımı daha üstün olabilir. Ben de dinlediğime göre o kimsenin lehinde hüküm veririm. Kimin lehine kardeşinin hakkını alıp hüküm vermişsem, o kimse bunu almasın; çünkü bu durumda ona Cehennem'den bir parça alıp vermiş olurum."[2]

Resûl-i Ekrem'in Bedir Gazvesi'nde alınan esirlerden fidye alması, bazı âlimlere göre Tebük Gazvesi'ne katılmak istemeyenlere izin vermesi, haklarında vahiy bulunmadığı için, onun kendi görüşüyle hüküm verdiği (ictihâd ettiği) konulardır.

> "Peygamberlerin Küçük Günah İşleyebileceğini Söyleyenlerin Reddi ve Delillerinin Tenkidi" bahsinde bu iki konu da ele alınacaktır. Kısaca belirtmek gerekirse, Resûl-i Ekrem Efendimiz Bedir Gazvesi'nde alınan esirleri ne yapmak gerektiği konusunda ashâbıyla istişâre etmiş, Hz. Ömer onların öldürülmesini, Hz. Ebû Bekir de onların fidye alınarak serbest bırakılmasını teklif etmiş, Peygamber Efendimiz de Hz. Ebû Bekir'in görüşünü uygun görüp uygulamış, ancak nâzil olan Enfâl sûresinin 67. âyeti Hz. Ömer'in görüşünün isâbetli olduğunu ortaya koymuştu. Tebük Gazvesi'ne katılmak istemeyenlere gelince, bunlar çoğunlukla münâfıklardı; Resûl-i

1. *Kütüb-i Sitte*'de bulunan bu hadis Ebû Dâvûd, Akdıye 7, nr. 3585'de buradaki metniyle geçmektedir.
2. Buhârî, Şehâdât 27, nr. 2680, Mezâlim 16, nr. 2458; Müslim, Akdiye 4, nr. 1713.

Ekrem'e gelerek savaşa gitmemek için birer bahâne uydurmuşlar, o da hiç itiraz etmeden onların ileri sürdüğü mâzeretleri kabul etmişti. Bunun üzerine de "Allah seni affetti; ama sen, neden kimin doğru söylediğini, kimin yalancı olduğunu anlayıncaya kadar beklemeyip onlara izin verdin?"[1] âyet-i kerîmesi nâzil olmuştu.

Vahiy ile bilinen konularda hiçbir şüphe bulunmadığı gibi, Resûl-i Ekrem'in kendi görüşüyle (ictihâdıyla) ortaya koyduğu hükümlerde de bir şüphe ve hatâ söz konusu değildir.

O, Dinî Konulardaki İctihâdında Hata Etmez

İşte gerçek olan budur. Peygamber aleyhisselâmın ictihâdında hatâ edebileceği görüşü yanlıştır, değersizdir. "Her müctehidin verdiği karar doğrudur, bu sebeple Peygamber aleyhisselâmın verdiği karar da doğrudur" sözü ise yanlıştır. Bir de "Her müctehidin verdiği karar doğru değildir, doğru olan bir görüş vardır" diyenlere de iltifat edilmez; çünkü Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem şer'î konulardaki ictihâdında hatâ etmez; Allah Teâlâ onu bu konuda hatâ etmekten korumuştur. Müctehidlerin yanılabileceği görüşü, şer'î kaidelerin yerleşmesinden sonrası için geçerlidir. Peygamber Efendimiz ise kendisine bir konuda vahiy gelmediği ve o konuda dinî bir hüküm bulunmadığı zaman ve bir görüş onun kalbinde kesinlik kazandığı zaman ictihâd etmiştir. Dinî bakımdan hüküm verilmesi gereken yeni bir olay meydana geldiği ve Resûl-i Ekrem'in kalbinde o konuda bir görüş belirmediği zaman, Cenâb-ı Hak ona bilmesi gerekeni ya vahiy ve ilhâm yoluyla veya görüş bildirmesine izin vermek sûretiyle zaman içinde öğretmiş, bu bilgiler kalbine iyice yerleştikten sonra Peygamber Efendimiz Allah Teâlâ'nın dilediği şekilde hüküm vermiştir.

Şu âyet bunu göstermektedir: "Şüphesiz gerçeği ortaya koyan bu kitâbı sana, insanlar arasında Allah'ın gösterdiği şekilde hükmetmen için indirdik."[2] Burada şu hadîs-i şerîfi de hatırlamalıdır: Bir gün Resûl-i Ekrem Efendimiz, anlaşamadıkları bir konuda hüküm vermesi için evine gelen ve kapının önünde gürültü yapan

1. Tevbe 9/43.
2. Nisâ 4/105.

adamlara kendisine bir dâvâ getirildiği zaman nasıl davranılması gerektiği hakkında şöyle buyurmuştur:

"Dâvânızı bana getiriyorsunuz, ben ancak bir beşerim. Kimin haklı olduğu konusunda bana bir vahiy gelmiş değildir. Vahiy gelmeyen konularda ben ancak reyimle hükmediyorum. Olur ki biriniz, diğerine nisbetle delilini daha tesirli anlatır, daha iyi ortaya koyar, ben de onu haklı zannederek lehine hükmederim. Her kime kardeşine âit bir hakkı hükmeder, verirsem, sakın onu almasın. Ben ona bir ateş parçası vermiş olurum."[1]

Resûlullah Efendimiz bir olay meydana geldiği zaman, o konuda ictihâd etmeden önce çoğunlukla vahyin gelmesini beklerdi. Âhiret yolculuğuna çıkmadan önce bütün dinî ilimler onun kalbine yerleşmiş, şüphe ettiği ve bilmediği hiçbir konu kalmamıştı.

"Bugün dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım."[2] âyeti de bunu göstermektedir.

Kısaca belirtmek gerekirse, Peygamber aleyhisselâmın, ümmetini dâvet ettiği dinî konuların hepsini, en küçük ayrıntısına varıncaya kadar bilmesi şarttır; bilmemesi mümkün değildir; çünkü bir peygamberin, ümmetini kendisinin bilmediği bir şeye dâvet etmesi söz konusu olamaz.

Vahiy Yoluyla Öğrendiği Bilgiler

Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, Rabbinin kendisine vahiy yoluyla öğrettiği bilgiler hususunda da masum olduğu için bunlara bütün benliğiyle inanır ve onlar hakkında en küçük bir şüphe ve tereddüde kapılmaz. Bu bilgiler; Cenâb-ı Hakk'ın göklerdeki ve yerdeki eşsiz saltanatı, en yücesinden en küçüğüne varıncaya kadar yarattığı varlıkların durumu, esmâ-i hüsnâsının neler olduğu, O'nun yüce kudretini ortaya koyan sayısız mahlûkatı,[3] âhiret âleminin çeşitli hâlleri,[4] kıyâmet alâmetleri,[5] bah-

1. Buhârî, Mezâlim 16, nr. 2458; Müslim, Akdıye 4, 5, nr. 1713.
2. Mâide 5/3.
3. Mi'râc'ı anlatan "And olsun ki Rabbinin varlığını gösteren en büyük delillerden bir kısmını gördü." (Necm 53/18) âyet-i kerîmesi de bunu dile getirmektedir.
4. Sûra üflenmesi, varlıkların yeniden diriltilmesi, mahşer, sırat, mîzân gibi hâller.
5. Birçok hadîs-i şerîfte dile getirilen kıyâmetin küçük ve büyük alâmetleri.

tiyarların Cennet'teki, günahkârların Cehennem'deki hayatı ve şimdiye kadar kâinâtta olmuş, bundan sonra olacak şeylerin durumudur.

> Gerek kâinâtın yaratılışı ve gerekse eski milletlerin başından geçen hâlleri dile getiren hadîs-i şerîfler böyledir. "**Resûl-i Ekrem'in Gaybı ve Geleceği Bilmesi**" bahsinde Huzeyfe İbnü'l-Yemân radıyallahu anhın rivâyet ettiği bir hadiste geçtiği üzere, bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Mescid-i Nebevî'de ayağa kalkmış ve kıyâmete kadar olacak ne varsa hepsini orada bir bir haber vermişti.

Peygamber Her Şeyi Bilemez

Zikredilen bu konularda Resûl-i Ekrem Efendimiz'in hiçbir insanın bilemeyeceği kadar bilgisi vardır; bununla beraber, bu konuları ayrıntılı bir şekilde bilmesi de gerekmez. Allah'ın Elçisi herşeyi bilmediğini şu sözleriyle dile getirmiştir:

«إِنِّي لَا أَعْلَمُ إِلَّا مَا عَلَّمَنِي رَبِّي» "Ben sadece Rabbimin **bana bildirdiklerini bilirim**."

> Bu hadîs-i şerîf *Şifâ-i Şerîf*'in "**Resûl-i Ekrem'in Gaybı ve Geleceği Bilmesi**" bahsinde de geçmişti. Buna göre Tebük Gazvesi'ne giderken Resûlullah'ın devesi kaybolmuş, fakat deve bulunamamıştı. Peygamber aleyhisselâm o sırada yanında bulunanlara, gazveye iştirak eden bir münafığın "Hem peygamber olduğunu söylüyor; size göklerden haber veriyor; hem de devesinin nerede olduğunu bilmiyor!" dediğini ve "Ben sadece Rabbimin bana bildirdiklerini bilirim" diyerek devesinin yerini o anda öğrendiğini ifâde buyurmuş ve "Deve falan vâdide, yuları bir ağaca takılıp kalmış vaziyette duruyor" diyerek yerini haber vermişti.[1]

Yine Resûl-i Ekrem'in bildirdiğine göre, Allah Teâlâ bir hadîs-i kudsîde, hiçbir insanın **hatır ve hayalinden geçirmediği** nimetleri sâlih

1. Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* (Mu'tasım), s. 121; İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye* (Sekkâ), II, 174.

kulları için hazırladığını haber vermiştir. Şu âyet-i kerîme de bunu ifâde etmektedir: "Yaptıklarının karşılığında onlar için göz aydınlığı olacak ne gibi mükâfâtların hazırlandığını **hiç kimse bilemez**."[1]

> Bu hadîs-i şerîfin tamamı şöyledir: Ebû Hüreyre radıyallahu anh'den rivâyet edildiğine göre Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ, 'Ben sâlih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir insanın hatır ve hayalinden bile geçiremediği nimetler hazırladım' buyurdu." Ebû Hüreyre bu hadisi rivâyet ettikten sonra: "İsterseniz şu âyeti okuyunuz" diyerek yukarıda verilen Secde sûresinin (32) 17. âyetini okumuştur.

Hz. Mûsâ'nın Hızır'a: "Allah'ın sana öğrettiği **bu hayırlı ilimden bana da öğretmen için** yanında kalabilir miyim?"[2] demesi de peygamberlerin her şeyi bilmediğini göstermektedir.

> Biraz yukarıda bu bahiste Kādî İyâz şöyle demişti: "Peygamberlerin dünya ile ilgili herşeyi bilmesi gerekmez. Onların bazı dünya işlerini bilmemesi, bu işleri olması gerekenden farklı düşünmesi ismet sıfatlarına bir zarar vermediği gibi kendileri için de bir kusur sayılmaz. Çünkü onların himmet ve gayretleri âhirete, âhiretle ilgili haberlere, din ve şerîat işlerine yöneliktir."

Peygamber Efendimiz'in bazı duâları şöyledir:

«أَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ» "Allahım! Bildiğim ve **bilmediğim** güzel isimlerin hürmetine Senden şunu niyâz ederim..."[3]

> Bu hadîs-i şerîf, Allah'tan başka kimsenin bilmediği, hattâ Resûl-i Ekrem Efendimiz'in bile vâkıf olmadığı Esmâ-i hüsnâ bulunduğunu göstermektedir.

1. Buhârî, Bed'ü'l-halk 8, nr. 3244, Tefsîr 32/1, nr. 4780, Tevhîd 35, nr. 7498; Müslim, Cennet 2-5, nr. 2784.
2. Kehf 18/66.
3. Taberânî, *ed-Duâ* (Atâ), s. 53; Müttakī el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl* (Sekkā), II, 207, nr. 3783.

«أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ»
"Allahım! Yüce zâtını isimlendirdiğin her bir ismin veya gayb ilminde **sadece Kendinin bildiği** isimlerinin hürmetine Senden şunu niyâz ederim..."[1]

> Esmâ-i hüsnâ'nın doksan dokuz isimden ibaret olmadığını da gösteren bu hadisin tamamı şöyledir: Ashâb-ı kirâmdan Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın rivâyet ettiğine göre Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:
>
> "Bir kimsenin gönlünü elem ve keder kapladığında:
>
> 'Allahım! Ben senin kulunum, bir kulun ile bir kölenin çocuğuyum; kaderim senin elindedir; benim hakkımda Senin hükmün geçerlidir; benim için takdir buyurduğun şey en âdil olanıdır. Yüce zâtını isimlendirdiğin veya mahlûkātından birine öğrettiğin yahut kitâbında indirdiğin veyahut **kimseye bildirmeyip gayb ilminde sadece Kendine sakladığın her bir ismin hürmetine**; Kur'an'ı kalbimin baharı, gönlümün nûru, elem ve kederlerimin cilâsı eylemeni Senden niyâz ediyorum' diye duâ ederse, Cenâb-ı Hak onun bütün üzüntülerini giderir, gönlüne ferahlık verir." Bunun üzerine Ashâb-ı kirâm: "Yâ Resûlallah! Bu duâyı bizim de öğrenmemiz gerekir mi?" diye sordular. Allah'ın Elçisi: "Evet, bunu duyan herkesin öğrenmesi gerekir." buyurdu.

Allah Teâlâ da "Her bilenin üstünde bir başka bilen vardır."[2] buyurmaktadır. Tâbiîn âlimlerinden muhaddis ve fakih Zeyd ibni Eslem (v. 136/753) ve bazı âlimler bu âyeti açıklarken, "İlim, Cenâb-ı Hakk'a varıncaya kadar böyle devam edip gider." demişlerdir.

Bunun böyle olduğunu herkes bilir. Zira Allah Teâlâ'nın ilmi sınırsızdır; beşer bilgisinin O'nun ilmini kavrayıp kuşatması mümkün değildir.

---

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 391; Ebû Ya'lâ el-Mevsılî, *Müsned* (Esed), IX, 198-200, nr. 5297; Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-sahîha*, I, 383-387, nr. 199.
2. Yûsuf 12/76.

Şu âyetler de bu gerçeği dile getirmektedir:

"Kulları ise O'nun ilminden ancak O'nun dilediği kadarını kavrayabilirler."[1]

"Allah, onların geleceğini de bilir, geçmişini de. Fakat onların bilgisi Allah'ı kuşatamaz."[2]

İşte Allah'ın birliği, O'nun emir ve yasakları, ilâhî sırları ve dinle ilgili konular hakkında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin itikâdî durumu böyledir.

4. Peygamber Efendimiz'in Şeytandan Korunduğu

Ey okuyucu! Şunu bil ki, Allah Teâlâ'nın Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemi şeytandan koruyup himâye ettiği, şeytanın onun bedenine bir zarar veremeyeceği gibi, kalbine de vesvese getiremeyeceği konusunda ümmet-i Muhammed görüş birliği içindedir.

Allah Teâlâ şeytana hitâben: "Sana uyup azgınlaşanlar dışında, elbette senin, kullarım üzerinde zorlayıcı bir gücün yoktur."[3] buyurduğuna göre, en müttaki insan olan Peygamber aleyhisselâm üzerinde şeytanın herhangi bir tesirinin olmaması tabiîdir.

Bu konuda Abdullah ibni Mes'ûd'dan rivâyet edildiğine göre bir gün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem:

"Her insanın yanında, kendisinden hiç ayrılmayan biri cin (şeytan), diğeri melek iki arkadaşı vardır." buyurmuştu. Bunun üzerine Ashâb-ı kirâm:

"Yâ Resûlallah! Şeytan sana da mı musallat edildi?" diye sordular. Resûlullah Efendimiz de:

"Evet, bana da musallat edildi. Yalnız Allah Teâlâ ona karşı bana yardım etti de, o teslim oldu (veya Müslüman oldu)" buyurdu.[4]

1. Bakara 2/255.
2. Tâhâ 20/110.
3. Hicr 15/42.
4. Müslim, Kıyâmet 69, nr. 2714.

> Hadislerden, özellikle de aşağıda zikredilecek olan Hz. Âişe rivâyetinden anlaşıldığına göre her insanın yanında bulunan cin, şeytandır. İnsanın yanından ayrılmayan bu şeytanın işi ona vesvese vermek ve yolunu şaşırtmaktır; meleğin görevi ise onu kötülüklerden korumaktır.

Yukarıdaki hadisi tâbiîn âlimlerinden Mansûr ibni Mu'temir'den Süfyân es-Sevrî (v. 161/778) rivâyet etmişti; Süfyân'dan başkası[1] bu hadisi Mansûr'dan Efendimiz'in şu ifâdesiyle rivâyet etmiştir:

"Benim yanımdaki şeytan artık bana sadece hayır telkin ediyor."[2]

Bu mânada bir hadisi Hz. Âişe de rivâyet etmiştir.

> Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği hadîs-i şerîf şöyledir: Bir gece Peygamber Efendimiz, Hz. Âişe'nin yanından çıkarken annemiz onun diğer hanımlarından birinin yanına gideceği düşüncesiyle kıskançlık duygusuna kapıldı. Peygamber Efendimiz bunu farketti ve ona "Yoksa kıskandın mı?" diye sordu. Hz. Âişe de onu çok sevdiği için kıskandığını ifâde ederek "Benim durumumda olan biri, senin gibi birini kıskanmaz mı?" dedi. O zaman Efendimiz "Sana şeytanın mı geldi?" buyurdu. O da "Yâ Resûlallah! Benim yanımda şeytan mı var?" diye sordu. Resûl-i Ekrem de her insanın yanında şeytan bulunduğunu söyledi. Bu defa annemizin aklına çok önemli bir soru geldi ve: "Yâ Resûlallah! Senin yanında da şeytan var mı?" deyince, Kâinâtın Efendisi: "Evet, benim yanımda da var; fakat Rabbim bana yardım ettiği için o bana zarar veremez" buyurdu.[3]

Bir başka rivâyete göre de: "Benim yanımdaki şeytan artık bana sadece hayır telkin ediyor." buyurdu.[4]

1. Bu zât tebe-i tâbiîn âlimlerinden hadis hâfızı Cerîr ibni Abdilhamîd'dir (v. 188/804).
2. Müslim, Münâfikūn 69, nr. 2814; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 385, 397, 401, 460.
3. Müslim, Münâfikūn 70, nr. 2815.
4. Müslim, Münâfikūn 69, nr. 2814; Dârimî, Rikāk 25, nr. 2737; Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, I, 257, 385, 397, 401, 460.

"Benim yanımdaki cin Müslüman oldu" (esleme) ifâdesi, "O bana zarar veremez" (eslemü) şeklinde de rivâyet edilmiştir. Bazı âlimler "O bana zarar veremez" rivâyetinin daha sahîh bulmuş ve onu tercih etmişlerdir.[1]

Yanımdaki şeytan "Müslüman oldu" yani kâfirken İslâm Dini'ne girdi, şimdi o bana tıpkı melek gibi sadece hayır telkin eder diye de rivâyet edilmiştir. Hadisten anlaşılan da budur.

Bazı muhaddisler bu ifâdeyi "Yanımdaki cin bana boyun eğdi, vesvese vermekten vazgeçti" (istesleme) şeklinde rivâyet etmişlerdir.

Şeytan Ona Zarar Veremez

Ben derim ki: İnsanoğlunun yanından hiç ayrılmayan şeytan Resûlullah Efendimiz'e boyun eğdiğine göre, onun yanında bulunamayan, sohbetine katılamayan ve ona yaklaşma imkânına bile sahip olmayan şeytanların ona hiçbir zarar veremeyeceği son derece açıktır.

Resûlullah aleyhisselâmın nûrunu söndürmek,[2] kendisini öldürmek, kalbine çeşitli düşünceler salmak maksadıyla şeytanların ona birçok defa musallat olduğunu gösteren hadisler vardır. Bu teşebbüslerin hepsinde de şeytanlar ümitsizliğe kapılıp başarısız olmuşlardır. Bunlardan biri de şeytanın onun namazını bozmak üzere kendisine saldırmasıdır ki, Allah'ın Elçisi onu yakalayıp esir almıştır.

Şeytan Ona Nasıl Saldırdı?

Bu rivâyet, sahîh hadis kitaplarında yer almış olup Ebû Hüreyre radıyallahu anh, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu söylemiştir:

"Bir defasında şeytan, (Abdürrezzâk'ın rivâyetine göre 'kedi şeklinde') karşıma çıktı[3] ve namazımı bozdurmak için üzerime atıldı. Fakat Allah Teâlâ bana onu yenme gücü verdi de, tutup yere çaldım. Sabahleyin he-

1. Bu görüşte olan ünlü âlimlerden biri de Süfyân ibni Uyeyne'dir (v. 198/814). O, şeytanın Müslüman olmayacağı düşüncesiyle bu rivâyeti daha sahîh bulmuştur.
2. Allah Teâlâ kâfirlere bu fırsatı vermeyeceğini şöyle ifâde buyurmuştur: "Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Oysa Allah nûrunu mutlaka tamamlamak istiyor; kâfirler isterse hoşlanmasınlar" (Tevbe 9/32. Ayrıca bk. Saf 61/8).
3. Allah Teâlâ cinlere de tıpkı melekler gibi istedikleri şekle girme imkânı vermiştir.

pinizin onu görmesi için Mescid'in direklerinden birine bağlamak istedim. Fakat kardeşim Süleymân peygamberin: 'Rabbim, beni bağışla ve bana öyle bir saltanat ver ki, benden başka hiç kimseye nasip olmasın'[1] dediği hatırıma geldi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak onu bir köpek gibi kovdu."[2]

> Bazı rivâyetlerden anlaşıldığına göre, bu olay Resûl-i Ekrem Efendimiz bir gece teheccüd namazı kılarken meydana gelmiştir.

Ashâb-ı kirâmdan Ebü'd-Derdâ'nın[3] (v. 32/652) rivâyet ettiğine göre Peygamber aleyhisselâm: "Bir defasında Allah'ın düşmanı İblîs, bir ateş parçasıyla yüzümü yakmak için yanıma geldi" diye söze başlamıştı. Hadisin râvisi Ebü'd-Derdâ, o sırada Resûl-i Ekrem'in namaz kılmakta olduğunu, şeytana lânet ederek ondan Cenâb-ı Hakk'a sığındığını ve: "Sonra şeytanı yakalamak istedim" buyurduğunu söylemiş ve Ebü'd-Derdâ, Ebû Hüreyre'nin rivâyet ettiği yukarıdaki hadisin bir benzerini naklederek Peygamber Efendimiz'in: "(Kardeşim Süleymân'ın duâsı olmasaydı onu bağlayacaktım.) Sabahleyin de Medinelilerin çocukları onunla oynayacaktı" buyurduğunu ifâde etmiştir.

> Ebü'd-Derdâ radıyallahu anhın bu rivâyetine göre, bu olay Peygamber Efendimiz ashâbına namaz kıldırırken meydana geldi. Resûl-i Ekrem'in üç defa: "Senden Allah'a sığınırım" buyurduğunu, ardından elini ileri doğru uzatarak yine üç defa "Seni Allah'ın lâneti ile lânetliyorum" dediğini duyan sahâbîler, namazdan sonra ona daha önce bir benzerini görmedikleri bu işin

1. Sâd 38/35.
2. Buhârî, Salât 75, nr. 461, Amel fi's-salât 10, nr. 1210, Enbiyâ 40, nr. 3423, Tefsîr 38/2, nr. 4808; Müslim, Mesâcid 39, nr. 541.
3. Medineli sahâbilerden olan Ebü'd-Derdâ radıyallahu anhın tam adı Uveymir ibni Kays el-Hazrecî'dir. Asr-ı Saâdet'teki sayılı Kur'an hâfızlarından biridir. Daha sonraları birçok kişiye Kur'ân-ı Kerîm öğretmiş, savaşlara katılıp ordu kadılığı yapmış ve Dımaşk'ın ilk kadısı o olmuştur. Ashâb-ı kirâmın önde gelen zâhidlerinden biri olan Ebü'd-Derdâ'nın levha yapılıp asılacak güzel sözleri vardır. O şöyle derdi:
"Kul Allah'a ibâdetle meşgul olunca Allah onu sever, mahlûkâtına da sevdirir."
"İmânın zirvesi başa gelene sabır, kadere rıza, samimi bir tevekkül ve Allah'a boyun eğmektir."
"Bir saat tefekkür, bütün bir gece nafile ibâdet etmekten hayırlıdır."
"Bilmeyene bir kere, bilip de yapmayana yedi kere yazıklar olsun."

mâhiyetini sordular. Allah'ın Elçisi de yukarıdaki hadiste geçen sözlerle işin aslını açıkladı.[1]

İblîs hakkında bilgi için bk. II, 238

Şeytandan Allah'a Nasıl Sığındı?

İmâm Mâlik'in *el-Muvatta*'da rivâyet ettiği bir hadise göre, İsrâ ve Mi'râc olayında cinlerden biri Resûl-i Ekrem Efendimiz'in yüzüne bir ateş parçası fırlatmak istemiş, Cebrâil aleyhisselâm da şeytandan Allah'a nasıl sığınacağını öğreterek onu korumuştu.

Hadisin tamamı şöyledir: "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem İsrâ gecesinde, bir ateş parçasıyla kendisine saldırmak isteyen bir cin gördü. Allah'ın Elçisi ne yana dönse o cini görüyordu. Cebrâil aleyhisselâm ona "Sana okuyacağın bir duâ öğreteyim mi? Sen o duâyı okuyunca cinin elindeki ateş söner, kendisi de yüzüstü düşer." dedi. Resûl-i Ekrem de "Evet, öğret!" deyince, Cebrâil aleyhisselâm ona şu duâyı okumasını söyledi:

«أَعُوذُ بِوَجْهِ اللهِ الْكَرِيمِ، وَبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ اللَّاتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ، مِنْ شَرِّ مَا نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ، وَشَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا، وَشَرِّ مَا ذَرَأَ فِي الْأَرْضِ، وَشَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمِنْ فِتَنِ اللَّيْلِ، وَمِنْ طَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ»

Allah'ın gökten yere inen azâbından, yerden göğe yükselen fenâlıkların şerrinden, O'nun yerin altında ve üstünde yarattığı varlıkların şerrinden, gece gündüz meydana gelen fitnelerden ve gece gündüz meydana gelen hayırlar dışındaki felâketlerden Cenâb-ı Hakk'ın zâtına ve O'nun Kur'ân-ı Kerîm'ine sığınırım."[2]

1. Müslim, Mesâcid 40, nr. 542.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Şa'ar 10.

Şeytan Necidli Bir İhtiyar Kılığında

Şeytan Resûlullah'a yaklaşarak ona zarar veremeyince, onun düşmanları olan kâfirler vasıtasıyla kendisine zarar vermek istemiştir. Dâru'n-Nedve'de toplanarak Peygamber Efendimiz hakkında nasıl bir tedbir alacaklarını konuşan Kureyşlilerin arasına Necidli bir ihtiyar kılığında katılarak Resûl-i Ekrem'in öldürülmesini tavsiye etmesi, onun bu tür oyunlarından biridir.

> Olay şöyle meydana gelmiştir: Müslümanların Medine'ye hicret etmeye başladığı ve Medinelilerin onlara kucak açtığı günlerde, Kureyşliler İslâmiyet'in yayılmasını önlemek için ne yapılması gerektiğini konuşmak üzere bir toplantı yapmaya karar vermişti. O gün toplantının yapılacağı Dâru'n-Nedve'nin önünde Necidli yaşlı bir adam gördüler; onun bu toplantıyı haber aldığını, kendisinin de o konuda görüşleri olduğunu söylemesi üzerine kendisini içeri aldılar. Aslında bu ihtiyar şeytandan başkası değildi. Toplantıya katılanlardan biri Resûl-i Ekrem'in zincire vurularak ölünceye kadar hapsedilmesini tavsiye etti. Necidli ihtiyar bunun uygun olmadığını, durumu öğrenen ashâbının onu kurtaracağını, o günden sonra daha da çoğalabileceklerini söyledi. Bir başkası onu Mekke'den çıkarmayı teklif etti. Necidli ihtiyar bu teklifi de beğenmedi. Onun bir başka Arap kabilesine sığınabileceğini, etkili konuşmasıyla insanları yanına çekeceğini, başkalarıyla birlikte Mekke'ye saldırıp onları öldüreceğini söyledi. Müşrikler onun görüşlerini pek beğendiler ve haklı olduğunu söylediler. Bunun üzerine Ebû Cehil, her kabileden gözü pek birer genç seçmeyi, ellerine birer kılıç vermeyi ve el birliğiyle onu ortadan kaldırmayı teklif etti, bu durumda suçun belli bir kabilenin üzerinde kalmayacağını, Hâşimoğullarının bütün Kureyş'i karşısına alamayacağını, diyetini istedikleri zaman da hep birlikte onun diyetini ödeyebileceklerini söyledi. Necidli ihtiyar bu teklifi çok beğendi ve Ebû Cehil'i takdir etti. Herkesin bu teklifi kabul

etmesi üzerine her kabileden bir delikanlı seçildi, ellerine birer kılıç verildi. Allah Teâlâ, kâfirlerin bu tuzağını Resûl-i Ekrem'ine bildirdi ve ona hicret izni verdi. Cebrâil aleyhisselâm da, Peygamber aleyhisselâma o gece yatmamasını tembih etti. Fahr-i Kâinât Efendimiz evden çıktı ve "Önlerine bir duvar, arkalarına bir duvar çekip onları öyle bir kuşattık ki, bir şey görecek hâlleri yoktur"[1] âyetini okuyarak yerden aldığı bir avuç toprağı orada kendini öldürmek üzere bekleyenlerin başlarına saçtı ve yürüyüp gitti.[2]

Kâfirlerin hazırladığı bu tuzak, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle ifâde buyurulur: "Hani kâfirler seni tutuklayıp hapsetmek veya öldürmek veyahut da yurdundan çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurmaya çalışsınlar ama Allah da onların tuzaklarına karşılık verecektir. Allah tuzak kuranlara en güzel karşılığı verendir."[3]

Sürâka bin Mâlik Kılığında

Yine şeytan bir defasında, Bedir Gazvesi'nde Sürâka bin Mâlik şekline girerek Mekkeli kâfirlere destek verdi.

Mekkeli müşrikler Bedir Gazvesi'ne giderken, şeytan Kinâne oğullarından Sürâka bin Mâlik'in şekline girmiş ve adamlarıyla birlikte onların yanına gelmişti. Süraka, hicret sırasında Fahr-i Cihân Efendimiz'i takip eden ve ona iyice yaklaşınca atının ayakları kuma gömülen kişiydi. Şeytanın onun şekline girmesinin önemli bir sebebi vardı: Kureyşliler Sürâka'nın kabilesinden bir kişiyi öldürdükleri için, Müslümanlarla savaşa giderken, o kabilenin kendilerine arkadan saldırmasından korkuyorlardı. Şeytan Süraka'nın şekline girmekle onlara bu konuda güven vermiş oluyordu. Âyet-i kerîmede buyurulduğu üzere şeytan müşrikleri cesâretlendirmek için

1. Yâsîn 36/9.
2. İbni Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 124-126; İbni Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 227.
3. Enfâl 8/30.

onlara Sürâka'nın ağzından: "Bugün insanlardan size üstün gelecek kimse yoktur; ben de size yardım edeceğim" demişti. Hattâ ileri gelen kâfirlerden Hâris ibni Hişâm'a dostça yaklaşmış ve onun ellerini tutarak kendisiyle sohbete başlamıştı. İşte o sırada yanındaki meleklerle birlikte mü'minlerin yanında yer alan Cebrâil aleyhisselâmı gördü. Hâris ibni Hişâm'ın elini bırakarak kaçmaya başladı. Hâris, şeytana sarılarak: "Sürâka! Nereye gidiyorsun? Bizim düşmana yenilmemizi mi istiyorsun?" dediği zaman, şeytan gerisin geriye dönüp kaçarken ona âyet-i kerîmede buyurulduğu gibi "Ben sizden ayrılıyorum, çünkü ben sizin görmediklerinizi görüyorum, ben Allah'tan korkuyorum, Allah'ın azabı çok şiddetlidir."[1] diye karşılık verdi."[2]

Şeytanın kâfirlere destek verdiğini Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de anlatmış ve şeytanın tavrını şöyle dile getirmiştir:

﴿وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ﴾

"Hatırlayın! Şeytan onlara yaptıklarını güzel göstermiş ve 'Bugün insanlardan size üstün gelecek kimse yoktur; ben de size yardım edeceğim' demişti."[3]

Şeytanın Mekkelileri Uyarması

Bir de Peygamber aleyhisselâm Mekke'nin Akabe mevkiinde Medinelilerle bîat yaparken, şeytan olup biteni haber vererek Mekkelileri uyarmıştı.

Akabe, Kâbe'ye 3 km uzakta bir yerdir. Resûl-i Ekrem Efendimiz hicretten iki yıl önce burada Medinelilerle buluşmuş, onlara İslâm'ı anlatıp Müslüman olmalarını sağlamış, bu konuda kendilerinden söz (bîat) almıştı. Onlar da ertesi yıl (mîlâdî 622'de) ikisi kadın yetmiş beş kişilik bir heyet hâlinde Mekke'ye gelerek geceleyin kendisiyle

1. Enfâl 8/48.
2. Beyhakī, *Delâilü'n-nübüvve* (Kal'acî), III, 53, 79.
3. Enfâl 8/48.

buluşup Resûlullah'ı Medine'ye dâvet etmiş, Medine'yi şereflendirdiği takdirde onu âile bireylerini korudukları gibi koruyacaklarına söz vermişlerdi. İslâmiyet'in Medine'de nasıl gelişeceğini sezen şeytan, tüyler ürperten bir feryâdla Akabe'de olup bitenleri Mekkelilere haber vermiş ve orada Mekkelilere açılacak savaş planlarının görüşüldüğünü söylemiş, Peygamber Efendimiz de "Bu Akabe şeytanıdır" buyurarak Medineli Müslümanlara oradan ayrılmalarını söylemişti. Ertesi gün Kureyşliler, Medinelilerin bulunduğu yere giderek, Peygamber aleyhisselâmı şehirlerine götürmeye kalktıklarını öğrendiklerini, bunu yaptıkları takdirde aralarında fena şeyler olacağını söyleyerek onları tehdit etmişlerdi.[1]

Anlatılan bu olaylarda Allah Teâlâ Resûl-i Ekrem'ini himâye etmiş ve onu şeytanın şerrinden, vereceği zararlardan korumuştur.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

«إِنَّ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ كُفِيَ مِنْ لَمْسِهِ، فَجَاءَ لِيَطْعَنَ بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِهِ حِينَ وُلِدَ فَطَعَنَ فِي الْحِجَابِ» "İsâ aleyhisselâm şeytanın dokunmasından korunmuştur. İsâ doğduğu zaman şeytan eliyle onun böğrüne vurmak için yanına geldi, fakat ona vuramayıp sarıldığı beze dokundu."[2]

Peygamber Efendimiz bir başka hadisinde her doğan çocuğa şeytanın eliyle dokunduğunu, çocuğun bundan dolayı ağlayıp feryâd ettiğini, onun sadece Hz. Meryem'e ve oğluna dokunmadığını haber vermiştir.[3] Şeytanın Hz. Meryem'e ve oğluna dokunamayışının sebebi, Meryem'in annesi Hanne'nin onu dünyaya getirince şöyle duâ etmesidir: "Rabbim! Ben kız doğurdum... Erkek kız gibi değildir. Onun adını Meryem koydum. Onu ve soyunu lânetli şeytanın şerrinden Senin himâyene emânet ediyorum."[4]

1. Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, III, 460-462.
2. Buhârî, Bedü'l-halk 11, nr. 3286.
3. Buhârî, Enbiyâ 44, nr. 3431, Tefsîr 3/2, nr. 4548; Müslim, Fezâil 147, nr. 2366.
4. Âl-i İmrân 3/36.

Peygamber Efendimiz'e son hastalığı sırasında ağzının bir yanından dökülerek ilaç içirildiği ve daha sonra ona zâtülcenb olmandan korktuğumuz için böyle yaptık dendiği zaman şöyle buyurmuştu: "Zâtülcenb[1] şeytandandır; Allah Teâlâ şeytanı bana musallat etmemiştir."

> Peygamber Efendimiz'in vefâtından önce, hâlsiz düştüğü ve konuşamadığı sırada, yanında bulunanlar onun zâtülcenb hastalığına yakalandığını düşünmüş, Resûlullah'ın "Yapmayın!" diye işaret buyurmasına rağmen, kendisini iyileştireceği ümidiyle ve her hasta gibi onun da ilacı sevmediği zannıyla ağzının bir yanından dökerek ona şurup içirmişlerdi. Allah'ın Resûlü kendisini toparlayınca, ilaç içirenlerin kendisini dinlemedikleri, orada bulunanların da içirenlere engel olmadıkları için hepsine o acı ilacın içirilmesini emretmiş ve onun bu emri yerine getirilmişti.[2]

Şeytan İnsanı Kışkırtınca Ne Yapmalı?

İyi ama "Şeytan seni kışkırtacak olursa hemen Allah'a sığın. Çünkü O her şeyi duyan, her şeyi bilendir."[3] âyet-i kerîmesini nasıl anlamak gerekir diye sorulacak olursa, bazı müfessirler bu âyetin bir önceki "Sen af yolunu tut, iyiliği emret, kendini bilmez câhillere aldırma!"[4] âyetiyle ilgili olduğunu söylemiş ve "ey Resûlüm, iyice öfkelenip de câhillerden uzaklaşmaya gücün yetmediği zaman Allah'a sığın" anlamına geldiğini belirtmişlerdir.

> "Bu âyet, bir önceki âyetin devamı olup, kendini bilmez kişiler senin anlayışlı davranmana rağmen canını sıkmaya devam etseler bile onlara uyma ve hemen Allah'a sığın, demektir. Şeytanın kışkırtması değişik şekillerde olur. Resûl-i Ekrem onun insanı "Şunu kim yarattı, bunu kim yarattı?" diye düşündürmeye başlayıp sonun-

1. Zâtülcenb, akciğerin etrafını saran zarın iltihaplanması sonucu meydana gelen bir hastalıktır.
2. Buhârî, Tıb 21, nr. 5713.
3. A'râf 7/200. Yani "o sırada Kendisine sığınmanı duyar ve hâlini bilir" demektir.
4. A'râf 7/199.

da "Allah'ı kim yarattı?" diye sorduracağını hatırlatmakta, o zaman daha ileri gitmeden "Allah'a îmân ettim" diyerek hemen O'na sığınılmasını tavsiye etmektedir.[1] Allah Teâlâ Kendisine nasıl sığınılacağını da göstermiştir:

"De ki: "Rabbim! Şeytanların vesvese ve tahrikinden Sana sığınırım. Onların yanımda bulunmasından da Sana sığınırım, Rabbim!"[2]

Resûl-i Ekrem Efendimiz öfkeli bir adam gördü; yüzü kıpkırmızı olmuş, boyun damarları şişip dışarı fırlamıştı. Onun "Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm" diyerek şeytandan Allah'a sığınması hâlinde öfkesinin geçeceğini söyledi.[3]

Kādî İyâz, "Resûl-i Ekrem'in Hilmi, Sıkıntılara Tahammülü, Affı ve Sabrı" bahsinde "Sen af yolunu tut" âyet-i kerîmesini açıklarken şöyle demişti:

"Rivâyet edildiğine göre, bu âyet nâzil olunca Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Cebrâil aleyhisselâma onun yorumunu sordu. O da: "Her şeyi bilen Cenâb-ı Hakk'a sorayım" diyerek Allah Teâlâ'nın huzûruna gitti ve döndükten sonra şunu söyledi: "Ey Muhammed! Allah Teâlâ sana, seninle ilgiyi kesenle ilgini kesmemeni, sana vermeyene senin vermeni, sana zulmedeni bağışlamanı emrediyor."[4]

Bazı âlimler, bu âyetteki "şeytan kışkırtması" ifâdesinin "arayı bozma (fesat)" anlamına geldiğini söylemişlerdir. Nitekim Yûsuf aleyhisselâmın "şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra"[5] ifâdesinde de bu kelime vesvese vermek sûretiyle "arayı bozma" anlamındadır.[6]

1. Buhârî, Bed'ü'l-halk 11, nr. 3276; Müslim, İmân 212-215, nr. 134.
2. Mü'minûn 23/97-98.
3. Buhârî, Edeb 44, 76, nr. 6048, 6115; Müslim, Birr 109, nr. 2610.
4. Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* (İvezullah), I, 279, nr. 909. Diğer kaynaklar *Şifâ-i Şerîf*'in zikredilen bahsinde verilmiştir.
5. Yûsuf 12/100.
6. *Şifâ-i Şerîf*'in bazı nüshalarında, burada şu ifâde vardır: "Şeytan kışkırtması, ifâdesinin 'arayı açma' anlamına geldiği de söylenmiştir."

Bazı âlimler de bu âyetteki "seni kışkırtacak olursa" ifâdesinin "seni teşvik ve tahrik edecek olursa" anlamına geldiğini söylemişlerdir. "Kışkırtma", vesvesenin en hafif şeklidir. Bu âyette Allah Teâlâ, Resûl-i Ekrem'ine, düşmanına karşı öfkelendiğinde veya düşmanından intikam almak için şeytan onu azıcık da olsa tahrik ettiğinde, ki Cenâb-ı Hak Resûlünü tahrik etmesi için şeytana hiçbir fırsat vermemiştir, o durumda bile şeytandan Allah'a sığınmasını emretmiştir. Resûlullah "Eûzü billahi mineşşeytânirracîm" diye Cenâb-ı Hakk'a sığınınca, şeytanın onun üzerindeki tesiri tamamen kaldırılacak ve böylece şeytandan en güzel şekilde korunmuş olacaktır. Zâten şeytanın vesvese vermeye çalışması dışında, Resûlullah üzerindeki bütün tesirleri ortadan kaldırılmıştır.

Şeytan Melek Şekline Giremez

Bu âyet hakkında başka yorumlar da yapılmıştır.

Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz'i şeytanın tesirinden koruduğu gibi, peygamberliğin başlangıç safhasında olsun, daha sonraları olsun şeytanın melek şekline girmesi ve Peygamber aleyhisselâma gelen vahiyde bir karışıklığa yol açmasından korumuştur; böyle bir şeyin olması aklen de mümkün değildir.

> Peygamberlik müessesesini kabul etmeyen bazı kimseler, bir cinin herhangi bir peygambere melek şeklinde gelebileceğini ve "Ben Allah'ın sana gönderdiği meleğim" diyerek ona istediği şeyleri vahiymiş gibi iletebileceğini söyledikleri için müellifimiz bu konuya temas etme ihtiyacını duymuştur.

Şeytanın melek şekline giremeyeceğinin delili peygamberin gösterdiği mûcizedir. Çünkü peygamber kendisine Allah Teâlâ tarafından gönderilen varlığın gerçekten melek ve Cenâb-ı Hakk'ın elçisi olduğunda aslâ şüphe etmez. Peygamber bunun böyle olduğunu ya Allah Teâlâ'nın kendisine verdiği kesin bilgiyle bilir veya onda yarattığı bir delille bilir.[1] "Bütün bunlar, Rabbinin sözü doğruluk yönüyle de, adâlet yönüyle de mükemmel olduğu ve O'nun sözlerini değiştirmeye kimsenin gücü yetmediği" için böyledir.

1. Peygamber Efendimiz'e taşların ve ağaçların selâm vermesi gibi mûcizeler, onun peygamber olduğunu gösteren kesin bir bilgi ve delildir.

Bu son cümle "Rabbinin sözü doğruluk yönüyle de, adâlet yönüyle de mükemmeldir. O'nun sözlerini değiştirmeye kimsenin gücü yetmez. Her şeyi duyan, her şeyi gerçek mâhiyetiyle bilen O'dur."[1] âyetinden iktibas edilmiştir.

Şeytan Zihinleri Olumsuz Mânada Etkiler

Burada şu âyetin mânası da sorulabilir. Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz'e şöyle seslenmektedir: "Biz, senden evvel hiçbir resûl, hiçbir nebî göndermedik ki; onlardan biri bir şey dilediğinde şeytan onun dileğine bir vesvese karıştırmış olmasın. Ama Allah, şeytanın verdiği vesveseyi giderir. Sonra da Kendi âyetlerini sağlamlaştırır. Allah her şeyi bilir, her şeyi yerli yerinde yapar."[2] Ey okuyucu! Şunu bil ki, âlimler bu âyet-i kerîmeyi değişik şekillerde tefsir etmişlerdir. Bu tefsirlerin bir kısmını anlamak kolay, bir kısmını anlamak ise zordur; bazısı faydalı, bazısı isâbetsiz fikirler içerir. Bu görüşlerin en isâbetlisi ise, tefsir âlimlerinin büyük çoğunluğunun benimsediği görüştür. Yukarıdaki âyette geçen "onlardan (peygamberlerden) biri bir şey dilediğinde" ifâdesindeki "dilemek" Kur'ân-ı Kerîm okumak anlamındadır.

"Şeytanın Kur'an okuyanın dileğine vesvese karıştırması", onun aklına dünya işlerini getirerek okuduğu âyetlerde yanılmasına ve unutmasına yol açması yahut da dinleyenlerin zihinlerine o âyetlerin anlamını değiştirip bozma ve yanlış yorumlama fikirlerini sokmasıdır. Cenâb-ı Hakk'ın "Kendi âyetlerini sağlamlaştırması" ise, onu okuyanın zihnine şeytanın koyduğu kötü düşünceleri ve bozuk fikirleri tesirsiz hâle getirmesi ve âyetleri doğru okuyup anlamayı sağlamasıdır.

İnşallah bu âyet ileride daha doyurucu bir şekilde açıklanacaktır.

Şeytanın Süleymân aleyhisselâmın mülküne musallat olduğu ve Hz. Süleymân'ı (mührünü alarak) mağlup ettiğine dâir rivâyetleri tefsir âlimi ve Hanefî fakihi Ebü'l-Leys es-Semerkandî (v. 373/973) tefsirinde nakletmiş ve bunun asılsız olduğunu söylemiştir. Gerçekten de böylesi nakillerin her hangi bir dayanağı yoktur. Hz. Süleymân'ın kıssasını ve bu kıssada

1. En'âm 6/115.
2. Hac 22/52.

sözü edilen onun tahtına bırakılan cesedin[1] yeni doğan çocuğunun cesedi olduğu konusunu ileride ele alacağız.[2]

"Şeytan Bana Acı Veriyor" Âyetinin Anlamı

Endülüslü kıraat âlimi Ebû Muhammed Mekkî bin Ebî Tâlib[3] (v. 437/1045), Eyyûb ayhisselâmın kıssasını ve onun "Şeytan bana dert ve acı vermektedir"[4] diye Rabbine dert yanmasını açıklarken şöyle demiştir: Hiç kimse Eyyûb ayhisselâmın bu ifâdesine bakarak, bu âyet-i kerîmeyi Hz. Eyyûb'u şeytan hastalandırdı ve vücûduna o zarar verdi diye tefsir edemez. Eyyûb peygamberin hastalanması şeytanın tesiriyle değil, Cenâb-ı Hakk'ın öyle takdir buyurup yaratmasıyla meydana gelmiştir. Çünkü Allah Teâlâ peygamberlerine çok sevâp vermek için onları sıkıntılarla imtihân eder.

> Peygamber Efendimiz ashâb-ı kirâmdan Sa'd ibni Ebî Vakkâs'a şöyle buyurmuştur: "En büyük dertler ve acılar peygamberlere gelir; sonra da insanların dindarlığına göre derece derece aşağı doğru devam edip gider."[5] Nitekim Hz. Âişe "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kadar acı çeken bir insan görmedim" demiş,[6] Resûl-i Ekrem Efendimiz de son hastalığı sırasında, Abdullah ibni Mes'ûd radıyallahu anhın sorması üzerine, diğer insanlardan iki misli fazla ıstırap çektiğini söylemiştir.[7]

Şeytanın Hz. Eyyûb'un Karısını Kandırmaya Çalışması

Yine Ebû Muhammed Mekkî bin Ebî Tâlib'in naklettiğine göre, bazı âlimler Hz. Eyyûb'un: "Şeytan bana dert ve acı vermektedir" derken, kendi dert ve acılarını değil, şeytanın onun karısına verdiği vesveseyi kastettiğini söylemişlerdir.

---

1. Bu cesed, "Biz Süleyman'ı da imtihân etmiş ve tahtına bir ceset bırakmıştık." (Sâd 38/34) âyetinde sözü edilen cesettir.
2. Bu konu "Peygamberlerin Küçük Günah İşleyebileceğini Söyleyenlerin Reddedilmesi" bahsinde ele alınacaktır bk. III, 61.
3. Mekkî bin Ebî Tâlib hakkında bilgi için bk. I, 87.
4. Sâd 38/41.
5. Tirmizî, Zühd 56, nr. 2398; İbni Mâce, Fiten 23, nr. 4023.
6. Buhârî, Merdâ 2, nr. 5646; Müslim, Birr 44, nr. 2570.
7. Buhârî, Merdâ 3, nr. 5648.

Şeytanın Hz. Eyyûb'un karısına verdiği vesvese konusunda bazı tefsir kitaplarında nakiller bulunmakla beraber, bunlar arasında güvenilir bir rivâyet yoktur. Bu nakillerden birine göre Hz. Eyyûb'un eşi ki onun Lût peygamberin kızı olduğu da söylenir, yol üzerinde tabiplik yapmaya çalışan birine: "Şurada bir hasta var, onu da tedavi eder misin?" diye sordu. Tabip kılığındaki şeytan, "Eğer o hasta bana, 'Beni sen iyileştirdin' derse onu tedavi ederim" dedi. Hz. Eyyûb'un eşi kocasına bunu söyleyince, Eyyûb aleyhisselâm ona "Yazıklar olsun sana, o konuştuğun şeytandı; eğer iyileşirsem bu sözünden dolayı sana yüz değnek vuracağım" dedi.[1] Sâd sûresinin (38) 44. âyet-i kerîmesinde bu yüz değnek konusuna temasla: "Ona, 'Eline bir demet sap alıp onunla vur; yeminini bozma' dedik" buyurulur. Allah Teâlâ bu âyette Hz. Eyyûb'a hem yeminini yerine getirmesini tavsiye etmiş hem de ona, hastalığı boyunca pekçok cefâsını çeken hanımını incitmeyecek bir yol göstermiş, böylece ona ve onun şahsında bize bir sadâkat, vefâ, şefkat ve zarâfet dersi vermiştir.

Yine tefsirlerde yer alan bir başka rivâyete göre şeytan insanı hayrete düşürecek bir kılıkla Eyyûb aleyhisselâmın karısının karşısına çıkmış ve ona yer tanrısı olduğunu söylemiş, kocası kendisini bırakıp gök tanrısına ibâdet ettiği için onun başına bu hastalığı verdiğini ileri sürmüş, ardından da eğer sen bana bir defa secde edersen, kaybettiğiniz malları ve çocukları sana geri veririm, kocanı da iyileştiririm, demişti. Hanımı eve gidip de Eyyûb aleyhisselâma bu sözleri aktarınca o da yukarıda geçtiği gibi şeytanın sözüne kulak verdiği için kendisine yüz değnek vuracağını söylemişti.[2]

1. Hafâcî, *Nesîmü'r-riyâz* (Atâ), V, 245.
2. Aliyyü'l-Kārî, *Şerhu'ş-Şifâ*, II, 220.

Şeytan mı Unutturdu?

Ey okuyucu! Eğer bana şeytanın insan üzerindeki tesiriyle ilgili olarak şu âyetleri soracak olursan:

* Hz. Mûsâ'nın hizmetkârı Yûşâ, ona kayanın yanında dinlendikleri sırada balığın denize atlayıp gittiğini anlatmayı unuttuğundan söz ederken "Onu sana söylemeyi bana unutturan şeytandan başkası değildi."[1] demişti.

> Kehf sûresinin (18) 60-82. âyetinde Hz. Mûsâ ile Hızır kıssası anlatılır. Yukarıda işaret edildiği ve bu kıssanın ilk âyetlerinde belirtildiği gibi Hz. Mûsâ ile genç yardımcısı Yûşâ bin Nûn, Hızır aleyhisselâmı aramaktaydı; onunla buluşma yerleri de "iki denizin birleştiği nokta" idi. Peygamber Efendimiz bu konuda açıklayıcı bilgi vermiştir:
>
> Ashâb-ı kirâmdan Übey ibni Kâ'b radıyallahu anhın rivâyetine göre Resûl-i Ekrem Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Mûsâ aleyhisselâm bir gün İsrâiloğulları arasında bir hutbe îrâd etmiş; bu arada kendisine: 'İnsanların en bilgini kimdir?' diye sorulmuş; o da 'Benim' demişti. 'Kimin daha bilgin olduğunu Allah bilir' demediği için Allah Teâlâ Hz. Mûsâ'yı uyarmış ve ona şöyle buyurmuştu: 'İki denizin birleştiği yerde benim bir kulum vardır, o senden daha bilgilidir.' Bunun üzerine Hz. Mûsâ: 'Rabbim! Ona nasıl ulaşabilirim?' diye sormuş, Allah Teâlâ: 'Sepete bir balık koyup yola çık, o balığı nerede kaybedersen, işte o kulum oradadır' buyurmuştu. Bunun üzerine Mûsâ, genç hizmetkârı Yûşâ bin Nûn ile yola çıktı, bir kayanın yanına gelince orada uyudular. Bu arada balık sepetten çırpınıp çıkarak denize kaçtı."[2]

* Hz. Yûsuf da, hapisten kurtulacak olan zindan arkadaşına "Efendinin yanında benden söz et!" dediği hâlde o adam bu tembihi unutmuştu. Âyette bu olaydan söz edilirken "Fakat şeytan ona, efendisinin yanında

1. Kehf 18/63.
2. Buhârî, Enbiyâ 27, nr. 3400-3401; Müslim, Fezâil 170-172, nr. 2380.

Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu."[1] buyurulmuştur. Bu âyetlerde şeytanın unutturmasından bahsedilmesinin anlamı nedir?

"Bu Vâdide Şeytan Vardır" Hadisi

* Peygamberimiz ayhisselâm, bir seferden dönerken Mekke'ye yakın bir vâdide ashâbıyla konakladıkları ve sabah namazına kalkamadıkları zaman "Bu vâdide şeytan vardır" buyurmuştu. Resûlullah Efendimiz niçin böyle söylemiştir?

Peygamber Efendimiz'in "Bu vâdide şeytan vardır" buyurmasına sebep olan hâdise şudur: Resûlullah Efendimiz Hayber fethinden dönüyordu. Vakit geceydi ve herkes yorulmuştu. Ashâb-ı kirâm "Yâ Resûlallah! Artık konaklasak?" dediğinde Efendimiz "Uyuya kalmanızdan ve sabah namazını kaçırmanızdan korkuyorum" buyurdu. Bilâl-i Habeşî'nin "Sizi ben uyandırırım" demesi üzerine de gecenin sonuna doğru konaklamaya karar verdi ve kendilerini sabah namazına kaldırması için Bilâl-i Habeşî radıyallahu anhı görevlendirerek istirahate çekildi. Hz. Bilâl, sabah iyice yaklaşana kadar namaz kılarak uykusuna hâkim oldu. Fakat bir süre sonra birazcık dinlenmek için devesine yaslandı, o da uyudu. Güneşin sıcağıyla ilk uyanan Peygamber Efendimiz oldu. Telâşa kapılarak "Bilâl! Hani bizi uyandıracağını söylemiştin?" diye seslendi. Bilâl mahcup bir vaziyette: "Yâ Resûlallah! Ben hayatımda böyle uyku görmedim. Seni uyutan Allah beni de uyuttu" diye özür beyan etti. Allah'ın Sevgili Elçisi "Bu vâdide şeytan vardır" buyurarak hemen bineklerine atlamalarını ve o vâdiden uzaklaşmalarını emretti. Oradan uzaklaşınca yine Hz. Bilâl'e ezân okuyup kâmet getirmesini emretti, abdest aldı, güneş yükselince de ashâbına sabah namazını kıldırdı. Onların korku ve heyecanını görünce, kendilerine şefkatle yönelerek bir konuşma yaptı ve şöyle buyurdu:

1. Yûsuf 12/42.

"Ey insanlar! Allah bizi uyutmak istedi uyuttu (ruhlarımızı kabzetti). Dilediği zaman da ruhlarımızı bize iâde etti. O dileseydi bizi daha sonra da uyandırırdı. Biriniz uyuduğu veya unuttuğu için namazını kılamazsa, uyandığı zaman namazını daha önce kıldığı gibi kılsın. Peygamber Efendimiz daha sonra Hz. Ebû Bekir'e dönerek konumuzla ilgili olarak şunları söyledi:

"Bilâl namaz kılarken şeytan onun yanına geldi, önce onu yatırdı, sonra da çocukları ninni ile uyuttukları gibi uyuttu." Ardından Bilâl'i yanına çağırıp olan biteni sordu. Bilâl de Resûl-i Ekrem'in söylediklerini aynen tekrarlayınca Hz. Ebû Bekir Resûlullah Efendimize:

"Senin gerçekten Allah'ın Elçisi olduğuna şehâdet ederim." dedi.[1]

Kötü İşler Şeytana Nisbet Edilir

* Hz. Mûsâ'nın Kıptî'ye bir yumruk atıp ölümüne sebep olduğunda "Bu, şeytanın işidir"[2] demesinin anlamı nedir?

Bu soruların cevabı şudur: Bu misâllerin hepsinde şeytandan söz edilirken Arapların konuşma tarzı dikkate alınmıştır. Araplar, kötü bir kimseden veya kötü bir olaydan bahsederken onu şeytana benzeterek, "o kimse bir şeytan" veya "o iş, şeytan işi" derler.

Bunun bir örneği de Allah Teâlâ'nın Cehennem'in dibinde biten zakkum ağacından söz ederken "Meyvesi şeytanların başına benzer"[3] buyurmasıdır.

Aynı şekilde Peygamber Efendimiz de namaz kılan kimsenin, önünden bir şahsın geçmesine fırsat vermemesini tenbih ederken: "Önünden bir başkasının geçmesine engel olsun, çünkü o bir şeytandır" buyurmuştur.

Bütün kötü işler şeytandan bilinir. Namaz kılanın önünden geçmek de kötü bir iş olduğu için Peygamber Efen-

1. Buhârî, Mevâkīt 35, nr. 595; Mâlik, *Muvatta'*, Vukūtü's-salât 25, 26; Müslim, Mesâcid 309, nr. 680.
2. Kasas 28/15.
3. Sâffât 37/65.

dimiz onu da şeytana nisbet etmiştir. Bu hadîs-i şerîf *Sahîh-i Buhârî* (Salât 100, nr. 509) ve *Sahîh-i Müslim*'de (Salât 259, nr. 505) geçmektedir. Onu en çok hadis rivâyet eden yedi sahâbîden biri olan Ebû Saîd el-Hudrî, başından geçen bir olay üzerine nakletmiştir. Olay şöyle olmuştur: Ebû Saîd el-Hudrî bir Cuma günü namaz kılıyordu; önüne de gelip geçenden kendisini koruyacak bir sütre koymuştu; buna rağmen bir genç önünden geçmek isteyince, Ebû Saîd onun göğsüne bir yumruk vurarak uzaklaştırdı. O genç sağa sola bakındı, Ebû Saîd'in önünden başka geçecek bir yer göremedi. Oradan bir daha geçmek istedi. Bu defa Ebû Saîd ona daha şiddetli bir şekilde vurdu. Canı yanan genç Ebû Saîd el-Hudrî'ye söverek oradan ayrıldı ve Medine vâlisi Mervân ibni Hakem'e giderek onu şikâyet etti. Ardından da Ebû Saîd vâlinin yanına gitti. Vâli ona "Bu kardeşinin oğlu ile ne alıp veremiyorsun?" diye sorunca şunları söyledi: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu duydum: Biriniz, önünden bir başkası geçmesin diye bir sütreye doğru namaza durur da, biri onun önünden geçmeye kalkarsa onu oradan uzaklaştırsın. Dinlemezse onunla mücadele etsin, çünkü o şeytandan başkası değildir."

Bu konudaki hadislerden anlaşıldığına göre açık alanda namaz kılan kimse, önüne bir sütre koymalıdır. Sütre ile kendisinin arasından geçmek isteyene elini uzatarak veya yüksek sesle okuyarak onun geçmesine engel olmaya çalışmalı, ancak yerinden ayrılmamalıdır.

Şeytanın Unutturması Nasıl Yorumlanmalı?

Şimdi yukarıda geçen olayları birbir ele alalım:

* Yûşâ'ın Hz. Mûsâ'ya: "Onu sana söylemeyi bana unutturan şeytandan başkası değildi" demesine cevap aramamız gerekmez; çünkü Hz. Mûsâ'nın Hızır ayhisselâmı aradığı o günlerde Yûşâ henüz peygamber

değildi. Nitekim "Mûsâ **kendisine hizmet eden gence**: 'Artık getir yiyeceklerimizi! Gerçekten de bu yolculuk bizi çok yordu'"[1] âyeti de bunu göstermektedir. Biz ise burada, şeytanın peygamberlere musallat olmayacağı konusunu inceliyoruz. Bir rivâyete göre Hz. Yûşâ, Mûsâ ayhisselâmın vefâtından sonra, bir başka rivâyete göre vefâtından kısa bir süre önce peygamber olmuştur.

Yine Hz. Mûsâ'nın bir kıptînin ölümüne sebep olduğu zaman "Bu, şeytanın işidir"[2] demesi de, Kur'an'ın ifâdesinden anlaşıldığı üzere onun peygamberliğinden öncedir.

> Kur'ân-ı Kerîm'de bu olay şöyle anlatılmaktadır: "Bir gün Mûsâ, ahâlisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi ve orada biri kendi kavminden, diğeri düşman tarafından iki kişinin birbiriyle kavga ettiğini gördü. Kendi kavminden olan kişi, düşmanına karşı ondan yardım istedi; Mûsâ da ötekine bir yumruk attı, adamın ölümüne sebep oldu. Arkasından:
>
> 'Bu, şeytanın işidir. Çünkü o, insanları şaşırtan apaçık bir düşmandır' dedi. 'Rabbim! Ben kendime yazık ettim. Beni bağışla!' diye duâ etti. Rabbi de onu bağışladı."[3] Hz. Mûsâ'nın başından geçen bu olay, onun Şuayb aleyhisselâmın memleketi olan Medyen'e hicret etmesinden önce meydana gelmiştir. Zâten Mûsâ aleyhisselâm bu katil hâdisesi üzerine Mısır'dan ayrılıp Medyen'e gitmiş, orada on sene kalmış, daha sonra Medyen'den ayrılıp âilesiyle birlikte Mısır'a dönmüştür.
>
> "Mûsâ olgunluk çağına gelince, Biz ona olayların esasını kavrayıp adâletle hükmetme gücü ve bilgisi verdik."[4] âyeti de onun katil hâdisesinden çok sonra peygamber olduğunu göstermektedir.

1. Kehf 18/62.
2. Kasas 28/15.
3. Kasas 28/15-16.
4. Kasas 28/14.

Aynı şekilde Hz. Yûsuf kıssasında geçen ve "Fakat şeytan ona, efendisinin yanında Yûsuf'tan söz etmeyi unutturdu"[1] diye anlatılan olayın da onun peygamberliğinden önce meydana geldiği söylenmiştir.

Bununla birlikte bu âyetteki "Şeytan ona unutturdu" ifâdesi hakkında tefsir âlimleri iki görüş ileri sürmüşlerdir.

Bu görüşlerden biri şudur: Şeytanın unutturduğu Hz. Yûsuf değil, onun zindan arkadaşı olan kıralın şarapçısıdır. Hz. Yûsuf ona hapisten kurtulunca: "**Rabbinin** yani Mısır kralı olan efendinin yanında benden söz et!" dediği hâlde şeytan ona Hz. Yûsuf'un bu tembihini unutturmuştu.

İkinci görüş de şudur: Şeytanın sözü edilen bu unutturmasında, (o zamanlar peygamber bile olsa) Yûsuf aleyhisselâma da Hz. Yûşâ'a da vesvese vererek ve kışkırtarak musallat olması söz konusu değildir. Şeytanın onlara yaptığı, zihinlerini başka şeylere yönelterek ve unuttuklarını hatırlatarak kendilerini oyalamaktan ibarettir.

Peygamber Efendimiz'in "Bu vâdide şeytan vardır" hadisine gelince, burada şeytanın Resûlullah'a sataşmasından ve ona vesvese vermesinden bahsedilmemektedir. Fakat hadîs-i şerîf dış görünüşü bakımından ele alınacak olursa, Resûl-i Ekrem Efendimiz şeytanın insanı gaflete düşürmek sûretiyle nasıl etkilediğini şöyle ifâde buyurmaktadır: "Şeytan Bilâl'in yanına geldi ve onu çocukları ninni ile uyuttukları gibi uyuttu."[2]

Şunu bilmelisin ki, Resûlullah Efendimiz'in konakladığı o vâdide şeytanın kendisine sataşıp etkilediği kimse, Peygamber Efendimiz değil, herkesi sabah namazına uyandırmakla görevlendirilen Bilâl radıyallahu anhdır. Şâyet Peygamber Efendimiz'in "Bu vâdide şeytan vardır" hadisini uyuyakalıp namaza kalkamamanın sebebi olarak kabul edersek şeytan Hz. Bilâl'i etkilemiş olur. Öyle değil de, "Bu vâdide şeytan vardır" hadisini oradan hemen ayrılıp gitmenin ve orada namaz kılmamanın sebebi olarak kabul edersek, şeytan Bilâl'i de, Efendimiz'i de etkilememiş olur. Tebe-i tâbiîn âlimlerinden Zeyd ibni Eslem'in (v. 136/753) rivâyet ettiği, şeytanın Bilâl'i uyuttuğuna dâir hadisin üslûbu da bunu göstermekte ve şeytanın peygamberlere tesir edemeyeceği konusunu da açıklığa kavuşturmaktadır.

---

1. Yûsuf 12/42.
2. Mâlik, *Muvatta'*, Vukūtü's-salât 25, 26.